

Stanford University Libraries

3 6105 130 829 281

P.ŠTUČKA

RAKSTU
IZLASE

Ex
Rigan

Visu zemju proletārieši, savienojieties!

LATVIJAS KP CK PARTIJAS VĒSTURES INSTITĀTS —
PSKP CK MARKSISMA-ĻĒNINISMA INSTITŪTA FILIĀLE

P. STUČKA

**RAKSTU
IZLASE**

PIECOS SĒJUMOS

LATVIJAS KP CK PARTIJAS VĒSTURES INSTITŪTS —
PSKP CK MARKSISMA-LENINISMA INSTITŪTA FILIĀLE

P. STUČKA

RAKSTU IZLASE

2. sējums

1910. g. jūlijs — 1920. g. 13. janvāris

IZDEVNIECĪBA «LIESMA»
RĪGA 1978

Институт истории партии
при ЦК КП Латвии —
филиал Института марксизма-ленинизма
при ЦК КПСС

П. С Т У Ч К А
ИЗБРАННЫЕ СОЧИНЕНИЯ
в пяти томах

II том. Июль 1910 — 13 января 1920

Издательство «Лиесма»
Рига 1978

На латышском языке

Ответственный редактор *Л. Дрибин*
Художник *Г. Клява*

Redakcijas kolēģija:

A. Birons

L. Dribins

V. Karaļuns (redkolēģijas vadītājs)

P. Laizāns

V. Millers

S. Ziemelis (redkolēģijas vadītāja vietn.)

Atbildīgais redaktors *L. Dribins*

Mākslinieks *G. Kļava*

S 10202-8
M801(II)-78 11-78

© «Liesma», 1978

PRIEKŠVĀRDS 2. SĒJUMAM

P. Stučkas Rakstu izlases 2. sējumā ievietoti darbi, kas uzrakstīti laikā no 1910. g. jūlija līdz 1920. g. janvārim. Tas ir notikumiem bagāts, ļoti nozīmīgs vēstures posms, kad Krievijas darbaļaudis ar proletariātu priekšgalā gatavojās izšķirošai cīņai ar patvaldību un 1917. g. februārī to gāza un kad V. I. Ķeņina vadītā boļševiku partija izveidoja proletāriskās revolūcijas masu politisko armiju, kas 1917. g. oktobrī satrieca arī kontrrevolucionārās buržuāzijas varu un nodibināja Padomju valsti.

Ar Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas uzvaru visā pasaulei sākās sociālisma triumfa un kapitālisma bojāejas laikmets. Mūsu zemes tautas, kas pirmās nostājās uz sociālistiskās attīstības ceļa, grūtā cīņā pret ārzemju imperiālistu intervenciju un iekšējo kontrrevolūciju nosargāja Oktobra iekarojumus un lika pamatus savai gaišajai nākotnei.

Ciešā kopsolī ar visas Krievijas darbaļaudīm gāja Latvijas proletariāts. Jauno revolucionārās kustības uzplūdu gados šķiru cīņa Latvijā atkal pastiprinājās. Pēc LSD IV kongresa 1914. gadā notika Latvijas revolucionārās sociāldemokrātijas organizatoriska iekļaušanās boļševiku partijā. Latvija ārkārtīgi cieta pasaules karā, kas tomēr nesagrāva tās revolucionāros spēkus. Tie vēl vairāk norūdījās, cieši saliedējās ap V. I. Ķeņina izstrādāto cīņas līniju un pēc Februāra revolūcijas aktīvi piedalījās cīņā par padomju varas nodibināšanu. LSD vaditais Latvijas proletariāts, kas enerģiski atbalstīja Petrogradas strādnieku sacelšanos, bija viens no Krievijas sociālistiskās revolūcijas priekšpulkiem, kuram bija svarīga loma Oktobra uzvaras izcīnīšanā.

Lielā Oktobra sociālistiskā revolūcija atnesa arī Latvijas neokupētās daļas iedzīvotājiem sociālu un nacionālu

brīvību. Vācu imperiālistu uzbrukums 1918. g. februārī uz neilgu laiku atrāva Latviju no daudznāciju Padomju valsts. Taču ne mirkli neaprīma latviešu darbatautas daļiba Oktobra ieguvumu nostiprināšanā Krievijā un pret iebrucējiem vērstā cīņa, kas 1918. g. beigās beidzās ar Latvijas Padomju Republikas nodibināšanu. Pateicoties LSD organizētajai proletariāta cīņai, izveidojās Latvijas darbaļaužu valsts, kas savienībā ar Padomju Krieviju un citām padomju republikām KK(b)P CK vadībā sāka sociālistiskās dzīves veidošanu.

Taču toreiz Padomju Latviju nožņaudza ārzemju imperiālistu pārspēks. Latvija tika atrauta no brālīgajām padomju valstīm; tai uzspieda buržuāzisko nacionālistu diktatūru. Tomēr ne ārējai, ne iekšējai reakcijai neizdevās iznīcināt Padomju Latvijas vēsturisko nozīmi; tai bija revolucionarizējoša loma arī Latvijas darbaļaužu turpmākajās gaitās, kuru galvenā iezīme bija cīņa par Padomju Latvijas atjaunošanu.

P. Stučka bija 1910.—1920. g. lielo politisko notikumu aktīvs dalībnieks, kvēls cīnītājs par strādnieku šķiras un tās avangarda — V. I. Ķeņina vadītās bolševiku partijas cildenajiem mērķiem. Jauno revolucionārās kustības uzplūdu un pasaules kara laikā viņš darbojās Pēterburgas bolševiku organizācijā un ievērojami veicināja Latvijas Sociāldemokrātijas pilnīgu iekļaušanos bolševiku partijā, latviešu un krievu proletariāta savienības tālāku nostiprināšanos. Pēc carisma gāšanas P. Stučka gan kā ievērojams KSDS(b)P darbinieks Krievijas galvaspilsētā, Petrogradas padomes loceklis, gan kā LSD vadītājs daudz darīja, lai iepazīstinātu darbaļaudis ar V. I. Ķeņina mācību par sociālistisko revolūciju un mobilizētu viņus izšķirošai cīņai pret kontrrevolucionāro buržuāziju par padomju varas nodibināšanu. Viņš ir viens no izcilākajiem Lielā Oktobra uzvaras kaldinātājiem.

Vēsturiski nozīmīgs ir P. Stučkas devums, veicot KK(b)P CK un VCIK loceklja pienākumus, izpildot daudzus Komunistiskās partijas un Padomju valdības vadītāja V. I. Ķeņina uzdevumus Padomju valsts iekšējās un ārējās politikas laukā, vadot Padomju Krievijas Tieslietu tautas komisariāta darbu. No 1918. g. decembra līdz 1920. g. janvārim P. Stučka bija Padomju Latvijas valdības priekšsēdētājs; viņa vadībā notika LKP VI kongress un tika organizēta sociālistiskās celtniecības uzsākšana.

P. Stučkas 1910.—1920. g. darbos atspoguļoti boļševiku partijas, arī LKP darbības svarīgākie aspekti. Tajos dzīļi izvērtētas tā laika ekonomiskās, politiskās un ideoloģiskās problēmas, izvirzītas nākotnes zinātniskas prognozes. Šiem darbiem ir paliekoša nozīme, tāpēc LKP CK Partijas vēstures institūts jau agrāk daļu no tiem publicējis tematiskajās P. Stučkas rakstu izlasēs — «Cīņā par Oktobri» (1957), «Par Padomju varu Latvijā» (1958) un «Nacionālais jautājums un latviešu proletariāts» (1972). Šai piecsējumu izlasē no krājumos publicētajiem darbiem ievietoti tikai tie, kuriem ir īpaši svarīga nozīme.

Pavisam P. Stučkas Rakstu izlases 2. sējumā ir 88 raksti, 10 P. Stučkas sagatavoti LSD, vēlāk LKP un Latvijas Padomju valdības dokumenti, 4 P. Stučkas runu atreferējumi un 10 vēstules, kas rakstītas J. Jansonam-Braunam un P. Daugem. Pielikumā publicēti 12 Padomju Krievijas valdības un LSPR valdības dokumenti, kuru sagatavošanā P. Stučka aktīvi piedalījies.

Sējumu ievada raksts «Atmiņu lapiņa jubilejas dienā», kas bija ievietots avīzē «Cīņa» 100. numurā, kur tika publicēts V. I. Ķeņina plaši pazīstamais darbs ««Cīņas» jubilejas numuram». P. Stučka te dod vēsturisku atskatu par latviešu sociāldemokrātiskās preses tapšanu un reizē norāda: ««Cīņas» 100. numura jubilejas dienā mēs paceļam skatu arī uz *nākotni*. Un neviļus mums pār lūpām veļas: Vēl šī «Cīņa» nav pēdējā... Bez «Cīņas» — nebūs uzvaras!»

Latvijas sociāldemokrātijas organizācijas (LSDSP, LSD) vēstures sākuma posmam veltīti arī sējumā ievietoti P. Stučkas raksti «Jaunā strāva», «1905.—1915.», «Programmas jautājumi», «J. Jansons (O. Brauns)», «Kongresi vecos laikos», kuriem ir gan atmiņu, gan zinātnisku vērtējumu raksturs. Sie darbi palīdz noskaidrot un precizēt svarīgus LKP vēstures jautājumus.

Jauno revolucionārās kustības uzplūdu un pasaules kara gados tapuši daudzi P. Stučkas raksti, kas sniedz dzīļu cariskās Krievijas un Rietumu kapitālistisko valstu attīstības analīzi, kā arī risina aktuālus šķiru cīņas jautājumus. Tajos pausta boļševistiskā atziņa, ka Krievijas sasāpējušos jautājumus var atrisināt tikai revolūcijas celā, bet buržuāziskās reformas nevar nodrošināt demokrātisku un progresīvu attīstību, jo buržuāzija aizvien vairāk kļūst par reakcionāru šķiru.

Rakstā «Buržuāzijas liberālisms» P. Stučka uzsver, ka imperiālisms «arī parlamentārajās zemēs... apēdis visu buržuāzijas liberālismu un bez maz *pat pašu parlamentārismu*, kura aizstāvēšana pāriet uz jaunām šķirām... pats imperiālisms top par varu, kas pret sevi organizē visplašākās tautas aprindas». Šie P. Stučkas secinājumi lieлизki sasaucas ar V. I. Ļeņina mācību par imperiālismu vēsturisko vietu un strādnieku šķiras lomu īstas demokrātijas izcīnīšanā.

Rakstā «Mūsu domu starpības», kas uzrakstīts 1914. g. 9. janvārī, «asīnainās svētdienas» atceres dienā, kaut arī legālās preses Ezopa valodā, tomēr nepārprotami norādīts, ka Krievijā briesmēja jauna revolūcija, kas pabeigts 1905. gada cīņu ar carismu. P. Stučka paredz, ka šī revolūcija nebūs vienkāršs 1905.—1907. g. atkārtojums, bet gan daudz plašāka un sociāli dzīlāka: «Vēstures attīstība neatkārtojas uz mata nekad un nekur, kā varētu atkārtoties jeb vajadzētu atkārtoties 1904. vai 1905. g. Kas nāks, būs turpinājums, varbūt pat beigas, bet ne atkārtojums: vēsture savus stāstus divreiz nedrukā tādā pat veidā.»

Grupa rakstu parāda P. Stučkas principiālo cīņu pret meņševikiem likvidatoriem, viņa ieguldījumu samierniecia pārvarēšanā LSD rindās. Tādi darbi kā «Caur atzinu pie apziņas», «Valsts domes s.-d. frakcijas lietā», «Mūsu domu starpības», «Nevaru neatbildēt» u. c. grāva latviešu meņševiku ideoloģiskās pozīcijas, palīdzēja LSD boļševikiem organizēties un saliedēties, cīnīties par LSD IV kongresa sasaukšanu, vadības atgūšanu un LSD pilnīgu organizatorisku pievienošanos boļševiku partijai. Šajā aspektā interesi rada arī P. Stučkas 1913.—1914. g. vēstules, kurās viņš cenšas ietekmēt J. Jansona-Braunu, lai panāktu tā atteikšanos no samierniecia un nostāšanos boļševiku pusē. 1913. g. 26. septembra vēstulē uzsvērts: «... pēc manas iekšējās pārliecības nemaz nebūtu bijis tik jauni iet «durch dick und dünn» («caur uguri un ūdeni» — *Red.*) ar Ļeņinu un biedriem, jo tā līnija iet mūsējai vistuvāk un pats Ļeņins ir galu galā vienīgais spējīgais politiskais vadonis.»

Kā zināms, J. Jansons-Brauns pēc ilgām svārstībām 1915. gadā pārvērtēja savus samiernieciskos uzskatus un iekļāvās boļševiku cīņā pret sociālšovinistiem.

P. Stučkas prasme pārliecināt savus laikabiedrus atteik-

ties no oportūnistiska rakstura kļūdām saskatāma arī šai sējumā publicētajās vēstulēs P. Daugem.

Jauno revolucionārās kustības uzplūdu laikā radītos P. Stučkas apcerējumus par nacionālo jautājumu šajā izlasē pārstāv viņa ievērojamais darbs «Nacionālais jautājums un latviešu proletariāts», kura pirmpublicējums bija ievietots bolševiku žurnāla «Prosveščenije» 1914. g. 2. numurā ar V. I. Ķeņina uzrakstītu redakcijas piezīmi. Šajā darbā dots marksistisks Latvijas nacionālo attiecību atainojums, atsegtas buržuāziskā nacionālisma šķiriskās saknes un pretautiskā būtība un spilgti parādīta Latvijas proletariāta internacionālistiskā nostāja.

1912.—1916. g. P. Stučka aktīvi darbojās Petrogradas bolševiku žurnālā «Voprosi Strahovanija», kur publicēja vairākus rakstus par strādnieku sociālās apdrošināšanas jautājumiem. No tiem šeit ievietots raksts «Apdrošināšanas kampaņa un latviešu proletariāts».

P. Stučkas plašā publicistikā darbība pēc carisma gāšanas ar 1917. g. martu galvenokārt bija veltīta Krievijas proletariāta cīņai par sociālistiskās revolūcijas uzvaru, V. I. Ķeņina mācības propagandēšanai, bolševiku partijas ļeņiniskās stratēģijas un taktikas izskaidrošanai, kontrrevolucionāro spēku, buržuāzisko un oportūnistisko partiju atmaskošanai.

Šos P. Stučkas sacerējumus hronoloģiski un pēc satura var sadalīt trīs grupās.

Darbus, kas radīti tūlīt pēc Februāra dienām, pārstāv raksti «Mūsu uzdevums» un «Pilsoniskā revolūcija un proletariāts». Tie atmasko buržuāziskās Pagaidu valdības kontrrevolucionāro raksturu un aicina darbaļaudis turpināt revolūciju, lai panāktu savu politisko un sociālo prasību īstenošanu. Taču tajos vēl netiek dota pilnīgi pareiza turpmākās cīņas uzdevumu izpratne. To P. Stučka ieguva tikai pēc V. I. Ķeņina atgriešanās Krievijā.

Otrajā 1917. g. rakstu grupā ir publikācijas, kuras propagandē V. I. Ķeņina Aprīļa tēzes un KSDS(b)P VII (Aprīļa) konferences lēmumus. To ievada P. Stučkas uzrakstītā LSD XIII konferences rezolūcija «Par attiecībām pret Pagaidu valdību», kas sastādīta uz V. I. Ķeņina izstrādātās un Petrogradas bolševiku organizācijas konferencē pieņemtās analogās rezolūcijas pamata. LSD ar to pilnīgi pievienojās V. I. Ķeņina cīņas plānam un uzsvēra, ka «pādomes ir un paliek tie revolucionārās varas dīgli, kuri

noteiktā revolūcijas attīstības pakāpē spēs izaugt un pār-vērsties par proletariāta un lauku pusproletariāta Pag[aidu] valdību, kurai jāstājas līdzšinējās buržuāzisko šķiru Pag[aidu] valdības vietā ...».

P. Stučkas iesniegtā un LSD XIII konferencē apstipri-nātā rezolūcija «Latvijas pašvaldības (autonomijas) jau-tājumā» ir programmas nozīmes dokuments, kas pauž LSD internacionālistisko viedokli nacionālajā jautājumā, apliecina Latvijas darbatautas gribu vienmēr būt kopā ar citām Krievijas tautām un veidot savu valstiskumu brī-vas daudznačiju valsts sastāvā.

Rakstā «Vai Pagaidu valdību vai Strādnieku un zaldātu deputātu padomi?», kas uzrakstīts pēc aprīļa politiskās krīzes, P. Stučka atmasko eseru, menševiku un buržuā-zijas kompromisa kontrrevolucionāro būtību un LSD vārdā apliecina: «Mēs vēlreiz sakām: nekādu pabalstu ne skaidri pilsoniskai, ne koalīcijas Pagaidu valdībai, mums vajag strādnieku, zaldātu un bezzemnieku deputātu padomju val-dības.»

Aktuāla nozīme ir rakstam «Anarhiju vai kārtību?», kas atspēko buržuāzijas melus, ka revolucionārie spēki radot anarhiju, kura novedot pie haosa. Kā zināms, reakcija žonglējusi ar šo pašas izdomāto «anarhijas bubuli» ne vienā vien valstī, un to izmanto par kontrrevolucionāra apvērsuma gatavošanas ieganstu arī mūsu dienās. P. Stučka pārliecinoši parāda, ka anarhijas cēloņi jāmeklē nevis proletariāta revolucionārajā cīņā, bet buržuāzijas privātīpašnieciskajā darbibā, kas rada haosu ekonomikā un citādas nekārtības. *«Kārtība,»* viņš norāda, *«gaidāma vie-nīgi no sociālisma, un tādā ziņā ikkurš solis uz sociālisma pusi ir arī solis no anarhijas uz kārtību.»*

1917. gadā P. Stučka pārstrādāja savu 1905. g. apcerē-jumu «Piezīmes par agrāro jautājumu», to precizēdams un papildinādams ar proletāriskās revolūcijas periodam atbilstošu nostādni. Šis papildinājums faktiski bija LSD XIII konferencē pieņemtās latviešu bolševiku agrārpro-grammas izskaidrojums un tālākattīstījums, tas ietvēra atziņas, ko bija devusi šķiru cīņas pieredze 1917. g. pa-vasarī.

«Piezīmju» jaunā un pārveidotā daļa prasa tūlītēju visu muižnieku zemes īpašumu konfiskāciju un «kā tuvākās nākotnes mērķi visu zemju nacionālizāciju». Konfiscētās zemes lietošanas jautājumā aizstāvēta Aprīļa tēzēs paustā

īdeja par sabiedrisku lielsaimniecību organizēšanu. P. Stučka paskaidro: «Ja nu mums neizdotos zemniekus pārliecināt, ka *siksaimniecība nevar pietiekoši ražot un reizē dot zemes rūķim cilvēciskus darba apstākļus, ...* mēs varam arī pabalšīt *zemniecības prasību pēc zemes dalīšanas ...*» Taču, norāda autors, šim solim var būt tikai pagaidu raksturs, pēc kura tomēr notiks lauksaimniecības sabiedriskošana. Līdzīgs izskaidrojums dots arī rakstā «*Zeme un bezzemnieki*».

1917. g. jūnija un jūlija politiskā krīze spilgti atainota P. Stučkas pirmajās «*Vēstulēs no Pēterpils*», kuras deva latviešu lasītājiem ne tikai ieskatu Krievijas centrālo notikumu būtībā, bet arī sniedza revolucionāru orientāciju un ieteica cīņas taktiku.

Sējumā ievietoto P. Stučkas 1917. g. darbu trešajā grupā ir Oktobra bruņotās sacelšanās sagatavošanas un īstenošanas laika raksti. To vidū īpaši izdalās apcerējums «*Demokrātija un kapitālisms*», kas propagandē V. I. Ļeņina teoriju par imperiālisma bojāejas un sociālisma uzvaras nenovēršamību, vēlreiz uzsver ciešo kopsakarību starp cīņu par demokrātiju un cīņu par sociālismu un norāda, ka «*patiesa demokrātija nav iespējama blakus kapitālismam kā tieša viņa pretruna ... kapitālisms nav savienojams ar demokrātiju*». Šajā darbā asi kritizēti meņševiki internacionālisti, kas aizstāvēja buržuāzisko demokrātiju un noliedza drīzas sociālistiskas revolūcijas iespēju Krievijā, kura, pēc viņu domām, esot pārāk atpalikusi, «*sociālistiskiem eksperimentiem*» nesagatavota zeme. P. Stučka šajā sakarībā raksta: «*Pavisam greizi ir tie uzskati, it kā Krievijā kapitālistiskās kārtības ražošanas spēki būtu vēl tīti bērnu autiņos ... visa rūpniecība arī Krievijā ir pilnīgi kapitālisma rokās un pie tam līdz imperiālisma stadijai attīstītā veidā. Koncentrācijas ziņā te rūpniecība ieņem vietu blakus Amerikai.*» Viņš izsaka pārliecību, ka Krievijas proletariāts, nodibinājis savu valsts varu, spēs pārvest uz sociālistiskas attīstības ceļu arī iedzīvotāju vairākumu — darba zemniecību.

Apcerējums «*Demokrātija un kapitālisms*» vēlreiz spilgti atklāj P. Stučkas lielās dotības teorētiskās darbības jomā un viņa propagandista talantu.

Pēc vēsturiskā KSDS(b)P VI kongresa uzrakstītos P. Stučkas darbus sējumā pārstāv VII, IX, X un XI «*Vēstule no Pēterpils*», no kurām pēdējā rakstīta tieši Oktobra

bruņotās sacelšanās priekšvakarā. Tajā atbalstīti KSDS (b) P CK 10. un 16. oktobra sēdē pieņemtie Ļeņiniskie lēmumi par bruņotu sacelšanos un V. I. Ļeņina prasība sākt to nekavējoties, vēl pirms Viskrievijas II Strādnieku un kareivju deputātu padomju kongresa sanākšanas. P. Stučka te noraida Ľ. Trocka oportūnistisko priekšlikumu nogaidīt, līdz kongress pieņems lēmumu par varu, kā arī ilūzijas, ka buržuāzija varbūt neizrādīs bruņotu pretestību šā lēmuma īstenošanai. «Vēstulē» uzsvērts: «Mums vienmēr jāievēro, ka varu neviens neatdod bez cīņas. Un tādēļ grūti ticēt, vai pietiks vienkārša nolēmuma, ka vara pāriet padomēm, lai tiešām visi tam padotos.» Rakstā izteikta pārliecība, ka strādnieki ar ieročiem rokās satrieks kontrrevolucionāros spēkus un nodibinās padomju varu.

P. Stučka aktīvi piedalījās Oktobra bruņotās sacelšanās organizēšanā un V. I. Ļeņina tiešā vadībā veica svarīgus uzdevumus izcīnītās uzvaras nostiprināšanā.

Ľeņiniskā principialitāte caurstrāvo 1917. g. novembrī rakstito XII «Vēstuli no Pēterpils», kas asi vēršas pret G. Zinovjevu, L. Kameņevu un citiem svārstīgajiem partijas darbiniekiem, kuri, grūtību nobiedēti, gribēja atteikties no proletariāta diktatūras un kopā ar eseriem un meņševikiem nodibināt sīkburžuāzijas vadītu «sociālistiskas koalīcijas» valdību. P. Stučka aicināja komunistus: «Atkliedziet viņiem ar pērkona balsi ausī: *«Atžirgstiet taču, raugiet, mums jau ir viengabalaīna sociālistiska valdība, vienīgā, kāda tā vien var būt.»*»

1918. g. sākumā «Ciņā» publicētajā rakstā ««Ministra krēslā»» P. Stučka stāsta par savu darbību Padomju Krievijas Tieslietu tautas komisariāta vadīšanā, vecās tiesas likvidēšanā, jaunās padomju tiesas veidošanā*. Lielā Oktobra pasaulvēsturisko nozīmi izskaidro raksts «Revolūcijas vēstules», kur īpaši uzsvērt V. I. Ļeņina izcilā loma Krievijas proletāriskās revolūcijas uzvaras sagatavošanā un nodrošināšanā.

Raksts «Politiska vai cilvēciska atsvabināšanās?» atmasko K. Marksā mācības falsificētajus, kuri centās (arī vēl šodien cenšas) dot zinātniskā sociālisma pamatlīcēja

* Šo P. Stučkas darbibas jomu aīspoguļo arī sējuma pielikumā ievietotie Padomju Krievijas Tautas Komisāru Padomes dekrēti «Parties» un «Par kārtu un civilā dienesta pakāpju iznīcināšanu».

pirmo lielo darbu oportūnistisku interpretējumu un tā prestatit K. Marks un V. I. Ļeņina domas. P. Stučka analizē šos K. Marks darbus un pierāda, ka tajos pausta ideja par sociālistisko revolūciju kā vienīgo ceļu uz cilvēces atbrīvošanu. Krievijas apstākļos, norāda P. Stučka, no tā bija jāsecina: «Atpakaļ uz verdzību un uz monarhiju jeb uz priekšu caur proletariāta diktatūru uz sociālismu un komunismu! Citas atbildes nav un nevar būt.»

Oktobra uzvaras pirmajai gadadienai veltīts darbs «Pilsoniskā un proletāriskā revolūcija», kas bija iespiests šai jubilejai veltītajā LSD CK Krievijas biroja izdotajā rakstu krājumā. Tajā vispusīgi argumentēta proletāriskās revolūcijas nepieciešamība Krievijā un zinātniski analizēta tās sagatavošanas gaita. P. Stučka norāda, ka apzināta pāreja no buržuāziskās revolūcijas uz sociālistisko revolūciju sākās 1917. g. 4. aprīlī — V. I. Ļeņina Aprīla tēžu nolasīšanas dienā, «jo no šīs dienas mums un mūsējiem bija skaidrs, ka mēs skatāmies uz padomēm kā uz Parīzes Komūnas pēctecēm un ka *visu varu nodot padomēm nozīmē atkārtot Parīzes Komūnu*. Kā migla nokrita no mūsu acīm, un mēs kļuvām redzīgi.»

Šajā darbā P. Stučka viens no pirmajiem asi kritizē K. Kautska oportūnistisko «sociālisma gaidīšanas» koncepciju, kas strādnieku šķiras izšķirošo uzbrukumu kapitālam atlīka arvien uz vēlāku laiku, gaidot nereālo iespēju pāriet uz sociālismu bez asas šķiru sadursmes. Uz K. Kautska viedokli, ka Krievijai noteikti jāgaida revolūcija Rietumos, P. Stučka atbild: «Mēs izgājām vienmēr no tās patiesības, ka, ja mēs gribam, lai citās zemēs būtu revolūcija, tad mums tā vispirms jāizved līdz pilnīgai uzvarai pie mums pašiem.» Nogaidīšanas konцепcija, raksta P. Stučka, ir «Kautska teorijas bēdīgs bankrots».

Ievērības cienīgs ir šajā rakstā dotais Brestas miera novērtējums, kurā atzīts, ka «tas izglāba miljoniem dzīvību, nerunājot jau par to, ka tas izglāba Krievijas Sociālistisko Federatīvo Padomju Republiku». P. Stučka par redz, ka vēstures loģiskā gaita drīz vien pilnīgi gāzīs šī uzspiestā, bet nepieciešamā miera radītās barjeras un atjaunos Latvijas un citu vācu imperiālistu sagrabto novadu kopību ar Padomju Krieviju.

Darbā «Pilsoniskā un proletāriskā revolūcija» paustās atziņas tālāk attīstītas P. Stučkas rakstā «Demokrātiskā

un komunistiskā revolūcija», kas uzrakstīts Lielā Oktobra uzvaras otrās gadadienās priekšvakarā. Tajā uzsvērts, ka šie divi gadi jau uzskatāmi pierādījuši padomju iekārtas neuzvaramību, tās spēju izturēt kapitālistisko valstu ielenkumu.

1918. g. beigās rakstītie P. Stučkas darbi stāsta par sociālistiskās revolūcijas uzvaras kaldināšanu Latvijā un Latvijas Sociālistiskās Padomju Republikas izveidošanos. Ľoti svarīga nozīme bija LSD XVII konferencē pieņemtajai P. Stučkas izstrādātajai rezolūcijai «Latvijas jautājumā», kas faktiski bija LSD darbības platforma cīņā par Padomju Latvijas nodibināšanu. Raksts «Latvija pasludināta par Padomju republiku» ievada lasītāju pirmās Latvijas padomju valsts gaitās un uzsver tās izveidošanās milzīgo nozīmi latviešu tautas vēsturē. P. Stučka raksta: «Cik vien tālu sniedzas atpakaļ ziņas par Latviju, viņas darba tauta ir dzīvojusi verdzības gaitā. ... Verdzība, klaušas — vācu, zviedru, poļu, krievu un beigās paštautas kungu gaitās. Tāda ir 10 vārdos Latvijas darba tautas vēsture. Un šodien mēs metam uguns sārtā arī šo vēstures lappusi. Mēs velkam sarkanu strīpu starp pagātni un nākotni.»

P. Stučka apliecina, ka Padomju Latvija kā jauncelsmē, tā aizsardzībā durbosies ciešā apvienībā ar Padomju Krieviju un citām padomju republikām.

Latvijas Padomju valdības plānus tautsaimniecības atjaunošanā un tālākā attīstīšanā atspoguļo raksti «Latvijas rūpniecības jaunradīšanas jautājumā», «Mūsu programma» u. c. Raksti «Valdošā partija» un «Padomju vara un komunistu partija» parāda P. Stučkas viedokli partijas un valsts orgānu darbības jautājumos. Apcerējumā «Padomju konstitūcija» zinātniski izskaidrots republikas pamatlikums, kura izstrādāšanā P. Stučka piedalījās. Arī šodien aktuālas ir tajā izteiktās domas par brīvības jēdzienu, tā šķiriski konkrēto raksturu un strādnieku šķiras pieeju tam.

Latvijas Komunistiskās partijas — proletariāta avantgarda lomai veltīts P. Stučkas raksts «Strādnieks un komunists». Raksts «Zemnieki un komunisms» savukārt atklāj P. Stučkas viedokli padomju varas agrārpolitikas jomā, pauž pārliecību, ka ar iejūtīgu un audzinošu politiku LKP var panākt Latvijas darba zemniecības rosīgu iekļaušanos sociālistiskās dzīves veidošanā.

P. Stučkas lielo ieguldījumu LSPR izveidošanā un tās sociālistiskajā attīstīšanā atspoguļo arī sējuma pielikumā ievietotie Latvijas Padomju valdības dokumenti — 1918. g. 17. decembra Manifests, dekrēti par izglītības iestāžu darbu, Latvijas augstskolas izveidošanu, banku nacionālizāciju u. c.

Vairākos sējumā publicētajos P. Stučkas rakstos un viņa sastādītajos dokumentos atspoguļota LSPR valdības ārpolitiskā darbība («Visiem, visiem, visiem», «Radio-gramma 1919. g. 18. maijā», «Vienota padomju fronte», «Latvijas Padomju Republikas ārējā politika»). Tie vispirms parāda galveno virzienu — ciešo internacionālo savienību ar brālīgo KSFPR, Ukrainas un Baltkrievijas-Lietuvas Padomju Republiku, kā arī dalību 1919. g. 1. jūnijā nodibinātās padomju republiku militāri politiskās savienības izveidošanā. P. Stučka bija šās savienības kvēls piekritejs un saskatīja tajā pamatu vienotai visu padomju republiku federatīvai valstij, kuras ideju viņš propagandēja jau pilsoņu kara laikā.

Attieksmē pret kapitālistiskajām ārvalstīm P. Stučka ir gan konsekvents imperiālistu agresīvās pretpadomju politikas atmaskotājs, gan Padomju Latvijas mierīlības paudējs.

Daudzos P. Stučkas 1919. g. rakstos risināti republikas aizsardzības jautājumi, uzdevumi, kas bija jāveic, mobilizējot darbaļaudis cīņai pret vācu imperiālistu un Antantes spēku apvienoto uzbrukumu. LKP Darba jaunatnes savienības I kongresā pieņemtajā P. Stučkas iesniegtajā rezolūcijā «Par tagadējo momentu» uzsvērts, ka pret Padomju Latviju vēršas viens no galvenajiem ārējās kontrrevolūcijas triecieniem, kas virzīts arī pret Padomju Krievijas ziemeļrietumiem, un tādēļ Padomju Latvijas armijai jāaizstāv ne tikai sava republika, bet arī «celš uz sociālistisko Krieviju». Cīņa būs ļoti smaga, taču viņš cer, ka proletāriskā revolūcija Rietumos pārtrauks pret Latviju vērsto karagājienu.

Jau no 1918. g. rudens P. Stučka vairākos rakstos vērtē revolucionārās cīņas attīstību Vācijā. Par to stāsta viņa «Vēstule no Berlīnes», raksts «Pasaules revolūcijas otrs cēliens», «Vācijas «neatkarīgie» revolucionāri» u. c. Tie veltīti Vācijas 1918. g. Novembra revolūcijai, kuras gaitā, P. Stučkas vārdiem runājot, iezīmējas oportūnistu «revolūcija — farss» un «nopietna revolūcija, proletariāta

revolūcija, Kārļa Lībknehta revolūcija». P. Stučka skaudri atmasko šeidemaņu un kautsku nodevību, kas pavēra ceļu kontrrevolūcijai.

Dziļas sāpes caurstrāvo P. Stučkas rakstu «Kārlis Lībknehts un Roza Luksemburga», kas uzrakstīts sakarā ar Vācijas proletariāta vadoņu negēlīgo noslepkavošanu. Taču viņš vēl domāja, ka vācu revolucionārie spēki arī pēc šī zaudējuma atradīs ceļu uz uzvaru (sk. «Vācija un Krievija», «Solīti uz priekšu» u. c.). Publikācijas «Pirmie revolūcijas pavasara vēstneši» un «Proletariāta solidaritāte» apsveic proletariāta diktatūras nodibināšanos Ungārijā un Bavārijā un izsaka vēlējumus, kaut šis padomju republikas saņemtu citu Eiropas zemju proletariāta atbalstu — «tad jākrit visām tumšām varām un visām balto karaspēku daļām».

«Atkal reiz pārdota» — tā saucas raksts, kas uzrakstīts 1919. g. maijā tūlīt pēc Rīgas krišanas. Tas atspoguļo loti grūtu bridi. Taču autors atrod spēku sacīt, ka «revolucionāram nav atļauts raudāt un sērot. Viņam garīgi jāpacēļas augstāk un no Vispasaules Revolūcijas viedokļa jāpārrauga savas nākotnes izredzes.» P. Stučka vēl cer, ka vācu karaspēku «aizsauks Vācija pati» un pār Rīgu atkal plīvos sarkanais karogs. Taču visu padomju republiku kopējais aizsardzības stāvoklis bija tik grūts un kontrrevolūcijas uzvara Vācijā tik stабila, ka šī prognoze tolaik nevarēja piepildīties. Toties apstiprinājās rakstā izteiktā doma, ka LSPR revolucionārā pieredze tāpat kā «ikviens revolucionāra kustība neizzūd kā migla gaisā, bet savu iekarojumu kodolu kā mantojumu nodod nākošai kustībai».

Latvijas Komunistiskās partijas un Padomju valdības darbība 1919. gadā izvērtēta P. Stučkas rakstos «Rūpniecības atjaunošana», «Mūsu agrārā politika» un «Sociālās nodrošināšanas un Tautas izglītības padome», kuros analizēti LSPR pasākumi ekonomikas un kultūras jomā. Tie parāda pirmās Latvijas Padomju valsts veikumu lielo nozīmīgumu. 1919. g. Padomju Latvijas pieredze deva ceļa maizi Latvijas Komunistiskajai partijai tās 20 gadu ilgajā cīņā pret imperiālistu uzspiesto nacionālistiskās buržuāzijas diktatūru, par Padomju Latvijas atdzimšanu.

Rakstos «Kas valda Latvijā?», «Ulmaņa valdības atraugas», «Uz miera sarunām» u. c. P. Stučkas asā un trāpīgā satīra atmasko Niedras valdības un Ulmaņa valdības pilnīgo atkarību no vācu vai angļu imperiālistiem un reak-

cionāro būtību. Viņš spilgti parāda Latvijas buržuāziskās iekārtas iekšējo un ārējo nestabilitāti, kas saglabājās visā buržuāzijas valdīšanas laikā.

P. Stučkas Rakstu izlases 2. sējumu noslēdz raksts «Dzīve vai shemats?», kas publicēts 1920. g. janvārī, laikā, kad buržuāziskās Latvijas un panu Polijas armijas sagrāba Latgali un Latvijas Padomju valdība beidza savu darbību. Un tomēr pat šajā traģiskajā brīdī P. Stučkas domu gaita nav pesimisma nomākta. Viņš ir pilnīgi pārliecināts, ka Latvijā radīsies jauna Padomju valdība un ka tai būs vēl plašāks masu atbalsts un šķiriskā bāze nekā pirmajai: «tā kļūs uzreiz darba tautas masu valdība». 1940. g. notikumi apliecināja, cik tālredzīgs bija šis politiskais secinājums.

P. Stučka aicināja nepagurt, celties uz jaunām cīņām, pulcēt Latvijas darbaļaudis ap Komunistisko partiju, lai no jauna izcīnītu padomju varu un, apvienojoties ar citām padomju republikām, virzītos pa sociālisma un komunisma celtniecības ceļu.

*

P. Stučkās Rakstu izlases 2. sējumu publikācijai sagatavojis LKP CK Partijas vēstures institūta Partijas vēstures sektors. Sējumā ievietoto rakstu apskatus, zemsvīras un beigu piezīmes sagatavojis sektora vecākais zinātniskais līdzstrādnieks vēstures zinātņu kandidāts L. Dribins. Izmantotas arī agrāk izdotajos P. Stučkas rakstu krājumos ievietotās piezīmes. P. Stučkas dzīves un darbibas hroniku sagatavojuši institūta ārštata līdzstrādniece P. Olmane, kas veikusi arī lielu darbu P. Stučkas rakstu apzināšanā un sagatavošanā publikācijai. Personu un periodikas rādītāju sagatavojušas: vecākā zinātniskā līdzstrādniece vēstures zinātņu kandidāte Dz. Paeglite, vēstures zinātņu kandidāte L. Dūma un zinātniskā līdzstrādniece Z. Pelše. Materiālu sagatavošanā piedalījušies zinātniskie līdzstrādnieki V. Saulīte un I. Mednis. Fotomateriālus publicēšanai sagatavojis O. Kabiņeckis.

P. Stučkas Rakstu izlases 2. sējumu ieteikusi izdošanai Latvijas KP CK Partijas vēstures institūta Zinātniskā padome.

*LKP CK Partijas vēstures institūts — PSKP
CK Marksisma-ļeņinisma institūta filiāle*

ATMINU LAPIŅA JUBILEJAS DIENĀ

Vēl šī «Cīņa» nav pēdējā ...

1893. gada rudenī var nosaukt par Latvijas sociāldemokrātijas «dzimšanas dienu». Šinī rudenī «Dienas Lapa» Jaunā strāva pieņēma vairāk vai mazāk noteiktī markstistisku nokrāsu. Šī gada augustā Jelgavā brīvlaišanas svētkos* students Jansons nolasīja savas «Domas par jaunlaiku literatūru», kurās pirmo reizi Latvijā atklāti no katedras sludināja sociāldemokrātiskas idejas. Un apmēram tānī pat laikā Liepājā nodibinājās pirmie nelegālie strādnieku pulciņi. Dažādi bija tie ceļi, pa kuriem jaunā mācība vienā un tai pašā laikā iespiedās Baltijā: tieša iepazīšanās personīgi ar ārzemju sociāldemokrātiju («Dienas Lapa» redaktora ārzemju ceļojums**); krievu legālā marksimisma literatūra un daži studentu pulciņi un, beigās, pat kazarma (piem., viens no pirmajiem Liepājas sociāldemokrātijas strādniekiem*** ar sociāldemokrātiju bija iepazinies karadienestā****).

Būtu jādomā, ka Latvijā taisni šis laikmets bija ārkārtēji izdevīgs sociāldemokrātisko ideju uzņemšanai. Un tiešām sakrita, ka īsā laikā visa Latvija bija pārņemta no jaunās mācības. Studenti, atgriezdamies no valasdienu lauku apceļojumiem, ziņoja ar aizgrābtību, ka «visi lauki mūsu». (Jāpiezīmē, ka viņi zīmējās***** gandrīz vienīgi uz saimniekdēliem un saimniekiem¹.) Legālās biedrības

* Dzimtbūšanas atcelšanas gadadienā (25. aug.) *Red.*

** Domāts Raiņa brauciens 1893. g. uz Šveici un Vāciju. *Red.*

*** Mīkelis Kāsis. *Red.*

**** Interesanti tas, ka ne pie mums vien kazarma parādījusies kā sociāldemokrātisko ideju izplatītāja. Arī ārzemju sociāldemokrātija zina līdzīgus gadījumus, piem., pazīstamais Austrijas sociāldemokrāts Resels pats atzistas, ka tikai no kazarmas iznācis kā sociāldemokrāts.

***** — norādīja. *Red.*

jautājumu vakaros ar joni pārgāja Jaunās strāvas pusē, un vecākās Rīgas palīdzības biedrības (kur tagad 15 g[adus] vēlāk, kreiso stāvoklis vēl nedrošs) toreiz likās drošas Jaunajai strāvai. Jaunā mācība, no policijas un pretiniekiem nesaprasta, kādu laicīnu varēja, ja arī ne visā dzidrumā, parādīties diezgan atklāti presē («Dienas Lapā»), biedrībās (jautājumu vakaros) un mutiskā propagandā (skolnieku starpā). Pirmie sociāldemokrātijas soļi bija, tā sa-kot, legāli un tikai legāli. Un, tiklīdz valdība un buržuāzija apķērās par Jaunās strāvas patieso nozīmi, taisni šī legalitātē bija tās posts: pirmās marksisma pēdas kā ar roku noslaucīja no skatuves.

Vispirms jautājumu vakarus aizliedza. Tad kērās pie preses ar sarkano zīmuli (neļāva pat vārdus «strādnieks» un «kalps», kur nu vēl «sociāldemokrātija» lietot) un bei-gās pavisam aizliedza «Dienas Lapu». Mutisko propagandu un nelegālos paņēmienus galīgi izskauda 1897. g. aresti un masu izsūtīšana, un, kas bija vēl palicis, to aprija 1899. g., Rīgas lielos nemierus* slaktējot. Legā-lais marksisms jeb sociāldemokrātijas pirmais laikmets nozuda bez pēdām, ja neskaita toreiz izmesto sēklu, kas tomēr šur tur paslepšus uzglabājās.

Mēs jau redzējām, šis pirmais laikmets bija gandrīz skaidri intelīgentiska, idejiska kustība. Strādnieki paši še bija «reti putni», un varēja pat jokot, ka mazāko pilsētu sociāldemokrātiem pulciņiem vajadzīgie propagandēja-mie strādnieki bija jāizraksta no citām pilsētām. No organizācijas nebija, zināms, ne jausmas, un tā sauktie kon-gresi** (šie jaukumi no legālā marksisma un jauniem ne-legālas organizācijas pasākumiem) tikai uz papīra (īpašā apsūdzības rakstā) varēja izskatīties pēc revolucionāras organizācijas. Nelegālā literatūra pastāvēja vienīgi vācu brošūrās un latviešu rokrakstos (tulkojumi no vācu), un, kad 1895. g. «kongresā»² tika iekustināts jautājums par nelegālas literatūras izdošanu latviski, lielais vairums to atraidīja. Vairuma starpā bija arī šo rindiņu rakstītājs. Bet, ja es arī jau sen vājsirdīgi atzītos, ka tāds nolē-mums bija kļūda un principiāli nepareizs, tad man tomēr jāsaka, ka otrāds nolēmums toreiz nevarēja novest ne pie kā cita kā tikai pie vispārējas iekrišanas. Un vienīgais, ko

* Domāti nemieri 1899. g. maijā («Rīgas dumpis»). *Red.*

** Domātas jaunstrāvnieku apsriebes un sanāksmes. *Red.*

te varēja iebilst, būtu tas, ka tādā legālības un nelegālības maisījumā vispārēja iekrišana kā galarezultāts bija šā vai tā nenovēršama. Tā tas arī notika.

Bet tai pat 1899. g., kad Rīgas zilbikši* domājās galīgi nokāvuši Jauno strāvu, ārzemēs iesāka kārtīgi iznākt nelegāla sociāldemokrātiska literatūra latviešu valodā, šoreiz aprēķināta pavisam citai publikai, tieši proletāriātam.** Līdz ar to iesākās arī jauna organizēšanās Baltijā, un, kad — 10 gadu pēc pirmo sociāldemokrātisko vēstnešu parādišanās — 1904. gadā Rīgā iesāka iznākt *Krievijā drukāts* Latviešu sociāldemokrātijas Centrālās Komitejas periodisks orgāns «*Cīņa*», tas jau atbalstījās uz stiprāko nelegālo masu organizāciju visā Krievijā***. No šī laika sākot, grūti noteikt, vai organizācija vairāk veicināja «*Cīņas*» iznākšanu un izdošanu jeb «*Cīņa*» vairāk stiprināja un plašināja masu organizāciju. Tik cieši bija joprojām saaudzis organizācijas sakars ar viņas centrālo orgānu, kurš bija ne vien partijas izdevums, bet, tā sakot, viņas simbols.

Tagad, «*Cīņas*» jubilejas dienā, mēs atmetam skatu atpakaļ un apdomājam, ko nozīmē 99 numuri Krievijā drukāta revolucionāra laikraksta, kura atrašana pie kratišanas vien jau varēja un var atnest cietumu, nometināšanu un 1905./6. g. pat nāvi un mocibas! Un rūp tikai palasit, kā vācu junkuru un latviešu Veinberģu lapas ziņoja ikkuru uzvaru pār kādu «*Cīņas*» nelegālu drukātavu, lai saprastu, cik pareizi mūsu pretinieki novērtēja «*Cīņas*» nozīmi.

Bet «*Cīņas*» 100. numura jubilejas dienā mēs paceļam skatu arī *uz nākotni*. Un neviļus mums pār lūpām veļas: «Vēl šī «*Cīņa*» nav pēdējā...» Ja 1905. gadā arī pie mums varēja rasties «cerības», ka «*Cīņa*» vairs nebūs vajadzīga, tas ir, ka pati sociāldemokrātija jaunajā Krievijā varēs pilnīgi legalizēties un nevajadzēs vairs nelegālu izdevumu, tad 1908./9. gadu reakcijas radītie aizsprendumi dažu krievu biedru**** starpā pret nelegālās organizācijas nepieciešamību Latvijas patiesi sociāldemokrātisko elementu

* — žandarmi. *Red.*

** 1899. g. decembrī Londonā sāka iznākt mēnešraksts «*Latviešu Strādnieks*». *Red.*

*** T. i., uz vienu no spēcīgākajām sociāldemokrātu organizācijām Krievijā. *Red.*

**** Domāti meņševiki likvidatori. *Red.*

starpā nevarēja atrast atbalsi. Un tagad, kur 100. jubilejas numura izdošana nozīmē tikai jaunu «Cīnas» turpināšanās pasākumu, mēs, kas «Cīnu» nosaucām augšā par nelegālās Latvijas sociāldemokrātijas simbolu, varam, vienu burtu pārgrozot centrālorgāna devīzē*, droši sacīt:

«Bez «Cīnas» — nebūs uzvaras!»

§

«Cīna», 100. nr., 1910. g. (jūlijā)

Iespiests pēc avizes teksta

MŪSU DRAUGI PA LABI

Mūsu «draugi» pa labai rokai — tie ir, kā jau lasītājs bez paskaidrojuma pats saprot, mūsu progresisti demokrāti³, jaunie «dienlapiņi» jeb vecās «D[ienas] Lapas» epigoņi (pēcteči), tā sakot, «otrā iesaukuma» jaunstrāvnieki. Viņu progresu kāds žurnālists reiz gan raksturoja ar pazīstamas vācu studentu dziesmiņas tekstu:

... Und soll der Fortschritt recht gedeih'n,
So muß er nicht zu merken sein...**

Bet das viñus neattur būt skaļiem un nempt lielu muti, īpaši turot «galda runas pie muižas plēšu iesvētišanas», jeb «uzsaukt augstas laimes pirmiem bezdelīdzēniem»***. Un vēl mazāk tas viñus attur pārmest citiem «bālasinību» un mērenību, kaut gan taisni viñi ir tie, kas mums sprediķo bālasinības teoriju (revisionismu) un kas savos darbos ir pati mērenība kvadrātā.

Šoreiz atstāsim sāņus visu to, kas ir neglīts viņu iztūrēšanā pret mums un kas atgādina maizes naida motīvus, un mēģināsim tuvāk apskatīt šos draugus pa labi, tā sakot, skaidri dabaszinātniski. Ikkuru partiju, ikkuru strāvu raksturo, tām uzspiež savu zīmogu ne tik daudz viņu vadoni, kā viņu piekritēju sastāvs. Un «demokrātisko» vidusšķiru sastāvs ir pārāk raibs. Šinī dažādu elementu mutulī, kur saplūst viss tas, kas iz «apakšējām» šķirām paceļas uz

* «Cīnas» devīze bija — «Bez cīnas nav uzvaras!». Red.

** Progress var būt izdevīgs tikai tad, ja tas norisinās nemanot jeb «mazie darbiņi ir simtkārt svarīgāki nekā lielie».

*** Sk. «Mērnieku laikos».

augšu un kas no augšējiem slāņiem noslīd uz leju, kurš pastāvīgi izmet sastāvdaļas uz augšu un uz leju, pa kreisi un pa labi, grūti atrast kaut ko pastāvīgu; te pastāvīga ir vienīgi tikai maiņa. Šodien šie elementi ir sarkani, rīt viņi būs bāli; šodien tāds vidusšķiras vīrs jūtas *«ari strādnieks»* un *nolād kapitālu, kas apdraud viņa šauro ipašumu*, jo šodien ir krīze un amatnieku veikali iet slikti. Ritu iet veikals labi, amatniecība paceļas un — mūsu vidusvīrs jūtas *ari* kapitālists, kas lādas par strādnieku šķiras nekaunību, kad tā arī grib kaut daļīnu gūt no labā momenta. Vajag būt tiešām ģeniālam, lai atrastu ideju, lai atklātu devīzi, kas apvienotu tādu elementu jucekli.

Bet šī nepastāvība it sevišķi spiež mūs būt uzmanīgiem pret šo vidusšķiru ideologu vilinošiem motīviem. Brīvi no aizdomām, kādas valda *«piederīgās vietās»** pret kreisiem, tie var būt valsirdīgāki nekā mēs, un viņiem ir viegli mums pārmest bālasinību, bet reizē mēs nedrīkstam viņiem paļaut lepoties ar savu valsirdību, jo viņu galvenais nolūks ir mums naidīgs un aiz mums stāv ne vien apzinīgi vīri, bet arī tumšas masas, uz kurām rēķina arī *«vidusvīri»*.

Kad bangas gāja augstu un pie stūres sēdēja kreisie, vidusšķiras no šejienes gaidīja savu glābiņu, zināms, kā nu viņas to saprata. Cīņu pret vācu *muižniecību* un pret vācu *monopola* stāvokli pilsētu valdēs un amatniecībā viņas sa-prata ne kā vienkāršu privilēģiju un monopolu iznīcināšanu, bet kā vācu konkurentu atbīdišanu. Un raug, kādēļ mums tik saprotamas *klūst* nacionālistiskās stīgas, kādas patlaban uzvelk tagadējie progresisti. Nav priekšmeta, kas viņus vairāk interesētu kā vāciešu apkarošana. *«Es vācietim tā darītu, kā vācietis man darīja»* — ir atkal vidusšķiru cīņas dziesma.

Mums tas varētu būt vienaldzīgi, ja šāda *«tautisku centienu»* atdzimšana nedraudētu ievilkta savos tīklos arī strādnieku aprindas. Patlaban Austrijā norisinās šādas tautisku centienu atdzimšanas bēdīgās sekas, kur čehu sociāldemokrātija akli iestigusi tautiskā naidā ar vācietību un nevar no tā izrāpties, neraugot uz starptautiskā sociāldemokrātu kongresa lēmumu.⁴ Itin pareizi *«Laika Balss»* uzsvēra, ka vāciešiem kā tautībai vairs nav Baltijā liku-

* — varas iestādēs. *Red.*

misku privilēģiju*, jo, kur tādas privilēģijas ir, tur tās ir vienkārši konservatīvi politiska un tad saimnieciska rakstura, bet mēs zinām it labi, ka ir riteršaftes** muižnieku, ir lielkapitālistu rūpnieku starpā jau atrodas arī tīrasiņaini latviešu vīri.

Bet, kā ebreju jautājums antisemitismā, tā vācietība latviešu «demokrātismā» spēlē tīri ārēju lomu; pirmā gadījumā rēķina uz rasu instinktiem, otrajā uz vēsturiski iedzimtu ienaidību. Tas velk un apvieno, un būtu brīnums, ja daļa mūsu demokrātu kādreiz neuzstātos arī par skaidriem antisemītiem, jo pirmie akordi šīnī virzienā ari jau izdzirdami.

Kamēr marksisti mēģina pierādīt, ka tautību naids tikai apslēpj šķiru naidu, tamēr liberāļiem, demokrātiem un progresistiem, kas neatzīst šķiru cīņu, bet sapņo par visu šķiru, par *visu latviešu* apvienošanu (kaut ari tikai pilsētas vēlēšanās!), šāda tautiska ideja tikai pa rokai.

Tas viss zīmējas vairāk uz pilsētu, bet galvenais piekriņēju skaits, pēc progresistu cerībām, birgēliskai demokrātijai gaidāms no laukiem. Progresīvie saimnieki un saimniekdēli! Bet, ja pilsētā starp amatniecību un strādniecību naids nav tik skaidrs šķiru naids, ja amatniecībā pašā strādnieku šķiru nodarbina tikai mazā mērā, tad uz laukiem cīņa starp zemnieku sīkgruntniecību un kalpu šķiru būs daudz asāka nekā pat starp lielgruntniecību un strādnieku šķiru. Ja strādnieku šķira bija un ari būs ar mieru pabalstīt zemnieku saimniecību pret augsto zemes renti (un vispārīgi pret zemes renti, tas ir, privātīpašumu uz zemi), tad vienīgi saimnieciskā progresā un savas šķirras interesēs, bet ne tai nolūkā, lai stiprinātu savus pretniekus, saimnieku šķiru.

Un, ja pie tam mūsu progresisti uzsvērtu, ka *pilsētas strādnieku* šķira nav tieši ieinteresēta pret saimnieku vi-dusšķiru uz laukiem, tad mēs varētu piebilst, ka *lauksaimnieki* kā pārtikas *produktu pārdevēji* un dalībnieki pārtikas un dzīves sadārdzināšanā vienmēr būs dabiski saimnieciski pretinieki kā lauku, tā arī pilsētu strādnieku šķirai.

Raug, kādi attēlojas mūsu turpmākā satiksme starp mums un mūsu «draugiem pa labi». Mēs no savas puses

* Domāts avīzes redakcijas raksts «Nacionālais jautājums», 1911. g. 11. un 12. nr.-ā.

** — bruņniecības. *Red.*

ne vien neslēpsim šīs pretišķības, bet stingri uzstāsimies pret katu ūdu slēpšanu. Mēs pie tam itin labi saprotam, ka patlaban arī vidusšķirām ir interese pie demokrātijas un ka šī interese viņus var joprojām padarīt par tuviem cīņasbiedriem, pat daudz vairāk, nekā to uzdrošinās atzīt un uzsvērt viņu ideologi, bet mēs negribam mākslīgi apslēpt esošās pretišķības. Mēs nedrīkstam aizmirst Engelsa vārdus par vidusšķiru raksturu: tās iegrīmst visbēdigākajā glēvulībā, tiklīdz šķira, kas atrodas zemāk par viņām, proletariāts, uzdrošinās uzstāties patstāvīgi, un ir vienmēr pazemīgas un padevīgas priekš tiem, kam tā vara.* Tā mūsu «draugi pa labi» ir gan ar mieru ar mums iet roku rokā teātrī vai biedrības tējas vakarā un varbūt vēl pilnsapulcē, bet kaunīgi nosarkst un atgriežas no mums, kad tie mūs sastop, atklāti «uz ielu izejam»**.

-ps

«*Laika Balss*», 17. nr.,
1911. g. 19. aprīli (2. maijā)

Iespiests pēc avizes teksta

SĪKSAIMNIECĪBAS ZEMKOPĪBĀ

I

Nav brīnums, ka latviešu presē sīksaimniecības jautājums sāk ieņemt arvien jo plašākas telpas. Drīzāk varētu brīnīties par to, ka tas notiek vēl arvien tik mazā mērā. Lielais skaits zemnieku saimniecību un vēl arvien lauk-saimniecības pārsvars par rūpniecību Latvijā ir pilnīgi daibisks iemesls tādai parādībai. Un, ja pilsētas lasītājam kādreiz izliekas visai garlaicīgi garie ievadi ar apcerējumiem un karstā polemika par dzīlām vai seklām kūtīm, par individuāliem vai kooperatīviem sieriem utt., tad to avīžu izdevējs, kas atkarīgs no lauku abonentiem iz saimnieku šķirām, zina labi, ka *saimnieciskā* revolūcija šīm aprindām sola to, ko tās nesagaidīja no politiskās, tas ir, «grūto laiku», citiem vārdiem, zemkopības krīzes beigas.

Nav noliedzams, ka patlaban Latvijas zemnieku saimniecībās norisinās kaut kas, ko varētu nosaukt par «lielo

* *Маркс К., Энгельс Ф.* Соч., т. 8. М., 1957, с. 10—11. Red.

** Т. i., streikojot un demonstrējot pret patvaldību. Red.

lūzumu», «saimniecisku revolūciju» jeb kā nu gribat, tas ir pāreja uz augstāku saimniecības iekārtu, mazākais, skaidri tehniskā ziņā.⁵ Tie saimnieki, kas pirmie ķem daļību tehniskā progresā, no jaunās sistēmas gūst ārkārtēju peļņu. Itin dabiski šīnī šķirā rodas cerības uz «jaunu, jauku dzīvi», jo ir taču skaidri, ka saimniecība uz augstākas pakāpes saimniekiem dos lielāku peļņu (profitu), ja tikai (ko viņi piemirst un ko arī mēs šimbrīžam atstāsim pie malas) *zemes rentes* īpašnieku (t. i., zemes izrentētāju, pārdevēju vai obligāciju un hipotēku turētāju) un *strādnieku* šķiru daļas paliktu, mazākais, *līdzšinējās*. Tātad saimnieku šķiras cerības (vienalga, lai tās beigās izrādītos tikai par ilūzijām) uz paaugstinātu peļņas daļu ir ne bez pamata.

Šādos laikmetos cerības uz lielāku peļņas tiesu izpaužas nereti visai poētiskos un patētiskos vārdos,* un būtu brīnums, ja mūsu — kaut arī garīgi visai neapdāvinātā — intelligence ar vidussķiru ideoloģiju nemaz neuzķertu šo momentu. Mūsu zemnieku saimniecību tips (neizšķirojot sīkās no vidējām saimniecībām) top nostādīts par vispasaules ideālas lauksaimniecības tipu, un, lai tas izrādītos jo pārliecinoši un reiz priekš visām reizēm paliekoši, tad mēģina tam palikt apakšā zināmu «zinātnisku» fundamente. Un, tā kā šīnī ziņā pašu spēki ļoti vāji un pirmā kārtā jāatsit kritika no «sociālistu» puses, tad «nodevīgas» spalvas iz šo lēgera ir labā cenā.

Tā «Dzimtenes Vēstnesim», kas pēdējā laikā visvairāk nodarbojies ar zemnieku saimniecības jautājumiem, ir tāds «līdzstrādnieks» — «speciālists» kā «J.H.», dzimis Jankavs, un, ja «ohranku» likvidācija Krievijā tiešām iesāktos, tad šādu «līdzstrādnieku» («сотрудники») un «sp.»** spalvas tiktu vēl lētākas. Šimbrīžam šis viens vien «J.H.» jau apaugļo «Dz.V.» ik sestdienas ar kādu fejetonu par sīksaimniecībām, un, ja tam atļauj, uzsmērē pat 7—8 fejetonus pēc rindas.

Viņš iesāk to lietu «pamatīgi». Ja izdotos pierādīt, ka sīksaimniecības ir vienmēr bijušas no laika gala, tad jau, itin dabiski, būtu slēdziens: un arī paliks mūžīgi mūžam.

* Šīnī ziņā ļoti pamācoši palasīties angļu agrāriešu rakstos zemkopības progresā ziedu laikā (no 1840-to gadu beigām līdz 70-to gadu vidum). Cik tur cerību uz «mūžīgu dzīvi» izbeidzās ar krahū un krīzi!

** Ar šiem vārdiem ištenībā domāts spiegs. *Red.*

Agrāk tā lieta bija vienkāršāka. Ja gadus 25 vēl atpakaļ kādu zemnieku-saimnieku un pat ne saimnieku vien prasītu, kā gan, pēc viņa domām, senči dzīvojuši tais «zelta laikos», iepriekš vācu ienākšanas, tad neviens nešaubītos atbildēt: nu, saprotams, tāpat «mājās» kā tagad, tikai bez «muižām», ko ieveda vācu kungi. Fr. Roziņa «Latviešu zemnieks» te bija pirmsais, kas plašāk mēģināja aprādīt, ka arī latviešu agrārvēsture iztaisījusi cauri to pašu gaitu kā citur, tas ir, sākot ar tā saucamo pirmatnējo komunismu*. Ikkurš, kas šo grāmatu lasījis, atminēsies, cik maz pretenciozi uzstājas Roziņš, ik uz soļa uzsvērdams, ka viņa grāmata ir tikai *pirmais mēģinājums*: «Es neesmu vēsturnieks, un mans nolūks nekad nebija un nav iztirzāt latviešu vēsturi.» Šī darba iespāids bija tiešām lielisks. Kā ar piedurknī tas noslaucīja vesela pusgadusimteņa ideoloģijas burtu zīmes par sevišķu latviešu rases īpašību. Un, ja tagad arī grāmatiņa sadedzināta un pats autors važās,** tad tomēr viņas ideja atradusi atzīšanu pat tik apsūnojušās iestādēs kā Draugu biedribā⁶ un — last [but] not least*** — [Rīgas Latviešu biedrības] Zinību komisijā!

Tā bija jānosit, ja gribēja glābt sīksaimniecības pirmsdzimtību. Un «Dz. Vēstn.» Nr. 211 iesākās virkne nekauņīgu rakstu zem izkārtnes «Kāda pasaciņa par latv. agrārvēsturi»**** pret Fr. Roziņu. «Līdzstrādnieks» «J.H.», dzīmis Jankavs, iz «āgentūras ziņām» labi zināja, ka Roziņš «aiz neatkarīgiem iemesliem» atbildēt nevar un vispār lietpratēju latv. vēsturē mums ir maz. Tādēļ tikai drošu spalvu!

Nav mans nolūks un nav še arī vieta atbildēt šim «speciālistam», še tikai kādas piezīmes, cik tālu tās zīmējas uz mūsu tematu. Cik nopietns sociālists resp. marksists

* T. i., pirmatnējās kopienas iekārtu. *Red.*

** F. Roziņš bija ieslodzīts Rīgas centrālcietumā. *Red.*

*** Pēdējais, bet ne mazsvārigākais. *Red.*

**** Ko no «J.H.» var sagaidīt, par to nav ko runāt. Bet interesanta ir «Dzimt. Vēstn.» redaktora Āronu Matīsa pagārā piezīme šo rakstu virknes ievadam, kur taisni uzsvērts autora nolūks «sadot» zināmām *virzienam* no skaidri «zinātniska» stāvokļa. Jā, jā, Āronu Matīsa zinātne! Savā laikā šis vīrs kā «Austruma» redaktors *nopietnā zinātniskā* nodalā ievietoja «Berliner Tageblatt» 1. aprīļa joku — «Iz da-baszinātņem», ko tikai Ār. M. varēja noturēt par zinātni. Nepatikamā virziena toreizējā «Dienas Lapa» aizrādīja uz šo *zinātni* [rakstā «Divi nelaimes gadījumi caur aprīļa jokiem»] avizes «Dienas Lapa» 1896. g. 89. nr.ā. *Red.*], un raug, kur ienaida avots.

šis zellis bijis, redzams jau no tam, ka viņš grib uztiept sociālistiem to, ka viņi cenšoties pierādīt pirmatnējā komunisma eksistenci (pēc «J.H.» domām, iz gaisa grābtu), lai pierādītu sociālisma iespējamību nākotnē. Tās ir, zināms, blēnas, jo sociālisma idejas «spokojās pa galvām» ilgi, ilgi, iekams zinātniski pētījumi (un pat ne no sociālistiem izejoši) atklāja pirmatnējā komunisma eksistenci vēsturē.

Vispirms «J.H.» izrausta dažas vietas iz paša Rozīņa citētām grāmatām un grib pierādīt, ka šīs vietas Rozīņš esot izrakstījis, kādēļ arī pati Rozīņa grāmata (16 drukas loksnes!) esot vienkāršs plāgiāts! Rozīņš esot mēģinājis pārcelt uz Latviju domas par kopzemes jeb pirmatnējā komunisma eksistenci citu tautu pirmvēsturē, kur taču šīs domas no jaunākās zinātnes esot atmestas. Tā, piem., domas par krievu kopzemi Joh. f. Keislers 1876. g. esot apgāzis.

Pakavēsimies tikai īsumā pie šīs piezīmes. Taisnība gan, ka krievu tagadējā «občina» (pagasts) un tās zemes kopība, uz kuru naivi sociālisti iz «narodņiku» lēgera noraudzījās kā uz komunisma pasākumu, bija tikai skaidri tiesiski finansiāla apvienība iz ne visai senās pagātnes, bet par to tālākie pētījumi novēda pie skaidri saimnieciskām kopzemes atliekām, kādas pastāvējušas, no aukstiem ziemeljiem (Arhangeļskas «pečiņa») sākot, līdz tuviem rietumiem (Poļesjas apgabala «дворица») un kurām bijis nenoliedzami pirmatnējā komunisma raksturs. Pēc tam atsaukties uz Keislera domām 40—50 gadus atpakaļ ir drusku nosebots. Tikpat viegli tagad būtu pierādīt kopzemes pastāvēšanu citu Eiropas tautu senvēsturē, ja tas jel maz vairs būtu jāpierāda. «J.H.» pat ar mieru atzīt, ka lietuviešiem bijusi ciemu satversme, bet tikai ne latviešiem, šim no lietuviešiem tik tālam celmam, ka vēl nesen konservatīvi vīri, kā mācītājs Sanders, sapņoja par abu celmu atkal sakausēšanu vienā tautā.

Un gandrīz tanī pat laikā, kad «Dz.V.» drukāja «J.H.» rakstu, mēs tanī pat avīzē (Nr. 220) lasām piezīmes iz Raunas pag. tiesu protokoliem no 1851.—1860. g.:

«Bez pievestiem jautājumiem ir vēl daudz citi, kurus varam tikai īsumā pieminēt, piem., ziņas par *pušelniekiem, sābriem*, seniem *kopīpašniekiem*, kuri tagad plauj *kopīgi* vēl plavas un, tās pļaudami, vēl sastrīdas, līdz beidzot aicina mērnieku un liek izdalīt *sensenās kopējās plavas*.»

Tiešām ļoti žēl, ka šādu materiālu nav krāts, bet ikkurš, kas izlasījis Roziņa «Zemnieku», pats atgādāsies, ja vien viņš pazīst lauku dzīvi, ciemu atliekas, kas tikai apstiprina Roziņa domas. Bet vai tas ir no svara? «J.H.» tomēr ir izlamājis Roziņu, un «1. aprīļa zinātnes» redaktors* ir piespiedis savu zēģeli. Vai brīnums, ja pēc tam visi tie vīri, kas zvēr uz latviešu zemnieku iedzīmtu individuālismu, šie Teodori**, Viktori Eglīši utt., utt., paraus grožus uz lab[ē]jo pusi un griezīs muguru Roziņa «Latviešu zemniekiem»?

Tā ir viena lappusīte iz latviešu mazsaimniecības vēstures romantikas. Kā savā laikā mācītājs] Kundziņš «izdabas pierādīja dieva eksistenci», tā tagad iz vēstures pierāda individuālās sīksaimniecības mūžīgo būtību un varbūtību. Ja vairāk nekas, lai sapņo, kamēr uzmodinās dzīves īstenība!

II***

Mūsu literatūra par sīksaimniecības jautājumu vispirms grēko ar pilnīgu nenoteiktību par to, ko saprast ar sīko un lielo saimniecību. Tāpat kā pie mums ar vārdu «amatnieks» bieži slēpj skaidrākā tipa kapitālistiskas rūpniecības uzņēmēju un mums ir veselas «amatnieku» biedrības, kurās patiesais amatnieks kā rokdarbis ir izņēmums, tā jo vairāk lauksaimniecības jautājumā noteikta terminoloģija

* Aronu Matīss. *Red.*

** Teodors Zeiferts. *Red.*

*** Sal. sākumā «Jaunā Laika» Nr. 29. Rakstiņa turpinājums nosebojās aiz nevāļas. Tādēļ arī tikai še pāris vārdu par J. Jankava (J.II.) «Balsi iz publikas» «Dzimt. Vēstn.» Nr. 267. (Pat šī redakcija savu agrāko «godāto līdzstrādnieku», kā redzams, sāk atbīdit «publikā».) Šis vīrs pieprasī, lai vēlreiz atkārtojot viņam taisīto pārmetumu «J. Laika» Nr. 29. Priekš kā? Ja viņš vēlas, lai izlasa vēlreiz to pašu «Jaunā Laika» numuru. Tur viņš bija nosaukts par «nodevīgu» spalvu, jo, kā visiem labi atmiņā, tas zem istā vārda rakstīja sociāldemokrātiski, pēc kam izvērtās par tās pašas mācības «kāvēju» un savu bijušo biedru apmelotāju un denunciantu kā brošūrās, tā arī «Rīgas Avīzes» slejās, šai pēdējai tieši piedāvādāmies par līdzstrādnieku. Un starp «Rīgas Avīzes» līdzstrādnieku un «līdzstrādnieku» zosu pēdījās [t. i., policijas aģēntu, ziņotāju. *Red.*] līdz šim principiāla starpība vēl nav atrasta. Kā un kas algo «nodevīgu» spalvu, tā ir viņa privātdarīšana. Dižoties ar goda jūtām te ir vienkārši liekuliba! Priekš tadiem vīriem pielīdzināšana «ohrankas līdzstrādniekiem» nav apvainojums, jo viņiem labi atmiņā nelaiķa Stolipina atzinības vārdi Valsts domē par šiem «līdzstrādniekiem».

(jēdzienu pareiza apzīmēšana) ir vājā puse. Par «mazgrunnieku» dēvē tipisko pelēko baronu, kas brauc ar diviem zirgiem «kā vējš pa visiem tirgiem», un blakus mazo parceles nomnieku ā la Bīriņnieku*, kam «ar savu spiekīt' lēnām» rūp panākt pirmo ātri skrienam. Un tikai pēdējā laikā kādreiz mēdz jau runāt par sīk-, maz- un vidējām saimniecībām zemkopībā.

Starpība šo dažādo saimniecību starpā ir ievērojama. Mūsu mazgrunnieks, kas laukus apstrādā ar algotu darbaspēku, ir zemnieks-kapitālists. Kapitālistu starpā viņš varbūt ir sīkrūpnieks, bet viņš nav tas zemnieka tips, kas vienīgi ar savām un savas ģimenes darbarokām apkopj savu patriarchālo saimniecību. Mēs vēlāk redzēsim, ka zem kapitālisma valdības šo abu tipu starpā izšķirība faktiski nav tik liela, bet principā tie ir pilnīgi nesavienojami jēdzieni, jo tikai pēdējais ir patiesais zemnieks.

Bet, tiklīdz šādam zemniekam vai viņa ģimenei nav pie tiekoši liela saimniecība, lai tā varētu visu savu darbaspēku atstāt uz vietas, viņa saimniecība pieņem jaunu veidu, tā kļūst par lētu darbaroku apgādātāju, kapitālisma vislaunāko pavadoni. Pēdējā grupa ir tie parceļu (pavisam sīku zemes gabaliņu) turētāji, kas, citur nodarbināti, še meklē tikai patvērumu sev un ģimenei un ar pārmērīgi augstām rentēm pilda laimīgā zemes īpašnieka kabatas. Šo grupu mēs atrodam visbiežāk pilsētu un vispār rūpniecisku centru tuvumā.

Mēs redzam četrus «zemnieku», «mazgrunnieku» tipus, kurus nekādi nedrīkstētu sajaukt, ja runā par liel- vai maz- saimniecības nozīmi, bet pie mums to dara ik dienas. Ja pie mums runā par kalpu dzīšanos pēc «sava kaktiņa un sava zemes stūriša», tad arī šī dziņa nozīmē dažādus centienus. Tas var būt kalpacilvēka sapnis pēc sava kaktiņa un protests pret kalpu jeb kalpoņu kopejām telpām, šiem dažādu lipīgu slimību perēķiem un dabiskiem šķēršļiem kalpu šķiras ģimenes dzīvei. Un šis sapnis uz laukiem parasti nav citādi piepildāms kā iebūvieša, pārnieka⁷ utt. lomā. Bet šī dziņa var arī apzīmēt mazapzinīga kalpa sapni caur taupību kļūt par «paša kungu», par saimnieku un pašam izmēģināt praksē, vai tiešām tā «galvas grožšana» ir grūtāka nekā roku darbs.

* Domātas Rīgas apriņķa Bīriņu muižas nomnieku sīkās saimniecības. *Red.*

Mums pilnīgi trūkst kaut cik pareizu ziņu par to, cik pie mums ir dažādo tipu lauksaimniecību, un tuvākā nākotnē mēs uz tādām ziņām arī velti gaidām, jo tās varētu gādāt tikai speciāla — statistiska skaitīšana, saistīta ar anketu, t. i., ziņu uzņemšanu uz vietas un nevis vienīgi pēc oficiāliem dokumentiem, kas nedod nekad pareizu ainu, jo faktiski saimniecības ir citādi sadalitas nekā krepostnodaļas⁸ zemes grāmatās vai pagastu rullos un landrātu kolēģiju⁹ sarakstos. Patiesībā bieži uz vienas zemnieku mājas ir vairāk saimnieku un bez tam vēl daži parceļu turētāji — kalpi vai kalpotāji. Un otrādi — vienās rokās ir apvienots šad tad vairāk māju, tas ir, notikusi koncentrācija.

Tie skaitī, ko pieved līdzšinējie statistiskie mēģinājumi, ir pilnīgi nepietiekoši un nedod pat vispārēja sīk- un mazsaimniecību skaita, nemaz nerunājot par viņu grupēšanos pēc apstrādātās zemes daudzuma. Un Antona* mēģinājums («Izglītībā») savākt kopā sīkgruntnieku skaitu un rādīt tā augšanas vēsturi ir diezgan neizdevies, jo ne *gruntniecība* še no svara, bet *saimniecība*, ne zemes *ipašnieki* mums jāskaita, bet zemes *turētāji*, saimniekotāji.

Grupas pašas par sevi nav nekas pastāvīgs un negrozīgs. Amerikas «zemnieku zemes saimniecību» lielums savā vairumā līdzinās Vācijas bruņinieku muižām, kamēr franču dižzemnieks pēc zemes lieluma mums izliksies par tipisku «mazgruntnieku». Saimniecības veids (ekstensīva lopkopība, ekstensīva zemkopība, intensīva zemkopība, intensīva lopkopība, dārz- un vīnkopība utt.) un viņas sistēma mainās, un līdz ar to mainās arī saimniecību grupēšanās pēc zemes lieluma. Ja mēs, piem., salīdzināsim mūsu nesenās muižu un tagadējās zemnieku māju saimniecības, tad pēdējās ļoti bieži būs, neraugot uz mazāko platību, daudz augstākas pakāpes kapitalistiskas saimniecības nekā pirmējās, kādēļ muižas sadališana pati par sevi vēl ne ikreiz nozīmē saimniecības saskaldīšanos, decentralizāciju.

* Vispār Antona rakstīņš [A. Birkerta raksts «Latviešu sīkgruntniecība» mēnešraksta «Izglītība» 1911. g. 6., 7. un 8. nr-ā. *Red.*] aizķer pārāk daudz jautājumu, un savā saraustītā formā tas, dabisķi, izsauc uz pretrunām. Nevar, piem., samest vienā čupā dažādu laikmetu uzskatus par to pašu priekšmetu un tā sakopot nelaiķi Valdemāru ar tagadējo «Novoje Vremja» utt. Tā iznāk mazs vinegrets, kas dažudien «līdzstrādniekiem» à la J. H. ļoti pa zobam.

Tātad tas ir skaidri, ka ar skaitļiem rokās mēs par Baltiju nevaram nekā pierādīt, vai pie mums norisinās lauk-saimniecību decentralizācija vai koncentrācija. Un, spriežot par liel- vai maz- saimniecības pārākumu, pie mums (kā arī Vācijā utt.) arvien jāievēro, ka muižas ir junkuru saimniecības ar dažādām priekšrocībām* un bez kapitālistiskas peļņas normas aprēķiniem. Un pat tagad tikai ļoti reta muiža varēs skaitīties par paraugu racionālā saimniecībā. Ja Valdemārs un viņa biedri, piem., 80-tos gados prasīja zemes dalīšanu sīksaimniecībās, tad jāievēro, ka tāds priekšlikums notika tad, kad Krievijā kapitālisms vēl bija jauns un Krievijas intelīgences labākā daļa cerēja, ka kapitālisma bubulim Krievijā neesot nākotnes. Zemes sadalīšana pašu apstrādātāju un patērētāju rokās toreiz izlikās un pa daļai arī bija progresīvs priekšlikums ar politisku nokrāsu, jo tas griezās pret muižnieku zemes monopolu.

Cits nolūks bija valdības vīriem, kad tie proponēja dibināt «sīkgruntniecības» jeb arī tikai sīksaimniecības.¹⁰ Caur to vispirms cerēja apkarot lauku iedzīvotāju pārāk ātru proletarizēšanu un līdz ar to aizmukšanu uz pilsētām. Tātad arī šie priekšlikumi vispirms bija mērķēti pret kapitālisma ieviešanās jaunām sekām. Bet jau šiem pirmajiem valdības vīru nolūkiem pievienojās arī politisks mērķis. Toreiz Baltijas lauki baidīja stipri valdošās aprindas, un vispār šīs provinces toreiz krievu [reakcionārā] presē sauca tikai par Krievijas Iriju. Zemes izdalīšanai vajadzēja novērst draudošās briesmas.

Skaidri politiska nokrāsa beigās ir visjaunākai sīkgruntniecības dibināšanai kolonizācijas nolūkā: no vācu pušes — vācietības stiprināšanai (piem., bēdīgi pazīstamā Brēdriha kolonija pie Kuldīgas¹¹ un citas), no valdības pušes — krievu nacionālisma veicināšanai. Ar dažādiem mākslīgiem pabalstiņiem apbalvotas tādas politiskas kolonizācijas sīksaimniecības, saprotams, atkal nav mērojamas ar skaidri saimniecisku mēru.**

Teorija kādreiz šinī jautājumā skatījās tādi, ka, cilvēku skaitam augot, *dabiski* daloties arī zeme jau viņas apro-

* T. i., feodālām privilēģijām. *Red.*

** Vācu kolonizācijas zemnieki Polijā ir tomēr atraduši savu slavētāju pat vācu sociālistu aprindās: tās apdzied teorētiski s.-d. Šulces iekš «Sozialistische Monatshefte». Un, tā kā mūsu kritizētāji labprāt noraksta, tad Šulca piemērs arī pie mums nepaliks bez sekotājiem.

bežotā daudzuma dēļ. Kapitalisms ar savu *zemes absoluto renti*, tas ir, zemes īpašnieku šķiras tīrie ienākumi tikai no sava zemes monopola, šo teoriju stipri sašķobīja. Tagad zemes rentes intereses groza zemes koncentrācijas un decentralizācijas tendences. Tātad nevis no jautājuma, kurš saimniecības veids ir saimnieciski stiprāks, atkarīgs tagad zemes saimniecību lielums, bet no jautājuma, kurš veids atļauj piesavināties visaugstākā mērā zemes renti. Ja augstāko renti maksā kapitālistiskais rentnieks, tad atdod zemi lielos gabalos tādiem, bet, ja, neraugot uz zemāku saimniecisku pakāpi, sīkais rentnieks vai iepircējs var maksāt lielāku arendi (nomu) vai cenu, tādēļ ka viņš normālai zemes rentei pievieno vēl procentu par savu kapitāliju (kuru tas nedabū) un pat dāļu no darba algas (mazsaimniecībā) jeb pat no ārpuses ienes citur saņemtu darba algu, lai to piemaksātu pie rentes (parcēlu saimniecībā), tad *uzvar* tagadējos apstākļos mazā un sīksaimniecība.

Tātad šimbrījam zemes saimniecību lielumu parasti (kur nav skaidri vēsturisku vai politisku iemeslu) noteic kapitālistiskās *zemes rentes* intereses. Birgelsons teorija — apzinīgi vai neapzinīgi — arī apskata šo jautājumu caur zemes rentes piesavinātāju šķiras brillēm. Bet bez šīs šķiras ir vēl *kapitālistu šķira*, kas arī šo jautājumu var apskatīt no kapitāla profīta, uzņēmēja peļņas stāvokļa, un, beigās, *strādnieku šķira*, kurai arī šīnī jautājumā par visam citādas intereses. Kādas ir šo šķiru atsevišķas intereses sīksaimniecības jautājumā laukkopībā un kādēļ tas vēl tik neskaidri izpaužas uzskatos, par to citreiz.

P. S.

«Jaunais Laiks», 29. nr.,
1911. g. 2. (15.) novembrī;
4. nr., 1912. g. 14. janvāri

Iespiests pēc avizes teksta

KO GAIDIT NO VĒLĒŠANĀM UZ CETURTO VALSTS DOMI?

Domes vēlēšanas nupat durvju priekšā. Ko vēlētājiem vēl *nenolaupīja* 3. jūnija kontrrevolucionārais «likums»¹², to tagad pasteidzas *nozagt* un *noblēdīt* senāts, ministri, gubernatori un policijas pristavi, visādi «iztulkodami» un aprobežodami to, kas tautas opozicionālai un revolucionā-

rai daļai vēl bija palicis nenolaupīts. Tiešām vārdi «kabatas zādzības» un «sikas blēdības» ir visraksturīgākie nosaukumi šiem maziskiem soļiem aprobežot to, ko tagadējā uzplūdu laikmetā* vairs neuzdrošinās atņemt caur jaunu varas līdzekli — laupīšanu. Bet, ja atņems vēlēšanas tiesības tiem nedaudziem vēlētājiem iz strādnieku, zemnieku un amatnieku (piem., ebreju) vidus, kam tās bija palikušas, ja visādi mākslīgi aprobežo šo vēlēšanas tiesību iegūšanu un nodrošināšanu (piem., neizdodot «likumā» nosacītās policijas apliecības), tad viegli var rasties vienaldzība arī to starpā, kas var savas tiesības izlietot. Var rasties domas, ka nav vērts, tā sakot, rokas smērēt ar tādiem līdzekļiem.

Reizē ar to politiskās masu demonstrācijas par visu Krieviju Ļenas slaktiņa un 1. Maija demonstrācijas gadījumos, aresti flotē un sadursme Turkestānas karapulkā**, kas, saprotams, izsaukta vienīgi caur vietējām attiecībām ar načaļstvu, bet tomēr liecina, ka no jauna zūd tās baiļu un padevības jūtas, kas turēja aspiestībā ne vien karaspēku, bet arī visu pārējo tautu. Vai tādā uzplūdu laikmetā pieder Valsts domes vēlēšanas pie sociāldemokrātijas ieročiem cīņā dēļ atsvabināšanās?

Mēs atbildam uz šo jautājumu ar noteiktu «jā», pie tam ne par sprīdi nepiekāpdamies no sava uzskata, ka Buligina un Pirmās domes boikots bija vajadzīgs un pareizs.*** Lai pamatotu savu atbildi, te neatkārtošu teorētiskās ierunas par un pret boikotu Pirmās domes laikā, bet apraudzīšu tikai īsi Domes vēlēšanu nozīmi priekš sociāldemokrātijas vispār un Trešās domes sociāldemokrātiskās frakcijas darbības gaitu un rezultātus sevišķi.

Valsts dome nav, kā zināms, parlaments Rietumeiropas nozīmē — to varētu varbūt vislabāk nosaukt par parlementa surogātu, tā sakot, «iesala» parlamentu, kuram Eiropas priekšā jāspēlē parlamēta loma. Priekš Krievijas pašas tā ir tomēr dažādu šķiru vēlētu priekštāvju saeima ar dažām tiesībām un brīvībām, kuras atņemt un laupīt galīgi vairs neuzdrošināsies, jo nav vairs pašā Domē

* Domāti jaunie revolucionārās kustības uzplūdi. *Red.*

** Troickas kara nometnē pie Taškentas 1912. g. 1. jūlijā sacēlās divi sapieru bataljoni. *Red.*

*** Te P. Stučka nav pilnīgi precīzs. V. I. Ļeņins atzīmēja, ka I Domē vēlēšanu boikotēšana bijusi «kļūda, kaut arī nelīela un viegli labojama...». (Leņins V. I. Raksti, 31. sēj., 18. lpp.) *Red.*

nevienas nopietniņiem nemamas grupas, kas uz tādu tiesību atņemšanu būtu ar mieru. Tā tomēr ir 17. oktobra iekarojums, kāds tas palicis pēc kontrrevolūcijas brāziena, un kā tāds tā ir patvaldības aprobežojums. Tā ir iestāde, kur vairāk vai mazāk atklāti norisinājas jeb, pareizāk sakot, atspoguļojas valdības atbalstīšanās uz zināmām šķirām un grupām valstī, kas gan klusām slepenībā norisinājās arī agrāk, iepriekš Valsts domes, jo neviens «patvaldība» 20. gadsimtā nevar pastāvēt bez atbalsta uz zināmām tautas šķirām vai grupām. Bet, kā ikkurā birgēliskā vēlētu priekšstāvju saimā, tā arī Valsts domē partijas un grupas cīnās uz divām pusēm — ne vien dēļ savas varas robežu paplašināšanas patvaldībai pretim, bet arī dēļ savu pretinieku (šķiru vai grupu) varas aprobežošanas (pret šiem pēdējiem). Tātad arī visnepilnīgākajā «tautas vietnieku pulkā» arvien norisinās resp. atspoguļojas nācijā norisinošās šķiru cīņas dēļ varas.

Bet visur, kur norisinās vai vismaz atspoguļojas šķiru cīņa, mūsu partijai ir jābūt uz vietas, pat ja ne tiešā cīņā, tad, mazākais, paskaidrošanas darbā. Mums te ir jāatsedz plašo masu priekšā, ka aiz dažreiz jaukām frāzēm par vispārības labumiem arvien slēpjās egoistiskas šķiru intereses visā viņu kailumā. Un raug, tādēļ vien jau mums jāsūta, ja vien spējam, arī savi vietnieki*, kaut arī ienaudnieku lēgerī, lai tie katru pretinieku par aizkulisu rīkošanos celtu atklāti uz Domes tribīni. Reizē ar to šī tribīne, cik ilgi vien to var, jāizlieto plašākai agitācijas darbībai, runājot tieši pār Domes un valdības galvām uz visu plašo tautas masu. Sie ir, pēc mana ieskata, svarīgākie sociāldemokrātiskās frakcijas uzdevumi mūsu 3. jūnija Valsts domē, jo uz viņas piedalīšanos pozitīvā «likumdošanā» (domes ilūzijas!) es raugos (un ceru saskaņā ar mūsu sociāldemokrātijas lielum lielo vairumu) atraidoši un uz viņas tieši organizatorisko darbību, mazākais, ar šaubām.

Ar to nav sacīts, ka es noliegtu pavisam «domes ilūziju» eksistenci pie mums. Tās gul ītin dziļi labas daļas mūsējo apziņā, un pat dažs labs, kas atklāti izteicas ļoti noteikti pret «domes ilūzijām», klusmā tomēr gaida no tās likumdošanas vienu otru «uzlabojumiņu». Tas ir tā saucamais reformisms visneglītākajā veidā, pret kuru jākarot ar vi-

* — pārstāvji. *Red.*

siem spēkiem, jo tanī slēpjas avots no visādiem mērenības (oportūnisma), remdenības un citu līdzīgu pretrevolucionāru tendenču dīglišiem. Cīņa pret šo pie mums, kā arī mēs to noliegtu, ir nolaista.

Organizatoriskās darbības ziņā, pēc manām domām, sociāldemokrātiskajai frakcijai arī *Ceturta* domē īpašas nozīmes nevar būt, jo viņas tiešā saistīšanās ar masām un tad vidutība starp mazattīstītām masām un partijas organizāciju arī tur spēlēs mazu lomu, kas arī itin dabiski. Nav īpaši cerams, ka *Ceturta* domē iekļūtu vairāk vadošu elementu iz mūsu partijas nekā līdz šim, kādēļ mums arī joprojām vienmēr jāuzsver sociāldemokrātiskās frakcijas padotība partijas un tās centru direktīvām un joprojām jāatraida kādreiz uzstādīti priekšlikumi* pārceļt pašu partijas vadību uz Valsts domes frakciju. Tā būtu pilnīga nelegālas partijas noliegšana.

Mēs redzam, ka tā loma, kas, pēc manām domām, piešķirama *Ceturta* Valsts domei, nav visai plaša un ka viss sacītais nemaz neizslēdz to gadījumu, ka, tautai saceļoties ar nolūku revolucionāri noslaucīt patvaldību ar visu viņas Valsts domi un to vietā likt pilntiesīgu Satversmes sapulci, mēs atkal pasludinātu boikotu pret 3. jūnija Valsts domi. Bet šī loma ir tomēr pietiekoši plaša, lai to tagadējā momentā izpildītu ar visu sparu.

Ja nu Valsts domē mums jāpiedalās, vienmēr un visur stāvot uz stingri sociāldemokrātiskiem pamatiem, tad jo vairāk uz šo stāvokli mums jāstājas aģitācijā uz Domes vēlēšanām. Nekādas slēpšanas, nekādas noklusēšanas vai bremzēšanas vēlēšanu cīņā! Ikkuram, kas nodod balsis priekš mūsu kandidāta, tas jādara, skaidri apzinoties, ka šī balss iet par labu *sociāldemokrātam* un nevis labam cilvēkam, draugam vai biedram N. N. Nekas neatriebjas tik sāpīgi kā šādas noklusēšanas. Tādas ir bijušas lielajai vācu partijai** un pat mūsu Trešajā domē (Čīlikins un citi), bet tām nevajag atkārtoties. Savus ienaidniekus mēs ar tādām spēlītēm nepiekārpsim, bet gan paši sevi. Nav jāatstumj demokrāti no balsošanas par mūsu kandidātiem, tieši tie jāuzaicina turp, bet lai viņi zina, ka viņi vēlē ne vien demokrātu, bet arī sociālistu, proti, sociāldemokrātu.

* T. i., meņševiku priekšlikumi. *Red.*

** Vācijas Sociāldemokrātiskajai partijai. *Red.*

Tā būtu ļoti nožēlojama kļūda, ja mēs Ceturtās Valsts domes vēlēšanu ciņā sāktu apslēpt savas sociālās prasības aiz demokrātiskām. Reiz tādu kļūdu ieteica Pļehanovs priekšrevolūcijas laikā* — jau toreiz pret to uzstājāmies stingri. Tagad trūkst pat revolucionārā momenta**, caur kuru toreiz tādu priekšlikumu tomēr varēja, mazākais, motīvēt. Cerēsim, ka mēs šo kļūdu nedarīsim.

Visu to, kas te teikts, uz vislabāko apstiprina un paskaidro Trešās domes frakcijas pagātne. Kā zināms — un tas nebūt nav pārmetums —, frakcija pašā sākumā sastādījās diezgan vāji. Gandrīz neviens cik necik nopietnāk sociāldemokrātijā dalību nēmuša biedra tanī nebija; laba daļa mērenā virziena laužu un pāris pat «līdzskrējēju», kas tikai nejauši bija ievēlēti kā sociāldemokrāti. Meņševiku vislab[ēj]ākais spārns bija lielās cerībās uz jauno frakciju.

Un tiešām, pirmās uzstāšanās bija diezgan kļūdu, no mūsu stāvokļa skatot. Lai nekavētos ilgi pie šām kļūdām, citēsim īsi par tām, ko sacīja 1908. gada decembrī sociāldemokrātiskās partijas konference***. Tā uzsvēra, ka frakcijas deklarācijā nav bijis stingri [no]teikta šķiras un sociālisma satura un nav novestas līdz galam programmas prasības skaidri demokrātiskā ziņā, nav pietiekoši sociāldemokrātiski motivēta budžeta atraidīšana, Pirmā un Otrā dome nosauktas vairākkārt par «visnacionālām», neuzrādot uz to, ka arī tanīs vairums bija skaidri birgelisks, un, beigās, nepietiekoši kritiska uzstāšanās pret liberāliem kadetiem****.

Visiem šiem pārmetumiem ir skaidri noteikts raksturs, un, man šķiet, iz visa augšā sacītā redzams, ka ap to pašu grozās arī te izteiktie brīdinājumi nākošās Domes ziņā. Bet, kā jau 1908. gada konference pati savā rezolūcijā atzina, šīs kļūdas izskaidrojas ne vienīgi caur frakcijas vainu. Un pēdējie gadi gaiši pierādīja, ka pati dzīve vismaz frakcijas vairumu nesa pa pareizo virzienu. Līdzskrē-

* Domāts G. Pļehanova raksts «Ko gan tālāk?» žurnāla «Zarja» 1901. g. 2.—3. nr.ā. *Red.*

** Vēlāk P. Stučka precīzēja savu viedokli un norādija, ka jau bija sākušies jauni revolucionārās kustības uzplūdi. *Red.*

*** T. i., KSDSP V (Parizes) konference. *Red.*

**** Padomju Savienības Komunistiskā partija kongresu, konferēnu un CK plēnumu rezolūcijās un lēmumos, l. d. R., 1954, 172.—174. lpp. *Red.*

jēji atkrita, pārējie iedziļinājās sociāldemokrātismā, un rezultāts bija tas, ka pa pēdējiem gadiem tiešas nopietnas kļūdas nav ko minēt. Frakcija ir gājusi uz *kreiso* pusi, ir bijusi konsekventi sociāldemokrātiska visās uzstāšanās, ir, kur vien varējusi, aģitējusi par konsekventu demokrātismu un visur atklājusi liberāļu-kadetu pretrevolucionāro raksturu, to mēreni remdeno liberālo virzienu un birgelsonko šķiras pamatu. Frakcija iesāka savu darbību, dzirdot pārmetumus par viņas mērenību, viņa savu darbību slēdz, atskanot pārmetumiem taisni no otras puses par viņas kreiso virzienu (mazākais, frakcijas vairumā). Man šķiet, nevajag labākas atestācijas par viņas revolucionāro raksturu un nevar būt labāka pierādījuma, uz kuru pusi nes «dzīves tiešamība».

Vēl viens pārmetums bijis frakcijai, ka tā par maz saistījusies ar masām, ar pašu tautu. Var būt, ka tur ir daļīga patiesības, bet es gribu še tikai apgriezt jautājumu otrādi: vai partija un tās atsevišķās daļīgas ir pietiekoši daudz darījušas, lai saistītos un būtu pastāvīgos sakaros ar frakciju un saviem tautas vietniekiem? Tātad uz priekšu [vairāk] materiālus, pieprasījumus, atgādinājumus un vispār atbalstu mūsu partijas frakcijai Valsts domē! Tā būs pareizākā devīze.

Mēs redzam, visklusākajā laikā no Valsts domes tribīnes varēja atskanēt skaidri sociālistiska un noteikti demokrātiska aģitācija, — ja tā bija nepietiekoši dzirdama pa visu zemi, tad tā nebija frakcijas vaina. Mums tādēļ vajag viņus spēkus saņemt, lai sūtām turp ne mazāk, bet gan vairāk savu vietnieku. Tikai bez kompromisiem, bez piekāpšanās principiālā ziņā. Tiem sociāldemokrātieim, kas iestāsies Ceturtās domes frakcijā, lai to būtu vairāk vai mazāk (pēdējais gadījums nevar būt par pārmetumu proletariātam!), vajag būt skaidriem un noteiktiem sociāldemokrātiem un ievēlētiem apzinīgi kā tādiem.

Uz to lai metam savas vēlēšanu bumbiņas!

Veterāns

«*Cīna*», 124. nr.,
1912. g. 3. oktobri (20. septembrī)

Iespējots pēc avīzes teksta

CIEN. «J[AUNĀS] D[IEŅAS] LAPAS» REDAKCIJA! ¹³

Lūdzu neliegt telpas šādam mazam paskaidrojumam. «Dzimtenes Vēstneša» 73. numurā bija ievietots ar nel[aiķa] Policijas departamenta [direktora] Zvoļanska parakstu ievadraksts, kurš attiecās uz 1897.—98. gada «prāvu» pret «jaunstrāvniekiem» un kura — no pašas «Dz.V.» redakcijas atzīmētais — nolūks bija nostādīt pazīstamo publicistu, kritiķi un sabiedrisko darbinieku *J. Jansonu* par «nodevēju» un caur atklājumiem par viņa «jaunības grēkiem» to diskreditēt, saprotams, ne vienīgi «Dz.V.» lasītāju starpā. Spriežot pilnīgi objektīvi, varētu jau izlikties dīvaini, kā var cerēt sacelt šaubas pret darbinieku, kura 16 gadus ilgā sabiedriskā darbibā ne mazākā traipekļa nevar atrast, vienīgi caur to, ka atklāj no jauna jeb atgādina kādu «jaunības grēku», kas noticis 16 gadus atpakaļ. Tādi «jaunības grēki», ja tie patiešām bijuši, var tikt dzēsti, «piedotī», ja «vainīgais» tos, tā sakot, atstrādājis, sabiedriski atcietis. Pilnīgi objektīvi spriežot, tur nebūtu iemesla uztraukties; bet publicistam, kritiķim un politiskam darbiniekam ir pretinieki, kas savos spriedumos var būt visai subjektīvi. Tādēļ apskatisim, kā tā lieta patiesībā bijusi ar šo *J. Jansona* «jaunības grēku». Un man kā toreizējam «D[ienas] Lapas» redaktoram un, pēc apvainojuma un policijas departamenta sprieduma, vienam no galvenajiem vainīgiem toreizējā lietā vistuvāk un visvieglāk dot še paskaidrojumu.

1897. gada pavasarī mēs dabūjām brīdinājumu, ka taisoties kratīt un pat arestēt (esot sagatavotas jau vietas guberņas cietumā) dienlapistus un vispār jaunstrāvniekus. Tā kā mūsu kā dienlapistu darbība bija pilnīgi legāla, tad mēs neticējām brīdinājumam. 20. maija naktī tomēr reizē Rīgā un Liepājā notika kratišanas, acīmredzot pēc denunciānta saraksta,¹⁴ jo, piem., zinādami tikai to, ka jākrata *J. K.*, pie kam uzvārds bija zināms, bet no vārda tikai pirmsais burts, tie izkratija reizē divus brāļus — *Jāni* un *Jēkabu K[ovaļevskus]*. Liepājā pie kratišanām atrada «nelegālas» lietas un tūdaļ izdarīja arestus. Rīgā it nekā neatrada un arī nevienu nearestēja.

Izrādās, ka pēc aresta aiz līdz šim neizskaidrotiem iemesliem, mazākais, viens no arestētiem liepājniekiem

P[ūce], kuram viiss bija zināms, to, ko zinājis, bija arī izteicis, to apstiprinādams ar dažādiem dokumentāriskiem pierādījumiem. Uz tā pamata tika slēgta 22. jūnijā «Dienas Lapa» un naktī uz 8. jūliju apcietināja mani, «Dienas Lapas» redaktoru, visu redakcijas sastāvu, to starpā J. Jansonu, toreiz studentu, un daudz citu. Prokuratūrai un žandarmērijai bija ļoti fantastiskas domas par visu šo lietu, jeb, mazākais, viņi to tā iztēloja, it kā «jaunstrāvnieku» kustības galamērkis, pēc viņu ziņām, būtu bijis Latvijas «karaliste». Ar šo fantastisko apvainojumu bija sākumā, mazākais, nopietni jācīnās. Visā toreizējā jaunstrāvnieku kustībā, no tagadējā redzes stāvokļa ļemot, bija diezgan daudz bērnības zīmju. Mēs visi, pat es, laikam no visiem vecākais, biju ļoti nabags piedzīvojumiem šīni ziņā un bez kaut kādām tradīcijām, ar kurām tik bagāta, piem., krievu politiskā kustība. Tas viiss bija arī tik negaidīts kā mums, tā plašajai publikai, kurā tad arī gāja visaplāmākās baumas (es, piem., aizvests, maisā iešūts, uz Pētera-Pāvila cietoksnī Pēterburgā utt.).

Turēja mūs apcietināšanā ļoti slikti; pirmos apm. 2 mēnešus kas grozījās tikai tad, kad viens no mūsu biedriem — ārsts Krumbergs to nepanesa un, baidīdamies no prātā sajukšanas, beidza ar pašnāvību. Mūsu pārējo garīgais stāvoklis nebija daudz labāks, visi bijām hipernervozi, un es vēl tagad ar šausmām atgādājos, kā es biedram Krumbergam, kad viņš dažas dienas iepriekš pašizvēlētās nāves caur cietuma (zināms, nelegālu) pastu iesūtīja zīmīti ar izmisuma zīmēm, nejaudāju nekā labāka atbildēt, kā izteicot tādas pat tumšas domas pats par sevi. Krumberga nāve darīja stipru iespaidu uz «kungiem», mums deva atvieglinājumus telpu un uztura ziņā, pārveda uz lielākām kamerām, mani un vēl vienu biedru — uz slimnīcu. Arī Jansons dabūja jaunu kameru — taisni to, kurā mira Krumbergs. Pēc pirmās nakts, pavadītas šīni svāigu «atmiņu bagātā» kamerā, Jansonu noveda uz pratināšanu jeb, kā vēlākos laikos to mēdza saukt, kverkšķināšanu. Viņam lika priekšā visu, kas bija «tiem kungiem» zināms un pa daļai apstiprināts ar viņa paša vēstulēm. Ja toreiz būtu bijusi devīze — nekā neliecināt, t. i., atteikties no atbildēšanas, kā vēlāk pēc dažiem gadiem tika taisni oficiāli ieteikts,* tad

* P. Stučka šeit acīmredzot domā LSDSP II kongresā pieņemto rezolūciju «Par izturēšanos pie kverkšķināšanas». Red.

varētu atrast pārmetumu par to, ka Jansons *apstiprinājis pie pratināšanas to, kas jau bija zināms. (Vairāk viņš nekā nav liecinājis.)*

Bet *mēs visi toreiz liecinājām*, izņemot tikai divus biedrus, kas nāca no Krievijas cietumiem, visi daudz ko atzinām un citu noliedzām, t. i., melojām, labi neapzinādamies, kas ir cienīgāk, vai tieši atzīties jeb stāstīt nepatiesību. Es, būdams praktiķis jurists, redzēju, cik grūti noturēties, dodot liecību, lai atbīdītu to liecību, ko diktēja prokurora biedrs, cik tālu tā zīmējās uz citām personām, un esmu pārliecināts, ka jaunākajiem biedriem — un vēl tādā gara uzbudinātībā — tas bija daudz grūtāk. Visvairāk ciest caur Jansona liecībām varēju es, jo viņš bija mans vistuvākais līdzstrādnieks* un tika apcietināts manā pilsētas dzīvoklī. Un, kad viņš *man* (un arī citiem) tanī pat pirmajā dienā pēc pratināšanas caur cietuma pastu izmisis paziņoja, kā un ko viņš liecinājis, es viņam atbildēju to pašu, ko vēlāk pēc atlaišanas no cietuma un ko saku arī tagad: es nevaru celt akmeni pret viņu.

Par nodevību, kā to «Dz.V.» redakcija titulē, šīnī gadījumā, saprotams, ir runāt nevar; «peredatj» (nodot) un «vidavatj» (izteikt par citiem kaut ko vēl nezināmu) ir divi pilnīgi dažādi jēdzieni. Bet, neielaižoties tādos sīkumos, es domāju, ka viss, ko es īsumā augšām izteicu, pārliecinās, ka tas bija nekrietns darbs, kas izdarīts «Dz. Vēstnesī» pret J. Jansonu, — darbs, par kuru tā izdarītājam vajadzētu nosarkt. Dokumentu iesūtitājs, saprotams, to vairs nespēj. Varbūt «Dz. Vēstneša» redakcija vēl nav pilnīgi zaudējusi šo spēju?

Pēterburgā 18. aprīlī 1913. g.

P. Stučka

*«Jaunā Dienas Lapa», 91. nr.,
1913. g. 22. aprīlī (5. maijā)*

Iespiests pēc avizes teksta

* 1896. g. J. Jansons-Brauns kļuva par aktīvāko avizes «Dienas Lapa» līdzstrādnieku (arī redaktora vietnieku). Red.

CAUR ATZINU PIE APZINAS*

Ihr könnt das Wort verbieten,
Ihr tötet nicht den Geist.**

J. H. Mackay

Nu jau apmēram pieci gadi, kā mūsu kustībā manāms zināms duālisms (divatnējiba)¹⁵. Vadošā ideoloģija*** iet vienu ceļu, organizētās masas**** otru, un bieži, notālus skatot, rodas nesaprotama pretruna. Lai tikai, piemēram, minam devīzi vēlēšanu cīnā: neatbaidīt liberāļus un blakus neatlaidīgu, nereti pat nemotivēti asu cīnu vislegālākajās strādnieku biedrībās pret mūsu «pašaustiem» demokrātiem, pašdarinātiem progresistiem. Še — sauksme «pēc vairāk gaismas» («Луч»), tur — dziņa «pēc patiesības» («Правда»). Teorijā — pēc «Bunda», praksē — pakal Pēterburgai*****.

Kā ikkatrs duālisms uz ilgu laiku nevar noturēties jeb rodas neražīga berzēšanās un mētāšanās, tā arī pie mums. Un, kad izlasīju «Dzīves] Balss» Nr. 19 «Pagāna»***** rakstiņu «Vārdi un darbi», tad itin pareizi slēdzu, šis ir mēģinājums darīt duālismam beigas, pārnesot vadošo ideoloģiju arī masu galvās. Un tanī pat laikā «Arodnieka» Nr. 17 iespiestais «Vārds par jaunākām parādībām strādnieku kustībā», kurā patiesībā runa ne *par* jaunām parādībām, bet drizāk *pret* vecām! Tātad ne nejauss rakstiņš, bet sistēma.

«Dz. B.» rakstiņš ir tik raksturisks, ka negribot gribas izrakstīt no tā svarīgākos punktus:

«Daudzi, ļoti daudzi strādnieki, redzēdami mūsu grūtos apstākļus, redzēdami, ka šo apstākļu grozītājs ir ļoti pasīvs, neapzinīgs, neat-saucīgs, nāk pie slēdziena, ka vajag strādnieku masas padarīt par apzinīgām. — Kā to panākt? ļoti vienkārši — vajag neapzinīgajiem, vienaldzīgajiem iestāstīt, ka viņiem iet grūti, ka ir slīkti apstākļi, un tad nu daudzi strādnieku līdzjutēji jeb attīstītākie strādnieki nemas skaļos un «kristīgos» vārdos graizit tagadējo iekārtu. Kuri jau nu cik

* Raksta nodrukāšana nosebojusies ne caur autora vainu.

** Jūs *vārdu* varat aizliegt,

Jūs nenokausiet garu.

*** LSD toreizējai vadibai bija meņševistiski uzskati. *Red.*

**** LSD biedri. *Red.*

***** T. i., kustība seko Pēterburgas bolševiku organizācijas un revolucionārā Pēterburgas proletariāta piemēram. *Red.*

***** Meņševika R. Lindiņa. *Red.*

necik tādi ir «apstrādāti», tiem *tiekiestāstīta ideja*, tiem ieteic lasīt jeb lasa priekšā «Erfurtes programmu», Zvingeviča un citas krietnās grāmatas. Vai arī pārrunā par individuālismu (fakts), par momentu, ekonomisko stāvokli, sieviešu jautājumu, par frakcijām un beigās pieņem rezolūcijas. Es negribu sacit, ka šādas lietas ir nederīgas, **ka šādas pārrunāšanas ir pavisam nevajadzīgas, bet tikai gribu pastripot, ka viņas joti maz dod priekš apziņas noskaidrošanas.**»

Un tālāk:

«Apziņa var rasties *tikai praktiskā* dzīvē, ikdienas darbā... Tādēļ ir skaidri, ka izeja no sastrēguma meklējama tikai praktiskā, organizatoriskā darbā. Tikai piegriežot pietiekošu vērību apdrošināšanas likumu ievešanas praktiskai izmantošanai, izglītibas, atturības, palīdzības biedrību praktiskai darbibai, strādnieku preses organizēšanai un izplatīšanai, arodniecisku biedrību darbibai, kooperatīvai darbibai, petīciju kampaņai, pašvaldībām, Valsts domes vēlešanam un materiālu piegādāšanai dzives dārdzības kampaņai, koaliciju kampaņai, ekonomiskiem uzlabojumiem... Politiska organizācija tur tikai tad **var** pastāvēt, kad viņa šos jautājumus *organizē un veido.*»

(Atzīstos, labi nesaprotu, ko še nozīmē «organizēt un veidot jautājumus», bet skan labi. §.)

Un tad:

«Pie mums diemžēl... lielā daļa piekrīt *runām, vārdiem, rezolūcijām, mazā daļīņa darbam.* Un lūk, tāpēc... mūsu strādnieku kustība neattīstās, apzinīgo strādnieku skaits nevairojas!»

Es pilnīgi apstulbu, izlasījis šo rakstu. Kā mazu remdiņājumu uzņēmu «J. D. Lapas» priecīgo iesaukšanos: tas taču reiz prātīgs vārds, to mēs jau sen sakām! Un tiešām, kas neatmin «J. D. Lapas» H. A.* nu jau labi sen uzstādito (ja arī ne pašdarināto) mācību par tagadnes «sīko darbu» pārsvaru par pagātnes «varonibām»? Varētu jau sacīt, ka «J. D. Lapas» uzslava bija pietiekošs sods b. Pāgānam par viņa rakstu, bet b. P[agāna] simptomātiskais, nozīmīgais raksts ir pārāk nopietns, lai to noklusētu jeb, pareizāk, pieņemtu klusu ciezdami.

Vairāk kā 5 gadus mēs līdz pakausim iestiguši šīnī garā sarakstā «radošo darbu», sākot no «apdrošināšanas likumu»¹⁶ un beidzot ar «petīciju un citām kampaņām»¹⁷. Vēl vairāk! Pagāna saraksts pat nav pilnīgs, tur izlaista «teātra kampaņa»¹⁸, kura brīžiem nēma pārsvaru par visām citām kampaņām. Un «krājkasu kampaņa»¹⁹, kurā,

* — Hermaņa Asara. *Red.*

pēc dažu biedru rūgtā pesimisma tagad spriežot, arī daži biedri bija ieraudzījuši latviešu kustības savādību.* Cik pārāk liela nozīme tika piedota Valsts domes vēlēšanām, mēs varējām nojaust no pat drusku necienīgās vaimanāšanas mūsu presē pēc Rīgas vēlēšanu iznākuma, kur taču pašu spēkiem vien, pastāvot tagadējam vēlēšanu likumam, nebija uzvara gūstama, tādēļ neuzvara bija jāuzņem mierīgām asinīm. Cik dzīvi tikām «ierauti» tanī petīciju («prašīnu» — no vārda «prasīt») kampaņā! Un visa tā galaiznākums: gaudas par apzinīgo strādnieku skaita un strādnieku šķiras apziņas nevairošanos!

Es nebūt neesmu optimists. Es pilnīgi atzīstu, ka viņas (t. i., Latvijas) strādnieku šķiras apziņa nav stiprinājusies un apzinīgo skaits nav vairojies, *salidzinot* ar 1904./5. g. Tās sastāvs toreiz, kurš bija un kura vairums vairs nav un nebūs pie mums, nav un diemžēl tik drīz nebūs ne vien pārspēts, pat ne sasniegts. Bet taisni toreiz mēs nedzirdējām tādus vārdus, kā tagad lasām no b. Pagānā spalvas. *Toreiz vārds, dzīvais vārds bija lielā cienā, kāda viņam arī pienākas.* Toreiz nebija drukātu Erfurtes programmu, Kautska ekonomisko mācību**, Marksā un Engelsa [darbu]***; iz rakstītiem eksemplāriem (arhinelegāliem tanīs laikos, kad pats vārds «strādnieks» bija nelegāls un bija jāpietiek ar «darbarūķi») strādnieks smēla savu atziņu un apziņu. Toreiz «Erfurtes programmu» ne-likā ironiski blakus nelaiķa Zvingeviča redīgētam studentu kompilācijas darbam par tautsaimniecību****. Mazos pulciņos toreiz izgāja cauri***** un piespiesti***** izgāja cauri, mazākais, nelielu «teorētisku kursu» iz savām 10 lekcijām. Tie bija, zināms, ļoti nepilnīgi līdzekļi,

* Apm. tā spriežot: vācu biedru specialitāte — polit. partija, angļu — tredjunioni, franču — sindikāti, belģiešu — kooperatīvi un latviešiem — krājaizdevu kases! Cītādi nav saprotama pārakā aizraušanās un tad stiprā reakcija par un pret krājķasēm, kaut gan ikkuram vajadzēja saprast, ka krājaizdevu kases ir tikai latv. *birģeļas* specialitāte — «pirmatnējās akumulācijas» ar visām viņas tendencēm.

** Domāti K. Kautska darbi par politekonomijas jautājumiem. *Red.*

*** T. i., K. Marksā un F. Engelsa darbi (izņemot «Komunistiskās partijas manifestu») latviešu valodā vēl nebija izdoti. *Red.*

**** Domāta grāmata «Pamata mācības tautsaimniecībā». *Red.*

***** — apguva. *Red.*

***** — obligāti. *Red.*

bet tie tika dzīvi izlietoti, un viņu rezultāts bija apzinīgu strādnieku] organizācija, kādu drīz vairs nepiedzīvōsim.

Tagad ir *izglītības biedrības*, bet b. Pagāns atrod, ka 75% tanis snaužot. Jā, lekcijās, kurās vadošā, pat monopolistu loma piekrita «teorētiķu» Maksta un Deglava «darbiem un vārdiem» un kur tematu izvēles un apstrādāšanas garlaicības ziņā pirmā godalga piekrita kadeta Ducmaņa «provinciāltiesibām»*, nav brīnuma, ka neklausās un, ja klausās, netop apzinīgi. Tagad latviešiem samēram tomēr ir zināma preses brīvība (salīdzinot ar laiku priekš 1904. g.), bet sakiet — kas top darīts, lai to izlietotu apziņu nesējas literatūras izplatīšanai? Cik Marks darbu tulkojumu ir parādījis? Es nerunāšu par Marks «Kapitāla» tulkojumu (daži ar to grib visādā ziņā iesākt, jo, kamēr nav «Kapitāla», nevarot arī nekā cita), pat viņa popularizējums no Kautska** stipri guļ grāmatu veikalū un pašu pircēju plauktos apputējis. Cik Engelsa izdevumu ir latviski? No viņa Anti-Diringa, Feierbaha*** u. c. pie mums vēl maz ko dzirdējuši, bet — mums ir jau Engelsa «pārvarētāji». No Lasala mēs pazīstam tikai divus teikumus: «Aussprechen, was ist»**** un to — par konstitūciju nozīmi*****. Nedaudz vairāk mums ir grāmatu no Kautska, kuram tomēr ir labāk veicies, jo tulkota pat grāmata no viņa priekšmarksistiskā laikmeta*****.

Jūs sacīsiet, ka ne jūsu vaina, ka nav šo grāmatu pa latviski. Tad prasiet, lai jums tās dod! Jūs taču protat prasīt pēc savā dienas laikraksta un protat ziedot preses nodibināšanai vairāk, nekā būtu gaidīts. Jūs maldāties un maldīsieties vēl vairāk, ja ticēsiet b. Pagānam, ka šie «vārdi» ir *lieki*, ja arī ne tieši kaitīgi vai nederīgi. Jūs

* Atrod arī Jaudis tematus! Un tomēr šī kunga priekšlasījumu virkne sakopota biezā grāmatā («Balt[ijas] prov[incu] likumvēsture» utt.) no 368 lpp. par 2 rbl. 40 kap. — acīmredzot atrod pircējus!

** K. Kautska grāmata «Kārla Marks ekonomiskā mācība». *Red.*

*** Domāts F. Engelsa darbs «Ludvigs Feierbahs un klasiskās vācu filozofijas gals». *Red.*

**** «Izteikt to, kas ir.» *Red.*

***** Domāta F. Lasala otrā runa par konstitūcijas būtību «Konus?». *Red.*

***** Acīmredzot domāta K. Kautska grāmata «Sabiedriskie instinkti pie dzīvniekiem un cilvēkiem», kas iznāca latviešu valodā 1905. g. *Red.*

taču lasāt «demokrātu vairumam» izdoto žurnālu «Domās», kurā ik otrs rakstnieks grib teikt kaut ko jaunu un oriģinālu — ja ne pēc satura, tad, mazākais, valodas ziņā, ja ne savu, tad, mazākais, lokalizētu*. Prasiet no viņiem savas šķiras skolotāju labāko darbu tulkojumus oriģinālo «bleķu» vietā. Esiet pārliecināti: kad prasisiet, tad dabūsiet.

5 gadi «sīku darbu laikmeta» ir aiz jums, un, ja šo sīko darbu ideoloģi paši atzīst, ka jūs tomēr neesat nākuši pie vajadzīgās atziņas, ka jūsu apziņas pakāpe nav pietiekoši augsta, tad sakiet viņiem tieši, ka viņi jums devuši taisni *par maz vārda*, dzīva vārda. Tā ir maldīga doma, ka tikai praktiskais darbs var novest pie šķiras apziņas; gan otrādi, šie praktiskie darbi ir visbiežāk tie, kas strādā pretim šķiras apziņai, jo piekopj grupu intereses. Apziņu var dot tikai teorija, jo tikai teorētiska apziņa var apgaismot jūsu prātu, un bez šīs apgaismas jūs pie šķiras apziņas nevarat nonākt. Ne velti dižais proletārietis Aug[usts] Bēbelis savu «Sievieti»** beidz ar vārdiem: «Sociālisms ir zinātnes apzinīga nonešana visos cilvēku darbības laukos» (skat. Aug. Bēbeļa «Sievietes» lat. tulk. lpp. 404., kur šī vieta mazliet citādi tulkota).

Esmu pārliecināts, ka b. Pagāna raksts neatbaidīs no teorijas, bet taisni otrādi — sacels reakciju pret vienaldzību šīnī ziņā. Un neslēpsim, ka šāda vienaldzība valda un valda jau pārāk ilgi. Mūsu latviskais grāmatu tirgus pārplūst ar labu tiesu grāmatu, bet to pārvalda beletristika un vispār tā sauktā vieglā literatūra. Zinātnes tur ir par maz, un pie tam vēl zinātnes, kas vajadzīga jums. Un vēl mazāk politisku jautājumu pārrunu. Un no visa tā, kas norisinās ārpus jums, jums *pārāk maz* top stāstīts. Par virzienu krievu biedros,*** par jaunām parādībām vācu

* Apbrīnojama ir šī mūsu jauno rakstnieku dziņa pēc kaut kā jauna; šim nolūkam tiek «lokalizēti» apcerējumi par dažādām reliģiozitātēm, nopietni iestāstot apzinīgo ateistu un antireliģiozo Raini — par reliģiozu utt. Kādreiz šie «lokalizētāji bez avota uzdošanas» gan iekrīt, jo, ja jūs, piem., «Domās» lasāt oriģinālā apcerējumā (zināms, par literatūru) par «krievu jaunekļu *zaļoksnību*, kas Dostojevska varoņus dara tik pievilcīgus», tad zināt, ka šīs vīrs Dostojevski nepāzīst, bet ar vārdu «zaļoksnība» iekritis caur krievu valodas labu neprāšanu.

** Grāmatu «Sieviete un sociālisms». *Red.*

*** T. i., par bolševismu. *Red.*

partijā,* kuru jūs taču labprāt nemanat par savu ideālu²⁰, utt. — cik jums par to visu ir zināms? Jūs taisni esat visu savu vērību piegriezuši tikai uz *organizatorisku* pusi, un teorētiskā puse palikusi novārtā. Jūs, piem., atzīstat apvienošanās vajadzību (un tas ir pilnīgi pareizi organizatoriskā ziņā), bet jūs neprasāt, ar ko jūs apvienojaties, un nonākat tādā stāvokli, ka esat apvienojušies taisni pret saviem tuvākajiem domubiedriem**.²¹ Jūs paliekat ne vien nesasniegūši savu nolūku, bet taisni otrādi. Jūs nedemonstrējat reizē ar domu un virziena biedriem, tādēļ ka jūsu *apvienība* to nevēl, bet jūs to darāt *pakaļ* saviem domubiedriem, bet taču tad būtu daudzreiz lieliskāk, ja to būtu darījuši *reizē*.

Raug, mazs paraugs, kāda ironija skan rakstā, kurā pārmet, ka jums pārāk daudz sniegts *vārdu*, tas ir, teorijas.

Ar praktisko darbu jums ir jānodarbojas, no tā jūs aizbēgt nevarat, pie tā jūs pati dzīve spiež, bet ne ikkatra kampaņa ir vienādā vērtībā. Apziņa ir panākama tikai caur teorētisku atziņu. Diemžēl latviešu strādnieki nav tik laimīgā stāvokli kā krievu vai vācu biedri, kuriem ir saņiedzama visa plašā literatūra. Daudz latv. strādnieki, kas, nezinādami citas valodas, ir izlasījuši visu, kas viņu apziņas attīstībai derīgs latviešu literatūrā parādījies, un tie skaidri redz, cik nabadzīgs ir šis krājums. Viņu pienākums ir «*apstrādāt*»*** savus biedrus, neraugot uz b. Pāgāna ironizēšanu. Bet viņu pienākums ir arī saukt pēc vairāk. Reakcija, atslābums pēc kustības pirmiem soliem visur iestājas. Tā arī Vācijas kustībā patlaban neatkārtotas tik bieži šie Bēbeļi, Aueri, Grillenbergeri, Molkenburi utt., tas ir, visi proletārieši, kas paši ar saviem spēkiem, «pie darba stāvot», guvuši savas zināšanas. Bet taisni tad, kad jau revisionisms, šī sīko darbu teorija Vācijā, sāka pacelt drošāk galvu, radās jauna [pret]reakcija, un jaunākais solis — partijas skola²² patlaban pievelk visu uzmanību.

Nē, tas ir grēks pret strādnieku] kustību — uzstāties pret teoriju («*vārdu*») sīko *darbu* labā, un nevar pārāk bieži atkal un atkal atgādināt Leopolda Jakoby vārdus, ka

* VSD partijā pastiprinājās revisionisms. *Red.*

** T. i., bolševikiem. *Red.*

*** — audzināt, politiski izglītot. *Red.*

«sava posta neapzināšanās briesmīgāka nekā pats šis posts»:

... Fürchterlicher
Als das Elend der Menschen ist
Das Nichtwissen,
Sei's auch vom Elend ...*

§

«*Dzives Balss*», 29. nr.,
1913. g. 5. oktobri

Iespiests pēc avizes teksta

VALSTS DOMES S.-D. FRAKCIJAS LIETĀ²³

Jāuzklausa arī otra puse

Neesiet vienpusīgi, uzklausiet arī otru pus! «Dzīves Balss» redakcija savā 33. numurā, atstāstījusi pēc «Novaja Rabočaja Gazeta» notikumus Valsts domes s.-d. frakcijā, nāk pie sprieduma, ka tikai un vienīgi 6 strādnieku deputāti (boļševiki) vainīgi pie frakcijas šķelšanās, un uzaicina šos 6 deputātus (Pēterburgas, Maskavas, Vladimiras, Kostromas, Harkovas un Jekaterinoslavas proletariāta izvēlētos), lai tie, būdami vainīgi šķelšanā, atsakoties no savām pilnvarām un ļaujot izvēlēt savā vietā citus.

Apspriest jautājumu par s.-d. frakciju, izteikties par viņas vienības ieteicamību utt. ir, saprotams, ikkura s.-d. pienākums, bet, sakot savu «vainīgs» vai «nevainīgs», vajag apsvērt pamatīgi abu pušu izskaidrojumus. Otrkārt, frakcijas sadališanās ir reiz *noticis* fakts, ar kuru jāskaitās; vai nu pietiek ar padomu sešiem deputātiem atteikties no savām pilnvarām, nerunājot jau par to, ka šādu pieprasījumu varētu izteikt tikai viņu vēlētāji jeb viņu partijas vadošās iestādes? Uzklausīsim īsumā, ko saka un ko var teikt tam pretim vēl 6 strādnieku deputāti.

«Dzīves Balss» redakcija iziet no tā nenostrīdamā un ne no viena nenostrīdētā vēlējuma, kaut viss proletariāts Krievijā būtu apvienots vienā partijā un vienā frakcijā. Tad, itin dabiski, zem viena centra virsvadības norisinātos arī vienotas frakcijas darbība, kurā vispārējo direktīvu un vispārējās virsvadības noteiktās robežās frakcijā pašā viss norisinātos pēc balsu vairuma. Bet ja nav šīs vienības

* Citāts no dzejoļa «Atziņa un neziņa». *Red.*

ārpus Domes, ja ārpus Domes ir divas grupas, katra ar savu atsevišķu virsvadību, ar savām direktīvām, ar sava virziena uzskatiem? Vai tad tāda vienota frakcija arī tikpat vienkārši nodibināma un uzturama? Vācijā, uz kuras paraugu top norādīts, tanī laikā, kad nebija partijas vienības, nebija arī vienotas frakcijas, par ko ikkurš var palašīties Bēbeļa memuāros* jeb vācu partijas vēsturē. Un noliegt Krievijā sašķelšanos ārpus Domes kā faktu vismazāk iemesla latviešiem**, kas paši ir piedalījušies vienīgi vienas puses augusta konferencē un tās radītās iestādēs***.

Bet, ja nu ārpus Domes ir divas atsevišķas grupas iz diviem virzieniem un ar diviem centriem, vai tad tiešām ir tik buržuāziski un nedemokrātiski no tās puses, kurai pilnīgi nejauši frakcijā viena balss mazāk,**** prasīt [otrai pusei] ne vienkāršu majorizēšanu uz vienas balss vairuma pamata? Nebūt ne! Jau vienkārši tehniski ne, jo demokrātija atzīst pat tur, kur ir pilnīgi vienlīdzīgas vēlēšanas, arī mazākuma tiesības, proporcionālu (samēra) sistēmu. Bet tur, kur cīnās divi vairāk vai mazāk vienādi stipri virzieni, tur tuvākais un demokrātiskākais līdzeklis ir *vienošanās princips* virzienu starpā.

Tātad 6 strādnieku deputātu prasība pēc abu virzienu vienlīdzīgām tiesībām frakcijā, tas ir, pēc jautājumu izšķiršanas uz ikreizēja izlīguma (federāliem) pamatiem, nav ne tik buržuāziski, ne tik nedemokrātiski, kā to nostāda, un *nav* arī nekādā ziņā *launprātīga* proletariāta organizācijas skaldīšana, jo šī skaldīšanās jau ir notikusi ārpus Domes. 6 strādnieku deputāti atrud, ka viņiem Domes runās caur balsu vairumu uztiepts virziens, kuram tie nepiekrit, ka tiem *nav* dots pietiekoši vietu komisijās un runātāju pulkā utt. Te *nav* vietas to visu iztirzāt sīkumos, bet iedomājieties tikai vienu: cik ideāli kā cilvēki arī nebūtu pārējie 7 (vai, ieskaitot Jagello, 8) deputāti, viņi to mēr ir un paliek tikai cilvēki ar visām vājibām, kādas cilvēkiem piemīt. Un tātad itin dabiski, ka viņi savu balss vairumu izlietos sava virziena uzvarai, sava virziena pār-

* Domāta grāmata «No manas dzīves», kas 1910. g. bija iznākusi arī latviešu valodā. *Red.*

** Domāta LSD meņševistiskā vadiba. *Red.*

*** T. i., antiparteiskā likvidatoru un centristu konferencē Vīnē 1912. g. augustā un t. s. Augusta blokā. *Red.*

**** T. i., no bolševiku puses. *Red.*

svaram, jo citādi jau (t. i., ja pastāvētu vienbalsība un pilnīga vienprātība) pats jautājums par vairumu jeb izlīgumu nemaz nebūtu radies.

Ja 6 lielāko Krievijas strādnieku centru strādnieku deputāti atdalās un jūtas piespiesti atdalities no pārējiem 7 vai 8 deputātiem viņu virziena dēļ, tad vispirmā vietā mūsu latviešu strādniekiem jāapdomā, nevis vai tos nosodīt jeb nenosodīt, bet — *vai uz priekšu iet ar viņiem jeb pret viņiem*.

Latvijas Sociāldemokrātija ir strādnieku organizācija, kura nevar tik viegli paitēt gar jautājumu par attiecībām pret 9/10 Krievijas proletariāta Domes priekšstāvību. Un, ja latviešu proletariātam atgādina viņa vecās, spēku un varu radījušās tradīcijas, tad es šo *atgādinājumu* gribētu attiecināt *ne vien uz organizatorisko*, bet arī *uz idejisko* pusi, uz tiem lozungiem, kuru dēļ latviešu proletariāts gāja cīņā un kuru izvešanai dzīvē organizācija bija un ir *tikai līdzeklis*. Un, ja izrādītos, ka šīs tradīcijas arī idejiskā ziņā ir vēl tiešām svētas un ka tās apvieno mūs idejiski ar 6 strādnieku deputātu virzienu, tad pirmā kārtā būtu jādomā par to, kā joprojām uzturēt un jo ciešāk nodibināt šo idejisko apvienību.

Tas, ka pastāv Valsts domē divas s.-d. deputātu grupas, ir patlaban noticis fakts. Un, ja mēs vēlamies panākt apvienību to starpā agrāk, iekams apvienība būs panākta ārpus Domes, tad itin dabiski jāpabalsta 6 deputātu pieprasījums pēc abu grupu *vienlīdzības*. Patlaban kopdarbība abu atsevišķo grupu starpā norisinās jau uz ikreizēja izlīguma pamata, vajag tikai neliela spaida no apakšas, lai abas grupas atkal apvienotos *vienā frakcijā uz vienlīdzības pamatiem*. Ja tas nenotiks, tad latviešu proletariātam gribot negribot atkal un atkal būs jāatgriežas pie jautājuma: kādas saites ir stiprākas — organizatoriskas vai idejiskas?*

§

*Uzraksts 1913. gadā
ne agrāk par 25. oktobri
Pirmpublicējums
LKP CK PVI PA, 55. f.,
6. apr., 121. l., 2.—3. lapa*

Iespiests pēc rokraksta

* T. i., formāli sakari ar meņševiku Organizācijas komiteju vai idejiska vienība ar boļševikiem. *Red.*

ATKLĀTA VĒSTULE «DZIVES BALSS» REDAKCIJAI²⁴

Jūsu avīzes 36. numurā redakcijas atbildēs jūs mani pagodinājāt ar īsu un strupu atbildi: «Tā kā pret nolēmumu, tad nedrukājam.» Lasītāji, kuriem vēl mazāk nekā man zināms, par kādu un kā nolēmumu te ir runa, saprotams, dabū tikai iespaidu, ka es atkal reiz uzrakstījis ne vien kaut ko, kas jāatraida, bet pat vēl tādu ko, kas ir pret nolēmumu. Jādomā, ka jūs savu nolūku ar to esat sasnieguši. Bet atļaujiet man palikt tanīs domās, ka arī man te ir tiesība līdzī runāt.

Man gadījies bieži savā dzīvē grēkot pret dažādiem lēmumiem un nolikumiem, bet es vienmēr esmu bijis vismaz tai patikamā stāvoklī, ka esmu zinājis, pret kādiem. Tādēļ es pastāvu uz to, ka man arī šoreiz atklāti jāpaskaidro, kas tas par noslēpumaino nolēmumu, pret kuru esmu noziedzies.

Bet tikpat noteikti un ar tādu pašu tiesību es pastāvu uz to, lai, mazākais, šinī vietā tas tiek atklātībai zināms, *par ko* man nav tīcīs lauts runāt brīvā strādnieku presē: tas bija *par strādnieku šķiras aizstāvību* Valsts domē, par Valsts domes s.-d. frakcijas sadalīšanos. Ka par to ir aizliegts runāt, es nebiju dzirdējis, jo ir priekš tam (33. un 35. nr.), ir pēc tam pati «Dzīves Balss» par to drukājusi un drukā. Es varēju izrādīties nespējīgs kā rakstnieks un uzrakstīt kaut ko nederīgu, tad būtu pieticis ar atbildi, ka mans raksts neder, par ko spriest «Dzīves Balss» redakcija, saprotams, pilnīgi kompetenta.

Bet es protestēju atklāti pret to, ka atsaucas uz zināmiem vai nekam nezināmiem lēmumiem, ka atļauj izteikties tikai vieniem un aizbāž muti otriem, ka strādnieku presē spriež tiesu par biedriem, aizmirstot pat birģēju pasaules atzīto prasību, ka jāuzklausa arī otra puse. Tā ir daudz apsološa līnija, pa kuru jūs turpināt savu gaitu; ar vārdu un domu brīvību tai maz kopēja. Un, kad es jūsu avīzes 29. numuram savam rakstīšam* par moto izvēlēju vācu dzejnieka pantiņu — «Ihr könnt das Wort verbieten, Ihr tötet nicht den Geist» —, es nedomāju toreiz, ka man

* Rakstam «Caur atziņu pie apziņas». Sk. šā sēj. 41.—47. lpp.

Šie vārdi būs jāadresē jums pašiem — strādnieku preses vadībai.

§

*Uzrakstīta ne agrāk par
1913. g. 16. novembri*

*Pirmais publicējums
LKP CK PVI PA, 55. f.,
6. apr., 121. 1., 5. lapa*

Iespiesta pēc rokraksta

MŪSU DOMU STARPIBAS*

«Dzīves Balss» Nr. 29 1913. gadā bija nodrukāts mans rakstiņš «Caur atziņu pie apziņas». Deviņus numurus vēlāk iesākās atbildes. Es ierosināto jautājumu turu par pārāk svarīgu un tādēļ ar prieku izlietoju šo gadījumu tanī izteikties. Tikai personīgo daļu es pavisam atmetišu.

Es iesāku no jautājuma: *kur* mēs esam, un *kurp* mēs ejam? Vai mēs esam kāda «attīstības posma» galā un jauna posma sākumā jeb esam tā paša procesa tālākā gaitā, kas tikai pārtrauks mazām pauzēm, atpūtām, bet nevar izbeigties, iekams [nav] nonācis pie galīgā atrisinājuma. Tas ir jautājums par to, ko tehniski sauc par «momentu». Te attīstīt jautājumu plašāk man nav iespējams; es tikai atzīmēšu to, ka šis process vēl nav izbeidzies un ka pēc atplūdiem mēs patlaban stāvam atkal [revolucionāru] uzplūdu laikmetā. Bet es šim jautājumam arī ne piedodu tik svarīgu nozīmi, jo mūsu kustības raksturīgā īpašība taisni ir tas, ka mēs, gatavojoties uz tālāko, ne aizmirstam tuvāko. *Kurp* mēs galu galā ejam, to mēs ne kad nedrīkstam aizmirst, ja negribam nogrīmt revisionistiska oportūnisma purvā, kur «kustība ir viss un galat-

* Pagājušā gadā iesāktai polemikai mēs ziedojam no b. § un turpmāk arī b. Pagāna rakstu. Ierosinātais jautājums ir ļoti svarīgs; viņa pareiza atrisināšana apgaismos ceļu mūsu praktiskiem darbiniekim un pašai strādnieku šķirai. B. Pagānain mēs dosim šai jautājumā vārdu pēdējam, jo viņš šo jautājumu mūsu laikrakstā ierosinājis.

Visas personības un visas tās frāzes, kuras var apvainot biedru oponentu, mēs izmetam. To darām, lai ievirzītu jautājuma pārrunu biedriskās formās un, galvenais, lai piespiestu biedrus visnepiešņako vērību piegriezt jautājuma pašam kodolam, lai nedotu iespēju, pietveroties atsevišķām frāzēm un vārdiem, aizvīzīties no jautājuma galvenās daļas un izvairīties no noteiktām un nepārprotamām atbildēm. [«Dzīves Balss»] redakcija.²⁵

mērkis nekas». Par galīgo mērķi pašu jau nav domu starpības, bet revizionistiem tas izliekas kā tāls sapnis, par kuru, nomodā esot, nav vērts uzbudināties. Un šīnī ziņā tie ir jo tuvu tiem sociālreformistiem iz birģēju zinātnieku pulka, kas arī nenoliedz, ka kādreiz «tam jānāk un tas nāks»*, bet tikai pēc dažiem simtiem vai tūkstoš gadiem. Un kā pretstats šim oportūnistiskajam virzienam pievēdams nel[aiķis] Bēbelis, kas vienmēr ticēja *galīgā* mērķa sasniegšanai tuvākā nākotnē un tomēr nekad neaizmirsa *tuvāko* darbu. *Pa kādu ceļu* mums iet, vai *tiešāko* jeb *aplinkus*, — tur mēs visvairāk šķiramies, jeb vēl par to, vai ātrāk jeb vienmēr lēnāk uz priekšu. Jo še mums visbiežāk saduršanās ar tiem, kas par savu galveno mērķi uzskata bremzēšanu jeb, kā to -dt-** sauc, virzīšanu *sliedēs*.*** Diemžēl lieta nav tik vienkārša: iebrauktu sliežu nav, vēstures attīstība neatkārtojas uz mata nekad un nekur, kā varētu atkārtoties jeb vajadzētu atkārtoties 1904. vai 1905. g. Kas nāks, būs turpinājums, varbūt pat beigas, bet ne atkārtojums: vēsture savus fejetonus**** divreiz nedrukā tādā pat veidā.

Runājot par *ceļiem*, mēs nonākam pie paša galvenā jautājuma *par darbu*. B. -dt- domājas «jautājumu izsmēlis», ja piekrīt Fausta tulkojumam, pēc kura «to rakstu» pirmiem vārdiem jāskan «iesākumā bija darbs» (pareizi — fakts) un nevis, kā agrāk to tulkoja, «iesākumā bija tas vārds». Es «tiem rakstiem» pašiem neticu, un tādēļ šis -dt-pierādījums atkrīt. Bet varu sacīt tikai to, ka es kā marksists *nevarēju stādīt* pretim «vārdu» «darbam» vispārīgi. Kur man savā rakstiņā bija pāri desmit rindīnās jāaizķer tik daudz jautājumu, tur, zināms, es nevarēju rakstīt sīkumus, un tomēr, man šķiet, kas gribēja saprast, saprata, ko es gribēju sacīt, kad es rakstīju, griežoties pie strādnieku šķiras ar vārdiem: «*Ar praktisko darbu* jums ir *jānodarbojas*, no tā jūs aizbēgt nevarat, pie tā jūs pati dzīve spiež, bet ne ikkatra darbība un ne ikkatra kampaņa ir vienādā vērtībā. *Apziņa* (tas ir, ja es reiz runāju par strādnieku šķiru, saprotams, taču viņas šķiras apziņa) *ir panākama tikai caur teorētisku atziņu.*» Kas te ir sacīts

* Domāta sociālistiska iekārta. *Red.*

** Adata — P. Pekmanis. *Red.*

*** P. Stučka te kritizē P. Pēkmaņa oportūnistisko rakstu «Teorija un prakse» avīzes «Dzīves Balss» 1913. g. 41. nr.ā. *Red.*

**** — stāstus. *Red.*

pret darbu vispār jeb pat pret tā sauktiem «sīkiem darbiem»? Es griezos tikai pret šo «sīko darbu *kultu*» (godi-nāšanu, dievināšanu), kādu mēs, piem., sastopam iz A.* spalvas «[Jaunajā] D[ienas] Lapā», pret šo «sīko darbu» «ideologiem». Un turpat es skaidrības dēļ piemetināju: «Tā ir maldīga doma, ka *tikai* praktiskais darbs var novest pie šķiras apziņas; gan otrādi, šie *praktiskie darbi* ir *visbiežāk* tie, kas strādā pretīm šķiras apziņai, jo piekopj *grupu* intereses. Apziņu var dot tikai teorija, jo tikai teorētiska atziņa var *apgaismot jūsu prātu*, un *bez šīs apgaismes* jūs pie šķiras apziņas nevarat nonākt.» Šī nav jauna doma, no manis izgudrota, tā ir tikpat veca kā pats marksisms un īsumā izteikta jau pat Komunistiskajā Manifestā]. Jeb es paņemu nejauši Kautska rakstu un lasu:

«Viņa (t. i., proletariāta) galvenais ierocis *nav* gūstams *bez sociālistiskas teorijas*, kas vienīgā ir spējīga dažādo proletārisko slāņu rai-bajā dažādībā atrast kopējo proletārisko interesu un visus šos slāņus kopā noteikti un pastāvīgi atšķirt no birgēliskās pasaules... Parau-giet, piem., arodnieciskās biedrības, kas aizsargā to biedru tuvākās intereses. Cik dažādas nav šīs intereses dažādos arodos, citādas pie jūrniekiem nekā pie ogļračiem, pie ormaņiem vai burtličiem! *Bez sociālistiskās teorijas viņi nespēj atzīt savu interešu kopību*; bez tās — dažādās proletāriešu nošķiras stāv viena otrai pretīm svešas, nereti pat naidigas.»**

Vai nu neskan kā maza ironija, kad b. C.*** pret mani šīnī ziņā atsaucas uz Anglijas piemēru un raksta:

«Varam būt pārliecināti, ka tagadējie angļu strādnieki nav nekādas teorētiskas gudrības lasījuši par Marksu un šķiru cīnu, arī nav apmeklējuši diskusijas klubu jeb angļu soc.-dem. frakcijas sēdes, bet tomēr vēsturiskā apkārtne spiež angļu strādnieku nākt pie šķiras apziņas un vest šķiras cīnu, kura tik grandiozi norisinājas pēdējos gados Anglijā.»****

Ikkuram zināms, par cik vecāks un arī daudzskaitlīgāks ir angļu proletariāts par pārējo Eiropu, un taču nav noslē-pums, ka tur šķiras apziņa ir tālu iepakal dažai labai sauszemei; taisni Anglijā *grupu, aroda* interese ir tik dzīli iesakņojusies proletariātā, ka teorija kopā ar dzīvi to vēl

* H. Asara. *Red.*

** Cītāts no K. Kautska raksta «Kārja Marksā vēsturiskie no-pelnī». *Red.*

*** Meņševiks F. Cielēns. *Red.*

**** Cītāts raksts «Caur vēsturisku atziņu pie šķiras apziņas», kas bija ievietots «Dzīves Balss» 1913. g. 38. un 39. nr.-ā. *Red.*

arvien nav izravējusi. Vēl arvien arodnieku teorētiķi, piem., S. un B. Vebi, runā ne par angļu strādnieku *šķiru*, bet par strādnieku *šķirām*.

Anglijas strādnieku šķirai, tik dižai ir pēc galvu skaita, ir pēc saimnieciskās nozīmes, ir, beigās, pēc šķiru organizāciju stipruma, trūkst *vienigi zināšanas, apziņas*, lai gūtu pienācigu varu.

«Zināšana šinī gadijumā saprotama savā pirmajā — vienkāršākajā formā, kā šķiras apziņa, kas nemitīgi pieaug skaidrā atziņā par politiskās un šķiras ciņas nozīmi vispārīgi, kā arī par kapitālistiskās attīstības dabu. Tikai caur savu šķiras apziņu strādnieks atsvabinās iz savas garīgās atkarības no buržuāzijas, tikai caur viņas politisko un sabiedrisko atziņu (zinātni) top lauzts valdošās šķiras pārākums, un paliek pāri tikai pēdējās brutālā materiālā vara» (Pannekuks*).

Šīs zināšanas trūkums tad arī ir tā atslēga, lai saprastu Anglijas proletariāta pakaļpalikšanu. Un raug, tādēļ arī es uzstājos atkal un atkal *par teorijas, par zinātniskas atziņas* un līdz ar to *šķiras apziņas* nonešanu *visplašākajās proletariāta aprindās*.

Marksisma vārdā uz stingrāko protestēju pret C. izteikto dīvaino mācību:

«Teorija būs un paliks kā vadošs kompass, kā tālskats *tikai priekš kustības feldfēbejiem*, unteroficieriem, oficieriem un generājiem.»

Nost ar šādu *feldfēbeju teoriju*, tai varēja būt vieta priesteru laikos; strādnieku šķiras devīze ir *zināšanas priekš visiem*. Un uz Jums, b. C., arī ir zīmēti vārdi, ko austriešu teorētiķis Renners tik skaisti teicis Marksā pie- miņas dienā:

«Tā sauktie politikas «praktiķi», kas domā pārvaldām vēstures strāvu, kad viņi dzenas notvert tikai šīs strāvas viļņu putu burbulīšus, gan turas tais domās, ka strādniekos ienest Marksū ne vien neiespējami, bet pat kaitīgi, tādēļ ka Marksā sistēma tos par tālu novēdot no ikdienas steidzamiem uzdevumiem. «Šīs zortes praktiķeri» nezina, kas Markss ir priekš strādnieka un kam viņam jābūt priekš strādnieka... Uztvert Marksā pamatmācības strādniekiem ir nevis pūliņš, bet gan viņa gara atsvabināšana no šaubu mokām un no dvēseles slāpēm.»

Un, reiz mūsu domu starpība šinī ziņā tik noteikta, tur pilnīgi nevietā vecas, banālas izlaipošanas frāzes par «teorijas un prakses roku rokā iešanu un vien' ar otru apauglošanos».

* Citāts no A. Pannekuka raksta «Masu akcijas un revolūcija» žurnāla «Die Neue Zeit» 1912. g. 41. nr.ā. Red.

Ar sīko darbu jautājumu vistuvākā sakarā stāv jautājums par tā saucamajām *legālām iespējamibām*. Es šo iespējamību izlietošanu nekad un arī tagad neesmu noliedzis; *taisni otrādi*. Un tomēr man nekautrējas pārmest, ka es ne vien *neatzistot* izglītības biedrības, bet tās nosaucot par nederīgām un *pat kaitīgām* un, beigās, pat tās *vajājot*. Tas, saprotams, viss ir nepatiesība, jo par legālajām biedrībām vispār un par izglītības biedrībām sevišķi kā par nederīgām vai pat kaitīgām es izteikties *nevarēju*, turpretim esmu vienmēr tās atzinis un pats tur līdzstrādājis. Bet, kad Pagāns savā rakstā,* izteikdamies *pret teoriju*, rakstīja, ka 75 proc. klausītāju šinīs izglītības biedrībās snaužot, tad es atbildēju, ka, ja tas patiesība, tad tas izskaidrojams ar priekšlasījumu jeb priekšlasītāju vainu, un minēju lektoru (Maksta monopolu darvinismā, Deglava — sociālismā un Ducmaņa — vispārgarlaicībā). Ka šo lektoru (piemēram, pievesto) vārdi visbiežāk minēti, to nevar noliegt, bet, ja arī vēl citi priekšlasītāji bijuši, uz kuru lekcijām, pēc b. Pagāna vārdiem, 75 proc. snauduši, tad es teikšu, ka te ir tāpat bijusi priekšlasītāju vai lekciju, bet *ne klausītāju vaina*, un atsaukšos uz diezgan bagātiem piedzīvojumiem.

Bet es beigšu atspēkot to, ko neesmu teicis, un griezīšos atpakaļ pie lietas kodola. Tas virziens, kura pusē es stāvu, nav, tāpat kā es, bijis šo legālo iespējamību pretinieks. Taisni otrādi. Arodnieciskās biedrībās, izglītības biedrībās, Domes vēlēšanās un Domes darbībā, legālu strādnieku] laikrakstu izdošanā jeb, beigās, strādnieku apdrošināšanas likumu izvešanā šis virziens ir praksē parādījis, ko un kā viņš grib un ko viņš spēj. Bet mēs uzsveram, ka «ne ikkatra darbība un ne ikkatra kampaņa ir vienādā svarā». Ka pilnīgi nevietā bija t. s. petīciju iesniegšana, tādēļ ka tā runāja pretim taktikas pamatprasībām un varēja novest tikai pie šķiras apziņas aptumšošanas, ka tāpat nevietā bija kopā iešana ar birgelisko opozīciju preses likuma jautājumā²⁶ utt. Cik es saprotu, šinī zīņā latv. org. strādnieku prakse, ja atskaita petīciju iesniegšanu**, gājusi to pašu virzienu***, bet ne tā ideoloģija. Ja es sacīju, ka blakus

* Domāts raksts «Vārdi un darbi» avīzes «Dzīves Balss» 1913. g. 19. nr.-ā. *Red.*

** Sk. 17. piezīmi. *Red.*

*** T. i., boļševiku norādītā virzienā. *Red.*

devīzei — «vēlēšanu cīņā neatbaidiet liberāļus» mēs redzam «neatlaidīgu, pat nereti nemotivētu asu cīņu strādnieku biedrībās pret mūsu pašaustiem demokrātiem, pašdarinātiem progresistiem», tad es tikai atzīmēju faktu. Un, ja b. C. pirmo daļu grib nosaukt par nepatiesību, tad es aizstāvēšanās dēļ varu atsaukties uz 8 stundu darbadienas izstrīpošanu iz vēlēšanu platformas²⁷ (tieši ar šo motīvu) un uz kādu izteikumu, ka «priekš vēlēšanām nevajadzētu tik asi polemizēt ar liberāļiem». Strādnieku organizācijas, kā jau sacīju savā pirmajā rakstā, tā nedomāja vis.

Viss, kas aptumšo šķiras apziņu vispār un tās pareizo uzskatu par tālākās attīstības gaitu sevišķi, ir jāizstrīpo no mūsu taktikas arsenāla, bet šīnīs robežās* vienmēr *jāizlieto visas iespējamības*, to starpā arī legālās. Bet, šo izmantošanu propagandējot, mēs nedrīkstam sašaurināt savas prasības jeb izraut laukā zināmu prasību, kas viena vien nav sasniedzama un tādēļ tikai var celt ilūzijas, kas nesaskan ar mērķiem un patieso lietu gājienu. Nedrīkst aizmirst Lasala mācību, ka caur to vien, ka uzraksta uz ābelnīcu, ka tā ir vīges koks, tā nepārvērtīsies par vīges koku un tomēr nesīs tikai ābolus un ne vīges. Tāpat kā kadeti «nepārmelos» (atkal Lasala izteikums) Valsts domi par parlamentu (eiropiskā nozīmē), jo «patiesā valsts satversme atkarīga ne no tiesību, bet no varas jautājuma». Un raug, kamēdēl stipra strādnieku šķira ar nesašaurinātiem lozungiem²⁸ gūs arvien arī praksē lielākus panākumus.

Mans rakstiņš izstiepjas par garu, un tādēļ, neaiztieket šoreiz pārējās domu starpības, man jāapstājas vēlreiz pie saviem oponentiem vienā svarīgā jautājumā. [Iepriekšējā rakstā] aizrādīju, ka starp latv. strādnieku šķiras (pēc manām domām) pareizo *taktiku praksē* un pretējiem *ieskatiem* dažu biedru ideoloģijā pastāv divatnējības, duālisms. Ne kā pārmetums tas bija teikts, bet kā fakta atzīmējums, kādēļ šīs ideoloģijas aizstāvēšana it kā pret uzbrukumu bija pilnīgi lieka. Abi mani oponenti šo duālismu atzīst, un b. -dt- to arī ar vieglu sirdi un ātri izšķir: tā ir starpība starp neorganizētām, neapzinīgām aprindām un organizētiem, apzinīgiem biedriem (jeb varbūt tikai tiem feldsfēbeliem un unteroficieriem?). Es, zināms, izrādos šīnī apgaismā «cauri un cauri par neorganizētu aprindu ideo-

* T. i., revolucionārās taktikas robežās. *Red.*

logu». Tā kā pie manis bija aizrādīts uz Pēterburgas un Rīgas strādnieku garīgo radniecību un solidaritāti*, kas parādās praksē, tad ņemsim papriekšu Pēterburgu (resp. Krieviju) un tad Rīgu atsevišķi.

Vai šī legālo arodniecisko biedrību (to starpā metālisti ar apm. 9000 biedriem) spējā augšana, dziļi principiālā strādnieku apdrošināšanas likuma izmantošana, apbrinojami izturīgā cīņa dēļ legāliem strādnieku laikrakstiem (Maskavas avīzes** 17 numuru iznākšana vien ir vesels eposs) utt., utt. blakus noteikti politiskiem streikiem par nesašaurinātiem lozungiem, visai jūtīgai atsaukšanai uz katru priekš str. šķiras svarīgāku politikas jautājumu un pilnīgi neatkarīgai no visām birgēliskām partijām politiskai uzstāšanai nepierāda vispirms krievu str. šķiras [revolucionāru] atdzimšanu un, otrkārt, to, ka arī mūsu virzieni*** prot izmantot legālās iespējamības? Un vai tie «tālredzīgie» politiķi pie mums****, kas arvien vēl pār pleciem***** noraugās uz ziemeljiem un austrumiem, neriskē palikt šīs kustības malā? Es turpretim taisni izteicu prieku, ka latv. strādnieku šķira *palikusi solidāra* ar Pēterburgu, jo Rīgas strādnieki streiku gadījumos vienmēr sekojuši Pēterburgas priekšzīmei, pie kam es gan piemētināju loģisko jautājumu: vai tad «nebūtu lieliski, ja tas notiktos reizē»?

Ja b. -dt- nekautrējas vai visu Pēterburgu iemest *neorganizēto* blāķi, tad tāpat klājas Rīgas — pat organizēto *vairumam*; tie, raug, «daudzi vakardienas zemnieki*****», daudzi vakardienas *bērni*, kuriem *uz virslūpas spalviņas digst*, bet kuri tagadējā kustībā iztaisa ievērojamu daļu». Diezgan oriģināls jau gan ir paņēmiens pēc «digstošo» ūsu lieluma noteikt strādnieku apziņas pakāpi. Bet ko lai saka pat šie jaunie biedri, kas nepazīst 1904./5. g. no personīgiem piedzīvojumiem, ja b. -dt- ar grāciju pielīdzina šo gadu (par kuru turpat blakus min kā par «lielisku akordu») vienkārši «galdam», uz kuru strādnieku šķira toreiz uzmetusi savu vienīgo resp. pēdējo rubli, kas sašķidis «par

* Sk. šā sēj. 41. lpp. *Red.*

** Domāta bolševiku izdotā legālā avīze «Naš Putj». *Red.*

*** T. i., bolševiki. *Red.*

**** T. i., latviešu meņševiki. *Red.*

***** T. i., augstprātīgi. *Red.*

***** B. -dt- aizmirst, ka pie mums šie ienācēji zemnieki-kalpi jau labi ilgi «vārijušies» lauksaimnieku-uzņēmēju katliņos.

simts sīkām kapeiciņām», kuras nu tai gadiem jāuzlasot, kamēr tiekot pie jauna rubļa! Tas esot vienīgais ceļš.

Šī aina par laimes spēlētāju proletariātu ir tiešām tik vājsirdīgi izaicinoša, ka tā nevar palikt neatzīmēta, jo pat vissirdīgākie rietumu revizionisti nav tik vieglprātīgi izsacījušies par savas kustības «varoņu laikmetiem». Mēs, kas stāvam par visas str. šķiras un ne vien to feldfēbelu teorētiskās apziņas pacelšanu, zinām, ka mēs, cenzdamies pēc šī mērķa, to vislabāk atturam no neapdomātiem soļiem jeb pat laimes spēlēm.

Sakarā ar to abi mani oponenti man pārmet, ka es apvainojostrādnieku šķiru, ja es sakot, ka 1904./5. g. apzinīgo strādnieku skaits bijis lielāks nekā tagad. Es negribu cildināt t. s. oktobra biedrus*, bet runāju par 1904./5. g., un, ja mums kādreiz būs pilnīgs saraksts no visiem tiem pa visām pasaules malām (un pa viņpasauli) izkaisītiem apzinīgiem biedriem no 1904./5. g., es esmu pārliecināts, ka visi atzīs, ka šis sastāvs apzinības ziņā vēl nav sasniegts. Es priecātos arī, ja es maldītos un ja tas būtu pārspēts, bet es nevaru palikt neuzstājies *pret šo glaimošanu* tagadnes strādnieku šķirai, kurai savā presē *jādzird patiesība un tikai patiesība*, un ne glaimi. Un viņa, salīdzinot sevi tagad ar savu priekšteci (drīz būs to 10 gadu jubileja!), pati zinās nosvērt savu priekšteču nozīmi un savas atziņas pakāpi. Bija laiks, kad Lasals strādnieku šķirai dabūja atgādināt, kā viņai trūkst fiziski (miesiski). Tie laiki tagad garām, bet vēl arvien un arvien mums viņai jāatkārto no jauna vecais cīņas sauciens: *zināšana ir vara*, jeb caur *atzīnu pie apziņas*!

Un ko man uz to atbild, ja es saku, ka nav diezgan darīts šīnī ziņā? Atsaucas uz to, ka ik gadus ir darbojušās gan politiskās organizācijas «šūniņas» utt. Taisni vārds «šūniņa» ir raksturīgs, jo es savā rakstā taču taisni sacīju: «Jūs esat visu savu vērību *griezuši tikai uz organizatorisko*, un teorētiskā puse palikusi novārtā. Jūs taču labi saprotat, ka «šūniņa», tāpat kā visa organizācija, jau savā burtiskā nozīmē ir tikai *forma*, kuras *satus var būt vienāds vai otrāds*, un ka arvien *saturam* jāpiekrīt pirmā vieta. «Dzīves Balss» atgādināja biedriem *tradīciju svētumu organizācijas ziņā*. Es atgādinu *tradīciju* atmi-

* Domāti strādnieki, kas izteica vēlēšanos iestāties (pierakstījās) LSDSP organizācijās 1905. g. oktobrī, lielo masu mitiņu laikā. *Red.*

ņas tā *satura ziņā*, kas pildīja agrāk šīs šūniņas, kas pilda tās savā vairumā arī vēl tagad un kas ņems nenovēršamo pārsvaru.»*

§

«*Dzives Balss*», 4. un 5. nr.,
1914. g. 15. un 16. janvāri

Iespiests pēc avizes teksta

STRĀDΝIEKU ŠĶIRAS AVIZEI

Das ist das Große, was die neue Lehre verkündet:
Daß sie den Menschen hinstellt als Arbeiter auf
Erden,
So auch den *Arbeiter* hinstellt als Menschen auf
Erden,
Was er bis heute noch nie gewesen war.

Leopold Jakoby**

Tas dižais, ko jaunā mācība sludina, ir:
Ka tā cilvēku nostāda kā strādnieku zemes virsū
Un ka tā strādnieku arīdzan nostāda kā cilvēku
zemes virsū,
Par kādu viņš līdz šim vēl nekad nebija bijis.

Gadus 40 atpakaļ nel[aiķis] Māteru Juris savā «Baltijas Zemkopī» atstāstīja anekdotu par sarunu starp zemnieku-saimnieku un savu «cienīgtēvu». Uz tautiska laikraksta adreses pie zemnieka familijas vārda bija atzīmēts burts k., un zemniekam padevīgi bija jāpaskaidro, ka šis burts k. nekādā ziņā nenozīmējot vārdu «kungs», bet tikai «kalps». Toreiz šī «gaišā galva» ir nesapņoja par to, ka 40 gadus vēlāk tiešām kalpi ne vien saņems, bet paši izdos savu laikrakstu. Un viegli var gadīties tagad, ka kaunīgam kalpam jāatvainojas cita cienīgtēva priekšā, ka burts k. taču nenozīmē vārdu — kalps, bet tikai — kungs.

Jā, strādnieki ir nostājušies kā cilvēki zemes virsū. 50 gadus atpakaļ vēl vācu strādnieku priekšā Lasalam bija jāteic: «Jūs, vācu strādnieki, esat savādi ļaudis! Franču vai angļu strādnieku priekšā man būtu jāskaidro, kā līdzēt viņu bēdīgam stāvoklim. *Jums* turpretim vēl man

* P. Stučka šeit izsaka pārliecību par boļševisma pilnīgu uzvaru Latvijas Sociāldemokrātijā. *Red.*

** Cītēts dzejolis «Atzišanās.» *Red.*

vispirms jāpierāda, ka jūs jel maz *atrodaties bēdigā stāvoklī*. Kamēr jums ir gabaliņš sliktas desas un sava glāze alus, jūs to nemaz nejūtat un nezināt, ka jums vēl kā trūkst.»* Un tagad, 50 gadus vēlāk, pat «tumšajos austrumos»** strādnieki paši — un tiešām paši — izdod savu strādnieku presi. Un šī sajūsmība un izturība, ar kādu patlaban krievu strādnieks nepieredzētos spaidos pats apgādā un pats aizstāv savu dienas presi, ir labākais galvojums par to, ka šī brīvā prese vairs nevar nozust no skatuves, visādā ziņā ne uz ilgu laiku. Arī krievu strādnieks ir nostājies kā cilvēks zemes virsū, par kādu viņš tiešām līdz šim vēl nebija bijis.

Bet nepietiek ar to, ka iznāk *strādnieku* prese, tai jābūt *strādnieku šķiras* presei. Tai jātop par strādnieku šķiras ikdienišķu maizi. Tikai tad, kad strādnieks, kas lasījis šo presi, vairs nevarēs viņu aizmirst, vairs nevarēs atgriezties atpakaļ pie birģeliskās preses jeb pie pakaldarinātas strādnieku (tā sakot, iesala) avīzes, viņas pastāvēšana būs ir materiāli, ir politiski pilnīgi nodrošināta. Raug, kādēļ strādnieku šķiras preses grūtais uzdevums ir atrast to pareizo akordu, kurā saplūst ar visu lielo strādnieku saimi, jo bez strādnieku visplašākām aprindām viņa ir bezspēcīga.

Kad Pēterburgas marksistu starpā radās daži***, kas, nevarēdamī atkratīties no ilūzijām, gribēja mēgināt ievilkta arī birģeliskās preses priekšstāvus nopietnā ciņā pret jaunajiem preses iemaukiem****, vienam no radikālajiem birģeļu publicistiem izspruka vārdi, kas tagad kļuvuši par parunu: jā, strādnieku prese — tā jau ir priekš konfiskācijas radīta! Šis vārdiņš varbūt izspruka nejauši, bet tālākie paskaidrojumi bija skaidri un noteikti: pie birģeliskās preses galvenā loma piekriti viņas kapitālistiskiem pamatiem. Te pirmā loma piekrit rotācijas mašīnai un labam honorāram, augstam dividendam. Gaiši un skaidri teikts, ka strādnieku šķirai pašai jāizcīna savas preses (un līdz ar to arī visas preses) brīvība. Un liberāli tikai tik tālu būs par pabalstītājiem, cik tālu tie sajutis strādnieku šķiras

* Citāts no F. Lasala runas Frankfurtē pie Mainas 1863. g. 17. maijā. *Red.*

** Tā 19. gs. un 20. gs. sākumā Rietumeiropā dažkārt dēvēja carisko Krieviju. *Red.*

*** Domāti meļševiki. *Red.*

**** Sk. 26. piezīmi. *Red.*

spaidu, no vienas puses, un birokrātijas nepiekāpību, no otras.

Sādos dubultgrūtos apstākļos atrodas strādnieku prese. Jaunajai *latviešu* strādnieku šķiras dienas avīzei ir reizē jāzīstrādā plāns un jāved pozitīvs darbs neiemitās pēdās, ik uz soļa apdraudētās no reakcijas represijām. Jau pašam tonim tanī jāatšķiras no mūsu birgēliskās preses, kas gadīem ilgi ar savu tautisko pašapmierinātību un pašiedomātu uzpūtību ir bijājusi ne vien birgēliskās aprindas,* bet, cik spējusi, ģiftejusi arī strādnieku lasītāju. Sie Heines bez Heines «*kļūdām*», šie pašaustie Homēri un Šekspīri draud atspoguļoties strādnieku aprindās latvisku Lasalu un Pļehanovu personās. Šī dzīšanās pēc mākslotas izteiksmes, šī pakalpkēmošanās dažādiem lielo tautu dekādentiem un futūristiem nav palikusi bez iespāida arī uz strādnieku preses līdzdarbiniekiem. Un tā ir jānoliek kā veci svārki. No tās jāatkratās kā no liekām grabažām. Bet tas ir iespējams tikai tad, ja mēs apzināmies šo nevajadzīgo mantojumu.

Strādnieku presei nav iemītu pēdu, viņai pašai jādzēn sava stiga. Esot par strādnieku skolotāju, viņai reizē pašai jāmācās. Viņas telpās latviešu strādniekam jāatrod daudz lielākā mērā nekā pie citām tautām pamācošā literatūra, nopietnā zinātne. Un atkal ne pie mūsu birgēļiem parastā dzīšanās pēc vairāk vai mazāk [pa]tapinātās oriģinalitātes, kas nav samērā ar mūsu maziem spēkiem, bet vairāk cit-tautu solīdo darbu popularizēšana. No savas puses arī strādnieku lasītājiem ar sajūsmību jāraugās uz jauno darbu, lai pārvarētu ilgiem gadiem ieadzēto dzīņu pēc sensācijas ziņu nodaļā un romantiskiem efektiem feletonā. Tā ir grūta prasība, jo tas pats vācu proletariāts, kas uztur vairāk nekā 50 strādnieku avizes, tanī pat laikā dara bagātus vācu bulvāru avižu izdevējus. Viens apstāklis mums te ir labvēlīgs: varoniskā cīņa dēļ strādnieku preses brīvības, kuras nebija tik lielā mērā Vācijā un kurai savukārt jāizsauca sajūsmība lasītājā. Šis apstāklis mums jāizlieto ar visu sparu.

Un galvenais — strādnieku šķiras presei pie mums jāiznes uz plašo tribīni visu to jautājumu iztirzāšana un noskaidrošana, kas līdz šim norisinājās šauros pulciņos. Nemot no vienkāršākā praktiskā jautājuma un beidzot ar

* T. i., respektēta ne vien buržuāziskās aprindās. *Red.*

vissarežģītāko principiālo problēmu, visam vajag valšīrdīgi izskanēt šīs jaundzimušās preses telpās. Nav jābaidās no domu starpību atklātas izteikšanas, nav jādreb par vienību, ja domu izmaiņa pieņem asāku formu. Jābaidās drīzāk no neizteiktas neapmierinātības, no apslēptām starpdomām.

§

*«Dzīves Atbalss», 11. nr.,
1914. g. 31. janvāri*

Iespiests pēc avizes teksta

NACIONĀLAIS JAUTĀJUMS UN LATVIEŠU PROLETARIĀTS

Pašlaik, kad nacionālais jautājums kļuvis aktuāls marķistiskajā literatūrā, krievu lasītājam nebūs neinteresanti sīkāk iepazīties, kā šo jautājumu izvirza un risina viena no tā dēvētajām «nacionālajām» organizācijām — latvieši. Domāju, ka tas ne vien noskaidros vienu otru pārpratumu attiecībā uz latviešiem, bet arī noderēs kā materiāls jautājuma pareizai principiālai atrisināšanai vispār.

Visu latviešu tautības iedzīvotāju skaits sniedzas nedaudz pāri vienam miljonam. Atsevišķas attīstības stadijas miniatūrā bieži vien iezīmējas reljefāk nekā lielā mērogā. Bet turklāt šeit ir tādas īpatnības, kas latviešu tautību kā vienu no «nācijām bez vēstures» (pēc Bauera izteicēna) padara varbūt par pateicīgāko pētišanas objektu.*

Pirmkārt, jūs nekur neatradīsiet pētišanai materiālu, kas sākuma pakāpē ekonomiskā un kārtu ziņā būtu tik viendabīgs: līdz dzimtbūšanas atcelšanai (1817. g. vai, pareizi, kā to redzēsim tālāk, 1860. g.) visa latviešu tauta bija tikai zemnieki, bet visas privileģētās kārtas (muižnieki un birgeri) — tikai vācieši. Otrkārt, nekur jūs nesastapsiet šās viendabīgās masas tik strauju noslānošanos savā starpā krasī norobežotās šķirās. Treškārt, iedzīvotāju diferenciācija saimnieku — uzņēmēju šķirā un strādnieku šķirā pat *uz laukiem* nekur nav notikusi tik tūrā veidā kā šeit. Un, ja uz šā ierobežotā fona jums izdosies novērot

* Latvieši (pavisam ap $1 \frac{1}{2}$ milj.) kā pamatiедzīvotāji vienlaidus apdzīvo visu Kurzemes guberniju un četrus Vidzemes gubernas dienvidu apriņķus. Pārējo Vidzemes daļu un Igaunijas guberniju apdzīvo igauņi, kuru vēsture gandrīz pilnīgi identiska ar latviešu iedzīvotāju vēsturi. Beidzot, daļa latviešu (katoļi) apdzīvo Vitebskas gubernas Daugavpils, Rēzeknes un Ludzas apriņķus, bet viņu vēsture pilnīgi atšķiras no Baltijas gubernu iedzīvotāju vēstures; viņi runā īpašā dialektā.

tās pašas attīstības tendencies, kādas ir lielajām nācijām, tad visas šīs parādības šeit katrā ziņā vieglāk izskaidrojamas nekā tur. Lūk, kāpēc es ceru, ka, iepazinies ar latviešu nacionālā jautājuma vēsturi, lasītājs labāk izpratīs nacionālo jautājumu ne vien pie mums (piem., Somijā, Lietuvā utt.), bet arī Čehijā, Morāvijā, Galīcijā un vispār Austroungārijā.

I. Latviešu buržuāziskā nacionālisma rašanās un attīstība

Čehu vidū atskanēja balsis pret to, ka Bauers viņus pieskaita pie «nācijām bez vēstures», turpretī latviešiem tāda protesta vienkārši nemaz nevar būt. Jo no tā laika, kad vācu bruņinieki krustneši pirms 7 gadsimtiem iekaroja Baltijas jūras piekrasti, līdz pat dzimtbūšanas atcelšanai latviešiem kā patstāvīgai tautībai nozīmes nebija. Bet pirms šās iekarošanas pat nebija vienotas latviešu tautības, jo atsevišķajām ciltīm, kas pirms iekarošanas apdzīvoja tagadējo latviešu novadu, ciktāl par tām vispār kaut kas zināms, nebija pat vienotas valodas. Un, ja tām tolaik arī bija kaut kāds iedalījums kastās jeb kārtās, tad to virsslāņus iekarotāji vai nu iznīcināja, vai arī asimilēja. Bet pārējie iedzīvotāji, nokļūdami arvien smagākā un smagākā iekarotāju ekonomiskā un politiskā jūgā, sadalījās tīri teritoriāla rakstura sīkās vienībās ar atsevišķiem dialektiem.

No šī laika līdz pat 19. gadsimtam vienīgā valdošā kārta uz laukiem un pilsētās ir vācieši. Dažādu īpašu apstākļu dēļ šī valdošā kārta, kuras rokās bija gan visa ekonomiskā, gan visa politiskā vara, pārējos iedzīvotājus pakļāva verdzībai tādos apmēros, kādos tas nenotika nekur Eiropā. Latviešu vergu nikums pret vācu kungiem tāpēc sasniedza varbūt nedzīrdētu pakāpi, bet *nacionālā naida vēl nebija*. Tāda nacionāla naida nebija arī vāciešiem pret latviešiem jeb «nevāciešiem», kā viņi dēvēja latviešus. Gluži otrādi, lai gan vācieši uzlūkoja latviešus par zemāku rasi, pirmās grāmatas latviešu valodā (tiesa gan, sākumā tikai reliģiska satura grāmatas, kā, piemēram, Vecās derības tulkojums 1689. gadā) sagatavoja un izdeva tieši vācieši (mācītāji), kas tādējādi arī likuši pamatu vienotai latviešu literārajai valodai. Bet 19. gadsimta sākuma humānistī (Baltijas vāciešu vidū to bija ļoti nedaudz) sapņoja

Republikas Sozialdemokrātiskā Strādītāji. Partija.

Wifia semja proctazenski,
samernojaters!

100

Latvijas Sozialdemokrātijas Zentralorgans.

Best practices lead to success

100

Sarkanais simts.

W „Silesia“ (OÖ. numera 1011-)

Atminu sapina iubilejas deēnā.
"Dzīves" 100. numura iebja.

a meravigli un tilai
a ceropinasem, pul-
en sà plascpa.

imus en neprefax
verfchne fozialbeamte
ne füu partii
„profesjonalniem
„übertrifft“ erpaf
obrigaftje fo
ze ujazdumje fo
ritomu leid
3. g. „Wetd
Sa fent
u nu leidu
u ujazdum
u ujazdum
u medes
z u ujazdum
fam
u ujazdum
u ujazdum

**P. Stučkas raksts «Cīpas» 100. nr.ā
«Atmiņu lapiņa jubilejas dienā»**

Nams Lēpingradā Baseina ielā 36 (tagad Nekrasova ielā),
kur P. Stučka dzīvoja no 1913. g. līdz 1917. gadam

par to, ka zemnieku atbrīvošana no dzimtbūtnieciskās atkarības galīgi likvidētu šķēršļus bijušo latviešu dzimtcelvēku saplūšanai ar kulturālo vācu tautu. Beidzot, kad Kurzemē 1817. gadā un Vidzemē 1819. gadā atcēla dzimtbūšanu vai, pareizāk sakot, verdzību, vācu nācija patiešām vēl ilgus gadus pēc tam asimilēja visus latviešu iedzīvotāju progresīvos* elementus.

Tas skaidri redzams no šādiem skaitļiem:

1771. gadā Vidzemē bija pavisam 447 360 iedzīvotāju, no kuriem 20 400 (jeb 4,5%) vāciešu; 1870. g., pēc neoficiāliem aprēķiniem, vāciešu bija 15%, bet 1881. g., kad tendence asimilēties jau kļuva krietni vājāka, Vidzemes gubernā, pēc oficiāliem tautas skaitīšanas datiem, no 1 163 484 iedzīvotājiem 113 373 (jeb tomēr 9%) uzdevās par vāciešiem; beidzot, pēc 1897. g. tautas skaitīšanas datiem, tādu vairs bija tikai 7,6%, jo asimilēšanās jau bija beigusies.

Tādējādi līdz 19. gadsimta 40. un pat 50. gadiem Baltijas gubernās nacionālā jautājuma nebija. Un pēkšņi tas radās un gandrīz momentāni ieguva visai asu formu. No kurienes un kāpēc?

Mēs jau redzējām, ka zemnieku un muižnieku attiecības šai novadā ārkārtīgi saasināja muižnieku neierobežotā kundzība. (1784. gadā uzliesmoja pat vispārēja zemnieku sacelšanās.) Zemnieku atbrīvošana no verdzības** 1817. un 1819. gadā tāpat neatviegloja viņu stāvokli, jo viņus nospieda smagas klaušas, ko atcēla tikai 1860. gados. Ar atbrīvošanu 1817. un 1819. gadā tika atceltas tikai muižnieku īpašuma tiesības uz pašiem zemniekiem, bet reizē ar to zemniekiem atņēma visu viņu zemi, pasludinot, ka zeme ir vienīgi muižnieku īpašums. «Dzimtcelvēku darbu» aizstāja ar klaušām (likums tās dēvē gan par «atstrādāšanas klaušām», gan par «atstrādāšanas renti»), kuru apmēri bija atkarīgi no muižnieka ieskatiem, t. i., no «brīvas vienošanās» apstākļos, kad zemniekiem nebija pārvietošanās tiesību, kad muižnieks varēja nolaidīgu darbinieku sodīt pat ar miesas sodu un kad vācu muižniekiem administra-

* Seit domāts: skolotos, izglītotos, specialitāti ieguvušos. *Red.*

** Nosaucu šo stāvokli par verdzību tāpēc, ka pēc Baltijas gubernu pievienošanas Krievijai Pētera I laikā zemnieku stāvoklis (it īpaši Vidzemē salīdzinājumā ar zviedru režīmu) ievērojami pasliktinājās un dzimtbūšana tomēr, kaut arī formāli ierobežota, faktiski pārvērtās par pilnīgu verdzību. [Sk. 29. piezīmi. *Red.*]

tīvajās un tiesu iestādēs bija neierobežota vara. Latviešu tautas garamantas ir gandrīz vienīgais latviešu tautības vēstures materiāls, taču tas ir ļoti bagāts, un klaušu laiki tajās attēloti kā visdrūmākie laiki pat salīdzinājumā ar agrāko verdzību, nemaz jau nerunājot par dzimtbūtniecisko atkarību humānajos zviedru laikos.²⁹ Cik lielu naidu pauž tautas dziesma: «Ja man būtu tā naudiņa, kas guļ jūras dibenā, es nopirktu Rīgas pili ar visiem vācīešiem. Es vācīetim tā darītu, kā vācīetis man darīja» utt. (seko bezgalīgs asprātīgs uzskaitijums). Psiholoģiskā augsne vēlākajam nacionālajam naidam jau bija sagatavota. Bet pagaidām šī neapmierinātība izpaudās tikai stihiskos nemieros, kas periodiski atkārtojās. Bet, kad 40. gados pēc triju gadu ilgas neražas bads novēda zemniekus līdz galējībai un kad zemnieki neredzēja citu izeju no sava stāvokļa, viņi savu protestu neprata izteikt citādi, kā vien ar lūgumiem dodoties pie gubernatora un ģenerālgubernatora* un masveidīgi pārejot pareizticībā. No kaut kurienes atklīda baumas, ka pareizticigie latvieši iegūšot brīvību un zemi Krievijas iekšzemes gubernās — 5 gadu laikā Vidzemē vien gandrīz 100 000 zemnieku pievienojās «krievu ticībai» — pareizticībai. Luterticīgo («vācu») baznīcu kā «muižu policijas» filiāli krietna daļa zemnieku ienīda jau sen, jo vācu mācītājs, ko patvarīgi iecēla vācu muižnieks, uzticīgi kalpoja vienīgi pēdējam. Bet arī šā «religiskā varoņdarba»** sekas zemniekiem bija tikai bēdīgas: nemierus apspieda ar to pašu pareizticīgo karaspēka palīdzību, un vainīgos pēra rīkstēm tik nežēlīgi, kā pat Baltijas novadā līdz tam nebija pieredzēts. Bet zemi un brīvību no «saplūšanas ar pareizticīgo Krievzemi» viņi nesagaidīja. Tikai ļoti gausi paplašinājās «brīvā» zemnieka tiesības: 1848. g. viņiem tiek dotas tiesības pārcelties uz pilsētām, 1858. g. — tiesības pārcelties uz ciemu sabiedribām pārējā Krievijā; 1860. g. tiek atceltas klaušas,

* 1845. g. augusta beigās no pacietības izvestie zemnieki atstāja savas mājas un pastalām kājās, skrandās sāka saplūst Rīgā, kur nomētas ceļos ģenerālgubernatora pils priekšā. Viņus sodija ar rīkstēm par pagasta atstāšanu bez muižnieka atļaujas un pa etapu aizsūtīja atpakaļ. Savā ziņā 9. janvāris!

** Sīki to aprakstījis Jurijs Samarins, toreiz ģenerālgubernatora sevišķo uzdevumu ierēdnis, grāmatas «Krievijas maliene» VIII sējumā, kurā ievietots aculiecinieka apraksts. Šās grāmatas vācu tulkojums aizliegts ne vien Baltijas gubernās, bet arī Sv. Pēterburgas Publiskajā bibliotēkā!

obligāti aizstājot tās ar naudas renti (šo likumu nācās atkārtot vairākas reizes); 1865. g. tiek atcelti miesas sodi, bet tikai zemniekiem saimniekiem un rentniekiem utt.

Tomēr jāpatur vērā, ka novadā jau bija obligāta zemnieku apmācība, kas izplatīja rakstīt un lasīt prasmi plašās masās. Nerunājot par šās skolas īpašibām, kas bija pilnīgi pakļauta mācītājam un tam pašam muižniekiem, tomēr jāteic, ka latviešu valodā bija vairāki tūkstoši grāmatu un iznāca avīzes (nedēļas). Beidzot, 1860. g. likums par naudas renti tikai padarija likumīgu naudas saimniecību uz laukiem, bet pats kapitālisms bija iespiedies šā novada laukos jau krietiņi agrāk. Līdz 1860. gada likumam laukos visi cieta no tā paša zemnieka auglotāja. Bija parādījušies pat zemnieki saimnieki: no 1819. līdz 1850. g. zemniekiem tika pārdotas 38 mājas, mazliet vairāk par 2000 des., laikā no 1850. līdz 1860. g. jau bija pārdotas 250 mājas ar 14 000 desetīnu kopplatību. Turklat visu šo laiku muižnieki likvidēja sīkās saimniecības un tās tika pievienotas muižām vai arī citām saimniecībām, kuru zemnieki bija materiāli labāk nodrošināti (tā pati orientēšanās uz stiprajiem!), un šī koncentrācija izstūma daļu bijušo zemnieku no laukiem uz vietējām pilsētām, kur tādējādi jau sāka veidoties jauns sīkburžuāzijas slānis (tirgotāji, amatnieki) no latviešu vidus.* Tālāk pastiprinājās jauna elementa pieplūdums pilsētās (bet tas progresēja ar katru gadu), pilsētu vācu buržuāzijas asimilācijas tendences mazinājās: nojautis bīstamu konkurentu, pilsētas buržujs savu *nacionālo* interešu dēļ pieteica «nevācu» ienācējiem karu. Asimilācijas tendences no vācu puses izbeidzās, asimilēšana vēl turpinājās, bet apslēpti, *pret vācu*, t. i., pašu *asimilētāju* gribu.

Agrāk starp tiem, kas asimilējās, pirmajā vietā, dabiski, bija intelligentākie elementi. Lai kļūtu par pilnīgū vācieti, viņiem vajadzēja tikai mainīt savu uzvārdu. Bet te gluži negaidīti radās grupa intelligentu, kas tīšu-prāt pasludināja sevi par latviešiem. Vācu prese sāka viņus izsmiet: intelligentis latvietis — tās ir blēnas (nonsenss), jo nav un nevar būt latviešu izglītības tāpēc, ka latviešiem nav ne savas kultūras, ne savas literatūras. Bet

* Pieprasījuma pēc strādnieku rokām pilsētās vēl nebija: 1840. gadā Rīgā pavisam bija 46 fabrikas un manufaktūras ar 2000 strādniekiem, bet 1854. g. — 84 fabrikas ar 4763 strādniekiem.

šā izsmiekla dēļ jaunā grupa neapjuka; tā pacēla «jaunlatviešu» iesauku un, tīcēdama vācu vēsturiskās skolas «nacionālajam garam», sāka atdzemdināt šo garu, atjaunot latviešu nacionālo kultūru un radīt savu pašu literatūru. Aplūkojot šo jauno virzienu no vēstures materiālistiskās izpratnes viedokļa, mēs ne mirkli nesvārstīsimies pasludināt, ka šīs idejas nav nekas cits kā tās īstenības atpoguļojums ideologu prātos, ko latviešu novadā jau redzējām iepriekš. Tālāk mēs redzēsim, ka arī pirmo mēģinājumu ievirzīt masas reliģiskā gultnē, kuram nebija paņakumu, ierosināja cilvēki, kas katrā ziņā bija tuvi šai pašai grupai. Tomēr šoreiz latviešu zemnieka ekonomiskās un politiskās atbrīvošanās ideja ieguva *nacionālistisku* raksturu.

Bet «nacionālā gara» ideju jaunlatviešu inteliģenti aizguva diemžēl nevis tieši no rietumiem, bet gan ar krievu slavofili starpniecību, kas visam sākuma posma latviešu nacionālajam virzienam uzspieda savu reakcionāro zīmogu, no kura šīs virziens kā tīri sīkburžuāzisks arī pēc sava dalībnieku dabiskā sastāva jau vairs atbrīvoties nespēja. Turklāt slavofili mīlestību viņi ieguva ne vien ar kopīgo naidu pret vāciešiem, bet arī ar līdzjūtību pret «slāvu cilts latviešiem, kas veltīgi tiecās apvienoties ar pareizticīgo Krievzemi». Progresīvi bija jauno nacionālistu centri, ceļt kultūras līmeni un atbrīvot savu tautu no vācu ekonomiskā jūga un politiskām priekšrocībām. Viņu literārā darbība, viņu izdevniecība, neraugoties uz vācu cenzora spaudiem Rīgā, viņu mēginājums izdot avīzi un grāmatas Pēterburgā (no 1862. līdz 1865. g.) — tas viss katrā ziņā deva labumu visiem latviešu iedzīvotājiem. Bet kādus ideālus viņi izvirzīja jaunai kultūrai? *Vēsturē* viņi atrada vienīgi verdzību, kas bija ilgusi 6 gadusimtus, bet, palikdami uzticīgi savai misijai, viņi kā sīkburžuāzijas ideologi tomēr meklēja savu ideālu avotus nevis nākotnē, bet tieši tikai pagātnē. Šo to patapinot no izcelšanās ziņā radniecīgās lietuviešu tautas, viņi radīja «tīri nacionālu» aizvēsturisku pagātni, mitoloģiju. Visus savus spēkus viņi veltīja tam, lai izpētītu un atjaunotu tautas paražas, tautiskos tērpus utt. Beidzot, viņi izšķieda pārāk daudz spēka, lai avotos sameklētu vēsturiskās *brīvo* latviešu cilšu pēdas. Bet kādi bija viņu nākotnes ideāli? Šai ziņā viņi bezcerīgi sekoja saviem krievu skolotājiem no reakcionārās slavofili nometnes. Bet atbrīvošanās «cīņas» līdzekļi? Dabiski,

tas pats, runājot Šcedrina vārdiem, «dumpis uz ceļiem»*, bezgalīgi lūgumi un petīcijas krievu [cariskajai] birokrātijai tieši vai ar savu slavofilisko aizbildņu starpniecību.

Vācieši ne tik daudz baidījās no viņu ietekmes uz birokrātiju, ar kuru viņiem vienmēr bija cieši un solīdi sakari, cik no viņu aģitācijas uz vietas. Protams, bija briži, kad krievu valdība, uzticīga savām tradīcijām, arī Baltijas gubernās centās atbalstīt latviešus un igauņus, lai salauztu visvareno vāciešu spēkus, kā viņa, piemēram, savā laikā Somijā kūdija somus pret zviedriem, bet pāvests Lietuvā — lietuviešus pret poļiem. Bet krievu birokrātijai vienmēr trūka konsekvences un pret vāciešiem vēl jo vairāk. Tāpēc vācu denunciāciju un sūdzību rezultātā sāka vajāt jaunlatviešu kustības «sarkanos», «nihilistus» un «dumpiniekus». Personas, ko turēja aizdomās, ka tās aģitē par pievienošanos pareizticībai, izsūtīja! Deputātus, kas ieradās Pēterburgā ar vispadevīgu lūgumu ieviest novadā oficiālās vācu valodas vietā krievu valodu un vācu kārtu iestādījumu vietā — Viskrievijas iestādījumus, nodeva tiesai. Cenzūrai pakļautās avīzes, kas katrā lappusē apliecināja savu uzticību tronim un tēvijai, slēdza kā dumpīgas. Vislojālākās biedrības, kas nevienu savu banketu neatklāja bez valsts himnas un kas nepalaida garām nevienu gadījumu, kad vien varēja aizsūtīt uzticamu pavalstnieku telegrammas, tika vajātas. Un, kad 1881. gadā uz kronēšanas svīnībām tika aizsūtīta latviešu delegācija ar uzticamu pavalstnieku adresi, tad delegācijas vadītāju, advokātu un Rīgas Latviešu biedrības priekšsēdētāju, cilvēku ar vislabējākajiem uzskatiem,** nepieņēma tāpēc, ka Kurzemes gubernators Lilienfelds (citādi mierniligs cilvēks), protams, uz vāciešu vēlēšanos bija uz Pēterburgu paziņojis, ka šis advokāts kandidējot uz latviešu troni! Kad par to tika ziņots Rīgas Latviešu biedrības kopsapulci, šī pati lojālākā sapulce pasaulē neizturēja un nolēma izslēgt gubernatoru Lilienfeldu no savu godabiedru skaita. Tas bija gandrīz vienīgais skaistais žests visā kustības laikā.

Tādējādi latviešu nacionālismam zināmā mērā bija progresīvs raksturs, bet šis raksturs mainījās, tiklīdz no sīkburžuāzijas sāka nodalīties sava lielburžuāzija (tagad tai

* Vārdi no stāsta «Liberālis». *Red.*

** K. Kalniņu. *Red.*

jau ir arī savi miljonāri). Vēlāk nacionālisms kļūst par lētu reklāmu, par etiķeti, ar ko kert pircēju, klientu, pacientu, t. i., neaptēstu zemnieku vai aizrautīgu nacionālistu. Idejiskās intelīgences rindas kļūst arvien retākas, un arī intelīgencei nacionālisms kļūst par savas bodītes izkārtni: tas pats dedzīgais nacionālists, kas cilvēkos ar tādu sajūsmu runā par savu valodu un savu kultūru, mājās, savā ģimenē, runā tikai vāciski.

Bet pati šā perioda «idejiskā» intelīgence? Ar kādiem ideāliem tā aizraujas? Ar sava veida nacionālistiskām uto-pijām. Apzinoties, ka tautas nelielais cilvēku skaits ir šķērslis sekmīgai kultūras attīstībai, tiek izstrādāti savdabīgi «imperiālistiski» projekti, kā no radniecīgajām lietuviešu un latviešu valodām radīt jaunu, nevienam nezināmu valodu, lai apvienotu vienā «lielā nācijā» šīs tautas, kas izcelsmes ziņā radniecīgas, bet nošķirtas vēstures un arī kultūras attīstības gaitā. Vai arī projekts nodibināt patstāvīgu valsti, taču (nebaidieties) nevis attdaloties no Krievijas, bet gan ar valdības atļauju pārceļoties uz to vai citu salu (savā ziņā cionisms) utt. Te es nejokoju, bet gan pareizi atstāstu 1880. gadu nacionālistu, protams, visreakcionārākās nometnes nacionālistu īstos projektus. Bet viens no viņu vislielākajiem teorētiem (labējākais no labējākajiem) jau 70. gados «zinātniskā darbā»* mēģināja valdībai pierādīt, ka franču un visas pārējās revolūcijas izraisījis (atstāstu burtiski) nevis «bads māizes trūkuma dēļ, bet gan pienācīgas goda parādišanas trūkums». Izveidojiet latviešu aristokrātiju «no viscienīgākajiem, ar tādām pašām privileģijām kā vāciešiem», tad ikviena neapmierinātība izzudīs. Tāds ir latviešu buržuāziskā nacionālisma pēdējais vārds.

* * *

Ekonomiskā dzīve Baltijas laukos progresēja neticami strauji: kādos 10—15 gados, no 60. gadu beigām līdz 80. gadu sākumam, tie izmainījās līdz nepazīšanai. No agrākajiem saimniekiem uz vietas palika mazliet vairāk par pusi, jo, kad notika lauku māju pārdošana (par neticami augstām cenām), ekonomiski stiprās saimniecības izstūma ekonomiski vājās saimniecības. Turklāt no «tēvu mājām»

* Domāta reakcionāra F. Veinberga brošūra «Politiskas domas iz Latvijas». Red.

izliktie agrākie saimnieki savu naidu pret vācu muižnieku aiznesa sev līdzi uz pilsētām un ne mazumu veicināja nacionālā naida saasināšanos. Ja vēl ķem vērā, ka, sākot ar 1870. gadu, ik gadus pārdeva Vidzemē vien no 1000 līdz 1500 māju un ka no 1881. līdz 1897. gadam, kā vēl redzēsim, Kurzemē vien no laukiem aizgāja ap 100 000 cilvēku (lauku iedzīvotāju skaits absolūti samazinājās), tad kļūs saprotamāki arī šī nacionālā naida apmēri. Konkurence vecās vācu un jaunās latviešu buržuāzijas starpā pieņēma grandiozus apmērus,* un, tā kā cīņa notika vispirms kredīta avotu dēļ, tad katra svārstība naudas tirgū (krīze) nozīmēja jaunu nacionālā naida kāpinājumu. Tagad jau visiem kļūst skaidrs, ka nacionālais naids te tikai aizsedz divu tautību šķiru cīņu.

Jaunā latviešu sīkburžuāzija (pagaidām bija manāmi tikai latviešu lielburžuāzijas iedīgļi) visu laiku bija it kā visas tautas pārstāve, jo strādnieku šķira vēl nedzīvoja savu pašas dzīvi. Tāpēc Rīgā un Jelgavā rīkotajiem «visas tautas svētkiem»** vēl bija visas tautas svētku raksturs. Rīgā nodibinātais «jaunlatviešu» virziena centrs — iepriekš minētā «Rīgas Latviešu biedrība» — tiešām bija visas nacionālās dzīves centrs. Bet proletariāts latviešiem bija jau sen. Vēl *pirms atbrīvošanas* no verdzības, lai tas liktos cik dīvaini, zemnieki jau bija sadalīti šķirās — saimniekos un kalpos, pie kam saimnieks bija atbildīgs par saviem kalpiem muižnieka priekšā. Verdzības atcelšana padarīja likumīgu stāvokli, kad latviešiem laukos kalpu, kam nebija zemes un kas strādāja zemnieku-saimnieku saimniecībās un muižnieku muižās, bija vismaz 4—5 reizes vairāk nekā saimnieku. Mēs jau redzējām, ka 1865. gadā arī valdība uzsvēra šo starpību kā īpašu privileģiju, jo saimnieku šķira tika atbrīvota no miesas sodiem. Bet pagasta pašvaldībā šo starpību nostiprināja tādējādi, ka pagasta sanāksmē balsstiesības bija itin visiem saimniekiem

* Pirmā latviešu dienas avīze iznāk kopš 1878. gada, tagad iznāk jau 9 dienas avīzes, kuru metiens kopā pārsniedz 100 000 eksemplāru. Labs straujās «sākotnējās uzkrāšanas» rādītājs ir lielās krājaizdevu sabiedrības un no tām izveidojušās «savstarpējā kredīta sabiedrības». Pirms 15 gadiem latviešu buržuāzijai bija tikai viena šāda kredīta iestāde ar vienu miljonu lielu bilanci. Pašlaik novadā visu lielāko latviešu kredīta iestāžu bilances pārsniedz 53 miljonus. Tie ir tikai daži nejauši piemēri, kas rāda buržuāzijas bagātības sevišķi straujo pieaugumu.

** Domāti dziesmu svētki. *Red.*

un tikai vienam kalpu (t. i., bezzemnieku) delegātam no 10 kalpiem. Tīklīdz *pilsētās* radās pieprasījums pēc strādniekiem, sākās kalpu bēgšana no laukiem, kas drīz izraišīja darbaroku trūkumu. Pēc skaitišanu datiem, piemēram, Rīgā iedzīvotāju skaits no 1881. līdz 1897. gadam palielinājās par 112 901 cilvēku, kamēr iedzīvotāju dabiskais pieaugums šai laikā nepārsniedza 19 024 cilvēkus. Acīmredzot ievērojama daļa no laukiem aizgājušo iedzīvotāju apmetās turpat vietējās pilsētās. (Liela daļa iedzīvotāju pārcēlās arī uz kaimiņu gubernām un uz Iekškrieviju.) 1854. gadā Rīgā pavisam bija 84 fabrikas un manufaktūras ar 4763 strādniekiem un 1874. gadā — 141 fabrika ar 11 798 strādniekiem, bet 1884. gadā jau reģistrēti 1265 uzņēmumi ar 23 854 strādniekiem (katrā vidēji 19) un 1900. gadā — 2136 fabrikas ar 56 253 strādniekiem (vidēji 26). Latviešu buržujam *nacionālisms* tagad iegūst *jaunu nozīmi*; to sāk *apzināti* izmantot *šķiru naida apslēpšanai*. Buržuāzija, kā jau teicu, šai laikā izaugusi; tagad jau izveidojusies arī latviešu lielburžuāzija, bet inteliģencē, kura jau skaitāma tūkstošiem, jūtama pārprodukācija.

Ka *šķiru naidi* buržuāzijas un proletariāta starpā latviešiem nebūs mazāk ass kā citām tautām, bet gan vēl asāks, tas bija manāms jau sen. Jau 1856. gadā, t. i., pirms klaušu atcelšanas, mēs kādā latviešu avīzē lasām saimnieka sūdzību, ka kalpi ar katru dienu kļūstot nepaklausīgāki un pārāk bieži mainot saimnieku; autors vietām nosauc kalpus pat par «dumpiniekiem». Un tomēr uz pilsētu pārcēlies kalps pagaidām nokļuva nacionālistiskā virziena ietekmē, jo viņš, kam vēl nebija šķiras apzinās, iestājās darbā fabrikā, kuras īpašnieks parasti ne tikai pats bija vācietis, bet viņam arī viss direktoru, meistaru un pat labāk atalgoto strādnieku štats sastāvēja vienīgi no vāciešiem. Neapzinīgais strādnieks* viegli noticēja, ka galvenais nav vis ekspluatācija, bet gan ekspluatatora tau-tība.

* Seit tikai dažus vārdus par novada *vācu* proletāriešiem. Kaut cik lielā skaitā tādu nav. Agrāk meistarus un kvalificētus strādniekus aicināja no Vācijas, bet tagad viņus aizstājuši vietējie strādnieki. Vācu solidaritāte (pareizāk sakot, materialā atkarība) ir tik stipra, ka vācu proletārieši vēl tagad aizraujas ar nacionālismu. Tie ir tiri melnsimtnieciski. 1905. gadā Latvijas sociāldemokrātijai tomēr izdevās organizēt līdz 2000 Rīgas vāciešu, it īpaši dažādus meistarus, bet šī organizācija izzuda, un vēlāk Rīgas vācu s.-d. grupā nekad nebija vairak kā 100 cilvēku.

II. Buržuāziskais nacionālisms un strādnieku šķira

Marksisms, izplatīdamies latviešu novadā 1893. gadā vienā laikā no divām pusēm (no Vācijas s.-d. un krievu legālā marksisma), šeit uzreiz atrada labvēlīgu augsni. No 1881. līdz 1897. gadam saskaņā ar šajos gados notikušo tautas skaitšanu datiem šeit vērojaima ārkārtīgi strauja pilsētu izaugsme un *darba* cilvēku bēgšana no laukiem uz pilsētām. Kurzemes gubernā, piemēram, uz laukiem 1881. gadā bija 553 000 iedzīvotāju, bet 1897. gadā — tikai 524 500 vai absolūti par 28 500 cilvēku mazāk; bet, ja ņem vērā dabisko pieaugumu, tad izrādās, ka laukus atstājuši 100 000 cilvēku jeb $\frac{1}{5}$ iedzīvotāju. Tas nozīmēja ārkārtīgu kapitālisma pieaugumu, un marksisms — arī šeit sākumā intelīgentisks — uzreiz ieguva savā ietekmē strādnieku kustību, un tam jau ar saviem pirmajiem soļiem vajadzēja izteikties arī par *nacionālo* jautājumu, jo nevajag aizmirst, ka lielrūpniecība šeit atradās un vēl tagad lielā mērā atrodas vāciešu rokās, tāpēc arī fabrikā, kā jau redzējām, strādnieku ekspluatācijai no pirmā acu uzmetiena piemita tāds kā nacionāls raksturs. No tā latviešu kapitāla ideologi, dabiski, secināja, ka latviešu strādniekiem latviešu uzņēmēji jāuzskata vispirms par saviem «nācijas brāļiem» un nevis par ekspluatatoriem.

Latviešu marksisms — vispirms jau kā literārs virziens (tā sauktā Jaunā strāva) — tā arī sāka ar tā dēvēto «tautas vadoņu» atmaskošanu, viņu nacionālistiskajai cīņai nostādot pretī *šķiru cīņu* un izskaidrojot strādniekiem, ka arī latviešu tauta noslāpojas šķirās. Vietējā administrācija, kā parasti, neizglītota, latviešu savstarpējās nesaķanās sākumā nekā noziedzīga nesaskatīja, un legāla marksisma propaganda varēja turpināties vairākus gadus gandrīz bez šķēršļiem. 1895. gadā Jelgavā notika IV Vispārējie latviešu dziesmu svētki, kuros kā visas tautas svētkos tika uzaicināta piedalīties visa tauta. Marksisti atklāti atbildēja, ka šie svētki ir latviešu pilsētas un lauku buržuāzijas svētki, gar kuriem latviešu proletariātam nav daļas. Var iedomāties, kādu vētru sacēla šie protesti nacionālistu vidū pret «tautas ienaidniekiem», «nācijas novējiem», «dumpiniekiem» u. tml. Jaunās strāvas pārstāvjiem. Marksistiskās avīzes («Dienas Lapas») boikotētām vajadzēja nokaut šo «kaitīgo ideju». Un tiešām,

«nacionālisms» vēl bija tik spēcīgs, ka krietna daļa agrāko avīzes lasītāju atkrita, jo vairāk tāpēc, ka te iejaucās cenzūra, kas jau tā bija ārkārtīgi stingra, jo reizē ar latviešu «visas tautas» svētkiem Jelgavā tika svinēta simtgadu jubileja kopš Kurzemes guberņas pievienošanas Krievijai. Bet Jaunā strāva ieguva citus piekritējus un galīgi nostiprinājās strādnieku šķirā. Un, kad 1897. gadā, kā vispār atzīts, sakarā ar denunciācijām no «nacionālo vadoņu» aprindām radās pirmā pret latviešu marksistiem vērstā politiskā prāva,* kas uz laiku izolēja gandrīz visu marksistisko intelīgenci un ne mazumu strādnieku (pavisam pie atbildības tika saukti ap 200 cilvēku), tad tas latviešu strādnieku šķirā tikai nostiprināja negatīvo attieksmi pret nacionālismu. Un šī pirmā mācība izdarīja milzīgu pakalpojumu latviešu proletariātam visā tā tālākajā attīstībā, jo reizi par visām reizēm atturēja to no tālākas nacionālistiskas aizraušanās.

Ar latviešu marksistiskās avīzes slēgšanu 1897. gadā legālais marksisms pārstāja eksistēt. Bet marksistiskie strādnieku pulciņi, kas 1897. gadā Rīgā vēl saglabājās, tika likvidēti sakarā ar strādnieku nemieriem 1899. gada vasarā. Tā paša 1899. gada rudenī jau sāka darboties latviešu s.-d. emigranti, kas sāka apgādāt latviešu novadu ar *nelegālo* marksistisko literatūru. Sai literatūrā propagandētie uzskati nacionālajā jautājumā joprojām palika uzticīgi *tiri šķiriskajam* viedoklim. Kad beidzot visas šai laikā nodibinājušās atsevišķās latviešu s.-d. organizācijas 1904. gadā apvienojās Latviešu s.-d. strādnieku partijā, programmā, kas vēlāk visu laiku palika bez *izmaiņām*, ierakstīja tās pašas vispārējās prasības, kādās bija Krievijas s.-d. programmā, — «par nacionālo pašnoteikšanos» un «par visu valodu līdztiesību privātajā un publiskajā dzīvē, skolās, tiesās, valsts iestādēs un vietējās pašvaldībās».

Un tomēr latviešu s.-d. organizācijai pārmeta nacionālismu! Domāju, ka šāds uzskats krieti vien pamatojās uz pārpratumiem vai arī uz principiālā programmas jautā-

* Cik maz pati administrācija bija informēta par jauno kustību un tās raksturu, redzams no tā, ka arī legālajam marksismam [Jaunajai strāvai. *Red.*] sākumā izvirzīja to pašu stereotipo apsūdzību par *nacionālistisko separātismu* ar nolūku atdalīties no Krievijas un ar kandidātiem uz latviešu troni, kurš neeksistē, kā jau redzējām, pat pašu niknāko nacionālistu iztēlē.

juma sajaukumu ar tīri praktisko, organizatorisko jautājumu. Latviešu s.-d. strādnieku partijas dibināšanās laikā krievu biedriem vēl nebija īstas proletariāta masu organizācijas, bija tikai tās iedigļi,³⁰ bet latviešiem pastāvēja tīri proletāriskas organizācijas. Un tagad, kad kopš tā laika jau pagājuši 10 gadi un kad Krievijas apstākļi šai ziņā radikali izmainījušies, var vairsīdīgi konstatēt, ka galvenais «nacionālās apvienošanās» motīvs bija latviešu neuzticēšanās, viņu bailes par savas organizācijas likteni, ja pilnīgi apvienotos ar Viskrievijas organizāciju. Jāpiebilst vēl, Krievijas s.-d. strādnieku partijas vietējo darbinieku sastāvs — kā viena, tā arī otra virziena — ne vienmēr bija izdevies, tie nievājoši izturējās pret vietējā tipa organizāciju, un dažiem no viņiem trūka takta, kas tik nepieciešams, kad lielas nācijas pārstāvji runā par «bezvēstures» tautu asimilāciju. Jāatceras, ka b. Martovs toreiz [KSDSP II] kongresā par propagandu «cittautiešu» vidū runāja tieši kā par visvieglāko uzdevumu: «Vajag tikai stingri ievērot marksisma principus un strādāt ar labu tulku.» Tātad propaganda ar tulka palīdzību? Un, ja pie tā visa vēl piebilst, ka pieaicinātie tulki parasti bija cilvēki, kas kaut kādu pārpratumu dēļ atstājuši «nacionālo» organizāciju, tad kļūst skaidrs tas vietējās dzīves apgaismojums tā laika krievu izdevumos, kurš vairākkārt radījis sašutumu šo rindu autoram, kas vienmēr bijis tuvs krievu biedriem un it īpaši viņu kreisajam spārnam. Un es varu uzsvērt, ka šai brīdī vienīgi latviešu proletariātā iesakņojušās marksistiskā «antinacionālisma» tradīcijas neļāva viņam novirzīties uz nacionālisma pusī, lai gan viņam pastāvīgi pārmeta nacionālismu.

Atļaušos citēt šai ziņā interesantu vietu no Latviešu s.-d. strādnieku partijas īsās vēstures,* kas bija iespiesta Rīgā 1906. gadā latviešu valodā iznākušajā «Latviešu strādnieku kalendārā 1907. gadam»:

«Tā kā no vietējās apvienošanās pēc Bunda izstāšanās no KSDS partijas nekā laba nevarēja sagaidīt, tad latviešu partija atzina par noderīgāku palikt *pagaidām* patstāvīga. Pie tam jāievēro, ka LSDS partija *neizsludināja* sevi par *vienīgo* latviešu proletariāta *pārstāvi*, neizsludināja sevi arī par eksteritoriālu. Ārpus Latvijas tā atsacijās no patstāvīgu latviešu proletariāta organizāciju nodibināšanas tur, kur latviešu proletariāta vidū jau darbojās LSDS partijai draudzīgas organizācijas. Šo savu nacionālās organizācijas veidu LSDS partija

* J. Ozola (Hartmaņa) raksts. *Red.*

uztur savā pirmā kongresa rezolūcijā spēkā *pagaidām*, t. i., zināmiem politiskiem apstākļiem (patvaldībai) valdot, un ieteic nodibināt KSDS partiju no jau pastāvošām tautiskām s.-d. organizācijām. Kā pret pārāk lielo centrālismu, tā arī pret Bunda propagandēto ultranacionālismu izteicās arī Baltijas Latviešu sociāldemokrātiskās strādnieku organizācijas centrālorgāns «Sociāldemokrāts» (sk. 27. nr.ā «Vienība vai federācija»)* un nostādīja šo jautājumu nevis kā principa, bet gan kā tīri taktikas jautājumu. Bunda biedri pārmeta LSDS partijai tūlīn rezolūcijā minēto vārdiņu *«pagaidām»* (sk. «Vestnik Bunda» [1904. g.] 1.—2. nr.); krievu partijas biedri turpretim uzbruka latviešu partijai par *nacionālismu*, par federāciju un citiem «principa grēkiem».»**

Lai labāk noskaidrotu jautājumu, es šeit ievietošu vairākus citātus no iepriekš minētā centrālajā orgānā publicētā raksta: «Vārds «separātisms» ir tas, kas baida mūsu centrālistus, jo, viņu vārdiem runājot, «pie federācijas kārtības attīstīsies vietēji centieni, kas nems pārsvaru pār vispārējiem; ja federācija būs nacionāla — sociāldemokrātiskā kustībā iejaunksies nacionālas tendences, kas pretējas sociāldemokrātiskiem principiem». Nav noliedzams, ka jābaidās no sajūsmināšanās priekš tautiskiem jautājumiem, ja tie pieņem buržuāzisku krāsu. Mēs paši labāk kā neviens cits to iz piedzīvojumiem zinām, cik asi jāuzstājas pret šādiem birgeliškiem un mazbirgeliškiem «tautiskiem centieniem», kas ar smuku tautisku frāzi grib noliegt šķiru pretišķības vienas tautas starpā, kas ar «pelēku tautas krāsu» domā aizmālēt šķiru plaisas mūsu sadzīvē. Mums nekad nevar aizmirsties priekš mums nesatricināmā patiesība, ka dažādo tautu proletāriešiem savā starpā ir simt-reiz vairāk kopēja nekā vienas un tās pašas tautas proletāriešu un birgēļu šķirām.

Bet tas mūs nekavē turpināt latviski runāt un rakstīt un šim nolūkam jo tālāk attīstīt šo valodu. Tas mums jādara jau tādēļ vien, ka ir miljons un vairāk proletāriešu, kuri citas valodas pietiekoši nesaprot un no kuru pulka mums jo dienas jo vairāk jāpievelk apzinīgu biedru. Mēs še nenododamies ar jautājumu, kas būs ar šo valodu vēlākos laikos, vai tā izzudīs vai attīstīsies joprojām, — tas ir teorētisks jautājums, kuram priekš mums šimbrīžam nav praktiskas nozīmes. Mēs itin labi atminam, ka, no vienas puses, «tautiskie centieni» savā sākumā pie mums

* P. Stučkas raksts. Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase 5 sēj., 1. sēj. R., 1976, 85.—90. lpp. *Red.*

** Cītēts pēc oriģināla. *Red.*

bija atsvabināšanās centieni un ka, no otras puses, tie, kas uz mums tagad runā par «asimilāciju», par latviešu (un citu) tautību pielidzināšanu «valdošai» tautai, ir mums pretim apspiedēji, kas jāapkaro. Pēdējā gadījumā mēs, «netautiskie» sociāldemokrāti, protestējam pret apspiešanu, uzstājamies kā tautības aizstāvji, un neviens mūs nedrīkstēs vainot, it kā mēs caur to izklīdinātu pareizos uzskatus par šķiru cīņu ...»

«Nodibinājot partijas vienību, mums jāievēro, ka partijas darbība pie mums aprobežojas un uz ilgiem laikiem vēl aprobežosies gandrīz vienīgi ar literatūras un agitatoru un propagandistu gādāšanu un vienā, kā otrā gadījumā *valodai* piekrīt pirmā loma. Tātad arī partijas organizācijas jautājumā tautības jautājums vispirmā kārtā ir valodas jautājums; ja jau atzīt federālu organizāciju, tad vispirms mūsu vērība piegriezīsies — kā vispraktiskākajai — tautību federācijai.»

«... Mums jāpakavējas pie tiem «psiholoģiskiem» pamatiem, uz kādiem Bunda teorētiķi tālākā polemikā pamatoja savus «tautiskos centienus». Bez runas, ebreju tautība ir saistīta arī ar dažādiem psiholoģiskiem pamatiem, kas parādās tautas sevišķās rakstura īpašībās, bet, šīs īpašības tālāk uzsverot, mēs viegli varam nonākt pie skaidri birģeļiska nacionālisma, kuram nav vietas sociāldemokrātiskā kustībā. Tās uzsvert bija no ebreju Bunda teorētiķu puses jo lielāka kļūda tādēļ, ka šīs parādības jau tā top pārāk bieži uzsvertas pavisam citos nolūkos.»

Tālāk norādījis uz katras pastāvošās organizācijas faktiskajām īpatnībām, uz citai citas nepazīšanu (un var piebilst, kā es jau atzīmēju, zināmu savstarpēju neuzticēšanos), autors atrod, ka labāka kustība būs pakāpeniska, proti, «Viskrievijas milzenim» federāli apvienojot siko tautību organizācijas, un turpina:

«Personīgi labi pazīdams krievu kustības biedrus, es augsti cienu viņu sparību un pašuzuprēšanos, kurai līdzīgas neatrodam itin nekur. Bet pie viņiem ir it dabiska mazliet vienaldzīga izturēšanās pret citta tautīniekiem Krievijā. Viņus par to nevar vainot. Viņiem nav bijis izdevības tuvāk iepazīties ar šo mazo tautīņu kustībām. Bet šo mazo tautīņu organizēto strādnieku skaits, kuram taču sociāldemokrātiskajā kustībā piekrīt zināms svars, ir samērā diezgan prāvs, salīdzinot to ar krievu kustību, un bez viņu līdzdarbības Krievijas atsvabināšana nebūtu iespējama.»

Mūsu pievienošanās pie vispārējas Krievijas partijas ir, dabiski, vajadzīga. Bet viņa nav tik viegli izdarāma, kā bieži mēdz domāt.» Beidzot autors norāda uz to, ka Bunds, prasīdams «eksteritoriālu nacionālu organizāciju», balstās uz jauno austriešu teoriju, un piemetina: «Ciktāl mūsu gadījumā strīds grozās *tikai ap partijas un ne ap valsts organizāciju*, tai ir ļoti daudz pamata.»

Piezīme pie šī raksta pasvītro redakcijas un tās tuvāko domubiedru solidaritāti ar šai rakstā paustajiem uzskatiem, bet kongresā, kas notika vēlāk, izrādījās, ka šis raksts pauž *visas organizācijas uzskatus*.

Tad pienāca 1905. gads, kad izrādījās, ka latviešu s.-d. ir patiešām visas vietējās kustības vadītāja. Pazīstamā Federatīvā komiteja Rīgā pilnīgi pierādīja, ka tamlīdzīga tautību apvienība ir iespējama.³¹ Visā teritorijā nemaz nebija nacionālistisku aizraušanos — arī tas bija uz šķiru cīņas principu pamata audzinātā proletariāta hegemonijas sekas. Neizglītotie prokurori un dažādu izziņas orgānu vadītāji velti atkal centās iedabūt apsūdzībā nacionālistiskās «atdalīšanās» tendences. Par tendenci «atdalīties» no Krievijas taču tika apsūdzētas atsevišķas «pagastu republikas», bet pilsētās gandrīz vai atsevišķas ielas (piem., Rīgā Zaķu sala — ar nosaukumu «Zaķu salas republika!»). Bet starp soda ekspedīciju nogalinātajiem atrada pat «pretendentus» (atkal!), šoreiz uz republikas prezidenta amatu: latviešu — pagasta skolotāju, bet igauņu — drēbnieku! Jā, neorigināli raksta vēsturi prokurori!

Tad pienāca 1906. gads kā apvienošanās gads. Jau pirms Stokholmas kongresa jautājums tika apspriests presē un LSDS partijas konferencē. Atkal to apsūdzēja nacionālismā. Šoreiz šā nacionālisma iznīdēšanai tika izvirzīts *Baltijas* apgabala organizācijas projekts, kurā bija paredzēts ietvert arī novada Igaunijas daļu un agrāko LSDS partiju. Tagad, pārlasot kaut vai marksistu vasaras apspriedes rezolūciju³², var mierīgi pasmaidīt par tamlīdzīgām antinacionālistiskām galējībām. Toreiz daudzi ticēja, ka latviešu s.-d. prasība pēc autonomijas būs nopietns apvienošanās šķērslis. Bet LSDSP konference* joprojām uzturēja savu prasību pēc «nacionālās teritorijas», un apvienošanās, kā zināms, tomēr notika. Pēc apvienošanās izstrādātie statūti noteica, ka visu tagadējā LSDS partijas

* LSDSP 1906. gada «Pavasara» konference. *Red.*

darbības rajonā pastāvošo nacionālo s.-d. organizāciju apvienība turpmāk sauksies par Latvijas Sociāldemokrātiju.

Valsts domes vēlēšanās, ciktāl, pastāvot karastāvoklim, s.-d. vispār varēja tajās piedalīties, tā vēlēšanu kampaņai atkal piešķīra tīri šķirisku raksturu. Rezultāti bija spīdoši tai ziņā, ka reakcionārā latviešu buržuāzija vēlēšanās atklāti apvienojās ar savu veco ienaidnieku, ar vāciešiem, tiesa gan, ne uz visiem laikiem, taču šī tuvināšanās arvien vairāk progresē. Katra krīze, it sevišķi naudas krīze, atkal uz laiku šķir šīs abas vienu otrai naidīgās buržuāzijas, kas cīnās par varu vietējā pašvaldībā un naudas tirgū, bet proletariāta pastiprināšanās piespieda tās aizmirst savus savstarpējos rēķinus un salīgt mieru.

Taču nacionālais jautājums tagad saasinās no citas puses — no sīkburžuāziskās demokrātijas puses, kura tikko sāk organizēties. Jāzina, ka 1904.—1905. gadā šī demokrātija vispār nebija organizēta, tā sekoja organizētajai strādnieku šķirai. Bet toreiz, 1905. gadā uz stundu nodibinājusies, latviešu demokrātiskā partija³³ tā arī palika uz papīra. Taču dabiski, ka, reakcijai uzbrūkot, sīkburžuāziskie elementi, kā arī vilties paguvušie intelīgenti, kas līdz šim gāja zem sociāldemokrātijas karoga, arvien vairāk un vairāk no s.-d. attālinājās. Jāatceras tā solīdā saimnieku-zemnieku šķira, kas no 1905. gada nesagaidīja muižnieku privileģiju atcelšanu. Viņu stāvoklis ir tiešām diezgan grūts, jo, no vienas puses, viņus apspiež vācu zemes īpašnieks kā zemes rentes ievācējs un muižnieku privileģiju īpašnieks. Bet, no otras puses, laukstrādnieks, kas 1905. gadā spēra savus pirmos patstāvīgos soļus, šai laikā izaudzis līdz nepazīšanai, un, lai kā viņu mēģināja aizstāt ar mazāk attīstītiem strādniekiem no kaimiņu gubernām, tam sakarā ar lauksaimniecības darba loto lielo intensitāti novadā sevišķu panākumu līdz šim nav bijis.

Sai lauku sīkburžuāzijai, kas diezgan nacionālistiski noskaņota pret vācu muižniecību, jāpieskaita arī pilsētu sīkburžuāzija, kurai nav pamata samierināties ne ar vācu, ne ar latviešu lielburžuāziju un kura tāpēc naidīgi noskaņota pret *visiem konkurentiem* un viegli aizraujas ar nacionālistisku frāzi. Šie elementi pagaidām ir progresīvi, tāpēc vēl atklāti neuzstājas pret s.-d. daļēji tradīciju dēļ, daļēji ekonomiskā uzplaukuma, es teiktu, ekonomiskās revolūcijas dēļ, kas sākās pēc 1905. gada, it sevišķi Baltijas laukos. Bet šī progresīvā demokrātija, kas it sevišķi nesko-

pojās ar nacionālistiskām frāzēm, visiem līdzekļiem cenšas un centīties radīt nacionālistisku jucekli arī strādnieku galvās, iesaistīt strādnieku šķiru vispārējos «nacionālos» pasākumos. Šādi mēģinājumi jau ir bijuši, piemēram, demokrātiska teātra nodibināšana ar arodbiedrību līdzdalību. Bet viņu prese tūliņ pat daiļrunīgi biedē, ka, ja izzudis nacionālā solidaritāte, izmirs visa nācija un tās kultūra, kas no tautas prasījusi tik daudz pūļu. Tiesa gan, prese raksta vēl daiļrunīgāk, kad ir runa par uzlabojušiem lopkopībā un piensaimniecībā, taču tā ieplūst plašās strādnieku aprindās un ar to jārēķinās. Un tiešām, tai pretī no marksistu rindām jau atskan atsevišķas balsis par Bauera teoriju attiecībā uz «kulturāli nacionālo autonomiju» pēc Bunda receptes vai, pareizāk sakot, par kulturāli nacionālo interešu kopību.

Es domāju, ka ienest latviešu [strādnieku] šķirā kaut kādas nacionālistiskas tendences nevienam neizdosies, bet man jāsaka, ka Bunda teorētiskajiem padomniekiem LSD «vadošajās sfērās» ir liela ietekme un varbūt šās ietekmes dēļ arī nav pienācīga pretspara minētajām sīkburžuāzijas nometnes nacionālistiskajām tieksmēm. Kad, piemēram, visa vienādi melnsimtnieciskā Rīgas pilsētas dome — kā vācieši, tā arī latvieši (izņemot vienīgi *krievu* nacionālistu balsis) — pēdējā laikā izteica protestu pret vietējo (vācu, latviešu, igauņu) valodu apspiešanu vietējās skolās un pat progresīvajā presē atskanēja balsis par visu vietējo tautību solidaritāti (pēc Somijas parauga!), tad strādnieku prese klusēja un neizmantoja gadījumu, lai atkal atmaskotu visu šādas aizraušanās melīgumu. Trūkst arī žurnāla, kas zinātniski, no marksistiskā viedokļa apgaismotu visus šos «nolādētos»* jautājumus.

Šai jautājumā nav pietiekami skaidra arī KSDSP programma**. Tāpēc var tikai apsveikt tēzi, ko pieņēma pēdējā Krievijas marksistu apspriede***, kura izsakās daudz noteiktāk. Mēs jau redzējām, kāda ir tā nacionālā kultūra, ko radīja no jauna un attīstīja latviešu nacionālisti. Aizrauties ar ipašu vispārnacionālu autonomiju šādu kultūras mērķu labad latviešu proletariāts nez vai spēj. Tas nesapratis arī fantastu marksistu**** aizraušanos ar ebreju

* — sarežģītos. *Red.*

** T. i., KSDSP II kongresā pieņemtā programma. *Red.*

*** Sk. 32. piezīmi. *Red.*

**** Domāti Bunda politiķi. *Red.*

īpašo nacionālo kultūru, par kuru daļēji var teikt to pašu, ko par latviešu kultūru. Bet valodas un skolas jautājumos latviešu proletariāts nevar būt vienaldzigs. Valodas līdztiesība prasa zināmas garantijas. Esmu jau norādījis, ka lielo, it sevišķi «valdošo» nāciju un mazo tautību, it īpaši «apspiesto» tautību locekļu savstarpējās attiecībās vajadzīgs daudz takta, lai radītu priekšstatu par pilnīgu vienlīdzību. Nevajag aizmirst, ka mūsdienās, imperialistisko aizraušanos laikā, arī lielo nāciju strādnieku šķira bieži vien vairāk vai mazāk inficējusies ar šo pašu imperiālismu. Šai ziņā nav izņēmums pat vācu proletariāts daļēji pašā Vācijā, bet vēl vairāk Austrijā. Pilnīgi dabiska šādos gadījumos nievājoša attieksme pret mazu tautību, it īpaši pret «cittautiešu» grupām, kas izkaisītas ārpus šās tautības pastāvīgās dzīvesvietas. Vai maz iedomājams, ka tamlīdzīgā gadījumā pašvaldība, pat visdemokrātiskākā, buržuāziskā sabiedrībā pret nelielas cittautiešu grupas valodas un skolas interesēm izturētos tikpat gādīgi kā pret vieniem pārējiem pamatiedzīvotājiem? Pieredze Jaunzēlandē un vispār Austrālijas kolonijās*, kas pašlaik ir pašas demokrātiskākās zemes, to neapstiprina. Bet atsaukšanās uz Šveices piemēru nav visai pārliecinoša, jo trīs tautības**, kas apdzīvo šo valsti, ir trīs vēsturiskas nācijas, un tās bija līdztiesīgas kopš paša sākuma. Un tomēr nevienam nav noslēpums, ka itāliešu kantoni ne vienmēr jūtas kā līdztiesīgi un ka te gadās, ka viņi sapņo par Itāliju. Ja turpretī pievēršamies mūsu tēvijai, kur, tāpat kā viss, arī imperiālisms radies, tā sakot, ačgārni, t. i., kā tieksme vērsties plašumā nevis ārpus savas valsts robežām un augstākas pašu kultūras vārdā, bet gan pašā valstī un uz skaitliski mazāko, bet kultūras ziņā nereti vairāk attīstīto malieņu rēķina, tad mums jāatzīst, ka pasargāt krievu strādnieku šķiru no jebkādas šā savdabīgā imperiālisma ietekmes var vienīgi tās ļoti augstu attīstītā šķiras apziņa. Bauera ideju, ka strādnieku šķira vienmēr ieinteresēta celt savu biedru cittautiešu līmeni, praksē ne vienmēr apzinās. Mazāk attīstīts strādnieks no pirmā acu uzmetiena, dabiski, būs par sava vairāk attīstītā konkurenta *limeņa pāzemīnāšanu*. Un tāpēc Bauera shēma par kultūras interešu, pareizāk sakot, valodas interešu aizstāvēšanu īpašas

* Domātas Anglijas domīnijas — Austrālija un Jaunzēlande.
Red.

** Vācieši, franči un itālieši. *Red.*

nacionālās autonomijas ceļā pat apspiestās nācijas māksistam no pirmā acu uzmetiena ir tik interesanta, ka liek viņam ja ne aizrauties, tad vismaz padomāt.

Latvieši kādreiz pieņēma šo principu, bet *tikai* attiecībā uz savu organizāciju un *tikai uz laiku*. Viņi to pieņēma varbūt ne tik daudz sev, cik tālab, lai atbalstītu toreiz tuvo Bunda organizāciju, kas tolaik ar viņiem bija pilnīgi solidāra uzskatos par vispārējo politiku. Viņu sadarbības periodam Baltijas pilsētās, it īpaši Rīgā, bija ļoti pozitīvas sekas, jo tas pasargāja latviešu proletariātu no jebkādas novirzīšanās uz antisemitismu, kurš tieši plosās latviešu buržuāzijas slāņos. Apvienošanās laikā, neredzēdami citu izeju, latvieši atbalstīja Bunda organizācijas tipu kaut vai *uz laiku*. Bet, kad arī pēc apvienošanās*, kura notika, pamatojoties uz LSD statūtiem, ko izstrādāja kopā ar Bendum, bundieši tomēr neietilpa organizācijā un, tāpat kā agrāk, uzturēja sakarus tikai «informatīvi», tad arī Bunda labākie draugi sāka izrādīt savu neapmierinātību, jo šādas «vienotības» neērtības pārāk stipri dūrās acis.

Visu sīko tautību strādnieku šķirai ir ļoti svarīgi, kā nodrošināt valodas līdztiesību un intereses. No vēstures viedokļa uz asimilēšanas faktu var raudzīties pilnīgi objektīvi. No racionālistiskā viedokļa var pat tai simpatizēt un kaldināt plānus, kā to bez sāpēm izdarīt, bet, kā to pilnīgi pareizi norāda V. Iljins**, tai jānāk no pašas asimilējamās nācijas brīvas gribas. Bez sāpēm to varēs izdarīt tikai tad, kad visi iedzīvotāji līdz ar dzimto valodu zinās arī otru valodu. Pagaidām par šādu stāvokli nav ko sapņot. Pagaidām mēs redzam, piemēram, latviešu emigrantus, kas, nokļuvuši mazāk attīstītās masas vidū, pat svešumā spēja asimilēt zināmu daļu turiennes pamatiedzīvotāju, bet šai pakāpē, tālāk neattīstīdamies, palika uz vietas un jau pēc vienas paaudzes noslīdēja zemāk par apkārtējiem iedzīvotājiem.

Kā nodrošināt šo vienlīdzību? Esmu jau norādījis, ka jēdziens «pašnoteikšanās» sīrgst ar visu, tikai ne ar noteiktību. Mēs redzam, ka LSD, lietojot šo terminu, pat organizatoriski sadūrās ar šķēršļiem, kad tā gribēja izveidot pēc iedzīvotāju nacionālā sastāva tīri *teritoriālu* darbības rajonu. Programmai ir nozīme kā proletariāta

* Domāta apvienošanās ar KSDSP. *Red.*

** V. I. Leņins. *Red.*

politiskajai prasībai, bet vēl lielāka nozīme tai ir kā organizētās strādnieku šķiras *šķiriskās apziņas satura* noskaidrošanai. Tāpēc pats īsākais un vispārīgākais izteikums programmā ne vienmēr ir pats vēlamākais. Mums turpretim jāprieцājas par šā punkta pilnīgāku formulējumu vasaras apspriedes rezolūcijā. Ja tajā tā vai citādi būtu ierakstīti daži paskaidrojumi no V. Iljina piezīmēm šai sakarā (žurnālā «Prosveščenije»)*, būtu bijis vēl labāk un organizētais latviešu proletariāts būtu apmierināts. Protams, viņš arī prasīs, lai šīs tēzes tiktu ierakstītas arī pašā programmā.

Veterāns

No redakcijas**. Ar patiku ievietojam b. Veterāna rakstu, kas dod vēsturisku aprakstu par nacionālo jautājumu, kā to traktējuši latvieši vispār un latviešu s.-d. it īpaši. Būtu visai vēlams, lai latviešu marksisti nāktu ar vasaras (1913. g.) apspriedes lēmuma grozījumu vai papildinājumu projektiem. Latviešu s.-d. sensenis jutuši pret Bundu simpātijas, kas sāka svārstīties, pirmkārt, marksistu teorētiskās kritikas rezultātā; otrkārt, bundiešu praktiskā separātisma dēļ, sevišķi pēc 1906. gada. Novēlēsim, lai diskusija par nacionālo jautājumu latviešu s.-d. vidū turpinātos un beigtos ar pilnīgi noteiktu lēmumu pieņemšanu.

Par b. Veterāna piezīmēm būtībā atzīmēsim tikai sekojošo. Viņam liekas nepārliecinoša mūsu atsaukšanās uz Šveici, jo tur visas trīs nācijas esot vēsturiskas un līdztiesiskas no paša sākuma. Bet «nācijām bez vēstures» nav citur kur meklēt (ja ne utopijā) piemēru un paraugu kā vien starp vēsturiskajām nācijām. Un nāciju līdztiesību paredz paši «kulturāli nacionālās autonomijas» piekritēji. Tātad civilizētās cilvēces pieredze mums māca, ka *apstākļos*, kur valda patiesa nāciju līdztiesība un konsekvents demokrātisms, «kulturāli nacionālā autonomija» ir lieka; bet bez šiem nosacījumiem tā paliek utopiska un tās propaganda ir izsmalcināta nacionālisma sludināšana.

«Просвещение», 2. nr.,
1914. g. februāri, 32.—48. lpp.

Tulkots no krievu valodas

* Runa ir par V. I. Ļeņina rakstu «Kritiskas piezīmes nacionālajā jautājumā», kas bija iespiests ar V. Iljina parakstu. (Ļeņins V. I. Raksti, 20. sēj., 1.—33. lpp.) *Red.*

** Tā ir V. I. Ļeņina piezīme. (V. I. Ļeņins par revolucionāro kustību Latvijā. R., 1969, 223. lpp.) *Red.*

BURŽUĀZIJAS «LIBERĀLISMS»

Cik sen vēl daži ievērojami Krievijas s.-d. politiķi gaidīja glābiņu pret reakciju gandrīz vai vienīgi no «liberālās» lielburžuāzijas. Savā laikā pat Pļehanovs uzstājās par to, ka nevajagot pārāk uzsvērt sociālās strādnieku šķiras prasības, lai neatbaidītu liberālo buržuāziju no kopējas politiskas cīņas. Tas bija iepriekš revolūcijas. Un nejauši nāk prātā cits piemērs, kad aiz tāda pat apmēram iemesla iz vēlēšanu platformas tika izstrijota 8 stundu darbadiena.* Tas jau bija reakcijas laikmetā. Un vēl tagad šādas ilūzijas spoko dažu biedru galvās, kaut gan jo dienas jo gaišāk top redzams šo ilūziju patiesais raksturs.

Par pamatu pirmatnējai domai šinī virzienā bija vēsturiski fakti, bet nepareizi saprasti vēsturiskā materiālisma [gaismā]. Francijas un vēl agrāk Anglijas lielās revolūcijas taču bija norisinājušās lielburžuāzijas vadībā. Un taču Markss māca, ka kapitālisms visur lauž vecās formas, prasa *jaunas* iekārtas un nobida pie malas *vecās* kā attīstības gaitu traucētājas. Un tas viss kopā noveda pie *jaunas* valsts iekārtas, pie modernā liberālisma. Itin dabīgi radās ilūzija, ka modernajai lielburžuāzijai *vienmēr* un *visur* jātop liberālai.

Bet apstākļi grozās, un vēsturei nepienākas iet «pa tām pašām sliedēm». Ja mēs tomēr runājam par vēstures atkārtošanos, tad tas saprotams tikai ļoti vispārējos vilcienos. Jo vēsture vispār gan ir šķiru cīņas vēsture, bet šī cīņa, saprotams, atkarās no tā stāvokļa un no tās lomas, kas piekrīt ikreiz ikkurai šķirai. Vienkāršā piemēra dēļ mēs varam izņemt** cīņas momentu starp zemes īpašnieku

* Sk. 27. piezīmi. *Red.*

** — salīdzināt. *Red.*

(lordu) un lielrūpnieku šķirām Anglijā, kamēr proletariāts vēl snauda, ar tādu pat cīņu citā vietā un citā laikā, kad proletariāts jau apdraud abu šo agrāk naidīgo šķiru intereses. Buržuāzija arī šeit sev prasa *brīvības*, bet viņa brīvību jau saprot «pa savai modei» («Freiheit, die ich meine» — brīvība, kā *es* to saprotu, — liek vācu dzejnieks* dziedāt saviem birģeļiem). Un beigu beigās viņa iet uz piekāpšanās pusi un ir ar mieru nemaz *neprasit* šīs brīvības, ja tikai viņa pārliecināta, ka agrākie pretinieki ar savām metodēm labāk pratīs uzstāties pret kopējo naidnieku — proletariātu. Nav, piem., citādi izskaidrojams, kādēļ Prūsijas saimnieciski tik stiprā lielburžuāzija atstāja valdības grožus degvīna junkuru** rokās, kuri prot un pat principiāli var stingrāk nekā buržuāzija uzstāties pret dumpīgo darbarūķi. Tā buržuāzija top liberāla tikai vārda pēc, nacionālliberāla.

Kapitālisma tālākā attīstība noved buržuāziju pie jauniem centieniem, kas apgāž visas agrākās tradīcijas. Kamēr buržuāzija raudzījās tikai pēc iekšējā tirgus jeb veda ārēju tirdzniecību tikai mierīgā ceļā, tas ir, bez ievērojamās konkurences, viņa varēja būt pārliecināti liberāla, jo viņai rūpēja pacelt savu tirgu, tas ir, iekšējā pircēja pirkšanas spēju. *Modernā kapitālisma politika un ideoloģija turpretim ir imperiālisms*. Iekarot visas pasaules tirgu un šai nolūkā darīt visu, metot pie malas visas vecās «tradicijas», skalās frāzes par tautu mierigu kopdarbību, ārēju un iekšēju mieru, iekšējām reformām un pasaules aplaimošanām. Mēs varam sacīt kā pēc termometra, ka laikos, kad cīņa iet tikai ap iekšējo tirgu, buržuāzija ir liberāla, bet tā metas tumšākajai reakcijai ap kaklu, tiklīdz atskan sauciens pēc ārēja tirgus.

Patlaban vācu oficiozās avīzes sāk vest asu valodu pret Krieviju, un varbūt mēs esam šo divu zemju imperiālismu sadursmes priekšvakarā. Tādēļ taisni tagad ar lielu interesi lasās krievu marksista vēsturnieka M. Pokrovska artikelis par Krievijas imperiālismu («Prosveščenije», Nr. 1)***. Kaut gan zināms, ka tanī pat laikā, kad «ideālisti» muižnieki, kā dekabristi, gatavojās uz revolūciju, arī

* Maksis fon Šenkendorfs dzejolī «Brīvība». *Red.*

** Domāti Vācijas muižnieki — spīta brūžu īpašnieki. *Red.*

*** Raksts saucās «Krievijas imperiālisms pagātnē un tagadnē». *Red.*

Pēterburgas kupču aprindās mielasti ar revolucionārām galdarunām nebija nekas neparasts. Bet rūpēja tikai Nikolajam I noslēgt Krievijas tirgu [ar] muitām un atvērt krievu tirgotājiem Persijas tirgu — un mitējās jaunās krievu buržuāzijas liberālisms. Nikolaja I politika bija tipisks imperialisms, kas noveda pie «pasaules kara»* un — Sevastopoles.³⁴

Tad atklājās jauns laikmets ar cerībām uz iekšēju tirgu, bet ar valējām durvīm priekš ārzemju precēm: Krievijas buržuāzija no jauna liberāla. Vidus Āzijas iekarošana krita uz to laikmetu, kad pēc poļu dumpja apspiešanas 1863. g. valdība un līdz ar viņu buržuāzija ar joni pagriezās atkal uz lablējo pusi. 80-to gadu reakcija sakrita kopā ar mēģinājumu iekarot Balkānus (turku karš** dēļ ticības, ne tirgus). Beigās japānu karš dēļ Austrumu tirgus sakrīt kopā ar Sipjagina un Pleves režīmu iekšzemē. Bet šī neizdevīgā imperialistiskā uzņēmuma gals bija — 1905. gads. Jaunāko laiku nacionālisma un reakcijas ārējā politika ir atkal Persijas, Turcijas un pat Tālo Austrumu tirgi. Ne vien ienaids pret Persijas konstitūciju noveda pie Persijas iekarošanas, tā bija patiesībā Persijas tirgus iekarošana, jo krievu tirgotājs un katūna fabrikants te tiešām jau ir tas kungs. Nikolaja I laikā Krievijas apgrozība Persijas tirgū bija tikko 4 milj. rub., tagad tā tuvojās simt miljoniem. Un, kamēr no Anglijas Persijā 1911./12. g. ieveda par 44 milj. un no Vācijas pat tikai par 3 milj., Krievijas ievedums vēl iztaisīja apm. 53 milj. Un, reiz iekarots Persijas tirgus, no jauna kārā acs griežas uz Turciju, drīz uz Balkāniem, drīz atkal uz Armēniju.

Turcijas tirgū ir gan vēl pārsvars Anglijai, bet pēc Anglijas jau tūliņ nāk Krievija. Bet ne ar Angliju te būs jāsaduras Krievijai, bet gan ar Vāciju. Kā pasaules tirgū Vācijas imperialisms saduras ar Angliju, tā še austru mos — ar Krieviju. Ľoti interesants faktus te pieved Pokrovskis par abu šo valstu saimniecisko sakaru, kam jānovēd pie sadursmes, kas var izbeigties arī ne vienīgi saimnieciski. Uzburdinājums, kādu sacēla krievu diplomātijā vācu ģenerāla*** iecelšana par turku armijas patieso virspavēlnieku, bija ne mazāks kā tagadējais nemiers vācu

* Domāts Krimas karš. *Red.*

** 1877.—1878. g. karš ar Turciju. *Red.*

*** Limana fon Žandera. *Red.*

presē par krievu intrigām pie Turcijas robežām.³⁵ (Cik nemiers liels un attiecības asas, pierāda vērtspapīru kursa krišana sakarā ar preses uzbudināšanos [«Dzīves Atbalss】. *Red.*)

Tā mēs redzam, ka krievu lielburžuāzija ir ierauta imperiālisma strāvā līdz ar savu dzimšanu. Un, cik mums arī nepravietos par krievu buržuāzijas liberālisma viļņu pacelšanos, mēs neticīgi pakratīsim galvu. Ja kādreiz Maskavā pie kāda katūnu fabrikanta galda atskan skarbāks vārds, tad tā ir savstarpēja sadursme starp Maskavu un Pēterburgu jeb starp dažādiem kapitālisma arodiem*. Nopietni šī Maskavas «opozīcija» nav nemama, par kogaiši liecina Maskavas rūpnieku savādais «liberālisms» (!) pret strādnieku kustību viņas visnevainīgākajā nozarē — pie apdrošināšanas likumu izvešanas dzīvē.³⁶

Un, ja mēs paraugāmies *Valsts domē*, cik tā nu var atspoguļot patieso dzīvi savā 3. jūn. vēlēšanu sistēmā, tad mēs *ielburžuāziju* atradīsim starp oktobristiem un pat nacionālistiem.³⁷ Neizdevības** Baikānu pussalā gan atskanēja arhioktobra Rodzjanko «liberālismā», bet kadetu lakstīgalu dziesmas neviena suņa no Domes aizkrāsnes neizviliināja. Tā jaunais oktobristu pieņemtais preses likums ir, piem., tas *reakcionārākais, kāds jebkad un kur tīcīs pieņemts*** no «tautas vietniekiem»*. Un paši kadeti? No kurienes lai pie mums nāk tas *nenovēršamais* buržuāzijas liberālisms?

Tiem, kas pārāk lielas cerības lika uz buržuāzijas liberālismu, būtu iemesls kļūt pesimistiem. Un varbūt vēl lieļākā mērā, ja tie piegriezīs vērību, ka arī parlamentārajās zemēs imperiālisms apēdis visu buržuāzijas liberālismu un bez maz *pat pašu parlamentārismu*, kura aizstāvēšana pārriet uz jaunām šķirām. Ir jau sen novērots, ka pat visuvarenais angļu parlaments pamaz pārvēršas par savas ikreizējās valdības paklausīgu kalpu. Un, ja mēs ievērojam, ka patieso politiku taisa nevis oficiālie partijas ministri, kas tikai piedod politikai, tā sakot, to «*glanci*», kamēr īsto politiku vada nemainošās birokrātija, tad mums tiks saprotams, kādēļ pat tik vārīgos jautājumos kā nauda un

* — nozarēm. *Red.*

** T. i., cariskās diplomātijas neveiksmes. *Red.*

*** Oktobristu partijas ierosināto likumprojektu Domē tomēr nepieņema. *Red.*

finances buržuāzija imperiālismam nevar nekā atteikt. Un šī imperiālisma virziena gaita tur vairs nav atturama. Bet reizē ar to šis pats imperiālisms arī top par to varu, kas pret sevi organizē visplašākās tautas aprindas. Šķiet, it kā imperiālisms *būtu modernā kapitālisma pēdējā pakāpe*.

Pesimismam mūsu kustībā nav vietas. Pie mums taisni strādniekos pašos šo ilūziju nav bijis un šo ilūziju propagandēšanai nebūtu panākumu. Gan mums saka, ka no tādām lietām strādnieki jau neko nesaproto, bet patiesībā izrādījies, ka viņu veselīgais šķiras instinkts ir bieži izsargājies no aplamībām, uz kurieni to vedinājusi aizmaldījusies ideoloģija*. Un, ja viņa pati arī gribētu izvairīties no plašiem, nesašaurinātiem uzdevumiem, pati attīstība spiež viņu pieņemt *vadoņa* lomu, no kurās daži viņas labvēlī ieteic atteikties. Gribot negribot viņai šī doma *jāpienem*, un, jo cienīgāk viņa to pieņems, jo viņa to izdarīs jo apzinīgāk.

Tas jau nu saprotams, ka tagadējā šķiru sastāvā mūsu tēvijas proletariāts viens saviem spēkiem uzvaru gūt ne-spēj, un tā būtu jauna ilūzija, ja viņš iedomātos, ka viņš visu spēj viens vien. Bet te viņam nāk palīgā *saimnieciskā attīstība*, tikai citādā ceļā, nekā to agrāk cerēja. Krievija ir nepieredzētu kontrastu (pretišķibu) zeme: viņas lielrūpniecība kapitālu koncentrācijas ziņā ieņem pirmo vietu, bet blakus šim samērā nedaudzajām kapitālisma oāzēm (saliņām tuksnesī) — nepārredzami, neapkopti laukumi, kur tikko iespiežas kapitālisms. Vienā pusē nelieels skaits privileģētu meža vēršu** un privileģijām apbalvotu lielkapitālistu, otrā pusē nepārredzama pārējā iedzīvotāju daļa, kurā patlaban tikai rūgst un verd. Nav līdzekļu, kas varētu aizturēt šīs rūgšanas gaitu, kamēr tā nav nonākusi pie bei-gām. Viņai jāizlaužas uz āru, un nav to faktoru, kas tai varētu norādīt mierīgu izeju. Pie mums nevar atkārtoties franču piemērs***, kur lauki palika reakcionāri, tādēļ ka tur agrārais jautājums uzreiz *izšķirās* tā, kā to pie mums tikai elementāri gribēja. Raug, tādēļ pie mums plašajā *Krievijā* lielais svars piekrīt nevis *buržuāzijas liberalismam*, bet tam sakaram, kāds nodibinājies starp pilsētu un lauku

* Domāti meņševiku oportūnistiskie uzskati. *Red.*

** Domāti muižnieki. *Red.*

*** T. i., muižnieku zemes sadalīšana zemniekiem privātīpašumā. *Red.*

zemākām aprindām.* Var būt, ka tas piespiedīs arī buržuāziju «nosarkt»**, tikai tas vairs nebūs viņas dabiskais sārtums.

-ps

«Dzives Atbalss», 26. nr.,
1914. g. 28. februāri

Iespiests pēc avīzes teksta

LIBERĀLISMA BANKROTS

Pēterburgas liberālais pilsētas galva šīnīs dienās griezās pie pilsētas policijas priekšnieka, lai tas palīdz izlikt iz dzīvokļiem streikojošos pilsētas [lopu] kautuves strādniekus. Uz to policijas priekšnieks atbildēja, paskaidrodams, ka tas nepiekritot viņam, bet tas esot neatkarīgās tiesas darīšana. Caur vēlēšanām ieceltais miertiesnesis turpretim uz pilsētas valdes sūdzību nolika ekstrasēdi uz nākošu dienu un steigšus (24 stundās) — uz likuma pamata — izpildīja to, ko bija liedzies darīt policists (t. i., izlikt streikotājus no dzīvokļiem). Tā mēs lasījām avīzēs, un es, negribēdams apvainot Pēterburgas policiju viņas liberālisma dēļ, tomēr to pievedu kā piemēru, ko nozīmē mūsu liberāli.

Minēt šo piemēru mani jo sevišķi pamudināja b. -dt-raksts***, kurā norādīts uz veco atskaņu par «atsevišķi soļošanu un kopā sišanu» ar buržuāziju. Buržuāzija diemžēl vairs «nav priekš tā dabūjama», jo vai nu viņa atsevišķi jeb kopā soļo, sit viņa vienmēr kopā ar reakciju un sitienu priekšmets ir proletariāts.

Nesen gatavojās nacionāliverāļu — oktobristu bēres, tagad mēs stāvam pie kreisā liberālisma — kadetu kapa. Un sevišķi pēdējais fakts pelna nopietnu ievērošanu. Pēdējā kadetu partijas konference nosaucama par šīs partijas gulbja dziesmu, jo pierādīja pilnīgu bezspēcību ārpus Domes, sašķelšanos iekšēji un galīgu nespēju atrast izeju iz šīs krīzes. Un, jo drīzāk viss tas noskaidrosies pilnīgi atklāti, jo drīzāk izzudīs pēdējā ilūzija par liberālisma lomu Krievijas progresā gaitā, jo labāk būs priekš paša progresā.

* T. i., strādnieku un zemnieku savienibai. *Red.*

** T. i., kļūt kreisākai. *Red.*

*** Domāts meņševika Adatas — P. Pekmaņa raksts «Kursa maiņa» avīzes «Jaunā Balss» 1914. g. 12. nr.ā. *Red.*

Mums* negribas ticēt, ka mēs iztiksim bez liberāļiem; to mums tik ilgi ir stāstījuši, ka daudziem tas pārvērties savā ziņā par «ticības apliecību». Un raksturīgs šīnī ziņā ir -dt- raksts. Iziedams no pilnīgi nepareizā salīdzinājuma starp mūsu laikmetu un Francijas 1815.—30. g., viņš nāk arī pie tikpat nepareiziem slēdzieniem. Bet kas tad ir kopējs starp mūsu tagadējo laikmetu un starp 1815.—30. gadiem? Vispirms, Francijas pārgrozības bija pavisam citāda rakstura nekā mūsu. Tur buržuāzija tiešām bija uzvarejusi (ar proletariātu kā gandrīz aklu līdzekli un cīņas ieroci) un muižniecība tiešām bija zaudējusi ir zemi, ir privilēģijas. Pie mums pēdējā visā 1905. gadā itin nekā nav zaudējusi no savas zemes un savām privilēģijām, tā drīzāk reakcijas laikmetā sev ir ko no jauna ieguvusi, un pat viskarstākajā 1905. g. cīņas momentā neviens radikālākais muižnieks nav ziedojis ne burtā no saviem tituliem un ne pēdas no savas zemes. Bet reizē ar to arī buržuāzija ne vien nav iekarojusi tikpat kā nekā jauna, bet viskarstākās cīņas brīdī piepeši *zaudēja katru gribu* jel maz ko iekarot un cieši izteica vēlēšanos ar reakciju kopā soļot un «kopā ar to sist» proletariātu. Bet, kas Francijā raksturoja 1815.—30. g., tas bija proletariāta snaušana un zemnieku atkrišana no jebkādas kustības, jo zemnieks Francijā bija iekarojis to, ko tas pie mums pat labi nepaspēja iekārot. Zemnieks tad palika apmierināts, pie mums — taisni otrādi. Kas šādos apstākļos kopējs starp abiem laikmetiem? Ne daudz vairāk kā vārds un ārējā līdzība, jo abi labi, kā vieni saka, pēcvētras laikmeti jeb, kā mēs sakām, tikai starpbriži (antrakti).

«Bez asām sadursmēm starp *mantīgām šķirām* panākt Krievijā buržuāziskas pārgrozības nav iespējams.» Tā mums māca vecās ilūzijas skolotājs** un pie tā piebilst kā pašu par sevi saprotamu buržuāzijas vēlēšanos sasniegt šo pārgrozību (acīmredzot domāta pilnīgi parlamentāriska valsts iekārta). Mēs varam uz to atbildēt ar jautājumu, kā tad izskaidrot to faktu, ka Prūsijā, kur pēc skaita, pēc saimnieciskās varas utt. buržuāzija jau labu laiku būtu pilnīgi spējīga panākt šo buržuāzijas «ideālu», viņa to nav darījusi un pat netaisnās darīt un mierīgi noraugās, kā

* P. Stučka te raksta ironiski, raugoties it kā no meņševiku viedokļa. *Red.*

** G. Pļehanovs. *Red.*

šo ideālu ārda saimnieciski bezspēcīgā «junkuršaste». Un kā tas izskaidrojams, ka Anglijā, kur šis ideāls jau sen bija sasniegts, buržuāzija no šī ideāla atsakās un pāriet uz imperiālismu?

Pēterburgā ir nopietns profesors, Kaigorodovs viņa vārds, kura specialitāte ir pēc pirmajiem kurkuļiem un strazdiem novērot pavasara tuvošanos. Mazliet viņu atgādina politikā tie biedri, kas ierauga pavasara zīmes «buržuāzisko laikrakstu ieminēšanā par koalīcijas brīvībām strādniekiem». Mēs zinām un mums reiz jāzina pārliecināti, ka politiskais pavasarīs nebūt neatkarīgās no tādiem politiskiem strazdiem un kurkuļiem un arī ne no asām sadursmēm *mantigo šķiru starpā*, bet gan no šķiru sadursmēm, tikai ne mantīgo brāļu starpā. Tādi mantīgie brāļi savos mantojumu strīdos var «sanākt ragos», bet šie strīdi taps jo dienas jo vairāk aizklāti izstrīdēti un zaudēs savu asumu.

Ir pat laudis, kas no jaunās valdības* «kursa maiņas» gaida «buržuāzijas attiecību vēl noteiktāku maiņu pret proletariātu». Ja šī attiecību maiņa parādījās tik gaišā piemērā kā Pēterburgas un Rīgas fabrikantu lokauts pret *politiskajiem streikiem*,³⁸ tad tur gan paskaidrojumi lieki. Tikai ne tādu attiecību maiņu gaidīja mūsu oportūnisti, kas iziet no tās domas, ka buržuāzija Krievijā visu laiku uz kaut ko cerējusi un tagad sākot nojaust, ka ar cerībām vien tālu netiek. Es nezinu, cik tālu buržuāzija klusumā gāja savās cerībās un cik viņa tanīs vīlusies, bet es griebētu še atgādināt pazīstamā lielkapitālistu priekšstāvja Avdakova vārdus Valsts padomē: «Mēs nezinām, kas nākotnē būs; bet, *kas bija pagātnē, to mēs skaidri zinām*, un tur *mūs neviens nav kavējis*, mums nav šķēršļus ceļā licis.»

Sadursmes šķiru starpā izskaidrojas ne caur izpildītām vai pieviltām cerībām, bet caur *šķiru interešu sadursmi*, un, ja mēs līdz ar -dt- visu Krievijas nākotni gribam stādīt atkarībā no asām sadursmēm zemes īpašnieku un kapitālistu šķiru starpā, tad mēs varam viegli pievilties: aunam jērs nepiedzīms. Šo divu šķiru intereses jo dienas jo vairāk samierinās un sasaistās, un jau K. Markss, pie-rādījis, ka buržuāzijas interesēs būtu atcelt zemes renti,

* V. Kokovcova vadītās ministru padomes. *Red.*

t. i., ienākumu, uz kuru dibinās zemes īpašnieku šķira, atrod, ka buržuāzija vairs nevar uzstādīt tādu prasību, jo zemes īpašums pats ir kapitalizējies, t. i., abas šīs šķiras saplūst.* Pēc Marksā nāves šīs attīstības virziens kļuvis daudz straujāks, un ne Krievijā vien muižnieku zemes rente saplūst rūpnieciskos uzņēmumos un rūpnieciski uzņēmumi saistās ar lauku lielīpašniekiem. Lielpilsētu jauno namu īpašnieku starpā ievērojams procents ir feodālu, muižas turpretim pāriet buržuāzijas rökās utt. Uz kādiem konfliktiem te gaidīt?

Līdz šim Krievijas buržuāzijas līdzjūtība strādnieku šķirai maz ko atnesusi un lielā daļa «sociālo likumu» ir nākusi ne no buržuāzijas, bet *neraugot uz buržuāzijas pretošanos*, kas vienmēr ir centusies apgrāzīt tos likumus, ko birokrātija, no apakšas pamudināta, jutās spiesta izvest. Un šīnī ziņā «progresīvā» (!) Kokovcova režīms ne caur ko nav atšķiries no «nacionālista» Stolipina un bezvārda «jaunā kursa», kura jaunums, atskaitot avīznieku fantāzijas, šimbrīžam pastāv tikai dažu ministru vārdu maiņā. Pavisam nesaprota, ko b. -dt- domājis sakarā ar cerībām uz buržuāzijas — kaut arī spiestu — strādnieku milestību, sacīdams: «Izdodami 4. marta noteikumus par organizācijām, viņu autori, bez šaubām, *vēlējās* iegūt pavisam citādus rezultātus nekā to faktu, ka proletariāts šo likumu izlietos kā asu ieroci savā šķiru cīņā.» Vai ar to ir gribēts teikt, ka šo 4. marta likumu³⁹ devusi «liberālā buržuāzija»? Tad tas ir kaut kas pilnīgi aplams. 4. marta likums, kā visi 1906. g. likumi, ir 17. oktobra panākumu *apgrāzījumi* un *aprobežojumi*. To izdodot, autori ļoti labi zināja, par kādu ieroci tas varēs kalpot strādnieku šķirai, bet 1906. g. šo brīvību likumā vairāk neuzdrošinājās aprobežot, atstājot šo aprobežošanu birokrātijas prakses rökās. Tagad sāk gatavot jaunus aprobežojumus, un tie atradīs Domes buržuāzijā tikpat uzticamus birokrātijas pabalstus kā preses likuma** ziņā.

Liberālismam Krievijā nav nākotnes, te vieta tikai radiķālam demokrātismam un strādnieku demokrātijai kā tā saucamās buržuāziskās iekārtas izcīnītājiem. Gaidīdami visu no nākamās «asās sadursmes» mantīgo šķiru starpā,

* Маркс К. Теории прибавочной стоимости (4 том «Капитала»), ч. 2. М., 1957, с. 34.

** Sk. 26. piezīmi. *Red.*

mēs ejam pilnīgi pa kadetu līniju, kas savā pēdējā konferencē, atzīdam, ka nepieciešami vajadzīgs atrast izeju no tagadējā stāvokļa vai nu uz vienu, vai otru pusi, nezināja cita, ko uzstādīt par devizi, kā «valdības izolāciju» (tā sakot, *atvienošanu*). Kadeti cer atvienot valdību, ejot pašiem kopā ar kontrrevolūcijas spēkiem. Bet kadetu devīze bija tikai smuks izteiciens, ar kuru apslēpt savu bezspēcību. Mums tādu skaļu izteicienu nevajag, mums vajag pareizas sajēgas par mūsu cīņas apstākļiem, un viens no tiem ir nešaubāmi: *liberālisma bankrots*.

§

«Jaunā Balss», 16. nr.,
1914. g. 12. aprīlī

Iespiepts pēc avizes teksta

NEVARU NEATBILDĒT*⁴⁰

Vēstule redakcijai

Pēc tam kad slavenajam krievu rakstniekam iz krūtīm lauzās pazīstamais protesta sauciens «nevaru klusēt»** — «klusēt nevarēšana» palikusi gandrīz vai par modes lietu. Ar tādu pat uzrakstu pa daļai uz mani mērkēta b. V., B. u. c.⁴¹ «Vēstule redakcijai» «J[aunās] B[alss]» Nr. 24, uz kuru, kaut arī īsumā, jāatbild jau aiz cienības pret vēstules autoriem.

Būtu joti patīkami, ja par atbildi viņiem tiktu nodrukāts arī latviski viss tas krievu biedru orgāna «Pravda» latviešu kustībai novēlētais numurs, jo tad būtu lasītājam daudz vieglāk atrast, kurā pusē tā taisnība. Bet, tā kā tas labi neiet,*** tad, mazākais, savu piezīmi šīnī numurā esmu piespiests atstāstīt latviski. Un tā ar maziem paskaidrojumiem un piemetinājumiem būs labākā atbilde uzbrukumiem man.

* [«Dzīves Spēks】 *Redakcijas piezīme*. Neatbildēdam arī par šai vēstulē minēto faktu pareizību, nodrukājam to, lai biedri gūtu iespēju noskaidrot «J[aunās] B[alss]» 24. numurā ievietotās vēstules ierosinātos jautājumus.

** Domāts L. Tolstoja raksts «Nevaru klusēt!», kas 1908. gadā tika plaši publicēts vairākās zemēs. *Red.*

*** T. i., tā kā nav iespējams to izdarīt. *Red.*

Mans apsveikums «Pravdas» «Baltijas pielikumam» zem uzraksta «Krievu—latviešu proletāriskā vienība»* skanēja šādi:

«Lasot ziņas iz Krievijas strādnieku kustības, mēs pēdējos gados arvien jo biežāk sastopam blakus Pēterburgu un Rīgu. Katra strādnieku dzīvības parādība še atrod visdzīvāko atbildi tur. Represijas no darba devēju puses (piem., lokauts) vēl vairāk savelk kopā Latvijas un galvavaspilsētas proletariātu. Un šī vienība izauga taisni tanī laikā, kad, šķita, bija pārtraukti visi organizatoriskie sakari un kad likvidatori jau sapnōja par pilnīgu sašķelšanos ne vien organizatoriski, bet arī idejiski. Proletāriskā solidaritāte ir stiprāka par intelīgentiskiem padomdevējiem un reizēm pat apmelotājiem. Un, ja šī dažādu taučību strādnieku solidaritāte nemazinājās pat pie «virsotņu»** stiprā pretspaida, tad viņa, zināms, lielākā mērā parādīsies vēl tagad, kad agrākā vadošo aprindu un masu divatnība*** pie latviešiem jau pārgājusi un, cerēsim, uz visiem laikiem. Kamēr šī vienība dzīvē parādījās pret vadītāju gribu, tā bija vairāk vai mazāk nejauša. Uz priekšu šī vienība, bez šaubām, pieņems vairāk apzinīgu raksturu.

Latviešu strādnieku šķirai ir citāda vēsture nekā krievu. Latviešu strādnieks daudz agrāk kļuvis par proletārieti nekā viņa krievu biedrs. Latvijas saimnieciskā iekārta agrāk un vairāk to tuvoja Rietumiem, un tādēļ ir pilnīgi saprotama pirmatnējā savstarpējā neuzticība. Bet [1905. g.] janvāra dienas apvienoja latviešu un krievu proletariātu. Un šīs kopējā likteņa saites izturēja ne vien pret ārējām aukām, bet arī pret visiem iekšējiem kavēķiem.

Sabiedriskā reakcija Latvijā, zināms, apturēja arī šīs vienības attīstīšanos. Tātad organizatoriskā apvienība (1906) tikai nedaudz veicināja šo attīstību, neraugoties uz to, ka šīnī laikā *augšas un apakšas* latviešu *strādnieku šķirā* runāja vienu valodu. Aiz iemesliem, kurus mēs te paskaidrot nevarām, augša un apakša šķirās un sāka runāt gandrīz vai dažādās valodās. Un var tikai pabrīnīties, ar kādu izturību masas palika uzticīgas savam instinktīvai sajustam virzienam 5—6 divatnības gadu laikā.

* Raksts publicēts avizes «Putj Pravdi» 1914. g. 50. nr-ā un «Strādnieka» 1914. g. 45. nr-ā. *Red.*

** T. i., LSD CK, kas tad atradās meņševiku rokās. *Red.*

*** — dažādā nostaja. *Red.*

Bija arī šaubu brīži. ļoti lielu lomu te spēlēja latviešu proletariāta organizatoriskā vienība, jo tas nav pārdzivojis asus iepriekšējās šķelšanās brīžus. Brīžiem šī organizatoriskā vienība pie latviešiem apņēma visu pārējo. Un uz šīs «organizatoriskās vienības tradīcijas» izjāja pirmie latviešu likvidatoru vēstneši. Latviešu strādnieks priekš likvidatorisma idejas nav pieletams, tādēļ vajadzēja viņu vispirms organizatoriski atraut no Krievijas kopības, ar kuru tas tik tuvu bija saistīts idejiski. Nonāca pat līdz dalibai augusta konferencē* un, šķita, līdz pilnīgai saišu pārraušanai ar agrākajiem idejiskiem biedriem.** Parādījās pat atklāti likvidatorisma pravieši, kuru būtība pie latviešiem līdz šim tika noliegta. Bet te nu notika pārgrozība, uzvarēja marksisti no apakšas,*** un augšu virziens mainījās.

Latviešu strādnieks ļoti augsti vērtē savu organizatorisko vienību, jāatzīmē, skaidri proletārisku, un ar šo faktu ir jārēķinās. Viņš tic, ka proletāriska vienība ir iespējama un sasniedzama, un, neatsacīdamies no sava virziena, viņš vienmēr ies kopā ar tiem, kas uzstāda par lozungu proletārisku apvienību, tas ir, apvienību no apakšas.

Šī mazā vēsturiskā piezīme par latviešu un krievu proletariāta savstarpējo satiksmi liecina, cik stipra ir proletāriskās solidaritātes tendence. Visnelabvēlīgākajos apstākļos tā novēda pie idejiskas proletāriskas apvienības pasākumiem, kas noteikti attīstīsies tagad nodibinājušos jaunajos apstākļos.»

Tā, nu jūs paši varat latviski izlasīt manu «no frakcionārisma diktēto spriedumu», un es no visas sirds vēlētos, kaut jūs būtu vienmēr un visur tik korekti un objektīvi un tik maz frakcionāri kā es še. Savā vēstulē jūs diemžēl tādi neesat, un es, mazākais, priekš vairuma no jums pieņemu, ka pilnīgi paši to neapzinādamies.

Es esmu vienmēr bijis viens no tiem, kas pieprasī savstarpējās satiksmēs pilnīgu atklātību un vaļsirdību (diemžēl latviski neatrodītu izteikuma priekš «искренность»). Nevis noklusēt domu starpības, bet tās noskaidrot — tāda ir mana pamata doma. Un, ja tādas pat domas būtu valdījušas otrā pusē, tad mēs daudz biežāk būtu sapratušies. Jūs, zināms, neatrodāt «frakcionārismu», ja jūs paši bez

* Likvidatoru un samierinātāju konferencē Vīnē 1912. g. augustā.
Red.

** Ar boļševikiem. Red.

*** Domālā latviešu boļševiku uzvara LSD IV kongresā. Red.

saeimas lēmuma* piedalāties augusta konferencē un sūtāt pat priekšstāvi tikai *vienu frakciju* (O.K.), bet ikkurš *virziens*, kas nav pēc jūsu gaumes, ir tādēļ vien jau frakcionārisms.

Jums vēl būs atmiņā mans rakstiņš «Dzīves Balss» Nr. 29 «Caur atziņu pie apziņas», kuru vispirms redakcija atraidīja — *aiz frakcionārisma!* Bet, kad tas tomēr bija jānodruckā un uz to atbildēja divi spalvas (C. un -dt-)** ar biedru starpā pilnīgi nepieredzētiem paņēmieniem, tad tas bija pilnīgi kārtībā un nefrakcionāri!

Kad pēc Valsts domes frakcijas sašķelšanās «Dzīves Balsī» parādījās pilnīgi vienpusīgi notiesājošs raksts pret 6 strādnieku deputātiem un kad šādi raksti, viens vienpusīgāks par otru, tika pārdruckāti no t. s. likvidatoru orgāniem, tad reizē tika izdots *aizliegums* rakstīt jel kaut ko pretim ar kaut objektīvāk izliktajām otrās puses domām. Tāda strādnieku presē nedzirdēta cenzūra jums, zināms, neizlikās par frakcionārismu. Un kā jūs toreiz varējāt citādi domāt, ja jūs pat tagad rakstāt: «Pravdisti nosauc par likvidatorismu latviešu strādnieku avīzi («Dzīves Balsi») jau tamdēļ vien, ka tā ir iedrošinājusies protestēt pret visā internacionālajā strādnieku kustībā nedzirdētu un *no Internacionāles bargi nosodito* Valsts domes sociāldemokrātiskās frakcijas saskaldīšanos.» Sis teikums ir labākā liecība par jūsu vienpusību: jūs zināt tikai to, ko iz krievu sešiem deputātiem*** pretējās preses nodrukāja «Dzīves Balss», un tā jūs vēlreiz atkārtojat jau sen noskaidroto *nepatiesību*, it kā Internacionāle būtu bargi nosodījusi 6 deputātu rīcību. Izlasiet taču reiz paši Starptautiskā biroja Londonas sēdes lēmumus⁴², kur tādas nosodīšanas nav, un jūs varbūt paši atņemsiet atpakaļ savus vārdus.

Tā jau ir ikkuras vienpusības nelaime, ka tā nezina vai negrib zināt otras puses. Tādēļ arī jums nav taisnība, ja jūs rakstāt, ka latviešu proletāriātam vienmēr bija iespējams ar aukstu loģiku apsvērt dažādo virzienu cīņu paņēmienus. Jūs aizmirstat stingro cenzūru pret citu virzienu, jo šinī un vienīgi šinī ziņā «centrs nekad neizlaida vadību iz savām rokām». Jūs gan te atsaucaties uz anketas skaitliem⁴³, pēc kuriem tikai 40% sevi nosaukuši noteikti par

* T. i., bez LSD kongresa lēmuma. *Red.*

** F. Cielēns un P. Pekmanis (Adata). *Red.*

*** T. i., Valsts domes deputātiem — boļševikiem. *Red.*

ПРОСВѢЩЕНИЕ

Бастионный общественно-политический и литературный журнал МАРКСИСТСКОГО НАПРЯДЕНИЯ.

3

ПРОСВѢЩЕНИЕ.

Nº 2.

Февраль.

СПБ. 1914. Годъ

Національный вопросъ и латышскій пролетаріатъ *).

Въ настоящее время, когда национальный вопрос ставится с вопросами для из марксистской литературы, для русского читателя не безинтересно будет подробнее ознакомиться, каким образом этот вопрос поставлен и какъ онъ разрѣшается у одной изъ такъ называемыхъ "организаций" латышей. И показать, что не только выяснить кое-какія недоразумѣнія по отношенію къ национальности, но и послужить материаломъ для правильного принципиальнаго разрѣшения вопроса вообще. Весь латышский народъ озабоченъ членомъ большинства населения. Въ члены парламента избраны были представители изъ различныхъ крупныхъ народовъ. Но, кроме того, избраны по земельной, избраны латышской национальности, изъ вѣтхихъ, малыхъ фамилий "по выражению Бузыда, можетъ быть, изъ-за отдаленности, отсутствия связи съ народомъ".

Во-первых, на виду не найдет на избранной с улицы стояла однодневка из зернистых сукон и состояла из оторванной материи для исходящей из оттуда красной аммиаковой синицей с 1817 г., или правильнее, из упаковки пальто, из 1800 г. и выше, из которой наряду с красной суконой испанской краснотой присутствует, и в то время вышиванием ее золотой нитью и бирюзовыми бисером, золотом и золотом, чистого золота и золота. Во-вторых, видите ли вы, избранной суконой, на избранной суконой материи с 1817 г., имеющей в

«Оль Реддинг»: Съ участием советской армии в Германии, началось восстановление разрушенных зданий и земельных участков. В мае 1945 года Правительство Германии, подписанное в Берлине, а также в Баден-Бадене, вступило в силу. В соответствии с ним, земли, занятые советскими войсками в Германии, должны были быть возвращены в Германию. В Баден-Бадене, на территории, занятой советскими войсками, было создано управление по восстановлению земель, которое занималось восстановлением земель, занятых советскими войсками в Германии. В мае 1945 года Правительство Германии, чтобы доказать, что восстановление земель, занятых советскими войсками в Германии, не было законным, ввело в действие специальные резолюции.

По существу заявлено в Волгоградской летописи, что «важеши не будите земли наца сеюка на Шамахе», то есть там национально-историческая и разногородская ссыпь самой нации. Но для этого есть истори- и ката- если не в хронике прибрюзни и брасла, как в средней исторической. А разногородская национальная ссыпь — это гордость культуры и национальной идентичности. Скажем, что для многих из нас это слово — гордость — это признаки, которые для других являются недостатками и недостатками. Поэтому, на мой взгляд, гордость национальной культуры — это не что иное, как гордость национальной культуры.

загадка о звездах, пророчестве Ахурмана и народе.

Žurnāla «Prosvešenīje» 1914. g. 2. numura titullapa
Sai numurā publicēts P. Stučkas raksts
«Nacionālais jautajums un latviešu proletariats»
ar V. I. Lenina uzrakstīto redakcijas piezīmi par šo rakstu.

ПРИБАЛТИЙСКІЙ КРАЇ.

Продължава също работата

Продать отъ р. с.д.
под. оружие.

Следует отметить, что в
своем развитии и в
своем становлении в
своем становлении в
своем становлении в

卷之三

卷之三

卷之三

卷之三

卷之三

Русско-немецкий

Branch points & junctions in 1-4. (contd.)

Preferred Payment

Beit She'an 1971 r.

Darbs.

Sautišlo zenteenu nahlotne un
nahlotnes tautisfee zenteeni.

Visaikis literatūros kūrėjų sąjungos, tačiau ir vėlesnių
naujųjų prafabulatų, išleidžiamų išvaduose, jo programos
inovacijos, bei vėliau išleidžiamų, taip pat mėgėjų

144
"Jaund strahwa."
(1893 - 1903 - 9.)
Zurück aus Afrika
meddiam

Gelehrte brüder, Jubiläum gebühren,
Ihr Gedächtnis ist uns sehr wertvoll,
Ihr Leben und Werk ist uns ein Vorbild,
Ihr Name wird uns ewig lebendig sein.

Журнал «Советский автор» и «Советский писатель» включены в перечень научных изданий, отражающих научные и практические интересы рабочего класса из областей промышленности, сельского хозяйства, науки и культуры.

Журнал издается при участии членов Рабочей Стражевой Группы спасения.
№ 1 (39)

№ 1 (39) при участии членов Рабочей Группы страхового союза.
20 Февраля

Avīzes «Putj Pravdi» 1914. g. 30. marta numura pielikums, kurā ievietoti V. I. Ķeņina darbi «Latviešu strādnieki par šķelšanos s.-d. frakcijā» un ««Augusta» fikcijas atmaskošana», kā arī P. Stučkas raksts «Krievu-latviešu proletārākā vienības; žurnāla «Darbs» ievietotie P. Stučkas raksti; žurnāls «Voprosi Strahovanija», kurā līdzstrādnieks bija P. Stučka.

boļševikiem, bet jūs aizmirstat, ka turpat blakus ir sacīts, ka meņševiku bijis tikai 17%. Un tomēr šie 17% pārvaldīja (un, kā paši sakāt, stingri pārvaldīja) visu kustību. Nav brīnums, ka [vismaz] 51% ar to atklāti nebija mierā.

Un tad kādēļ slēpt to «likvidatoru» esamību pie mums, kādēļ slēpties aiz vārda burtiskas nozīmes, kad jēdziens «likvidatorisms»* ir diezgan noteikts un labi saprotams un kad visnoteiktākie tipi šīnī virzienā pie mums jau atzīstas atklāti par tādiem? Jūs nerakstāt patiesību, ja jūs sakāt: «Visā krievu boļševistiskajā presē vairs nav sastopams meņševiku virziens, bet pēdējie tagad ir pārkristīti par likvidatoriem.» Jums taču būs pazīstams b. Pļehanova vārds, kas vispār atzīts par meņševiku un tomēr ne par likvidatoru. Un aiz viņa taču ir kādi piekritēji. Ir žēl, ja to ir mazāk nekā to, kas iet pakal pat tāda tipa likvidatoriem, ar kādiem pie mums proletāriešu bērnus mēdz baidit žurnālā «Rīts». Bet tā jau ir tā slīpā ieleja, uz kuru (liberālu apkaimē, zem birgēļu iespāida) uz leju ripot ir, pēc manas pārliecības, ikkura meņševistiska virziena liktenis. Es gribētu būt pārliecināts, ka jūs turp neaizriposiet, ja tikai pie laika apdomāsieties un atgriezīsieties. Jūs mani, zināms, ironiski nosaucat par *nelokāmu* Ļeņina piekritēju... Nu, esmu apmēram tā paša virziena piekritējs, kādu pie mums gāja, kad vēl maz pazinām Ļeņinu un kad šo nopietno politiķi [meņševiki] vismaz vēl neskaitīja par baidēkli, bet, ja man garām dažs labs noripojis no kreisā uz lab[ē]jo spārnu (tā sakot, no K. O. uz O. K.⁴⁴), es to par sevišķu viņu nopelnu neuzskatu.

Ir joti viegli no tālienes nosodīt frakciju ķildas (pat ja — ne tā kā Jūs — nepiekrit nevienai frakcijai), bet tas ir vēsturisks fakts, tāpat kā, piem., gadiem ilgās, ne mazāk asās ķildas savā laikā vācu biedru (eizenahiešu un lasaliešu)⁴⁵ starpā. Un šās ķildas mūsu «nefrakcionārais» centrs** caur savu vienpusību ir tikai kurinājis veseliem gadiem. Kādēļ te gērbties nevainības mēteli? Kādēļ mētāties ar rupjibām, kā, piem., pārmetot man «neglitus paņēmienus», «rīdišanu pret intelīgenci». Ja jūs augšā izlasišiet, ko es biju rakstījis, tad jūs arī redzēsiet, ka es biju

* Tā ir savāda indeve. Tie paši ļaudis, kas grib «likvidēt», grib revidēt un to uzsver ik uz soļa, jūtas apvainoti, ja tos nosauc par likvidatoriem vai revolucionāriem.

** samierinātāji. *Red.*

runājis vienīgi par «augšām un apakšām *strādnieku šķirā*» (t. i., vienkārši par vadību un masām un nevis par «inteligēntiskām virsotnēm»). Un, ja es runāju vienā vietā par «inteligēntiskiem padomdevējiem», tad jūs it labi zināt, kas ar to bija domāts. Velti jūs tur uzstādāt sindikālisma spoku. Pret sindikālismu man pienācis uzstāties jau senāk.

Man jābeidz. Es tikai vēl gribētu atraidīt pārmetumus, it kā es censtos pēc skaldīšanas. Izlasiet jūs manu «frakcionārisma diktēto» rakstu «*Pravdā*» — un jūs spriedīsiet citādi. Bet, ja es esmu pārliecināts par zināma virziena pareizību, tad es nevaru uz to *nesaukt kopīgi visus domubiedrus*. Notrulināt domu starpības nav manā garā, un notrulināšanai, noklusēšanai nav vietas strādnieku kustībā. Es esmu pārliecināts, ka proletariāta gaitai ir tikai viens pareizs virziens un ka virziena pareizībai piekrīt ne mazāk svara nekā kustības vienībai. Tātad es ari nenoliedzu, ka var būt nozēlojami, bet nenovēršami gadījumi, kur virzieni var šķelt jau pastāvošo vienību (piem., Itālijā, Austrijā, Holandē utt.). Vietējā vienība ir svarīga, bet es vēl lielāku svaru piedodu *plašākai apvienibai**. Un, ja es šīni *plašākajā apvienibā* atrodus divus nesamierināmus virzienus, tad es, saprotams, izteicos par *tuvāku pievienošanos tam virzienam, kuru es turu par pareizo*,** un ne otrādi.

§

«*Dzīves Spēks*», 5. nr., 1914. g. 3. maijā; *Iespiests pēc avīzes teksta «Cīnas Biedrs»*, 7.—8. nr., 1926. g. jūlijā—augustā, 189.—195. lpp.

JAUNĀ STRĀVA

(1893.—1903. g.)

Piezīmes un atmiņas

Svētku brīžos, jubileju gadījumos mēdzam skatu mest pagātnē. Un, ja šī pagātne apņem noapaļotu laika sprīdi, šādām atmiņām var būt vispārēja nozīme, ja tās zīmējas uz sabiedriskiem notikumiem. Sevišķa nozīme šādai me-

* Domāta visa Krievijas sociāldemokrātija. *Red.*

** T. i., bolševiku partijai. *Red.*

muāru (atmiņu) literatūrai var būt mūsu kustībā, kur aiz dažādiem iemesliem lielais vairums biedru maz zina par kustības sākumu, jo paši to nav piedzīvojuši, kamēr paši šīs pirmās kustības dalībnieki pa lielākai daļai vai nu vairs nevar ar mums dalīties savos piedzīvojumos, jeb atkal negrib atminēties to, kas bijis un kā bijis. Ja mums tomēr šādas atmiņu literatūras tikpat kā pavisam nav, tad tas izskaidrojams pa daļai caur to, ka nevarēja atsegt to, kas pēc likuma sodāms. Tagad, pēc 1905. gada amnestijas*, no laikmeta iepriekš 1905. gada pa lielākai daļai šīs šķērslis atkritis.

Es nekavēšos pie jautājuma par Jaunās strāvas avotu. Kā zināms, ap grieķu dzejnieka Homēra dzimtenes vārdu strīdējās septiņas grieķu pilsētas. Arī pie mums ir daudz runāts par to, kas pirmais sacījis «A». Pēc manām domām, tas nekrīt svarā un ir grūti izšķirams. Fakts ir tas, ka tanī pat laikā, kad krievu legālajā literatūrā parādījās legālā marksisma strāva, tā pārplūda arī pie mums un gan drīz vienā un tai pašā laikā parādījās Tērbatas un Maskavas studentu un Liepājas strādnieku pulciņos, J. Jansona priekšlasījumā Jelgavas Latviešu biedrībā** un pat laban no ārzemēm atcelojušā J. Pliekšāna vadītā «Dienas Lapā». Arī pie mums, kā vispār Krievijā, marksisms parādījās vispirms legālā veidā, pie mums no cenzūras vairāk apcirpts nekā Krievijā, bet par to plašākos apmēros un uz ilgāku laiku nekā Krievijas centros, kur tas jo drīz vai nu pārgāja nelegālā «apakšzemes» kustībā, vai arī izvīrtās kadetiskā virzienā.

Tolaik latviešiem nelegāla literatūra vēl nebija pazīstama, jo latviski tādas vēl nebija, ja nerēķina pazīstamā F. Veinberga brošūru par latviešu aristokrātijas dibināšanu.*** Un sveša tāda literatūra palika līdz pašiem pirmajiem vajāšanas soļiem pret jauno kustību. Legalitātes robežas priekš Jaunās strāvas bija neparasti plašas jau aiz tā iemesla, ka nedz birgeliškā pasaule, nedz vietējā administrācija nesaprata Jaunās strāvas īsto nozīmi. Tanī pat laikā, kad laikrakstu cenzūra neizlaida cauri vārdu

* Domāta daļējā politisko ieslodzīto atbrīvošana pēc patvaldības 1905. g. 17. oktobra manifesta izdošanas. *Red.*

** Referātā «Domas par jaunlaiku literatūru», ko J. Jansons-Brauns nolasīja 1893. g. augustā. *Red.*

*** Domāta šā reakcionārā darbinieka brošūra «Politiskās domas iz Latvijas». *Red.*

«strādnieks», nerunājot jau par «sociālistiem» un līdzīgiem «istiem», «Dienas Lapa» sniedza anonīmi (bez vārda minēšanas) daļu no Augusta Bēbeļa «Sievietes» un dažus citus rakstus iz vācu marksistiskās literatūras.⁴⁶

Jo plaša brīvība faktiski kādu laiku valdīja legālo biedrību jautājumu vakaros, kuri piepeši no sekliem laika nosišanas vakariem pārvērtās nopietnos aģitācijas un propagandas pasākumos, kur marksisms atrada uzreiz legālu strādnieku auditoriju. Un ikvienam to dalībniekam vēl būs labi atmiņā, kā šie vakari uz rāvienu tika iekaroti no Jaunās strāvas. Vakaros, kuru jautājumi līdz šim grozījās ap sekliem milestības priekšmetiem, dejām un rotaļām un kur jaunatne līdz tam saradās uz «randevū» (satikšanos), ieradās «jauni laudis», kas ikkuru ienesto jautājumu pagrieza uz nopietno pusi un, ja nepietika citu ienesto jautājumu, paši meta tādus, lai novestu sarunas uz sociāliem priekšmetiem un paskaidrotu publikai līdz tam nedzirdētus jēdzienus, kā šķiru cīņu, galamērķus utt. Un līdz ar jautājumu citādu apgaismošanu pārvērtās arī publīka, nopietnas strādnieku sejas ieņēma agrāko «pārišu» vietas. «Pārišiem» bija jāmeklē citas satiksmes vietas, tie pārcēlās uz baznīcām.

Vēl spilgtā atmiņā, piemēram, kāds Cerības biedrības jautājumu vakars, kurā uz priekšniecības uzaicinājumu mācītājs Olavs, toreiz vēl Plutu Vilis, svētsvinīgi, bet ne bez runas dāvanām aprādīja taupības nozīmi kā līdzekli tikt pie turības un novest pie laužu vispārējas harmonijas (saskaņas). Uzstājās «jaunie laudis» un pierādīja, ka taisni taupībai tagadējā laikmetā jānoved pie nabadzības un šķiru pretišķībām, jo, ja strādnieku šķira taupīs to, kas viņai ir, tas ir, savu darbaspēku, un uzņēmēju šķira kaptālu, tad abu šķiru sadursme ir nenovēršama...

Tas bija, tā sakot, uzvaras gājiens, ko staigāja Jaunā strāva pa arhilegālājām biedrībām. Jo drīz tanis pat nozuda Jaunās strāvas pretinieku balsis, un kādreiz, kad tai nolūkā, lai debates padarītu interesantākas, kāds no «jaunajiem» iz citas pilsētas Jonatāna biedrībā (pirmajā Jaunās strāvas cietoksnī) sāka liekuļot vecās strāvas piekritēju un pārāk stingri aizstāvēt vecās dziesmas, strādnieku publīkā parādījās neapslēpta un draudoša nemierība pret jauno veclaiku aizstāvi. Un pat tādā atpakaļ palikušā pasaule, kāda toreiz bija Sarkandaugavas Pavasara biedrība, kur pirmajā vakarā jaunajiem laudīm, kas te ieradās ne-

jauši un negaiditi, draudēja vai pat fiziskas briesmas, pēc pāris vakariem līdzšinējo «jokufriču» loma bija galīgi izspēlēta un kaut kāds Bertrams, agrāko jautājumu vākaru čempions, bez īguma no publikas puses vairs uzstāties nevarēja.

No pilsētām Jaunā strāva pārviedās uz laukiem, un, kad, vasaras «suņu dienām» beidzoties, jaunie cīlvēki atgriezās uz savām skolām un studijām, viņi ar sajūsimību ziņoja, ka arī «visi lauki ir mūsu»*. Gan tā nebūs vienkārša nejaušība, ka taisni šīnī pat laikā (1893.—1895. g.) pasaules saimniecībā valdīja krizes laikmets, kas dara laužu prātus viegli pieejamus pārgrozību teorijām un cīņu saucieniem, bet to tuvāk apskatīt še nav vietas.

Bet katram marksistiskam virzienam raksturīga īpašība ir viņa tiekšanās uz organizēšanos. Tas nav līdzīgs pilsoniski idejiskam virzienam, kuram pietiek, ja viņš zina, ka viņam ir līdzjutēji. Tas ne vien pulcina, bet arī saista. Un tā mēs arī redzam, ka legālais marksisms, pirmos solus sperot, tūliņ tiecas organizēt un caur to top nelegāls. Gan stipri pārspīlēta ir šīs pirmās latviešu marksistiskās «organizācijas» loma, jo sevišķi tanī apsūdzības rakstā, kas viņa autoram ienesa lielu politisku karjeru un viņa upuriem bagātīgus administratīvus sodus (no 1½ gada cietuma un 5 gadiem izsūtīšanas sākot un beidzot ar vienkāršu policijas uzraudzību). Šai organizācijai kā tādai nebija nozīmes, viņa patiesībā sabruka, patlaban mēģinot nodibināties.

* Interesanti salīdzināt šādu vietu iz Engelsa vēstulēm Marksam iz marksisma bērnības gadiem Vācijā. 22. februārī 1845. g. Engels raksta: «Še, Elberfeldā, notiekas brīnumu lietas. Mēs vakar pilsētas lielākajā zālē un pirmajā viesnīcā noturējām trešo komunistisko sapulci. Pirmajā bija 40, otrajā 130, trešajā ne mazāk par 200 cīlveku. Bija pārstāvēta visa Elberfelda un Bārmena, no naudas aristokrātijas sākot un ar mazajiem bodnieķiļiem beidzot, izņemot vienīgi proletariātu. Hess turēja priekšlasījumu. Tika nolasītas Millera un Pitmaņa dzejas un izvilkumi no Šellija, arī kāds raksts par pastāvošām komunistu kolonijām no Pilsoņu grāmatas. [Domāts F. Engelsa raksts «Jaunākajos laikos izveldoto un vēl pastāvošo komunistisko apmetņu apraksts», kas bija ievietots 1845. g. «Vācu pilsoņu grāmatā» (politiska gadagrāmata). *Red.*]¹⁷ Pēc tam debates līdz plkst. 1. Lieliski panākumi. Runā galvenokārt tikai par komunismu, un ik dienas mums piebiedrojas jauni piekritēji... Tu nevari iedomāties, kas te par izdevīgu [darbības] lauku. Paši muļķīgākie, vienaldzīgākie, filistrīgākie [audīši, kuri neinteresējas ne par ko pasaulē, sāk gandrīz vai sajusmināties par komunismu.» (*Маркс К., Энгельс Ф. Соц., т. 27. М., 1962, с. 21.* Seit un turpmāk citāti no tiem K. Marksā un F. Engelsa darbiem, kas nav publicēti latviešu valodā, doti P. Stučkas tulkojumā. *Red.*).

Un vienīgā *patiesā organizācija* bija un palika toreiz pulcēšanās ap toreizējo «Dienas Lapu» viņas redakcijas personālā, jo organizācijas galvenais mērķis toreiz bija pašizglītošanās, apziņas izkopšana un šķiras apziņas pirmā modināšana, un šim mērķim vajadzēja vispirmā kārtā literatūras un sazināšanās.

Paši mēģinājumi 1894. un 1895. gados nodibināt kādu ciešāku organizāciju bija diezgan primitīvi. Sanāca liešķeks skaits intelīgentas jaunatnes apspriest marksistiskas organizācijas nodibināšanu. Tās starpā bija liela neno-teiktība par tālākiem mērķiem, bet vēl daudz liešķaka par tuvākajiem. Varēja sacīt, pārdarinot kādu franču izteikumu: tie paši «nezināja, ko gribēja, bet gribēja enerģiski (ar sparu)». Vienojās uz *Erfurtes programmu**, kura latviskā tulkojumā gāja no rokas rokā, kam nebija pazīstama vācu valoda. (Toreiz vācu valoda bija izplatīta un visa pirmā «nelegālā» literatūra gandrīz bez izņēmuma bija vāciska.) Bet programmas *politiskai* pusei pagāja, tā sakot, secen, visus prātus vairāk valdzināja *sociālā* puse. Dažs labs jaunstrāvnieks gaidīja jo drīzu nākotnes valsti, labi neapzinādamies, ka šim nolūkam taču vajadzīga pašas valsts pārgrozišana. Un laba daļa dalībnieku apķērās par politisko pusi tikai tad, kad jau atradās apsūdzēto pulkā.

Gluži otrādi gāja ar sūdzētājiem (un «kverkšķinātājiem**»): viņi, no tautiski patriotiskiem avotiem dabūjuši pirmās ziņas (lasi: denunciācijas) par Jaunās strāvas *politisko* organizēšanos, to saprata kā *tikai* politisku kustību un, tā kā tā bija «nacionāla», tad, zināms, kā politisku separātismu. Runāja pat par latviešu karaļa kandidātiem. Un, ja arī sūdzētāji jo drīz pārliecinājās par kustības īsto raksturu un pat par viņas (vismaz toreiz) politiski nevainīgo raksturu, viņi piepaturēja apzinīgi šo raksturu apsūdzībā, jo tas nodrošināja apsūdzības priekšstāvjiem karjeras laurus.

No 2 lielākām «saeimām»***, ja tikai šis nosaukums nebūtu pārāk skaļš, apskatīsim drusku sīkāk pēdējo (pirmai bija vēl vairāk aprobežots raksturs, un tā līdzinājās vēl

* T. i., Vācijas SDP Erfurtes kongresā (1891) pieņemto programmu. *Red.*

** — pratinātājiem. *Red.*

*** Domātas Jaunas strāvas ievērojamāko darbinieku sanāksmes. *Red.*

vairāk vienkāršai pārrunai). Apm. cilvēku 30, to starpā pāris augstskolu beigušu, vairāk augstskolu studentu un vidusskolu mācekļu, daži skolotāji un no strādnieku puses daži «pusinteligenti», īsti strādnieki-proletārieši — viens divi. Sastāvs pilnīgi nejaušs; bija pat jāšķiro dalībnieki «mazāk apzinīgos», kas tika uzaicināti tikai plašākās sapulcēs, kur pārrunāja tikai ļoti vispārējus izglītības centienus. Šaurākajās sapulcēs apspreeda politisko un sociālo pusi. Kā teikts, vienojās uz *Erfurtes* programmu, un ar to pietika. Priekšlikums — kerties pie *nelegālas* literatūras apgādāšanas un izlaišanas ar lielu balsu vairumu tika attraudīts, pietiek legālās «Dienas Lapas» un rakstītu, lielākais, hektografētu vācu (un vienas divu krievu) brošūru tulkojumu. Kā par nelaimi, mēģināja nodibināt kādu *priekšniecību* iz 3 personām, kuras pat ievēlēja.* Bet ar to arī *izbeidzās* jaunās organizācijas eksistence, jo ievēlētās 3 personas *nekādi*, ne kopīgi, ne atsevišķi, nekad *nav stājušās* darbā un figurēja (tika uzstādītas) kā tādas vienīgi prokurora apsūdzībā. Tā organizācija joprojām palika vienīgi *ap avīzi*, ja jel maz varēja runāt par kādu organizāciju. Jaunā strāva apstājās pie nelegalitātes durvīm un nevižoja tās atvērt.

Jaunā strāva šinī stadijā bija un palika tikai idejiska kustība, idejisks virziens, pie tam bērna autos. Tanī kopojās literāriskais reālisms un ekonomiskais materiālisms. Tanī apvienoja Zūdermaņa «Godu» ar Bēbelu «Sievieti».*^{**} Kā jau teikts, programmas politiskā puse palika noīmaļus, un Jaunā strāva koncentrējās uz sociālo. Tā bija savā ziņā pa daļai ekonomisks, pa daļai, tā sakot, utopisks marķisms, kas vēl neskaidri iztēlojās jaunās marksistiskās inteliģences galvās. Un tomēr mēs nevarām uz to vienkārši atmest ar roku. Tā apvienoja daudz interesantu cilvēku un bija pievilcīga jau savas originalitātes dēļ. Bet tā meta arī pirmo dzirksteli strādnieku šķirā, kas tur ir nemītīgi kvēlojusi šos ilgos gadus cauri. No šī laika Latvijas strādnieki sāk saprast sevi kā šķiru un pie tam kā šķiru ar nākotni.

Jaunās strāvas pirmais organizācijas mēģinājums bija

* Sk. 2. piezīmi. *Red.*

** T. i., savienoja H. Zūdermaņa lugā «Gods» un A. Bēbelu grāmatā «Sieviete un sociālisms» paustās sociālās vienlīdzības un taisnības idejas. *Red.*

organizēšanās no ārpuses, tā sakot, no augšas, mēginājums no nekā radīt lielu apvienību. Un šīni ziņā viņas likteni dalīja pirmais patiesi *strādnieku «kongress»*⁴⁸, kas drīz pēc tam un pa daļai kā protests pret to sapulcējās Rīgā. Skaita ziņā daudz mazāks — tas apvienoja tiešām strādniekus, to starpā mūsu cienīgākos proletāriešus-celmlauzējus. Bet tur piedalījās arī intelīgentiskās «saeimas» «kreisais» spārns, un es nevaru teikt, ka viss tas būtu sastāvējis iz cienīgākajiem elenientiem. Arī šis «kongress» nekā jauna neradīja, ja neskaita, kas jau vēl agrāk bija pasācies, atsevišķu strādnieku pulciņu nodibināšanos.

1896.—1897. gadi ir robežas līnija starp legalitāti un nelegalitāti. Jaunā strāva ik uz soļa sanāk sadursmē ar likumību un satiksmē ar nelikumību. Streiki Rīgā (Korķu fabrikā) un Liepājā; 1. Maijs (1896. g.) tanis pat pilsētās; visur strādnieku pulciņi. Un tam uz pēdām 1896. gada beigās strādnieka Ozola arests, 20. maijā 1897. g. aresti Liepājā un kratišanas Rīgā, 24. jūnijā «Dienas Lapas» slēgšana un 8. jūlijā visas Jaunās strāvas apcietināšana. Tā valdība *likvidēja legālo* marksimu, bet pati strāva pārgāja no virszemes apakšzemē, kur, gan zem cita nosaukuma, tā tomēr laužas uz priekšu jo tālāk kā tā pati Jaunā strāva. Pārliecību par nelegālas organizācijas vajadzību strādnieku šķirā vēl vairāk apstiprināja 1899. gads ar milzu streiku Rīgā*, kurā 97 strādnieki tika ievainoti vai apšauti un arestēti un iznīcināti visi pārējie vēl uzglabājušies atsevišķi strādnieku pulciņi. Ciešā saistīšanās starp nelegālo un legālo kustību bija ļoti atvieglinājusi vajātāju panākumus.

Nu kustība paliek skaidri nelegāla. Ienāk Baltijā viens otrs numurs «Ausekļa», kuru no 1898. g. iesāka izdot emigrants D. Bundža Bostonā. 1899. gadā nodibinās «Vakareiropas latviešu sociāldemokrātu savienība», kas sāka gādāt nelegālu literatūru Latvijai. Tā gan jo drīz saskaldās, bet ārzemju apgādība turpinās, un no 1900. g. oktobra iznāk «Sociāldemokrāts» un «Sociāldemokrātu bibliotēka». Nu sākas jaunu strādnieku pulciņu nodibināšanās, kas gan gāja lēni, bet toties pamatīgi un plaši pa visu Latviju. Un sākas jauni mēginājumi organizēties, apvienoties no apakšas, kas noved 1902. g. pie «Baltijas latviešu sociāldemo-

* Domāti lielie strādnieku nemieri 1899. g. maijā — t. s. «Rīgas dumpis». *Red.*

krātiskās strādnieku organizācijas» nodibināšanas, kuras īpašumā pārgāja ārzemju «Sociāldemokrāts» un tā apgādība. Bet blakus tai nodibinājās «Latviešu sociāldemokrātu grupa Kurzemē». No 1902.—1904. g. turpinās šo grupu apvienošanās, kura patiesībā no apstākļiem bija nogatavota jau 1903. g. Tātad šo gadu es skaitu par Jaunās strāvas beigu gadu. Strāva nemomira, bet pārdzima uz jaunu dzīvi kā *masu organizācija*. Marksistiska virziena tiekšanās uz organizēšanos bija piepildījusies.

7. jūnijā 1904. g. tika apzēģelēta šī pārgrozība caur Latviešu Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas nodibināšanu*. Tagad pagājuši 10 gadi arī no šīs dienas, un tādēļ, pieminot šo dienu, mēs nedrīkstam aizmirst iepriekšējo. Kad 1897. gadā birokrātija mēģināja *likvidēt* Jauno strāvu, pie atbildības saucot un cietumos un trimdā raidot vairāk kā 130 cilvēkus, viņa tiešām neparedzēja, ka viņa reizē liek pamatu patiesas strādnieku masu organizācijas dibināšanai. Viņa strāvu iz legālas padarija nelegālu, mazākais, paveicināja šo soli. Un, cīnoties pret iedomātu *politisku* virzienu, tā deva jaunu dzenuli uz patiesi *politiskas* partijas dibināšanu, kas brīva ir no ekonomisma, ir no utopisma**.

P. S.

«*Darbs*», 3. nr., 1914. jūnijā,
144.—149. lpp.:

«*Proletāriskā revolūcija Latvijā*».
M., 1924, 21.—24. lpp.

Iespiests pēc žurnāla teksta

PROGRAMMAS JAUTĀJUMI

1904.—1914.

Atskats un piezimes

Ja ir kas raksturīgs priekš kaut kuras marksistiskas organizācijas, tad tā ir viņas interese priekš programmas jautājumiem. Tas ciešais sakars, kāds te valda starp teoriju un praksi, ir tas zīmogs, ko marksisms uzspiedis

* Dibināšanas dienā Rīgā vien skaitījās 116 organizētu strādnieku pulciņu ar apm. 1500 biedriem.

** T. i., no vienpusīgas aizraušanās tikai ar ekonomisko cīņu vai tikai ar sociālisma ideju propagandu bez revolucionārās organizatoriskas darbības. *Red.*

strādnieku šķiras politiskai kustībai un organizācijai. Pagājušā «Darba» burtnīcā* žurnālu apskatā bija aizrādīts, ka tādā vecas kultūras zemē kā Itālija vienīgā patiesā politiska partija ar noteiktu programmu esot sociāldemokrātija. Vēl daudz lielākā mērā tas sakāms, zināms, par mūsu šaurāko dzimteni — Latviju. Sociāldemokrātiskā partija še bija pirmā politiskā partija un kā tāda līdz šim palikusi vienīgā, un viņas 1904. gadā pieņemtā programma bija *pirmā politiskā programma latviešu valodā vispārīgi*. 10 gadi ir tagad pagājuši no šīs pirmās programmas pieņemšanas, un interesanti kaut īsumā palūkoties, kādi pār-grozījumi pašā programmā un kādas maiņas attiecībās pret šo programmu un tās atsevišķām daļām norisinājušies šīnī laikmetā.

Interese pret programmas jautājumiem ir bijusi ne visu laiku vienāda, bijusi manāma laikiem vienaldzība, varētu pat sacīt, nepiedodama vienaldzība, kas mūs novedusi tanī dīvainā stāvoklī, ka mēs patlaban paši nezinām, kāda patiesībā ir mūsu programma. Krievu biedri ir saskaldījušies, bet tiem ir sava programma un, proti, abām pusēm tā pati (kaut to no vienas pusēs pēdējā laikā nacionālā jautājumā arī mēģināts likvidēt⁴⁹). Ne tā pie mums. Mēs esam bijuši un esam vienoti joprojām un tomēr neesam skaidribā par savu programmu. Kā zināms, 1906. g. Stokholmā notika apvienošanās ar krievu [biedriem], pie kam apvienošanās līguma 8. punktā skaidri un gaiši sacīts, ka, pieņemot vispārējo programmu, Krievijas sociāldemokrātijas agrārā programma priekš Latvijas sociāldemokrātijas nav spēkā un ka tanis programmas punktos, kuru ziņā no Latvijas sociāldemokrātijas pusēs tiks celtas ierunas, jānotiek programmas revīzijai. Šī saskaņošana gan līdz šim nav notikusi, bet nav arī celta nekāda ieruna, un galu galā tās starpības tur, atskaitot agrāro jautājumu, ir ļoti niecīgas. Viens ir tomēr skaidribā: no tā laika, kā apvienošanās notikusi, [LSDSP] 1904. gada programma zaudējusi savu spēku. Bet tanis laikos, kad [iekšējās] *vienības vārdā* Latvijas Sociāldemokrātijas noteicējs** kolektīvi *atvienojās* no krievu biedriem, izgadījās, ka uz kāda neapmierināma biedra aizrādījumu presē par to, ka ne vien nav izpildīts līgums programmas punktu saskaņošanas ziņā, bet pat

* Žurnāla «Darbs» 1914. g. 2. nr. *Red.*

** LSD CK, kas tai laikā bija meņševiku rokās. *Red.*

nav nodrukāta Latvijas Sociāldemokrātijas izdevumos tagadējā programma,* vadošās vietas** pasteidzās nodrukāt programmas, — bet 1904. g. izdevumu, tas ir, organizācijas programmu, kuras formāli no 1906. g. vairs nebija. Tas, zināms, bija vienīgi pārpratums, jo pēc 1906. g. līguma arī Latvijai ir un paliek *vispārējā* Krievijas Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas *programma* ar piezīmi par agrārjautājumu, tāpat kā mēs runājam joprojām vienīgi par Latvijas Sociāldemokrātiju un ne vairs par Latviešu sociāldemokrātisko strādnieku partiju.

Izliekas dīvaini, ka tanī pat laikā, kad jau 1904. g. programma bija, gandrīz burtiski, Krievijas partijas punkts par *nacionālo* jautājumu, un, neraugot uz to, ka latviešu sociāldemokrāti bijuši līdz pašam pēdējam laikam noteikti nacionālisma pretinieki, viņus krievu biedru presē ilgus laikus dēvēja par nacionālistiem.⁵⁰ Tas izskaidrojas caur pārpratumu tā «tautiskā» organizācijas tipa dēļ, kāds tika pieņemts 1904. gadā, gan nebūt ne tādēļ, ka tanī būtu bijis nodomāts kalpot nacionālismam. Lai būtu pilnīgi objektīvi, mēs šinī ziņā varam iz ārzemju «Sociāldemokrāta» Nr. 27 (jūn. 1904.) no rakstiņa «Vienība vai federācija»***, kurram ir redakcijas piezīme, «ka redakcija un tie ārzemēs dzīvojošie biedri, ar kuriem tai bijis gadījums par šo jautājumu sazināties, pilnīgi paraksta šinī rakstā izteiktās domas», — izrakstīt sekošo:

«... Vārds separātisms ir tas, kas baida mūsu centrālistus: «Pie federācijas kārtības attīstīsies vietēji centieni, kuri nems pārsvaru pār vispārējiem; ja federācija būs *nacionāla* — sociāldemokrātiskā kustībā iejaunksies nacionālas tendencies, kas pretējas sociāldemokrātijas principiem.» Nav noliedzams, ka jābaidās no sajūsmīšanās priekš tautiskiem jautājumiem, ja tie pieņem buržuāzisku nokrāsu. Mēs paši labāk kā neviens cits to iz piedzīvojumiem zinām, cik asi jāuzstājas pret šādiem birgeliškiem un mazbirgeliškiem «tautiskiem centieniem», kas ar smuku tautisku frāzi grib noliegt šķiru pretišķības vienas tautas starpā, kas ar pelēku tautas krāsu domā aizmālēt šķiras plāsimas mūsu sadzīvē. Mums nekad nevar aizmirsties

* Aizrādījums izteikts paša P. Stučkas rakstā «Agrārprogramma vai agrārpolitika?». Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase piecos sējumos, 1. sēj., 356.—357. lpp. *Red.*

** LSD tā laika meņševistiskā vadība. *Red.*

*** Raksta autors ir P. Stučka. *Red.*

priekš mums nesatricināma patiesība, ka dažādo tautu proletāriešiem savā starpā ir simtreiz vairāk kopēja nekā vienas un tās pašas tautas proletāriešu un bīrģēļu šķirām.

Bet tas mūs nekavē turpināt latviski runāt un rakstīt un šim nolūkam jo tālāk attīstīt šo valodu. Tas mums jādara jau tādēļ vien, ka ir miljons un vairāk proletāriešu, kas citas valodas pietiekoši nesaprot un no kuru pulka mums jo dienas jo vairāk jāpievelk apzinīgu biedru. Mēs še nenodarbosimies ar jautājumu, kas būs ar šo valodu vēlākos laikos, vai tā izzudis vai attīstīsies joprojām, — tas ir teorētisks jautājums, kuram priekš mums šimbrīžam nav praktiskas nozīmes. Mēs itin labi atminām, ka «tautiskie centieni» savā sākumā pie mums bija atsvabināšanās centieni un ka tie, kas uz mums tagad runā par «asimilāciju», par latviešu (un citu) tautību pielīdzināšanu «valdošai» tautai, ir mums pretim apspiedēji, kas jāapkaro. Pēdējā gadījumā arī mēs, «netautiskie» sociāldemokrāti, protestējam pret apspiešanu, uzstājamies kā tautības aizstāvji, un neviens mūs nedrikst vainot, it kā mēs caur to izklīdinātu pareizos uzskatus par šķiru cīņu.» . . .

Mēs redzam, 1904. gadā latviešu sociāldemokrāti bija brīvi no nacionālisma, neraugot uz tautisko nosaukumu. Šīnī ziņā viņi arī apzinīgi palikuši uzticīgi, un ebreju Bunda sirēnas pat tanīs laikos, kad šīs balsis bija lielā svarā, tikai vienu vai otru nejaušu biedru spējušas aizvlināt uz «tautiskās kultūras-autonomijas» prasībām utt. Turpretim tās prātīgās prasības, kas toreiz tautības jautājumā tika uzstādītas Latvijas organizācijā, tagad ir klajī atzītas krievu biedru literatūrā un oficiālos lēmumos (sal. iekš «Prosveščenije» b. Iljina (Leņina) rakstus*). Bet es negribētu noklusēt, ka, man šķiet, daļa no šīs ievērojamās pastāvības tautības jautājumā izskaidrojama arī caur vienkāršu vienaldzību un ka tādēļ tautiskā jautājuma pārrunāšanai programmas jautājumos jāieņem visai ievērojama vieta. Ne velti vienīgā biezā grāmata šīnī jautājumā pa latviski** iet stipri uz nacionālo*** pusī.

Vēl svarīgāka vieta programmas jautājumos piekrīt *agrārjautājumam*. Pirmajā dienā, kā pie mums pacēlās jautājums par programmu, gandrīz svarīgāko vietu program-

* Domāts V. I. Leņina raksts «Kritiskas piezīmes nacionālajā jautājumā» u. c. darbi. *Red.*

** M. Skujenieka grāmata «Nacionālais jautājums Latvijā». *Red.*

*** Domāts — nacionālisma. *Red.*

mas *domstarpibās* ieņēma agrārjautājums, jo pašā pirmajā saimā*, kurā bija runa par šo punktu, pacēlās arī balss, kas uzstādīja atsevišķu agrārprogrammu.⁵¹ Priekšlikums gan tika ar visām pret vienu balsi atraidīts, bet tomēr viņa izcelšanās nebūt nebija nejaušība. Drīzāk varētu brīnīties par to, ka tanīs apstākļos, kuros jāstrādā Latvijas sociāldemokrātiem, tik maz radās šādu programmu projektu, kuru nolūks vienādi vai otrādi pabalstīt sīksaimniecību. Un pat tanīs laikos, kad bangas gāja augstu un kad, no vienas puses, nāca savienībnieku demagogiskie solījumi «katram dot savu namiņu un savu zemes stūrīti» un, no otras puses, krievu biedri izbīdīja zemniekos populāro prasību pēc muižnieku zemju atsavināšanas, viņi palika uzticīgi agrākajai pretestībai pret atsevišķu agrārprogrammu. Pirmā kārtā tas varbūt izskaidrojams caur to, ka viņi palikuši uzticīgi Marksā teorijai par sīk- un lielsaimniecībām arī zemkopībā. Bet vai tas pats nav jau novecojies uzskats? Pat daži visai īsti marksisti tā domā. Kad, piemēram, «Darbs» savā pirmajā burtnīcā pasniedza b. Roziņa tulkojumu iz Marksā «Kapitāla» 3. daļas par sīkgruntniecību,** ir redakcija, ir b. Roziņš dabūja stingru norājumu no recenzenta puses, ka tie snieguši Marksā teoriju par zemes renti un sīkgruntniecību *nepārgrozītu*, t. i., *nelokalizētu* un vēl — bez *redakcijas piezīmes*.*** Diemžēl

* LSDSP I kongresā. *Red.*

** Raksts «K. Markss par sīkgruntniecību» žurnāla «Darbs» 1914. g. 1. nr-ā. *Red.*

*** Gr[asis] vārdu pa vārdam raksta: «Zināms, vajag sniegt pirmavotus, bet jāzina, *kādā veidā tie sniedzami.*» — «Un tas (t. i., pirmavots) nodrukāts bez jebkādas redakcijas piezīmes.» Mēs no savas puses cerēsim, ka «Darba» redakcija joprojām sniegs tulkojumus iz Marksā un Engelsa «bez redakcijas piezīmem». Pēc satura Gr. nav mierā ar Marksā gabalu kā ar *novecojušu*, jo «atad, kad rakstīts Marksā gabals, nav bijusi zemkopība tādā stāvoklī kā tagad, kur viņā darbojas pavisam Marksam nepazistami, jauni faktori, kā lauk-saimnieku kooperatori u. c. Un tās ir lietas, kuras jāapsver un kuras nevar atmest.» [Citāts no K. Graša apskata par žurnālu «Darbs» avīzes «Dzīves Spēks» 1914. g. 4. nr-ā. *Red.*] Gandriz gribētos ticēt, ka še notikusi drukas klūda un recenzents gribējis sacīt ne «kooperatori», bet «separatori», jo tās tiešām ir lietas, kuras nebija pazīstamas Marksam un kuras tomēr nevar atmest. Bet jokus pie malas! Markss vispirms nebija faktoru teorijas piekriticējs. Viņam taču arī nebija pazīstamas tādas parādības kā tresti (lielkapitālistu sindikāti), un tomēr neviens nesacīs, ka arī «Kapitāla» I daļa tādēļ būtu jāsniedz *lokālizēta* jeb ar «*redakcijas piezīmi*». Gribētos drizāk domāt, ka pie šīs recenzijas vietas gan ne redakcijas *piezīme*, bet redakcijas *zīmulis* būtu bijis ļoti vieta.

še īsā piezīmē man nav iespējams ilgāk kavēties pie šī daudz apstrīdētā jautājuma. Domāju, ka Marks uzskats nav novecojies, un gribēju tikai minēt, ka tāds speciālists agrārjautājumā kā franču biedrs Kompērs-Morels vēl visjaunākajā laikā pastāv uz to, ka «kapitalistiskā koncentrācija zemkopībā novērojama tāpat kā tirdzniecībā un rūpniecībā, ja tā varbūt še arī norisinās lēnāk un citādā formā».

Bet, kā jau sacīts augstāk, tautiskā jautājumā izskaidrojums var būt arī citāds — caur vienkāršu vienaldzību programmas jautājumos vispār un agrārjautājumā sevišķi.

Nevaram noliegt, ka šāda vienaldzība ir tiešām bijusi novērojama, jo, lai mēs kā izturētos pret sevišķas agrārprogrammas vajadzību, mēs nekad nedrīkstam būt vienaldzīgi pret agrārjautājumu. Un tomēr — niecīgais rakstu skaits šīnī jautājumā te ir gaiša liecība. Patlaban tas pats pārmetums dzirdams arī ne vien biedru starpā, un tuvākajā nākotnē agrārjautājumam vajadzēs teorētisko rakstu starpā ieņemt ievērojamu vietu.

Ja mēs apskatām visu šo laikmetu, tad, atskaitot F. Roziņa «Latviešu zemnieku», no kura iznākusi tikai pirmā, vēsturiskā, daļa, arvien vēl vienīgais vispārīgākais rakstiņš šīnī jautājumā, kas apņem visu jautājumu kopēji, ir b. § 1905. g. rudenī uz ātru roku, pa daļai polemikas veidā pret savienībniekiem sastrādātās «Piezīmes par agrārjautājumu» (pārdrukātas «Nākotnes» Nr. 1 un 2)*. Mēs varētu jau gan sacīt, ka šīs piezīmes tā apmēram izteica to-reizējās biedru lielā vairuma domas un tās acīmredzot palikušas līdz šim maz grozītas, tomēr tā vien ir ļoti maz. Tādēļ arī, kad 1907. g. iznāca «Atvases», par agrārjautājumu tanīs bija ik numurā pa rakstam. Pa laikrakstiem izkaisiti it sevišķi interesanti rakstiņi par atsevišķiem jautājumiem no b. Āža. Ja vēl pievienojam pāri rakstiņu, kur tika aizstāvēta meņševiku zemes municipalizācijas ideja, tad tā ir visa mūsu literatūra šīnī tik svarīgā, varbūt vis-svarīgākajā programmas jautājumā. Tas, saprotams, ir par maz. Tagad, pēc desmit gadiem, jautājums pacelsies no jauna ne vien tai ziņā, ka pie mums, kā redzējām augstāk, no jauna pacelsies balsis, kas grib pamatot mūsu agrārpolitiku uz sīksaimniecības pārākumu par lielsaimniecību, bet arī tanī virzienā, ka mums būs kopā ar krieviem

* Stučka P. Rakstu izlase, 1. sēj., 149.—181. lpp. Red.

nopietni jāapdomā, vai neatrasies pamats, kur mūsu domas varētu arī šinī programmas jautājumā apvienoties, jo jaunākās pārgrožības Krievijas agrārapstākļos nozīmē soli attīstības virzienā, kas Krieviju stipri tuvina Baltijai.⁵²

Citi programmas jautājumi īpašas domu starpības izcelt nevarēja. [LSDSP] 1904. gada programma ne visai daudz atšķirās no vispārējās, t. i., krievu biedru programmas. Tā bija pamatota uz Marksā mācību par sabiedrisko un saimniecisko attīstību viņas skaidrajā veidā, un šinī ziņā Latvijas apstākļi ar savu proletariāta skaidro tipu kā pilsētā, tā uz laukiem bija visizdevīgākais lauks. Un šis apstāklis tad arī tādos svarīgos jautājumos kā tautības jautājums aizsargāja no čehu partijas likteņa*, t. i., nacionālisma, jeb atkal agrārjautājumā no revizionisma, tas ir, sīksaimniecības idealizēšanas. Bet no tā saucamā revizionisma puses mums var draudēt uzbrukums programmas vispārējā daļā, jo Krievijā kapitālisma attīstība, vēlāk iesākusi, iet straujāk uz priekšu nekā savā pirmsdzimtenē** un šejienes lielrūpniecība caurmērā ir *ielāka* (pēc strādnieku un kapitāla daudzuma uz ikkuru uzņēmumu) nekā ārziņmēs. Bet blakus tai (un tas sakāms pa daļai arī par Baltiju) pastāv pavismaz attīstītā sīksaimniecība, kas dažā ziņā tomēr konkurē ar pirmējo, kuras peļņas tiesa Krievijā caur augsto aizsargmuitu ir pavismārkārtīgi, gribētos teikt, ārprātīgi augsta, jo sniedzas dažos arodos*** pie 50—100% no ieguldītā kapitāla, un šī sīksaimniecība, vienalga, vai amatniecības jeb mājrūpniecības veidā, kaut gan arī krit zem kapitālisma iespāida, rada sabiedrisku slāni, kas var kļūt par auglīgu lauku dažādām revizionisma idejām. Vienā otrā galvā arī pie mums tās jau parādījušās, tomēr negribētos ticēt, ka tās pie mums varētu spēlēt ievērojamu lomu.

Ar to beidzu savu atskatu.

Ne slavas dziesmas dziedot savai pagātnei, mēs pareizi kalpojam strādnieku šķiras pacelšanai un galīgai atsvabināšanai. Un tādēļ es drīzāk par maz nekā par daudz uzsvēru faktus par mūsu vienprātību programmas jautājumos. Bet vienu es no sirds vēlos, kaut vienprātība

* Sk. 4. piezīmi. *Red.*

** Domātā Rietumeiropā. *Red.*

*** — nozarēs. *Red.*

programmas jautājumos pie mums nekad nedibinātos uz *vienaldzību* pret šiem jautājumiem. Simtreiz labākas *apzīnīgas domu starpības* nekā *neapzinīga vienprātība*.

Veterāns

«*Darbs*», 3. nr.,
1914. g. jūnijā, 172.—176. lpp.

Iespiests pēc žurnāla teksta

APDROŠINĀŠANAS KAMPAŅA UN LATVIEŠU PROLETARIĀTS

Kamēr krievu proletariāta apdrošināšanas kampaņa, it īpaši Pēterburgā, uzreiz izvērsās visā plašumā,⁵³ latviešu proletariāts sākumā pret to izturējās ar zināmu vienaldzību. Un tikai krievu proletariāta kustības acīm redzamajā ietekmē šai ziņā nule vērojama rosība.

Tā nav nejausība. Latviešu strādnieku šķirai šis proletariāta organizēšanās veids bija pazīstams no vācu avotiem, bet Vācijā, kā zināms, tas vēl šodien nerada īpašu entuziasmu. Turklāt latviešu strādniekiem jau, pirms tika iegūtas jebkādas brīvības, gadu desmitiem ilgi bija legāla tipa strādnieku organizācijas* — apdrošināšana slimības gadījumā. Šīm biedrībām, kas lielākoties bija pilnīgi patstāvīgas un no fabrikām neatkarīgas (bet fabrikas nepiedalījās arī izdevumu segšanā), it īpaši Rīgā bija diezgan daudz biedru, lielāko tiesu strādnieki (bija biedrības, kuru biedru skaits sniedzās līdz 6000). Savā laikā biedrībām bija pat zināma nozīme proletariāta kopējos mērķos. Taču ar laiku tās zaudēja šo savu agrāko nozīmi, un tagad tur ieperinājušies diezgan daudzi mēreni un atpalikuši elementi, kas katrā ziņā cenšas saglabāt uzkrātos kapitālus un to dēļ atsakās no visa «riskantā».

Organizētie strādnieki, kam šis «slimokasu un bērukas» tips pazīstams, uz jaundibināmajām slimokasēm, turklāt vēl ar fabrikantu piedalīšanos valdē, dabiski, raudzījās ar zināmu neuzticību. Arī pārējā Krievijā apdrošināšanas kampaņa savu tagadējo nozīmi ieguva tikai kopš tā laika, kad tajā sāka lietot plašus lozungus (visas pilsētas kase, apdrošināšanas pārstāvji pēc platformām utt.), kad tā uz-

* Domātas strādnieku savstarpējās palīdzības biedrības. *Red.*

sāka uzbrukumu līnijā, ko pretinieks visvairāk aizsargāja un kas tātad pretiniekam bija visvairāk apdraudēta, — un nevis kopā ar visu nokrāsu oportūnistiem gāja pa mazākās pretestības ceļu.

Latviešiem, apdrošināšanas kampaņai sākoties, vadošajās sfērās* pārsvarā bija pēdējā tendence, tāpēc no visa novada, pat Rīgā, kur proletariāts bija tik atsaucīgs attiecībā uz visām šķiras interesēm, kampaņa bija šaurāka rakstura nekā Pēterburgā un Varšavā. Pa daļai tas izskaidrojams ar latviešu proletariāta daudz lielāko organizētību, jo tur visu laiku (nu jau 10 gadu) pastāv saliedēta, vienota politiska organizācija, un tāpēc nebija jūtama tāda vajadzība pēc jauna tipa šķiras organizācijas. Un tomēr te svarīgākā nozīme bija tam, ka nebija lozungu, kas aizrauj arī masas apzinīgos elementus. Tā, piemēram, prasību pēc visas pilsētas kases te izvirzīja tikai daudz vēlāk, un varbūt tāpēc 60 uzņēmumu īpašnieki tik viegli piekrita vienai kopējai kasei.⁵⁴

Taču, tiklīdz apdrošināšanas kampaņa ieguva nopietnāku raksturu, arī te fabrikanti šai jaunajai strādnieku šķiras kustībai uzbruka ar visu spēku un nežēlibu. Slimokasu darbinieku atlaišana no darba, aresti, izsūtīšana — tāda bija atbilde, tiklīdz slimokases sāka iegūt šķiras organizācijas raksturu.

Traģiskā nāve, kādā mira biedrs Aleksandrovs, kuru šajās dienās apglabāja desmitiem tūkstošu Rīgas biedru, vislabāk rāda, kāda rakstura ir Rīgas uzņēmēju ciņa.

Patlaban Rīgas proletariāts arī šai ziņā iet kopsolī ar Pēterburgas proletariātu, turpretī par citām [Latvijas] novada pilsētām to nevar teikt. Bet organizatoriski īpaši nozīmīga šī kampaņa varēja būt Kurzemei, kur strādnieku šķiras politiskā organizācija kļuvusi nedaudz vājāka. Cērēsim, ka uz plašo lozungu pamata latviešu proletariāts arī šai kampaņā nevis atpaliks no krievu biedriem, bet, gluži otrādi, vienmēr atradīsies pirmajās rindās.

P. S.

«Вопросы Страхования»,
25. (35.) nr., 1914. g. 21. jūnijā

Tulkots no krievu valodas

* Domāta LSD meņševistiskā CK, kas darbojās līdz LSD IV kongresam 1914. g. janvārī. *Red.*

1905.—1915.

Politisks atskats

Tā bija! Tā būs?

K. Markss mūs iemācīja sabiedrisku pārgrozību laikmetus apraudzīt no šķiru cīņas stāvokļa. Un vienīgi ar šo ieroci rokās mums tiešām iespējams kaut cik saprast to, kas norisinās šādu sabiedrisku lūzumu laikmetos. No šī stāvokļa skatot, mēs redzam, kā šādos laikmetos valdošā šķira nāk asā sadursmē ar apspiesto vai apspiestām šķirām, kā, uzvarai mainoties, apspiestā šķira paceļas, bet reizē no tās atdalās jauni slāņi, kas, cīnoties kopā ar to, tomēr reizē sāk cīņu pret to, un kā taisni caur šo nevienprātību pašu cīnītāju starpā pārgrozības pieņem jo straujāku raksturu, arvien rodoties jo radikālākiem elementiem, kas attīstību uz priekšu dzen. Bet, tiklīdz visradikālākā strāva sasniegusi visaugstāko pakāpi, no tās atdalās mērenākie, sniedz roku pretiniekiem un iesāk prečstrāvu roku rokā ar pretinieku pret savu bijušo savienībnieku*.

«Pēc pirmā lielā panākuma,» saka Engelss, «uzvarējušais mazākums parasti sašķēlās: viena tā daļa apmierinājās ar sasniegto, otra gribēja iet tālāk, izvirzīja jaunas prasības, kas atbilda, vismaz daļēji, plašu tautas masu īstām vai iedomātām interesēm. Atsevišķos gadījumos šīs radikālākās prasības tiešām tika realizētas, bet lielāko tiesu tikai uz ļoti īsu laiku: mērenākā partija no jauna guva virsroku un likvidēja — pavisam vai daļēji — pēdējos iekarojumus; tad uzvarētie sāka kliegt par nodevību vai arī izskaidroja sakāvi kā nejaušību. Bet patiesībā viss norisinājās lielāko tiesu šādi: tas, kas bija iegūts ar pirmo uzvaru, nostabilizējās tikai tad, kad otreiz bija uzvarējusi radikālākā partija; tiklīdz tas bija panākts un līdz ar to veikts tas, kas tajā brīdī bija nepieciešams, radikāli un viņu sasniegumi atkal nozuda no skatuves.»**

Šo formulu Engelss, zināms, neizperināja savā studiju istabiņā; viņš to izlobīja iz pamatīgiem sabiedrisko pārgrozību izpētījumiem, un tādēļ formula ir tik pārliecinoša un dzīvo līdz šim brīdim.

* — sabiedroto. *Red.*

** Cītās no F. Engelsa uzrakstītā ievada K. Marksā darbam «Šķiru cīņa Francijā no 1848. līdz 1850. g.» (Markss K., Engelss F. Darbu izlase divos sējumos, 1. sēj. R., 1950, 95. lpp.). *Red.*

1905. g. bija Krievijai sabiedriska lūzuma gads. Ar to es, saprotams, nebūt negribu pievienoties tam uzskatam, iš kā attīstības laikmetus varētu norobežot gadiem vai pat dienām. Šis lūzums iesākās daudz agrāk un vēl drīz nav galā. Bet sabiedriskā kustība 1905. g. sasniedza pirmo visaugstāko pakāpi, un no šī stāvokļa mums ir tiesība atzīmēt 1905. gadu.

Apraugiet nu to, kas notika Krievijā iepriekš 1905. gada, un jums kļūs saprotams, kādēļ vispirmā plašā opozīcija birokrātijai radās zemstū pašvaldībās, kas vēlāk, kā visiem zināms, kļuva par vistumšākās reakcijas ideju perēķiem. Kādēļ tolaiku pilsētu buržuāzija gāja roku rokā ar kreiso inteligenci, kas tagad abi kopā pārgājuši savā vairumā reakcionāros oktobristos vai vismaz mērenos kadtos. Viņu uzvara pār birokrātiju gan nebija pilnīga, bet tomēr tā bija uzvara, un, kad uz skatuves parādījās kā dzīvi priekšmeti strādnieks un viņam pakaļ zemnieks, progresīvie birgēliskie elementi triecās atpakaļ un pārdeva jeb nodeva savus kreisākos cīņasbiedrus, kļuva par viņu vairāk vai mazāk sīviem pretiniekim. Otrup, mēs redzam, ka Buligina padomdevējas domes projektā un arī vēl pirmajā Valsts domes vēlēšanu sistēmā zemnieki birokrātijas acīs speleja glābēju lomu, kamēr 2 gadus vēlāk zemnieku kā naidīgu kūriju ne vien uz beidzamo ierobežoja*, bet vēl pilnīgi nodeva to «kungu» ziņā un vēl 2 gadus vēlāk pašu zemniecību iekšēji mēģināja saskaldīt stipros un vājos, bagātos un nabagos, izdodot pazīstamo likumu, kas no augšas ar varu saārdītu senseno zemniecības solidaritātes pilāru, viņu kop- jeb sādžas zemes saimniecību.** Tāda veselu iedzīvotāju slāņu pēkšņa pārvietošanās no vienas puses uz otru mums bez sajēgas par šķiras cīņu izliktos pilnīgi nesaprotama, kamēr tagad tā mums izliekas itin dabīga, pārāk dabīga.

Vēsturiskajā 1905. gadā atzīmējami 3 mēneši: janvāris, oktobris, decembris, reizē trīs etapi mūsu pārvērtības gadā. Visbiežāk min oktobri, bet oktobris bez izdevīga*** decembra palika uz smiltīm celts, kamēr priekš atjaunotās Krievijas par visraksturīgāko momentu jāuzskata janvāris.

* Domāti 1907. g. 3. jūnija Valsts domes vēlēšanu likumā noteiktie ierobežojumi. *Red.*

** Domāta Stolipina valdības agrārās reformas īstenošana, kas plaši izvērsās no 1909. g. *Red.*

*** — veiksmīga. *Red.*

Ja mēs pašķirsim krievu birgēlisko politisko literatūru līdz janvārim 1905. g., mēs tur strādnieku sastopam kā saimniecisku faktu, skaitli (vienskaitli) jeb kā abstraktu nedzīvu ideju; kā politisku faktoru to mēs atrodam tikai tiesas sēžu referātos un nelegālā literatūrā. Jo raksturīgi šīnī ziņā, piem., 1904. gada [liberāļu] politiskie mielasti (banketi); tur uzdziedāja augstas laimes strādnieku šķirai, bet bez žēlastības dzina ārā, tikiļdz tanīs kā nelūgti miera traucētāji ieradās dzīvi strādnieku šķiras locekļi. Janvārī 1905. g. strādnieku šķira parādījās uz ielas, pa daļai pat palika tur guļam un — par strādnieku kustību kā svarīgu politisku faktoru Krievijā vairs neviens nešaubījās.

Un liberāļi? Viņu turpmākās nodevības dīglīši radās jau janvārī 1905. g. Lai atminamies tikai, ko jau toreiz saņīja pazīstamais liberāļu vadonis Strūve. Visu gadu cauri mēs redzam, kā buržuāzija top gan dzīta uz priekšu taisni no šī kreisā spārna, bet nav vairs noslēpums, ka pie pirmā gadījuma viņi metīsies sāņus. Oktobrī tas kļuva par faktu... 17. oktobra solījumu tie uzņēma ar gavilēm kā lielu uzvaru... Nevilšus atgādinās cits vēsturisks moments: tas bija 18. martā no rīta 1848. g., kad Prūsijas vecais tieslietu ministrs Saviņjī Berlīnē uz ielas kādām drūmam strādniekiem gribēja ieskaidrot, ka patiesībā ar tādu izlaistu manifestu tautai vairāk dāvāts, nekā tā prasījusi, uz ko strādnieks mierīgā garā atbildēja: «Vecīt, tu to nesaproti, nekas mums nav dāvāts...»

Un vai mums darīt te pārmetumus liberāļiem, kad tāds vecs marksists kā Plehanovs, kas jau ilgi iepriekš 1904. gada brīdināja, lai tikai pārāk neuzsverot sociālās strādnieku šķiras prasības, kas varot atbaidīt liberāļus, par to, kas notika pēc [1905. g.] oktobra, atrada tikai nosmādēšanas vārdus: nevajadzēja ķerties pie citiem ieročiem... Decembris bija neizdevīgs, un taisni caur to arī oktobris krita, gan ne uz reizi un ne pilnīgi, bet pamazām sadrupa*. Ne uzreiz tādēļ, ka parādījās uz politiskās skatuves strādnieku šķiras novēlinājies ciņasbiedrs — zemnieks.

Tālākā gaita jau bieži atkārtota. Pirmā, tas ir, boikota**

* T. i., zuda 1905. g. oktobrī izcīnītās daļējās politiskās brīvības.
Red.

** Revolucionārie sociāldemokrāti boikotēja I domes vēlēšanas.
Red.

jeb kadetu dome ar visu savu skaļo runigumu neprata izlabot kļūdu, kas bija radusies pie viņas celšanās. Viņa neprata ne pie sevis saistīt zemnieku (atminiet, ka tā liedzās iepriekš [Domes] atlaišanas balsot par kreiso zemes likuma projektu!⁵⁵), ne no jauna iegūt strādnieku šķiras labvēlibu. To, ko vajadzēja darīt Domē, viņi par vēlu mēģināja Viborgā. Un viņu Viborgas uzsaukums⁵⁶ palika vējā saukts, nekas uz to neatsaucās. Kadetu nodevība vēl spilgtāk tika atklāta Otrajā domē (II domes sociāldemokrātiskās frakcijas nodošana!).⁵⁷ Līdz ar to no oktobra pānākuma atdrupa viņa svarīgākā daļa.

Trešā un Ceturtā valsts dome reizē nozīmē arī ārpus viņas reakcijas galīgo uzvaru, t. i., gan ne pilnīgu atgriešanos uz atklātu, skaidri birokrātisku režīmu, bet nonakšanu pie tās robežas, no kuras tikai vairs viens solis uz to. Domes vārda brīvības apspiešana, kas noved lidz tiesai par deputātu runām pret pašiem deputātiem un avižu redaktoriem, deputātu tiesāšana, to izdzīšana un beigās...* Tur tiešām vairs tikai viens solis. Bet vai to spētu un vai to varētu spert? Tā kā attīstības gaitu spēji pārtrauca 20. jūlijs**, tad mums šīnī ziņā atliek tikai varbūtības, bet par šīm varbūtībām mums ir svarīgi aizrādījumi, kā to redzēsim tālāk.

Bet kas tad bija tas *paliekamais*, ko atnesa 1905. g. Krievijai? Vispirmā kārtā *tautas vietniecība*, gan vēl tikai kā ilūzija, kā mānu konstitūcija, lietojot Lasala izteikumu, bet tomēr jau kā taustāma ideja un ne vairs «bezjēgas sapnis». Konstitūcijas vārda legalizēšana — tas bija pirmais solis, kas atzina beigās to, ko teorētiķi jau vienmēr bija sacījuši, proti, ka Krievijai jāiet pa to pašu ceļu, kuru jau staigā visa pārējā Eiropa, proti, pretim demokrātijai. Otrs fakti bija *strādnieku šķiras kustība* ne vairs vienīgi kā elementāra — dabas parādība jeb kā abstrakta ideja, bet kā organizēts politisks spēks. Kā jau sacīju, šis fakti bija varbūt tas viszīmīgākais. Un tad atziņa, ka nepieciešama galīga *zemniecības* atsvabināšana, gan atkal ne tā, kā to sev attēloja pati zemniecība, piem., lielo zemes īpašumu atsvabināšana, bet birokrātiskā ceļā — caur Stolipina zemes likumu, — tomēr solis, ja arī ne visai izdevīgs, uz ceļa notīrišanu *kapitālisma* gaitai. Tātad šī

* Acīmredzot te bija jābūt vārdiem — «Domes padzīšana». *Red.*

** T. i., cariskās Krievijas iestāšanās pasaules karā. *Red.*

pēdējā, t. i., kapitālisma gaita un ne kaut kādi nejauši notikumi Tālos Austrumos* bija 1905. gada [revolūcijas] patusais cēlonis. To pierādīja nākošie gadi: kad jau nāves klusums valdīja pār plašajām tēvijas robežām, daži domāja cīņu galīgi izbeigtu un gatavojās spērt šinī virzienā pēdējo soli, tad taisni kapitālisma attiecību novadā parādījās jaunas dzīvības zīmes, kas atkārtojās, auga plašumā un atklāja plašus izskatus novērotāja acīm.

Jo svarīga zīme ir šinī ziņā skaitļi par streikiem. Pie mums, pēc nepilnīgajiem fabriku inspektoru skaitļiem, tai rūpniecības daļā vien, kas viņiem padota,

bija	streiki:	ar streikotājiem:
1904. g.	68	24 904
1905. „	13 995	2 863 173
1906. „	6 114	1 108 406
1907. „	3 573	740 074
1908. „	892	176 101
1909. „	340	64 166
1910. „	222	46 623
1911. „	466	105 110
1912. „	1 918	511 309

Šie skaitļi, saprotams, ir daudz zemāki par īstenību, jo, pieskaitot citas rūpniecības un tad tirdzniecības iestādes, vienīgi par *politiskiem* streikiem ir aprēķināti šādi skaitļi:

1905. g.	1 424 000	streikotāju
1906. „	650 000	„
1907. „	539 000	„
1911. „	96 000	„
1912. „	1 272 000	„
1914. g. 7 pirmos mēne-		
šos	1 500 000	„

Ja skaitļi tiešām spēj runāt, tad še viņu valoda ir nepārasti gaiša un noteikta... 20. jūlijs pārgrieza šo vēstures pavedienu. Tagad skan tikai pretējā lēgera — rūpnieku balsis, kas no Maskavas pārskan vai visu «austrumu» un «rietumu [kara] teātru» troksni. Un visā šinī tracī 1915. — jubilejas gads rēgojas pretim kā liela jautājuma zīme.

Patlaban ir divējāds uzskats uz 1905. gada sekām. Vieni

* Domāts krievu-japāņu karš. *Red.*

tam tic uz līdzības, analogijas pamata. 1903./1904. g. bija 1905. g. priekštecis, tātad utt. Un, ja kāds viņiem aizrādītu, ka ārējie apstākļi tagad un toreiz pēc sava satura ir pavisam citādi, tad viņi atbild ar veco ticības apliecību: «Es ticu, tādēļ ka tas ir neticami» (latīniski «absurdum»). Un ko nu runāt par sarežģītiem politikas jautājumiem, kad vienkāršos «vēdera jautājumos» tie neredz tālāk par savu deguna galu. Tā parastu Maskavas kupču cīņas dziesmu pret ukkuru* konkurenci (šoreiz tikai rupjākā tonī) tagad pilnā kaklā velk līdzi pat viņu pircēji, it kā tie nesaprastu, ka vienīgi viņiem pašiem būs jāsamaksā par šo koncertu. Un, ja zemes īpašnieki gavilē, kad rublis krit cenā un maize ceļas, tad ēdāji viņu gavilēm piebalso, it kā pirmoreiz dzirdētu, ka viņiem taču būs jādzīvo no šīs lētās naujas un dārgās maizes. Ilūzijas — uz «ienaidnieka» kabatas rēķina. Akla ticība — uz «sabiedroto» devīgu roku.

Otrs virziens ir tieši pretējs: pesimisms, izmisums. Noliegt ne vien 1905., bet arī 1915. gadu! Viss, kas līdz 1905. g. likās ataustam, beigts un galīgi likvidēts... Un, tiešām, šim uzskatam ir vairāk reāla pamata nekā pirmajam. Tur, no kurienes mēs paraduši gaidit demokrātijas rīta zvaigzni, demokrātija patlaban zaudē kreditu. Beļģijā pie visas ārējās nelaimes pievienojas iekšēja kaite — stiprs antidemokrātisks virziens, ko Leopolds ar savu atbaidošo piemēru bija izskaudis, tagad atmodinājis Alberts un ārējie apstākļi. Anglijas demokrātismam bez līdzšinējā ienaidnieka — imperiālisma nopietni sāk draudēt pastāvīgs militārisms vispārējas karaklausības veidā. Un no Francijas nāk ziņas, ka tur reakcijai esot sen nedzirdēti panākumi. Kreisā prese glēvulīgi klusa un neinteresanta, turpretim monarhistu publicisti (piem., spīdošais salonu romānists, tagad reakcionārais publicists Pols Burzē) gūstot nepelnītus laurus nacionālistiski monarhistiskā virzienā. Un lieлākā vēstures ironija tā, ka treju demokrātisku valstu demokrātija gaida glābiņu taisni no demokrātijas pretpola.

Bet *strādnieku* šķiras kustība? Tā it kā apstājusies, iestigusi nacionālisma purvā. Birgelišķās aprindās jau skaļi izteic cerības, ka tas tā palikšot joprojām. Ne vien starptautiskā solidaritātē dabūjusi plaisu, arī nacionālo organizāciju starpā gaidāma šķelšanās, mazākais, stipra

* Acīmredzot domāti vācu tirgotāji («Ukkermark» — sens Brandenburgas nosaukums). *Red.*

berzēšanās. Un daudziem tas mīlais miers pat kreiso partiju klēpī šķiet tas vissvarīgākais.

Turpretim *kapitālisms* un *birģeliskā sabiedriba* šķiet nostiprināmies uz neparedzamu laiku. Buržuāzijas gara pasaule* šķiet uzvarējusi pār visu zemju proletariātu atsevišķi.** Šķiru cīņa un vienas tautas daļas naidošanās ar otru ne vien aizliegta oficiāli, bet it kā nozudušas pašas par sevi. Turpretim kapitālisms pierādījis, cik maz viņam jābaidās no dažu nedēļu ilgas darba apstājas, ja nu jau pusgadu pilnīgs rūpnieciskās dzīves pārtraukums to nespējis nokaut. Mūsu teorētiķiem būs nopietns darbs visu to kritiski apgaismot, tiklīdz būs pieejami visi vajadzīgie un objektīvie fakti un skaitļi.⁵⁸

Bet man šķiet, mums izmisties nav iemesla, jo visas šīs parādības nav nekas jauns un pavisam neparedzēts. Vai mēs neesam diezgan bieži uzsvēruši, ka birģeliskā pasaule jau sen vairs nezvēr uz *demokrātiju* un ka imperialisms kā demokrātijas ienaidnieks nevienas zemes buržuāzijā vairs neatrod nopietnu pretinieku? Un vai ne taisni mēs ik uz soļa neuzsveram, cik liels vēl iespaids uz *strādnieku šķiru* ir buržuāzijas gara pasaulei? Pēdējie notikumi gan pierādīja, ka šīs iespaids bijis patiesībā vēl stiprāks, nekā to pat varēja gaidīt, bet vai nav iemesls rēķināt taisni aiz šī iemesla uz jo straujāku reakciju pret to***...

Visādā ziņā pašiem strādnieku elementiem arī būs jāpārdzīvo nopietna iekšēja krīze, lai atkratitos no dažādiem sīkpilsoniskiem māžiem viņu ideoloģijā un psiholoģijā.

Un *kapitālisma* ziņā mums jau tās nedaudzās ziņas, kas sasniedzamas, rāda arī otru pusi. Mēs lasām īsas ziņas par to, kā, piem., Vācijas rūpniecība visā valstī noorganizējusies pilnīgi plānveidīgi valsts vadībā ar kapitālistu un pa daļai pat strādnieku šķiras priekšstāvju piedalīšanos.⁵⁹ Šāda nepiedzīvota koncentrācija, kaut arī uz neilgu laiku, sakarā ar plašu bezdarba apdrošināšanu rāda jaujas izredzes uz visa šī aparāta pārvaldības maiņām, mazākais, to iespējamību. Atvelkot, piem., šīnī rēķina uzdevumā buržuāzijas gara pasaules iespaidu uz strādnieku šķiru, kādu mēs novērojam šimbrīžam, un ieliekot tā vietā neatkarīgu strādnieku šķiru, starptautiski cieši organizētu

* Buržuāzijas ideoloģija. *Red.*

** T. i., katrā zemē atsevišķi. *Red.*

*** Šeit cara cenzūra tekstu svītrojusi. *Red.*

un ar neapgrāzītiem lozungiem... Man liekas, aina dabūtu pavisam citu nokrāsu. Un, kad būs jāstājas pie tik daudz nopoštīta un satriekta jaunbūves, vai tad tālu meklēt pēc idejas — izdarit šo pārbūvi pēc jauna plāna, galīgi un pašiem?*...

Kapitālisms kā saimnieciskas attīstības virziens nav apstājies un nevar apstāties. Tamlīdz arī nav aizliedzamas un novēršamas tagadējā sabiedrībā šķiras un to pretišķibas. Un nav apturama ne ar kādiem aizliegumiem vai ārējiem zibens novedējiem cīņa šo pretišķību starpā. Tiklīdz būs pārtraukta tagadējā cīņa starp nācijām, uz kādām drupām tas arī nebūtu un kādās jaunās robežās tas arī ne-norisinātos, rasisies no jauna briva starptautiska *konkurence kapitālistu šķiru* un *starptautiska solidaritāte* visu zemju *strādnieku šķiras starpā*, kur un cik tālu tā arī nebūtu pārtraukta tagadējā momentā.

Jubilejas atskatā visiem šiem īsajiem aizrādījumiem pāris vārdos, pareizāk, aizminējumiem pusvārdos, var būt tikai viens nolūks: modināt no jauna uz domāšanu tur, kur tas būtu piemirsts, aizrādit uz jaunām izredzēm tiem, kas jau būtu sākuši meklēt glābiņu izmisumā — pesimismā. Desmit gadus atpakaļ man gadījās aizrādīt, ka strādnieku šķira nepazīst izmisuma, ka tur, kur *birgēliskā pasaule* kļūst par vienu nepiepildītu *ceribu nabagāku, strādnieku šķira top par vienu piedzivojumu bagātāka***. Tātad, ja mēs atskatām atpakaļ uz 1905. g., tad ne lai atdusētos atmiņās uz oktobra savītušiem lauriem***, bet lai cienīgi atgādātu visu šo gadu no janvāra līdz decembrim. 1906. gadam dažā ziņā piekristu nosaukums zemniecības gads (par ko citreiz vairāk), — 1905. gads bija nenolie-dzami strādnieku šķiras atdzimšanas gads. Un šī atdzimšanas gada jubileja piekrītas 1915. gada janvārim. Bet kāda lai būtu šī jubileja? Vai tiešām tikai sēru gājieni, vaimanas, kapi un krusti?...

P. St.

«Jaunais Arodnieks», 1. nr.,
1915. g. 3. janvāri, 1.—4. lpp.

iespiests pēc žurnāla teksta

* P. Stučka šeit Ezopa valodā runā par objektīvo nepieciešamību iestenot proletārisko revolūciju un pāriet uz sociālistiskām ražošanas attiecībām. *Red.*

** P. Stučka šeit norāda uz savu darbu «Politiska brīvība». Sk. *Stučka P. Rakstu izlase*, 1. sēj., 101. lpp. *Red.*

*** T. i., uz 1905. g. oktobra politiskā streika panākumiem. *Red.*

MŪSU UZDEVUMS

1905. g. decembrī Maskavā, Gruzijā un Latvijā bruņotās tautas sacelšanās tika asiņaini apspiestas, un ar to apstājās revolūcija. 27. februārī 1917. gadā ar bruņotu sacelšanos no jauna iesākās, šoreiz Pēterpilī, Viskrievijas revolūcija, un 3 dienas vēlāk patvaldība bija lauzta. Ķeizars Nikolajs II atteicās no troņa līdz ar dēlu, un kroni no galvas nolika arī viņa brālis, acīmredzot aprēķinādams, ka labāk zaudēt vienīgi kroni nekā kroni ar visu galvu. Tagad valda Pagaidu valdība ar oktobristu—kadetu ministriju, kurā ieiet arī Darba grupas⁶⁰ loceklis Kerenskis un kura apsola sasaukt Satversmes sapulci. Kas nu būs tālāk?

Vai revolūcija jau beigusies jeb nule tikai iesākas? Kā izturēties pret jauno valdību un kā rīkoties turpmāk? Tas viss atkarājas pirmā kārtā no atbildes uz jautājumu par tagadējo momentu.

Pēc sava sastāva 3. jūnija Valsts dome ir reakcionāra un pēc savām šķiras interesēm kontrrevolucionāra; tagad* tā ir «revolucionārā» Pagaidu valdība. Mums vispirms jāparauga, uz kā pamatojas šīs Pagaidu valdības vara, un tālāk, kādi ir mūsu uzdevumi pret to.

Kā zināms, [1907. g.] 3. jūnija likums par Valsts domes vēlēšanām bija tiešs kontrrevolucionārs solis un nodrošināja vairumu reakcionārajai muižniecībai ar mazas daļas pilsētu lielkapitālistu piedalīšanos. Tātad viņa atbalstās uz šķiru, kas ir tieši kontrrevolucionāra. Tātad tikai ārējais spaids no tautas puses padarīja šo Domi vispirms par opozīcijas perēkli un tagad pat par revolūcijas laikmeta Pagaidu valdību. Tiesa gan, pēc skaita pagaidu ministrijās valda kadetu un progresistu vairums un pat viens no Darba grupas biedriem tur piedalās, bet jāievēro tikai tas apstāklis, ka galvenā ministrija — *iekšlietu* ir kņaza Ļvova rokās, kas, pats agrārietis, vada visu lielo Zemstes pašvaldību (tas ir, lielgruntnieku pašvaldību) apvienību⁶¹ un reizē sagrābj arī pārējo administratīvo aparātu, lai saprastu Pagaidu valdības patieso raksturu.

Saprotams, viņai ir vēl jābaidās no vecās kārtības, bet viņa savos sirdsdziļumos vienmēr būs ar mieru līgt ar

* T. i., pēc carisma gāšanas. *Red.*

reakciju, jo jāzina taču skaidri, ka revolūcijas pilnīga uzvara ir visas feodālās (muižnieku) šķiras nāve. Un arī kapitālistiskā šķira — lielburžuāzija bailēs no izaugušā proletariāta būs ar mieru drīzāk līgt ar labējo nekā ar kreiso pusī. Viņa mainīs krāsu, ja vajadzīgs, ik stundas. Atrinieties tikai kadetu vadoni Miļukovu, kuram sociāldemokrāti 1905. gadā bija — draugi pa kreisi, dažus gadus vēlāk — jau ienaidnieki no kreisās puses, kas tikai 2. martā 1917. g. pulksten 3 dienā kļuva atkal par «*draugiem pa kreisi*». Jeb tas pats Miļukovs, kas Valsts domē izlamāja «sarkano lupatu» (красная тряпка), kam mītiņu runa bija tikai zobošanās priekšmets, tagad pats ar sarkanu lentīti pie krūtīm jau kā ministrs tur runas — mītiņā.⁶²

Tātad Pagaidu valdības pamata sastāvs ir skaidrs: tā ies pa revolūcijas ceļu *tikai tik ilgi, kamēr to pietiekoši uz to dzis revolucionārā tauta*. Bet, ka viņa ar mieru jau tagad lakstoties ap reakcijas elementiem, redzams no visas viņas rīcības. Pēterpili, kur revolūcijas vilnis gāja visaugstāk, ir gan apcietināti, bet vēl ne tiesāti daži reakcijas tumšie spēki. Provincē, kur revolūcija vēl nav ieviļnojusi ļaužu masas, atzīst revolūciju un paliek administrācijas priekšgalā tie paši agrākie tumšie spēki un reakcijas bēnes kalpi. Ko no tādas mērenības var gaidīt republika?

Bet kāds tad lai ir mūsu uzdevums, un kā mums iztūrēties pret šo Pagaidu valdību? Mēs patlaban pārdzīvojam buržuāzisku revolūciju, tas ir, mūsu *tuvākais galamērķis ir demokrātiska republika*. Pagaidu valdība tieši izsaka, ka viņa grib tikai monarhiju, bet ar parlamentārisku kārtību. Mēs nedrīkstam ielaisties uz tādu kompromisu, un tādēļ Pagaidu valdība *uz revolucionāro tautu var atbalstīties tik ilgi, kamēr viņas ceļš neizšķiras no tautas gaitas uz demokrātiju*. Un, tiklīdz viņa pazaudēs šo *revolucionārās tautas atbalstu*, viņai jākriņ, tāpat kā krita patvaldība, tiklīdz to atstāja zaldātu štiki, uz kuriem tā atbalstījās.

Te nu ir tas pamats, kas mūs šķir no mērenajiem krievjiem*. Tie mūs ik uz soļa baida ar to, ka *tikai nekrit Pagaidu valdība*. Viņi ir tais domās, it kā līdz ar šīs Pagaidu valdības krišanu būtu jākriņ arī visai revolūcijai. Bet kas tik zemu vērtē revolucionārās tautas spēku, tas

* Domāti meņševiki un eseri. *Red.*

nav glābjams. Nenoslēpsim savā priekšā, ka tikai pilnīgi demokrātiska valdība var vienādi vai otrādi atrast izeju iz Krievijas krīzes. Ne saimnieciskie un finansiālie, nedz arī militārie apstākļi nav grozāmi vienā dienā, un tie ir tik jauni, ka tiešām nav sevišķa prieka tikt tagad pie valdības, kuru vainos par ikkuru neizdevušos soli, pie kura sagatavošanas tā pilnīgi vai pa daļai nevainīga.

Kas var nākotnē segt caur karu sacelto miljardu budžetu? Tikai noteikta demokrātija, kas nebaidīsies no bijušā valdnieka nama un to zagļu bandas mantu un lielgruntnieku zemju konfiscēšanas un kas var atlauties nemaksāt agrākā režīma ietaisītos parādus. Kas var sev padarīt par patiesu draugu Krievijas zemniecību? Vienīgi tā demokrātija, kas līdzīgi Francijas buržuāzijai Lielajā franču revolūcijā ar mieru ziedot lielgruntnieku šķiru par labu zemniecībai. Kas var uzvarēt uz ārējā ienaidnieka frontes? Vienīgi *demokrātiski republikāniska armija ar sarkaniem karogiem priekšgalā un revolucionāriem kaujas saucieniem uz lūpām!*

Tātad var gadīties, ka tagadējā Pagaidu valdība var krist, pašai negribot, zem savas nastas. Vai tad atmest ar roku uz visu revolūciju? Nē! Tā revolūcija, kas netic saviem spēkiem, nevar uzvarēt. Saprotams, te iet runa tikai par *patiesiem spēkiem, kas ir un kas jāizaudzē plašumā pašā revolūcijas gaitā*. Bet tos var organizēt tikai ar patiesi revolucionāriem un ne mērenibas lozungiem.

Mēs dzenam un bīdām uz priekšu, cik tas iet, Pagaidu valdību, *to kritizēdam i k uz soļa un dodami savu pabalstu tikai tādiem viņas soļiem, kas nerunā pretim revolūcijai.*⁶³ Bet mēs organizējamies arī uz to, lai vajadzības brīdī varētu stāt paši pie varas kopā ar objektīvi revolucionāro sīkburžuāziju, tās starpā arī zemniecību uz laukiem. Tas viss ir patieso spēku jautājums, bet mēs nedrīkstam jau iepriekš baidīties no tā, ka tikai nenonākam [pie] *patiesi revolucionāras*, tas ir, no strādnieku un sīkburžuju (zemnieku) šķirām sastādītas pagaidu valdības.

«*Cīņa*», 1. nr., 1917. g. 7. (21.) martā. Iespiests pēc «*Cīņas*» teksta
Bez paraksta;

Darba kalendārs 1927. gadam,
«*Prometejs*». Maskavā, 1927,
44.—46. lpp.
Paraksts: -ps

PILSONISKĀ REVOLŪCIJA UN PROLETARIĀTS

K. Marksa uzskats uz proletariāta lomu pilsoniskajā revolūcijā, kā tas izteikts jau «Komunistiskajā manifestā», izriet no sabiedrības organiskas attīstības idejas. Tikai attīstīts kapitālisms spēj pārlēkt sociālismā; tikai tāds kapitālisms rada kā tehniskos pamatus ražojamo līdzekļu socializēšanai, tā arī pašu apzinīgo un revolucionāro proletariātu, kas pietiekošs skaitā, lai varētu izvest dzīvē šo sabiedrisko revolūciju. Tikai pilsoniskajā sabiedribā, t. i., sabiedrībā, kurā buržuāzija pie stūres, atklājas visa tā šķiru plaisa, kāda rēgojas starp buržuāziju un proletariātu, kamēr šī plaisa top apslēpta, ja proletariātam vēl ar buržuāziju kopā jākaro pret patvaldīgi muižniecisko iekārtu. Un tikai pilsoniskajā sabiedribā proletariātam rodas kustības un politiskas uzstāšanās brīvība, bez kurām nav iespējama strādnieku šķiras apziņas nodibināšanās un nobriešana. Tādēļ proletariātam tur, kur vēl nepastāv pilsoniskā sabiedrība, kur buržuāzija uzstājas «revolucionāri», kopā ar viņu «jāgriežas pret absolūto (patvaldīgo) monarhiju, feodālo zemes īpašumu un sīkpilsonību» un jācīnās kā pēc tuvākā mērķa pēc pilsoniskas sabiedrības kārtības nodibināšanas. Bet jācīnās vienmēr tā, ka lai «strādnieku šķirā valdītu iespējami skaidra apziņa par naidīgajām pretišķībām starp viņu un buržuāziju», ievērojot, ka tie paši sabiedriskie un politiskie apstākļi, kuri radīsies līdz ar buržuāzijas uzvaru, tūliņ jāgriež kā cīņas ierocis pret buržuāziju pašu. —

Tā apmēram rakstīja 10 gadus atpakaļ pazīstamā Hollandes kreisā sociāldemokrāte Rolande-Holsta, kad mēs viņu uzaicinājām izteikties par proletariāta nozīmi Krievijas revolūcijā. (Rakstīš pats iekrita ohrankā un ne[nāca] atklātībā.)⁶⁴ Zimējoties uz Krievijas apstākļiem, viņa aizrādīja, ka saimniecisko apstākļu un pašas strādnieku šķiras apziņas augstāka attīstība, salīdzinot ar agrākajām revolūcijām, tagadējā revolūcijā top par iemeslu, kas aiztur buržuāzijas uzvaru, tādēļ ka tā pati baidās uzvarēt. Bet savukārt šāda buržuāzijas izturēšanās pati pastēdzina atklāt to plaisu, kāda pastāv starp abām šķirām, un tādējādi saīsina turpmāko strādnieku šķiras patstāvīgo cīņas gaitu, kādēļ revolūcijas uzvarai jādod proletariātam daudz bagātāki augļi nekā visām agrākajām revolūcijām. «Pilsoniskā revolūcija Krievijā nevar uzvarēt, *nedodot*

proletariātam visplašākās demokrātiskās tiesības, kas nodrošinās viņa stiprumu un apzinīgumu turpmākā cīņā.»

Tagadējās revolūcijas gaita pilnā mērā apstiprina minētā raksta pamatdomas. Ievērojiet tikai to, ka varbūt nekad Krievijas strādnieku šķira nebija tik vāji organizēta kā revolūcijas priekšvakarā, jo ne vien visa reakcijas gaita, sākot no 1906. g., bet vēl lielākā mērā karš un kara stāvoklis pilnīgi izjauca visas vecās organizācijas (sociāl-demokrātiskās strādnieku partijas Pēterpils komitejas atliekas bija arestētas 26. februārī⁶⁵). Un tomēr nav noliedzams, ka proletariāts ir tas, kas ved revolūciju, un vajag birgēliska vēsturnieka aprobežotibas vai tieši ļaunprātīgas izturēšanās, lai varētu iestāstīt ļaudīm, ka «revolūciju tai-sijusi» Valsts dome un zemnieku saeimas* un ka šīs ap-rindas vedot arī pašu revolūciju. Ikkuram, kam ir acis ko redzēt, ir skaidrs, ka *revolūcijas vadošais centrs* ir Pēter-pils Strādnieku un Zaldātu deputātu padome un šīnī ko-pējā Padomē savukārt vadošā loma piekrīt strādnieku šķirai.

No visām agrākām revolūcijām franču 1848. gada re-volūcija bija pirmā, kurā uzreiz proletariāts uzstājās kā patstāvīga vara un uzreiz sasniedza tādu noteicēja stā-vokli, kuru agrāk viņam sasniegta izdevās, tikai revolūcijai sasniedzot visaugstāko attīstību. Bet, uzreiz sasniedzot vis-augstāko pakāpi, revolūcija atslīka atpakaļ, jo strādnieku šķirai nebija pietiekoši spēka noturēties un to noslīcīnāja jūnija mēneša asījainais pilsoņu karš**. Vai nav jābaidās tagad no tāda paša revolūcijas likteņa?

Vispirms mums jāatzīmē tā lielā starpība, kāda pastāv starp tagadējo kapitālisma un proletariāta attīstības stā-vokli un 1848. g., un, ja 1848. g. proletariāta uzvaru varēja uzskatīt par nejaušību, par zināmu epizodi, tad ta-gad politiska revolūcija bez proletariāta jeb ar proletariātu tikai vienkārši astē nemaz nav domājama. Strādnieku šķira ir izaugusi līdz ar kapitālismu skaita ziņā, viņa ir atsvabinājusies no sīkpilsoniskiem domu autiem un ir ta-gad ne vien atsevišķās personās, bet arī savā virzienā saistīta vairāk vai mazāk apzinātā šķiras vienības pārlie-cībā.

* Domātas zemsttu iestāžu apvienības. *Red.*

** Parizes proletariāta sacelšanos apspieda 1848. g. jūnijā. *Red.*

No tā var celties divi jauni pārpratumi: it kā strādnieku šķira viena vien varētu izvest revolūciju un it kā pašai revolūcijai, ja viņai nav sociāla* rakstura, nebūtu nekādas nozīmes. Pēdējais uzskats it ipaši svarīgu lomu spēlēja un spēlē Vācijā, kur kapitālisms pieņēmis tik attistītu raksturu un kur tās brīvības, kas vajadzīgas buržuāzijas attīstībai, ir lielākā vai mazākā mērā sasniegtas, izvestas dzīvē un, gribētos piezīmēt, varētu vēl tikt paplašinātas, ja tikai pati buržuāzija to vēlētos. Un, ja tur ir zināmas patvaldības atliekas kaut kāda Vilhelma un viņa junkuru personā, tad tikai tādēļ, ka to piecieš un varbūt pat grib imperiālistiski sajūminātā lielburžuāzija. Bija izteiktas domas, ka taisni pati buržuāzija gribot, lai prūšu junkuru valdības sistēma valda jo tālāk kā laba pretāgīts pret proletāriāta varas** pieaugšanu. Kara jautājumos mēs atrodam pat labējās aprindās vairāk miera balsis nekā nacionālliberāļu (turienes kadetu) starpā. Itin tāpat kā pirmās balsis pret nacionālšovinisma virzienu miera jautājumos *Anglijas* buržuāzijā atskanēja vienā un tai pašā laikā augšnama konservatīvo un apakšnama radikāļu starpā. Tātad devize — karot, līdz kamēr varēs mieru līgt ne «ar asiņaino Vilhelmu», bet tikai ar Vācijas tautu — ir šovinistiskāka nekā karš līdz galīgai uzvarai.

Bet, ja tā, tad ceļas pirmā ieruna: vai proletariātam jel maz iet revolūcijā, kuru viņš nevar viens vien izvest. Vai atkal, ja viņš ir pietiekoši stiprs, tad atmest ar roku uz visām pārējām šķirām un iet pilnīgi patstāvīgi un neatkarīgi savu ceļu.

Tāds uzskats ir nepareizs, jo runā pretim vēsturiskā materiālisma objektīviem slēdzieniem. Revolūcija nav jāsaprot kā nejauša varas sagrābšana savās rokās, kaut no neliela revolucionāru skaita (blankistu teorija) un kaut arī aiz viņa nebūtu pietiekoša masa. Tālāk, lai notiku tie pamatīgie sabiedrības satricinājumi, kurus apzīmē vārds revolūcija, vajag saimnieciskajām attiecībām sabiedrībā būt zināmā mērā nogatavojušām. Mūsu gadījumā vajag kapitālismam būt tik augsti attīstītam, lai būtu pietiekoši liela proletāriāta šķira, bet mēs zinām, ka pie mums tā nav un taisni tādēļ nav, ka tam nedeva attīstīties un pieņācīgi izplesties patvaldīgā nebrīvība. Šinīs apstākļos mēs

* — sociālistiska. *Red.*

** — spēka. *Red.*

vieni nevarējām «taisīt revolūciju», bet mums bija un ir vēl joprojām, — *izkarojot vispirms pilsonisko brīvību*, — jāiet cieši kopā ar dažām citām šķirām.

Bet, iekams mēs pārejam uz citām šķirām, vēl jāatspēko viena ieruna, kas bieži dzirdama. Vai mūsu pēdējie vārdi mūs nenoved mērenības purvā? Jo, ja uz sociālismu mums tik ilgi jāgaida, ka papriekšu jāieaug sociālā brīvībā* un tad tikai var sākt nopietnu cīņu par sociālismu, vai tad mēs neatliekam arī pašu sociālismu uz ilgiem gadiem. Vai mēs neatkārtojam to pašu, ko mums māca nacionālsociālisms**: papriekšu cieši ieaugt nacionālismā un tad tikai domāt par internacionālismu. Nebūt nē! Mēs jau redzējām, ka arī Krievijā kapitālisms ir pilnā gaitā, un, ja mēs arī varam sacīt, ka maz cerību uz sociālisma izvešanu dzīvē vienīgi Krievijas robežās, tad, sociālai revolūcijai saceloties Eiropā vispār, bez šaubām, tanī tiktu ierauta arī Krievija. Un jāpiezīmē, ka 6 mēneši revolūcijas dzīves nozīmē to pašu, ko gadu desmits mierīgas atstātības.

Atgriežoties pie tām šķirām, ar kurām revolūcijā jāiet kopā Krievijas proletariātam, mums vispirms jāatmet visa muižniecība. Nost ar muižniecību! To mēs nevaram pietiekoši bieži uzsvērt. Pilnīgi nevajadzīga feodālās kārtības atlieka tā, kā patvaldības galvenais atbalsts, jāizravē ar visiem pamatiem. Un, kāda likteņa ironija, mēs*** tanī pašā laikā pabalstām (tieši vai aplinkus, tas vienalga) muižniecības priekštāvību pagaidvaldībā, galveno ministru Ľvovu un visu viņa muižniecisko zemstes apvienību. Gandrīz visi pagaidu gubernatori ir muižniecības priekštāvji... Patlaban revolūcijas gaitā demokrātijas iespāids ir tik stiprs, ka viņiem ik uz soļa jāpiekāpjas, bet ikkuram būs skaidrs, cik nopietni ļemami kaut kāda Rodzjanko vārdi, ka viņš ar prieku atdošot savas zemes bagātības tautai, ja tikai to nolemšot Satversmes sapulce!

Mūsu vienīgie patiesie sabiedrotie šīnī revolūcijā ir un paliek sīkpilsoniskā demokrātija un arī tās starpā vienīgi *zemniecība*. Mēs nedrīkstam aizvērt acis uz to, kas ir vispār sīkpilsonība, un mēs to citreiz aplūkosim sīkāk. Viņu labi pazina Markss un diezgan asi izteicās par viņu. Bet

* T. i., jāizcīna plašas sociālas reformas. *Red.*

** Domāts oportūnisms nacionālajā jautājumā. *Red.*

*** T. i., Petrogradas strādnieku un kareivju deputātu padome. *Red.*

šoreiz rodas tik ciešas saites starp proletariātu un zemniecību, kas pilsonisko revolūciju Krievijā vienīgi var novēst līdz galīgai uzvarai. Zemes atsvabināšana no muižniecības rokām būs galīga feodālās iekārtas atlieku sadragāšana, un tas ir mūsu tiešs centiens. Pie tam, saprotams, bez atmaksas, jo revolūcija *neatpērk, bet atceļ ticsibas un privileģijas*.

Mēs atkal nonākam pie jautājuma, kam par labu atņemt muižnieku zemi, un pie šī jautājuma mums bieži būs jākavējas, jo jāatzīst, ka muižnieku zemes atņemšana un *izdalīšana* zemniekiem, uz kuru zemnieki vienīgi rēķina, būtu turpmākai attīstībai par zināmu kavēkli, jo varētu radīt stingri konservatīvu zemnieku šķiru. Tādēļ mēs ari neuzstādām zemes *dališanas prasību* un mēģināsim iekārtot lietu tā, lai zemniekiem būtu zeme, bet tā tomēr būtu ne viņu «privātīpašums». Bet, ja tas arī neizdotos, tad tomēr *pat zemes izdalīšana* būtu mazāks jaunums nekā zemes atstāšana muižnieku rokās. Te tūliņ jāpiezīmē, ka mēs par muižniecības zemes *izdalīšanu zemniekiem speciāli* Baltijas apstākļos nekādi nevarām uzstāties, kaut gan arī te pastāvam uz viņas konfiskāciju kā skaidri politisku aktu. Bet arī par to citreiz sīkāk.

Ja Krievijas zemniecība redzēs, ka vienīgi no revolūcijas un pie tam roku rokās ar revolucionāro proletariātu viņa var gaidīt muižniecības iznīdēšanu un viņu *zemes atņemšanu*, tad top skaidri, kādēļ zemniecība pilnīgi bez kādām aizrunām var būt par visdemokrātiskāko republiku un *par revolūciju līdz beigām*. Bet reizē proletariātam jāizlieto apstākļi un jāizkaro savas saimnieciskās prasības, kā 8 stundu darba diena utt. Šī prasība zemniecībai maz saprotama. Sīkpilsoniba pilsētās (kā, piemēram, amatnieki) tai pat tieši būs pretim. Bezzemniecībai tur *nekas nevar būt pretim*. Tādēļ programma: *8 stundu darba diena un muižnieku zemes konfiskācija* ir jāsaista uz visciešāko. *Ar šo karogu* mēs vienīgi notiksīm pie tā mērķa, kuru mēs stādām sev *par tuvāko: lai dzivo demokrātiskā republika!*

§

«Cīra», 12. nr.,
1917. g. 21. martā (3. aprili)

Iespiests pēc avīzes teksta

J. JANSONS (O. BRAUNS)

Kad aizvakar telegrāfs atnesa ziņu par nogremdēto angļu kuģi ar krievu emigrantiem, kuru starpā minēja vārdu «Jansons», tad negribējās ticēt, ka tas būtu tiešām mūsu vecais biedrs J. Jansons, kaut gan bija zināms, ka taisni viņam vajadzēja braukt, jo tikai mūsu un Anglijas valdības celtie kavēkļi viņu jau tik ilgi bija atturējuši no došanās darbā brīvajā dzimtenē. Tagad vairs nav šaubu par to, ka bēdīgā ziņa tiešām attiecas uz viņu. *J. Jansons vairs nav starp dzīvajiem.*

1893. g. Jelgavā Kurzemes brīvlaišanas* svētku laikā toreiz jauneklis students J. Jansons nolasīja priekšlasījumu «Domas par jaunlaiku literatūru». Tās bija tiešām brīvas domas, kas kā dzirksteles krita klausītāju galvās. Šīs domas bija priekštecis lielajam marksismam, kas šīnī pat laikā pa vairāk ceļiem ielauzās klusajā Baltijā un uzzreiz sacēla kājās visu, kas bija tiešām progresīvs toreizējā Latvijā. Šīs domās, izejot no literatūras, J. Jansons pirmoreiz atklāti latviešiem sludināja zinātniskā sociālisma idejas. Un jo drīzi toreizējā «Dienas Lapa», kurā Jansons ņēma dzīvu dalību līdz viņas pilnīgai aizslēgšanai (1897. gadā), pārvērtās par jaunās mācības sludinātāju, kuru tanī pašā laikā pa citu ceļu no ārzemēm ieveda Latvijā toreizējais «Dienas Lapas» redaktors *J. Pliekšāns (Rainis)*.

1897. gadā, drīz pēc «D. Lapas» aizslēgšanas, 8. jūlijā starp citiem «jaunstrāvniekiem» apcietināja arī Jansonu, toreiz varbūt vispopulārāko cilvēku visā Latvijā. Pēc 6 mēnešu aresta Jansonu aizsūtīja uz Smolensku. Tikko viņam bija iespējams, viņš atgriezās no jauna Rīgā un iestājās no jauna «Dienas Lapas» redakcijā. Tūliņ pēc [1905. g.] 17. oktobra «Dienas Lapa» J. Jansona vadībā pasludināja sevi par atklātu sociāldemokrātijas orgānu. Un ne vien redakcijā J. Jansons atklāti uzstājās Latvijas sociāldemokrātu vārdā.

Reakcijai un soda ekspedīcijām uzņākot, Jansonam bija jānozūd. Vispirms viņš slēpās pie draugiem, tad pārbrauca uz Somiju (Helsingforsu) un, kad tur dzīve kļuva nedroša, uz Briseli (1910. g.). Karš no jauna piespieda Jansonu mainīt savu dzīves vietu, šoreiz uz Londonu.

* — dzimtbūšanas atcelšanas. *Red.*

Visā ilgajā trimdas laikā Jansons neturēja rokas klēpī; gan legālos, gan nelegālos rakstos viņš turpināja savu agrāko darbību. Karam uzņākot, viņš droši nostājās pašās kreisajās rindās. Un, kad sociāldemokrātija zaudēja galvu pa visu pasauli, viņš bija viens no pirmajiem, kas ar sirdi un dvēseli nodevās Cimervaldes-Kintales internacionālistu propagandai: *pret imperiālistisko karu un šovinismu un par jaunu, patiesu proletariāta starptautisku apvienību.*

Likteņa ironija: kā pretmilitāristu — jeb kā angļu buržuāzija tos sauca «germanofilu» — Anglijas valdība viņu aizturēja, un, kad beigās viņam izdevās dabūt atļauju izbraukt, vācu zemūdens laiva viņu apraka Ziemeļu jūrā. Viņam nebija lemts nolikt galvu brīvajā dzimtenē.

Dusi saldi, dārgais draugs un biedri! Mūžam Tu dzīvosi, kaut ūdens Tevi sedz!

P. Stučka

«*Cīņa*», 25. nr.,
1917. g. 9. aprīli;

«*Sociāldemokrāts*», 15. nr.,
1917. g. 11. aprīli

Iespiests pēc «Cīņas» teksta

P. STUČKAS IESNIEGTĀ UN LSD XIII KONFERENCE PIEŅEMTĀ REZOLŪCIJA

«PAR ATTIECIBĀM PRET PAGAIDU VALDIBU»⁶⁶

Atzīstot,

1) ka Pagaidu valdība pēc sava šķiras rakstura ir mužnieku un buržuāzijas valdība;

2) ka šīs šķiras ir saimnieciski un politiski nešķirami saistītas ar krievu, angļu, franču un amerikāņu imperiālismu;

3) ka aiz šiem iemesliem Pagaidu valdība nespēj un negrib izpildīt pat savu apsolīto programmu;

4) ka tādā kārtā nav no mūsu puses pielaižama jebkāda Pagaidu valdības pabalstīšana, bet gan mūsu uzdevums ir un paliek kritizēt ikkuru P[agaidu] v[aldības] praktisko soli, atklājot viņas patieso šķiras raksturu, kas neļauj viņai kļūt par patieso demokrātijas interešu aizstāvētāju un uzdevumu izpildītāju;

5) bet, tā kā šī Pagaidu valdība šimbrīžam atbalstās uz to uzticību, ko viņai parāda Petrogradas strādnieku un zaldātu vietnieku* padome, un zināmā mērā pat uz tiešu

* — deputātu. *Red.*

ligumu starp P[agaidu] v[aldību] un Pet[rogradas] Strādnieku un zaldātu vietnieku padomi;

6) un šeit padomes ir un paliek tie revolucionārās valdības dīgļi, kuri noteiktā revolūcijas attīstības pakāpē spēs izaugt un pārvērsties proletariāta un lauku pusproletariāta Pag[aidu] valdībā, kurai jāstājas līdzšinējās buržujisko šķiru Pag[aidu] valdības vietā;

7) bet, nevarēdami iepriekš noteikt momentu, kad notiksies izšķirošā sadursme starp Pag[aidu] valdību un revolucionāro demokrātiju, bet, skaidri zinādami, ka tai neizbēgami jānotiek, mums sava taktika jāpiemēro paredzamai revolūcijas gaitai,

LSD un KSDSP latviešu grupu konference⁶⁷ nolemj:

1) mūsu tuvākais uzdevums — it visiem spēkiem izplatīt pārliecību, ka varai jāpāriet strādnieku un zaldātu vietnieku padomju rokās, kuras mums šinī nolūkā ne vien jāstiprina, bet arī nemitīgi jādemokratizē, ievedot tanīs kalpu vietniecības daļas (lauku pusproletariātu) un pastāvīgi demokrātijas ceļā atjaunojot padomes, cik tālu tās sastādījušās nejauši jeb kuras palikušas atpakaļ masu atziņas pieaugšanai;

2) neatsakoties no mūsu revolucionārā stāvokļa aizstāvēšanas un mūsu šķiru stāvokļa noskaidrošanas un propagandēšanas pašas padomēs, mēs arī ārpus padomēm masu priekšā neatsacīsimies kritizēt padomju nepareizos soļus un taktiskās klūdas, tādā kārtā spiežot viņas uz priekšu konsekventi revolucionārā cīņā;

3) reizē ar to centīsimies piekopt (vienot) visus patiesi revolucionārus spēkus ap strādnieku, zaldātu, kalpu un lauku pusproletariāta padomēm kā nākošās revolucionārās varas pasākumu, kas vienīgi spētu novest līdz beigām Krievijas revolūciju, iznīcinot carisma atliekas un apkarojot buržuāzijas pretrevolucionārās tieksmes un paplašinot revolūcijas iekarojumus, pie kam tuvākajiem soļiem šajā ceļā jābūt Krievijas strādnieku, zaldātu, kalpu un zemnieku padomju apvienībai vienā Viskrievijas padomē.

«Cīņa», 37. nr.,
1917. g. 25. aprīli (8. maijā);
«Sociāldemokrāts», 20. nr.,
1917. g. 25. aprīli (8. maijā);
LKP 25 gadi. Rakstu un
materiālu krājums. Maskavā,
1929. g., 341. un 342. lpp.

Iespiesta pēc «Cīnas» teksta

**P. STUČKAS IZSTRĀDĀTĀ
UN LSD XIII KONFERENČĒ PIENEMTĀ REZOLŪCIJA
«LATVIJAS PAŠVALDIBAS (AUTONOMIJAS)
JAUTĀJUMĀ»**

Ievērojot to,

- 1) ka kapitālisma brīvas attīstības, kā arī proletariāta brīvas šķiras cīņas intereses prasa pēc iespējami plašu apgabalu un valstu politiskās apvienības;
- 2) ka likumu, kā arī vispār tiesisko un politisko apstākļu vienādība kā saimnieciskās attīstības dabiskas sekas ir pirmsais šādas politiskās apvienības nosacījums;
- 3) ka dažādo valstu vai vienas valsts daļu federatīva atšķiriba uz tautības pamatiem sīkburžuāzijai sola bagātīgu tautisku ierēdņu un intelīgentu darbinieku skaitu, kamēr lielburžuāzija šīni ceļā cer radīt privileģētu stāvokli savam tautiskajam kapitālam un reizē ar to cenšas ar nacionālistiskiem nolūkiem slēpt šķiru plāsas vienas tautas starpā un aptumšot sava proletariāta šķiras apziņu;

- 4) ka strādnieku šķiras intereses arī šajā ziņā nesakrīt ar sīk- un lielburžuāzijas interesēm;

- 5) ka strādnieku šķira uz tautības jautājumu kā valodas, tā arī pārējās kultūras ziņā skatās vienkārši kā uz vispārēju demokrātijas jautājumu, kurš vislabāk veicams ne caur atšķirtību un tautisku separātismu, bet caur plāšām apvienībām un demokrātisku centrālismu,

Latvijas S.-D. un Krievijas S.-d. str. partijas latviešu grupu konference nolemj: nenostrīdot principā tautu pašnoteikšanās tiesības, atzīt, ka:

- 1) proletariāta uzdevums ir izteikties pret Latvijas federatīvu atšķirību no demokrātiskās Krievijas,⁶⁸ pieprasot reizē ar to Latvijas autonomiju vienīgi visplašākās demokrātiskās vietējās pašvaldības veidā (t. i., demokrātisko centrālismu) ar brīvām pašnoteikšanās tiesībām Krievijas vispārējās satversmes un pārējo likumu robežās;

- 2) nosacīt Latvijas teritoriālās robežas vispār un izdarīt sevišķi Latgales pievienošanu pēc visu vietējo iedzīvotāju nobalsojuma;

- 3) izvest Latvijā visplašāko demokrātiju, bet jo sevišķi pilnīgu visu iedzīvotāju valodu līdztiesību;

4) nodibināt saziņā ar centrālo varu zināmus kulturālus sakarus starp Latviju un pa Krieviju izkaisītiem latviešu iedzīvotājiem, atraidot pie tam uz stingrāko jebkādas eksteritoriālas kultūras autonomijas projektus.

«*Cīņa*», 41. nr.,
1917. g. 29. apr. (12. maijā);
«*Sociāldemokrāts*», 22. nr.,
1917. g. 29. apr. (12. maijā);
LKP 25 gadi. Rakstu un materiālu krājums. Maskavā, 1929. g., 341. lpp.

Iespēsta pēc «Cīņas» teksta

UZ PILSĒTU VĒLĒŠANĀM

Tuvojas pilsētu [domju] vēlēšanas, vispirms [jāvēl] Pēterpils rajonu domes. Un pirmo reizi Pēterpils proletariātam jāstājas pie demokrātiskām vēlēšanām demokrātiskā kārtībā. Šaurs uz pirmo skatu uzdevums: vietējā iecirkņa pašvaldības vēlēšanas. Bet nedrīkst skatīties uz šim vēlēšanām kā uz niecīgām. Jo jaunās pilsētu valdes un pat iecirkņu pilsētu valdes nebūs vienīgi tās saimniecības vēdējas iestādes, par kādām mēs pazinām agrākās pilsētu domes. Un, ja mēs pat agrākajās pilsētu domēs sastopam diezgan svarīgus uzdevumus, kas gan bija uzticēti vienīgi mantīgām šķirām, tad jaunajā demokrātiskā iekārtā vietējai pašvaldībai ir pavisam citāda nozīme un jo sevišķi revolūcijas laikmetā. Atminiet tikai sekciju nozīmi Parīzē dažādos revolucionāros laikmetos.

Pašvaldība pie demokrātiskās iekārtas nav nekas cits kā visas varas zemākā šūniņa. Te mazumā ir viss tas, kas līdz šim bija sakopots vienīgi augšienē. Demokrātiska pašvaldība pārzinās vietējo miliciju (agrākās policijas vietā), kurai, zināms, jābūt vēlētai un nevis, kā to iedomājas Pagaidvaldība savā dekrētā, no priekšniecības ieceltai, kaut arī šī priekšniecība būtu tiešām vēlēta. Demokrātiskā valsts iekārtā visiem, ne vien ierēdņiem, bet arī milicijai jābūt vai nu vēlētai, jeb atkal uz vispārējas klausības pamata dibinātai. Citiem vārdiem, mēs prasām, lai milicija, tas ir, vietējās pašapsardzības un pašuzraudzības darbs būtu uzlikts visiem pieaugušiem vietējiem pilsoņiem vienlīdzīgi, pēc kārtas jeb, mazākais, uz no visiem ievēlē-

tiem atsevišķiem miličiem iz skaidri demokrātiskiem (t. i., proletāriskiem) elementiem. Šīnī ziņā vēl valda domu starpības: kad, piemēram, Rīgā 1905. g. oktobra dienās bija runa par proletārisku miliciju,* tad apzinīgais proletariāts protestēja, ka viņam uzliek apsargāt buržuāzijas kārtību, tas ir, viņas īpašumu un šo īpašumu turētāju personu neaiztiecamību. Bet no otras puses var iebilst, ka revolūcijas laikmetā taisni milicijai ir tik liels svars, ka proletariāts var droši justies tikai tad, ja miliči, zināms, uz kapitālistu šķiras rēķina, ir tiešām ņemti iz paša organizētā proletariātā rindām.

Ja zemākajā demokrātijas šūniņā būs proletāriska milicija, tad šūniņa iegūs pavisam citu varu un nozīmi. Bet viņai arī otrs lielais uzdevums: iejaukties *pārtikas jautājumā*. Mēs, saprotams, neaizmirsīsim ne uz vienu acumirkli, ka bada jautājums ir pirmā kārtā *kara izbeigšanas jautājums*, ka maizes jautājums, otrkārt, ir jautājums, ar kādu drosmi tauta ķersies pie zemes jautājuma, šī maizes avota nokārtošanas, jo ikkuram ir tagad skaidri priekš acīm, kurp novēdui mūsu muižniecības valdīšana pār zemi Krievijā, šīnī auglīgajā «zemkopības zemē». Bet bez šiem vispārējiem lozungiem arī te piederas liela loma pilsētu domēm un arī vietējām iecirkņu domēm: izskaust no pārtikas vielu izdalīšanas gaitas liekēžus uzkupčus un vispār tirgotājus, ņemt labību, tās pārvēršanu maižē (t. i., maltuves un maizceptuves) un maizes izdalīšanu patērētāju starpā — savā pārziņā, lai uz ielām nestāv simtiem nabaga cilvēku «astēs» dēļ maizes, kamēr bagātie mielojas pie pašceptiem raušiem iz tiem miltiem, kas izsprukuši caur tirgotāju pirkstiem no valdības kontroles. Un tas pats sakāms par pienu, gaļu utt.

Ja līdz šim pilsētu valdes raudzījās tikai uz bagāto interesēm: cēla par labības tirgotāju uzraugiem pašus miltu kupčus un par gaļas taksēm vispirms pieprasīja miesnieku kungu domas, tad tagad demokrātiskās pilsētu un to iecirkņu domes vairs nedrikstēs apstāties pie bagātnieku pārdotavām ar cepuri rokās un lūdzēju vārdu uz lūpām. Tagad pirmā vieta lai pieder nabadzīgo šķiru interesēm.

* Šo jautājumu apsprieda Rīgas revolucionāro organizāciju Federatīvajā komitejā. *Red.*

Visa pilsētu pašvaldība vēl apņem loti plašu lauku: skolas, lētus dzīvokļus, ielu satiksmi, labu, veselīgu ūdeni, veselības piekopšanu utt. Bet tas viss nāks lielo pilsētu domju un ne rajonu pārvaldēs, kuras tagad uz dienas kārtības un kurām šīnī ziņā tikai tie uzdevumi, ko tām uzdos galvenā dome. Gan Pagaidu valdība, izbīdīdama uz pirmo vietu rajonu domes, cer, ka caur to rasiņs rajoni ar skaidri birģelisku domnieku sastāvu, kur varēs ierikot bagātnieku šķiras ciešas pilis ar sev uzticīgu miliciju. Bet šo cerību izpildīšanās lielā mērā atkarāsies no masu (zaldātu, kalpoņu un dažādo kalpotāju, piemēram, komiju (prikazčiku)) uzstāšanās.

Tādēļ itin visur jāuzstāda mūsu partijas kandidāti, ievedot tik, cik vien var, savu skaidru partijas cilvēku. Ja arī mazumā, tie varēs ienest dzīvību šīnīs buržuāzijas purvos. Bet galvenajos proletariāta centros vajag celt tiešām ciešas apzinīgā proletariāta pilis. Ja tad kādreiz gadītos, ka buržuāzijas griba nēm pārsvaru Satversmes sapulcē vai likumdevēju iestādēs, jeb vēl agrāk Pagaidu valdības sēdēs, tad Pēterpils un citu lielpilsētu priekšpilsētu priekšstāvju smagie soļi atgādinās buržuāzijai, i viņas draugiem sociālistu* aprindās, kurā pusē stāv patiesā vara.

Raug, kādēļ vajag ar apziņu un sparu iet vietējo iecirkņu domju vēlēšanās. Ir grūti noteikt, kurām vēlēšanām patiesā demokrātijā ir lielāka nozīme, vai vietējo jeb augšējo iestāžu vēlēšanām, jo, tikai cieši saslēdzoties vietējam proletariātam ar vietējo miliciju un vietējo apbruņoto tautu (t. i., demokrātisko karaspēku) vispār — uz vietas būs drošs pamata akmens vispārējai brīvibai visā valstī. Nebaidīsimies, ja varbūt pirmajās vēlēšanās panākumi nebūs visur pietiekoši: ne vienā dienā uzcēla Romas pili. Ne vienā dienā var neapzinīgās masas pārvērsties par apzinīgiem pilsoņiem un biedriem. Ko neveiksim šodien, to panāksim rīt.

§

«Cīna», 51. (162.) nr.,
1917. g. 11. (24.) maijā

Iespiests pēc avīzes teksta

* T. i., meņševiku un eseru. *Red.*

VAI PAGAIDU VALDIBU VAI STRĀDΝIEKU UN ZALDĀTU DEPUTĀTU PADOMI?

Pēc vairāk kā pusgadsimta vēl arvien ir neapgāzti Lasala vārdi par tām patiesajām varas attiecībām, kas noteic ikkuras valsts satversmi.* Tuvāk palasot pie Lasala, mēs redzam, ka viņš še ar varas attiecībām pirmā vietā apzīmēja to, cik lielā mērā un cik labi dažādas kārtas ir organizētas. Viņš jo sevišķi uzsvēra karaspēku kā valsts varas (toreiz karaļa) organizēto politiskās varas līdzekli, kas ikbrīd *ir pie rokas*, ir labi disciplinēts un ikbrīd gatavs doties cīņā; turpretim tā vara, kas guļ nācijā, ja tā arī daudzkārt lielāka, *nav organizēta*; tautas griba un it sevišķi tā drosmes pakāpe, kādu sasniegusi vai vēl nav sasniegusi viņas griba, nav vienmēr viegli izzināma; neviens nezina skaidri, cik viņam būs līdzgājēju.

Ja mēs šiem vārdiem pievienojam no Marksā gūto šķiru cīņas mācību, pēc kuras visa vēsture ir vienīgi šķiru cīņu vēsture un pēc kuras ikkura politiskā situācija (politiskais stāvoklis) jāapspriež no šķiru cīņas stāvokļa, tad mums viss galvā kļūs daudz skaidrāks un daudz saprotamāks. Tad mēs nemaldīsimies pa gaisā sagrābtām baumām un iedomām, kas uz valsts varu lūkojas kā uz rotaļas bumbu jeb atkal kā uz laimes ziedu, kas izmesti ļaužu pūli un kurus ikkurš cenšas atrast, notvert un «sagrābt».

Kad Pēterpilī norisinājās revolūcija un kad krita galvenais vecās patvaldības atbalsts — uzticīgais karaspēks (27. februāri), kurš pārgāja tautas pusē, tad pati tauta, saprotot ar to proletariātu un pārējās plašās masas, bija tik maz organizēta, tik dezorganizēta kā vēl nekad. Revolucionāri karapulki staigāja pa Pēterpils ielām un nezināja, ko tālāk darīt un kurp iet.

Tanī kvartālā (Liteinijā), kur norisinājās pirmā karaspēka pāriešana revolūcijā, proletariāta gandrīz nav; pārējie kvartāli bija atgriezti (tilti apsēsti no policijas), un pēc svētdienas (26. februāra) masu slaktiņa** strādnieki vispār bija nolēmuši streikot, bet uz ielu neiziet. Kad

* Domāta F. Lasala vēstule K. Marksam 1851. g. 19. jūlijā. *Red.*

** Pēc demonstrantu apšaušanas uz Ķevas prospekta, Znamenskas laukuma u. c. *Red.*

atsvabināja politiskos, kriesie devās uz saviem rajoniem, sociālnacionālisti* pie saviem birģeliskajiem draugiem uz Valsts domi, kura, patlaban atlaista, bija nolēmusi neizklīst. Ieradušies vairāk vai mazāk nejaušie strādnieku priekšstāvji Valsts domē sastādīja savu padomi un ievēleja savu Izpildu komiteju. Bija vienu brīdi šaubas, kam «grābt» valdību rokās, vai pilnīgi neorganizētajai strādnieku šķirai un zaldātu masai vai Domē organizētajai mantīgajai tautai (cenza publikai), kurai bija savas stipras organizācijas: pilsētu apvienības⁶⁹ un kara rūpniecības komitejas⁷⁰, i zemstū apvienības** lielais aparāts utt. Saprotams, ka šādos apstākļos vara krita rokās *organizētajai buržuāzijai*, tas ir, kapitālistu un muižnieku šķirām.

Gan jau 2 dienas vēlāk Pēterpilī bija organizēta kopēja Strādnieku un zaldātu deputātu padome, kuras lielā vara jau parādījās viņas slavenajā «Pavēlē Nr. 1»⁷¹, bet, vienup, šī organizācija vēl nebija Viskrievijas, otrup, paši padomes vadītāji, varbūt nejauši, bija pārāk mērenās rokās, kas baidījās toreiz pārāk straujas uzvaras, kā viņi baidās arī vēl tagad. Jāpiezīmē, ka toreizējais deputātu padomes Izpildu komitejas vairums bijis pat ar mieru uz konstitucionālu monarhiju un visādā ziņā toreiz bija ar mieru uz Nikolaja vienkāršu *atteikšanos* no troņa un ne atcelšanu. (Viņa arests tika nolemts tikai vēlāk, kad sākās kontrrevolūcijas bailes.) Tā nodibinājās jaunā Pagaidu valdība, kurai pēc ipaša līguma ar Strādnieku un zaldātu deputātu padomi šī pēdējā izteica savu uzticību un arī savu pabalstu, kaut gan to bija grūtāk izdabūt un izdevās izvest cauri tikai ar Cheidzes piezīmi — «tik tālu, cik tālu» Pagaidu valdība būs uzticīga revolūcijai.

Bet jo drīz kļuva arī plašām masām redzams jaunās valdības kapitālistu šķiras raksturs (mums tas bija skaidrs acu priekšā no pirmā acumirkļa). Jo drīz kļuva saprotams pat viņas imperiālisma raksturs, kurš nu cerēja ieraut savā sastāvā arī revolucionārās masas. «Vajag taču aizstāvēt brīvību, kā no iekšējā ienaidnieka, tā no ārējā!» Un vēl gaišāk tas kļuva redzams, kad strādnieku un zaldātu deputātu padomes, šie proletariāta un lauku proletariāta pārstāvji, sāka pieprasīt, lai pārrauj jeb, mazākais, atklāj ciešās saites, kādas mums ir ar imperiālistiskajām angļu,

* — sociālšovinisti. *Red.*

** Sk. 61. piezīmi. *Red.*

franču un Itālijas valdībām. Pagaidu valdība uz to neielaidās, pēc sava šķiru sastāva nevarēja ielaisties, un, ja viņa, uz to piespiesta, izdeva kādu paskaidrojumu, kā, piemēram, pret iekarojumu politiku, tad tūliņ neoficiāli vai oficiāli to atsauca savu savienībnieku* diplomātu priekšā (sal. Miļukova notu⁷², kā viņš tagad pats to paskaidro).

No pirmās dienas mūsu pūles izgājušas uz to, — pārliecināt strādnieku un zaldātu deputātu padomes pašas par to, ka viņas ir patiesās un vienīgās demokrātijas priekšstāves, ka viņas jau ir stipras organizācijas un jādara vēl stiprākas, pulcējoties ap tām, bet ka reizē tā vara, kas kopojas ap padomēm, *jāpārvērš ari par oficiālo varu, par savu pašu Pagaidu valdību*. Padomēm bija vara, jo mēs zinām, cik daudz ir pacēlušās bažas par varas dalīšanu starp Pagaidu valdību un Padomi, cik lielas briesmas buržuāzija ieraudzīja šīnī dubultvarā. Patiesībā tur nebija nekā briesmīga, vajadzēja tikai iet līdz galam un nākt pašās padomēs pie gala sprieduma, ka padomēm nav ko baidīties no savas uzvaras, nav ko baidīties uzņemties visu varu.

Tikai demokrātija (šo padomju veidā) var izbeigt *karu revolucionārā celā*, jo viņai nevajag ne aneksiju, ne kontribūciju; tikai demokrātija var pārvarēt *bada briesmas*, jo viņai nav jābaidās, ka tikai neciestu mantīgo (īpaši zemes īpašnieku) šķiru intereses; tikai demokrātija var pārvarēt *finansu un saimniecisko sabrukumu*, jo viņai nav pie sīrds pieaugušas privātīpašuma un kapitālistu šķiru intereses.

Nav tādā kārtā partijas, kas augstāk cildinātu strādnieku un zaldātu deputātu padomes nozīmi kā mēs. Bet vai tā nav pretruna? Mēs taču zinām, ka tur mums nav vairums un varbūt vēl ne drīz būs vairums, un varbūt nekad. Nav citas izejas: mēs neatsakāmies kritizēt padomju ikreizējā sastāva darbību, bet mūsu vienīgais ceļš ir viņu vest pie pārliecības, ka vienīgā izeja ir atzīt savu uzvaru un uzņemties to, uz ko šī uzvara spiež, tas ir, visu *varas pilnibu, visu valsts vadību*. Jo to var tikai vairums, un ne mēs, mazākums.

Pirmā krīze** izgāja ne mums par labu. No apstākļiem

* — sabiedroto. *Red.*

** Domata 1917. g. aprīļa politiskā krīze. *Red.*

un no Pagaidu valdības sabaidīts, vairums* piekrita [buržuāziskai] koalīcijas ministrijai. Tas gāja pat tik tālu, ka ne vien *nepienēma visu varu, bet pat pavisam atteicās no ikkuras varas*, to visumā pārnesdams uz Pagaidu valdību, nosūtīdams tur 2 līdz 6 vairāk vai mazāk savus cilvēkus. Tā bija kļūda, liela kļūda, kuru grūti būs izlabot, bet mums šķiet, ka arī šī kļūda paliks tikai uz papīra. Krīzes cēlās, un tās rāsies no jauna, tādēļ ka revolūcija aiziet tālāk, nekā tai var sekot buržuāzija. Un mums tādēļ jo projām jāorganizējas gan pašiem, bet reizē arī visi demokrātijas spēki jākopo ap strādnieku un zaldātu, kā arī vēl zemnieku (jeb pie mums bezzemnieku) deputātu padomēm, kurās mums jāved agrākā pārliecināšanas cīņa: uzņemties visu varu uz sevi, stāties Pagaidu valdības vietā. Jo caur to izšķiras mūsu revolūcija no visām agrākām, ka tā norisinās organizatoriskā ceļā. Un vēl grūti pateikt, kura būs īstā, tas ir, izšķirošā Satversmes sapulce, vai tas *kongress*, kurš sanāks iz visas Krievijas strādnieku, zaldātu, kā arī vēl zemnieku (un bezzemnieku) deputātu padomju *priekšstāvjiem*, tas ir, vienīgi no demokrātijas, ja to mūsu vadoņi** pārāk nenovilcinās, jeb tā *formālā Satversmes sapulce* iz demokrātijas un buržuāzijas, kuru tik ļoti vilcīnāja mūsu agrākā Pagaidu valdība un laikam aiz neatkarīgiem apstākļiem*** vilcinās arī jaunā koalīcijas valdība.

Mēs nenoteicam, ka strādnieku un zaldātu deputātu padomes būtu un paliktu vispilnīgākās patiesās demokrātijas domu izteicējas, bet visādā ziņā viņas šimbrīzam ir tādas. Un tādēļ mēs vēlreiz sakām: *nekādu pabalsītu ne skaidri pilsoniskai****, ne koalīcijas Pagaidu valdībai, mums vajag strādnieku, zaldātu un bezzemnieku deputātu padomju valdības*.

«Cīņa», 2. nr.,
1917. g. 14. (27.) maijā
Bez paraksta

Iespiests pēc avizes teksta

* Eseru un meņševiku vairākums Petrogradas padomes izpildu komitejā. *Red.*

** Padomju sīkburžuāziskie vadītāji. *Red.*

*** T. i., neatkarīgi no valdības sastava, izpildot buržuāzijas gribu. *Red.*

**** T. i., buržuāziskai. *Red.*

**P. STUČKAS RUNA LATVIEŠU STRĒLNIEKU PULKU
APVIENOTĀS PADOMES SĒDĒ⁷³
INTERIMTEĀTRA TELPĀS
1917. g. 15. maijā**

Protokolista pieraksts

Stučka. Apsveic Krievijas Sociāldemokrātijas Centrālkomitejas vārdā strēlniekus kā proletariātu, kā avangardā ejošus proletariāta pulkus. Pie Pagaidu valdības krizes nav vainīgas personas, Gučkoks, Milukoks. Nē! Kaut arī mēs atzīstam, ka šie muižnieki neizšķirs zemnieku jautājumu utt., nedos mieru; bet, lūk, spēki vēl nav pietiekoši nogrupējušies, un mēs ne visu spējam izvest, ko gribam. Nav tad arī brīnuma, ka Vācijas proletariāts, ka Anglijas, Francijas proletariāts dzird mūsu proletariāta saucienu, bet dzird arī, ko domā un dara mūsu valdība. Kas garantē viņiem to, ka Krievijā masas neatbalsta Pagaidu valdības solus? Nekas, ja mēs atļaujam stāvēt mūsu priekšgalā valdībai, kura nav mūsu domu un prasību realizētāja. Bet mums jāņem valsts vara savās rokās, un tad citu karojošo valstu proletariāts varēs ticēt mums, varēs nākt pretī mums. Brālošanās ir veicināma, bet jānovērš oficieru klātbūtne no vācu puses. Pārmetums par pozīciju izlūkošanu* utt. nevietā, tas ir pienākums katram novērst tos apstākļus, kas tādu novērošanu veicina.

*Latvju strēlnieku vēsture,
1. sēj., 2. daļa, «Prometejs».
M., 1928, 595. lpp.*

Iespiesta pēc grāmatas teksta

ANARHIJU VAI KĀRTIBU?

Nav vairāk iemīlotu baidēķu birģeliskā presē kā anarhisma bubulis. No nelielas anarhistu grupas Pēterpilī viņu acis izaudzis milzenis, jo tam pievieno visus tos, kas ir kreisāki par pašu rakstītāju. Un vienu «nekārtību» revolūcijas gaitā atkārto desmitreiz un tādējādi sabaida ne vien savējos, bet arī savus kaimiņus pa kreisi, visus mērenos

* Pārmetums, ka vācu puse izmanto brālošanos izlūkošanas nolūkā. *Red.*

sociālistus un «sociālistus»*. Šķiet, it kā birģelis dienas laikā nevarētu uz ielas iziet ar piecnieku kabatā. Bet patiesībā visu to zādzību un laupišanu skaits neko nav liejāks nekā pēdējos patvaldības mēnešos, tikai toreiz par tiem nedrīkstēja rakstīt. Pilsoniskā prese stāda pretim šim anarhijas bubulim savu kārtības ideālu, nevis pilnīgi atjaunotu demokrātisku iekārtu, bet to pašu veco kārtību, tikai ar pāris ielāpiem (ceļgalos un tupeksnī) un labākajā gadījumā ar jaunu cepuri galvā. (Še viņi beigu beigās ar mieru «Monomaha šapkas» vietā pat uz franču frīgisko (republikānisko) cepurīti,** ja tikai tā pēc 1915. g. modes lapām.)

Bet tanī pašā laikā, kad viņi baida ar anarhiju tur, kur patiesībā ir tikai revolūcija ar šīnīs gadījumos parastiem incidentiem, viņi aizspiež acis uz *to anarhiju*, kas tiešām pie mums valda un ne vien pie mums, tas ir, *uz anarhiju saimniecībā*. Patlaban ieradušies no Doņecas baseina Pēterpilī uzņēmēju kapitālistu priekšstāvji, kas, aizrādīdami uz strādnieku šķiras «anarhistiskām» prasībām, draud atsacīties no savas «uzņēmības», tas ir, prasa, lai valsts uzņemtos visu to būšanu uz sevis — zināms, nodrošinot uzņēmēju «parasto», jāpiezīmē, kara laikā parasto, peļņas tiesu. Pagaidvaldības «pamatšķira», lasi — buržuāzija, rāda ģimi, it kā viņai tas būtu pavisam negaidīts: «Ko tad nu šie strādnieku kungi uz to atbildēs?»

Bet patiesībā visa tā lieta nostādīta pilnīgi ačgārni. Mēs nemītīgi esam tie, kas patiesi uzstājamies *pret anarhiju*, un esam vienīgie, kas prasām pēc *pamatīgas kārtības* ievedšanas. Un mēs esam tie, kas nu jau gadu desmitus bez pārtraukšanas sludinām, ka *anarhija saimniecībā — tas ir kapitālisms un ka kārtība gaidāma vienīgi no sociālisma un tādā ziņā ikkurš solis uz sociālisma pusi ir arī solis no anarhijas uz kārtību*. Jūs zināt labi paši, ko nozīmē anarhija saimniecībā: tā ir neaprobežota laupišana pie preču ražošanas un pie preču izdalīšanas. Kapitālisms ir saimniecība bez saimnieka, un tomēr tanī pašā dienā, kad šī «saimniecības mašīna bez saimnieka» apstājas, cieš trūkumu un mirst badu visa pasaule. Jo jūs zināt, ka kapitālisms ir iekārta, kurā visa tautsaimniecība pamatojas uz

* T. i., meņševikus un eserus. *Red.*

** Monomaha cepure — cariskās patvaldības simbols; frīgiešu cepure — franču buržuāziskās revolūcijas cīnītāju galvassēga. *Red.*

preču ražošanu un kurā, atskaitot izņēmumus, kur nav iespiedies kapitālisms, neviens neražo savam patēriņam, bet ikkurš ražo tikai citu patēriņam, un tikai tirgū šīs preces, bez kurām pasaule nevar dzīvot, apmainās pilnīgi bez kādas kārtības, bez kāda regulējošas rokas.

Mēs turpretim prasām visu ražošanu un ražojumu izdalīšanu ņemt pašas ražotājas sabiedrības pārziņā, iepriekš skaidri noteicot, kā, kam un cik vajadzīgs un, ikkuram strādājot, ikkuram arī dot iespēju baudīt to sabiedrības ražojumu daļu, kāda piekrīt viņam. Tātad mēs esam tā patiesā *kārtības partija*, un nepelnīti mūs nosauc taisni šīs *kārtības milestības dēļ par anarhistiem*.

Taisnība gan, ka arī kapitālistu pašu starpā jau sen cēlušās bailes no šīs saimnieciskās anarhijas, kura izbeidzas* regulārās krīzēs, kas ikreiz kā zemes trīce sadrebina paša kapitālisma pamata akmeņus. Un, kaut gan līdz šim ikkura krīze izbeidzās ar to, ka iznika un nozuda tikai mazākie uzņēmēji un stiprinājās lielākie, tomēr revolūcijas sarkanais spoks pacēlās ik aiz kuras krīzes. Finansu kapitālisms un viņa pavadonis imperiālisms bija tie jaunie ceļi, pa kuriem cerēja nodibināt *savu* jeb, mazākais, sev draudzīgu tautu kapitālismu** uz drošiem pamatiem, jo te jau sāka stāties pie nokārtošanas, cik ražot (lai tikai ne pierāžo par daudz, tas ir galvenais, pēcāk lētas preces) un lai novērš ikkuru konkurenci finansu kapitāla milzu uzņēmumiem kā no ārienes, tā no iekšienes. Tā bija jauna patvaldība, kas draudēja cilvēci un draud vēl joprojām, — šausmīgāka nekā visas agrākās kopā.

Un mūsu mērenās skolas sociālisti***, neizņemot pat tādu teorētiķi kā Kautskis, nezināja izejas, kā tikai baidot kapitālismu no pasaules kara sekām. — Mēs miera laikā esam bezspēcīgi, bet nāks karš, tas izjauks tagadējo kārtību. — Un tādēļ bija parasts pravietot, ka sociālā revolūcija notiks otro dienu pēc pasaules kara pasludināšanas. Patiesībā pasaules kara pirmajā dienā gandrīz visas «pasaules proletariāta vadoņi»**** izlaida pavēli, taisni pretēju šai: tagad pie ieročiem un revolūciju — tikai pēc kara, tas ir, miera laikā! Tā, zināms, bija nodevība proletariāta

* — izvēršas. *Red.*

** Domāts valsts kapitālisms. *Red.*

*** Oportūnisti. *Red.*

**** Domāti Rietumu sociāldemokrātisko partiju vadītāji — sociālšovinisti. *Red.*

ideālu priekšā, tā bija internacionālā pārdošana par nacionālu lēcu virumu, tā bija atteikšanās no šķiru cīņas par labu sociālai verdzībai.

Jo sociāla verdzība bija tas, ko ieveda Vācijas kapitālistu šķira citu kapitālistu šķiru priekšgalā. Viņa, no pirmās dienas sākot, sistemātiski sāka uzņemt visu valsts kapitālistisko saimniecību virsvadību savās rokās. Gan peļņu kapitālistu šķira saņēma joprojām (ja arī ne tik lielos apmēros kā pie mums un mūsu savienībniekiem*), bet ko, kā un cik ražot, to noteica valsts vara (ja arī iz pašu kapitālistu šķiras izbīdītu vadoņu personā), un pat kam un kur jāstrādā, nokārto vispārējā darba klauši. Un valsts vara arī nokārtoja pamazām jautājumu, cik un ko kuram ēst un vispār patērēt, citiem vārdiem, viņa badu izdalīja vairāk vai mazāk vienmērīgi visu starpā, padodot** tam zināmā ziņā pat mantīgās šķiras.

Bet vai šī organizētā kapitālistiskā verdzības saimniecība un šis organizētais nacionālais bads tiešām novēdīs tikai pie negatīviem nevēlamiem rezultātiem. Mēs zinām, ka pamazām viena pēc otras arī ienaidnieku valstis sāk pāriet uz šo sistēmu. Vispēdējā Krievija.

Un Krievija taisās pāriet taisni tagad, kad viņai ausis demokrātijas rīts, uz šo «sociālo verdzību». *Vakardien Taurijas pili bija nolikta svarīga sēde, kurai vajadzēja izšķirt mūsu saimniecības gaitas jauno kursu.*⁷⁴ *Nav šaubu, ka pati programma tur pieņemta.* Un šaubas tikai par to, vai *Pagaidvaldība, kas atbalstās uz kapitālistu šķirām, var ielaisties uz šis programmas izvešanu.* Jo, ja Vācijā un citur uz to tomēr bija ar mieru, tad tur tomēr bija visa vara viņu rokās, kamēr pie mums, kā arī to lietu negroza, *demokrātija vienīgā var būt tā noteicēja.*

Un ja te ir paredzēts: nemt savā pārraudzībā visu lielrūpniecību un visu lielo banku rīcību utt., aprobežojot peļņas tiesu no 100 un vairāk proc. uz 60 un mazāk proc., tad vienam otram birgēlim paliks nelabi ap dūšu: *tās jau ir Ļeņina tēzes***!* Jā, tā ir b. Ļeņina tēžu viena daļa, jo tas, ko b. Ļeņīns tur mums liek priekšā, nav nebūt pārleķšana uz sociālismu, bet vienīgā izeja iz kapitālisma krīzes. Gan ceļā uz sociālismu, bet nenovēršamā ceļā. Un tikai

* Domātās Antantes valstis. *Red.*

** — pakļaujot. *Red.*

*** Aprīļa tēzes. *Red.*

viens patiess līdzeklis ir, kas var tiešām novest uz šo ceļu: tā ir varas saņemšana strādnieku, zaldātu, zemnieku un bezzemnieku deputātu padomju, tas ir, demokrātijas rokās. *Tā ir vienīgā izeja no anarhijas uz kārtību.* Un nu spriediet paši, kurā pusē ir tie anarhisti un kurā pusē tie kārtības milētāji.

«*Cīna*», 3. nr.,
1917. g. 16. (29.) maijā
Bez paraksta

Iespiests pēc avizes teksta

LIBERĀLU KONTRREVOLŪCIJAS CENTIENI

Ja mēs aizvakar aplūkojām teorētiski jautājumu, kā sociālisms izspiež liberālismu no viņa vecajām pozīcijām,* tad šodien to mēs varam aplūkot pie pilnīgi praktiska pie-mēra, pie visu Krievijas liberālo organizāciju parauga, pie tā sauktās kadetu (K.-d. — konstitucionāli demokrātiskās jeb «tautas brīvības») partijas. Mēs redzējām, ka saimnieciskajā dzīvē vecā angļu liberālisma mācības viena pēc otras no dzīves tiek atmestas. Mēs redzam, ka pat šī liberālisma dzimtenē Anglijā — gan pēdējā, bet tomēr arī te, — buržuāzija saka ardievas savai jaunības mīlestībai — «laisser faire, laisser passer»** — brīvai konkurencei un visām tām politiskām mācībām, kas izverd iz šīs saimnieciskās doktrīnas, un pāriet, jā, pāriet nevis Rietumeiropas sociālismā, bet vecās Krievijas virzienā: «Тащить и не пуштать».***

Mēs vienmēr, kad gadījies izsacīties par krievu liberālismu, esam izsacījušies tai ziņā, ka liberālisms pie mums Krievijā nonāca ne savā pirmatnējā paraugā, bet, tāpat kā kapitālisms šurp pārlēca savā jau aiz robežas attīstītā veidā (līdz pašam imperiālismam, to līdz ieskaitot), tā arī liberālisms šurp atveda līdzi jau arī savu trunēšanas smaržu, kas to, kā dažkārt ārzemju sieru, padarija buržuāzijai tikai jo pievilcīgāku. Ja 9. janvārī 1905. g. strādnieku šķiras masu parādīšanās uz Pēterpils ielām, kaut arī lūdzēju lomā, bija pietiekoša, lai atbaidītu no kreisās pusē

* Domāts P. Stučkas raksts «Liberālismu vai sociālismu?» avīzes «*Cīna*» 1917. g. 5. (167.) nr-ā. *Red.*

** Laujiet rikoties un laujiet notikt. *Red.*

*** Vilkt un nelaist. *Red.*

vienu un otru no vēlākajiem kadetu partijas vadoņiem (piem., Strūvi u. c.), tad 17. oktobra manifests un revolucionārā proletariāta (toreizējās strādnieku deputātu padomes) neapmierinātība ar šo melu solijumu aizdzina visu liberālismu, ieskaitot kadetus, tieši kontrrevolūcijā.

Mēs zinām, kā toreiz Miļukovs un biedri uzsāka savu «diņģēšanos» ap ministru portfeljiem ar patvaldības atbalstiem, kāds bija, piem., Trepovs,* un ka tikai ātra kontrrevolūcijas gaita un Maskavas bruņotās sacelšanās apspiešana izjauca šo «andeli» un atstāja kadetus opozīcijā, bet, jau no šī laika sākot, patvaldībai vispadevīgā opozīcijā: «Viņa Ķeizariskās Majestātes opozīcijā» un nevis «opozīcijā Viņa Ķeizariskai Majestātei».

Kā hameleons ir pēc tam Miļukovs ar savējiem mainījis krāsu; ir runājis šodien par draugiem pa kreisi un rīt par ienaidniekiem pa kreisi, ir lamājies šodien par «sarkana-jām lupatām» un ir rīt no katedra Taurijas pilī (š. g. 2. marta d. plkst. 3) apliecinājis, ka viņš, tikai pateicoties sarkanajam karogam, iekļuvis Pagaidvaldībā, bet tanī ziņā kadetu orgānam «Reč» ir taisnība, ja viņš pēc šā gada kadetu kongresa, kas nule izbeidzies, izsakās, ka «*visos savos lēmumos šī partija palikusi uzticīga savai agrākajai izturēšanās līnijai*». Jā, savos šā gada lēmumos viņa ir *klajī* *izsacījusies*, ka viņa ir *kontrrevolucionāra* partija, ar kuru demokrātiskajai revolūcijai nav nekā kopēja. Un, ja viņas *līnija bijusi vienmēr tāda pati*, tad tagad oficiāli atzīts, ka visi mūsu un mūsu krievu biedru (bolševiku) raksti pret kadetismu un kadetiem ir bijuši pamatoti un kļūdījušies ir mūsu mērenie biedri**, kas sludinājuši citādi.

Tagad mēs zinām, cik, nu teiksim, *vaļsirdīgi* Miļukovs atzīstas, kā viņš, būdams ārlietū ministrs Pagaidvaldībā, vadājis aiz deguna visu demokrātiju, kā viņš tanī pašā laikā, kad Pagaidu valdība zem demokrātijas spaida izlaida savu paziņojumu, ka arī viņa ir pret iekarojumu politiku, paskaidrojis mūsu savienībniekiem***, ka tas nekā nenozīmējot un viss paliekot pa vecam utt.

Un, ja agrāk vārds Makiavelli bija kā kauna zīmogs slepenajai un viltīgajai diplomātijai, tad tagad šo vietu kā

* Domātās sarunas 1905. g. rudenī par «koalīcijas valdības» izveidošanu ar kadetu un citu buržuāzisko partiju piedalīšanos. *Red.*

** — meņševiki. *Red.*

*** — sabiedrotajiem. *Red.*

vairāk nozīmīgs pušķos vārds — Miļukovs. Un kadetu Partija?

Viņa atklāti apliecināja vispirms savas centrālkomitejas personā un tad arī gandriz vienbalsīgi pašā kongresā, ka viņa stāv un krīt kopā ar Miļukovu.

Mēs zinām, ka Miļukovs noteikti savā runā visu Krieviju iedala divās daļās: tanī daļā, kas revolūciju domā vest tālāk, turpināt, un tanī, kas *grib to apturēt*. Un, tā kā revolūciju apturēt nozīmē to virzīt atpakaļ, tad, citiem vārdiem, kadeti atklāti pāriet *kontrrevolūcijā*. Un pats kadetu kongress drīzāk līdzinās tiesai par kadetu Nekrasovu, kurš, kā «kreiss kadets» palicis Pagaidvaldībā, gribēja attaisnot savu palikšanu ar to, ka viņš cerot «iemācīt no rokas ēst» (приручить) tos «sociālistus», kas bija ar mieru iestāties koalīcijas ministrijā. Bet arī Nekrasovs izrādījās tas pats Miļukovs, jo, kaut gan viņš uzstājās pret iesniegto rezolūciju par Pagaidvaldību un apsolīja, ka viņš zināšot, kā izturēties, ja tomēr kongress pieņemšot šo rezolūciju, viņš palika mierīgi vietā ir Pagaidvaldībā, ir kadetu partijas centrālajā komitejā, neraugot uz to, ka kongress gan drīz vienbalsīgi izsacījās par šo rezolūciju.

Un šī rezolūcija nav nekas cits kā *tiesa nostāšanās pret koalīcijas ministriju*, tikai ne revolucionāros nolūkos. Kadeti vairs nepabalsta Pagaidvaldību, bet pabalsta *tikai tos viņas darbus, kas sakritis ar kadetu līniju*, tas ir tas pats vecais «*par tik — par cik*» — *tikai kontrrevolucionārā virzienā*. Un, ja jau agrāk kadetu prese («Reč», «Russkije Vedomosti») nekautrējās vest vislaunāko demagogīju pret revolucionāriem, tad tagad pēc kongresa tā vairs nezina robežu un ved savu līniju tik atklāti un gaiši, ka revolucionārajai demokrātijai varbūt būs reiz jāatgādinās, ka ir taču revolūcija, kurai arī tiesība aizstāvēties no uzbrukumiem, kaut arī no liberāļu pusēs.

Paklausiet tikai, ko raksta un runā Kutlers, šis bijušais Nikolaja birokrāts un tagad kadetiskais visu rūpnieku apvienības pilnvarnieks par strādnieku šķiras apetīti. Un ko raksta «Reč» pati pret visiem kreisajiem, kūdīdama pret viņiem tos, «kam pienākas rēķināties ar šo kreiso elementu agitācijām! Ka visi bolševiki un it īpaši b. Ķēniņš ir uzpirkts ar vācu naudu, tas vairāk vai mazāk gaiši lasāms ikuārā numurā. Un kā agrāk Gučkova ministra laikos ģenerālštāba ziņojumos parādījās telegrammas, kas nesa tendenciozas ziņas no frontes kontrrevolūcijas garā (savā

laikā «Reč» un sociāldemokrāti [Petrogradas] Padomes Izpildu komitejā pat pieprasīja, lai izbeidz šādu aģitāciju), tā atkal sāk parādīties līdzīgi ziņojumi par brālošanās se-kām utt., pilnīgi tagadējās *kadetu kontrrevolūcijas garā*. Pievienojet vēl visam tam, ko progresists Konovalovs — gandrīz vai viskreisākais pilsonis* visā Pagaidvaldībā — raksta pret vietējām revolūcijas iestādēm jeb provinču strādnieku deputātu padomēm, un tad prasiet, kur nu ir tie buržuāziskie revolucionārie (un ne kontrrevolucionārie) elementi, ar kuriem cenšas apvienoties mūsu mērenie biedri pa labai rokai**. Un ko varēs likt pretim «sociālistu» (eseru) zemkopības ministrs Černovs, kad arī tam būs jo biežāk līdzi jāparaksta pavēles par zemnieku revolūcijas (šīs «nelikumīgās rīcības») appiešanu ar bruņotu roku, kas jau bijusi vietām dienvidos un dažos citos apga-balos.

Raug, kādēl jo sevišķi no svara tādas rezolūcijas kā pie-ņemtās tagad Rīgas Strādnieku un strēlnieku deputātu padomē vai Jekaterinburgas strādnieku deputātu padomē utt.⁷⁵ Drīzumā sanāk visu padomju Viskrievijas kongress⁷⁶. Vai tiešām vēl arvien viņa vairums būs ar «aklumu sistēmu» un vēl arvien neieskatīs, ka vienīgā izeja no kontrrevolūcijas briesmām ir — visas varas pāriešana strādnieku, zaldātu un zemnieku deputātu padomju rokās, likvidējot pār-steigto*** koalīcijas ministriju. Saprotams, ka tagad pre-tošanās no buržuāzijas puses būs laikam vēl stiprāka nekā pagājušajā krīzē. Un, ja jau pagājušo reizi, naktī uz 4. maiju, bija moments, kad Pagaidu valdība draudēja ar Pagaidvaldības sastādīšanas nodošanu ne Strādnieku un zaldātu padomei, bet vienai *atsevišķai personai*, citiem vārdiem, *personigam diktatoram* (toreiz minēja Lvovu, minēja Rodzjanko utt.), tad tagad viņiem atklājas vēl pla-šakas izredzes šīnī virzienā. *Tātad uz sargvietām, biedri, pa visu revolūcijas fronti.*

«Cīna», 7. (169.) nr.,
1917. g. 20. maijā (2. jūnijā)
Bez paraksta

Iespiests pēc avizes teksta

* Šeit un turpmāk — buržujs. *Red.*

** T. i., meņševiki. *Red.*

*** — pārsteidzīgi izveidoto. *Red.*

KRIEVIJAS SOCIAŁDEMOKRĀTISKĀ STRĀDΝIEKU PARTIJA
LATVIJAS SOCIAŁDEMOKRĀTIIJA

Visu zemju proletārieši, savienojieties!

**LATVIJAS SOCIAŁDEMOKRĀTIJAS PILSĒTAS DOMES
VĒLĒŠANU PLATFORMA**

1

Demokrātiska pašvaldība ir visas vietējās, kā politiskas un administratīvas, tā arī saimnieciskas varas nesēja, un tātad pilsētu vēlēšanu cīņa ir reizē politiska un saimnieciska cīņa, kādēļ mēs pirmā vietā uzsveram, ka nav izejas no tagadējās krizes un nav nodrošināma demokrātijas nākotne citādi kā vienīgi:

- a) karu nekavējoši izbeidzot ar tiešām demokrātisku vispārēju mieru, kas sasniedzams vienīgi revolucionārā ceļā;
- b) visai valsts varai pārejot demokrātijas, tas ir, šimbrīžam: strādnieku, zaldātu un lauku bezzemnieku deputātu padomju rokās;
- c) ievedot vispārēju tautas miliciju, tautas apbruņošanu līdzšinējā karaspēka, policijas, kā arī ieceltās un nevēlētās milicijas vietā.

2

a) Pilsētas pašvaldība ir vispārējo likumu un apgabala (Latvijas) vai centrālās (Viskrievijas) varas izdoto noteikumu robežās patstāvīga un autonoma vara, kura pilnīgi neatkarīgi ved un nokārto visu vietējo politisko, administratīvo un saimniecisko dzīvi.

b) Šinī ziņā viņa apvieno visu vietējo izpildu un likumu devēju («obligatorisku nosacījumu izdevējas») varu, pie kam viņai tiesība vispārējo likumu robežās stāties pastāvīgos vai īslaicīgos sakaros ar citām pilsētu vai lauku pašvaldībām. Viņai ir arī tiesība ievest pie sevis iecirkņu pašvaldības pēc sava ieskata.

Piezīme: Domes un valdes darīšanās, kā arī satiksmē ar visām amata personām visām vietējām valodām pilnīgi līdzīgas tiesības.

c) Uz pilsētas vēlētāju $1/20$ daļas pieprasījumu ikkurš pilsētas pašvaldības likums jāliek priekšā visas tautas

tiešai nobalsošanai (referendumam). Pašvaldība sastāv iz Domes un viņas pašas izvēlētas valdes ar priekšsēdētāju priekšgalā.

3

a) Vēlēšanu tiesības uz Pilsētas Domi ir katram iedzīvotājam ne jaunākam par 18 gadiem, bez dzimuma, tīcības un tautības izšķirības, kurš dzīvo pilsētas pašvaldības robežās, pie kam var tikt izvēlēta katra persona, kas nav jaunāka par 18 gadiem, neatkarīgi no tā, kur viņa dzīvo.

b) Pilsētas domnieku vēlēšanām jānotiek svētku dienās.

c) Pilsētas Domes locekļi saņem atalgojumu par katru piedalīšanos Domes sēdēs, kā arī par izpildītiem pienākumiem, kurus tiem uzliek Pilsētas Dome.

Piezīme 1. Atalgojumu lielumu nosaka Pilsētas Dome. Pilsētas Domes locekļi, tiesneši un pārējās amata personas uz atbildīgām vietām pārvēlamas katru gadu. Pie tam vietējās amata personas (piem., tiesneši, skolotāji, miliču priekšnieki, nodokļu inspektori) vēlami caur vispārēju balsošanu pa iecirkniem.

Piezīme 2. Izvēlamo vietējo amatu personu skaitu noteic Pilsētas Dome. Kalpotāji pilsētas sabiedriskā valdē un sabiedriskās amata personas vispār saņem atalgojumu, kuru noteic Pilsētas Domes budžetā.

d) Visi amata vīri bez izņēmuma var tikt ikkurā laikā no amata atvaiņināti tādā pat kārtā, kā notikusi viņu ievēlēšana, pie kam tāda nobalsošana jāizdzara vai nu uz Domes, vai uz $1/20$ daļas vēlētāju pieprasījumu.

4

a) Pie pilsētas pašvaldības top ievesta sabiedriska milicija uz vispārējas tautas apbrūnošanas un uz visiem noteikta vecuma (darba spējīgiem) pilsoniem (bez dzimuma izšķirības) uzliktas vispārējas darba klausības principa pamatiem, pie kam milicijas uzdevumi jāizpilda pēc kārtas, neutraujoties pārējo laiku no savas parastā darba.

b) Pašvaldība pārzin milicijas un apbrūnotās tautas sistemātiskai apmācīšanai vajadzīgo visāda veida ieroču krājumu.

c) Sabiedriskā milicija organizējas uz plašas pašvaldības un visu amatu vīru un dažādu speciālistu demokrātis-

kas vēlēšanas pamatiem, pie kam pēdējie tiek kontrolēti un var tikt atstādināti no demokrātiski izvēlētu pašvaldības orgānu puses.

d) Sabiedriskās milicijas pienākumus izpildošie strādnieki, kalpotāji utt. par šo pienākumu izpildīšanas laiku saņem algu parastā apmērā no saviem darba devējiem; tādu pilsonu laiks, kas nestāv algā, atlīdzināms no vietējās pašvaldības pēc noteiktiem vidējiem samēriem.

Piezīme. Kamēr nebūtu ievedama vispārēja milicija, tā pagaidām jāizvēl iz lielo fabriku un pārējo tirdzniecības un rūpniecības uzņēmumu proletāriski organizēto strādnieku un kalpotāju vidus.

5

Pirmā kārtā pašvaldībai jācenšas *nodrošināt* plašajām iedzīvotāju masām lētus, veselīgus un ērtus *dzīves apstākļus*.

a) Pārtika jānokārto vispārējā valsts monopola robežās — visur uz vietas jau esošos un vēl klāt pieražojamos, kā arī pievedamos pārtikas produktus saņemot savā rīcībā un izdalīšanā, izdarot vajadzības gadījumos rekvizīcijas visplašākā mērā un uz visstingrāko nodrošinot pārtikas vielu kārtīgu pievešanu.

b) Uz visiem produktiem, kuru daudzums ir aprobežots jeb ir jāaprobežo, ievedama stingra kartīņu sistēma, pie rakstot pie zināmas izdalāmās vietas un iznīcinot tagadējo gaidīšanas (astu) kārtību.

c) Visvajadzīgāko pārtikas vielu ražošana jāņem pašvaldības monopolā (maizceptuves, lopu kautuves utt.) jeb arī monopolā kārtībā jāorganizē to ievešana (piena, gaļas utt.), jeb jāorganizē to papildu ražošana (saknes, gatavi ēdieni utt.), pievelkot kā pilsētas strādnieku kooperatīvās un arodnieciskās organizācijas, tā arī stājoties šīni ziņā sakarā ar lauku kooperativiem, bezzemnieku deputātu padomēm utt. (piena, gaļas un citu lauku augļu tiešas iegūšanas ziņā).

d) Tā pati kārtība jāieved, zīmējoties uz apkurināšanas, apgaismošanas utt. līdzekļiem.

e) Ko nav iespējams nokārtot, ņemot tiešā pašvaldības rīcībā, tas jāizdara noteiktu cenu un to kontroles kārtībā, stingrā saskaņā ar vispārējām apgabala un Viskrievijas noteiktām cenām.

Jāpasludina nesaudzīga cīņa *pret dzīvokļu dārdzību un par lētu un ērtu dzīvokļu gādāšanu* pilsētas iedzīvotāju masām. Šīnī nolūkā jāpieteic cīņa pirmā kārtā pilsētu zemju un namu īpašniekiem un saimniekiem, kurā:

a) vispirms jāieved visu esošo dzīvokļu, veikalu un citu telpu, kā arī viņu cenu reģistrāciju;

b) jāizdod vispārēji īres noteikumi un jāieved demokrātiskas īru pazemināšanas un noteikšanas komitejas;

c) jārekvizē tās telpas, kuru saimnieki nepadodas Domēs un īru komiteju lēmumiem vai neizpilda viņu noteikumus;

d) jārekvizē un jāpārvērš dzīvojamās telpās visi tukšie un pustukšie dzīvokļi, veikali, pilis un telpas, kas top izlietotas sabiedrībai nevajadzīgiem uzņēmumiem, kā, piem., grezniem restorāniem, bagātnieku vasarnīcām, neapdzīvotus vai pusapdzīvotus lepnumus utt.;

e) tūliņ jāņem pilsētas tiešā pārziņā visi agrākajām kārtu iestādēm (piem., ģildēm, biržu komitejai, Melngalvjiem utt.), baznīcām, labdarības iestādēm vai legātiem* piederīgi privātpašumi, kas nekalpo baznīcas, labdarības utt. tiešiem nolūkiem;

f) uzturot arī pilsētās spēkā *visas zemes nacionalizācijas* principu:

1) tūliņ jākonfiscē nodokļu veidā īpašam dzīvokļu fondam viss tā sauktais nepelnītais peļņas pieaugums;

2) piespiestā ceļā jāatsavina strādnieku apdzīvoto iecirkņu nami, izspriežot atlīdzību agrākajiem namu īpašniekiem līdz namu un zemes īpašuma atcelšanai vienīgi ikgadējas rentes veidā, kas ikreiz top nolemta no demokrātiskajām īru komitejām (ar nosacījumu, ka rente spēkā tikai līdz namu īpašuma tiesības vispārējai atcelšanai vai aprobežošanai un var tikt pazemināta uz pašu īru komiteju lēmumu, ja apstākļi grozītos);

g) jāpārbūvē un jāizlabo rekvizētie un jāceļ jauni lēti un ērti dzīvokļi iedzīvotāju masu vajadzībām, gādājot reizē ar to arī par ērtiem un lētiem satiksmes ceļiem.

* Faktiski domātas personas un iestādes, kurām nodoti ārpus manotojuma piešķirumiem esoši īpašumi (ēkas, dzīvokļi vai citas telpas). *Red.*

Kur vien iespējams, tur pilsētai jāatklāj uz sava rēķina vai jārekvizē un jāņem savā tiešā vadībā:

- a) pārtikas un citu vispārēju patēriņa priekšmetu ražošana (maizceptuves, tējnīcas, ēdienu nami utt.);
- b) pirtis, peldētavas, slimnīcas, aptiekas, laboratorijas u. c. sanitāri medicīniska rakstura uzņēmumi;
- c) ūdensvadi ar labu dzeramu ūdeni, elektriska un gāzes apgaismošana;
- d) ielu un apkārtnes dzelzceļi, celtuvju tvaikoņi un pārējie satiksmes līdzekļi.

Visu šo uzņēmumu nolūkam jābūt apmierināt iedzīvotāju vajadzības vai nu par velti, vai, mazākais, par pašizmaksu, nepārvēršoties apslēptā netiešā nodokļu avotā.

Šim nolūkam vajadzīgās finanses pilsētas pašvaldība iegūst:

- a) racionāli realizējot ienākumus no dažādajiem pilsētai piederīgiem un viņas rīcībā nodotiem īpašumiem: muižām, zemēm, namiem utt.;
- b) vispārējām vajadzībām dabūjot līdzekļus no valsts centrālās varas;
- c) ievedot nesaudzīgu nodokļu (patstāvīgu vai papildu nodokli) politiku pret mantīgajām šķirām, atsakoties no jebkādiem netiešiem nodokļiem;
- d) plaši izlietojot pašas pilsētas (Rīgas diskonta banku un krājkases), kā arī pilsētas pārziņā nēmamu banku, piem., Biržas bankas līdzekļus;
- e) spaidu aizņēmuma ceļā izdodot par atsavināmiem vai rekvizējamiem uzņēmumiem naudas vietā obligācijas vai ikgadēju rentu apliecības, vienmēr ar piezīmi: tikai līdz īpašuma tiesības atcelšanai.

Strādnieku darba aizsardzības jautājumā:

1. Visos pilsētas uzņēmumos strādnieku un kalpotāju darba noteikumiem jābūt priekšzīmīgiem, kurus noteic kolktīvais ligums saziņā ar arodniecisko biedrību priekšstāvjiem.

2. Visos pilsētas uzņēmumos tiek ievests algas minimums, vienāda alga par vienādu darbu (sieviešu un vīriešu darbs atalgojams vienādi).

3. Visos pilsētas uzņēmumos tiek ievesta kā maksimums 8 stundu darba diena.

4. Visos pilsētas uzņēmumos tiek aizliegti virsdarbi un nakts darbi (izņemot tur, kur tas tehniski nepieciešams, bet vienīgi ar arodniecisko biedrību piekrišanu). Tiekiest ievesta 24 stundu nepārtraukta iekārtējās atpūta.

5. Pilsētas valde atzīst 1. maiju (18. aprīli) par obligatorisku strādnieku svētku dienu, kā arī citas proletariāta svētku un sēru dienas.

6. Pilsētas kalpotājiem un strādniekiem ik gadus jādod 1 mēneša atvaiņinājums ar pilnu algu.

Piezīme. Visi 1.—6. §§ minētie noteikumi obligatoriski arī pilsētu podratčikiem*.

7. Pilsētas pārvalde piedala savus strādniekus un kalpotājus valsts apdrošināšanā pret slimībām, vecumu, sa-kropjōšanu un nespēju, mātes, atraitnes un bāreņu stā-vokli, kā arī pret bezdarbu uz pilsētas valdes rēķina, piešķirot apdrošinātām pilnīgu pašvaldību.

8. Pilsētas pārvalde atsvabina no darba pilsētas kalpo-tājas sievietes 8 nedēļas pirms un 8 nedēļas pēc dzemdē-šanas ar pilnu algas izmaksu.

9. Algas darba vispār, kā arī darba aizsardzības un strādnieku likumu izpildīšanas pārraudzība — inspekcija pilsētas pārvaldei jāmunicipalizē, pie kam [to] izvēl vietē-jās strādnieku organizācijas.

10. Bezdarba mazināšanai pilsētu pārvaldes organizē kopīgi ar arodnieciskām biedrībām sabiedriskus darbus un darbnīcas un subsidē arodniecisko biedrību cīņu ar bez-darbu.

11. Brīva juridiska palīdzība strādniekiem.

12. Darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma regulēša-nas nolūkā pilsētas pārvalde organizē Darba nodaļu, kur-ras uzdevums vākt statistiskas ziņas par strādnieku dzīvi, darbaspēka piedāvājumu un pieprasījumu un saskaņā ar to organizēt darba biržas.

* — darbu uzņēmējiem. *Red.*

Skolas un audzināšanas lietā.

1. Uz valsts rēķina vispārēja obligatoriska pilsoniska mācība, saistot to ar dažāda veida ražigu darbu.
2. Bezmaksas bērnu patversmju un dārzu ierīkošana.
3. Patversmes pamestiem bērniem un skolas nenormāliem, kuriem un akliem.
4. Speciāli arodniecisku kursu organizēšana pie fabrikām ipašu tehniku vadībā zem strādnieku organizāciju priekšstāvju kontroles.
5. Visiem skolniekiem bezmaksas siltas brokastis, apģērbu, apavus un mācības līdzekļus.
6. Skolu kolonijas, bērnu rotaļu laukumus, muzejus un tautas namus.
7. Obligatoriska ārstu uzraudzība par skolu telpām.
8. Skolotāju vēlēšanas no visiem iedzīvotājiem un skolu autonomija.

*Latvijas Sociāldemokrātijas
Centrālā Komiteja*

Rīgā 21. maijā 1917. g.

*Iespēsta pēc atsevišķi
izdotas lapiņas teksta*

NO RAKSTA «LATVIJAS STRĀDΝIEKU UN ZALDĀTU PADOME»

Ikkurš, paskatījies uz uzrakstu, man mierīgi var iebilst, ka tādas jau nemaz nav. Jā gan, ka vēl nav, bet būs, tai jābūt un jābūt vistuvākajā nākotnē. Tā ir nenovēršama attīstības gaita, itin tāpat kā revolūcija iet savu ceļu, vai tie jaudis gribējuši vai negribējuši. Un pat tādi kungi kā Milukovs un viņa kadeti var gan runāt par «revolūcijas apturēšanu», bet apturēt viņu nevar.

Lai labāk saprastu šo attīstības gaitu, mums vispirms jānoskaidro pašu šo padomju iekšējais raksturs un saturs. Kas viņas ir? Vai viņas ir vienkāršas «privātbiedrības», privāti ļaužu pulciņi, kā to, ja atminat, Pagaidu valdība paskaidroja ar savu pagaidu komisāra* muti, kad viņa

* A. Krastkalna. *Red.*

atraidīja padomju izdevumu segšanu uz valsts ienākumu rēķina. Bet mēs uz to tad varētu atbildēt, ka tad Pagaidu valdība ir vismaz tāds pats privātļaužu pulciņš.

Citi iedomājas, ka šīs padomes esot vienkārši politiskas partijas organizācijas vai — pēc vēl citām domām — partiju jeb, šaurāk, sociālistu partiju apvienības. Tādas domas dzirdētas no dažādām pusēm. No tādu oportūnistisku elementu pusēs, kādi bija ietikuši, piemēram, Pēterpils padomes vadībā un kas, neatbalstīdamies ne uz kādām masām, savu laipošanu padarīja par principu un mākslīgi radīto vidējo līniju nodomāja padarīt par jaunās partijas programmu. (Vel tagad runā par padomju platformu.) Bet dzīve apgāza visas šīs fantāzijas: partijas ir vienas vai otras šķiras interešu izpaudējas, kā un cik pareizi nu ik-kuru reizi tās uzķer vai saprot zināmās partijas programmas sastādītāji un to piekritēji. Un ar galvu reibinošu ātrumu taisni mūsu revolūcijā norisinās tautas tā saucamā diferenciācija, tas ir, sašķirošanās, vienup, saskaldišanās slāņos, grupās, bet reizē, otrup, arī saplūšana lielākās grupu vienībās, šķirās šaurākā nozīmē. Tā saucamā vidējā līnija, revolūcijai pieaugot, mainījās un grozījās līdzī ar brīžiem aukaino attīstības tempu (ātrumu). Un tagad mēs redzam, ka arī šie oportūni, kas vēl negrib ne pa labi, ne pa kreisi, domā nodibināt savu bezpartejisku frakciju jeb partiju. Arī tā tā lieta nepaliks, bet vai nu bezpartejiskā partija pārvērtīsies par partejisku partiju (ar vidēju programmu), jeb tā arī izkusīs uz abām pusēm. Tātad skaidri redzams, ka padome nav partija. Mūsu «sociāl-revolucionārās» partijas⁷⁷ atbalss — «Darba Tauta» domā, ka padomei jābūt vienkāršam partiju sakopojumam, bet viņa to saka vienkārši tādēļ, ka viņa redz, cik niecīga viņas loma tanī ir un var būt, un tādēļ noliedz viņas nozīmi. Bet galvenā padomju pazīme ir tā, ka viņas ir zināmas *varas* nesējas, kas partija nevar būt vai var būt tikai pagaidām un izņēmuma brīdī. Tāds brīdis, piemēram, bija 1905. gadā Latvijā. Kā zināms, Rīgā un pārējā Latvijā toreiz nenodibinājās strādnieku padomes,⁷⁸ bet viņu lomu izpildīja priekš visas Latvijas Latviešu sociāldemokrātiskās strādnieku partijas Centrālkomiteja, priekš Rīgas — Federatīvā komiteja, kas bija tiešām tikai partiju apvienība. Bet mēs redzam, ka šīs partijas iestādes ne ilgi paturēja varu savās rokās, bet visur rīkojās demokrātiskās rīcības komitejas, uz kurām tad arī pārgāja vietējās varas

funkcijas (uzdevumi). Un joprojām partija deva tikai savus laudis vai direktīvas, virzienu, bet vairs nebija pati varas iestāde, izņemot tikai Rīgu, kur ar rīcības komitejas nodibināšanu nebija tik viegli. Mēs gaiši redzam, ka sa-biedrībā kā dabā valda zināmais likums «bailes no tukšuma». Vecās, sadragātās varas vietā nevar ilgi pastāvēt anarhija, tās vietā jāstājas jaunai varai, un attiek tikai jautājums, kādai. Ja nebūtu tautas organizācijas, rastos diktators, kas mēģinātu sagrabt agrākās organizācijas grožus. Latvijā bija stipra un labi organizēta sociāldemokrātiska partija un, ievērojot to, ka 1905. g. bija tikai revolūcijas pirmais pasākums un vidusšķiras* vēl nebija tik asi nodalījušās, visa revolūcija gāja aiz Latviešu sociāldemokrātijas Centrālās Komitejas vai atkal FK vadibas. Pēterpilī un pārējā Krievijā kā cīņas organizācija nodibinājās Strādnieku deputātu padome — pat ar intelīgences organizāciju piedališanos. Varu padome ieguva tikai pamazām un pa daļai un nekad ne tik pilnīgi kā tagad, jo pati vecā vara netika galīgi sadragāta. Bet nevienam nav šaubu, ka, ja šī uzvara būtu kļuvusi pilnīga, tad padome varu arī vairs no rokām nebūtu izlaidusi. Citādi tas notika šogad: kad nodibinājās [Petrogradas] Strādnieku padome pašā sākumā, vecā vara jau bija gandrīz sadragāta, bet pati Padome neatbalstījās uz [pietiekami] organizētu spēku, un labāk organizētais spēks — buržuāzija un zemstū muižniecība «sagrāba» varu savās rokās. Un, kad vecā vara bija galīgi sadragāta un karaspēks pārgāja revolūcijas pusē, tas ir, iestājās arī savu deputātu personā kopējā Padomē, vara bija pilnīga, mazākais, varēja būt, jo aiz buržuāziskās Pagaidu valdības vairs nebija nekādas citas varas, izņemot kara apstākļos radušos savienībnieku valstu** varu un aiz tām stāvošo imperiālistisko finansu kapitālu.

Tātad mēs redzam, ka strādnieku un zaldātu deputātu padomes nav nekas cits kā demokrātiskas varas iestādes, un atņemt viņām šo varu, pārvest to uz kaut kādu citu ārpus [tām] stāvošu iestādi, piemēram, Pagaidu valdību — nozīmē, ja tas notiek arī darbos un ne tikai vārdos, padomju nāves spriedumu jeb, runājot vecā režīma stilā — likvidēšanu. Dubultvara***, kāda bija revolūcijas

* — sīkburžuāzija. *Red.*

** T. i., Anglijas, Francijas, ASV *Red.*

*** — divvaldība. *Red.*

sākumā un vēl tagad ir, t. i., patiesībā varas koncentrēšanās — ne formālajā varā (Pagaidu valdībā), bet padomēs — priekš demokrātijas ar briesmām nedraudēja. Bet var rasties briesmas no dubultvaras pašas revolūcijas pusē. Var nodibināties blakus divas demokrātiskas varas, kas nāk sadursmē. Tas bija vienu acumirkli Somijā, kad krievu karaspēka deputātu padome iejaucās strādnieku šķiras ciņā par 8 stundu darba dienu, tikai ne no strādnieku šķiras, bet no kara vajadzību stāvokļa.⁷⁹ Vēl otrreiz tas varēja izcelties, ja karaspēks stātos tur uz kara ministra runas stāvokļa⁸⁰. Tāds moments var ierasties pie mums, ja vietējās [XII] armijas deputātu padome («Iskosols») atteikties no apvienošanās ar Strādnieku padomi, bet steigisies vienoties ar savu Oficieru apvienību («Iskomoju»), kura pēc satura nemaz nav demokrātijas priekšstāve, un ja tur vēl sarīkos kādu demagoģiju, pievienojot dažādas ar vairumu nemierīgas* demokrātiskas grupas. Te būtu tiešām divas varas blakus, kuras var novest pie nepatikamām sadursmēm, kaut gan bez mazākā reālā pamata.

Es nebaidos, ka tas varētu notikt, bet jo drīzāk, un varbūt labāk rīt nekā parīt, vajag spērt soļus, lai to galīgi novērstu. *Vajag atrast ceļu nodibināt kopēju Strādnieku un zaldātu padomi.* Ja... armijas deputātu padome uz to nenāk pretim, tad tas jāizdara pat bez viņas. Pēterpils padomē šis jautājums pie reorganizācijas tā izšķirības, ka i strādnieku, i zaldātu padomes daļas izvēlēs vienādu skaitu t. s. «mazās padomes» locekļu. Pret līdzīgo skaitu neprotestēja *ne daudzskaitlīgie zaldāti, ne atkal faktiskas hegemonijas turētāji strādnieki.* Jo šīni revolūcijā *patiesās demokrātijas starpā* nevar būt tādu interešu starpības, kas viņas vestu nopietnā sadursmē. Kā strādnieks var no sirds balsot par muižu zemes konfiskāciju, tā darba rūķis zemnieks var piekrist strādnieka 8 stundu darba dienai.

Ja Zaldātu padome vilcinās, tad tas jāizdara revolucionārā ceļā: jāaicina karaspēks vēlēt uz zināmu normu (daudzumu) zaldātu — delegātus uz kopēju padomi. Tā tas norisinājās Pēterpilī 27.—28. februārī un ir pilnīgi demokrātiski. Nebūtu īpaši vēlams, ka to darītu vienīgi latviešu strēlnieku pulki, jo to varētu nepareizi saprast kā nacionā-

* — neapmierinātas. *Red.*

listisku tieksmi. Bet patlaban jau būtu dabiski, ka *Rigas padomē ieietu tikai Rigā esošo pulku delegāti*. Bet, tā kā uz ilgu laiku tāda armijas delegātu dalīšana, pie tam vēl kara nepastāvīgos apstākļos, būtu neērta, tad jāievelk viss vietējais karaspēks, bet reizē ar to jāapvieno lauku bezzemnieku un pārējo Latvijas pilsētu strādnieku deputāti. Tātad nākošajā Rīgas Strādnieku padomes sēdē jāizlaiž uzaicinājums ik uz, sacīsim, 2500 vietējā garnizona vai armijas zaldātiem sūtīt pa vienam delegātam uz kopēju Rīgas Strādnieku un zaldātu padomi un uzaicināt pievienoties visas pārējās Latvijas pilsētu un lauku strādnieku deputātus. Tad būs Latvijas Strādnieku un zaldātu deputātu padome, šī ciešā un vienotā vietējā vara. Būs jārunā Padomē tad *divās valodās?* Jā gan, bet tad *runās ne divās, bet vienā vietā un gan divās mēlēs, bet vienā kopējā revolucionārā valodā.*

P. Stučka

«*Cina*», 10. (172.) nr.,
1917. g. 25. maijā (7. jūnijā)

Iespiests pēc avizes teksta

NO BROŠŪRAS «PIEZIMES PAR AGRĀRO (ZEMES) JAUTĀJUMU»⁸¹

Priekšvārds

Kad mani 1905. g. revolūcijas priekšvakarā* uzaicināja uz ātru roku sastādīt kādu grāmatiņu par agrāro (zemes) jautājumu, man bija jānosētas un dažās dienās tāda jāuzmet. Pirmais izdevums tika konfiscēts, un rakstiņš pēc tam tika pārdrukāts mēnešrakstā «Nākotne» (Nr. 1 un 2 — 1906. g.)**. Pa visu garo laiku pēc tam, atskaitot b. F. Roziņa (Āža) «Latviešu zemnieka» legālo pārdrukājumu (arī konfiscētu), nav nekas iznācis latv. s. d. un ne vien s. d. literatūrā par Latvijas agrārjautājumu. Un tagad, kad revolūcija no jauna un šoreiz pamatīgi un galīgi dragā veco kārtību, no jauna pie manis griežas ar pieprasījumu pēc kādas grāmatas agrārjautājumā un atkal visdrīzākā laikā, pie tam laikā, kad sabiedriskās dzīves mu tulis ne viegli atļauj brīvu stundiņu.

Es pārskatu agrāk uzrakstīto un atrodū, ka grāmatiņas pirmā daļa var palikt tiešām pilnīgi negrozīta. Laikazobs tiem principiem, kas ķemti no K. Marksā, nav varējis pietikt: tie joprojām pilnīgi neaizskarti. Tas polemikas veids, kas toreiz bija jāpieņem pret tā saucamo «soc. savienību»⁸², padara tikai dzīvāku pašu grāmatiņas domu gaitu. Un arī vecie biedri — «savienībnieki» jau vēl nav izmiruši. Viņi gan kādas reizes pa to laiku mainījuši savus mēteļus, bet viņu mācības tāpat vēl kā agrāk, tikai šoreiz ar latv. «soc. rev.» programmas mērci, bet ar to pašu veco pamatmotīvu par «savu namiņu un savu zemes stūrīti» parādās uz no nēsātu domu tīrgus.

* Domāts 1905. g. oktobra Viskrievijas politiskā streika priekšvaka kars. *Red.*

** *Stučka P.* Rakstu izlase, 1. sēj. R. 1976, 149.—181. lpp. *Red.*

Grāmatiņas otro pusi es nolēmu pārstrādāt. Ne tādēļ, ka tur būtu jāgroza savas domas viņu pamatos, bet tādēļ, ka revolūcija šoreiz tiecas daudz tālāk un daudz kas, ko es toreiz minēju tikai par iespējamu, tagad jau kļuvis par patiesību. Un no buržuiski muižnieciskās «restaurācijas» (atkaliecelšanas vecā varā) šoreiz mazāk iemesla baidīties nekā toreiz. Tādēļ mēs tagad arī uzstādām kā kategorisku prasību to, ko savā laikā mēs tikai apsolījām pabalstīt kā zemniecības prasību: «muižnieku un vispāri lielgruntnieku zemju konfiscēšanu» un kā tuvākās nākotnes mērķi visu zemu nacionalizāciju.

Bez tam, pa to laiku imperiālisms ievedis daudz pārgrozību pašā kapitālisma gaitā; karš ar savu badu novedis pašu kapitālismu jaunās sliedēs; tuvojas pēdējā sacīkste šķiru pretešķību starpā, un līdz ar to mums jāsāk pārrunāt jaunās iekārtas pasākumi. Tādēļ mūsu nodaļai par programmu jābūt sīkākai un vairāk tieši uz praktisko dzīvi zīmētai; jo toreiz, 1905. g., nebija ir jausmas par to, ka katrā Latvijas pagastā, ciktālu tie ir revolūcijas novadā, 1917. g. būs nodibināta sava laukstrādnieku (bez-zemnieku — zemnieku jeb kalpu deputātu padome).

No sirds vēlētos, kaut jo drizāki parādītos jo vairāk darba šīnī neapstrādātā laukā, jo pirmo reiz revolūcija ķeras arī pie lauku dzīves pārbūves, no pašiem pamatiem sākot. Tie «padibeņi», ar kuriem buržuāzija agrāk draudēja ikkuram progresam, tagad stājušies paša progresā gājiena pirmajās rindās. Un zemes jautājums vairs nav vienkārši zemes un pat vienkārši zemnieku vai bezzemnieku, bet vi-sas cilvēces jautājums.

Pēterpilī 6. jūnijā 1917. g.

Sacerētājs

V

Zemes nacionalizācija

Savā «Kapitāla» izdevuma papildinājumā (tā saucamajā 4. daļā) K. Markss skaidri un gaiši izteicās, ka *zemes īpašuma nacionalizācija*, tas ir, zemes privātpašuma pārvēršana par *valsts īpašumu*, ir pilnīgi buržuāziska prasība, kuru buržuāzija tikai baidās uzstādīt, jo «uzbrukums

vienam īpašuma veidam, t. i., vienam privātīpašuma veidam uz darba līdzekļiem (lasi: zemi [— *P. St.*]), varētu kļūt ļoti bīstams pārējiem šāda īpašuma veidiem (uz rūpniecības utt. kapitāliem [— *P. St.*])*».

Mēs jau redzējām, ka zemes rente, kas ir īstais zemes privātīpašuma kodols, ir vislielākā nelaime priekš zemes un zemes kopējiem. Pie tam šī rente jo gadus ir augusi un tādi pildījusi zemes īpašnieku šķiras kabatas bez liekām pūlēm no viņu puses. Ja, sacīsim, kādus gadus 50 atpakaļ zeme pie mums būtu nacionālizēta, tas ir, pārvesta valsts īpašumā, tad zemes rente, ja arī būtu augusi, tās pieaugums būtu nācis visai valstij par labu. Bet, ja tā vien skatitos uz šo jautājumu, tad tur būtu maz prieka, jo valsts priekš tautas ir bijusi vienīgi apspiedēja un izsūcēja. Un pat brīva buržuāzijas valsts nav nekas cits kā vienas šķiras valdīšanas līdzekļi pār otru. Milzīgie zemes daudzumi tādas valsts rokās būtu tikai jauns līdzeklis pavairot zemes šķiru apspiestību. *Tātad patvaldigā valsti zemes nacionālizēšana būtu bijusi tikai tās pašas valsts stiprināšana un tautas brivibas vājināšana.*

Zeme tādas valsts rokās, īpaši ievērojot lielos valsts pārādus un kara budžetus, varētu joprojām palikt par līdzekli izspiest jo dienas jo augstāku zemes renti; privātīpašuma jaunumi nebūtu iznīcināti, bet tikai izmantotājs būtu spēcīgāks nekā agrākais muižnieks. Caur to jaunums nebūtu mazinājies, bet drīzāk vairojies, jo galu galā tas nav no visai liela svara, kāda ir tā persona, kas saņem zemes renti, bet vienīgi tas apstāklis, ka zemes rente vispār pastāv un vēl augtin aug.

Pilnīgi demokrātiskā valstī šīs bailes, zemi nacionālizējot, atkrit, jo tur rodas pretsvars *pret zemes rentes pacelšanu* no plašās tautas puses. Demokrātiskā, bet arī tikai tiešām demokrātiskā valstī mums bez kavēšanās jāizteicas *zemes nacionālizācijai par labu*, jo tādā valstī zemes nacionālizācija apmierina plašās tautas vajadzības un reizē būs viens solis tuvāk *privātīpašuma tiesību atcelšanai uz darba līdzekļiem vispāri*. Tātad šīnī gadījumā nacionālizācija būtu *reizē par labu kapitālisma brivai attīstībai*, atmetot lieko kavēkli — privātīpašumu uz zemes renti, bet *reizē arī solis pretim sociālismam*.

* Маркс К. Теории прибавочной стоимости, ч. 2. (4-й том «Капитала»). М., 1957, с. 34. Red.

Agrāk bija lieli strīdi par to, vai zemi labāk nepārvest vietējo pašvaldību īpašumā (tā saucamā *municipalizācija*)⁸³, jo toreiz laudis iedomājās, ka iespējama brīva pašvaldība patvaldīgā Krievijā. Bet nav jau šaubu par to, ka patvaldīgā valsts vienmēr prasa iejaukties un nosmelt taukano krējumu no pašvaldības toveriem. Turpretim tur, kur valsts būs tiešām demokrātiska, tur tā pati rūpēsies par nacionalizētās zemes nodošanu demokrātiskās pašvaldības rīcībā, pie kam valstij tomēr būs iespējams pareizāk un vispusīgāk izlietot savus zemes daudzumus. Tā pati ieruna atspēko arī mūsu nacionālsociālistu* tieksmi pēc Latvijas zemju «tautiskas» jeb «federatīvas» municipalizācijas, kam krievu nacionālisti varētu pretim stādīt prasību, lai tad latvieši tūliņ atstāj visas savas tā saucamās kolonijas plašajā Krievijā.

Bet nepietiek ar *nacionalizācijas* burta pasludināšanu. Ja kapitālisms pastāvētu joprojām, tas ir, ja joprojām turpināsies naudas saimniecība,⁸⁴ tad arī zemes rente atkal un atkal parādīsies no jauna, jo, ja zemes rentes piesavīnāšanās pamats ir privātipašums, t. i., vairāk vai mazāk plašs monopolis uz zemes lietošanu vai nelietošanu pašam vai caur citiem, tad šī zemes rente, naudas saimniecībai pastāvot, vienā vai otrā veidā parādīsies no jauna. Vai tā būs ilgu gadu vai mūža un mūža mūža lietošana, vienalga, zemes daudzums nepieaug līdzī iedzīvotāju skaitam. Ja nu zemes lietošanu aizliegs nodot tālāk, tad atņems lietotājam tos pašus labojumus, tos pašus sviedrus, ko tas tagad tik augstu ciena un dārgi pārdod. Ja aprobežos viņa lietošanas gadus, tad viņš nebūs ieinteresēts liet savus sviedrus («guldīt tos zemē») un zemi noplicinās.

Viss tas mūs pārliecina, ka nacionālizācija pati par sevi, no tautsaimniecības stāvokļa, nav laimes nesēja. Bet mums tādēļ jāpiegriež vērība citai pusei. Ja no zemes kapitālistiskās apstrādāšanas varēja no virsvērtības vienu daļu paņemt zemes monopolists (privātipašnieks) un tomēr zeme atmeta vēl vidēju peļņas tiesu, tad tas nozīmē tikai to, ka darba izmantošana zemkopībā ir smagāka nekā rūpniecībā, tas ir, ka darbs ir grūtāks un darba apstākļi jaunāki nekā citos arodos un tādēļ jāgriež vērība uz to — caur šīs darbaspēka izmantošanas tiesas uzlabošanu

* Domāti latviešu meņševiki, kas atbalstīja buržuāzijas nacionālistiskās prasības. *Red.*

pamazināt zemes renti, tas ir, kā to Kautskis nosauc, izvest zemes rentes *proletārisko konfiskāciju*⁸⁵. Bet pie šī jautājuma mēs vēl atgriezīsimies.

Tagad mums jāapskata jautājumi, kā izvest dzīvē pašu zemes *nacionalizāciju*. Mums te uz stingrāko jābrīdina, ka lai nesajauktu nacionalizāciju ar socializāciju, kā to sevišķi piekopa krievu zemnieku sociālisti* un nacionālisti. Socializācija nozīmētu reizē visas zemes sabiedrisku apstrādāšanu un vispāri naudas saimniecības, tas ir, kapitālisma atcelšanu, kas būtu iespējams tikai vispārēji un pie tam vispirms rūpniecībā un tad tikai arī zemkopībā.

Krievijas lielā revolūcija ir noritējusi tālāk nekā jebkura no agrākajām pasaules revolūcijām. Tā nonākusi pie lauku dzīves pilnīgas pārbūves no pašas apakšas. Un viņai šīnī darbā uz asāko jāsaduras ar lauku verdzības ciešo pili: muižniecības atliekām. Kā zināms, muižniecība, it sevišķi mūsējie baroni, bija visuzticamākais patvaldības balsts (ne velti Bismarks Baltijas muižniecību nosauca par kēvnīcu Krievijas birokrātijas izkopšanai). Un no savas puses patvaldība bija pateicīga muižniecībai un atbalstīja viņu no sevis, kā vien spēja. Visas augstākās un labāk samaksātās ierēdņu vietas bija muižnieku rokās, visa oficieru kārtā, tiesu arods utt., utt. Ipašas muižniecības skolas un citādas privileģētās iestādes. Un ikbrīd jauns pabalsts, kā, piem., jauni, lēti krediti caur muižniecības un citām bankām. Tikai tā varēja pastāvēt saimnieciski laiku pārdzīvojusī muižniecība.

Tātad reizē ar visām *muižniecības kārtas privileģijām* revolūcijai šīs kārtas kaitīgo iespaidu galīgās iznīdēšanas nolūkā vajadzīga arī viņas *saimnieciskās varas sadragāšana*: tas ir, *viņas muižu konfiscēšana valstij par labu* (tas ir, to atņemšana bez maksas). Bet ne vien politiski iemesli noved viņus pie konfiskācijas prasības, bet arī saimnieciski. Patlaban kara briesmu celtie saimnieciskie sarežģījumi rāda, kurp novedusi Krievijas muižniecības zemes politika, šī bezmēra zemnieku izsūkšana, atstājot iespējami daudz zemju neapstrādātu un toties pacelot uz pārējām zemēm rentes un izpirkšanas maksas. Miera gados ļaudis badojās un tā atlicināja labību, ko izvest uz ārzemēm, lai maksātu nodokļu veidā ārzemju valsts aizņēmuma procentus un iepirktu ārzemju vajadzīgos ražoju-

* Narodņiki, eseri u. c. *Red.*

mus. Kara laikā, kad zaldāts pieprasija savu pilnīgo mai-
zes tiesu un daļa zemes palika aiz darbaspēka un darba-
rīku trūkuma neapstrādāta, uznāca briesmīgais bads, kas
reizē arī uzspieda savu zēgeli muižniecības nāves sprie-
dumam, kā politiskas, *tā arī saimnieciskas*, cik tālu tā zī-
mējas uz laukiem.

Bet atrodas jau mīkstsirdīgs revolucionārs, kas baidās
no vārda *konfiskācija*. Kā lai atņem svešu mantu par velti?
Kā lai padara par ubagiem šos nelaimīgos bagātniekus?
Tā gaužas Pļehanovs tagad. Tādas ierunas pierāda, ka re-
volūcija vēl nav pietiekoši pārstrādājusi ļaužu smadzeņu
domu gaitu. Jeb ka daļa revolucionāru tieši pārgājusi pret-
revolūcijas pusē. Jo revolūcija iekš tam pastāv, ka *tā at-
ņem, atceļ, sadragā tiesibas, privileģijas, monopolus un
vienmēr bez atmaksas*. Ja uznāk kontrrevolūcija, tā cenšas
atkal atdot, atdzīvināt vai vismaz *atmaksāt* atņemtās tie-
sibas, bet par to mums šoreiz nav jābaidās vai vismaz
agri runāt.

Mēs zinām gan labi, ka buržuāzija te mēģinātu atrast
izeju: 1906. g. kadeti lika priekšā atpirkt muižnieku zemi
pēc «taisnīgas novērtēšanas». Toreiz šī taisnīgā novērtē-
šana, saprotams, būtu augstāka, nekā tā varētu būt tagad,
bet tagad te vēl jauns kavēklis ceļā: naudas trūkums.
Un tādēļ krievu liberāļi kasa galvu un visu jautājumu
mēģina atlīkt līdz Satversmes sapulcei, mazākais. Iziet no
tā, ka arī zemnieki, īpaši turīgākā daļa, Satversmes sa-
pulces zālē taču nevarēs labi iedomāties, kā atņemt «svešu»
zemi bez atmaksas.

Bet, vispirms, tā strādnieku šķira, kas tiešu dalību ne-
nemis zemes izlietošanā, nevar ielaisties uz nekādu at-
maksu, jo tad viņai būtu jānes viena daļa izdevumu par
zemes atpirkšanu, kas nav pielaižams. Otrkārt, zemnieku
galvās jau agrāk muižnieku zemes arvien ir tēlojušās
kā viņu, zemnieku, un ne muižnieku dabisks piederums, un
tātad revolūcijai nebūs grūti, īpaši nabagāko zemnieku
starpā, jo drīzi ienest pārliecību, *ka par atmaksu muižnie-
cibai* un, saprotams, arī tiem eksemplāriem nemuižnieku,
kas iepirkuši vai ieprecējuši muižas, — nav i ko domāt.

Atliktu vēl tie zemnieku un citādu zemturu īpašumi, kas
nepieder pie muižām. Pret viņiem uzstāties nav vispirms
politisku iemeslu. Nebūtu arī saimniecisku iemeslu, ja viņi
var izpildīt saimniecības progresu un likumiskās darba ap-
stākļu prasības (8 stundu darba dienu utt., utt.). Tas pat

tai gadījumā, ja tāds zemnieku saimnieks apstrādā laukus ar kalpu palīdzību. Mums, s. d., te nav ne politisku, ne saimniecisku iemeslu pieprasīt tūlītēju zemju atsavināšanu, un it sevišķi par velti, kaut gan visu to zemnieku sīksaimnieku interesēs, kam uz mājām izpirkšanas parādi, būtu pieprasīt arī viņu zemju nacionālizēšanu, atstājot tikai viņu apstrādāšanā. Mēs tādēļ liekam priekšā, lai šo jautājumu ikreiz izspriež lielāku apgabalu zemes komitejas, kas, pilnīgi brīvi un vispāri ievēlētas, nosacītu, kādam jābūt nekonfiscējamo zemju augstākajam mēram. Pašu šo zemju daudzums samērā ar muižām tik niecīgs un to parādi tik lieli, ka tur nav daudz aprēķina uz konfiskāciju, kas tikai saceltu pret revolūciju šādus mazīpašniekus. Sīksaimniekiem, zināms, arī te var būt itin vienkāršs apmierinājums: *ja tavu zemīti arī pārsauks par valsts īpašumu, tad to taču tev neatņems, bet varbūt vēl piegriezis klāt no muižu zemēm.*

VI

Mūsu partiju programmas zemes jautājumā

Divi jautājumi ir tie, uz kuriem mēs gaidām atbildes, ja runājam par agrārprogrammu: par zemes īpašuma tiesībām un par zemes apstrādāšanas kārtību. Sie jautājumi ir arvien jāšķir, neraugot uz viņu ciešu sakaru praktiskā dzīvē, ja mēs zinām, piem., ka jautājumu par zemes pri-vātīpašuma tiesības atcelšanu un par zemes pārvešanu valsts īpašumā var izšķirt pilsoniskā i sociālistiskā partija. Zemes nacionālizācija, t. i., pāriešana valsts īpašumā, ir pilnīgi pilsoniskās sabiedrības un kapitālisma attīstības interesēs un, ja pilsoniskās partijas to neprasā, tad vienīgi aiz bailēm par īpašuma tiesībām uz pārējiem darba un ražojamiem līdzekļiem. Turpretim jautājums par vēlamo apstrādāšanas kārtību* ir jautājums par *kapitālismu vai sociālismu*, un, raugot pēc sava galamērķa, ikkura partija arī tuvākos savus soļus saskaņos ar saviem uzskatiem uz turpmāko attīstības gaitu. Pie tam, apraugot dažādo partiju programmas, kuras arvien pirmā kārtā izklāj** zinā-

* — ražošanas veidu. *Red.*

** — nosaka. *Red.*

mās partijas šķiras sastāvs, jo šķiru intereses ir galigās — partijas patiesās programmas noteicējas, un šini zināmumis bieži jāatmet skaistākie programmas solijumi, ja tie ir tieši pretim zināmās šķiras interesēm, un bieži, kā vecejos cenzūras laikos, jālasa starp rindiņām, ko zināmā partija patiesi grib un var solit.

Ja mēs iesākam no Krievijas pilsonisko partiju lab[ēj]ā spārna līdz pašiem kadetiem, tad zemes jautājumiā, saprotams, tām vairāk vai mazāk vienādas programmas. Es, zināms, te nekavēšos pie tiešiem dzimtbūšanas laiku aizstāvjiem, tie tagad jau vairs klāji neizteicas, kaut gan savā sirdī jo daudzi no muižniecības kārtas priekšstāvjiem un ne vien no viņiem patiesībā tiem jūt līdzi. Lai atminam tikai, kā cariskās Krievijas zubrs Svatopolks-Mirskis vēl ne tik ilgi iepriekš revolūcijas Valsts domē izsacīja tieši dzimtbūšanas laika ideālus, ne no viena neapsaukts, un jums nebūs bijis jābrīnās, kad lasījāt, ka «rupjie» mužķi tagad pa revolūcijas laiku viņam devuši gaišu atbildi: nededzinādami šo verdzības ideju perēkli* un nevis to saņemot neaiztiktu savā īpašumā, kamēr tanī pat laikā tie paši rupjie «bauri» sava dzejas tēva — Puškina dzimitas muižu nolēmuši neaizskartu uzlabot kā tautas pieminekli.

Pārējās pilsoniskās partijas no lab[ēj]ās pusēs, saprotams, aizstāv savu īpašumu neaiztiecamību, no tā nēšķiroties pat, ja vien iespējams, ne labprātīgas pārdošanas ceļā. Ir zināms, ka Baltijas muižniecībai bija lēmums neļaut iziet savu muižnieku muižām iz rokām, bet tās pēc iespējas atpirkta pašiem. Tikai brīžos, kad pacēlās sarkanais spoks uz laukiem, muižnieki sāka domāt par savu muižu jeb, mazākais, daļu no tām *atsavināšanu*, saprotams, par atmaksu un pirmā kārtā par *labu* atmaksu uz «*brīva pirkšanas un pārdošanas līguma*» pamata, jo, reiz revolūcija solot brīvību, tad viņiem taču vajagot arī pirkšanas un pārdošanas absolūtas, neaprobežotas brīvības. Bet, kad revolūcijas viļņi iet augstu, tad arī viņi sāk domāt par pastiprinātu muižu izpārdošanu. Tā atminieties, 1905. g. revolūcijas laikā Baltijas muižnieki ne vien jau tieši pārdeva vienu otru muižu, bet arī izlūdzta no valdības, lai ieved Baltijā Krievijas zemnieku zemes bankas nodaļas, šīs augsto cenu mākslīgās sacelšanas mašīnas, nebaidīdamiies pat par konkurenci savām privileģētajām vietējām

* T. i., Svatopolka-Mirskā muižu. *Red.*

muižnieku bankām. Un reizē izveda arī to, ka zemnieku bankām tiesība pirkst pat majorātmuižas, šo svēto īpašumu vissvētāko. Un tagad? Palasiet B[altijas] V[ēstneša] Nr. 36 cienīgtēva Andrieva Niedras, šī pazīstamā muižniecības interešu aģenta, rakstā, kurā viņš saka: *neazmirsisim, ka drizumā tiks piedāvāts loti daudz zemes samērā lēti* (t. i., ja nenāk nekāds sarežģījums no ārienes) ... Tādēļ Niedra liek priekšā laukstrādniekiem krāt naudu, ar ko iepirkst šo zemi par dzimtu. Tā arī ir vesela programma; tikai tie sarežģījumi no ārienes jau ir ieradušies, jo uz zemnieku kongresa⁸⁶ pieprasījuma Pagaidvaldība ir apsolījusi aizliegt visas pārdošanas, pie kam viņa gan to aizliegumu motivē kā pretlīdzekli pret zemes spekulācijām, tas ir, pret *cenu nodzišanu uz leju*, kas tagadējai Pagaidvaldībai tiešām arī vairāk pa zobam.

Nekavēsimies pie tādām programmām kā pretrevolucionārās valsts domes priekšsēdētāja Rodzjanko atbildes zaldātiem, ka arī viņš, ja Satversmes sapulce nolešot, atdotoš savas zemes, jo tas jau nu gan diezgan pats no sevis saprotams un nozīmē vienīgi cerību, ka tā Satversmes sapulce vai nu nesanāks nemaz, jeb viņa nenolems zemju atņemšanu. Ejam vienu soli uz kreiso pusi pie krievu liberalājiem, kadetiem. Viņiem, kā pilsoniskās šķiras partijai, nevarētu nekas būt pretim pret zemes nacionalizāciju, bet tomēr ir. Viņai, saprotams, nebūtu pretim vienoties ar zemniecību, un 1906. g. Domē viņa tieši iesniedza projektu par lielo zemes īpašumu atpirkšanu par «taisnīgi novērtētu cenu». Toreiz lieta bija vienkāršāka: revolūcija sāka jau atslābt, un naudu ārzemju bankas šai operācijai dotu, cik grib. Pie tam es atgādinu, ka pat [I Domes] soc. dem. meņševistiskā frakcija neizteicās skaidri par muižu *konfiskāciju* (par velti). Un tomēr zubriem pat tas izlikās par daudz, kaut gan patiesībā tas toreiz bija kadetu partijas ģeniāls solis, atvīlot zemnieku no revolūcijas turpināšanas. Valsts domi tomēr atlaida ... Un tagad? Kadeti ar lielu kavēšanos, bet tomēr atkārto savu veco projektu, tikai ar dažādām ierunām un izņēmumiem. Bez runas, viņi ar mieru atsavināt tikai mežu īpašumus — tas koku tirgotājiem vienalga un pat labāki*, jo darišanas ar kroni. Par

* Jāatzīmē, ka klusais, bet patiesais kadetu politikas vadītājs ir slavenais zvēr. advokāts Vinavers, — koku tirgotāju šķiras speciālais tiesu aizstāvis (tagad senators).

pārējo muižu atsavināšanu kadeti atzīmēja tik daudz izņēmumu gadījumu (paraugu saimniecības, rūpniecības saimniecības, vispār labi iekārtotas muižas, cukurbiešu plantāžas, sakņu dārzu utt.), ka viens no jaunākiem kadetu kongresa* locekļiem iz provinces pat ironiski piezīmējis, ka nepaliekat tad jau vairs nekā pāri, ko atsavināt. Ūn, kad kāds lika priekšā, lai pie taisnīgās novērtēšanas cenas pazeminot samērā ar muižas lielumu (tātad jo lielāka muiža, jo lētāk), tad norisinājās pilnīgi komēdija pie balsošanas. Pirmoreiz iznāca 4 balsu vairums, tad prasīja pārbaldošanu; otreiz balsis līdzīgi dalījās un priekšsēdētājs Vinavers liedzās izšķirt jautājumu ar savu balsi, beigās ar 1 balss vairumu pieņēma šo principu, bet noteikt šās starpības tomēr atstāja valdei, kas jau gan atradīs tādu ciparu, kuru ar vienkāršu aci saredzēt nevarēs. Visādā ziņā, visam šim manevram jau varētu būt nozīme, ja to izvestu tūliņ, bet, raug, nav kur ķemt to miljardu, ar ko izmaksāt, un tādēļ atliek lietu uz Satversmes sapulci. Arī vēl tai klusā cerībā, ka Satversmes sapulcē («ja tā jel maz notiks», tā raksta kāds kadetu profesors) varēs vai nu panākt to pašu, jeb vēl kaut kā citādi izvairīties. Visādā ziņā, visgaišākais pierādījums, ka neviens no šām šķirām i nedomā labprātīgi atsacīties no muižām kā politiskās un saimnieciskās varas avotiem, ir tas, ka neviens nav nācis uz to vienkāršo domu — atdot muižas organizētai zemniecībai tūliņ, atstājot jautājumu par atlīdzību un tātad novērtēšanu līdz Satversmes sapulcei. Tas būtu smuks žests (rokas mājiens), kuru Satversmes sapulce arī varbūt tiešām cienīgi novērtētu.

Zīmējoties uz zemes apstrādāšanas kārtību, saprotams, ka visas šīs partijas ir par kapitālistu kārtību; zināms, kapitālistisko kārtību pirmatnējā veidā ar brīvībām tikai uzņēmēju pusē.

Pārējot uz latviešu pilsonību, mēs tur vispirms nesastapsim īpašu *ielgruntnieku* šķiru, pareizāki, *vēl* nesastapsim, jo pasākumi jau ir un vēl lielākas ir tieksmes uz to pusi. Un kā vecos laikos Mātera Jura romāna** varonis, latv. ģenerālis Felzenbergs ieprec muižu, tā kara sākumā mūsu latviešu junkurs iz pilsonības klēpja loloja cerības uz kādu vācu muižu, un latviešu pilsonība nebūt nebija pretim

* Kongress notika 1917. g. 9. maijā. *Red.*

** «Sadzīves vilņos». *Red.*

izspiest vācu muižniecību, lai nodibinātu *latviešu*. Atminiet, ka vēl nesen latv. pilsoniskā prese atklāti uzstādīja prasību, lai nodibinot *latv. aristokrātiju* iz latv. *strēlnieku pulka oficieru kārtas*, un jums kļūs vieglāki saprotama «150 latv. virsnieku rezolūcija» pret «lieliniecisko strēlnieku («apakščinu») lēmumu»⁸⁷. Ja jūs tad paiesiet vēsturiski atpakaļ, tad atradīsiet mūsu «tautisko pīlāru» teorijas par tām «svētītām dzimtām», kam dēli ar augstāku skolas izglītību, un nonāksiet pie vecās F. Veinberģa nelegālās (!) brošūras (no 1870. gadiem)* ar prasību pēc latv. aristokrātijas kā revolūcijas «pretgīfti». Tātad *latv.* muižniecība ar *latviešu* muižām *latviešu* kapitālisma apstrādībā! Raug, kur slēpās sīvie uzbrukumi vācu muižniecībai no šīs puses, īpaši kopš kara sākuma.

Palasiet nu «Latv. *tautas partijas*»⁸⁸ programmu, kuras ciltstēvi F. Veinbergs, V. Teikmanis un A. Niedra, tad tur atradīsiet burtiski sekošo: «Lielākais jaunums latviešu tautas dzīvē ieviesies caur to, *ka cenšas tautu mākslīgi saskaldīt divās daļās: pilsonībā un proletariātā*, un *ka pēdējo skubina uz naidu pret pirmējo*.» Tātad ne tie, kas vēl iepriekš verdzības** atcelšanas sadalīja latv. zemniekus *zemniekos un bezzemniekos*, ne tie, kas sagrāba rokās vi-sus darba un ražojamos līdzekļus un atstāja lielajam vairumam tikai kailas darba rokas, — *mākslīgi* (vai dabiski, tas nu vienalga) *saskaldīja* tautu pilsonībā un proletariātā, bet jauni musinātāji. — Un tālāk mēs lasām: «*privātipašums uzturams un aizstāvams pēc lidzšinējiem vēsturiski izaugušiem principiem*», tātad dabiska un nemākslīga skaldišana īpašniekos un neīpašniekos. «Attiecībā uz zemes īpašumu sistemātiski un *pakāpeniski* piekopjama mazgruntniecība un, kur tas ekonomiski iespējams, arī sīkgruntniecības attīstība un izplatīšana, pamatojoties pie tam uz privātipašuma iestādes. Zemes nomāšana ieraugāma par pārejas formu uz zemes īpašuma iegūšanu.» Tātad visskaidrākā un gaišākā veidā izteikta prasība: *viss paliek pa vecam*. Un bezzemnieki dabū atbildi kā pazīstamajā jokā kaislais ielas flanieris no savas jaunkundzes: «*tā, ko jūs domājat, ar to nekas nebūs!*» Un, ja nu mēs ievērosim, ka tanī pat B[altijas] V[ēstnesī], kurā nodrukāta

* Domāta brošūra «Politiskas domas iz Latvijas», kas iznāca ār-zemēs. *Red.*

** — dzimtbūšanas. *Red.*

«Tautas partijas» programma, tiek propagandēta arī demokrātiskās partijas programma un ka ar demokrātiem savkārt saplūduši sociāldemokrāti*, tad aina taps jo noteikta un plašas pārrunas par latv. pilsoniskām agrārprogrammām varēsim sev ietaupīt, jo vairāk vēl tādēļ, ka pasašas mūsu [buržuāziskās] partijas lielas nozīmes savām programmām nepiedod un, piem., ne radikāli-, ne vienkārši demokrātiskās partijas⁸⁹ programmas nav vēl ne pieņēmušas, ne izsludinājušas, kā to mēs lasām «Jaunajā Vārdā»**.

Cik radikāla ir visradikālākās pilsoņu partijas*** iepriekšējā programma****, to mēs lasām šādos vārdos: «Muižas, ko ieguvuši *ar pirkšanu* tagadējie īpašnieki vai viņu priekšteči, *var tikt* spaidu celā pret atmaksu atsavinātas; bet Baltijā *konfiscējamas* tās muižas, kuras viņu tagadējie īpašnieki vai to priekšteči ieguvuši bez pirkšanas (kā dāvinājumu no valdniekiem jeb tās, kas savā laikā krita zviedru laikos zem redukcijas).» Pirmā daļa no šī teikuma atkārto patiesībā to pašu «Tautas partijas» prasību par labu privātpašumam, kurš arī līdz šim jau «*var tikt*» atsavināts par maksu, tas ir, pirkts un pārdots.

Otrajai — radikālākajai daļai ir vēl savā daļā šovinisma rakstura, jo tur vārds *konfiskācija* izteikts tik skāli «vēsturiskas taisnības principu» labā, — vienīgi tanī apreķinā, ka zem šīs kategorijas *var krist vienīgi vācieši* un rasi vēl kāds krievs. Mēs tomēr ar prieku še apsveicam vārdu *konfiskācija*, jo darbs tikai atzīt pašu *konfiskācijas principu*;***** *ko konfiscēt*, to noteiks pati revolucionārā tauta.

Tāpat mēs apsveicam, ja zemnieku partijas «Līdums» raksta: «Vai lielos zemes privātpašumus darīt pieietamākus (nosakot zināmas zemes īpašuma nodevas), jeb vai *nepieciešamos gadījumos neatteikties pat no konfiskācijas*, tas nav tik daudz principa, kā lietderības jautājums.» Vēlāk gan mēs lasām, ka «Zemnieku savienības programma agrārlietās grozās *vienīgi ap lielgruntniecibas*

* Domāti meņševiki. *Red.*

** Rakstā «Mūsu politisko partiju agrārprogrammas» avīzes 1917. g. 102. nr.ā. *Red.*

*** Domāta Zemnieku savienība.⁹⁰ *Red.*

**** T. i., programmas projekts. *Red.*

***** T. i., partijai tikai jānosaka sava attieksme pret konfiskācijas principu. *Red.*

zemi, kāda tā tagad atrodas *muižnieku* (lasi — *vācu* muižniecības) neierobežotā varā»... Un tādēj «Līdums» arī tik droši izsaucas: «Būtu patiesi bēdīgi, ja kādam ienāktu prātā pirmā kārtā domāt par atlīdzību vācu muižniekiem un tikai otrā kārtā par *latviešu bezzemniekiem*.» Ja nu beigās arī bezbailīgais zemnieku «līderis» savus programmas vārdus it kā pats apēd: «*zināmas* muižniecības zemes atsavinot *bez kādas atlīdzības, apsverot katru atsevišķu gadījumu*», tad mēs tomēr atbildam: Nē, mani kungi, labi ka jūs atzīstat *konfiskācijas* principu; *ko konfiscēt* — to spriedīs pati revolucionārā tauta demokrātiskā ceļā.

Tā saucamā latv. Zemnieku partija ir tiešām tikai zemnieku* (un ne bezzemnieku partija), caur ko viņa izšķiras no visām krievu Darba, soc.-rev. un citādām zemnieku partiju grupām. Ja viņa izkar plakātu: «Zemniecība ir tautas spēka avots», tad viņa «šo spēku» programmā pat apzīmē (loti zinātniski!)** ar zināmu zirgu spēku (HP) daudzumu: viņas ideāls 1—2 zirgu saimnieku zemniecība; tātad atzīst kalpu darbu pretim soc.-rev. partijai.

Piegriežoties tām partijām, kas atzīst kā galamērķi sociālismu, mums ilgāki jāpakavējas *pie soc.-revolucionāriem*. Mūsu latv. soc.-revolucionāri ir, protams, tikai kopija, un vāja kopija, no tās lielās soc.-revolucion. partijas, kas sastāv iz dažādākajiem virzieniem (darba grupām, tautas soc.⁹¹, soc.-revol. kreisiem un labfējiem utt.) un patlaban skaitās par lielāko partiju Krievijā, jo viņai iet pakaļ *krievu zemnieks* un viens otrs bijis zemnieks. Galu galā viņa pārējās prasibās ir atkāpusies no viena sava pamata principa pēc otra un vispārējā sociālajā programmā noņākusi visai tuvu sociāldemokrātijai, ar kuru tā vietām

* T. i., budžu. *Red.*

** Mazāk zinātnisks gan ir viņas paskaidrojums par zemes rentes nozīmi: «par zemes renti sauc to ienākumu no zemes, kas zemes īpašniekam atliek pēc viņa paša darba izdevumu segšanas». Jūs zināt, iekškam pastāv, piem., lielgruntnieka darbs. Un pie tam «Līdumu» kuplina, ja ne ar pierādījumiem, tad, mazākais, ar tituli kāds dzīvs «Dr. juris». Jāatmina, lai saprastu, ko tas nozīmē, H. Heines pantiņi:

«Ich hab' allein 300 Jahre
Tagtäglich drüber nachgedacht,
Wie man am besten Doktores juris
Und gar die kleinen Flöhe macht.»

(Es 300 gadus par to vien esmu pakaļ domājis, kā vislabāk darināt Dr. juris un tad vēl mazās blusīņas). [«Radišanas dziesmas». *Red.*]

Tā sūdzas dievs par pasaules radišanas grūtībām!

pat iet roku rokā.⁹² Atkritis ir, piem., viss viņu agrākais karš pret kapitālismu kā Krievijai nevajadzīgu attīstības pakāpi, pār kuru var vienkārši pārlēkt. Dzird s.-rev. pat runājam jau par šķiru cīņu utt. Bet tas viss pārgrozās, tiklīdz jautājums nonāk *pie zemes un pie zemnieka*. Un raksturīgi ir, ka pēdējā partijas Viskrievijas konferencē* atlika jautājumu par apvienošanos ar citām partijām uz šķiras cīņas principu pamata līdz zemes programmas izvešanai dzīvē. Tātad 2 programmas: viena šodienai, otra rītdienai.

«Darba Tauta», savā Nr. 1 nodrukājot izvilkumu iz programmas, apsola tikai «cīnīties pret krievu valdības un Baltijas muižniecības laupīšanas politiku» zemes jautājumā. Tikai nedēļu vēlāk, feļetonā, pasniedz vēl vienu izvilkumu, kur apsola *muižniecības zemes* konfiskāciju kopā ar inventāru; citas gruntniecības, kas lielākas par zināmu mēru, var tikt atsavinātas, pie kam *atlīdzības jautājums tiek izšķirts «no gadījuma uz gadījumu»*. Ko pēdējie vārdi lai nozīmē, tiešām nesaprotams, bet gaiši redzams, ka tikai muižniecība (vācu) lai dreb no konfiskācijas, visādi Rušmaņi un kas vēl citi nebūs iekļuvuši muižnieku kārtā, tiks vaļā no šīm briesmām, t. i., ja revolucionārā tauta ar to apmierināsies.

Krievijas soc.-rev. partijas oriģināls iet tālāk un taisni uzstājas par *visas zemes nacionālizāciju* un, nelaimīgā kārtā, pieliek klāt savu agrāko vārdīgu *sociālizāciju*. Tas ir tas sevišķais zemnieku sociālisms, kurš agrāk cerēja novērst kapitālisma gaitu Krievijā, bet tagad acīmredzot turpina cerēt, ka nodibināsies *uz laukiem zemnieku sociālisms, atstājot pilsētās vēl joprojām kapitālismu*, tātad pilnīgi ačgārns uzskats uz attīstības gaitu. Bet jautājumu par atmaksu arī krievu soc.-revolucionāri savās agrārrezolūcijās atstāj neminētu (acīmredzot arī: no gadījuma uz gadījumu).

Runājot par zemes lietošanas jautājumu, arī pilnīga noteiktība. Mūsu latv. soc.-rev., kā zināms, agrāk un vēl šopavasar uzstādīja prasību pēc «sava namiņa un sava zemes stūriša», bet augšminētā izvilkumā iz programmas mēs lasām, ka «atsavinātā zeme atdodama demokrātiski organizētām bezzemes lauku *sabiedribām priekš kopējas*

* Domāts eseru partijas III kongress, kas notika 1917. g. 11. maijā. Red.

apstrādāšanas. Tālāk, izejot no šīni «priekšzīmīgām saimniecībām», pārveidot arī mazgruntnieciņu privāto saimniecību *«sabiedriskā»*. Ja atmestum nost mazo pārpratumu, ko tā atkal runā par lauku pāreju uz sociālismu neatkarīgi no pilsētās vēl valdošā kapitālisma (soc.-rev. taču balso pret tūlitēju sociālistisku revolūciju!), tad jau zem šīm programmas prasībām varētu parakstīties arī soc.-dem. Tikai šī prasība *nav sociālistu-revolucionāru partijas krievu oriģināla prasība*.

Jo oriģinālā mēs lasām kā pamata punktu, un kā taisnīto punktu, uz kuru ķer kā zivis uz kumosu lielās zemnieku masas viņu tieksmē *ne pēc sociālisma, bet pēc vairāk zemes: zemes lietošanas vienlīdzīgumu* (уровнительное пользование землею). Populārā valodā šī prasība viņu programmā skan šādi: «*zemi tiesība lietot ikkuram, kas pats ar ģimeni vai sabiedrībā ar citiem uz tās strādā. Katram, kas grib uz zemes strādāt, ir tiesība dabūt tik daudz zemes, cik vajag, lai ienākuma no tās pietiktu dzīvei darbiniekam kopā ar ģimeni!*» Lai saprastum, kā domā šo programmu izvest dzīvē soc.-rev., mēs paņemam viņu ievērojamā teorētiķa agronoma, tagad zemkopības ministra (un s.-r. galvas) biedra* Vihlajeva brošūru un lasām, ka zeme tiks sadalīta samērā ar tās labumu un ģimenes lielumu tādās pat strēmelēs jeb jostīnās (полосы) kā līdz šim. Un pēc laika nāks periodiski *pārdošanā***, jo *citādi nebūs vienlīdzības lietošanā*. Tāds ir tas *siksaimnieciskais sociālisms*, uz kuru neapzinīgie zemnieki klūp kā uz medu, *jo viņi izdzird tikai vienu: vairāk zemes!*

Tā ir nepielaižama diplomātija partijas programmā, kādai mēs piekrist nevaram nekad. Kad mēs*** atsacījāmies uzstādīt atsevišķu agrārprogrammu, mēs sacījām, ka inūsu programma ir strādnieku šķiras programma un tikai. Bet, sacījām mēs, ja zemnieki uzstādītu prasību pēc zemes, tad mēs *bez kavēšanās piekritīsim* zemju atsavināšanai, bet *tikai par velti, bez atmaksas*, jo nevaram uzņemt uz strādnieku šķiru izdevumus lielgruntnieku šķirai par labu. Ja nu mums neizdotos zemniekus pārliecināt, ka *siksaimniecība nevar pietiekoši ražot un reizē dot zemes*

* ministra vietnieka. *Red.*

** — pārdališanā. *Red.*

*** T. i., Latvijas revolucionārie sociāldemokrāti (LSDSP, LSD). *Red.*

rūkim cilvēciskus darba apstākļus līdzīgus *pilsētas strādnieku* šķirai, tad mēs varam arī pabalstīt *zemniecības prasibas pēc zemes dalīšanas*, bet, izsakot skaidri un gaiši, ka mēs paredzam, ka tāda sadališana būs tikai pirmais solis zemes jautājuma attīstībā. Soc.-revolucionāri tādēļ ir vāji *sociālisti* un drīzāk zemnieku kērāji, kuri var atnest daudz posta Krievijai, ja pašas zemnieku masās nerāsies pretspars, spēji attīstoties zemniecības nošķirošanai, sagrupēšanai *bagāto un nabago* (t. i., proletāriešu bezzemnieku un pusproletāriešu) šķirās. Un vietām jau tagad sociāldemokrātija arī Krievijā ir spējusi arī zemniecības starpā atrast ne mazumu piekritēju.

Mūsu programma zemes jautājumā ir pirmā vietā un no visiem laikiem — *pilnīga lauksaimniecības darba apsardzība* (8 stundu darba diena utt.) bez izņēmuma, un saimniecībai, kas to nevar izturēt, ir jāgrimst. Tā ir tā zemes rentes *proletāriskā atsavināšana*, par kuru jau ir runāts*. Bet te jāpiezīmē daži vārdi par «šīs cīņas pret zemes renti» kritiķiem, kas atrod, ka zemes rente neesot iznīcināma kapitālistiskā sabiedrībā. Ja mēs runājain vienkārši par zemes renti, tad mēs ar to apzīmējam arvien tā saucamo absolūtu zemes renti, tas ir, to ienākumu, kuru dabū zemes īpašnieks kā sava monopola ienākumu no ik-kuras, kaut vissliktākās, visneauglīgākās zemes. Šī zemes rente arī ir tāpat daļa no virsvērtības, ko ievāc zemes noīnnieks kā uzņēmējs, bet, piespiests no zemes īpašnieka, nodod pēdējam kā viņa tiesu. Bet bez tam ir vēl viena daļa ienākuma, tā saucamā *virspeļņa*, papildu *peļņa* (*Zurplusprofit*), kura ceļas no ražošanas atsevišķiem, izdevīgiem apstākļiem (piem., zemes auglības, tās atrašanās tuvu pie upēm, dzelzceļiem utt.). Arī šo daļu paņem zemkopībā zemes īpašnieks kā diferenciālrenti, rentu starpību. Un šo diferenciālrenti, raug, nevarot nekādi apkarot. Tīklīdz būs atcelts privātipašumis, šī rente pati par sevi atkritīs, bet to *virspeļņu*, kas tanī slēpās kā *nepelnīts peļņas pieaugums*, mēs liekam priekšā *konfiscēt caur īpašu nodokli uz šo virspeļņu*. Tā arī šis jautājums izšķirams pat kapitālistiskajā kārtībā.

Šāda programmu kritika diezgan skaidri parāda, ko mēs paši gribam, ko solām un tiešām no sirds varam

* T. i., rakstīts brošūras «Piezīmes par agrāro jautājumu» 1905. g. un 1906. g. izdevumos un šās brošūras iepriekšējās nodalās. *Red.*

solīt zemes jautājumā. Mēs bijām pret šo pantu ievietošanu programmā, jo uzskatījām to par *pagaīdu agrārpoli-
tiku* un galveno svaru likām uz strādnieku šķiras prasību nodrošināšanu. Latvijas S.-D. un Krievijas S.-D. Str. p. latviešu biedru grupu konference Maskavā pieņēma tēzes par agrāro politiku, kurās īsumā izteiktas manas domas.* Kr .S.-D. Str. partijas Viskrievijas konference, kas notika vēlāk, drusku citādi formulēja savas prasības, bet viņa izteica apmēram to pašu, jo, pieprasot nacionālizāciju vispāri un uzsverot lielīpašnieku (ne vien muižnieku) zemes konfiskāciju, krieviski «помещичьей земли», konference taisni uzsver, ka viņa nedomā konfiscēt sīkzemnieku zemi. Pie mums nav tāda jēguma «помещик», jo mūsu muižnieks reizē apzīmē «дворянин». Tādēļ mēs piepaturam savu formulu. Bet es pats tūliņ piekritu formulai par zemes organizētu konfiscēšanu revolucionārā kārtā, kā tad arī pieņemts papildu pants L.S.-D. Rīgas pilsētas konferencē. Un šo rezolūciju tad arī es še nodrukāju kā tās tēzes, kas patlaban vispareizāk izteic Latvijas s.-d. uzskatus agrārpolitikā.⁹³

1. Visas līdzšinējās revolūcijas vispirmā un galvenā kārtā pārorganizēja (pārgrozīja) pilsētu attiecības, tikai pa daļai aizķerdamies arī lauku tumšos kaktos.

2. Krievijas lielā revolūcija tika lielā mērā atbalstās tieši uz lauku proletariātu un pusproletāriskiem slāniem (zemniecību), ka revolūcijai jāatrisinās līdz beigām arī uz laukiem.

3. Viņas pirmais solis ir muižniecības kā savu laiku pārdzīvojušas kārtas likvidēšana (iznīcināšana) un ceļa atklāšana un notīrīšana uz augšu paceļošās zemniecības brīvai attīstībai un diferenciācijai (nošķirošanai).

4. Šinī nolūkā, reizē ar visu kārtu starpību un izšķirību atcelšanu, jāstājas pie lielo zemju īpašumu nacionālizācijas, tas ir, visu baznīcu, mācītāju muižu, klosteru, riteršaftu**, muižnieku un pārējo privātīpašnieku muižu un citu zemju atņemšanas par labu valstij bez atmaksas.

5. Kaut gan mēs uzstādām par savu galainērķi visu ražojamo līdzekļu, tātad arī visas zemes socializēšanu, tas ir, to pārvēršanu ne vien sabiedrības īpašumā, bet arī

* Latvijas Komunistiskā partija Oktobra revolūcijā 1917. Dokumenti un materiāli. R., 1957, 59.—60. lpp. Red.

** — bruņniecību. Red.

tieši pašas sabiedrības saimnieciskā rīcībā, kādēļ būtu pilnīgi loģiski prasīt reizē arī lielā īpašuma, arī vispār zemju īpašumu nacionalizēšanu, mēs tomēr atļaujam sīkajiem īpašniekiem pašiem ar laiku, pēc pārliecības, labprātīgi pāriet uz jauno agrārkārtību.

6. Tamdēļ, negribēdami skaldīt revolucionāros spēkus, mēs ar mieru atsvabināt no konfiskācijas tos privātīpašumus, kas nepārkāpj to maksimumu (vislielāko mēru), kuru reiz noteiks vietējas apgabala zemes komisijas, kas vēlētas uz pilnīgi demokrātiskiem balsošanas pamatiem.

7. Bet arī šie sīkie zemju privātīpašumi var palikt spēkā tikai tik ilgi, kamēr viņu īpašnieki uzņemas un spēj izpildīt lauku proletariāta maksimālos darba noteikumus un sabiedriskās dzīves apstākļus.

8. Šiem lauku proletariāta darba un sabiedriskās dzīves apstākļiem jābūt tādiem pat kā pilsētu proletariāta pieprasītiem: 8 stundu darba diena bez virsstundām, nakts un svētdienas darba aizliegums, darba apstākļu proletariāta vēlētā inspekcija*, pilnīga sociāla apdrošināšana (slimības, nelaimes gadījumu, vecuma) utt. ar pilnīgu brīvu sabiedrisku un ģimenes dzīvi (piemēram, ģimenes dzīvokļiem).

9. Lai šo sasniegtu, mūsu laukstrādniekiem tūliņ jāstājas pie mūsu lauku proletariāta un pusproletariāta (būdnieku, graudnieku utt.) apvienošanas atsevišķās kalpu deputātu padomēs, kurām, *saistoties ar pilsētu strādnieku deputātu padomēm*:

a) tūliņ jāstājas pie visas lauku sabiedriskās un politiskās dzīves reorganizācijas (pārkārtošanas);

b) jāraugās, ka nacionalizējamās muižas un to piedeņumi (piem., meži) netiku atsavināti vai nopostīti ne no viņu īpašniekiem, nedz no blakus personām.

10. Mums kā pilnīgai** strādnieku šķirai, ja gadījumā bezzemniecība pieprasītu atsavinājamo zemju sadališanu bezzemnieku starpā, jāuzsver, ka sauciens pēc sava «namiņa un zemes stūriša» nav proletariāta prasība, jo tikai lielākās saimniecības spēj nodrošināt cilvēces cienīgus darba apstākļus un cilvēces pieaugšanai piemērotu darba ražīgumu.

* T. i., strādnieku ievēlēta darba apstākļu uzraudzības inspekcija.
Red.

** T. i., gluži proletāriskai. *Red.*

11. Tā kā ikkura revolūcija pirmā kārtā sadragā veco kārtību un tad tikai ceļ jaunu, izdarīdama šo jauno radīšanas darbu pēc iespējas gan reizē ar sadragāšanu, parādās dzīvē kā masu patvalīga vai patvarīga rīcība, kas neskaitās ar agrākiem, laiku atdzīvojušiem likumiem un šo likumu aizsargātām kārtu vai šķiru interesēm; ka revolūcija no anarhijas šīnī ziņā izšķiras caur to, ka pirmējā agrākās kārtības sadragāšanu izved ne atsevišķām personām, bet organizētām, apvienotām jeb sabiedrotām masām un tātad pašas organizētās agrāko varu atcelšanas un jaunu pašvaldību un centrālo varu iecelšanas, agrāko priekštiesību vai monopolu atcelšanas un jaunu tiesību ievešanas ir revolūcijas īstais saturs un satversmes sapulcēm parasti atliekas tikai apstiprināt vai paplašināt un visur vienādi nokārtot jauno iekārtu, tad mēs arī zemes jautājumā ieteicam demokrātiski organizētā (t. i., sabiedriskā) ceļā tūliņ nemt vietējo revolucionāro varu pārziņā un rīcībā lielgruntnieku zemes īpašumus, tos pārvaldot un apstrādājot līdz Satversmes sapulcei uz vispārēju rēķinu un atstājot ikkuru jautājumu par atlīdzību un par nākošo zemes lietošanas iekārtu Satversmes sapulces brīvai izspriešanai.

12. Pārtikas draudošie apstākļi norāda, ka visi neapstrādātie lauki, kam tie arī nepiederētu, tūliņ jāņem nedalīti tiešā kooperatīvā apstrādāšanā zem kalpu padomju rīcības vai, mazākais, kontroles un rekvizējot visur vajadzīgo inventāru no agrākajiem īpašniekiem.

*Piezīmes par agrāro (zemes) jautājumu.
Otrs pārstrādāts izdevums
no P. Stučkas (§).*

*1917. g. Latvijas Sociāldemokrātijas
Centrālās Komitejas izdevums,
3.—4., 28.—40. lpp.*

*Iespiests pēc brošūras
teksta*

REVOLŪCIJAS BURZMĀ

Vēstule no Pēterpils⁹⁴

I

Varētu domāt, ka tā ir liela viesnīca ārzemju tūristiem, šī Taurijas pils, kur sēž Pēterpils Strādnieku un zaldātu deputātu padome un tās Izpildu komiteja. Un ne priekš vienkāršiem ceļotājiem, bet priekš dažādu ārzemju valstu oficiāliem vai neoficiāliem aģentiem*, vienmēr gan pēc iespējas ja arī nonēsātā, bet tomēr sociālistiskā uzvalkā. Te ir nokāpuši pēc rindas angļu, franču, belģiešu, itāliešu «strādnieku priekšstāvji»**, gan līdz šim tikai tādi, ko sūtījušas angļu, franču, belģiešu, itāliešu valdības. Bet te ir uz laiku iegriezušies arī tieši ministri: šie Vanderveldes, Tomā un Hendersoni. Un brauc pat no tālās Amerikas, šīs «bagāto onkuļu» zemes, delegāti, kas vēl spīdošāk nekā agrākie delegāti cer pierādīt, ka viņi no Amerikas karu ved vienīgi tādēļ, lai Eiropā būtu miers. Un, jo tālāk iet sarunas starp tiem ārzemju diplomātiem «strādnieku apgērbos» (gandrīz būtu ierakstījis, šiem vilkiem avju kažokos), jo skaidrāk noskaidrojas politiskais apvārsnis un jo vairāk vienprātības rodas starp «revolucionāro Krieviju»*** un — angļu, franču utt. imperiālismu!?

Pirmie franču delegāti (Mutē, Kašēns) ļoti asprātīgi prata uzvesties pie mūsu demokrātijas: «Mēs no bērnības dienām bieži esam dzirdējuši par tām lielajām revolūcijām, kas norisinājušās pie mums, un mēs atbraucām pie jums paskatīties, kā tad patiesībā norisinās tāda revolūcija.» Gan krievu zaldāts deputātu padomē pakasīja

* — pārstāvjiem. *Red.*

** T. i., labējie oportūnisti. *Red.*

*** T. i., Padomes meņševistiski eserisko vadību. *Red.*

pakausi: āre, kādu gabalu braukdams, un vēl ar nāves briesmām, aiz vienkāršas ziņkārības! Kad nonāca pie miera jautājuma, tad, saprotams, tas pats Padomes lozungs: bez aneksijām un kontribūcijām utt. Un vienīgā nelaime, ka, raug, «mums, franču sociālistiem, jau nav tā iespāida uz valdību, kāds ir pie jums». Pat angļu delegāts* (tas pats strādnieku delegāts, kas izvēlēts no valdības un brauc uz valdības rēķina, bet mājās bija viens no galvenajiem agitatoriem, lai krievu emigrantus sūtot uz Krieviju Nikolaja nagos, ja tie nestājas angļu karadienestā) «vaļsirdīgi» vēlreiz paskaidro, ka Anglija karo vienīgi Belģijas un citu tautu atsvabināšanas dēļ un negrib nekādu aneksiju — *vismaz ne Eiropā!* Jā, *vismaz ne Eiropā*, tā piebilst angļu «sociālisti», jo, redziet, tām vācu kolonijām Āfrikā taču kaut kur jāpaliek, vai atkal Arābijai, Bagdādei, kas atkrit no Turcijas, taču kaut kur jāpievienojas. Un, tā kā Anglija šo koloniju jau daudz, tad tās jāatņem tiem, kam to maz, un jāatdod Anglijai, kurai to daudz, utt.

Gan turas Strādnieku padome, bet nav taču pieklājīgi ar viesiem kaulēties, un jādara taču kādas piekāpšanās, it sevišķi, ja tie paši viesi aiziet uz Marijas pilī** un tur skaidri un gaiši pierāda, ka citādi «nevienas papīra markas» vairāk nedos Krievijas finansu ministram, ja Krievija neapsolis pāriet uz «*aktivu aizstāvēšanos*» un «*passīvu* miera politiku». Sodien pat vēl jāformulē Strādnieku padomei tā galīgā atbilde, ko dot franču ministram Tomā, kuram uz ceturtdienu no rīta jau biļete kabatā uz mājām. Kāds zobgalis liek priekšā formulēt kara lozingu tā, kā to apīmēram formulē mūsu latviešu buržuāzija: *karš līdz mieram*. Un nav noliedzami, ka tāda formula var tiešām ienest to «*svētito vienību*» (*union sacrée*), kādu franču delegāts grib par piemiņu novest ministram Ribo un lielgabalu fabrikantam Krezo . . .

... Kā vecos laikos, 1905. gadā, Rīgas prokuratūru uzbudināja Zaku salas republikas lieta un bailes, kaut Zaķu sala neaīdalitos no Rīgas un Krievijas, tā tagad Padomes aprindās visi rāda gīmi, ka tie baidās par Kronštates atdalīšanos. Kronštate pieņēma vienu no daudzajām rezolūcijām, kas atzīst Strādnieku un zaldātu deputātu padomes varu (tas tagad te skaitās par lielāko revolūcijas un de-

* A. Hendersons. *Red.*

** Pagaidu valdības mītni.

mokrātijas apvainojumu!), bet neatzīst no Pagaidu valdības iecelto komisāru,⁹⁵ 3. jūnija Domes domnieku Pepeļajevu, kurš, 3 mēnešus dzīvodams Kronštatē kā valdības iecelts komisārs, izrādījies derīgs tikai tik tālu, cik tālu viņš nekā nedarījis, izņemot algas saņemšanu. Jā, vēl gan viņš ko darījis, bet to jau līdz šim visi darījuši, visi istie valdības aģenti, proti, denuncējis Kronštates padomi, ka tā rīkojoties pēc kādu spiegu aizrādījumiem! Par visu šo kronštatnieši Pepeļajevu uzlikuši uz kuģa un kā brīvu pasažieri novēduši uz Piķeriem*, gan ar piezīmi, ka vairāk viņiem ieceltu komisāru nevajagot, viņi ievēlēšot paši. Kadetu orgāni (un visa melnā reakcija tagad ir kadeliska) sāka kliegt, — Pagaidu valdība, kuras buržuāziskā daļa ir arī kadeliska, sāka izdarīt savu spaidu uz kreisajiem kolēgiem**, un tie izveda cauri Strādnieku un zaldātu deputātu padomē, lai tā izteic rājienu, bet zemnieku kongresā, lai tas piedraud Kronštatei, ka nedos zaldātiem vairs maizi . . . Aizvakar bija jābrauc Padomes delegātam uz Somijas fortiem, kas saistīti ar Kronštati, lai pierunātu turienes zaldātus nebalsot līdzjutību Kronštatei. Vienā zaldātu sapulcē tas izdevies, otrā ne. Vakar bija jāsūta uz Pēterhofu, iepretim Kronštatei, jauns delegāts, lai atturētu Pēterhofas garnizonu no līdzjutības balsošanas Kronštatei. Sodien aizsūtīja delegātus uz Rēveli — jo tur, raug, ne vien līdzjutība Kronštatei, bet vēl vairāk — tieša revolūcija: vietējais komisārs igaunis Poska, labs advokāts, bet politikas līnijā tuvs mūsu Teikmaņiem un Krastkalniem, iztulkojis revolūcijas ieguvumus vecā režīma likumu robežās. Tā, piemēram, viņš pie arodniecisko biedrību reģistrēšanas atradis, ka arodnieciskās biedrības dibināt strādniekiem ir gan pilnīgi brīv, bet — vienīgi 4. marta 1906. g. likuma*** robežās! Atminiet, ka Teikmanis piedraudēja, ka Senāts jeb cita augstāka instance atceļs visu revolūciju! Rēveles Padome nolēmusi par visu to atceļt Posku un līdz jauna komisāra *ievēlēšanai* ņemt *viņa amata izpildīšanu Izpildu komitejas rokās*. Pēterpils [padomes] izpildu komiteja aizsūtīja lietu izmeklēt; viņas viens delegāts (nejaušs gadījums!) Poskas ļoti tuvs draugs, tātad «bezpartejiska» izmeklēšana Poskam pretim

* Petrogradu. *Red.*

** — meņševikiem un eseriem. *Red.*

*** Sk. 39. piezīmi. *Red.*

pilnīgi nodrošināta. Bet nejauši uzmetas jautājums, kas noticis ar Pēterpils Strādnieku un zaldātu deputātu padomi, kurai agrāko varas funkciju vietā tagad jātop par Pagaidu valdības rokaspuisi un reklāmas nesēju. Vai tiešām Viskrievijas padomju kongress to tā atstās? Nav šaubu, ka opozīcija* kongresā vairāk organizēta, bet jauns faktors būs zemnieku kongresa dalība**, un zemnieku kongress vēl nav nemaz nošķirojies, jo viņam nedeva uz to valas, visu laiku viņu nodarbinot vienīgi ar franču un angļu u. c. ministru noklausīšanos un tikai pa starpām izvedot kādu sociālistu-revolucionāru izgatavotu rezolūciju visai mērenā garā. Tomēr Ļeņina runa par zemes jautājumu*** tika noklausīta kongresā ar lielu uzmanību, un nošķirošanās arī te pilnīgi nenovēršama. Tur vēl nāks otrs un trešais sastāvs, tad redzēsim lauku revolūcijas patieso ainu.

Pa ielu patlaban dzird kara mūziku, bet tas ir kara maršs: Karpatos sākusies mūsu «aktīvā aizstāvēšanās»⁹⁶ un jau «*apdurtī*» (заколоты), runājot jaunā galvenā armijas virspavēlnieka**** iemīlotā stilā, kādi austriešu avanpostēja biedri strādnieki un zemnieki. Drīz Kerenska kara maršs izspiedīs Lielās revolūcijas Marseljēzas skaņas, par kurām Heine tik skaisti rakstīja no Parīzes 3. martā 1848. g.: «Pastāvīga bungošana, šaušana, Marseljēza. Pēdējā, šī nemitīgi atskanošā dziesma man gan drīz saspridzināja manas smadzenes, un ak vai! tie valstīj naidīgie domu dīgli, kurus es tur jau kopš gadiem biju ieslēdzis, no jauna izlaužas uz āru... Es baidos, ka šīs dēmoniskās noziedzīgās skaņas drīz ielauzīsies arī pie jums***** un jūs piedzīvosit viņas vilinošo varu.

Tā apmēram vajadzēja skanēt tai dziesmai, ar kuru teiksmainais Hamelnas žurku dziesmonis aizvilināja sev līdzi Hamelnas žurkas. Bet vai lielais autors neatkārtojas? Vai nemazinās viņa radišanas spēja? Vai tā lielā drāma, ko mēs redzējām te pagājušā februārī*****⁹⁷, nenorisinājās jau reiz (1830. g.) uz Parīzes ielas skatuves zem

* T. i., opozīcija pret kongresa oportūnistisko vadību. *Red.*

** Domāts projekts par I Viskrievijas zemnieku kongresā ievēlētās CIK apvienošanu ar strādnieku un zemnieku deputātu padomju VCIK, kas tolaik netika pilnīgi ištenots. *Red.*

*** Ļeņins V. I. Raksti, 24. sēj., 435.—452. lpp. *Red.*

**** A. Kerenska. *Red.*

***** T. i., Vācijā. *Red.*

***** 1848. g. februārī. *Red.*

nosaukuma «jūlija mēneša revolūcija»? Nekas, labu galbu var noskatīties arī divreiz. Un tad pats gabals ikreiz nāk priekšā *izlabots un papildināts*, un, galvenais, *tās beigas ir ikreiz jaunas...»**

Pic mums mājās arī šīs skaņas jau šķiet izspiedušas veco aijajā par «puišiem, kas dzied, un meitām, kas zied». Bet tas viss vēl tikai priekšspēle, tikai uvertīra. Priekškars tikai nule no jauna paceļas: «Ça ira!»**

-ps

«*Cīņa*», 28. (190.) nr.,
1917. g. 15. (28.) jūnijā

Iespiests pēc avizes teksta

REVOLŪCIJAS BURZMĀ

Vēstule no Pēterpils

II

Ir vāciešiem veca paruna par ministriem, kas, tāpat kā sviestmaizes, vienmēr kritot uz labo pusī. Kas tam vēl labi neticēja, to pārliecina patlaban notikušais Krievijas strādnieku un zaldātu padomju [I] Viskrievijas kongress***. Es rakstu: «jau notikušais», kaut gan vēl sēdes turpinās un vēl tikai nule sāksies pa sekcijām utt. Bet tas, kas vēl var nākt šīnī kongresā, vairs neinteresē nevienu, jo jau iepriekš zināms, pēc tam kad kongress ar $\frac{4}{5}$ balsu varrumu izteica uzticību tagadējai Pagaidu valdībai (viņas pilnā sastāvā, kā uzsvēra Izpildu komitejas aģents Votinskis kazaku kongresā⁹⁷) un ne vien viņas sociālistiem-ministriem un tādi atsacījās no jauna uzņemties uz sevi visu varu. Reiz Pagaidu valdība un tās darbība līdz šim atzīta par pilnīgi pareizu, viss, ko vēl te teiks vai varētu teikt, zaudē svaru. Sāks saīsināt runas, viens otrs aizbrauks, un pats kongress kusis kā sniegs pavasarī un kā pašu padomju revolucionārā vara. Vivat sequens! Lai dzīvo nākošais!

* Citāts no H. Heines korespondences Augsburgas avīzei «Allgemeine Zeitung». *Red.*

** — «Tas notiks!» *Red.*

*** Sk. 76. piezīmi. *Red.*

Bet pa to laiku pakavēsimies pie pagātnes, pie runām, kas te bijušas un vēl var būt. Četri ministri piepildija ar savām runām apmēram pusi no debatēm. Kas būtu noticis, ja visi 16 būtu sociālisti? Tad gan nebūtu tik daudz jārunā, jo tad būtu vairāk ko teikt. Un tad runātu darbi. Es negribētu sacīt, ka pasts un telegrāfs tik sevišķi labi stāvētu (es dabūju Rīgas avīzes pēc 14—20 dienām un tad arī ne visas, kaut gan man sūta dubulteksemplārus), bet tomēr par šo ministriju viņas galva Cеретели nekā neteica. Bet viņš runāja daudz un atzinīgi par iekšlietu ministrijas sekmīgu darbību (kas tur iz publikas iesmējās?), jā, jā, par sekmīgu darbību, kas nupat jau esot izvedusi dzīvē vietējo pašvaldības jautājumu. Nu, atminieties tikai, ka visas Krievijas pat tumšākajoš kaktos *jau bija ievesta revolucionārā ceļā kaut kāda demokrātiska pašvaldība*, un tad tikai, pukodamās par tādām pašvaldībām, Pagaidu valdība — t. i., patiesībā iekšlietu ministrija — nodrukāja pašvaldības pagaidu likumus, kuru sastādišanai pietika laika taisni 20, ja ne 6 stundas, tik nepilnigs un paviršs tas iznācis.

Un karalietu ministrs* runāja pirmā vietā par Marksu, jā, jā, ne Marsu (karadievu), bet Marksu (ja gribat, sociālistu «dievu»), kuru viņš arī cienot, būdams gan marksistu pretinieks. Un, ja vēl pievienosim, ka darba ministrs** visvairāk runāja par kapitālistu ministru darbību, zemnieku (t. i., zemkopības ministrs)*** par muižniekiem un pārtikas ministrs**** par nenovēršamu badu, tad aina diezgan skaidra. Paša kongresa darbība norisinās, izņemot pāris pirmās dienas, stipri garlaicīgi, un lab[ej]ā puse, t. i., kongresa vairums, it kā no iesnauduma uztraucas tikai tad, kad ienāk atkal kāds ministrs, vai nu no Krievijas, jeb Beļģijas (bija Vandervelde), jeb cituriennes (vēl jau būs), jo tad jācelas kājās un jāplaukšķina. Nav gan nevienas revolūcijas, kurā plaukšķināšana tik lielu lomu spēlējusi kā lielā Krievijas revolūcijā viņas līdzšinējā gaitā.

Daudz dzīvāk iet otrā kongresā: pie kazakiem. Tur uzstājas Gučkovi un Rodzjanki un pats Miļukovs, kas te at-

* A. Kerenskis. *Red.*

** M. Skobelevs. *Red.* .

*** V. Cernovs. *Red.*

**** A. Pešehonovs. *Red.*

klāti atņem atpakaļ savus vārdus, ko tas piespiests kād-reiz izteicis, zīmējoties uz Dardaneļiem. Un, kad viņš te izsaucas, ka Pagaidu valdība būtu *tautas nodevēja*, ja atteiktos no Konstantinopoles, t. i., no aneksijām, tad atskan skaļi piekrišanas saucieni. Var redzēt, ka še *revolūcija* ir uzplūduma laikmetā, es saku revolūcija, jo vēl Markss rakstija, ka *kontrrevolūcija ir arī revolūcija*.^{*} Še kazaku priekštāvība (arī pirmais kongress!) dzīvo vēl vecās tradīcijās, t. i., ne vairs zīmējoties uz Nikolaju (viņi ar mieru arī uz citu hetmani), bet lielo zemju neaiztieka-mības, brīvās vienotās kazacības (tas pats *Burgfriedens*^{**}) utt. ziņā. Un jau lielajās ēdamās telpās, kur demokrātijas^{***} kongresa dalībnieku tukšajiem galdiem blakus kazaku galdi ar dubultšķīvjiem un pat pa gabalam patiesas franču bulkas, kas te patlaban uz miljonāru galda pat ne ik dienas un citiem jau pavisam aizliegtas, — liecina, ka te top zināmas cerības lolotas. Es neteikšu, ka pamatotas cerības, jo pats redzēju, ka arī kazaku tādā pašā patriotiskā delegācijā droši pacēlās jauns kazaks — zemnieks un skaļi apliecināja, ka viņi nemaz neesot ar delegācijas vairumu — oficieru domām vienis prātis, un viņam pie-vienojās otrs utt. Tas viss vēl nāks, bet tomēr — patlaban man stāsta poļu biedri, ka pie viņu biedriem pagājušo nakti bijušas kratišanas vietējā galvenā komandanta uz-devumā — no kazakiem.

Tādā laikā, kad kontrrevolūcija paceļ drošāk galvu un kad pa visu Pēterpili iet baumas (un kur vēl vairāk baumu nekā Pēterpili!) par pilnīgi organizētu kontrrevolūciju, varat iedomāties nu jau 3 mēnešus bez pārtraukuma vienā uzbudinātībā dzīvojošā Pēterpils proletariāta un viņam tuvo karaspēka daļu garastāvokli. Jau veselu nedēļu prasījās uz āru šī nemierība. Ceturtdien tai radās mazs iemesls — kādas bijušā cara kalpa Durnovo dācas pie-spiesta atsvabināšana no anarhistu grupas, bet reizē arī no strādnieku šķiras organizācijām.⁹⁸ Pēterpilī dzīvokļus nevar pat par naudu dabūt un visādas «visaugstākas» pilis ir ieņemtas no jaunajām ministrijām. Kad nu tieslietu ministrs^{****} nolika termiņu — ar varu iztīrīt šo dāču — uz ceturtdieni, pulksten 3, tad strādnieki un daļa vietējā

* *Маркс К., Энгельс Ф.* Соц., т. с. М., 1957, с. 109, 254. *Red.*

** — pilsoņu (šķiru) miers. *Red.*

*** T. i., strādnieku un zaldātu padomju. *Red.*

**** P. Pereverzevs. *Red.*

karaspēka sacēlās, pamēta fabrikas un devās uz Durnovo dāču (vairāk kā no 10 fabrikām). Sis incidents gan pagāja garām, jo tieslietu ministrs piekāpās: «neesot jau zinājis, ka tikai dzīvokļu krīze vainīga un ka dāčā arī vēl citas strādnieku biedrības». Bet tanī pašā laikā strādnieku masas jo skaļāk pieprasīja, lai laujot pacelt savu balsi, un *mierīgā demonstrācijā* protestē pret kontrrevolūciju vispārīgi un arī gan pret 10 buržuāzijas ministriem.

Tas nebija noslēpums. Bet, tā kā demonstrācijas revolūcijas laikos nav jāpieteic un netop pieteiktas, tad vietējās boļševiku organizācijas aprobežojās nodrukāt uz sestdienas* rītu uzsaukumu, lai sestdien pulksten 2 tauta ierodoties uz mierīgu ielas demonstrāciju. Zaldāti teikuši, ka iešot ar ieročiem; un vai tad nav redzēti zaldāti ar ieročiem mierīgi manifestējot. Tāpat sacījusi Sarkanā gvardija. Bet kas tā arī būtu par gvardiju, ja bez ieročiem? Vēlu piektdienas vakarā to bija kāda pakalpīga dvēsele paziņojusi Strādnieku un zaldātu [padomes] izpildu komitejas birojam, un sākās jandāliņš.

Varēja jau būt tikai vienīgi jautājums: piedalīties demonstrācijā pret kontrrevolūciju vai ne un ar kādiem lozungiem? Bet iznāca citādi. Nu daži atrada, ka kontrrevolūcija paceļot galvu un varot taisni šo mierīgo demonstrāciju izlietot savā labā. Kā un kad? To neviens nezināja pateikt, bet tomēr lika tūliņ priekšā visam kongresam (t. i., Strādnieku un zaldātu deputātu kongresam) nobalsot aizliegumu *uz 3 dienām* izrīkot jebkādas demonstrācijas, manifestācijas utt. Starpība, kā redzat, liela; agrāk (līdz 27. februārim) tās pie mums bija vienmēr aizliegtas, bet tagad tikai *uz 3 dienām!* Un kas nepaklausa, tas — vienkārši revolūcijas nodevējs. Partijas Centrālkomitejai stundas laikā bija jāizķiras un viņa izšķīra: *padoties aizliegumam* un tūliņ naktī pulksten 2-os salauzt avizes «*Pravda*» burtu salikumu un ievietot tajā atsaukumu.

Nebija šaubu, ka, reiz Centrālkomiteja un Petrogradas Komiteja atsauc, tad arī vairs nebūs demonstrācijas. Bet tad mērenie laudis** nebūtu nekāda kapitāla izsituši. [Viņiem] Bija jāsarāko masu agitatoru izsūtīšana pa fabrikām (kur gan šie agitatori vietām izrādījušies tik populāri, ka tos pat pie vārda nelaiduši). Vadoņi negulējuši

* — 10. jūnija. *Red.*

** — oportūnisti. *Red.*

nevienas stundiņas, un, lai būtu jo vairāk pamata liekajai uzbudinātībai, tad baumas par kontrrevolūciju tika uzpūstas jo plašāk. Viena daļa apgalvo, ka bolševiki jāsoda tādēļ, ka viņi izsludinājuši manifestāciju un pie tam *mierigu* (un to visvairāk uzsver) manifestāciju, neraugoties uz kontrrevolūciju, kaut gan šķiet, vēl vairāk nevieta būtu rīkot manifestāciju pret kontrrevolūciju, ja tādas kontrrevolūcijas nemaz nebūtu. Otrā daļa, un to starpā ministrs Cereteli un viņa «draugs», kā viņš pats to apzīmē, Keren-skis, iet citu ceļu, viņi Izpildu komitejā vaino bolševikus tieši sazvērestībā. Pret ko? — Pret revolūciju! Uz kāda pamata? Viņš, Cereteli, pats par to esot pārliecināts. — Bolševiki pa daļai atstāj sēdes telpas; kādā kaktā pat kāds meņševiks vai sociālists-revolucionārs oficieris histēriski ieraudas. Vēl kara ministrs ieprasās, ko viņam darīt ar dumpīgajiem karapulkiem, bet viņa runa šoreiz neizsauc aplausus, moments pārāk nervozi uzbudinošs, nopietns un atbildigs. Bolševiku frakcija spriež iesniegt Izpildu komitejai protestu pret *brīvības aprobežošanu* un nepiedalīties turpinākā jautājuma apspriešanā, jo revolūcijā taču negāja, lai no revolūcijas pašas sagaidītu jau-nus aprobežojumus. Notikumu gaita tiek paasināta, un rodas nejauši domas, ka sarežģījumi būtu varbūt vienkār-šāk atrisinājušies, ja CK pavism nebūtu atcēlusi *mierīgo* manifestāciju.⁹⁹ Kas notiks, ja tiešām sāks atbruņot strād-nieku Sarkano gvardiju vai pat revolucionāro Ložmetēju divīziju? Un patlaban Pēterpilī nepiedzīvoti karsts jūnijs mēnesis, itin kā Parīzē! Kā — jūnijs Parīzē? Vai tas ne-bija 1848. gadā, par kuru mēs lasām pie K. Marksā: «Feb-ruāra revolūcija bija *skaista* revolūcija, vispārēju simpā-tiju revolūcija, jo pretrunas, kas tajā spilgti izpaudās pret karaļa varu, vēl mierīgi dusēja viena otrai blakus *neat-tistītā veidā*, jo sociālā cīņa, kas slēpās tās dzīlākajos pa-matos, pagaidām pastāvēja tikai kā miglaina frāze, kā vārds. *Jūnijs revolūcija* turpretī bija *riēbīga* revolūcija, atbaidoša revolūcija, tāpēc ka frāzes vietā stājās darbi, tāpēc ka republika atklāja paša nezvēra galvu, nosiev-dama no tā kroni, kas to maskēja un slēpa. *Kārtību!* — tāds bija Gizo kaujas sauciens... *Kārtību!* — sauca Ka-venjaks, šī rupjā Francijas Nacionālās sapulces un repub-likāniskās buržuāzijas atbalss. *Kārtību!* — dārdēja viņa kartečas, plosīdamas proletariāta ķermenī. Neviena no daudzajām Francijas buržuāzijas revolūcijām, sākot ar

1789. g., nebija uzbrukusi kārtībai, jo visas tās atstāja neskartu šķiru kundzību, strādnieku verdzību un *buržuāzisko kārtību*, lai arī cik bieži tika mainījusies šās kundzības un šās verdzības politiska forma. Jūnijs pacēla roku pret šo kārtību. Posts Jūnijam!»*

-ps

«*Cīņa*, 31. (193.) nr.,
1917. g. 18. jūnijā (1. jūlijā);

Iespiests pēc avizes teksta

Darba kalendārs 1927. gadam,
«*Prometejs, Maskavā,*
1927, 54.—57. lpp.

REVOLUЦIJAS BURZMĀ

Vēstule no Pēterpils

III

Vēl nebiju paņēmis spalvu rokā, lai stātos pie savas vēstules, kad dabūju telegrammu no mūsu latviešu biedriem *Bostonā* (Roksberijā) no 3. jūlija (20. jūnija), kas ziņo, ka «*no strādnieku padomes sarikotie ielas demonstrācija un mitīņš izklidināti no zaldātiem un jūrniekiem; partijas galvenais miteklis izdauzits, daudz demonstrantu apcietināts, ievainoto ir abās pusēs*»¹⁰⁰. Tāda kara cenzūras apstākļu dēļ lakaniska (saīsināta) telegramma iz «brīvās» Amerikas jāved sakarā ar to, kas norisinās pie Amerikas pretpola — pie viņas savienībniekiem, vienu vārdu runājot, pie mums un pie tam uz divām frontēm: dienvidos** un ziemeļos (pareizāk sakot, Pēterpili uz Nevaska***). Kā viss imperiālisma laikmetā tik tuvu kopā saistās! Te mēs dabūjam zināt, ka taisni tanī pašā 18. jūnijā ([pēc vecā stila) arī Amerikas imperiālisma perēklī *nodibinājušās strādnieku padomes*, kurām tā pati indeve — *sarikot ielu demonstrācijas un mitīņus pret imperiālisma karu* — kā pie mums, tiem jaunajiem boļševikiem, jeb atkal, pareizāk sakot, Pēterpils un Rīgas (un ne vienīgi

* Citāts no darba «*Šķiru cīņa Francijā no 1848. līdz 1850. g.*» (Markss K., Engelss F. Darbu izlase divos sējumos, 1. sēj. R., 1950, 131.—132. lpp.). *Red.*

** Domāts Pagaidu valdības organizētais uzbrukums Dienvidrietumu frontē 1917. g. jūnijā. *Red.*

*** Nevas prospektā. *Red.*

Pēterpils un Rīgas) proletariātam. Un kā tur, tā te jeb kā te, tā tur tas pats valdības uzbrukums šim «iekšējam ienaidniekam», kas grib kavēt karu ar ārējo ienaidnieku, neraugot uz to, ka pie mums valdībā sēž sociālisti* un imperiālisti un Amerikā vienīgi imperiālisti.

Un taisni šodien man nonāk rokās viena cita vēsts, ne no viena neatsaukta itāliešu loti izplatītā Milānas laikraksta «Corriere della Sera» ziņa, ka savā laikā ārlietu ministrs Miļukovs nolasījis ministru padomē brīdinājumu no Amerikas valdības un finansu pasaules (kas tur ir viens un tas pats): *ka Krievijai tiks pārtrauks ikkurš finansu pabalsts, ja viņa nedos drošības, ka sparīgi turpinās karu.* Kad Amerika noslēdza ar brīvo Krieviju pirmo aizņēmumu, tā izdeva pagaidām tikai 100 milj. dolāru, tomēr tieši rokās, kamēr no agrākā kopējā sabiedroto aizņēmuma uz 2200 milj. dolāru Anglija dabūja 1000 milj. un Krievija — tikai 150 milj., pie tam ne naudā, bet graudā, t. i., kara materiālos un pret paaugstinātiem procentiem. Amerika prasa, kā ārzemēs zobojas, *Krievijas asinis kīlām pret savu aizdevumu.* Un tagad, kur brīvā Krievija pirmo reizi lielākā mērā lējusi savu kareivju asinis imperiālisma frontēs, atdzīvinās birža, ceļas ieroču fabriku akciju kursi un pilsoņi un viņu prese no jauna gavilē.

Kādu tur vajag paskaidrojumu? Vai vēl tiešām kāds teiks un gribēs uztiept, ka mūsu politika nerit pa imperiālisma norādītām pēdām, ka mēs vedam brīvības karu, kamēr tikai uz visām citām frontēm turpinās imperiālisma karš. Kam vēl viss tas nav pietiekošs pierādījums, tas lai aiziet uz Nevsku: tur pie melnsimtniecības perēķļa («Večerēje vremja») iesākās visas agrāk nikolajiskās, tagad kadetiskās demonstrācijas. Tur tas pats ierēdnis — agrāk s. s. (latv. sukinsins), tagad, zināms, s.-r., ar to pašu kokardi pie cepures, kas agrāk, pirmais pacēla plakātus ar «Dievs, sargi» utt., tagad pacēl plakātus: «lai dzīvo» utt. Tās pašas urrā skaņas! Tie paši trīs krāsu** (un ne vien sarkani) karogi! Trūkst tikai vēl īpaša sajūsmība: pūlis stāv it kā nezināšanā, ko darīt, jo, ja arī atrada portreju (agrāko portreju vietā tagad Kerenski!), tad vēl trūkst īstās patriotiskās dziesmas — «Dievs,

* Domāti eseri un meņševiki. *Red.*

** T. i., cariskās Krievijas zilbaltsarkanā karoga krāsu. *Red.*

sargi». Marseljēzas skaņas pa Krievijas ielām vēl nav pietiekoši imperializējušās.

Ļoti uztrauktas dienas pārdzīvo patlaban galvaspilsētā. Kamēr strādnieki pie darba, ik dienas pa Nevsku pilsonības «darbaļaudis» un dažādi tumši elementi gaišās vestēs manifestē par prieku uzbrukumam; tie varbūt drīz manifestēs aiz bēdām par pretuzbrukumu un uzvedas un uzvedīsies pie tam tā, kā to tikai var darīt laudis, kam no strādniekiem nav jābaidās tādēļ, ka tie pie darba, un no Pagaidu valdības tādēļ, ka arī tā ar kaut ko citu nodarbojas un pat it kā nepamana, ka uz viņas pašas aģentu pavēli šīnīs manifestācijās «paklausīgu» zaldātu pulki piedalās pilnīgā apbruņojumā. Varat gan iedomāties, kāds uzbudinājums par to valda fabrikā. Un kāds vēl lielāks uzbudinājums tanīs karapulkos, kas bija visvairāk opozīcijā (piemēram, ložmetējnieki), un tagad — itin kā par to — dabū pavēli doties tieši uz fronti. Un pie tam blakus tiem pavisam savādajiem sieviešu «nāves pulkiem», kurus te valdības režisoru «neredzamā roka» rīko dēļ karapulku dūšas pacildināšanas! Ja rīt vai parīt, kas visai draudoši gaidāms, Putilova fabrikā ar viņas 40 000 strādniekiem izceļas skaidri *saimniecisks* streiks, kas tagadējā gara-stāvoklī nevar nenovest pie vispārēja Pēterpils streika, kas tad te gaidāms? Mūsu kaveņjaki* tikai gaida un acīmredzot taisni tagad gaida, jo provokatoriski uzsaukumi un neaicināti aģenti ikbrīd parādās šur un tur fabrikas sapulcēs un sauc uz tūlitēju partizānu cīņu. Bet tie, kam uzkrit uz pleciem viss šo partizānu atturēšanas darbs, šīs anarhijas novešana organizācijas strāvā,** nav nedz Pagaidu valdība, kas i negrib to darīt, nav mērenie strādnieku padomju kongresu vadoni, kas, ja pat gri-bētu, to nespēj, bet ir vienigi tie paši bolševiki, kurus par to vēl vairāk ienīst. Mēs ceram, ka revolūcijas lielā gaita mūs izvedis arī no šī grūtā stāvokļa, bet nebrīnieties arī, ja kādā labā rītā dabūtu pilnīgi negaidīti telegrāfa ziņu, kuru, kaut arī savā nokrāsā, tomēr nespētu noslēpt pat oficiālā telegrāfa aģentūra.

Jo, pat ja jūs aizejat uz Strādnieku un zaldātu padomju kongresu, kurš vēl atsēž savas pēdējās dienas (rīt to

* Kavenjaks — 1848. g. jūnija dienu strādnieku slaktētājs-generālis.

** T. i., pārvēršana par izturētu, organizētu cīņu.

laikam aizslēgs arī oficiāli), tad vairs nav tās paļāvīgās uzstāšanās, kāda bija pirmajās dienās, kad sociālisti-revolucionāri un meņševiki konkurēja dziedādami: «Tā Pagaidu valdība mums stipra pils» — jo tagad ik dienas no jauna biržā parādās baumas, ka atkal kāds ministrs jau meklējot citu dzīvokli vai citu vietu. Un tiešām, būtu jau arī dīvaini, ja tāds liels aparāts kā Viskrievijas demokrātijas kongress būtu nedēļām sēdējis, nodibinājis pat Viskrievijas Centrālo Izpildu Komiteju, kas šodien patlaban ievēl savu Viskrievijas biroju, vienīgi, lai izdarītu pakalpojumus Pagaidu valdībai, izsūtidami uz dažādām pusem it kā soda ekspedīcijas savus komisārus un emisārus.

Pa to laiku demokrātija paceļas no pašas apakšas ar vien jo augstāk. Uz laukiem izdarītas gan tikai vēl pagastu vēlēšanas, bet Pēterpilī jau demokrātijai ievēlētas visos iecirkņos rajonu domes, un vakar jau pirmo reizi sanāca no šo demokrātiski ievēlēto domju domniekiem ievēlētā visas pilsētas Pagaidu dome, kurā, tāpat kā visos iecirkņos par sevi, liels sociālistu vairums; pēc partijām te ir bolševiku 37, meņševiku 40, sociālistu revolucionāru 54, kadetu 47, Darba grupa (n. s.*) un pļehanoviešu** — kopā 22. Par kadetiem balsoja visa buržuāzija, un, ja viņiem pat pieskaita pļehanoviešus, kuru ir 5, tad iznāk tikai $\frac{1}{4}$. Tagad, kad saskaita visas nodotās balsis, jau var paredzēt diezgan gaiši, kāda būs arī tā Pilsētas dome, kuru, laikam augusta mēnesī, ievēlēs tiešās vēlēšanās, un kadetu tur iznāks visādā ziņā mazāk nekā tagad caur divpakāpeniskām vēlēšanām (pavisam kadetiem ir nodotas tikai 20% balsu, bet vietu viņiem ir vairāk par 23 proc.).

Tā arī Pēterpils ierindojušies sarkano galvaspilsētu starpā (Parīze, Berline, Kopenhāgena, Stokholma utt.). Un, tā kā Pēterpils ar savu sarkano krāsu iet Krievijas priekšgalā, tad acīmredzot te arī nāks pirmās sadursmes ar Pagaidu valdības nevēlēšanos iet ritumā ar revolūciju. Nākošajā sēdē laikam notiks jau jaunās Pilsētas valdes un galvas vēlēšanas un ar to būs noticis tas, ko tik rūpīgi atbīdīja uz priekšu Pagaidu valdība. Nav jau noslēpums, ka Pagaidu valdība visādi vilcina guverņu un apgabalu

* — народные социалисты (tautas sociālisti). Sk. 91. piezīmi.
Red.

** T. i., G. Pļehanova vadītās grupas «Jedinstvo» («Vienība») piekritēju. Red.

pašvaldību ievēlēšanas lietu, jo, reiz būs vēlētas guberņu demokrātiskās valdes, tad dabiskā kārtā *jāatkāpjas valdības celtajiem komisāriem*, ja viņi netiek ievēlēti par pašvaldību priekšniekiem. Jaunā demokrātiskā pašvaldība uz vietas nevar atzīt tādas dubultvaras. Bet, tā kā Pēterpils (un Maskava) ir pilsētas ar guberņas tiesībām, tad Pēterpils pilsētas galvai, saprotams, jāatbīda pie malas Pēterpils gradonačalīniks* ar visu viņa lepno pagātni. Redzēs, vai mērenie sociāldemokrāti** un sociālisti-revolucionāri gribēs iet uz šo pirmo sadursmi, bet jautājums tiks pacelts: jāpiezīmē, ka arī sociālistu-revolucionāru un, saprotams, arī meņševiku programmās ir visu ierēdņu un tiesnešu ievēlēšana. Tātad arī te, bez šaubām, no boļševiku puses tiks iekustināts jautājums arī par visas tiesas demokrātisku ievēlēšanu: Pēterpili ir patlaban komerciesa, vēlēta no tirgotāju kārtas, ir miertiesneši, vēlēti no agrākās namīpašnieku un kupču domes, un ir «vispārējās tiesas» — ieceltas no Nikolaja un tā kalpiem. Te, zināms, jānāk un tūlīt jānāk vietā no demokrātijas vēlētām tiesām. Ja Pēterpils izvestu šos 2 projektus, viņa dotu stipru grūdienu visai Krievijai pāriet vienīgi uz vēlētiem ierēdņiem un tiesnešiem, bez jebkādiem valdības komisāriem un valdības tiesnešiem.

Bet, ja nu pret to Pagaidu valdības 10 buržuāzijas ministri cels ierūnas: «tad jau mēs vēl pazaudēsim visus sakarus ar tautas apakšām (pareizāk — visu varu pārtautas vairumu)?» Mēs varēsim vienīgi uz to atbildēt, ka šis tautas vairums un buržuāzijas mazākums jau tagad *viens otru nesapro*t, jo runā dažādās valodās, kaut arī vienā mēlē. Un kā par pastiprinājumu šim faktam tagad pati Krievijas buržuāzija pastriņo šo *valodu dažādību* pat burtiski ar to, ka *izdod Pēterpili 2 reizes dienā franču avizi*: «*L'Entente*» (Savienība), kuru nu tur par savu pieņākumu pirkt ikkurš pilsonis, vienalga, vai viņš prot franciski, vai neprot. Tas ir chic***! Tā pilnīgi rokām taustāmiem piemēriem top demonstrēta (pierādīta) to vārdu patiesība, kurus savā laikā lielais angļu buržuāzijas priekšstāvis lords Bikonsfīlds (Dizraeli) sacījis par *divām lielajām nācijām*, kas dzīvo vienas tautas klēpī. Viņš ar

* Valdības iecelts pilsētas priekšnieks. *Red.*

** T. i., meņševiki. *Red.*

*** — šiki. *Red.*

to apzīmēja divas lielas šķiras: kapitālistus un proletariātu un tos, kas kurai pieslejas. Pie mums patlaban pirmējo skaits iet ik dienas mazumā, bet, jo mazāk viņu parliek, jo smagāk viņi kliedz pa savu presi un jo vairāk iebaida ar savu varas pilnību līdzskrējējus iz demokrātijas.

-ps

«Cīna», 40. (202.) nr.,
1917. g. 30. jūnijā (13. jūlijā)

Iespiests pēc avizes teksta

ZEME UN BEZZEMNIEKI

Latvijas un vispār Baltijas attīstībai ir viena īpatnība: viņas proletariāts ir vecāks par pašu kapitālistu. Uz laukiem jau vergu laikos* ieradās šķiru starpības, tātad šķiras jau vergu starpā: nebrīvi saimnieki rīkojās ar nebrīviem kalpiem. Tā ilgi iepriekš brīvlaišanas** muižnieki jau bija atņēmuši zemi vienai zemnieku daļai, padarīdami tos par bezzemniekiem, par proletāriešiem, kam nav «sava namiņa un sava zemes stūriša», kam *nav savas tēvu zemes*. Tas bija pirmais muižnieku laupīšanas darbs.

Kad 1817. gadā Kurzemē (1819. gadā Vidzemē) tā «Augstā muižniecība» ar «valdības viszēlīgo atļauju» atsvabināja zemniekus, viņa izdarīja *otto un galigo laupišanu*, viņa atņēma arī zemniekiem-saimniekiem no tēvu tēvu laikiem piederīgo zemi un *atzina to par savējo*, tāpat kā viņa bija jau agrāk par savu nokristījusi pašu muižu zemi.

Tagad, taisni 100 gadu vēlāk, pienākusi tā lielā «prāvas diena», kuru paregoja vecais Garlibs Merķelis un kurā revolūcijas taisnīgā roka visu šo muižnieku un viņu dažādo pēcteču zemes īpašumu atgriezīs atpakaļ un *nodos šorciz visas tautas, visas valsts jeb nācijas īpašumā un rīcībā*. Un kā muižniecība 1817. gadā paņēma sev zemnieku-saimnieku zemi par savu īpašumu *bez kādas atlīdzības*, tas ir, konfiscēja, un tāpat arī agrāk to pašu izdarīja ar bezzemnieku šķiru, tā arī *tagadējā revolūcija zemi panems par labu visai valstij, to nacionalizēs, tāpat bez jebkādas atlīdzības*, to konfiscējot.

* Domāts — dzimtbūšanas laikā. *Red.*

** — dzimtbūšanas atcelšanas. *Red.*

Bet ne vienīgais iemesls, kādēļ zeme jāpārvērš par vietas tautas īpašumu, ir tā vēsturiskā netaisnība, ko padarījusi savā laikā muižniecība. Visa muižniecības pagātnē un arī tagadne ir pamatojusies vienīgi uz to pašu netaisnību, jo, kā visur, tā arī pie mums vienmēr muižniecība ir bijusi tā kārta, uz kuru atbalstījusies un vēl atbalstās vistumšākā reakcija. Un viņa kā tāda bijusi taisni aiz tā iemesla, ka viņa valdīja lielus zemes laukumus ārpus pilsetu robežām un tādi bija ieinteresēta, kaut tumsība mūžam valdītu uz laukiem. Vienīgi tādēļ, ka viņa bija šo lielo zemju īpašniece, viņa, kaut pirksta nekustinādama, rausa savā kabatā zemes apstrādātāju, kā tiešo, tā arī netiešo, kā kalpu, tā arī saimnieku, ienākuma daļu. Un, ja viņai ar to nepietika, jo viņas apetīte (ēstgriba) bija neizmērojama, tad jānāk bija palīgā valstij ar savām algām, pensijām, lētiem aizdevumiem utt. Tagad *muižniecība kļuvusi pilnīgi lieka*, jo nav vairs tās reakcijas, tās tumšās varas, ko tai atbalstīt, jo buržuāziskā reakcija var pietikt arī bez viņas. Un tādēļ, raug, revolūcija pirmā kārtā *iznīcina šo kārtu* kā lieku, kā savu laiku pārdzīvojušu un *atņem viņai tās zemes*, ko viņa vēsturiski salaupījusi, lai nodotu *tās visas tautas labā*.

Atņem, saprotams, *par velti*, bez atmaksas, jo revolūcija vienmēr un visur ne *atpērk*, bet vienkārši *atceļ*, *iznīcina* visas privileģijas, visus monopolus. Un zemes īpašums nav nekas cits kā tāds monopolis.

Bet vēl viens iemesls ir, kādēļ muižniecībai (un ne vien kā kārtai, bet arī vispār kā lielgruntnieku šķirai) jāatņem zeme, tā ir viņas nepiedodami grēcīgā agrārā zemes politika, kas gadu desmitiem un pat simtiem uzturējusi maižes trūkumā plašo Krieviju un tagad novedusi atklāti *pie bada* šo Eiropas apcirknī. Viņa bija tā, kas turēja dīkā vairāk kā četras piektaļas no visas savas zemes un arī apstrādātās daļas divas trešdaļas izdeva tikai uz nomu, uz *dārgu nomu* un uz īsu laiku. Labības apsētais laukums mākslīgi tika turēts aprobežots, lai labības cenas būtu augstas un lai nomas varētu īņemt pēc ieskata. Tas tagad reiz pa visām reizēm jāiznīcina, pārvēršot par valsts īpašumu lielgruntniecības zemi, *to nacionalizējot*.

Mēs uz sava karoga esam rakstījuši gan visas zemes, kā lauku, tā pilsētu, nacionalizāciju valsts īpašumā un pie tam uzsveram, ka tas nav nebūt vēl tagadējās kārtības iznīcināšana, gan vienīgi *visskaidrākās liekēžu šķiras*

atcelšana. Ja pēc nacionalizācijas zeme vēl dos kādu ienākumu īpašniekam, tad to nems vienīgi pati valsts un vispārējā labā. Mēs tādēļ arī sakām, ka jautājumu par to, kā būt ar saimnieku zemēm, mēs atstājam brīvi izspriest pašiem vietējiem iedzīvotājiem, jo viņu zemes galu galā pēc plašuma neiztaisa lielu daudzumu (Krievijā lielgruntniekiem ar vairāk kā 500 des.* vien rokās 75 proc., tas ir, trīs ceturtdaļas no visas zemes). Un mums varbūt nav iemesla šos saimniekus spiest ar varu pie tā, uz ko viņu vairums paši pāriet ar labu prātu, pārliecinājušies, ka tā ir labākā kārtība arī viņiem. Bet galu galā šo jautājumu mēs, kā teikts, atstājam, lai izspriež uz vietām zemes komitejas, kas vēlētas no visiem, tātad ar bezzemnieku vairumu.

Bet otrs jautājums un vēl grūtāks nekā pirmais ir tas, *ko darīs ar atņemto zemi.* Dažiem izliekas, ka, atņemot zemi lielgruntniekiem, tā taču dabiski jāatdod bezzemniekiem. Un mums jau nevarētu tam nekas būt pretim. Bet ir viens iemesls, kādēļ mēs nu jau 20 gadus kā izsakāmies pretim vecajai māņu mācībai, ka bezzemnieki tikai tad kļūs laimīgi, ja «ikkuram būs savs namiņš un savs zemes stūrītis». Mēs sakām, ka tas neatnesīs laimi, jo šis zemes stūrītis būs tik mazs un namelis tik neērts, ka tur nebūs telpu ne pašam bezzemniekam un neba vēl līdz ar viņu laimei. Tikai lielākās saimniecībās zeme var ar samērā mazāk rokas darba, bet ar mašīnu un dažādu izgudrojumu palīdzību nest pietiekošus augļus un dot apstrādātājam cilvēcīgus darba un dzīves apstākļus. Es gribētu redzēt, kurš būdnieks ir strādājis *tikai 8 stundas dienā*, baudīdams apdrošināšanu pret slimību, nelaimes gadījumu, vecumu utt. Bet mēs to taisni prasām: ikuoram laukstrādniekam tikpat labi kā ikuoram *pilsētas strādniekam.* Un mēs sakām, ja kāds no mazajiem saimniekiem to nevar panest, tad viņam jāgrimst, tas ir, jānodos zeme valstij un jāstājas rokas darbinieku rindās. Bet lielajās muižās vai nu uz valsts rēķina, jeb, pareizāk, vietējās pašvaldības pārziņā jāved priekšzīmīgas saimniecības, kas var nodrošināt i labus darba un dzīves apstākļus, i saimniecības vispilnīgāko attīstību. Ja šīnī gadījumā valsts vai pašvaldība izdos zemi vai nu privātpersonas veikaliskā

* Desetīna = 1,09 ha. *Red.*

vai pašu strādnieku sabiedrību kopdarbīgā (kooperatīvā) saimniecībā, tad visos šīnīs gadījumos vienmēr un visur tomēr būs tas pats nosacījums: *8 stundu darba diena* utt. un *priekšzīmīga saimniecība* — pašu laukstrādnieku šķiras vēlētu uzlūku *pārraudzībā*. Jo mums uz priekšu būs tikai tas no svara: kaut zeme dotu tikdaudz augļu, lai visi būtu paēduši, pie kam lai *darbs nebūtu pārāk grūts* un strādnieku dzīve visādā ziņā *pietiekoši ērta*. Mums vajadzīgs uz zemēm brīvs laukstrādnieks, tāpat kā mēs pilsetās sludinām brīvu rūpniecības strādnieku. Ja pēc visa šītā lauku bezzemnieki, to izmēģinājuši, pārliecināsies, ka tomēr labāk sadalīties un katram ļemt savu zemes stūri un tur celt savu nameli, tad *tas arvien vēl atkarāsies no viņu pašu izspriešanas*. Tikai mēs to viņiem neieteicam...

Es savā jaunībā atminos redzējis kādu angļu zīmējumu, kurā iet savu ceļu izdēdējis un salīcis laukstrādnieks, kurš uz saviem kamiešiem nes druknu saimnieku (fermeri-nomnieku), kuram, arī salīkušam, savukārt uz pleciem sēž trekns muižnieks (angļu landlords-lielgruntnieks). Mums, latviešiem, šī aina labi pazīstama dzīvē, jo vēl līdz šai baltai dienai uz laukiem mūsu kalps nesa uz saviem pleciem dubulto nastu: saimnieku un muižnieku. Reiz, 1905. g., kalps un saimnieks mēģināja noskuriņāt kopējo nastu — muižnieku, bet pēdējais, izlietodams kontrrevolūcijas uzvaru (soda ekspedīcijas), no jauna uzrāpās uz saimnieka muguras un pat vietām sāka izlīgt ar otro stāvu, t. i., saimnieku. Tagad pienācis laiks, kad muižnieks galīgi jāatskurina* un viņam vairs nav ceļa atpakaļ. Bet šoreiz ar to vien kalpam vairs nepietiek. *Viņa galvenāasta tomēr paliek.* Un tikmēr, kamēr saimnieks viņam sēdēs mugurā un nevis ies līdzīgi viņam blakus pie viena kopēja un sabiedriska darba, *laukstrādnieka cīņa* joprojām dzīsies pēc tā: *nomest arī šo nastu*. Tikai tad būs «miers zemes virsū un tiem cilvēkiem labs prāts».

S.

«*Laukstrādnieku Cīņa*», 1. nr.,
1917. g. 7. (20.) jūlijā

Iespiests pēc avīzes teksta

* — jānokrata. *Red.*

REVOLŪCIJAS BURZMĀ

Vēstule no Pēterpils

IV

«Kāds gods! Mūsu armija ir savas neizdevības pretārējo ienaidnieku atriebusi caur nenovērtējamu iekšēju uzvaru.» Tā rakstīja kāda pilsonu avīze («Journal des Débats») pēc Parīzes Komūnas apspiešanas. Vai neatgādina šos vārdus patlaban paceltās pilsonu preses prieku gaviles par uzvaru Pēterpili? Un tiešām, vai jel maz vairs vietā manas «revolūcijas burzmas» vēstules tagadējā momentā? Uz to es varu atbildēt mierigi: pirmkārt, jau K. Markss sacīja, ka kontrrevolūcija ir arī tomēr revolūcija*, un, tā kā jau b. Kurševics («Cīņa», 34. numurā) raksta, ka «arī Krievijas revolūcijai *neizbēgami* sekos kontrrevolūcija un reakcija», tad jau runāt par «revolūcijas (kaut aīgārnas) burzmu» vēl nav par vēlu. Bet, otrkārt, ne ikkuram jau jābūt tādam fatālistam, ka jātic uz vecu rakstu mācītāju pareģojumu pamata, ka viss ir lieks šīnī pasaulē, jo arī ikkurai revolūcijai reiz jākrīt, tas ir, «ikkurai revolūcijai neizbēgami jāseko kontrrevolūcijai un reakcijai». Es tomēr zinu pāris revolūcijas, kas izņēmumi no šīs tēzes: Lielā angļu un Lielā franču revolūcija, kuras izbeidzās ar pilnīgu to vedēju šķiras — buržuāzijas uzvaru. Un es nestātos revolucionāru rindās, bet uzmeklētu kādu mierīgu vietīņu, kur atdusēt, ja es jau iepriekš būtu bijis pārliecināts, ka tā bija un tā būs un ka pēc revolūcijas neizbēgami nāks kontrrevolūcija. Vai neatgādinājas mazliet tas pilsonis, kas skaistākajā saules dienā iziet ar lietussargu un kalošām, jo var taču uznākt lietus.

Biedrs K[urševics] mazliet pārskatās: ir jau taisnība, ka tanī pašā dienā, kad iesākās revolūcijas uzvara, iesākās arī kontrrevolūcija (1905. g. taisni 17. oktobri, šogad 28. februāri), bet tas nav neizbēgams dabas likums, ka viņai ikreiz jāuzvar. Varbūt tiešām patlaban kontrrevolūcija pacel savu galvu augstāk nekā jebkad un mazāk apkarota nekā jebkad, jo patlaban mūsu revolucionārā demokrātija** Kerenšku un Cereteli kā diktatoru personās atrod revolūcijas uzticamākos sargus vēl no Gučkova

* Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 6. с. 109, 254. Red.

** Т. i., padomju meņševistiski eseriskā vadība. Red.

organizētos invalīdos¹⁰¹ un tad kazakos. Bet tas vēl nav viss. *Nav šaubu, ka revolūcija ļems pārsvaru par visiem šiem šķēršļiem un turpinās savu uzvaras gaitu; tikai pat laban norisinājošās revolūcijas nodaļa ir visneglītākā lappuse visā revolūcijā.* Kad svētdienas vakarā (2. jūlijā) dažiem kļuva zināms, ka no ministrijas izstājušies *kadeti*, t. i., visa liberālās buržuāzijas priekšstāvība, un reizē izplatījās baumas, ka Pagaidu valdība grib tomēr turpināties ar pārējo 6 buržuāzijas priekšstāvju (muižniecības priekšstāvju, oktobristu un bez partijas*) piedalīšanos, tad saprotama Pēterpils revolucionāro ir bez tā uzbudināto masu uzbudinātība.

Tanī pašā laikā daži pulki tika saskaldīti («izformēti»), un pirmsdienas avīžu, arī revolucionāro, nav. Notika tā ne no viena neuzaicinātā politiskā demonstrācija**, kurā aiz vēl maz noskaidrotiem apstākļiem notika apšaudišanās, kas pēc tam turpinājās, iejaucoties kazakiem un citiem zaldātu pulkiem uz valdības pavēli, un izbeidzās ar vispārēju soda ekspediciju no frontes atsauktu kazaku un citu pulku vadībā ar nenoliedzami kontrrevolucionāru ļaužu pulku piedalīšanos.

Tas viss ir bēdīgi; tur ir scēnas, kas nebūs īpaši pacildinošas (piemēram, apbrūnotu zaldātu veselu nodaļu bēgšana panikā pēc viena provokatoriska šāviņa!) nekad. Bet tomēr tas viss ir izskaidrojams un *neviens nopietni neticēs*, ka tie demonstranti, kas sauca, lai valdību pārņem strādnieku, zaldātu un zemnieku deputātu padomes, un kas piederēja tomēr pie pirmajiem revolūcijas cīnītājiem, kaut arī varbūt naivi un nepareiziem līdzekļiem gribeja piespiest šīs padomes uzņemties visu varu, *būtu apzinīgi vai neapzinīgi bijuši kontrrevolūcijas kalpībā*. Bet — ko mēs lasām avīzēs: apvaino par valsts nodevību un spiegošanu un apcietina bez tiesas *revolūcijas kreisos vadoņus****, apvainojot tos, tāpat kā Nikolaja laikos, ka tie *uzpirkti ar vācu naudu*, kaut gan valdības *vadoņi zina un pārliecināti*, ka tas tā nav. Raug, šāda veida politiska atriebība — tā ir jauna mūsu revolūcijā, un tā ir un paliks *neglītākā lappuse visā revolūcijā*, kuru no turienes nekādiem līdzekļiem neizplēsīsi.

* — bezpartejisko. *Red.*

** *Masu mierīgā demonstrācija 1917. g. 3. jūlijā ar prasību «Visu varu padomēm!». *Red.**

*** — boļševiku vadītājus. *Red.*

Cetras dienas iepriekš 2. jūlijā parādījās avīzēs tas Pagaidu valdības likums, kas deva valdības orgāniem rokās no jauna pilnīgu «ohranku», burtiski norakstītu; tas ir likums pret spiegim un vispār «personām, kas caur savu darbību var atnest labumu ienaidniekam viņa kara uzņēmumos*». Atminieties tikai, ka no paša revolūcijas sākuma karaspēka augšējās aprindās uz visu revolūciju kā agrākās disciplīnas atcēlēju raudzījās kā uz «darbību, kas atnes labumu ienaidniekam», un jūs sapratīsit, ka jaunais likums, kas bez tiesas atļauj arestēt līdz 3 mēnešiem ikkatru pilsoni, ir tā pati agrākā ohranka pat to pašu personu izpildīšanā. «Revolucionārā» ohranka «revolucionārās kārtības» nodibināšanai, šis jaunākais «revolucionāro demokrātu» literāriskais izgudrojums.

Bet kur pa to laiku nokļuva tā «vara»? Kad šīs rindiņas rakstu, tā vēl nav pilnīgi ieķerta**, jo pa daļai atgriezusies pie deputātu padomēm, kuras redz, ka tā nu būtu jāņem rokās, bet tomēr vēl to neuzdrošinās un grib nodot «revolucionāriem» diktatoriem.¹⁰² Vēl gribēja sasaukt [padomju] deputātu kongresu uz 15. jūliju, kas lai jautājumu izšķirtu galīgi, un jau maz bija, kas šaubījās par to, ka nu «tie apstākļi pavisam citādi» un ka nu jāņem tā vara savās rokās. Te pienāk ziņa, ka Pagaidu valdība tomēr tiktējot tūliņ no jauna nodibināta uz koalīcijas pamatiem. Neredzamais kurmis, kura ala izbeidzas aizjūras kapitālistu sētā, strādā savu darbu uzcītīgi, un nav šaubu, ka atkal glābs buržuāzijas ministrus, kaut arī bez patiesās buržuāzijas piedalīšanās (jo kadeti galīgi aiziet un aiziet arī cenza zemstes priekštāvis kņ. Ļovvs; kas paliek?). Tā attieks no jauna varbūt uz pāris mēnešiem to, kas nav attiekams uz pāris dienām, jo

1. tagadējā Pagaidu valdība ar savu izturēšanos tikai sarežģī kara un miera jautājumu un attālina kā mieru, tā arī Eiropas revolūciju;

2. viņa ne soļa nopietni nav spērusi un nevar spērt ekonomiskā un finansiālā sabrukuma novēršanas ziņā;

3. viņa tālāk par solījumiem nav tīkusi zemes jautājumā;

4. viņa ne soļa nav spērusi, lai ievestu *vēlētus* ierēdnus un tiesnešus;

* — pasākumos. *Red.*

** — satverta (saņemta). *Red.*

5. viņa i nedomā atcelt kārtu starpības;
6. viņa utt., utt.

Tanī pašā laikā, kad krievu meņševiks Martovs, internacionālists¹⁰³, itin saprātīgi paskaidro, ka, reiz kadeti aizgājuši, nav iemesla vairāk skatīties pēc jaunām koalīcijām, es (pēc 10 dienām) dabūju «Ciņas» 40. numuru un arī internacionālists Menders sāk paskaidrot, ka *demokrātija* (t. i., varas pāreja tautas vairuma rokās) *neesot savienojama ar kapitālismu*. Tas ir interesants jautājums, pie kura jāpakavējas plašāk. Bet ne tādā polemikā. Jo, ja es izlasu pie Mendera, ka «b. Ļeņins padomju kongresā visas Krievijas glābiņu redzējis tikai pāris tūkstošu kapitālistu arestā», tad neviļus atgādājos par tādu citēšanas veidu nelaikā b. Jansona atjautīgo teikumu: «neatminu, vai es to kur lasījis jeb iekš vienu bildi redzējis».

Uz tādiem citātiem zinātniska vai politiska polemika, zināms, neiespējama.

-ps

«Ciņa», 54. (216.) nr.,
1917. g. 16. (29.) jūlijā
Darba kalendārs 1927. gadam,
«Prometejs». Maskavā, 1927,
58.—60. lpp.

Iespiests pēc avizes teksta

MUIŽNIECIBAS NORIETA

Kad es izlasīju bijušā divu Pagaidvaldību priekšsēdētāja kņaza Ļvova atvadīšanos no valdības un aiziešanu privātā dzīvē, man neviļus ausīs atskanēja sēru ārija iz Vāgnera «Tanheizera», kurā dziedonis Volframs apdzied noejošo vakara zvaigzni (Elizabeti). Tādā veidā, mazākais, nostādīja publicistika agrāk šo pēdējo kņazu pie Krievijas valdības stūres kā cildenu goda vīru, kas, neraugot uz šķiras interesēm, stājies revolūcijas priekšgalā* un, pat niktajiem kadetiem par spīti, vedies ar lielu cienību un vēl lielāku miera un progresu mīlestību šīnī savā grūtā vietā. Un piepeši kāda nesaskaņa tā skarbā vēstule no ministra Černova par atbildi kņaza Ļvova aiziešanai,

* P. Stučka te ironizē par šo buržuāziskās preses melīgo apgalvojumu. *Red.*

kurā Ľovu tieši apvaino, ka pie pirmā soļa, ko Pagaidu valdība nodomājusi spert zemnieku labā pret muižniecību, kņazs Ľovs kļuvis neuzticīgs revolūcijai un atstājies.

Tas varētu būt tiešām svarīgs notikums, ka no valdības aizgājis kņ. Ľovs, šis muižniecības organizētās zemstū apvienības priekšnieks un kā iekšlietu ministrs un visu gubernatoru (komisāru) iecēlējs, patiesais lauku pārvaldītājs — pretim tikai austosai lauku pašvaldībai. Ar viņu būtu jāaiziet visai iekšlietu ministrijai un visam tam apārātam — no augšas ieceltu un ne uz vietas pašvēlētu gubernu un aprīķu komisāru. Ar to būtu likvidēta muižniecības politiskā vara un būtu tikai uz naigāko jāķeras pie viņu saimnieciskās varas — zemes jautājuma likvidēšanas. Tad tiešām tie upuri pa Pēterpils ielām nebūtu bijuši tik lieki un revolūcija būtu pagājusi tiešām vienu soli uz priekšu.

Cerēsim, ka tas tā būs. Bet trūkst īstas ticības, vai tikai tas jau viss tik viegli norisināsies. Jo tanī pašā laikā mēs lasām citas skaņas: tos slavas maršus augstākajam un zemākajam komandu sastāvam karaspēkā, kas pēdējos kara ziņojumos top tik kaili izspēlēti pretim pelēkajiem zemnieku šineljiem. Kas ir šie komandu sastāvi, ja ne tā pati muižniecība? Un vai nebūs tikai kņaza Ľovova aiziešana taisni tas burvja krusts, kas neļaus zemniekam līdz — nu sacīsim līdz — Satversmes sapulcei tikt pie zemes reforāmām, nerunājot jau par zemes revolūciju. Gandrīz vai šķiet, it kā [sīkburžuāzisko] sociālistu ministri būtu labāki buržuāzijas un muižniecības interešu aizsargātāji nekā paši muižnieki un buržuji. Vismaz par vienu no tiem jau skan tā skaņā pilsoņu dziesma: «Ak kaut mums tūkstoš Kerenski būtu» utt.

Tomēr paļausimies uz to, ka revolūcija ir stiprāka par atsevišķu cilvēku gribu, ka dzīve iet pāri par revolucionāro frāzi un ka pat sociālistiem-ministriem nebūs iespējams nobremzēt to gaitu, kādu dabiski ķēmisi lielā Krievijas revolūcija. Saprotams, ka revolūcijas interesēs būtu, kaut ikkurš jauns solis tiktu organizēts no augšas un visā valstī vienādi, kaut revolucionārā iniciatīva, ierosināšana nāktu apzinīgi un no augšas. Bet ko darīt, ja revolūcijas vadoņi* no pirmā soļa līdz šai baltai dienai nodarbojas ar bremzēšanu, aizturēšanu, kamēr revolūcijas uzplūds

* Domāti tā laika padomju vadītāji — eseri un meņševiki. *Red.*

nesalauž no jauna un atkal no jauna uzmestās aizkavēšanas slūžas?

Kad revolūcijas valdību nodeva muižniecības (Lvova) un liberalās buržuāzijas (kadetu) rokās, tad tas likās ciešs dambis pret revolucionāriem pārsteigumiem, bet, raug, «patvarības un anarhija» jau novedušas tik tālu, ka nav vairs augšējā galā ne muižniecības, nedz kadetu, bet ir tikai vairs «sociālistiskais» deputātu padomju vairums. Vairs nebūtu nekas pretim varas pārejai Strādnieku, zaldātu un zemnieku deputātu padomju rokās, ja tikai ne pašu bailes no pārāk ātrās uzvaras. Un, lai nebūtu jārīkojas kā sociālistiem un noteiktiem demokrātiem, mēs* meklējam pēc buržuāzijas surogātiem (pakaļdarinājumiem). Mēs nejam «bijušos» kadetus (piemēram, Nekrasovu) vai pseidooktobristus («iesala liberālus», kā Godņevu), jeb, beigās, kaut kādus progresistus¹⁰⁴ iz [bijušās] Valsts domes, kuru partija pat agrākajos ziedu laikos varēja jo viegli sasēsties divos divjūgu fūrmaņos.

Tāda politika, zināms, nav nopietna politika, un ilgi vilcināties nevar, jo viņa tikai apslēpj to faktu, ka vadošie sociālisti grib labāk aizstāvēt buržuāzijas intereses nekā pati buržuāzija. Kadeti, t. i., buržuāzija, no valdības aizgāja jau iepriekš koalīcijas ministrijas, kad Miļukovs atstājās** un kadetu partijas kongress noteikti nostājās Miļukova pusē, uzsvērdams, ka tas pabalstīs valdību tikai tik tālu, cik tālu tas partijas interesēs. Bet tad vēl palika nenormālā vienība starp muižniecības un zemniecības prickstāvjiem. Kamēr gāja runa pret aneksijām jeb pret rūpniecību, muižniecība varēja pilnīgi pārliecināti iet vienu ceļu ar revolūciju. Bet pirmā nopietnā saduršanās zemes jautājumā novēda pie *muižniecības* atstāšanās no revolūcijas un tās nostāšanās kontrrevolūcijā. Tā nav vienkārša «muižniecības zvaigznes» norieta, šī kņ. Lvova aiziešana. *Tā ir atklāta pāriešana aktīvā kontrrevolūcijā.* Tikai akli to nerēdz.

«*Cīna*», 57. (219.) nr., 1917. g.
20. jūlijā (2. augustā).

Bez paraksta

Darba kalendārs 1927. gadam,
«*Prometejs*», Maskavā, 1927,
60.—63. lpp.
Bez paraksta

Iespiests pēc avizes teksta

* T. i., — viņi, tā laika padomju vadītāji. *Red.*

** — atkāpās. *Red.*

NO RAKSTA «DEMOKRĀTIJA UN KAPITĀLISMS»¹⁰⁵

Jautājums par visas varas nodošanu strādnieku, zaldātu un zemnieku (pie mums bezzemnieku) deputātu padomēm izceļ jaunu jautājumu, kura apskatīšanai nepietiek laikrakstu sleju un kurš jāapskata sīkāk un pamatīgāk. Tas ir jautājums, vai *demokrātija* (t. i., tautas vairuma valdīšana) *jel maz ir savienojama ar kapitālismu*. Jo, ja mēs atbildam skaidri un gaiši, ka patiesa *demokrātija nav iedomājama blakus kapitālismam kā tieša viņa pretruna*, tad var nonākt pie visai pesimistiskiem slēdzieniem visi tie, kas mūs ik uz soļa baida no «sociālistiskiem eksperimentiem» un kas raksta savā programmā vārdu *sociālisms*, lai to vienkārši nestu mājās un, kā «Faustā» Vāgners, atstātu nelasītu un līdz ar to neizpildītu. No sākumā šīnī pusē vēl atskanēja balsis, ka padomes nereprezentējot pareizi un pilnīgi Krievijas demokrātiju; šīs ierunas tagad apgāztas caur demokrātisko vēlēšanu iznākumu lieļajās pilsētās.¹⁰⁶ Dzirdēja pat ierunas, ka demokrātijai Krievijā vēl neesot pietiekoši spēka, ka Krievija, tā sakot, vēl neesot *pieaugusi* priekš patiesi demokrātiskas republikas. Bet visvairāk un visbiežāk mēs dzirdam ierunu, ka padomēm, saņēmušām visu varu savās rokās, būtu jāstājas pie tūlītējas sociālisma ievešanas Krievijā, bet Krievijas kapitālisms vēl neesot galīgi «gatavs» priekš sociālisma.

Lai neceltos pārpratums, te jāpiezīmē, ka padomes še mēs saprotam kā vienīgās patiesās demokrātijas izpaudējas Krievijas revolūcijā un nebūt tās neidealizējam, bet vienmēr uzsveram vajadzību tās tieši demokratizēt un, galvenais, proletarizēt*. Mēs arī arvien uzsveram, ka varbūt arī pašas šīs padomes nav demokrātijas attīstības pēdējais vārds revolūcijas gaitā.

* — bolševizēt. *Red.*

Kā redzat, jautājums izplešas ļoti plašumā un atbilde uz viņu ir nepieciešami jādod skaidra un noteikta. Jo, ja tiešām kapitālisms nav savienojams ar demokrātiju, tad mums tomēr jādod atbilde, *no kā tad mums atteikties — vai no demokrātijas jeb no kapitālisma.*

1. Šķiras un partijas

Kā zināms, mēs ar valsti apzīmējam sabiedrisku organizāciju, kuras nolūks ir dot ieročus ikreizējai apspiedējai šķirai uzturēt ar varu spēkā pastāvošo ražošanas kārtību un turēt joprojām zināmā apspiestībā apspiestās šķiras (verdzība, klausība*, algas darbs). Valsts ir visas sabiedrības oficiāla priekšstāve, bet tikai tiktālu, cik zināmā valdošā šķira reprezentē visu sabiedrību: senatnē vergu turētāju valsts, viduslaikos feodālās muižniecības, jaunlaikos — buržuāzijas. Un, ja mēs šinīs laikmetos runājam par valdību, kurai rokā visa valsts vara, tad mēs ar to vienmēr saprotam zināmas *šķiras* valdību.

Mēs tādēļ arī neprasām, kā vecos laikos, pēc to personu (ķeizaru, karalju, kungu, vīrīšu utt.) vārdiem, kam tā vara rokās, bet vienkārši prasām, *kāda šķira* ir pie valsts stūres, iz kādas šķiras vai iz kādām šķirām sastādās zināmas valsts valdība (ministrija vai tamlīdzīgi). Mēs to izteicam jaunlaiku valodā vienkāršāk caur to, ka sakām: pie stūres ir šāda vai tāda *partija*, jo jaunlaiku valstī ikviens šķira organizējas vienā vai vairākās politiskās partijās, kuras savās programmās izteic jeb mēģina izteikt vai apslēpt savas partijas piederīgo šķiras interešu prasības. Šī šķiru cīņas analīze, kuru mēs mācījušies no Marks, mums lielā mērā atvieglo orientēties (atrast ceļu) viissarežģītākajos politiskos jautājumos.

Markss visu moderno sabiedribu, kura pamatojas kapitālistiskajā ražošanas kārtībā, sadala trijās lielās šķirās: *darbaspēka, kapitāla un zemes ipašniekos.* Bet Markss pats uzsver, ka nekur (pat Anglijā) šī nošķirošanās nav tik skaidra, un visur mēs uz šķiru robežām atrodam viendus- un pārejas pakāpes.**

Ja nu mēs paraugām pie mums, kur kapitālisms gan vienā vietā vai arodā*** attīstījies ļoti tālu (koncentrācijas

* — feodālās klaušas. *Red.*

** Markss K. Kapitāls, 3. sēj. R., 1975, 769. lpp. *Red.*

*** — nozarē. *Red.*

ziņā salīdzināms vienīgi ar Ameriku), bet citos arodos tikai nule iespiežas, tad šī dališana šķirās ir daudzkārt grūtāka un jo sevišķi neskaidri tā vēl atspoguļojas pašu šķiru piederīgo galvās. Ir milzīgs lauks tā saukto vidus-šķiru, kur šī atziņas gaisma tikai nule aust, cik tālu tā nu vispār tur var ataust.

Ja mēs atskatām uz veco režīmu (patvaldību), tad tas pirmā kārtā atbalstījās uz *zemes ipašnieku šķiru*, bet ne kā šķiru, bet kā *muižniecības kārtu* ar visām viduslaiku verdzības atliekām. Tikai ne pati šķiras valdīšana te bija izpausta tik spilgti, ne arī muižniecības valdīšana bija tik skaidra un nenostrīdēta, jo kapitālistu šķirai jau sen piederēja gan ne tas svars, kas piekristu, bet tomēr diezgan stipra varas daļa. Pēc 1905. gada muižniecība bija no jauna stipri organizējusies un pilnīgi iekarojusi vadību zemstu pašvaldībās, no turienes izspiezdama tā saucamā «trešā elementa» (zemstes intelīgences) svaru. Un, kad uzņāca imperiālisma karš, no kura gan pelnīja daudz arī daļa muižniecības, viņa kā imperiālismā tieši neieinteresēta dabīgi ieslīdēja mazliet oponīcijā, ko veicināja lielās Viskrievijas zemstu apvienības* nodibināšana kara vajadzībām. Kad strādnieki un zaldāti uz ielas gāza patvaldību, valsts vara nepārgāja vis uz viņiem, bet uz *labāk organizēto buržuāziju* kopā ar *organizēto zemstes muižniecību* (tās priekšsēdētāja kņ. Lvova personā). Un arī tagad, kad Lvovs aiziet un izliktos, ka muižniecībai vajadzētu reiz noiet no skatuves Krievijā, *provincē* vara vēl lielā mērā viņu rokās (gandrīz visi valdības komisāri) un pilnīgā mērā viņi valda augšējā armiju komandā**, kas tagadējā pasaules kara momentā visai lielā svarā.

Par kapitālistu šķiru (buržuāziju) un proletariātu, šķiet, daudz nebūtu jārunā. Par kapitālisma lielo svaru Krievijā vairs nestrīdas pat krievu narodniki***, un reizē ar to arī nav šaubu vairs par kapitālistu un strādnieku šķiru nozīmi. Ne tas, ka proletariātam piederēja vadošā loma revolūcijā, nedz tas, ka buržuāzija paņēma sev tik pat vadošu lomu [kontr]revolucionārā Pagaidvaldībā, netiek nostrīdēts. Bet ne tik viegli dzīvē atšķirt kapitālistu no nekapitālista, strādnieku no mazā uzņēmēja, saimnieka, it sevišķi amatniecībā un lauksaimniecībā.

* Sk. 61. piezīmi. *Red.*

** — komandējošā sastāvā. *Red.*

*** Domāti eseri. *Red.*

Starp šām lielajām šķirām mēs redzam lielāko vairumu *vidussķiru*, sīkpilsoņu, kas apņem sevī gan uzņēmēju šķirai ļoti tuvus elementus, gan neapzinīgus proletāriešus un pusproletāriešus. Un, ja mēs jau atzīmējam, ka šī vidus-šķira jeb nošķira apņem tautas lielo vairumu, tad saprotams, cik liels viņai piekrīt svars taisni mūsu jautājumā par demokrātiju. Mums tādēļ jāpakavējas sīkāk pie dažādo šķiru interešu un interešu pretišķibu apskatīšanas, lai saprastu viņu un viņu partijas priekšstāvju uzskatus un uzvešanos.

Zemes ipašnieku šķira kā tāda ir atmirstoša šķira. Mēs skaidri un gaiši uzsveram revolūcijas mērķi — gāzt šo šķiru un ne vien to gāzt politiski, bet arī saimnieciski, lai nodrošinātu Krieviju uz visiem laikiem no muižniecības reakcijas. Mēs, pieprasīdami zemes *privātīpašuma* atcelšanu, ar to atceljam arī līdzšinējo zemes ipašnieku šķiru, kas savu zemes ienākumu (zemes renti) nēm vienīgi uz šī privātīpašuma tiesības pamata. Ir jau skaidri, ka revolūcijā šī šķira var visu pielaist, tikai ne cīņu pret zemes privātīpašumu. Viņa var būt pret imperiālisma karu ar aneksijām un kontribūcijām, par vispārējām vēlēšanu tiesībām un par strādnieku šķiras prasībām, bet, tiklīdz mēģināja kerties pie muižniecības zemju ipašuma tiesībām, kñ. Ľvovs izstājās no valdības un stājās atklāti kontrrevolūcijas rindās, kur mēs viņam vietu ierādījām no pašas pirmās revolūcijas dienas.

Buržuāzija ir daudz slavēta visā pasaule kā progresu nesēja šķira, un mēs zinām, ka lielajās angļu un franču revolūcijās viņa bija visas tautas gribas likumīgā izteicēja. Bet mūsu buržuāzija ir imperialisma stadija, un imperialistiskā buržuāzija vairs nepazīst liberālisma. Kam tas vēl nav skaidrs, tam atvērs acis ikkurš viens numurs krievu kadetu vai mūsu apvienotās buržuāzijas laikraksta. Viņas intereses skaidri imperialistiskas — pēc aneksijām un kontribūcijām uz ārieni un pret strādnieku šķiras prasībām un pret *vairākuma* varu iekšienē. Un, ja zemes ipašnieku partijas patlaban nozudušas jeb tikai no jauna grupējas kā Viskrievijas zemes ipašnieku apvienības¹⁰⁷, tad kadetu (konstitucionāli demokrātiskā) partija ir atzītā buržuāzijas priekšstāve. Un, kad viņai pienācās izšķirties, vai nemēģināt atrast apvienošanos ar zemniekiem pret muižniekiem, viņa izšķirās par labu muižniekiem, un tie līdz šim iet diezgan uzticīgi zem kadetu karoga.

Par strādnieku šķiras interesēm es še daudz nerunāšu. Es še vispirms nemu tikai tos strādniekus, kuru šķiras piederība ir skaidra un nenoliedzama, tas ir, pirmā vietā rūpniecības strādniekus un vēl pie mums Baltijā laukstrādniekus. Viņu vairums iet zem noteikta sociālisma karoga, tas ir, taisni tās partijas vadībā, kura saka, ka sociālisms nav vienīgi skaista frāze vai tālas nepārredzamas nākotnes sapnis, bet sasniedzamas tiešamības mērķis. Bet ir jau zināms, cik liels iespaids pilsonībai ir garīgā ziņā vēl arvien arī uz daļu no strādnieku šķiras. Še avots dažadiem oportūnismiem, mēreniem virzieniem, zem kādiem arī tie būtu ikbrīd nosaukušies.

Vislielākās grūtības mums ir ar vidusšķiru okeānu, kas sastāda Krievijas demokrātijas vairākumu. Pie šīm vidusšķirām vispirms pieder pilsētu sīkpilsonība, par kuru Engelss¹⁰⁸ rakstīja: *Šī šķira gandrīz visās tagadnes valstīs un jaunlaiku revolūcijās spēlē visai svarīgu lomu; viņas vidējais stāvoklis starp kapitālistu un proletariāta šķirām noteic viņu raksturu. Viņi censās pacelties uz kapitālistu stāvokli, bet vismazākā nelaime tos atmet atpakaļ proletariāta rindās...* Tā viņi pastāvīgi līgojas starp cerībām stāties mantīgo rindās un starp bailēm iekrist proletariāta vai pat ubagu kārtā, starp cerībām caur savu līdzdalību sabiedriskā dzīvē uzlabot savu stāvokli un starp bailēm caur savu nelaika opozīciju nokaitināt valdību, kurai pat iespējams atraut viņiem daļu klientu...

*Šī šķira visai nepastāvīga savos uzskatos. Pazemīgi un pakalpīgi padevīga stiprai feodālai vai monarhistiskai valdībai, viņa piegriežas liberālismam, kad paceļas buržuāzija; viņa dabū stipru demokrātisma drudzi, kad buržuāzija tiek pie valdības, bet top bēdīgi izsamisusi, kad šķira, kura zemāk par viņu, proletariāts, droši paceļ galvu uz patstāvīgu kustību.**

Šī vidussšķiru daļa Krievijas revolūcijā jo lielu lomu spēlē arī kā strādnieku elements, kas kara iemeslu dēļ iestājies fabrikās un vēl nebūt nejūtas kā strādnieku šķira. Te viņa ir vienaldzīgo pulku jeb, mazākais, mēreno partiju avots. Turpretim pārējie, krievu buržuāzijai tik spēji paceļoties revolūcijas priekšgalā, iet pakaļ kadetiem, un

* Atstāstījums no darba «Revolūcija un kontrrevolūcija Vācijā» (Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 8. М., 1957, с. 10, 11). Red.

viņu patriotiskās* bandas ir šo sīkpilsoņu politiskās organizācijas. Kā tādas viņas strādnieku un zaldātu deputātu padomēs nem mazu dalību, un priekš mūsu jautājuma par Krievijas demokrātiju lomu nespēlē.

Bet izšķirošo lomu spēlē te *zemniecība*. Nesen atpakaļ Menders-Zolovs izšķīra jautājumu ļoti vienkārši, nosaukdamis visu zemniecību par *mazgruntnieku* šķiru («Cīņa», 40. nr.). Es tiešām nezinu, ko teikt par tādu vieglprātīgu slēdzienu. Vai tas lai zīmētos uz mūsu bezzemes zemniekiem, par kuriem pie mums padomju ziņā vienīgi iet runa? Bet arī Krievijā tas varētu zīmēties vienīgi uz tiem iz sādžām izdalītiem mazgruntniekiem pēc Stolipina likuma¹⁰⁹, kuri, niecīgi pēc skaita, padomēs dalību neņem, bet organizējas zemes īpašnieku apvienībā kopā ar muižniecību. Pārējā zemniecības daļa ir lielā skaitā — bezzemnieki, laukstrādnieki. Un tad, atskaitot mantīgo zemnieku — kulkus, kuri arī visai netiecas uz sociālistiskām partijām un strādnieku padomēm, viss lielais daudzums ir tā Krievijas īpatnējā zemes apstrādātāju «darba rūķu» kārta, kura līdz šim nebija Krievijā nekas, bet var būt viss, tas ir, noteicēja. Mēs vēl nemaz nevaram noteikt, pa kādu attīstības ceļu tā ies. Ja Krievijai būs lemts vēl ilgi turpināt kapitālisma ceļu, tad, pēc manām domām, viņai būs jādzīvo cauri tā pati kapitālisma attīstība un, kaut arī būs atceltas privātpašuma tiesības uz zemi, būs jāiet caur sīksaimniecību uz kapitālistisku lauksaimniecību un tad tik sociālismu. Bet ja rūpniecība šodien pārieta uz sociālismu? Tad sabiedrība ir tikai ieinteresēta, lai jebkurā saimniecībā (arī zemkopībā) darbs būtu jo ražīgāks, bet sīkais zemnieks taču kā pats sava darba līdzekļu izmantotājs nav sociālismam pretim. Mēs ceram šos zemniekus caur piemēriem un acīm redzamiem pierādījumiem pārvest arī uz sociālismu, bet *nekādā ziņā tāda zemniecība nevar būt par kavēkli pāriet uz sociālismu*.

Mēs protestējam, ka[d] krievu tā saucamie zemnieku sociālisti (sociālisti revolucionāri, Darba grupa — tautas sociālisti utt.) zemniekiem stāsta blēnas par *tūlītēju sociālizēšanu*, kapitālismam pastāvot joprojām. Un mēs ceram, ka šīnī ziņā te raisīsies jo drīz nošķirošanās pašas zemniecības starpā. Bet mēs nekad nevaram sacīt par Krievijas zemniecību, ka tā ir vienkārši *mazgruntnieku*

* Domāts — šovinistiskās. *Red.*

šķira un var iet vienīgi sīkpilsonu norādīto ceļu. Tagadējā momentā un arī tālākajā attīstības gaitā, ja zemes privātpašums tiešām tiks atcelts, šī zemniecība pēc savām šķiras interesēm visādā ziņā būs pret imperiālismu, jo viņai nevajag ne aneksiju, nedz kontribūciju, nedz mazo tautu apspiešanas. Viņa būs arī strādnieku šķiras pusē pret kapitālistu šķiru, apkaros to muiju politiku, kas sadārdzina darba rīkus utt., būs varbūt pat pārāk naidīga kapitālistu šķirai. Bet tā skaudība, kas patlaban jūtama no zemnieku uz strādnieku pusi, ir pārejoša un jānovērš vispirmā vietā caur stipru cīņas apvienību šo šķiru starpā: strādnieku šķirai — 8 stundu darba dienu, zemniecībai — zemi.

Saprotams, ka, līdzīgi jebkurai vidusšķirai, zemniecība ir nepastāvīgs elements, un tanī arī jāienes nošķirošanās (diferenciācijas) tendences. Tādēļ mēs vienmēr uzsveram īpaši bezzemnieku, laukstrādnieku, lauku pusproletāriešu organizāciju vajadzību, kurām vieta patiesībā ir zem vispārēja sociāldemokrātijas karoga. Bet, kādas arī nebūtu mūsu vēlēšanās, mums jāatzīst, ka Krievijas zemniecība ir šķira, kuras objektīvi saprastas intereses ir vistuvāk saistītas ar strādnieku šķiras interesēm, bet kura šimbrīžam iet lielajā vairumā zem sociālistu revolucionāru nosaukuma. Saprotams, ka šis apstāklis galu galā izveidos pašu sociālistu revolucionāru partiju kā patiesu zemniecības politikas partiju un ne otrādi.¹¹⁰

2. Kapitālisms un viņa robežas

... jautājums par kapitālisma robežām ir visai sarežģīts. Bez *valsts varas palidzības* kapitālistu šķira būtu bezspēcīga savā cīņā kā ap virsvērtības tiesu, tā arī ap pašu kapitālisma pastāvēšanas jautājumu. Bet šī valsts vara viņai ir, jo pati modernā valsts nav nekas cits kā kapitālistu šķiras varas organizācija. Un, jo ciešāk šī vara ir kapitālistu šķiras rokās, jo vairāk koncentrējas pats kapitālisms. Un tagad, kad kapitālisms pārgājis imperiālisma stadijā, nedaudz banku un šīnīs bankās nedaudz finansu kapitāla magnātu kā pie diedziņa vada visu ne vien savā valstī, bet visā jeb vismaz puspasaule (ja pasaules kara laikā pēdējā sadalās divās naidīgās pusēs).

Neraugot uz vispārejām vēlēšanu tiesībām, Vācijā valda finansu kapitāls, kaut arī viņa komija lomu valsts varā spēlē junkuru kārta. Neraugot uz «demokrātiskas republikas» kārtību, Francijā valda bankas un atkal bankas. Un, cik daudz arī nerakstītu par angļu parlamenta visvarenību, tas ir paklausīgs kalps savas ministrijas rokās. Un, kāda arī nebūtu šī ministrija: konservatīva, liberāla vai koalīcijas, viņas patiesie vadoņi sēd Londonas pilsētas centrā (City) — banku kvartālā.

Pie tam kapitālisma attīstība pieņem lavīnu veidu*. Tikai militārisma milzu patēriņš, tikai koloniju tirgus var dot izeju tiem neizmērojamiem preču plūdiem, kas aug augumā pilnīgi mehāniski un draud nospiest zem sava sinaguma vismazākā sastrēguma laikā. Cik niecīga šīnī vispasaules šķiru cīņā atsevišķu strādnieku un pat strādnieku apvienību loma, ja milzu tresti var bezbailīgi atbildēt ar vispasaules lokautiem un fabriku slēgšanu. Saprotams, arī tagad arodnieciskā cīņa nav lieka un rūpniecības peļņas robežas tai var būt panākumi (ja rūpniecības ziedu laikā darba apturēšana noved pie zaudējumiem). Tonīer tās nav robežas, kas būtu nopietni liktas kapitālisma gaitai. Un vienīgā robeža varētu būt no *valsts varas puses*.

Naivi cilvēki tad arī spriež: valsts pamazītiņām demokratizējas, un no šejienes iziet spaids pret kapitālisma peļņas un izmantošanas kāri. Bet vēl biežāk nekā naivi cilvēki tā spriež tieši liekuļi un liekuļi divējāda rakstura: vai nu balsu zvejotāji iz buržuāzijas lēgera, jeb atkal sociālisti, kas paši netic savam sociālismam.

Kā nopietna robeža kapitālisma «brīvai» attīstībai nodibinājās sociālistiskās strādnieku partijas. Viņas itin pareizi uzsver savās programmās, ka kapitālistiskās sabiedrības robežas strādnieku šķiras atsvabināšana nav domājama, ka šī atsvabināšana iedomājama, tikai pārvedot kapitālismu sociālismā. Bet celā uz sociālismu mums jāiekaro demokrātija, tas ir, vesela demokrātiska minimālprogramma, kuru atrodam ikvienas sociālistiskās partijas programmā.

Mēs zinām, ka šo abu programmu daļu — sociālistiskās un demokrātiskās starpā svārstās dažādīe sociālisma vir-

* — kļūst lēcienveidīga. *Red.*

zieni. Vieni domā, ka kapitālistiskā sabiedrība pati ieaugs sociālismā, kādēļ tikai jādzenas pamazītiņām iekarot demokrātiju (minimālprogramma). Ir pat birģeļu zinātnes vīri, kas atzīst, ka mēs ejam uz sociālismu, bet — pēc 1000 gadiem. Viņiem viss tagadnes darbs ir lēnītiņām cīnīties pēc demokrātiskās programmas. Otri domā, ka sociālisms nav gan mierīgi un pamazītiņām iekarojams un nav tādā ceļā iekarojama arī demokrātija, bet tam vispār jānotiek tikai tad, kad kapitālisms būs pilnīgi nogatavojies, tā sakot, pāraudzis savu laiku. Kamēr tas nav vēl noticis, nav jābaida buržuāzija ar sociālismu, bet jāstrādā līdzī pie kapitālisma ātrākas attīstīšanas. Un sociālisma zinātnei, līdzīgi astronomijai, jāaprēķina tas laiks, kad beigās kapitālisms būs pilnīgi nogatavojies. Mēs beigās sakām: *taisnība gan, ka patiesa demokrātija nav savienojama ar kapitālismu, bet tas mūs nedrikst atturēt no savas cīņas pēc demokrātijas, kas mums reizē ir cīņa pēc sociālisma.* Jo mēs sakām, ka nekur un nekas vēl nav varējis un arī nevarēs uzzīmēt tās pazīmes, pēc kurām var pazīt, kad beigās kapitālisms būs nogatavojies uz sociālismu, un ceļš uz sociālismu ir starptautisks, kurā vienas tautas proletariāts tikai iesāk to, ko izbeigs citu tautu proletariāts, un otrādi.

Tātad mēs, kā arī lielais vairums sociāldemokrātu vispār atbildam uz doto jautājumu ar «nē», t. i., ka *kapitālisms nav savienojams ar demokrātiju.* [...]*

Kapitālisma attīstība nav savienojama ar mūsu demokrātisko prasību izpildīšanu. Un, tā kā *patiesa demokrātija taču ir — šo demokrātisko prasību izpildīšana dzīvē,* tad atliek tikai piegriezties jautājumam par demokrātiju un sociālismu.

3. Demokrātija un sociālisms

Kad mēs runājam par demokrātiju, tad mums vispirms cieši jānoteic, ko mēs zināmā gadījumā saprotam ar jēdzienu «demokrātija». Kad mēs runājam par demokrātisku republiku Francijā vai Ziemeļu Amerikā, mēs ar to saprotam daudz ko citādu nekā demokrātiskajā Šveicē vai

* Tālāk izklāstīta žurnāla «Die Neue Zeit» 1912. g. 42. un 48. nr-ā publicētā diskusija. Red.

Austrālijā un pie tam nekā nevarēsim iebilst, ja arī pēdējo zemju «demokrātiju» kādreiz ieliks zosu pēdiņās. Demokrātija ar un bez pielikuma «revolucionāra» ir tik izplatīts vārds, ka, pēc Heines atjautīgā pantīņa, viņa ebreju tautas brāļu starpā Hamburgā «jaunie ēd cūkgāļu un tādēļ domājas esam opozīcijā un demokrāti» («Die neuen essen Schweinefleisch, Zeigen sich wiedersetzig, Sind Demokraten»...)*. Demokrātija nav nekas cits kā burtiski tautas valdība jeb, kā mēs tagad teiktu, *tautas vairuma valdība*. Pie mums šis tautas vairums pēc šķiru sastāva ir strādnieku šķira un tā zemniecība, kura pie mums bez zemes un pārējā Krievijā vai nu bez zemes jeb sastāda «to darbīgo zemes rūku tautu», kuru mēs sīkāk raksturojām pirmajā nodoļā. Šī ir tā demokrātija, kura vairāk vai mazāk pareizi reprezentēta strādnieku, zaldātu un zemnieku deputātu padomēs un kurai mēs prasām visas valsts varas nodošanu. Kādreiz pacēlās balsis, ka te neesot demokrātija pareizi reprezentēta, bet pārējās lielpilsētu demokrātiskās vēlēšanas** skaidri un gaiši apliecināja pretējo, tā ka vienā un tanī pašā laikā ir meņševiku orgāns «Rabočaja gazeta» nosauca sociālistus revolucionārus par nākošo valdošo partiju, i boļševiku orgāns «Pravda» nosauca par valdošo partiju sociālistu revolucionāru un meņševiku bloku.

Ja mēs sakām: visu varu strādnieku, zaldātu un zemnieku (jeb pie mums bezzemnieku) deputātu padomēm, tad mēs uz to pastāvam tanī nolūkā, lai visa *vara tiešām aizietu no buržuāzijas iespāida* un nonāktu skaidrās demokrātijas rokās neaprobežota. Mēs uzstājam, ka šai varai jābūt tur neaprobežotai bez tās dubultvaras, kāda sākumā bija starp pirmo pilsonisko Pagaidu valdību un strādnieku un zaldātu padomēm un vēl gan mazākā mērā joprojām pastāv starp koalīcijas ministriju*** un tām pašām padomēm, pievienojot tikai vēl klat zemnieku padomi.¹¹¹ Un mēs motivējam šo prasību ar to, ka Krievijai nav citas izejas no tagadējā stāvokļa, jo saimnieciskais un finansiālais sabrukums nav citādi glābjams un miers un maize nav citādi gūstami kā vienīgi šinī ceļā, t. i., atsvabinoties ne vien no faktiskā, bet arī idejiskā buržuāzijas iespāida.

* Citāts no poēmas «Vāczemex». *Red.*

** Municipālo orgānu vēlēšanas. *Red.*

*** T. i., 1917. g. 8. jūlijā izveidoto trešo Pagaidu valdību. *Red.*

Jo revolūcija aizgājusi tālāk, nekā tai var līdz iet buržuāzija, t. i., ne kā atsevišķas personas, bet kā vesela šķira. Un tagadējā kopdarbība ar buržuāziju tikai bremzē (aiztur) un aprobežo to darbību, kurai jāiet ar pilnu sparu, ja no viņas jel maz grib sagaidīt rezultātus.

Uz to mums atbild iz mūsu pašu vidus (meņševiks-internacionālists Menders-Zolovs «Cīnas» 50. nr.) ar šādu tieši pretēju uzskatu: «Tad tik tiešām strādnieku un zaldātu deputātu padomju Pēterpils Izpildu Komitejai cits nekas neatliks kā paņemt to varu, kuru nesa Pagaidu valdība», bet «tad sociāldemokrātijai būs jāturi *acis modrigas* (!), *lai proletariāts neaizraujas no sociālisma eksperimentiem*». «Savā darbā šim «visas varas» orgānam būs jārēķinās, vai nu viņš gribēs vai ne, ar tām reālām saimnieciskajām attiecībām, kuras valda kapitālistiskajā Krievijā un kurās *savs vārds būs teicams arī buržuāzijai.*» «Tā proletariāts, apstāķu spiests, būs darījis *citu šķiru* darbu.»

Ja te būtu izteiktas tikai ierunas pret neorganizētu «proletariāta aizraušanos» jeb par to, ka padomēm arvien jārēķinās ar acumirkļgajiem saimniecības apstāķiem, tad tās divas vietas nebūtu bijušas jāpāstrīpo, bet acīmredzot ne tā, un šī uzskata pamats ir tas, ka jaunajai «Padomju pilnai varai» būtu jāturmīna tā pati politika, kādu ved koalīcijas ministrija, t. i., *neaizskarot buržuāzijas šķiru intereses*, kamēr mēs uzsveram tieši to, ka «revolucionārājai valdībai» *nav jārēķinās ar pretrevolucionārās buržuāzijas šķiru interesēm un jāiet, kur vajag, tieši pret tām.* Citiem vārdiem, mēs prasām pilnu varu demokrātijai tur, kur Menders grib viņai dot tikai buržuāzijas komija (pri-kazčika) lomu. Mēs prasām vislielāko aktivitāti (darbu kaut līdz pārpūlēšanai), jo jau tā viss nokavēts uz beidzamo, kamēr mūsu internacionālists* sprediķo «lēnītiņām — pamazītiņām», jo viņa domas ir, «ka Krievijas demokrātiskā revolūcija nevar iztikt bez dubultvaras iestādēm — Pagaidu valdības un strādnieku un zaldātu padomes»... «*jo pilsoniskais revolūcijas raksturs prasa, lai viņas izpildu orgāns būtu arī pilsoniskas dabas!*». Tas ir, viņš aizstāv to, ko sen jau atmetuši visi, mazākais, visas Centrālās Izpildu Komitejas frakcijas, kā meņševiki un sociālisti revolucionāri,¹¹² tā arī boļševiki, kas tam

* Meņševiks internacionālists. *Red.*

vienmēr bijuši pretim. Ar pusvaru revolūcija nav veicama ne uz priekšu, ne atpakaļ.*

Ko mēs ar savu prasību pēc visas varas strādnieku, zaldātu un zemnieku deputātu padomēm gribam, nav brīnumi. Tos mēs gaidām mazāk nekā jebkāds cits, ja arī rezultāti kā jebkuras revolūcijas rezultāti var būt visai tuvu brīnumiem. Mēs ne mazāk kā jebkāds cits atzīstam visu to grūto lomu, kāda mums piekrīt Krievijā, bet to neuzņemties nozīmē zaudēt revolūciju. Un, ja es vēl piezīmēšu, ka mēs pielaužam arī to, ka šis mēginājums var izbeigties ne mums, t. i., revolūcijai par labu, tad es ar to atkārtošu tikai veco patiesību, ka bez cīņas nav uzvaras un ka ikkurā cīņā var būt uzvaras un pazaudējumi.

Bet tādēļ mums arī tik visai no svara ir zinātniska atbilde uz jautājumu, vai demokrātija jel maz savienojama ar kapitālismu jeb kapitālisms ar demokrātiju un vai demokrātija nav uz ciešāko saistīta ar sociālismu. Vai iespējama jel maz cita patiesa demokrātija kā tikai sociālistiskā demokrātija (mazliet nepareizi savienota vārdīnā sociāldemokrātija)? Ja mēs atbildējām, ka kapitālisms nevar sadzīvot ar demokrātiju kā tieša tā pretruna, tad jāatbild uz otru jautājumu, vai kapitālismā ir noteicams tāds posms, kurā, un ne agrāk, atļaujams jeb jel maz iespējams pāriet uz sociālismu.

Kā redzat, mēs stāvam ļoti bīstamās ceļa jūtīs. No vienas puses, demokrātiskās mūsu programmas prasības izvedamas tikai «dienu pēc revolūcijas», no otras puses, mums saka, pēc sociālistiskās revolūcijas jums nav brīvraudzīties, jo patlaban norisinās buržuāziska, demokrā-

* Palasiet tikai, kā K. Markss «Nachlaß»ā [F. Mēringa sagatavotajā grāmatā: K. Marks, F. Engels, F. Lasala literārais mantojums. *Red.*] izsakās par revolucionārās valdības raksturu un uzdevumu: «Ikvienai pagaidvaldībai pēc revolūcijas jābūt *diktatūrai* un pie tam *visai spriegai diktatūrai*. Mēs no paša sākuma pārmetām Kamphauzenam (Prūsijas revolucionārās valdības galvai [P. St.]), ka viņš neuzstājās diktatoriski, ka viņš *nesadragāja tūlin un nenoslaucīja* veco iestāžu atliekas. Un tanī laikā, kamēr Kamphauzens iemidzinājās parlamentārās ilūzijās, pārvarētā partija nostiprināja savas pozīcijas i birokrātijā, i armijā un iedrošinājās jau driz te, driz tur uzstāties atklātā cīņā.» [Citāts no raksta «Krīze un kontrrevolūcija». (Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 5. М., 1956, с. 431.) P. Stučkas kūrsīvi. *Red.*] Raug, kā Markss saprata «visas varas» jautājumu un revolucionāro diktatūru. Tā nav mūsu — vārdos revolucionārā, bet darbos kontrrevolucionārā diktatūra!

tiska (jeb velns zina, kāda), tikai ne sociālistiska (un, kā daži domā, pat ne sociāla) revolūcija.

Lai nebūtu jāatbild vienīgi saviem vārdiem, es iesākšu vispirms ar citātu, kas mūs varbūt mazliet apmierinās, izievērojamā holandiešu vācu marksista Ant. Pannekuka:

«Tā ir dažu revizionistu klūda, kas, saprotot mehāniski teikumu, ka kapitālistiskā attīstība rada sociālismu, aiziet tiktālu, ka uzliek mums par pienākumu *veicināt pēc iespējas kapitālisma attīstību*. Šis uzskats sevišķi spilgti parādās koloniju politikas aizstāvēšanā. Un vispār šim uzskatam jānovē pie tā, ka mums jāuzņemas aizstāvēt buržuāzijas un proletariāta interešu harmonija vispārējās saimnieciskās attīstības jautājumos. Bet tas nav mūsu uzdevums kapitālisma attīstības vilcienā tikai jo vairāk kuriņāt mašīnu, lai tā mūs drīzāk nonestu apsolitājā zemē, jo šī vilciena skriešana nozīmē nāvi un postu neskaitāmām lauzu masām. *Mēs gribam šo attīstības vilcienu novest citās sliedes*. Jo socialisms nav tads jauns stāvoklis, *kas iestājas zināma gara ceļa galā, kad vilcieni pietekoši noskrējis un viņa spēki ir galā*. *Sociālisms nozīmē pilnīgi jaunu un citu attīstības virzienu, kuru iesākt var līdzšinējās attīstības jebkurā pakāpē un kuru tiešām iesāks tani dienā, kad proletariāts uzvarēs.*»*

Pavisam greizi ir tie uzskati, it kā Krievijā «kapitālistiskās kārtības ražošanas spēki būtu vēl tīti bērnu autīņos». Tas nav noliedzams un vairs netiek noliegts, ka visa rūpniecība arī Krievijā ir pilnīgi kapitālisma rokās un pie tam līdz imperiālisma stadijai attīstītā veidā. Koncentrācijas ziņā te rūpniecība ieņem vietu blakus Amerikai. Un, ja «jaunu virzienu uz sociālismu var iesākt līdzšinējās attīstības jebkurā pakāpē», tad šāda virziena maiņa arī Krievijā nav neiespējama. Bet iebildis man, ka Krievijas lielais iedzīvotāju vairums ir zemkopji un pie tam zemnieki. Te negribētos kavēties ilgi pie šī jautājuma un tādēļ noraidu uz Kautska «Agrārjautājumu», kurā plašāk aprādīts, ka *pāreja no kapitālisma uz sociālismu var norisināties arī bez [tūlītējas] zemnieku zemju un saimniecību socializēšanas*. Krievijas zemniecība patlaban atrodas jauna attīstības posma priekšā. 60. gadu reforma bija tāda, ka viņa nedeva iespēju uz brīvu attīstību: pārāk apgrāzīts zemes daudzums, sādžu uzspiests «komunisms»** muižu un kroņa maksājumu parādu nodrošināšanas nolūkā, pilnīga politiska nebrīvība apturēja Krievijas zemniecības attīstību uz vietas. No zemniecības izdalījās

* Citāts no raksta «Mūsu tagadnes prasību būtība» žurnāla «Die Neue Zeit» 1912. g. 48. nr.-ā. Red.

** Domātās obščinas (sādžu kopienas). Red.

bagātnieki — kulaki, mazliet pieauga garīgā attīstība, pat pašā zemniecībā notika zināma diferenciācija (nošķirošanās), bet zemes kultūra un agrārās attiecības šos vairāk kā 50 gadus nogulēja uz vietas. Un, ja tagad tiešām iznīcinās muižniecības politisko un saimniecisko varu, ja tiešām zemniecība tiks par brīvu zemkopju šķiru, kas uz pietiekoši lieliem zemes daudzumiem vedis savu saimniecību, tad Krievijas zemniecība atrodas ceļa jūtīš: viņa var iet attīstības virzienu papriekšu uz kapitālismu jeb tieši uz sociālismu, t. i., ja saimnieciskā attīstība šo virzienu pieņemtu rūpniecībā un tikai tad. Še pilnīgi spēkā pazīstamie K. Marksā vārdi: *«Ja Krievija turpinās iet to pašu ceļu, uz kuru viņa stājās 1861. g. (tas ir, kapitālisma ceļu, P. St.), tad vina palaidīs garām pašu izdevīgāko gadījumu, kāds tikai ir radies jel kādai tautai vēsturē, lai izbēgtu no visiem kapitālistiskās kārtības jaunumiem.»** Bet, varam mēs pielikt, ja saimnieciskā attīstība rūpniecībā tiktu novērsta uz sociālisma virzienu, tad krievu zemnieku saimniecība šim virzienam par nopietnu un nepārkāpjamu šķērsli nebūs.

Pēc visa sacītā paraudzīsim, ko dzīvē nozīmētu visas varas nodošana strādnieku, zaldātu un zemnieku deputātu padomēm. Mēs redzējām, iz kādām šķirām sastāv šis padomes: iz proletariāta un zemniecības kā pusproletariāta jeb pilnīgi proletariāta. Mēs zinām gan, ka arī daļa proletariāta iet pa sīkpilsonības un pat pilsonības norādīto ceļu (dažādu nokrāsu meņševiki un sociālisti revolucionāri), bet tādēļ viņi tomēr nav pilnīgi vienā maisā bāžami ar sīkpilsoņiem. Tas pats jāsaka par zemniecību (ja atskaita to mantīgās zemniecības daļu, par kuru mēs rūnājām pirmajā nodaļā un kura padomēs parasti nav reprezentēta, jo tur taču nav, piemēram, mūsu Zemnieku savienības). Tā ir vismaz *atsevišķa nošķira, kuras intereses nebūt nesakrit ar pilsonības interesēm*, jo viņa nav ieinteresēta ne aneksijās, ne kontribūcijās un tautu apspiešanā; šī un ne vien šī zināmā viņas šķiru intereses *sakrit ar proletariāta interesēm*. Bet muīms saka: Jā, jūs taču paši atzīstat, ka šī grupa ved buržuāzijas politiku. Tā jau ir tā nelaimē, pret kuru mēs cīnāmies, un taisni

* Citāts no vēstules žurnāla «Otečestvennije Zapiski» redakcijai (1877. g. novembrī). (Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 19. М., 1961. с. 119). P. Stučkas kursīvi. Red.

tādēļ mēs prasām un vispār mums vēl ir jāprasa, lai vara pārietu vienīgi un pilnīgi šām demokrātiskām padomēm un lai *tās reiz atsvabinātos no buržuāzijas idejiskās vadi-bas*. Ja viņu vairums tomēr sākumā arī tad gribētu vest buržuāzijas politiku, apstākļu spēks viņus no tās novir-zītu, jo viņas šķiras interešu politikai vairs nebūtu brem-zētāju elementu — buržuāziskās daļas Pagaidu valdībā. Šķiru intereses ir te noteicējas un ne personas, un cik niecīgas arī būtu tās personas, kas stāvējušas un stāv revolūcijas priekšgalā, *masu kustība ir stiprāka par atse-višķiem cilvēkiem*. Bet, ja padomju vairums tomēr gribētu iet buržuāzijas ceļu, tad noteiktā sociāldemokrātija* būtu joprojām opozīcijā, kā arī viņas kritizētāja un bīdītāja. Pie tam mēs no padomju vairumiem pašiem būtu no stūres atstumti, kādēļ par iešanu viņu «sīkpilsonības pavadā», līdz ar viņiem nesot atbildību par viņu politiku, nevarētu būt runas.

Bet vairāk sagaidāma ir otra izredze: tīklīdz vara pāries uz padomēm un tās atsvabināsies no buržuāzijas šķiru rokām un tieša iespāida, notiks tas, ko mēs vienmēr slu-dinām. Tad runas par mieru vairs nebūs tikai vārdi! Tāpat ne vairs uzstāšanās pret pašu kapitālistu šķiru lau-pītāju peļņām un pat par atklāta valsts bankrota kā vie-nīgās revolucionārās izejas iz finansu stāvokļa pasludinā-šanu ārzemju kapitālistu šķirām. Jo, kā tik spilgti un atjautīgi uzsvēra b. Ķeņins savās [Aprīļa] tēzēs, būs noti-kusi maza, maza pārgrozība, *būs mainījusies valdošā šķira*, vairāk nekas! Bet taisni tā nozīmē visu. Kad to redzēs ārzemju proletariāts, kā naidīgo, tā draudzīgo val-stu, tikai tad varēs nopietni gaidīt šo tautu *proletārisko piesliešanos* mūsu revolūcijai, kas mazliet parādījās jau, bet draud atslābt un nozust galīgi, tādēļ ka mūsu revolūcijas vārdi *nesaskan ar darbiem*. Bet, ja neizdosies gūt atbalstu citu valstu proletariātā, *tad mūsu revolūcijai jā-krit zem visas pasaules apvienotā finansu kapitāla sitie-niem*. Šīnī ziņā jāatmet jebkuras ilūzijas, it kā mēs va-rētu pie sevis nodibināt priekšzīmīgi brīvu demokrātisku republiku, kamēr kaimiņos uz rietumiem plosītos joprojām vispārēja reakcija.¹¹³

Mēs jau redzējām, cik nenoteiktas ir visas vidusšķiras, kā viņas pieslienās arvien tai pusei, kura iet uz uzvaru

* T. i., boļševiki. *Red.*

un paceļas uz augšu. Jo sevišķi tas sakāms par pilsētas sīkpilsonību, bet arī par zemniecību. Bet mēs arī jau redzējām, ka pēdējā (zemniecība) Krievijā ir pavisam īpaša rakstura. Tie 50 gadi, kas aizritējuši no viņas brīvlišanas laika, agrārattīstības ziņā pagājuši gandrīz par velti, un jaunā zemes nokārtošana viņiem tikai atklāj jaunu attīstības perspektīvu, t. i., izredzi, kam vajadzēja notikt 50 gadus atpakaļ. Visa viņas neapzinīgā dziņa ir patlaban pēc zemes paplašināšanas un brīvības, un te viņai jābūt par uzticamu cīņas biedru pilsētas proletariātam. Bet reizē ar to zemniecība *dabiskā kārtā padosies proletariāta vadibai revolūcijas gaitā* un ies vienmēr jo vairāk zem proletariāta idejiskās vadības, tīklīdz viņa reiz vai nu tieši caur apstākļiem, jeb caur pārliecināšanu no mūsu puses būs atsacījusies no sabiedrības ar buržuāziju un būs uzņēmusies visu varu.* (Un tagad, kad es šo rakstu, jau tik mērens zemnieku vadonis kā nacionālsociālists** revolucionārs Avksentjevs atzīst, ka varbūt būs jāuzņemas visa vara.) Tātad šīnī otrā gadījumā nav ne mazākā iemesla baidīties no tā, ka proletariāts, piedalīdamies visā varā, ietu sīkpilsonības pavadā un «darītu citu šķiru darbu». Nē, viņš būs tur idejiskais vadītājs ar savas šķiras interesēm, kas reizē sedzas ar visu apspiesto šķiru interesēm. Tikai *tad var būt patiesa demokrātija*. Bet kā tad būs ar kapitālismu?

Kā zināms, proletariāta un līdz ar to visas cilvēces atsvabināšanas cīņa izpaužas divos virzienos. Vieni to uzskata kā cīņu pret buržuāziju dēļ valsts varas (kā objekta) iegūšanas (mērenā oportūnistiskā līnija); viņi to gaida lēnītiņām, pamazītiņām, kamēr beigās proletariāts iegūs parlamentos vairākumu un saņems savās rokās viņus valdības grožus, pēc kam pasludinās sociālismu. Reizē tāds virziens ir arī utopija. Otrais virziens (revolucionārais) *ir cīņa pret pašu valsts varu*, jo pati valsts un tās vara kapitālistiskajā pasaulē nav nekas cits kā *valdošās šķiras organizācija*, lai uzturētu spēkā tagadējo izmantošanas kārtību un noturētu apspiestībā izmantotās šķiras. Mēs tādēļ arī sakām, ka tagad esošās demokrātijas ir tās pašas *kapitālistu šķiras valdišanas un apspiešanas ieroči*,

* T. i., kopā ar strādnieku šķiru būs pārņemusi valsts varu savās rokās. *Red.*

** — sociālšovinists. *Red.*

kā mēs to redzam Francijā un Anglijā, Amerikā vai Šveicē un pat angļu demokrātiskajās koloniju republikās*: Kanādā vai Austrālijā. Un mēs tādēļ sakām, ka revolūcijas saturam jābūt *līdzšinējās valsts varas sadragāšanai un šo varas līdzekļu iznīcināšanai caur revolucionārās tautas varas līdzekļiem*.

Ja pēc franču Parīzes Komūnas (1871. g.) mazā mēģinājuma vēl varēja šinī ziņā būt kādas šaubas un neskaidrības, tad Krievijas revolūcija grandiozos apmēros parādīja valsts varas patieso raksturu un tās gāšanas nozīmi un sajēgu. Un Krievijas revolūcija tikai, burtiski, apstiprināja Komūnas piedzīvojumus**. Kas tad nu norisinājās Parīzes Komūnā (sk. Kārla Marks «Pilsoņu karš Francijā»)***? Centralizētas valsts vara atbalstījās uz saviem visuvarenajiem orgāniem — pastāvīgo karaspēku, policiju, birokrātiju (ierēdniecību), tiesu un garīdzniecību. Visus šos orgānus Komūna sadragāja. Viņa atcēla pastāvīgo karaspēku un policiju, padarija par visas tautas vēlamiem visus ierēdņus un tiesnešus (vienmēr atceļamus un ar laba strādnieka algu) un atcēla baznīcas agrāko nozīmi valstī un skolā, noraidot garīdzniekus klusajā privātdzīvē pēc priekšteču — apustuļu priekšzīmes no tīcīgo žēlastības dāvanām. Tā bija jauna veida *demokrātija*, tiešām pašas tautas valdīšana caur visas tautas demokrātiski vēlētu pilsētas domi (komūnu), kas reizē bija i likumdevēja, i izpildu vara. *Tas nebija nebūt vēl sociālisms, un tādu pat negribēja paši Komūnas vadoni*, kuru starpā bija loti maz sociālistu.¹¹⁴ Jo ko tad viņi nolēma? Nakts darba atcelšanu, strādnieku sodu naudas atcelšanu, tālāk, slēgto darbnīcu un fabriku atdošanu strādnieku kooperāciju liešanā, piepaturot algas sistēmu un neizspriežot pašu jautājumu, vai atlīdzināt aizbēgušajiem kapitālistiem atņemtās darbnīcas un fabrikas. Pat valsts banku Komūna neaiztika un taisni otrādi — to lika apsargāt, t. i., nemaz neizlietoja visstiprāko varas līdzekli. Un pārējie iedzīvotāji? «Komūnu atzina pat Parīzes vidussķiru lielais vairums — siktirgotāji, amatnieki, tirgotāji, izņemot vienīgi bagātos kapitālistus.» Un, ja beigās Komūna krita, tad

* — domīnijās. *Red.*

** — pieredzi. *Red.*

*** Marks K., Engelss F. Darbu izlase divos sējumos, 1. sēj. R., 1950, 479.—493. lpp. *Red.*

galvenais iemesls bija tas, ka nepievienojās viņai laikā pārējā Francija, izņemot dažas pilsētas.

Ja mēs pēc šī izraksta* paveramies savā pašu revolūcijas vēsturē, tad atrodam daudz vienādības ar aprakstīto. Vispirms tā pati divu valsts cietokšņu gāšana: karaspēka atņemšana valsts varai un policijas iznīcīnāšana. Mēs redzējām, ka policija bija uzticamākais patvaldības pabalsts, kas turejās vēl tad, kad revolūcija bija jau uzvarējusi (šāva ar ložmetējiem no jumtiem vēl 28. februārī Pēterpili). Un karaspēka demokratizēšana un viņa politiskā apvienošana zaldātu deputātu padomēs bija otrs solis. Tā vēl nav pilnīga pastāvīgā karaspēka atcelšana, bet tomēr jau viņa saistīšana cieši ar demokrātiju, kuras daļa viņš pats galu galā ir, pie kam vislielākais svars jāpieliek pašvēlētām komitejām un tad pašvēlētiem virsniekiem. Un mēs redzam, ka taisni ap šiem iekarojumiem cīnās buržuāzija un kontrrevolūcija vispār. Grib ievest no jauna *disciplinu* (kaut pieliekot vārdiņu — revolucionāru) priekšniecības (t. i., oficieru, iz mantīgo šķirām celtu un ne pašvēlētu) priekšā karaspēkā. Ap to patlaban iet cīņa starp revolūciju un buržuāziju uz dzīvību un nāvi, pie kam jāatzīst, ka revolūcija pati** negrib atzīt visu šīs cīņas nozīmi. Tanī dienā, kad karaspēkā būs atkal *buržuāzijas valdības disciplina*, revolūcija būs izbeigta un apspiesta. Blakus iet cīņa ap miliciju, tas ir, cenšanās to no jauna pārvērst par to pašu policiju (kaut arī pieliekot vārdiņu — revolucionāra; ir taču mums pat «revolucionāra» ohranka***). Pavisam revolūcija vēl nav iesākusi cīņu pēc vēlētas ierēdniecības (tās starpā arī tiesas) un pret baznīcu (kas acīmredzot patlaban 15. augustā sapulcīnāmā Maskavas garīdzniecības kongresa soborā**** *atklāti* iestāsies kontrrevolūcijas rindās). Pie tam nolaisti***** ir svarīgākie brīži atsvabināties no vienas un no otras, jo baznīca, piemēram, pirmajās dienās, kad Pēterpili no baznīcu torņiem šāva policisti ar ložmetējiem, bija tik nepopulāra, ka garīdznieki tika atraiditi no dalības revolūcijas

* K. Marks domu atstāstījuma. *Red.*

** Domāta revolūcijas radīto padomju samiernieciskā vadība. *Red.*

*** Domāts armijas pretizlūkošanas dienests, kuram A. Kerenskis uzdeva izsekot bolševiku partijas darbiniekus. *Red.*

**** — sanāksmē. *Red.*

***** — nav izmantoti. *Red.*

upuru bēru gājienā. Bet tauta ātri aizmirst to, kas viņai nodarīts, kādēļ tagad un sevišķi vēl uz Satversmes sapulces laiku laikam cīņa būs grūtāka.

Tā patlaban bija un vēl pa daļai līdz šim ir jāapskata «visas varas» apstākļi Krievijā. Tā bija, bez runas, gan drīz pilnīgi faktiski Pēterpils Strādnieku un zaldātu deputātu padomes rokās, jo zaldāti un milicija klausīja tikai *viņai*. Tā vēl bija 20.—21. aprīlī, bet vairs ne 3.—5. jūlijā. Tagad tur jau var celties jautājums, kura izšķiršanai vajag zināmas drosmes un visādā ziņā visas patiesas revolūcijas pabalsta. Bet tas mums še nav jāapskata, ja mēs apspriežam tikai pilnīgi teorētiski pašu «pilnās varas» nozīmi. Tā visādā ziņā nav vara, ap kuru cīnās kā ap cīnās priekšmetu (objektu), jo buržuāzija cīnās, lai ieceltu atkal spēkā *veco varas organizāciju*, t. i., pilnīgi kā agrāk disciplinētas un centralizētas pastāvīgas armijas un milicijas (lasi: policijas) veidā, mēs turpretim esam pret večās, sadragātās varas atkaluzbūvi, bet gribam nodibināt *jaunu demokrātisko varu*. Ja mēs līdzībā pieņemtu valsti kā ekipāžu, kas vilkta no vairāk zirgiem ar grožiem kučiera rokās (kuras kučieri jeb šoferi kadets Maklakovs brīdināja [ne]mainīt kara laikā), tad tagad, pēc kučiera gāšanas, zirgiem skrejot aulekšus, buržuāzija jauna kučiera lomā kēras pēc grožiem no jauna, kamēr mēs atmetam grožus un tveram valsts varas vilcējus *pie viņu galvām*, lai tā viņus ievadītu savās sliedēs. Tādējādi būtu Parīzes mēģinājums, kas bija izdarīts tikai vienā komūnā, izvests dzīvē visā neaptveramajā Krievijā neskaitāmās komūnās (strādnieku un zaldātu padomēs). Te būtu jauna patiesa *demokrātija un ne vairs valsts organizācija kā kapitālistu šķiras valdišanas ierocis*.

Bet ko nu darīt? Iet tālāk to pašu ceļu, izvedot dzīvē demokrātisko tagadnes programmu: vēlētu ierēdniecību un tiesu, 8 stundu darba dienu, sociālo apdrošināšanu utt.? Nē, mums saka, — to mēs nedrīkstam. Pie mums kapitālisms nav vēl pietiekoši attīstīts, un tādēļ mums jādara citas šķiras darbs (proti, buržuāzijas). — Tā varēja varbūt vēl runāt iepriekš 1914. g., bet pasaules kara apstākļi ir pilnīgi grozijuši visu saimniecisko dzīvi un iekārtu: liberālisms ir savu lomu galīgi nodzīvojis. Ja mēs palūkojam tagadnes Vācijā, tur visas valsts saimniecība ir pilnīgi apvienota valsts vadībā (socializēta, kā teiktu sociālisti revolucionāri). Ikviens saimniecības arods, piemēram,

metālrūpniecība, tiek vadīts kā viena vienīga Vācijas firma no vadošā centra; visas privilēģijas uz izgudrojumiem ir atceltas, un visur jāieved visjaunākie tehniskie izgudrojumi, slēdzot liekās un atpalikušās darbnīcas. Vai tas nav jau sociālisms? Nē, vēl nav, jo mēs jau pie Engelsa lasām: «Tomēr ne pāreja akciju sabiedrību [un trestu] rokās, ne pārvēršanās par valsts īpašumu neiznīcina ražošanas spēku kapitālistisko raksturu. Attiecībā uz akciju sabiedrībām [un trestiem] tas ir skaidri redzams... Mūslaiku valsts, lai arī kāda būtu tās forma, savā būtībā ir kapitālistiska mašīna, kapitālistu valsts, ideāls kopkapitālists. Jo vairāk ražošanas spēku tā pārņems savā īpašumā, jo pilnīgāka kļūs tās pārvēršanās par kopkapitālistu un jo vairāk pilsoņu tā ekspluatēs. Strādnieki paliks algoti strādnieki, proletārieši. Kapitālistiskās attiecības netiek iznīcinātas, bet, gluži otrādi, tās tiek saasinātas līdz augstākajai pakāpei. Bet augstākajā pakāpē notiek apvērsums. Valsts īpašums uz ražošanas spēkiem konfliktu neatrīsina, bet tas slēpj sevī formālo līdzekli, iespēju to atrisināt.»*

Vai nu «visas varas» turētājas — padomes drīkstēs iet pa šo Vācijas norādīto un arī jau Anglijā un Francijā pieņemto ceļu? Tas ir, vispirms apvienot *valsts uzraudzībā* visus rūpniecības arodus lielos Viskrievijas sindikātos, apvienot visas bankas tādā pašā uzraudzībā apvienotā nacionālbankā utt. Es redzu, baiļu sviedri parādās uz daža mūsu mērena** biedra pieres, bet, ko darīt, mums jādabū atbilde. Mēs sakām, ka jā. Mums tas jādara, jo citādi rūpniecība apstāsies jeb kapitālistu šķira turpinās savu laupišanas sistēmu, kas nav pielaižams demokrātijā. Bet mēs reizē redzam arī to, ka buržuāzijas valdība no tā atsakās, jo buržuāzija saka, ka tas nav savienojams ar kapitālistisko brīvību. No kāda «eksperimenta» tad nu proletariāts būtu jāattur? Ja no vienas vien atsevišķas fabrikas «socializēšanas» uz savu galvu, tad būtu loti vāji mūsu apzinīgie spēki. Bet, man šķiet, šīs bailes atgādina 1905. gada patvaldības prokuroru bailes no Zaķusalas republikām*** jeb mūsu tagadējo «revolucionāro» prokuroru

* Engelss F. Anti-Dīrings. R., 1952, 313.—314. lpp. Red.

** — oportūnistiska. Red.

*** Sk. šā sēj. 78. lpp. Red.

bīšanās no Kronštates u. c. atdalīšanām*. Mēs kā apziņīgā proletariāta partija vienmēr runājam *vienīgi par plānveidigiem, organizētiem soļiem.*

25. jūl. 1917. g.

P. Stučka

*«Sociāldemokrāts», 1. nr.,
1917. Pēterpili,
LSD CK izdevums, 3.—25. lpp.*

*Iespiests pēc rakstu krājuma
teksta*

* Sk. 95. piezīmi. *Red.*

KONGRESI VECOS LAIKOS¹¹⁵

Izbeidzies Latvijas Sociāldemokrātijas V kongress — šoreiz Vidzemes gubernatora (pils) ķeizara zālē. Un nejauši atminos citu ainu iz pagātnes.

Tas bija 1906. gadā, kad uz Stokholmas apvienošanās lēmuma pamata Latviešu s.-d. strādnieku partijai bija jāieplūst Krievijas s.-d. strādnieku partijā, nodibinoties Latvijas Sociāldemokrātijai. Tolaik Rīgā valdīja visstingrākais karastāvoklis un kongresam, kurš tika sasaukts visai svinīgi ar vairāk desmitu delegātu un Krievijas s.-d. partijas, Bunda utt. viesu piedalīšanos, bija diezgan lielas grūtības ar dzīvokli. Tolaik Latvijas sociāldemokrāti nebija evakuēti no Rīgas un pat pilsoņu elementos tiem jau bija simpātijas, kādēļ arī bija atrasti vairāki konspiratīvi dzīvokļi.

Bet pie visas stingrās disciplīnas izrādījās, ka adresu ziņā bija notikušas neuzmanības un, kad kādi no dalībniekiem ceļā no Liepājas bija apcietināti, radās šaubas, vai tikai nav «iekritusi» dzīvokļa adrese. Tā bija jāatstāj ērts dzīvoklis pilsētā, kurš bija nodomāts, mazākais, 2 dienām. Bija jāpārbrauc uz citu — jūrmalas dzīvokli*, kurā kongress iesākās un turpinājās, gan ne visai konspiratīvi, bet diezgan sekmīgi. Bet tur bija ļoti karstas debates par visādām lietām, un pienāca trešā diena — vienā nelielā, pilnīgi atklātā dzīvoklī. Gan nekas šaubāms nebija manīts, un nolēma to turpināt, bet jau radās uzbudinātība. Jo dalībnieku starpā bija daudz cilvēku, kam draudēja nāves sods, un tad pats kongress** bija, mazākais, droša «katorga». Pienāk ziņas par Sveaborgas sacelšanos...¹¹⁶ Logu slēgi pievērti, un no iekšienes nekā neredz; aiz lielā karstuma ļaudis pa dalai bez svārkiem. Te piepeši ziņo, ka

* Majoros, Konkordijas ielā 36 (tagad 42). *Red.*

** T. i., piedalīšanās kongresa darbā. *Red.*

**Petrogradas boļševiku iniciatoru grupa,
kas 1917. g. martā organizēja pirmo legalo KSDS(b)P
Pēterburgas komiteju.**

**Sež no kreisās: M. Kalījins, V. Smits, K. Orlovs, V. Zaļežskis,
Stāv no labās: P. Stučka, K. Sutko, N. Antipovs**

Visiška ūdens īstādījumi, ūdensnotiekumi!

Sozialdemokrāts

Sozialdemokrātiskā rakstu krājums

Nr. 1.

Pēterpilī, 1917. g.
Latvijas Sozialdemokrātijas Centrālās Komitejas iðdevumā

P. Stučkas sastādītā un
sagatavotā rakstu
krājuma
«Sociāldemokrāts»
titullapa

Членскій билетъ № *f*

Фракція Р. С.-Д. Р. П. (большевиковъ)
2-го Всероссійскаго съезда.

Стурх Никола Иван.
дeлегатъ отъ *Лида. чл. Соф. Ри СД.*
Генераторъ бюро фракции *Берн*

P. Stučkas — Viskrievijas II Padomju kongresa delegāta
biedra karte

pie vārtiem policija. Varbūt nejaušība? Un tādēļ uzaicina: klusu turēties un nekustēties. Te piepeši — nez no kā sauciens: glābties! — un panika vaļā. Visi pa logiem, bez cepurēm, bez svārkiem, pār sētām — kurp kurais. Bet no priekšējās pusēs, izrādās, tikai 2 policisti (iecirkņa uzraugs un attālāk gorodovojs), vēl vairāk uzbudināti nekā sapulce. Ar apbrīnojamu aukstasinību pie manis pienāk «mežabrālis», kurš glābjas no nāves soda, un noprasa no manis kā no «priekšsēdētāja»: Vai nu var izklīst? Es tikai paspēju pamest ar roku — un viņš aizgāja mierīgi pa ielu. Es gabaliņu iepakaļ pēc viņa. Bet pa to laiku sākās dzenāšanās pēc «bēguļiem». Līdz vēlam vakaram tvarstīja pa jūrmalu ikkatru, kas bija bez cepures vai svārkiem. Notvēra tikai nedaudz; dažus izglāba vienkāršu pilsoņu izpalīdzīga roka, kas atdeva savu cepuri un savus svārkus. Un vēlāk ari tos atlaida, jo neatrada nekādu pierādījumu. Vasarnīcas saimnieks apliecināja: viņš domājis, ka tie *kungi* vienkārši «špilķenos» ejot... Toreiz atgadījās kara prokurora biedrs, kas līdzīgi juta apcietinātiem revolucionāriem un lietu izbeidza. Tagad tāda vairs nepiedzīvomis!

Bet kongress vēl bija neizbeigts. Otrā dienā salasījās pilsētā jaunā dzīvokli! Bet atkal bija gadījies kaut kas šaubāms. Varbūt bez iemesla, bet dzīvoklis top atmests un izklīst. Uz mežu? Lietus lej kā spainiemi. Atliek tikai viena izeja: organizēta biedrene, kāda loti «cienīga tēva» namā kalpone, liek priekšā pie viņiem pa nakti:^{*} kungi izbraukuši, vietas izpildītājs atnāk tikai dienā — un nakts pilnīgi brīva. Labs ir. Pulksten 6 vakarā pulcējas turpu. Ar «divjūgu» piebrauc 2 bundieši — «darīšanu laudis», viņus ielaiž. Lasās citi, un jo drīz sapulce pilnīga. Lai nebūtu atkal panikas, tad palūko pakaļdurvis un sētu (gan augsta, bet pārlēkt var) un sēd visi cepurēs un mēteļos.

Iesākas «dienas» kārtība: Latvijas s.-d. statūti pēc paniem. Dzīvas debates pusbalsī, jo domstarpības lielas. Kamēr gaišs — nekas. Bet iestājas tumsa un Rīgas ielu klusums. Koka vienstāva nams, un pa ielu skaļi dzirdami naktssarga soļi: vismazākās šaubas viņa galvā par kādu troksnīti vai uguns atspīdumu un — sapulce «atklāta».

Bet viss iet kārtīgi. Debates veicas dzīvi. Jau pulksten 4 no rīta, un statūti iet uz beigām. Vēl daži sīkumi,

* Rīgā, Aleksandra ielā 27 (tagad Ļeņina ielā 51). *Red.*

un tad *vēlēšanas* un *vēlēšanu* aģitācija. Arī tās izbeigtas. Pulkstens jau 6. Biedrēne kalpone atvieglināta uzelpo. Pa logu iespīd dienas gaisma. Cienīgtēva ģimenes gultā saldi iemiguši dus 2 pārguruši «mežabrāļi». Lai «neuzkristu», vēl jāpakavējas, dzerot glāzi tējas. Tad pamazām izklīst. Un līdz šim pār Latvijas SD I kongresu segts noslēpu-mainības plīvurs.

Mēs tagad noturam kongresus ķeizara, ģenerālgubernatoru un gubernatoru telpās. Vai tiešām vēlreiz mums būs jāaiziet atpakaļ uz vecajiem «apakšzemes» paņēmieniem? Neticēsim tam... *Bet mēs varam visādi.*

-ps

«*Cīņa*», 69. (231.) nr.,
1917. g. 3. (16.) augustā

Iespiests pēc avīzes teksta

REVOLŪCIJAS BURZMĀ

Vēstule no Pēterpils

VII

Es vakar, pa priekšpilsētu staigādams, redzēju šādu idillisku ainu: 5 gadus vecs zēns ar rīkstīti modina savu mazo māšeli, vēl šķupstiski dziedādams: «Вставай, подымайся, рабочий народ!»* Tas ir nozīmīgi, [ka] tagad jau bērni «taisa» rotaļās revolūciju. Dažus mēnešus atpakaļ tēvi un vecākie brāļi un māsas taisīja revolūciju un dziedāja revolūcijas dziesmas, kamēr bērni rotaļās vēl «gāja uzbrukumā» un vilka kara ziņges; tagad, kad «lielie» spēlē uzbrukumus un dzied kara maršus, mazie «taisa revolūciju» un dzied brīvības dziesmas. Un tiešām, kā lai viņi to nedarītu, kad katram bērnam tas taču skaidri redzams, ka Krievijā revolūcija vēl nav izbeigusies.

Par viņas galīgo likteni es gan tikai tad uzelpošu brīvi: «revolūcija ir uzvarējusi», kad man paziņos, ka rietumu zemju proletariāts tiešām ir pacēlis sarkano karogu. Jo citādi mums jākrīt zem visas pasaules finansu spēku im-

* «Mostaties, ceļaties, darbaļaudis!» — Strādnieku Marseljēzas piedziedājuma pirmā rinda. (Latviskā tekstā — «Nāc līdz, ciņā dosīmies cietēju bars!»). Red.

periālisma spaida.¹¹⁷ Un patlaban visas vienotās* imperiālistu valdības pasludina, ka nelaidīšot strādnieku deputātus uz Stokholmu,¹¹⁸ — visas, sākot no Ziemeļu Amerikas ar savu bruņoto miera eņģeli Vilsonu galā un beidzot ar — nezinu, vai drīkstu te pieskaitīt Kerenski (tādu pašu bruņotu miera eņģeli), kaut gan angļu pirmais ministrs,** atsaukdamies uz franču sūtni, parlamentā tieši paziņoja, ka arī Kerenskis, tātad arī Krievijas valdība (c'est moi!)*** laikam nelaidīšot savējos turpu. **** Tagad gan to atsauc, tikai ne pats Kerenskis, un arī atsauc tā, ka nevar īsti zināt, vai ir tāda vēstule bijusi un, ja ir, vai tad tā viltota jeb pareiza, un tad nu, ar vārdu sakot, kā tai jokā par notverto blandoni ar svešu pasi, kurš uz jautājumu, kādēļ viņš dzīvo uz «neriktīgu» pasi, valširdīgi atbild: tā pase ir gan «riktīga», bet es pats neesmu «riktīgs». Ik dienas imperiālistiskās valdības top imperiālistiskākas, un pirmās rindās iet «miermīlīgā» Amerikas demokrātiskā republika ar nāves sodiem pret miera aģentiem. «Tout comme chez nous» (Viss, kā pie mums).

Ko tas nozīmē? Tā atslēga atrodama tais rezolūcijās, ko telegrāfs vēsta par angļu līdz šim liberālās Strādnieku partijas***** (parlamentārās) lēmumu ar lielu balsu vairākumu ($1\frac{4}{5}$ milj. balsu pret $1\frac{1}{2}$ milj.) piedalīties Stokholmā. Reizē ar to strādnieku vadoņa lapsas-kūmiņa — Hendersona atkāpšanās no ministrijas kā pārāk kreisa. Anglijas imperiālisma pilnvaris, Pēterpils sūtnis sers Bjūkenens (angļu Milukovs) gan paskaidro žurnālistiem, ka strādnieku vairums esot ne tie $1\frac{1}{2}$ milj. organizētie strādnieki, bet tie pāris tūkstoši šovinisti — matrožu, kas draudot nelaist Makdonaldu un biedrus kuģos uz Stokholmu. Viņš, piezīmē sūtnis ļoti asprātīgi, gan laistu Makdonaldu uz Zviedriju, bet *nelaistu to vairs atpakaļ uz Angliju...* Ja

* T. i., sabiedroto (Antantes). *Red.*

** D. Loids Dzordžs. *Red.*

*** — tas esmu es! (Te P. Stučka ironizē par A. Kerenski.) *Red.*

**** Interesanti atzīmēt, ka Šveices avize «Berner Tageblatt» (numurā no 29. jūlija) ziņo, savienotie starp citiem pierunāšanas līdzekļiem uz uzbrukumu Krievijai aizrādījuši, cik viegli zem Amerikas un Japānas iespāida Sibīrija varētu atdalīties kā patstāvīga republika. Un tānā pašā laikā angļi piedāvājuši palīgā floti [no] angļu, franču un amerikānu kuģiem uz Baltijas piekrasti, tīri tāpat kā Grieķijai Salonikos. Grūti nosacīt, cik tur patiesības, bet atsaukta arī šī ziņa nekur nav.

***** Leiboristu. *Red.*

sūtnis tā runā par saviem angļu parlamenta locekļiem, tad varam gan iedomāties, ko viņš par mums raksta un runā uz Angliju.

Bet tas vēl nav viss. Pie visai skopām ziņām, ko izlaiž iz Anglijas, jūs lasījāt «Cīnā» debates Līdsas konference¹¹⁹. Vai tas vairs skan pēc angļu strādnieku valodas, par kuriem jau 1858. g. Engelss raksta Marksam: «... angļu proletariāts faktiski arvien vairāk un vairāk kļūst buržuāzisks, tā ka šī visburžuāziskākā no visām nācijām acīmredzot grib galu galā panākt, lai tai būtu buržuāziska aristokrātija un buržuāzisks proletariāts *blakus* buržuāzijai.»* Jeb 1882. g. tas pats Engeiss raksta Kautskim: «... Jūs man vaicājat, ko domā Anglijas strādnieki par koloniju politiku. To pašu, ko viņi domā par politiku vispār... Seit tācu nav strādnieku partijas, ir tikai konservatīvie un liberālie radikāli, bet strādnieki kopā ar viņiem pavisam mierīgi izmanto Anglijas koloniju monopolu un tās monopolu vispasaules tirgū.»**

Un tagad? Viņu valoda skan mazliet citādi. Un tomēr es domāju, ka angļu proletariāts tikai pēdējais stāsies revolūcijas rindās. Bet agrāk tam jānorisinās Vācijā. Un, kad man nesen kāds «aculiecinieks» (vismazāk ticamie cilvēki ir visi šie liecinieki, kas «pašu acīm redzējuši», kā zāle aug) skaidroja, ka Vācijā tik drīz nevarot gaidīt revolūciju, es viņam varēju atbildēt tikai vienu. Vēl 23. februārī 1917. gadā no rīta mēs, kas visstingrāk bijām pārliecināti par revolūcijas nenovēršamību kara laikā, Pēterpilī vismazāk gaidījām tik drīzu revolūcijas sākumu, un, kad 23. februārī pulksten 6 vakarā pie manis ienāca pazīstama kundze ar uzbudinošu vēsti: «Pjotr Ivanovič, uz Liteinija revolūcija» utt., — es varēju tikai neticīgi atbildēt: «Nu?» — Tā gan vēl nebija revolūcija, bet tikai bāda nemiers, bet 26. un 27. [februārī] jau bija revolūcija utt.

Vai tiešām šoreiz atpalikusi Spānija iesāka rindu?¹²⁰ No turienes sīku ziņu nav, bet viena Parīzes telegramma ziņo, ka pie revolucionāriem atrasti dokumenti ar pierādījumiem par svešas naudas dalību! Ja reiz franču avīzes revolūcijai piepin vācu naudu, tad tā ir pretkara, tā ir proletāriska revolūcija.

* Marks K., Engelss F. Vēstuļu izlase. R., 1952, 92.—93. lpp. Red.

** Turpat, 314. lpp. Red.

Tātad ārzemēs visās valstīs divas lielas strāvas: imperiālistiskās valdības par karu līdz galīgai uzvarai, t. i., līdz aneksijām un kontribūcijām, un lielais proletariāta vairums uz miera pusi (bez aneksijām un kontribūcijām). Divi naidigi nesamierināmi lēgeri! Un tas pats pie mums. Kā upes atvaros mēs bieži redzam divas strāvas blakus: strāvu un pretstrāvu, tā pie mums divas revolūcijas blakus: revolūcija un kontrrevolūcija. Un, kad sociālistu* *ministrs* Černovs šodien galvenajā Zemes padomē** sūdzējās, ka viņš esot gājis *pie visādiem ministriem*, lai taču izvedot dzīvē viņa zemes likumus, bet velti, man nejauši iešāvās galvā: vai tik nav saskaldījusies Pagaidu valdība divās daļās, divās autonomās, pašnoteicējās Pagaidu valdībās, katra uz savu roku? Tad tiešām daudz ko varētu sev labāk izskaidrot nekā tagad.

Nu, nēmiet, piemēram, lielo sabraukšanos Maskavā ap 2000 cilvēku ar 2 «revolucionāru» (num. 1. un 2.) un 2 kontrrevolucionāru (num. 3. un 4.) Valsts domju utt. (tagad visas ir kontrrevolucionāras!) piedalīšanos!¹²¹ Vai varbūt nodomāts brīvā gaisā («Freilichttheater») vēlreiz «nospēlēt» «Dzīvību par caru». No Kostromas cara sencis (ar smuko familijas vārdu «Kobila») jau reiz senos laikos aicināts uz Maskavu. Bet kur tad nēmīs tos poļus, kas kauj zemnieku Susaņinu. Un, pārdarinot Heines pantiņu par Brutu un Cēzaru, gribētos prasīt: bet, ja arī būtu tie poļi, tad kur tagad nēmīs to caram uzticīgo zemnieku Susaņinu!*** Nē, tā doma jāatmet. Un cars arī ne uz Kostromu, bet aizvests, jānudien, uz Toboļsku.¹²² Un vispār jāatmet būtu visa tā sabraukšana, jo vinnēt no viņas nevar tikpat ne revolūcija, nedz pat kontrrevolūcija. Revolūcija tādēļ ne, ka tie pāris tūkstoš rubļu, kas ienāk te vai-rāk uz «brīvības aizņēmumu»****, izies uz telegrammām

* — eseru. *Red.*

** T. i., Petrogradas padomē. *Red.*

*** Heines pantiņš [dzejolis «Nomierināšanai». *Red.*], kurā viņš satīriskā garā uzslavē valdnieku milētāju Vāciju, salidzinot to ar Romas «slepakov bedri», skan: «Und wenn auch ein Brutus unter uns wär;

Den Caesar fänd' er nimmermehr.»

(«Un, ja arī musu starpā būtu Bruts, tad viņš velti meklētu pie mums pēc Cēzara»).

**** 1917. g. martā Pagaidu valdība bija izlaidusi kara aizņēmumu. *Red.*

un bīletēm. Un kontrrevolūcija arī ne, tādēļ ka šī sabraukšana nepievilks nekādu jaunu masu klāt, ne bruņotu, nedz nebruņotu. Kas jau ir organizēts ap kontrrevolūciju (lasi: kadetiem), tas ir un paliek: kazaki, studentu un junkuru nodaļas, virsnieki un invalīdi. Un, ja to ir pietiekoši, lai apturētu revolūciju, tad nav vajadzīgs vēl liekas apspriņšanās komēdijas ar 2000 cilvēku. Un vēl Maskavā, kā veicos laikos! Es saprastu vēl, ja kadetu banketu veidā pie Rjabušinska ar šnabīti un šampanieti. Bet tā? Nē, tā ir lieka naudas tērēšana, ar kuru ne revolucionāru, nedz kontrrevolucionāru sajūsmu izsaukt nevar.

Un, saprotams, necienīgi (kā jau arvien) mūsu padomju centra vadoņi* grib piedalīties tur, kaut arī blakus «mironiem» iz IV Valsts domes. Tad jau labāk atsevišķu demokrātisku sabraukšanos blakus, kā iepriekš plānoja. Tad būtu blakus viena konference, kas reprezentē *tautas vairumu*, tas ir, deputāti, kas dabūjuši *visvairāk balsu*. Un blakus otra, «vismazākuma» konference, tas ir, šoreiz konference iz deputātiem, kas dabūjuši *vismazāk balsu* (tas ir, citiem vārdiem, visur izkrituši cauri)!...

Bet pati *revolūcija tomēr iet uz priekšu*. Muižniecība galīgi izgājusi iz Pagaidu valdības. Uz vietām mainās vietējo ierēdņu un komisāru sastāvi (iz muižniecības). Zemnieki paši savā padomju izpildu komitejā jau sāk draudēt: ja nedos likumu, tad patvālīgi taisīt «agrārreformas». Un Pagaidu valdība, vienmēr ar novēlošanos, tomēr lēnām kustas iepakaļ. Snauž tikai mūsu mērenie** vadoņi. Bet pa to laiku no jauna pieaug revolucionārā enerģija. Patlaban norisinās internacionālistu s.-d. apvienības kongress,*** neraugoties uz aizlieguma piedraudi. Fabrikās un pulkos [padomju un komiteju] pārvēlēšanās, īpaši strādnieku starpā uzvar tie paši nolādētie bolševiki un internacionālisti. Revolūcija *pieaug*, un, kas zin, drīz *pāraugs* savus mērenos vadoņus, kas stāv un it kā uz kaut ko gaidītu...

«Bet tu, revolūcija, nekad negaidi, kamēr tevi sauc. Akli un nenovēršanii kā lavīna tu negaidīti uzbrūc. Un patiesais tautas cīnītājs arī uzņemas cīņu tur, kur gadījens viņu nostādījis. Klūdas, vājības, kompromitejoši cīņas

* T. i., Padomju CIK vadītāji — eseri un meņševiki. *Red.*

** — oportūnistiskie. *Red.*

*** Domāts bolševiku partijas VI kongress. *Red.*

biedri viņu nespēj atstumt. Un pat tad, kad jau cīņa šķiet zaudēta, viņš vēl cīnās tālāk, *jo viņa uzvara guļ nākotnē»* (Lisagarē. «Parīzes Komūnas vēsture»).

-ps

Pēterpilī 4. aug. 1917.

«*Cīņa*», 79. (241.) nr.,
1917. g. 15. (28.) augstā

Iespiests pēc avizes teksta

REVOLŪCIJA UN KONTRREVOLŪCIJA KRIEVIJĀ¹²³

Vēstule no Pēterpils

IX

Rīgas frontes notikumi vēl vairāk paasinājuši abas strāvas — revolūciju un kontrrevolūciju. Tikai tagad, kad jūs paklausāt, ko saka mūsu kadeti un pārējie melnsimtnieki, jūs pilnīgi sapratīsīt, kādēļ tika atlota Rīgas fronte. Vienā pusē revolūcija ar faktiem pierāda komandas* vainu un augstāko** vēlēšanos, kontrrevolūcija (neizņemot angļu finansu presi) lād zaldātu, to pašu zaldātu, kas varoņi lika savu galvu ne savā lietā.

Bet kādas ir spēku attiecības? Patlaban izsludināti rezultāti Pēterpils pilsētas domes vēlēšanās 20. augustā: *spidoša boļševiku uzvara*: uz 200 vietām 67 (agrāko 37 vietā) un vēl 8 internacionālisti; sociālistu-revolucionāru 75 — tātad ne vairums — un kadetu 42 (apmēram tas pats skaits), tātad boļševiku pēc balsīm gandrīz divreiz tik daudz (183 694 no 549 378) kā agrāk un, ja pieeskaita internacionālistus meņševikus (ar «Novaja Žizn» — 8 vietām), tad pat 207 000, kamēr sociālistu-revolucionāru tikai 205 000. Jādomā, ka sociālisti-revolucionāri apvieno-sies valdišanā ar kadetiem, bet tas tikai no jauna dragā viņu popularitāti, uñ viņiem, piemēram, Pēterpils Strādnieku un zaldātu deputātu padomē, lai nezaudētu pavisam svaru, jāiet arī uzbrukumā pret valdību: tie balsoja par pieprasījumu [Viskrievijas Strādnieku un Zaldātu Padomju] Centrālai Izpildu Komitejai melu ziņu lietā, ko sniedz šābs no frontēm, un par rezolūcijām pret Valsts domi.¹²⁴

* — komandieru (XII armijas pavēlniecības). *Red.*

** T. i., armijas augstākās virspavēlniecības. *Red.*

Tanī pašā laikā Rodzjanko, šis pierādītais kroņa zaglis, ar savu Valsts domi tiecas tikt par blakus valdību, ja ne par diktatoru, un šīnī ziņā cer uz visu reakciju. Cik tālu viņam sakars ar sazvērestībām dažu lielkņazu starpā¹²⁵, grūti noteikt.

Šķiet, ka lielkņazu sazvērestība ir tikai demonstrācija, bet īstais uzbrukums gaidāms citā frontē.

Izņemot Rīgas fronti, vēl cita fronte rūp kontrrevolūcijai: tā ir pārtikas jautājums. Pēterpilij un Maskavai draud bāds, jo muižnieki nedod labību par cietām cenām un Rodzjanko prasa monopola atcelšanu un cenu pacelšanu! Visai patriotiski! Un tad paraugiet, kas notiek Kostromā: melnsimtnieki saagītējuši laudis pret pārtikas komiteju, kuri sākuši laupīt cukura noliktavu un kaut miličus un strādnieku deputātus. Bet s.-d. pilsētas domei ar vietējā garnizona demokrātisku organizāciju palīgu izdevās apmierināt pilsētu. Vai tas nav likteņa pirksts, kas te rāda ceļu visai Krievijas revolūcijai?

Varbūt, kad vēstule nonāks jūsu rokās, jau Pēterpilī būs vietēja diktatūra. Bet var arī gadīties, ka šī loma Petrogradas domes un Petrogradas Strādnieku un zaldātu padomes personā pāriet revolūcijas rokās.

Pagaidu valdības kreisie elementi pa to laiku nodarbojas ar sīkumiem: izsūta ģenerāli Gurko, izsūta 2 lielkņazus utt. uz ārzemēm, — varbūt pat, ka viņiem ar to būs jābūt mierā, lai Pagaidu valdības otrā puse izsūta dažus arestētos un nearestētos boļševikus. Ir jau skaidrs, ja šīs lielkņazu apcietināšanas nozīmētu nopietnas sazvērestības atklāšanu, tad tos tik viegli nevarētu atlaist. Tie mērenie*, kas par visu šo priecājas, dzen strausa politiku, iebāž galvu smiltīs, lai neredzētu patieso briesmu.

Bet miera ziņā? Anglu prese un publīka mierinās, ka tik ātri jau vācieši neaiziešot uz Petrogradu un pa to laiku jau angļi viņus izmērdēšot badā. Tas kumoss tomēr par gardu, lai viņu izlaistu iz mutes. Kāda angļu avīze gan ieminas pat par separātu mieru, drusku neskaidri — no kuras pusēs.

Var jau arī gadīties, ka arī Rīgas frontes notikumi vēl uz reizi nenoved pie galīgās sadursmes starp revolūciju un kontrrevolūciju. Pretinieki abi ierokas un ved pozīciju ciņu. Vai tiešām arī te kontrrevolūcija cer uz tikpat vieglu

* — oportūnisti. *Red.*

frontes pārraušanu kā pie Rīgas? Un vai tiešām arī revolūcijas frontē* vēl joprojām vadošā loma piederēs no devīgai «virsniecībai»**?

-ps

«Laukstrādnieku Cīna», 8. nr.
1917. g. 30. augustā

Iespiests pēc avizes teksta

REVOLŪCIJAS BURZMĀ

Vēstule no Pēterpils

X

No visām revolūcijām visvairāk līdzinās mūsu revolūcijai Francijas 1848. gads. Pārlasot tagad šīs revolūcijas aprakstus, jūs atradīsiet veselas lappuses, kas būtu it kā norakstītas no mūsu dienu notikumu kronikas. Ne tanī ziņā, kā to gribētu redzēt buržuāzija, tas ir, kā Parīzes jūnija asiņaino dienu*** atkārtošanos uz Pēterpils ielām ar galigu uzvaru pilsoņu karā pār strādnieku šķiru, bet visā objektīvajā notikumu gaitā. Tā pati vieglā februāra uzvara****, tā pati koalīcija starp sociālistu***** un buržužu, tā pati mērenās provinces izvirzīšana pret radikālo, sarkano galvaspilsētu¹²⁶. Ja jūs palasīsit, kādi rīkojās pret toreizējiem «leņiniešiem»***** Nacionālā gvarde¹²⁷, pie mēram, pēc 15. maija demonstrācijas pret mēreno Satversmes sapulces daļu, tad jūs neviļus jautāsit sev, vai tikai tas nav apraksts no jūlijā dienām Pēterpilī. Aresti uz ielām «komunistisku runu turēšanas dēļ»; kliedzieni pēc nāves soda pret politiskiem; politisku klubu aizliegšana, tas viss ir ķemts no maija dienu apraksta 1848. g. Parīzē. Un rakstniece Žorža Sanda ironiski raksta: «17. maijā dienas laikā es baidījos ar saviem draugiem iziet uz ielas. tur valdīja *kārtība*.»

* Krievijas iekšējās šķiru cīnas frontē. *Red.*

** Acīmredzot P. Stučka te domājis tā laika padomju CIK vadītājus — eserus un meņševikus. *Red.*

*** T. i., proletariāta brunotās sacelšanās apspiešanas. *Red.*

**** Francijas 1848. g. februāra un Krievijas 1917. g. Februāra buržuāziski demokrātiskās revolūcijas uzvara. *Red.*

***** Domāti sīkburžuāziskie sociālisti. *Red.*

***** T. i., strādnieku šķiras cīnītājiem. *Red.*

Šinī līdzibā starp franču 1848. un krievu 1917. gadu mūsu kadetu profesori smeļ cerības uz tādu pašu izeju kā 1848. gadā. Un vēl 1871. gada asins plūdos* tie šķiet redzot slikstam arī Krievijas proletariāta tieksmes. Taču vēsture gan atkārto notikumus, bet, kā jau Heine atjaunīgi atzīmē, visas drāmu beigas ir arvien citādas. Un tādi tas, kas atkārtojas, tikai apliecina mums seno atkārtojošos notikumu likumību, dabisko nenovēršamību, bet nebūt mums nedraud ar tādu pašu finālu (beigām). Taisni 1848. un 1871. gads mums apliecina, ka mūsu tieksmes uz revolūcijas *tālāko kursu* šoreiz ir dibinātas.

Ja mēs pašreizējo vēstures lappusi salidzinātu ar drāmu, tad man gribētos sacīt, ka mēs atrodamies *ceturtajā cēlienā*: darbība sarežģījusies līdz visaugstākam (kulminācijas) punktam — jānāk izšķiršanai. Buržuāzijas koalīcijas mēģinājums ar priekšparlamenta¹²⁸ kāršu namēla rotaļu un reizē ar vācu desantu vienā pusē¹²⁹ un Kerenska kavēšanos galvenā miteklī otrā pusē. Tāda ir medaļas viena puse. Bet otrā pusē mēs lasām par Maskavas boļševiku uzvaru**, vispārējo Krievijas svēršanos uz kreiso [pusi], gaidāmo 20. oktobrī strādnieku un zaldātu deputātu Viskrievijas saeimū*** un perspektīvā — kreiso Satversmes sapulci jau pēc mazāk nekā 2 mēnešiem. Pa visu plašo Krieviju nemieru viļņi, postišanas un dedzināšanas. Mēs tani visā redzam neapmierinātu prasību izlaušanos ar varu uz āru, ko var novērst, vienīgi novirzot šās kustības organizētās sliedēs. Kamēr buržuāzija cer vienīgi uz varu, uz apspiešanu un, līdzīgi Ščedrina Pompaduram****, cer pavasara straumes spējo tecēšanu aizturēt ar mēslu dambjiem un brīnās, ka straume tad neapturami aizplūdina tos uz jūru.

Izšķiršana tuvojas un tuvojas nepiedzīvoti grūtos apstākļos, bet arī vēl nepiedzīvoti plašos apmēros. Birželiskā politiķa aprobežotais prāts tur nejauši krīt reiboni, viņš to nespēj aptvert. Vesela šķira taisās noiet gaļīgi no skatuves, tā ir zemes valdnieku — muižnieku šķira,

* Parīzes Komūnas apspiešanā. *Red.*

** P. Stučka te acīmredzot domā Maskavas Padomes pāreju boļševiku rokās 1917. g. 5. septembrī. *Red.*

*** Domāts Viskrievijas II Strādnieku un kareivju deputātu padomju kongress. *Red.*

**** Personāžs no M. Saltikova-Ščedrina darba «Guberņas stāsti». *Red.*

kas 1789. g.* zaudēja tikai savas politiskās privileģijas. Birģēļu politiķiem tas acu priekšā spokojas tikai kā pri-vātīpašuma laupišana, kamēr patiesībā tā ir 150 milj. lielas cilvēku masas pacelšanās no tumšākajiem padibe-ņiem uz gaismu. No Somijas līdz Vladivostokai 130 tautī-bas tiecas pēc atsvabināšanās, pēc pašnoteikšanās. Bir-ģēļu politikis redz tikai grūstam lielo Krievijas valsti, kas ar tik daudz asinīm apvienota zem vienas Monomaha ce-pures**. Bet tānī pašā laikā mēs šīnī 130 tautu kori ne-dzirdam nevienas skaņas par atšķiršanos, bet tikai cerības uz sirsnīgāku apvienošanos. Birģēļu politiķi kliedz par strādnieku šķiras anarhiju, un tānī pašā laikā proletariāts ir vienīgais, kas tiecas pēc patiesas anarhijas novēršanas, kas draud tiešām visu Krieviju iegāzt postā. Kā Korņilovs nebaidījās jebkuru fronti atdot ienaidniekam, lai tikai gāztu revolūciju, tāpat kaut kurš Konovalovs vai Rjabu-šinskis, lai tikai ar badu pārvarētu pats savu strādnieku šķiru, nekavējās uz laiku izputināt pats savu rūpniecību. Vai tur ir cita izeja kā vienīgi proletariāta diktatūra, tas ir, pilsētas proletariāta, vienota ar lauku bezzemnieku vai mazzemnieku?

Vai tā nav savāda parādība, ka cīņa ap šo pašu dik-tatūras jautājumu pie mums uz pirmo skatu norisinās nevis starp buržuāziju un proletariātu, bet pirmām kārtām pašu dažādo nokrāsu sociālistu starpā*** Ne 20., 21. aprīlī, nedz 10., 18. jūnijā****, nedz atkal Korņilova dienās proletariā-tam kopā ar zemnieku deputātiem nebija nopietnu šķēršļu saņemt šo varu, un ikreiz šās varas saņemšanu izjauca paši sociālisti. Un ari tagad uz 20. oktobra Padomju kon-gresu proletariāta diktatūras piekritēji gaiši redz, ka jau-tājuma izšķiršana atkal atkarājas no cīņas pašu revolu-cionāru rindās. Ja kāds Cereteli aizstāv koalīciju, tad viņš to dara nevis aiz mīlestības pret kadetiem (to viņa vislaunākais ienaidnieks nav pārmetis), bet lai apkarotu boļševikus. Un, ja kāds mazākas sugas ari-sociālists, kaut pat no Cereteli frakcijas, izkliedzas par vācu naudas iespaidu, tad, zināms, viņš nebūt netic, ka tāds iespāids patiešām būtu, bet viņam tas vajadzīgs kā cīņas ierocis

* Francijas Lielās buržuāziskās revolūcijas laikā. *Red.*

** T. i., zem viena cara varas. *Red.*

*** T. i., starp boļševikiem un eseru-meņševiku oportūnistisko bloku. *Red.*

**** 1917. g. aprīļa un jūnija politisko krīžu laikā. *Red.*

pret saviem cīnās biedriem pa kreisi. Un, būdami skaidri pārliecināti, ka kadeti un līdz ar viņiem visa lielburžuāzija jūt līdzi Korņilovam, viņi ar mieru stiprināt kadetu pozīcijas, noliedzot viņu līdzvainību Korņilova lietā.

Un tomēr šī parādība ir pilnīgi dabiska. Pret savu šķiras pretinieku cīņu neved ar vārdiem un pārliecināšanu, bet gan ar varas līdzekļiem vai vismaz ar demonstrācijām (t. i., varas piedraudiem). Bet politiskā cīņa, ciktāl tā izpaužas mutiskā vai rakstiskā aģitācijā un propagandā, norisinās vai nu pašā šķirā, jeb tai tuvās aprindās un grozās ap to, kā tās atvilkt, atsvabināt no buržuāzijas iespāida. Jo visa mūsu mēreno sociālistu vaina pastāv viņu garīgā atkarībā no buržuāzijas iespāida, viņu ticībā buržuāzijas spēkiem un neticībā saviem. Un nelaime ir tā, ka masas atkal un atkal jāpārliecinā ne ar vārdiem, bet ar darbiem. Ne pierādījumi, bet tikai dārgi, pārāk dārgi samaksātas kļūdas atver viņu acis, bieži diemžēl pārāk vēlu. Tad viņas vai nu top pārliecinātas un karstas agrāk pretēju uzskatu piekritējas, jeb top vienaldzīgas un atmet politikai ar roku. Nav vēsturē gaišāku pierādījumu šai patiesībai kā pēdējie vēlēšanu iznākumi Maskavā. Jūs attceraties, ka Pēterpilī tas parādījās vēl pirms Korņilova, kad pilsētas [Domes] vēlēšanās, salīdzinot ar rajonu domēm, bolševiki ieguva vairāk nekā 100 000 jaunas balsis, bet te tomēr vēl noturējās sociālisti-revolucionāri pirmajā vietā un nozuda tikai meņševiki. Maskavā rajonu domju vēlēšanas bija notikušas vēlāk nekā galvenās Domes vēlēšanas, un tur palika uz skatuves tikai 2 partijas: kadeti, tas ir, kontrrevolucionārā buržuāzija, un pirmajā vietā — bolševiki, tas ir, revolucionārie sociālisti. Kadeti dabūja 25. jūnijā 105 600 balsis, 24. septembrī 93 500, tas ir, zaudēja gan, bet maz; turpretim bolševiki no 67 220 balsīm pieauga uz 167 300, tas ir, i absolūti, i relatīvi. Un *valdošā partija* — sociālisti-revolucionāri 348 400 balsu (25. jūnijā) vietā dabūja tikai 47 000! Tās ir politiskas bēres, jo, vienalga, vai 100 000 no tiem pārgāja pie bolševikiem jeb 200 000 palika mājās aizkrāsnē, šīs vēlēšanas nozīmē nāves spriedumu jeb, mazākais, nāves sprieduma piedraudu. Un daudz labāki nav viņu apstākļi uz laukiem, kur zemnieki atklāti pāriet uz sociālistu-revolucionāru kreiso spārnu (internacionālistiem).

Tas pats redzams Strādnieku un zaldātu padomēs. **Un tādēļ** Centrālās Izpildu Komitejas līdzšinējie vadoni tik

loti uzstājas pret šā kongresa* sasaukšanu un izdomā jeb, pareizāk, piebalso buržuāzijas izdomātā «priekšparlamenta» nodibināšanai, jo tur jauni nepolitiski slāņi (koooperatori, t. i., mantīgie zemnieki un veco zemstu konservatīvie darbinieki) nospiež politisko virzienu patieso izpaušanos.

Rīt vajag izsludināt šī daudz apspriestā priekšparlamenta «konstitūciju». Bezvaras iestāde, kas acīmredzot nespēs ne valdzināt Pagaidu valdības diktatoru kāri, nedz vājināt deputātu padomju patieso varu. Saprotams, ka visi mūsu politiskie aprēķini var kļūdīties tagadējā imperiālistiskā kara atmosfērā. Tānī pašā laikā, kad notiek miera sarunas¹³⁰, kuras vairs neslēpj, un kad jau norisīnās pirmatnējā demobilizācija, «vācietis» izdara jaunu spērienu. Vai saziņā ar pretinieku? Jeb kā pēdējo spaidu uz miera paātrināšanu? Jeb lai pieņemtu klāt to novada daļu, kas nāksies pēc miera līguma? Kas lai izzina imperiālistiskās slepenās diplomātijas tīklus? Bet jāpasaka tikai viens: galvaspilsētas masas ir izaugušas pēc jūlijja dienām. Visi kontrrevolucionāru mēģinājumi no jauna saņemt baigas jūtas un līdz ar to jaunu ienaidu pret bolševismu, šķiet, šoreiz velti. Pa to laiku pienāk pirmās ziņas par vācu revolūcijas sākumu — kā arvien, tā arī tur iesākās flotē.¹³¹ Gaidīsim turpinājumu.

-ps

«Mūsu Cīņa», 4. nr.,
1917. g. 10. oktobri;

Darba kalendārs 1927. gadam,
«Prometejs». Maskavā, 1927,
63.—66. lpp.

Iespiests pēc avizes teksta

NO RAKSTA «REVOLŪCIJAS BURZMĀ»

Vēstule no Pēterpils

XI

Kad jūs izlasīsit jaunākos Pēterpils avižu numuros meņševika Dana priekšā likto un zemnieku, kā arī Zaldātu un strādnieku deputātu padomju Centrālo Izpildu Komiteju kopējās sēdes** pieņemto rezolūciju bez sakara

* II Padomju kongresa. Red.

** Sēde notika 1917. g. 14. oktobrī. Red.

ar laika apstākļiem, jums būs nesaprota i pati rezolūcija, i tās kaisligās un trokšņainās debates, kas ap to izcēlās. Jūs tur lasāt, ka kaut arī izdomātās baumas par to, ka Pagaidu valdība astājot Pēterpili, sacēlušas paniku galvaspilsētā, kuru izlietojot kontrrevolucionāri, pacel-dami galvu, un tādēļ CIK uzaicinot visu revolucionāro tautu neiziet uz ielas ar savām demonstrācijām. Tas viss labi, bet rezolūcijas uzraksts ir: Pēterpils aizstāvēšana pret ārējo ienaidnieku, kaut gan šīnī jautājumā visā rezolūcijā nekas nav sacīts kā tikai tas, ka Pēterpils jāaizstāv.

Bet jūs varbūt atminēsities, ka jau nedēļu atpakaļ Pēterpils Strādnieku un zaldātu deputātu padome¹³² gandrīz vienbalsīgi — pret 2 meņševiku balsīm — nolēma dibināt īpašu *Pēterpils aizstāvēšanas komiteju** iz Padomes prezidija, karaspēka daļu priekšstāvības, dzelzceļu, pasta un telegrāfa kalpotāju delegātiem utt., kura jau stājusies darbā un kurai pievienojusies Pēterpils Zemnieku dele-gātu padome. Tālāk, jums izliksies dīvaini, ka te runā par nedibinātām baumām, ka valdība evakuējot Pēterpili, kaut gan šīs «baumas» izgāja no ministru priekšnieka Kerenska paša un viņa «labās» rokas Kiškina un patiesībā daļa Pēterpils jau evakuēta. Un tālāk, ja tik skaidri zināms, ka kontrrevolūcija šur vai tur pacel galvu, tad, šķiet, taisni jāauzaicina revolucionārā tauta, lai *nesēž mājās aizkrāsnē*, bet lai uzstājas pret tādu kontrrevolūciju, pret kuru Pagaidu valdība *negrib vai nevar* uzstāties!

Bet, kas dzirdēja Dana runu, jāatzīstas, visnekrietnāko pēc Cereteli runas jūnijā pret bolševiku «sazvērestību»**, tas nosplāvās gan par tādiem cīņas paņēmieniem, bet lietu pilnīgi saprata. Tā bija provokācija, cīņa valsts varas dēļ. Jūs zināt, ka 25. oktobrī tiek sasaukts Strādnieku un zaldātu deputātu [padomju] II kongress. Nav šaubu par viņa sastāvu, un arī maz šaubu par viņa rezolūciju garu un toni. Cīnā pret šo kongresu noslēguši tiešām sazvērestību Pagaidu valdības Kerenski un kadeti ar Centrālās Izpildu Komitejas sociālistiem-revolucionāriem un meņševikiem, kuru vairākumam padomēs tādi ir nolikts išs termiņš ...

* T. i., Kara revolucionāro komiteju, kuras galvenais uzdevums bija sagatavot bruņotu sacelšanos. *Red.*

** Domata meņševika I. Cereteli runa Viskrievijas I Strādnieku un kareivju deputātu padomju kongresā 1917. g. 4. jūnijā. *Red.*

25. oktobris. Tas, saprotams, tikai mazs gabaliņš no šīs cīņas pret revolucionārajām padomēm.* Valdība un Centrālās Izpildu Komitejas darīs visu, lai tas tikai nesaņāktu, un *Kerenskis droši vien nebaidīsies, ja vajadzēs, tāpat kā vasarā uz boļševiku demonstrācijas dienu, 18. jūniju, nolikt kaut kur kādu uzbrukumu taisni uz šodienu, nebaidīsies pat no kādiem aizliegumiem un citiem varas līdzekļiem, lai tikai izjauktu 25. oktobra deputātu sēdes.* Ziemas pils telpas esot visai ērtas un siltas, un to iedzīvotāji vēl neviens neesot labprātīgi izgājuši no tās.

Tomēr tanī pašā laikā kongress ir likumiski, kaut gan ar mēneša nokavēšanos, sasaukts; Ziemeļu apgabala padomju kongress¹³³ iecēlis īpašu komiteju, kas lai rūpējas par kongresa notikšanu. Pēdējā pa radiotelegrāfu ir vēlreiz visām komitejām izsūtījusi telegrammu — *neiztrūkstoši ierasties. Aizliegums Pēterpili acīmredzot vai nu nebūs, jeb tas netiks ievērots, jo Padomes ir varas iestādes, kuras gan var izdot aizliegumus, bet kuras pašas nepadodas nekādiem aizliegumiem.*

Kas bēdas, viena rezolūcija vairāk, un cerēsim, ne ilgi vairs Centrālajā Izpildu Komitejā būs vairākums šādām rezolūcijām. Pati [Centrālā] Izpildu Komiteja to jūt, jo, ieejot tās mazapmeklētā sēdē, jūs manāt līķu smaku: vecā iestāde ir nāves cīņā**. Un, ja neizdodas ar jaunu kongresu atjaunot pilnīgi iestādes sastāvu, i tās garu, tad šī «revolucionārā» iestāde, strādnieku un zaldātu CIK, šīs puslīdz nedzīvi dzimušais revolūcijas bērns, aizies bezslavas kapā.

Ikkura revolūcija, kurai lemts atstāt vēsturē dziļas sekas, ilgst ne vienu dienu un nedēļu. Kādā vietā Markss aizrāda uz to, ka 1848. g. februāra revolūcijas nelaime Francijā taisni bijusi viņas pārāk ātrā uzvara. «Šā perioda raksturs oficiāli izpaudās tādējādi, ka tā improvizētā valdība pati sevi pasludināja par *pagaidu valdību*. Līdzīgi valdībai visam, kas šajā periodā tika uzsākts, izmēģināts un izteikts, piedēvēja tikai kaut kādu *pagaidu raksturu*. Neviens un nekas neuzdrošinājās pretendēt uz tiesībām pastāvēt un patiesi darboties.»*** Vai šie vārdi

* P. Stučka šeit domā eseru un meņševiku vadītās padomju CIK lēmumu pārceļ Viskrievijas II Strādnieku un kareivju deputātu padomju kongresa atklāšanu no 20. uz 25. oktobri. *Red.*

** — agonijā. *Red.*

*** Cītās no darba «Luija Bonaparta astoņpadsmitais brimērs». *Markss K., Engelss F.* Darbu izlase divos sējumos, 1. sēj. R., 1950, 218. lpp. *Red.*

neatgādina daudz ko mūsu pašu tik ātri uzvarējušā Februāra revolūcijā?

Ilgstošai revolūcijai jābūt uzplūdiem un atplūdiem. Mēs zinām, kādu bēdīgu galu 1848. g. ķēma jūnija dienu atplūdi Parīzē.* Un tādēļ mēs varam ar cerībām lūkoties nākotnē, jo mūsu jūnija dienas (3.—5. jūlijā) noveda pie taisni pretēja iznākuma. Patlaban mēs atrodamies *jaunas krizes* priekšvakarā. Mēs nevaram un nejemamies *pareģot*, kādu gaitu ķems šī krīze un kāda būs viņas izeja: krīzes izšķiršanās var novilcināties uz nenoteiktu laiku, tā var būt viegla un var būt asīnaina. Bet, kāda tā arī nebūtu, viņai jānoved pie revolūcijas *nostiprināšanās*. «Balto gvardiju» spoks mums nav bīstams, tāpat kā nebjā bīstams «baltā ģenerāla Korņilova» kulaks, un mums tikai jānožēlo, ka Korņilova sacelšanās izbeidzās pārāk ātri, jo tā nespēja pilnīgi atklāt visu kontrrevolucionāru liekos ģimjus.

Bīstami mums ir divi pretinieki: bāds un karš, bet šimbrījam taisni uz šiem mums jāatbalstās mūsu cīņā. Tikai mums ir tiešām priekšlikumi šīnī ziņā, kas var novest pie kāda mērķa: noteikta uzstāšanās pret imperiālistu spēkiem *miera* jautājumā un tāda pati uzstāšanās pret mantīgajām šķirām *maizes* jautājumā.

Bet bez tam 1848. g. jūnija dienās franču proletariāts krita tādēļ, ka zemnieki apvienojās ar pilsētas sīkpilsoniem buržuāzijas pusē pret proletariātu. Un tādēļ mūsu revolūcija stāvēs uz ciešām kājām tikai tiktāl, kamēr viņa saistīs pie sevis zemniecību. Līdzšinējie revolūcijas vadoni to nav iespējuši, jo buržuāzija apvienojas ne kā Francijas Lielajā revolūcijā ar zemniekiem pret muižniecību, bet otrādi — ar muižniecību pret zemniekiem. Rezultāts ir tāds, kādu mēs jau pareģojām, — *zemnieku dumpji* ar muižu dedzināšanām un postišanām, vārdu sakot, ar «anarkiju». Vienīgi mūsu stāvoklis šīnī jautājumā nodrošina zemnieku palikšanu revolūcijas pusē: *tūlitēja muižniecības un viņas zemes likvidācija un zemes nodošana tūliņ zemnieku komiteju pārziņā*. Un, ja tas vēl būs izdarīts bez *atmaksas*, tad ikkuram jums būs skaidrs, ka zemnieki uz dzīvību un nāvi uzstāsies pret jebkuru kontrrevolūciju, kas viņiem draudēs *atņemt zemi* vai *uzspiest* par to *atmaksu*.

* T. i., Parīzes proletariāta sacelšanās apspiešana. *Red.*

Kur un kā norisināsies izšķiroša cīņa? Gandrīz liekas, ka īstais revolūcijas pretinieks organizējas ne *Ziemas* pils telpās un *Pagaidu* valdībā. Tur sēž vairāk vai mazāk no citiem centriem vaditas marionetes (lelles, kas ir laimīgas, ja var lieku nakti pagulēt uz varas spilveniem). Bet patiesais pretinieks organizējas Maskavas sabiedrisko iestāžu apspriedē* Rodzjanko un Miļukova vadībā. Te, runājot Tokvila vārdiem par 1848. g., «bailes sava īpašuma dēļ apvieno visus īpašniekus, neraugoties uz viņu kārtu, viņu izglītību un viņu īpašuma veidu; īpašums priekš visiem tiem, kam tāds ir, ir kļuvis savā ziņā par brālibas zīmi»**.

Nav vēl daudz vairāk kā mēnesis pagājis [kopš] pēdējās valdības krīzes, laikā pēc Korņilova, kad varas saņemšana padomju rokās vareja norisināties bez asins pilītes izliešanas. Tas pats var notikt arī vēl tagad, jo patiesā vara ir no jauna padomju rokās. Un pret vairākuma varu sacelšanās no mazākuma puses nav iespējama. Bet tagad ir citi sarežģījumi: mēreno elementu atsacīšanās piedalīties varas saņemšanā un tieša stāšanās koalīcijas valdības pusē, viņu pašu celtajā nodevības iestādē — priekš-parlamentā. Tomēr arī tā ir nedzīva iestāde, no pirmās dienas sākot, jo viņas runas lasa vienīgi paši runātāji un drukā daži pakalpīgi avižnieki. Bet šī mēreno «biedru» apvienība ar koalīcijas valdību, kuras rīcībā ir «izlūku iestādes» jeb, pareizāk sakot, «kontrohranka» ar visu viņu provokācijas materiālu, var tiešām novest pie nopietnām sadursmēm ar neparedzamiem iznākumiem.

Mums vienmēr jāievēro, ka varu neviens neatdod bez cīņas. Un tādēļ grūti ticēt, vai pietiks vienkārša nolēmuma, ka vara pāriet padomēm, lai tiešām visi tām padotos. Bet, ja nepietiks, tad strādniekiem un zemniekiem taču ir tiesība prasīt nopietni: vai mēs Februāra revolūciju esam priekš sevis taisījuši jeb vienīgi priekš buržuāzijas? Un viņi pratīs aizstāvēt *savu revolūciju*, kaut ar ieročiem un savām asinīm.

-ps

«Mūsu Cīna», 8. nr.,
1917. g. 24. oktobri

Iespiests pēc avizes teksta

* Sk. 121. piezīmi. *Red.*

** Cītāts no A. Tokvila grāmatas «Atmiņas». *Red.*

REVOLUЦIJAS BURZMĀ

Vēstule no Pēterpils

XII

«Šodien Parīze ir uzšķīrusi baltu lapu vēstures grāmatā, lai tanī ierakstītu savu lielo vārdu. Lai Versaļas spiegi, kuri ap mums lodā, paziņo saviem kungiem, kādas jūtas izplūst no visu iedzīvotāju krūtīm. Lai šie spiegi ap-raksta viņiem to lielisko ainu, kad viena tauta no jauna sagrābj visu varu (suverenitāti) savās rokās.»

Mēs atkal reiz Krievijas vēsturē atkārtojam savus Francijas pirmparaugus. Pārmainiet augšējos vārdos, kas ir ķemti no Parīzes Komūnas Centrālkomitejas 1871. g. uz-saukuma, Parīzi pret sarkano Pēterpili un atgādājieties tagad jau pārdzīvotās Pēterpils aplēģerēšanas dienas*. Vai tā nav atkal reiz burtiska atkārtošanās, tikai ar tikpat burtisku atkārtošanos Maskavā, Saratovā, Kijevā, Odesā u. c. centros. Pie Pēterpils vārtiem tas pats dubultais ienaidnieks kā Parīzē: pašu apvienotā buržuāzija un vācu ārējais ienaidnieks. Bet tikai beigas katrreiz citādas. Tā ir tiešām vēsturiska diena, šis 25.—26. oktobris 1917. gadā, kad pirmo reizi *veselas valsts apmēros* pie valdīšanas stūres stājās *skaidri sociālistiska* valdība, strādnieku, zaldātu un zemnieku deputātu valdība, kas tiešām darbos grib būt *sociālistiska*, cik tālu tas vien iespējams zināmā attīstības posmā un revolūcijas gaitā. Un kā pārpratums skan, ja mēs dzirdam tagad prasību pēc viengabala (одно-родное) sociālistiskas valdības, ja dzirdam šos vārdus pat no biedriem pašu rindās, kuriem galva apreibusi no vēstures rata ātrās riņķošanas.¹³⁴ Atkliedziet viņiem ar pēr-kona balsi ausī: «*Atžirgstiet taču, raugiet, mums jau ir viengabala sociālistiska valdība, vienīgā, kāda tā vien var būt!*» Viņa ir padomju vairuma valdība, un, ja tanī neietilpst elementi, kas šīnī valdībā ir mazākumā, tad, cik tālu tie ir viengabala sociālistiski kā kreisie sociālisti-revolucionāri, tad viņi paši, valdību sastādot, ir *uzaicināti iestāties valdībā*, no tā, mazākais, pagaidām atsacījās, bet *piesolīja savu pilnigu pabalstu*.¹³⁵

* Domāta cīņa pret Kerensa — Krasnova kontrrevolucionāro spēku uzbrukumu 1917. g. oktobra beigās un novembra sākumā. *Red.*

Ir daudz papīra un arī laika, dārga revolūcijas laika, iztērēti šīm sarunām par to, kā pārvērst kvadrātu par riņķi, kā padarīt par «vienādi sociālistiem» meņševikus un lab[ēj]ās puses sociālistus-revolucionārus ar internacionālistiem. Ar nozēlošanu jāmin tie pāris inteliģentu pašu rindās, kas, gribēdami nopietna un tieša darba vietā dzīt piekāpšanās un vilcināšanās politiku, sāka *atstāties no darba* un vest slepenas sarunas aiz biedru muguras. Tagad masu balss jau atskanējusi, viņus nosodot, un daži no viņiem jau apklusuši un stājušies no jauna cīnītāju rindās. Un tie pāris cilvēku, kas vēl turpina mest kavēklus vēstures rata spieķos, būs aizmirsti agrāk, nekā viņi to paši iedomājas.

Kādreiz vēsturnieks, pārlasot visu to, kas ir sarakstīts un sarunāts šīnī «izlīgšanas jautājumā», lauzīs galvu ap nesaprotramajiem teikumiem, ko tur lasām. Mēs tur dzirdam, ka bez izlīguma ar lab[ēj]ās puses sociālistiem Krievijas revolūcijai esot jāpanākst, jo trūkstot maizes un ogļu (t. i., kurināmā). Bet paprasiet viņus, vai tad tāda salīgšana dos maizi un ogles, kuras aizstāvot dienvidos kazaku ģenerālis Kaļedins. Vai tad šie izlīdzēji saka, ka Kaļedins ar mūsu pretiniekiem sociālistu rindās ir uz vienu roku? Nē, dies pasargi! Tad jums atbild, ka tagadējai Padomju valdībai trūkst spēku. Bet no kurienes tad vēl ķemt tādus jaunus spēkus, kas ķemtos ar visu sparu pabalstīt jaunās valdības darba programmu? Jo tāda darba padarīšanai vajag pārliecinātu, sparīgu *lidzdalīnieku* un ne vienīgi *lidzskrējēju*. Vēsturnieks te taisīs savu spriedumu par tiem «arī sociālistiem», kas, saukdamies par sociālisma un miera praviešiem, ne vien nepabalstīja šos centienus, bet tos visādi sabotēja (kavēja) un tiem pat tieši *ar ieročiem* pretojās. Tas ir skaidri un dokumentāriski pierādīts, ka *viņi gāja kopā ar Kerenski*, šo avantūristu (проходимец), kā to nosauca viens kazaku ģenerālis uzķertajā slepenā telegrammā. Tātad nevis pabalstīja «viengabala sociālistisku» valdību, bet to gribēja noslīcināt asins plūdos. Arī «lidzstrādnieki! Līdzīgos apstākļos 1871. gadā kādam no šādiem «arī sociālistiem» jeb «vecajiem sociālistiem» komunārs Arno uzsauca: «Sie 1848. g. (lasi — pie mums 1905. g.) vīri arī vēl šo revolūciju novēdīs pie posta!»

Bet revolūcija attīstās savā elementārā gaitā joprojām. Nometusi vecos carisma kungus, viņa nekautrējās noīnest

arī savus «revolucionāros kungus». Un ne vien šos Kērenskus un Savinkovus Korņilovu rindās, bet arī tos strādnieku un kalpotāju kustības «ģenerālus», kā dažādu arodniecisku biedrību (dzelzceļnieku, pasta-telegrāfa ierēdu) birokrātus sociālistu apgērbos.¹³⁶ *Vienlaidus demokratizācija pa visu līniju*, un, kas neierindojas šīnī gaitā, to revolūcija atmet pie malas un noslauka!

Kas būtu 3.—5. jūlija dienās ticējis, ka jau 3—4 mēnešus vēlāk toreiz vajātie bolševiki būs drīz lielākā, ja ne *vienīgā revolūcijas partija* (kreisie sociālisti-revolucionāri ir stipri ne caur sevi, bet caur tiem pašiem bolševikiem)! Un pie tam nevar iedomāties ļaunākus apstākļus revolūcijas attīstībai, nekā pie mums ir. Jo dienas mūs draud iegrūst bezdibenā, un tomēr revolūcija atkal un atkal no jauna paceļas un turpina savu gaitu uz *mieru, maizi, bri-vibu*.

Nevar sacīt, ka bolševiku valdība nebūtu turējusi vārdu. Patlaban viņa sāk pasludināt atklātībai tos slepenos līgumus ar ārzemju diplomātiju par «brīvības kara» laupīšanas nolūkiem. Un ko saka uz to mūsu «draugi» pa kreisi, mērenie internacionālisti,* kas visu laiku [avīzē] «Novaja Žizn» arī sauca pēc šo līgumu publikācijas? Tur neesot nekā jauna, kas jau nebijis zināms! Jā, varbūt gan, bet līdz šim tās bija tikai *baumas*, un tagad mums ir dokumenti.

Miera un pamiera priekšlikums, ko 14. martā tikai kā ideju minēja [Pēterpils] Strādnieku padome, tagad ir *priekšā likts* no Krievijas Strādnieku un zemnieku *valdības*.** *No tautām pašām tagad atkarājas sniegties brāļu rokas jeb turpināt asiņaino darbu*. Un ko saka tagad uz to mūsu «draugi»? Tāds priekšlikums esot pārsteidzīgs! Jā, bet kad tad nebūs pārsteidzīgs? Vai tad, kad vairs nebūs kam karot? Saprotams būtu, ja tādas ierunas celtu vācu imperiālisti (un, bez šaubām, viņi tās cels), bet no mūsu «arī internacionālistu» puses tas skan dīvaini. Tagad vārds pieder pašām tautām, kā Krievijā ar vēlēšanas zīmīti, tā Vācijā — ar revolūciju.

Visas mūsu miera jautājuma pārrunas, dabiski, izbeidzas ar ārzemju revolūcijas jautājumu. Vai būs jeb ne-

* — meņševiki internacionālisti. *Red.*

** Domāts V. I. Ļeņina izstrādātais dekrēts «Par mieru», ko pieņēma Viskrievijas II padomju kongresā. *Red.*

būs? Nav jāturi ilūzijas: Vācijā revolūciju ieviļnot ir daudzkarīt grūtāk nekā pie mums. Bet nav jāaizver acis uz to, ka apstākļi ved uz to pusi. Tas dumpis flotē* nebija nejaušība, tas bija organizētu matrožu-strādnieku darbs, un viņa apspiešana novēda pie 400 revolucionāru arestiem. Pa Vāciju kā agrāk pa Krieviju tagad simtiem «nelegālu» agitatoru, kas turienes bargajos apstāklos badodamies turpina savu darbu. Pie tam Vācija noslēgta gandrīz tāpat kā Anglija no pārējās pasaules, un pat Miera dekrēts turp nonācis tikai no Anglijas, jo Vācijas radiotelegrāfa stacija Hamburgā caur pretstrāvu mēģinājusi aizturēt šīs ziņas uzņemšanu. Pēc pirmās telegrammas piecās dienās Eiropa zināja tikai vienu melu ziņu, ka «Kerenskis uzvarējis Pēterpili un ka bolševiki sitot ārzemju pavalstniekus!». Un tikai piecas dienas vēlāk no Austrijas izplatījusies atkal tur tikai uzņemtā telegramma par Kerenska varas sadragāšanu un pavēli viņu notvert. Lai Krievijas 25.—26. oktobra revolūcija iegūtu ticīgas ausis un sirdis Eiropas proletariātā, šīs revolūcijas radītai varai *jānoturas*, mazākais, mēnešus divus. Un ikkaram, kas redz gaiši, ka tikai ārzemju revolucionāro spēku pabalsts var novest pie Krievijas tautas uzvaras divkaujā pret visas pasaules imperiālismu, jāpieliek visi spēki, lai, neskatoties atpakaļ, droši ietu uz priekšu caur nepārspējamām grūtībām pie uzvaras. Un tikai kauns un niciņāšana tiem sociālistiem, kas domā, vai nu rokas klēpī turot, jeb pat ieroci paceļot pret jauno, skaidri sociālistisko valdību, veicināt sociālismu!

Un pašiem bolševikiem nav cita ceļa: vai nu pārspēt kaut nepārspējamo (uz pirmo skatu), jeb palikt mazumā, vai nu iet bojā, jeb turpināt, pārejot opozīcijā, dzīt revolūciju uz priekšu. Bet jāievēro, ka «vara padomēm» ir ne vien mūsu morāliskās pārliecības, bet arī mūsu ticības lozungs. Ja tie lozungi, ko mēs sludinājuši, tiks turpināti no laudīm, kas tiem netic, tie tikai tiks kompromitēti. Un ne uzvara, bet jebkuras cerības zaudēšana, izsamišana būtu to rezultāts. Pārāk daudz ir ielikts saucienā «visu varu padomēm», lai varētu atkāpties vai piekāpties. Ne aizmirstiet, ka Satversmes sapulce ir nedzīvs lozungs, salīdzinot ar padomju varas lozingu, kas vispār nebūt viens otru neizslēdz, ja tikai nerodas konflikts, nesaskaņa abēju

* Sk. 129. piezīmi. *Red.*

starpā. Mēs gaidām revolūcijas labvēlīgu izeju no mūsu līnijas uzvaras arī Satversmes sapulcē — tā būtu mierīga proletariāta uzvaras nostiprināšana, ko tas guvis pilsoņu karā; mūsu «varenie sociālisti»* ilgojas pēc Satversmes sapulces ar mums pretēju vairumu. Es neticu viņu gaidām, bet nebūtu pārāk agri kavēties pie šādām vai tādām varbūtībām. Pirmajā gadījumā mēs būtu izsargāti no jauna pilsoņu kara, otrajā tas būtu nenovēršams. Nevajag aizvērt acis uz to, ka visa pilsonība kā viens vīrs staigā ar «akmeni azotē». Pret mums viņa negrib un nevar labprātīgi padoties, t. i., atsacīties no visām savām bagātībām un saimnieciskām priekšrocībām, lai pārietu vienkāršu darbinieku rindās.

Viss pilsonisko un vispār kontrrevolucionāro elementu ienaids vēl nesen izplūda *vienā lielā ienaidā pret sarkano Pēterpili*, itin tāpat kā savā laikā zviedru karalis** 1791. gadā lika rakstīt Ludviķim XVI: «*Atstājiet uz visiem laikiem Parīzi, iznīciniet šo razbainieku perēkli, pilnīgi aizmirsdami par viņu eksistenci; jo, kamēr Francijā paliks Parize, tur nebūs iespējama karaļu eksistence.*» Tāpat vēl nesen izteicās par Pēterpili mūsu Rodzjanko un Kerenski. Bet tagad, kur Pēterpils «Parīzei» ir pievienojušās i Maskavas, i Kijevas utt. «Parīzes», kur padomju varas tīkls ik dienas stiepjas plašumā, pilsonībai tiešām sāk ausīs atskanēt: «*Kur tad jūs bēgsat,
Kurš kalns jūs glābs?*

• • • • •
Bet mēmā zeme
Tad muti vērs
Un aprīs jūs,
Un kūpēs sērs.»***

-ps

«*Cīņa*», 16. (253.) nr.,
1917. g. 21. novembrī

Iespiests pēc avizes teksta

* Domāti eseri un meņševiki. *Red.*

** Gustavs III. *Red.*

*** Citēts Raiņa dzejolīs «*Pastara diena*». *Red.*

«MINISTRA KRĒSLĀ»

Ministra krēslam uz mūsu pilsoniskajām šķirām vēl arvien liels iespāids, ja arī uz šī krēsla sēž sociālists-boļševiks un ja arī pats vārds un jēdziens ministrs ir galīgi iznīdēts: komisārs ir tikai veselas komisariāta kolēģijas loceklis, kuram ir balsstiesība Tautas Komisāru Padomē, un nekas vairāk. Un pats tieslietu komisariāts bez agrākā tieslietu ministra kā galvenā prokurora tiesībām ir tikai viens mazs ritenītis lielajā valsts mašīnā. Bet jūs atminat lielo kņadu pilsoņu un viņiem draudzīgo «sociālistu» presē ap manu vārdu pa manu komisariāta laiku. Un dažs labs tautietis, kas sirdi ienīdēja boļševiku «ministru», tomēr ar pazemību tvēra pēc cepures un pie tikšanās palocijās viņa priekšā mazliet zemāk nekā parastos laikos tanī pašā laikā, kad ministrijas zemākie kalpotāji sarunājās ar jauno «ministru» kā biedru, ar biedram līdzīgu. Bet tā jau nu reiz ir tā nelaime, ka pilsonība nevar atšķirt amatust no personas, un tādēļ viņa vienmēr un visur piedod tik lielu nozīmi personas maiņai un nepamana svarīgāko — sistēmas maiņu.

Mana īslaicīgā pabūšana ministra krēslā pagaidām, kāmēr nebija izšķirts jautājums par portfelja nodošanu kreisās sociālistu-revolucionāru partijas priekšstāvim*, mani nodarbināja tik nepārtraukti, ka nebija ne mazākā laika paņemt spalvu rokā, lai uzrakstītu savu ziņojumu vēlētājieim, kuru vārdā es esmu Centrālajā Izpildu Komitejā un kā tās loceklis — tieslietu komisariātā. Un es dziļi atvainojos mūsu biedru strēlnieku un vēlāk partijas konferences ** un Latvijas Strādnieku, strēlnieku un bezzemeņnieku deputātu padomes priekšā, ka nepaspēju personīgi ieras ties viņus apsveikt un pat viņu siltos apsveicienus līdz šim atstāju bez atbildes.

Tagad tieslietu ministra krēslā sēž cits, un es kā kolēģijas loceklis varu mazliet mierīgāk nodoties darbībai. Personu maiņa nenozīmē šoreiz sistēmas maiņu, jo sociālistu-revolucionāru partijai portfelis nodots ar ciešu noteikumu nelauzt manā laikā uzņemto virzienu, par kuru galu galā galvo mūsu vairākums Centrālajā Izpildu Komitejā. Tieslietu ministra vara ir salauzta, un vairs nekad nebūs to patvaldnieku tiesu arodā, kādi bija agrākie

* I. Steinbergam. Sk. 135. piezīmi. *Red.*

** LSD XV konference notika 1917. g. 14. un 15. decembrī. *Red.*

tieslietu ministri. Ne velti viņi apdzīvoja vēsturisko Bīrona pili, kur ministra privātai dzīvei vien bija 20 lielas istabas un zāles, kuras tiešām apdzīvoja ne vien cara ministri, bet arī «revolucionārie» Kerenski (kam te telpas šķita pārāk šuras un kas tādēļ pārcēlās uz Ziemas pili), «republikāniskie» Pereverzevi vai «sociālistiskie» Maļantoviči. Tagad šīs privātdzīvokļa telpas ir tukšas un gaida, kamēr tur ievietosies kāda vispārēja iestāde. Un arī lieialis pulks ministrijas ierēdņu ir ne vien pagaidām, bet būs arī vēlākos laikos sašaurināts uz ļoti nelielu skaitu darbinieku, kas vislielākā mērā sakoposies ministrijas likumdošanas un likumsakārtošanas nodaļā, kuru es savā plānā atzīmēju kā svarīgāko komisariāta nodaļu. Tikai otrā vietā būs nodaļa, kas savāks ziņas par vēlēto tiesu sastāvu un arī darbību, nevis lai kā agrāk ar varenu roku tieši iejauktos, bet lai likumdošanas vai paskaidrojumu ceļā novērstu turpmākās nepareizības un neskaidrības un tādi augtu par tiesu darbības apvienotāju.

Pirmais tiesu dekrēts, kas saistās ar manu vārdu¹³⁷, kaut gan tas bija iesniegts jau iepriekš iestāšanās komisāra amatā, manis izstrādāts apspriedē ar citiem biedriem, — *noslauka* ar vienu spalvas vilcienu *visu veco šķiru tiesu sistēmu*. Un te man visvairāk uzbrūk: kādēl tā uzreiz un ne pamazām? Mana atbilde uz to ir tikai viena: tādēļ, ka pie mums norisinās *revolūcija un ne vienīgi reforma*. Un dekrēts par tiesām 24. novembrī* pasludināja tikai to, ko vajadzēja pasludināt 8 mēnešus atpakaļ jeb, mazākais, otrā dienā pēc 25. oktobra.

Atsevišķi ķemot un iesākot no augšas, apstāsimies pie vecākās un vēsturiskākās iestādēs: Senāta. Kad Pēteris Lielais to cēla, viņam bija gan vislabākie nolūki, bet jau viņš to neiedomājās kā patstāvīgu, neatkarīgu iestādi, bet uzlika tam par pārraugiem prokurorus, kas lai pārlūkotu tā darbību un pamudinātu ikvienu senatoru, sākot no jaunākā, ikvienu jautājumā izteikt savas doinas, lai, kā skan burtiski viņa ukazs, «ikviena senatora mulķība nāktu klajā» («дабы всякого дурость изъявленна была»). No tā laika Senāts patstāvīgāks nav tīcīs: viņa sastāvu vienmēr noteicis tieslietu ministrs un viņa padomdevēji. Un, kādu krāsu pieņēma vislabākā daļa no Senāta, proti, kasācijas departamenti, to gaiši liecināja pat tāda vīra do-

* Dekrēta publicēšanas diena. *Red.*

mas kā Friča Veinberga, kurš, būdams tomēr labākais vietējo Baltijas zemnieku likumu pazinējs, apliecināja, ka pēdējo gadu desmitu laikā jaunais Senāta sastāvs atsaucais ar saviem paskaidrojumiem visus tos zemniekiem labvēlīgos paskaidrojumus, ko agrākais Senāts, gan aiznaida pret vāciešiem, bija izskaidrojis Baltijas zemniekiem par labu.

Mums bija jāizšķiras, vai var tādu skaidru šķiras iestādi atstāt jel vienu dienu ilgāk, jo vairāk tādēļ, ka tas pats Senāts, kurš buržuāziskās revolūcijas uzvaru apsveica jau otrā dienā, pēc 25. oktobra atklāti nostājās nogāztās valdības pusei un mūs, revolucionārus, atklātā spriedumā nosauca par vienkāršiem valsts noziedzniekiem uz tā paša Nikolaja likuma pamata. Bet reizē mums bija arī jāprasa, vai jel maz Senātam vairs ir nākamība. Nav vērts runat par to, ka tāds departaments kā heroldijas (muīžniecības un citu privileģēto kārtu) pārzinis ar kārtu atcelšanu pārvērtās par vēsturisku muzeju. Arī citi departamenti kļuva lieki. Palika kasācijas Senāts, un te ir strīds par to, vai būt vienai vienīgai kasācijas tiesai visai Krievijai jeb ik-vienam apgabalam savai. Par vienotu Viskrievijas Senātu izteicās daudzi uz tā pamata, ka, ja būšot vienādi civil- un krimināllikumi visā Krievijā, tad vajagot arī vienās vienīgas uzraugu un paskaidrotājas tiesas. Bet tas ir nepareizi, jo tas nozīmētu vispirmām kārtām, ka likumu paskaidrošanas vienādība būtu tikai to privilēģija, kam tiesā ir lielas lietas, jo mazas lietas tā vai tā uz Senātu nenotiek. Bet otrām kārtām šī ieruna ir novēršama, ja likumdevēja iestāde (vietējo padomju jeb citāda tipa tautas vēlētu deputātu veidā) būs dzīvāka un uzmanīgāka pret tautas interesēm, kas tādi varēs vienā dienā vai nedēļā izvest cauri paskaidrojumu, kuram agrāk vajadzēja 30 vai 40 gadus, jo tiešām Senātu praksē ir zināmi piemēri, kur tik ilgā laikmetā Senāts 3 reizes mainījis uzskatu par to, ko nozīmē zināms likums, kamēr to pašu paskaidrojumu likumdevējs varētu izdot nedēļas laikā un galīgi.

Bet otra ieruna mums ir skaidri praktiska. Visi apgabali ar valodas savādībām prasa vietējos senātus, un mūsu tiesu reforma padara šo plānu izvešanu par viegli padarāmu. Tiem, kas latviešu juristu starpā tīkoja pēc senatoria formām jeb, mazākais, amatiem un godiem, vajadzētu ne mani lamāt, bet man pateikties, ka viņi tikuši soli tuvāk savam mērķim un tagad vienīgais, kas jāsasniedz, ir

tas, *lai tauta viņus ievēlētu*. Mūsu nākotnes iekārtā vispār tiesām piekritīs daudz mazāka loma nekā agrāk, un augstākais senators un zemākais tiesnesis tur dabūs vienādu godu un vienādu algu. Mums pasākumā vēl būs divējādas tiesas: mazākajām lietām vietējās «tautas tiesas ar savu «senātu» — tautas tiesnešu padomi» un vēlēta «apgabala tiesa» ar «provinces (областной) tiesu» kā vietējo senātu priekšgalā, pie kam izvēlētie aprīņķa tiesas locekļi iz sava vidus izvēlēs provinces tiesu. Tā mēs iznīcinām jeb, mazākais, aprobežojam *aktu tulkošanu* vietējās nacionālo apgabalu tiesās.

Mēs iznīcinām arī Tiesu palātas kā apelācijas iestādes kā liekas, jo atrodam, ka vēlētas tiesas vienā instance pāspēs to pašu, ko birokrātiskās iestādes, divreiz viena otru pārlūkodamas, pie kam mēs paplašinām kasācijas tiesas tiesību, dodami tai tiesību atcelt spriedumu jaunai pārspriešanai ne vien tai gadījumā, kad ir formāli pārkāpumi, bet arī tad, kad spriedums izrādītos par acīmredzot netaisnīgu.

Es nezinu, vai Palātas atradīs sevišķus aizstāvētājus pat mūsu pilsonisko juristu starpā, jo Palātas locekļu, kā, piemēram, baroniem draudzīgu Lavrentjevu vai Korņjenku spriedumi ir diezgan pazīstami. Man priekšā gul mērena igaunu sabiedriskā darbinieka oficiāla vēstule ar lūgumu bijušam ministram taisni šo Palātas locekļu atcelšanas dēļ, kuru kādreiz varēs pasniegt sīkāk. Un arī ar apgabaltiesu sastāva aizstāvēšanu man, šķiet, nebūs daudz jākavējas.

Veco krimināltiesu pamatakmens bija prokurors, šī «ķeizara acs» («государево око»), kurai vajadzēja būt visur un pirmām kārtām nemierīgo elementu dvēselē un rakstāmgaldā. Šīs iestādes pamatideja bija tā, ka valstij jeb, pareizāk, valdībai pieder monopolis saukt pie atbildības noziedzniekus, sodot vienus un vaļā palaižot otrus. Mēs tādu monopolu uzglabāt nevaram un nedrikstam,* jo mēs skatāmies uz lietu tādi, ka ikvienam pilsonim ir tiesības celt apsūdzību pret jebkuru noziedznieku (zināms, tikai pēc revolūcijas atzītiem likumiem), vienalga, vai viņa būtu privāta jeb amata persona. Tā ir angļu sistēma, kas ir demokrātiskā ziņā pārāka par franču-vācu proku-

* Vēlāk, apkopojot tieslietu darba pieredzi, P. Stučka šo viedokli precizēja. *Red.*

rora ideju. Ikreizējā apsūdzētāja loma, ja nav privātapsūdzētāja, jāuzdod kādai no to personu sastāva, kas uzņemmas aizstāvību vispār. Tādēļ mēs arī atceļam līdzšinējo advokatūru, jo tās sistēma, aizstāvot par ikreizēju samaksu, pamazina pašas iestādes nozīmi, rada mākslīgi milzu ieņēmumus vieniem un reizē ar to skaudibas jūtas tiesnešu aprindās un pat zināmus sakarus starp ievērojamiem advokātiem un to draugiem tiesu iestādēs. Šis personu iespaids bija veco laiku ļaunā slimība. Uz priekšu arī aizstāvība jāorganizē uz vēlēšanu un ciešas algošanas principa pamatiem, bet pagaidām jāpielaiž pie aizstāvības ikviens nevainojams pilsonis bez dzimuma izšķirības.

Zemākās jeb miertiesas, domātas kā tautas tuvas tiesas, bija *miertiesas* tikai buržuāzijai un uz laukiem muižniecībai; pārējām nemantīgām šķirām tās sludināja tikai *naidu*, jo tās bija šķiru tiesas. Pie mums miertiesnešus iecēla cara ministri uz baronu birokrātijas ieteikumu. Krievijas pilsētās tos ievēlēja vecās namu īpašnieku domes. Kad norisinājās 25. oktobra notikumi, no Pēterpils 80 miertiesnešiem neviens nestājās tautas pusē un pēdējā kamera bija jāaizslēdz ar varu, lai neatskanētu ik dienas nogāztās valdības ukazi iz miertiesnešu mutes. Es cerēju, ka radīsies kādi, kas tomēr uzstādīs savu kandidatūru padomes vēlēšanās uz jauno tautas tiesu, bet galvaspilsētā es vīlos; tikai no provinces man jau ir zināmi tādi gadījumi. Un tā *strādniekam darba blūzē un kareivim kara mēteli bija pašiem jāsēžas aiz tiesas galda*, pār kuru vairs nelidoja agrākais kroņa tiesas ērglis, bet gan tautas taisnības un revolūcijas gars.

Mūsu iedomīgie tieslietu arodnieki*, kuriem kā jau arodniekiem ieviesusies jo īpaša cienība pret tiem likumu pantiem, kas jo neskaidrāki un vispārībai neizprotamāki, jo viņi dod barību pēc tiesiskas loģikas izsalkušām juristu galvām, nevarēja iedomāties, kā tiesās strādnieks un vispār nejurists tiesu lietās. Viņi aizmirst, ka tiesām ir darīšanas ar ikdienišķām laužu satiksmēm un attiecībām savā starpā. Un, ja šīs attiecības ir saprotamas ikdienas cilvēkiem, kas tanis stājas, tad tās taču tikpat labi jāizprot iz šo ikdienišķo laužu vidus izvēlētiem. Un likumi, kas izpauž *nesaprota mas attiecības*, nevar palikt spēkā strādnieku un bezzemnieku republikas iekārtā.

* — speciālisti. *Red.*

Mēs nonākam pie viena no svarīgākiem punktiem manā tiesu dekrētā: kādi likumi būs spēkā jaunajā tautas tiesā. Vieni tad arī sacīja, lai papriekš pārgrozot šos likumus un tad tikai tiesas, kas šos likumus ņemtu par mērauklu. Mums ir 16 «tomi» (daļas) likumu grāmatu, ja nemaldoš, pēc svara ne mazāk par podu*. Tos vienā stundā pat sadedzināt nevar, ne vēl pārstrādāt. Mēs, revolucionāri, saprotams, arī nevaram teikt, ka mēs tos pagaidām visus atstājam spēkā, tas būtu nerevolucionāri un pat nelogiski. Jo pirmais pants tur skan par to, ka Krievija ir absolūta monarhija, un kāds no pēdējiem pantiem uzskaita sodus par noziegumiem pret šo monarhiju. Atmest visu šo likumu kaudzi un dzīvot bez likumiem vispār, kā spriež anarhisti? Tā būtu vispirms ilūzija, jo likumi attēlo tikai zināmu pastāvošu jeb pastāvējušu kārtību. — Viss garīgais cilvēkā ir reālo apstākļu produkts, bet ne vienīgi šīs dienas apstākļu, arī visa pagātne tur turpina dzīvot lieлākā vai mazākā mērā... Gara saturs tikai pamazām pieinērojas jaunajai realitātei (dzīves apstākļiem).

Tradīcijas (pagātnes atmiņas) ir arī daļa dzīves apstākļu, kas dara vislielāko iespaidu uz dzīvi. — Tā izteicas marksistiskais filozofs Pannekuks,** un likumu ziņā mēs varam tikai viņam līdzīgi parakstīt, ka *laudis daudz lielākā mērā dzīvo pēc vecajiem rakstītiem un jau pār-dzīvotiem likumiem, nekā tas ir pielaižams.* Raug, kādēļ mēs savā dekrētā sakām: «*Mēs jaunajām tiesām atļaujam rīkoties pēc likumiem, kas norakstīti no gāztajām valdībām, tikai tiktāl, ciktāl tie nav revolūcijas atcelti un nerunā pretim tautas revolucionārai taisnībai un sirdsapziņai.*» Tātad vispirms mēs aprobežojam rakstīto likumu spēku un atstājam spēkā tikai tos, kas nav revolūcijas atcelti. Ciktāl tas noticis caur dekrētiem, tur nav daudz ko galvu lauzīt. Bet dekrēti vēl nav izpauduši ne simto daļu no revolūcijas iekarojumiem. Un tādēļ mēs ķeramies pie «iekšējās taisnības apziņas», ko kadetiskais profesors Petražickis nosauc par «intuitīvām» (iekšēji sajustām) tiesībām. Bet mēs ar to nestājamies Petražicka skolnieku vai piekritēju rindās. Man pašam ir gadījies i polemizēt pret šīs skolas mācībām, i pasmīnēt par jaunā šīs skolas jurista mēginājumu uz «intuitīvu» tiesību pamata Baltijas

* Pods — 8 kg. *Red.*

** Darbā «*Šķiru cīņa un nācija*». *Red.*

miertiesneša (valdibas iecelta!) priekšā izvest naudas prāvu pretim visiem rakstītiem likumiem. Es toreiz ironiski piezīmēju, ka ne vien «tie pagasta tiesas spriedumi ir maz ziniski» (tā man kādreiz atstāstīja kāds klients), bet ka to pašu var sacīt par miertiesu spriedumiem.

Mēs ar Petražicka psiholoģisko skolu ejam pilnīgi pretējus ceļus, bet revolūcijas laikmetos pašai idejai par «taisnības apziņu» ir pamats, zināms, ne vienkārši psiholoģisks. Revolūcija ir ne vien kārtības maiņa, tā ir arī veselu uzskatu maiņa, un šie uzskati ir izsacīti pirmām kārtām uzvarošās šķiras partijas programmā. Tādēļ mēs dekrētā arī piezīmējam, ka mēs saprotam ar vārdiem «likumi, kas revolūcijas atcelti» vispirms tos likumus, kas runā pret sociāldemokrātu un sociālistu-revolucionāru partiju *minimālprogrammām*. Kas tā bija par smiešanos pirmajā acumirklī! Likumus mērīs ar programmām! Bet smiekli apklusa jo drīz, un patlaban iet nopietns darbs: kodificēt, sakārtot un savest sistēmā tos likumus, kas runā pret šīm programmām. Pirmās krita kārtas un to iestādes, tad baznīcas laulība, tagad uz dienas kārtības pati baznīca kā valsts iestāde utt. Tikai pašā darbā mēs gaiši redzam, cik plašs ir uzņemtais darbs.

Mūsu vietējo īpatnību cienītājiem jāpastesidzas novākt muzejā vietējo likumu īpatnību atliekas, ciktāl tās runā pretim revolūcijas iekarojumiem un uzvarējušās partijas programmai. No vietējo provinciālikumu trijām daļām palika pāri pelnu čupiņa, un es neticu, vai Piltene pieteiks Krievijas Padomju republikai karu, ja mēs atceļsim Piltenes tiesības. Jeb vai Latvijas bezzemnieki izstāsies no padomēm, ja mēs iznīcināsim Vidzemes un Kurzemes zemnieku likumus* un pasludināsim visus Latvijas pilsonus par līdzīgiem vienādu likumu priekšā, kas, ceru, būs galvenajos vilcienos vienādi visā Krievijā? Kad vairākus gadus desmitus atpakaļ Krievijā stājās pie jauna civillikumu projekta sastādīšanas, tad arī bija domāta likumu vienādība, un toreiz Baltijai nebija jāsūdzas, jo Baltijas likumi bija soli priekšā Krievijai un pārgāja lielā mērā Viskrievijas projektā. Bet Baltijas likumi ir bijušie Prūsijas civillikumi, kas tagad pat birģeliskā sabiedrībā ir atpalikuši no Vācijas valsts civillikumiem utt.¹³⁸ Mēs patlaban pārejam uz jaunu kārtību, uz sociālismu. Un, ja

* T. i., cara patvaldības izdotos likumus. *Red.*

mēs tagad runājam par privātiem jeb civiliem, tas ir, patiesībā birgēlības, buržuāzijas likumiem, tad mēs apzināmies, ka mēs dzīvojam pārejas laikmetā. Apmirušas jau ir kārtas; zūd zemes privātīpašums; aiziet pagātnē pats agrākais neaprobežota privātīpašuma jēdziens. Daži no agrākajiem jēdzieniem dabū pavisam jaunu saturu. Kur atrast to ciešo rakstīto likuma pantu, par kuru es stāvu un kritu? Kur to drošo «funkti**», uz kuras kert savu pretinieku? Un kas šo visu pārvērtību izdara, vai viens, vai otrs tieslietu pratējs? Nē taču! Tie stāv kā lieki un pat naidīgi skatītāji! Kā viņiem būt par ceļa rāditājiem attiecībās, kuras viņi paši nesaprot vai negrib saprast!

Stājas pie tiesas galda tiesātāja lomā paši darbaļaudis, paši jaunās kārtības cēlāji. Vietējā tautas tiesa sastāv iz pastāvīga, no padomēm ievēlēta tiesneša un 2 maiņas piesēdētājiem kā tautas elementa. Ne mazāk kā 2! Zvērinātā vietā mēs liksim 12 tautas tiesnešus, tikai bez zvēresta. Še dzīvē tādā kārtā top jaunas tiesības, rasiņs jauna iekārta, kura ietērpsies jaunā likumā un izspiedīs veco, nogāzto valdību rakstīto likumu arī iz likumgrāmatas.

Es apzinos labi, ka esmu uzvēlējis strādnieku šķirai jaunu un grūtu uzdevumu — pašiem tiesāt ne vien sevi, bet arī pilsoņu šķiru. Ko darīt? Citas izejas nebija. Jaunās tiesas paredz kā sodus, tā arī sabiedriskus darbus. Varbūt būs jāmaina lomas un jāuzliek bijušiem tiesnešiem par «sabotāžu» paslaucīt ielas tanī pašā laikā, kamēr ielu slaucītājam strādniekam jāsēž kā piesēdētājam tautas tiesā. Tā piepildās dzīves patiesībā avīzes «Reč» melu ziņa, it kā mans vietnieks**, aizslēdzot Senātu, būtu teicis uz Senāta kurjeriem un kalpotājiem: «Līdz šim jūs bijāt kalpotāji un senatori tiesātāji, tagad varēsiet par senatoriem būt jūs un par kalpotājiem senatori.» Tā salda ironija var kļūt par rūgtu patiesību.

Man atliek pakavēties vēl pie viena jautājuma: revolucionārā tribunāla. Tas pacēla daudz klaigu un pelna ievērību. Mēs vairākas reizes esam uzsvēruši, ka mēs neatzīstam politiskos noziegumus un sodu likumus pret tiem. Jo jau nelaiķis V. Lībknehts zobojās par tiem, kas gribot sodīt politiskus noziedzniekus, tos laudis, kas cīnās poli-

* — punktu. *Red.*

** Petrogradas Kara revolucionārās komitejas komisārs G. Dambergs, kas tika pilnvarots slēgt Senātu. *Red.*

tiskas varas dēļ un kas tādā kārtā, izveduši līdz galam savu noziegumu, tas ir, iekarojuši varu, kļūst nevis par noziedzniekiem, bet par viscienījamākiem pilsoniem, valdniekiem. Jau Markss sacīja, ka savus politiskos pretiniekus var apcietināt, kārt, iznīcināt, bet nevar sodit uz to pašu likumu pamata, ko cēluši šie pārvarētie pretinieki.* Raug, kādēļ mēs ievedam «*ciņai pret kontrrevolūciju*, ierēdņu sabotāžu un tirgotāju un spekulantu marodieru (laupišanas) darbiem *ipašu Revolūcijas tribunālu* (ne tiesu)», *kura nolūks spert vajadzigos soļus pret kontrrevolūciju revolūcijas un revolūcijas iekarojumu atstāvibai*. Tie nebūs sodi, bet būs organizētas *ciņas līdzekļi*, un viņu bardzība atkarāsies ne no rakstīta likuma, bet no ciņas apstākļiem. Še, atklātības priekšā iztirzāti, šie melu avoti taps labāk apkaroti nekā agrāko liekulīgo tiesas prāvu ceļā. Tā mēs sakām skaidri un gaiši, ko mēs patiesībā gribam panākt...

Galvenais pārmetums man galu galā ir tas, ka es *esmu ievēdis vēlētus tiesnešus*. Bet paraugieties jebkuras sociālistiskās partijas programmā, tur jūs skaidri un gaiši lassisiet, ka partijas minimālprasība ir vēlēti tiesneši. Bet ko meklēt sociālistus! Es paņemu «*Zemnieku savienības*» programmu un lasu: «*Latvijā ir pilniga tiesas autonomija ar augstāko tiesu priekšgalā. Tiesneši ievēlami.*» Es pakampju vēl vienu pilsonu partijas programmu — «*Latviju republikānu partijas*¹³⁹ — birojs Elizabetes ielā Nr. 69» — un arī lasu: «*tiesneši ievēlami*». Ap ko tad strīds? Redziet, tur nevienā programmā nav sacīts, *kas vēlēs*. Mēs sakām atklāti: *darba tauta*, tas ir, pa revolūcijas laiku *Strādnieku, zaldātu un bezzemnieku deputātu padome un vēlāk visas tautas nobalsošana!*

Mans iesāktais darbs ar to, ka es atstājis ministra krēslu un pārgājis tikai palīga lomā jeb pat aizietu citā darbā, negrozās. Velti manu vārdu gāna un groza; velti plāta melu ziņas, tenkas un plāpas. Ne mani, ne manus pēctečus tas no ceļa nenovēdis. Es tos nelasu un uz tiem neatbildu. Mani priekšteči izdeva pa 1600 rbl. mēnesī valsts naudas par izgriezumiem ik dienas iz laikrakstiem — ko tur raksta par ministriju un ministriem! Es pirmajā dienā atcēlu šo preses biroju ministru privātziņ-

* Šos vārdus K. Markss teicis runā pret viņu vērstajā tiesas prāvā *Ķelnē 1849. g. februārī*. (Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 6. М., 1957, с. 256—257) *Red.*

kārībai. Mana pabūšana ministra krēslā nav ievērības cienīgs fakts, ko es esmu atklāti visiem sacījis. Kad atnāca pilsoniskie avižnieki, lai mani iztaujātu par manām domām, kuras tad sagrozītas vai nesagrozītas atstāstītu saviem lasītājiem, es viņiem atbildēju, ka protu rakstīt un, kad atradišu laiku un vajadzību, uzrakstišu pats. Kad ieradās kāds mākslinieks un gribēja ar varu uzzīmēt manu ģimi, es pabrīnījies jautāju: kāda interese manai sejai? Uz to atbilde skanēja, ka mani priekšteči visi to pielaiduši (pār mani pie sienas karājās liels Kerensa portrets). Es atraidīju. Mana pabūšana ministra krēslā nozīmē lūzumu visā tieslietu arodā: līdz šim ministra persona bija viss un pārējais arods tikai paklausīgi ministra kalpi. Uz priekšu ministrijas loma ir skaidri idejiska vadība, uzraudzība un jaunas taisnības un likumības celšana. Patlaban pilnā darbā ir pirmā teorētiskā nodaļa: valsts zinātņu nodaļa — manis uzaicinātā vecā pazīstamā sociāldemokrāta profesora Reisnera vadībā — jaunās Krievijas Strādnieku, zaldātu un zemnieku (bezzemnieku) *padomju republikas konstitūcijas iztēlošanai** uz to materiālu pamata, ko dod Krievijas un pārējās «civilizētās pasaules» teorija.¹⁴⁰ Vēl no darba nav parādījies klajā neviens burts, bet jau kadetiskā zinātne paspējusi izslēgt manis uzaicināto profesoru iz profesoru skaita neiropsihologiskā institūtā un arī universitātē. Kadetu zinātnes brīvība autonomās augstskolās! Mēs ceļam jaunas sistēmas, bet, kā redzat, mūsu pretinieki savā apstulbumā vienmēr un visur redz tikai personas!

26. decembrī, 1917. g.

P. Stučka

«*Cīņa*», 1. (272.) un 2. (273.) nr.,
1918. g. 3. un 4. (16. un 17.) janvāri

Iespiests pēc avīzes teksta

REVOLŪCIJAS VĒSTULES

«Tu, revolūcija**, negaidi noteiktas stundas. Akli un liktenim līdzīgi kā sniega lavīna tu uzbrūc negaidīti un

* — izstrādāšanai. *Red.*

** Es turpinu jaunu seriju revolūcijas vēstuļu, ko piesūtīju savā laikā no Pēterpils vispirms Rīgas un tad Valkas legālajām «Cīņām», tagad no Maskavas Latvijas nelegālajam centrālorganām. §.

**V. I. Ļeņins, P. Stučka, L. Karahans un S. Dimanšteins
Padomju valdības sēdē
1918. g. 17. oktobrī**

РОССИЙСКАЯ
СОЦИАЛИСТИЧЕСКАЯ
ФЕДЕРАТИВНАЯ
СОВЕТСКАЯ РЕСПУБЛИКА

СОВЕТ
НАРОДНЫХ КОМИССАРОВ.

Москва, Кремль

29 VIII 1918

ДЕКРЕТ О ПРИЗДАНИИ НЕЗАВИСИМОСТИ СОВЕТСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ ЛАТВИИ.

В ответ на запрос Советского Правительства Латвии Совет Народных Комиссаров заявляет:

1. Российское Советское Правительство признает независимость Советской Республики Латвии. Высшей властью Латвии Российское Советское Правительство признает власть Советов Латвии, до Съезда по Советам - власть Бальтерского Правительства Рабочих, Безземельных и Стрелков Латвии, возглавляемого Стучкой.

2. Российское Советское Правительство выражает в обязанность всем, сопротивляющимся с Латвией военным и гражданским властям Российской Советской Республики, оказать Советскому Правительству Латвии в ее воинских всяческое содействие в борьбе за освобождение Латвии от агн буржуазии.

3. Народному Комиссариату Правительства и Высшему Совету Народного Хозяйства поручается войти в содружество с соответствующими органами Советской Республики Латвии на предмет установления товарообмена между обеими Республиками.

Председатель Совета
Народных Комиссаров

М. Т. Суровиков

V. I. Ķepina parakstītais KSFPR TKP dekrēts
par Latvijas Padomju Republikas neatkarības atzīšanu

slepšus pār mums. Patiesais tautas cīnītājs uzņem cīņu tur, kur viņu nostādījis gadījums. Kļūdas, vājibas, ne-cienīgi cīnas biedri viņu nevar atbaidīt. Pat tad, kad jau paredzama revolūcijas krišana, viņš cīnās joprojām, jo viņa uzvara guļ nākotnē.»*

Sie Parīzes 1871. g. komunāra Lisagarē vārdi ir cienīgi atkal un atkal parādīties uz 1918. g. komunāru, padomju komunistu cīnas karogiem. Jo revolūcija ir tiešām vara, ar kuru salīdzinot visnopietnākās ikdienišķās dabas parādības ir niecīgas un kurai pielīdzināties var tikai tas dzējiski teiksmaīnais apraksts, kuru sniedz vecā grāmata, bībele saucama, par pasaules radīšanu 6 dienās. Un visā savā lieliskumā viņa tanī pašā laikā norisinās tik vienkārši dabiski, ka daudzreiz mēs, viņas aculiecinieki, tikai tad saprotam viņas dziļo nozīmi, kad mēs to salīdzinām ar agrāko revolūciju patiesiem un ne pilsoniski** zinātniski salkaniem vai atkal šausmainiem aprakstiem.

Mums jālasa Kropotkina nule arī pie mums Krievijā iz-nākusī (jau 1908. g. sacerētā) «Lielās franču revolūcijas vēsture», lai pilnīgi saprastu mūsu 1917. g. jeb patlaban Ukrainas 1918. g. zemnieku dumpju revolucionāro nozīmi. Mums jāņem rokās Marks piezīmes par 1848. g. jūnija slaktīņa priekšvēsturi*** un par 1871. g. Komūnas celšanos un krišanu Parīzē,**** lai saprastu mūsu Padomju republikas spēku un patieso nozīmi.

Vajadzēja vislielāko asinsplūdu, lai izceltos Krievijas Lielā Oktobra revolūcija. Un tikai pilsoņu kaujas uz ielām un pa plašajām Krievijas ārēm***** noveda pie Krievijas pagaidu miera. Bija vajadzīgs visasākais bāds un trūkums, lai organizētu Krievijas tumšo masu pārtikas jautājumu, un mēs varam droši sacīt, ka, tikai pateicoties bādam, Krievijas tauta neizmira 1918. g. bādā. Tā revolūcijas gaitā bāds pārvēršas par glābēju no bāda nāves, sabrukums paceļ disciplīnu, holera paceļ tautas

* Cītāts no P. Lisagarē grāmatas «1871. g. Komūnas vēsture». Red.

** — buržuāziski. Red.

*** Domāta K. Marks darba «Šķiru cīna Francijā no 1848. līdz 1850. g.» 1. nodaļa. *Markss K., Engelss F.* Darbu izlase divos sējumos, 1. sēj. R., 1950, 110.—133. lpp. Red.

**** Domāts K. Marks darbs «Pilsoņu karš Francijā». Turpat, 449.—508. lpp. Red.

***** Domāta kontrrevolucionāro dumpju apspiešana. Red.

veselību* utt. Un vajadzēja viena kontrrevolucionāra dum-pja pēc otra, apvienota ar traģikomisko čehoslovaku gūstekņu sacelšanos, lai organizētu patiesu proletārisku armiju.

Saprotams, vēl agri runāt par proletāriskās revolūcijas galīgo uzvaru Krievijā. Patlaban viņa pārdzīvo varbūt visgrūtāko krīzi pa visu viņas pastāvēšanas laiku. Bet jau briest uz laukiem jaunās ražas maize, kas lai glābtu revolūciju no bada nemieriem. Jau organizējas uz laukiem lauku *nabadzīgie*** pret turienes mantraušiem (labības auglotojiem) uz pilsoņu cīņas beidzamo cēlienu, lauku proletārisko revolūciju vistumšākajos Krievijas sādžu kaktos. Jau pārvarēts pirmais lauku mantraušu kontrrevolūcijas vilnis (kreiso sociālistu-revolucionāru sacelšanās). Un jau pienāk pirmās vēstis par proletāriskās revolūcijas tuvošanos pārējā Eiropā, vispirms no Austro-ungārijas.

Jo dienas jo vairāk noskaidrojas proletariāta acu priekšā, ko nozīmētu imperiālisma, vienalga kura, uzvara: tumšu verdzību uz gadiem, varbūt desmitiem un simtiem. Kā gaiša vakara zvaigznīte atspīd vienīgi Krievijas Padomju Republika. Un, ja vecajā laikā nemācīti zīlnieki pēc vakara zvaigznes ceļiem nonāca uz Betlēmi pie «pestītāja» šūpuļa, vai tiešām Eiropas marksistiski apzinīgais proletariāts pēc savas vakara zvaigznes aizrādījuma neatradīs ceļu uz atpestīšanos?

Ja pēc gadu desmitiem, kad mūsu vairs nebūs un visur valdīs «pilsoņu miers» patiesā nozīme, t. i., kad jau būs galīgi uzvarējusi strādnieku šķira un būs kritušas vispār šķiru starpības, tēvi stāstīs bērniem par 1918. gadu Padomju Republikā, tad bērniem izliksies lieta tikpat vienkārša kā Kolumba olas jautājums. Tie prasīs večus ar pārmetēja balsi, kādēļ tad jaudis agrāk nesasauca tādas padomes? Un es nezinu, kā veči pratis izvairīties no atbilstēm uz šo jautājumu. Arī mums jautājums ik dienas jo vairāk noskaidrojas, un mēs redzam, cik vienkāršs un pie tam ciešs spēks ir tāda padomju organizācija. Bet viņa var parādīties dzīvē tikai vienā gadījumā un vienā ceļā: salaužot lupatlēverēs veco pilsoniskās valsts varas mehānismu.

* T. i., rada nepieciešamību veikt iedarbīgus pasākumus tau-tas veselības aizsardzībai. *Red.*

** Domāta trūcīgo zemnieku komiteju organizēšanās. *Red.*

Mums tagad tas izliekas ļoti vienkārši, kad pie mums jau šīs padomju organizācijas ir uzvarējušas. Bet reizē mēs arī redzam, ka tās var rasties tikai zināmos apstākļos: kur tiešām šķiru nodalīšanās jau ir pietiekoši nogatavojusies jeb kur aiz citiem iemesliem agrākās valsts varas organizācija ir izburbusi un tuvu sabrukumam. Tīkai Lielās Krievijas revolūcijas gaita pati varēja pacelt Krievijas nemantīgās šķiras valdošā stāvoklī un palīdzēt viņām tur noturēties. Ukrainā, Donas republikā, Kaukāzā, kur Lielā revolūcija nebija pietiekoši izdzīvota*, padomes krita, gan arī tikai ar vācu imperiālisma piepalīdzību. Vietām tas saimnieciski mazāk attīstītajos apgabalos norisinās arī pārējā Krievijā un ar ārējā imperiālisma pabalstu var notikt arī visā Krievijā. Tad, Padomju Republikai Krievijā kritot, varbūt uz ilgu laiku būs apspiesta jebkura revolūcija, bet viena lieta paliks mūžīgi: vēsturiski pārdzīvota, drīz gadu pastāvējusi komūna veselas lielas valsts apmēros un pie tam viszemāk attīstītā valstī** visā Eiropā.

Proletāriskā revolūcija salauza pēc 25. oktobra visu agrāko pilsoniskās valsts aparātu: pastāvīgo karaspēku, policiju, tiesas, ierēdniecību, baznīcu. Šķita — pilnīgi un galīgi! Bet Krievijas zemais attīstības stāvoklis briesmīgi apgrūtināja jaunradību vecās varas vietā. Strādnieku šķiras diktatūra bija bieži tikai uz papīra, jo strādnieku šķira un vēl lielākā mērā viņas cīņas biedri — nabadzīgā zemnieku daļa — bija nepietiekoši apzinīga un tikai sitieni, ko šie cīnītāji dabū ikdienas revolūcijas skolā un kas ir daudz nežēlīgāki nekā visnežēlīgākās vecās skolas aumeistara*** rīkstes, dzen tos stundu un dienu laiku attīstības gaitā ātrāk uz priekšu nekā parastā dzīvē mēneši, gadi un gadu desmiti. Iedomājieties tikai uz īsu laiku šīs pašas Padomju republikas Vācijā vai, manis pēc, mūsu Latvijā bez vācu imperiālistu karapulku dekorācijas.

Kāda vara varētu salauzt Padomju Krievijas Republiku [kopībā] ar Vācijas proletariātu un vispār [augstāku] saimnieciskās dzīves attīstības līmeni? Nav šaubu, ka nekāda, jeb varbūt kāda visu pārējo valstu vēl uzglabājusies imperiālisma vara, kas arī tad vairs nebūtu

* — īstenota. *Red.*

** Precīzāk būtu teikt: vidēji attīstītā valstī. *Red.*

*** — skolotāja. *Red.*

domājama. Jo pat tik grūtos apstākļos, kādus pārdzīvo saimnieciski Krievija, pret Padomju valdību jebkura kontrrevolūcija bez ārēja pabalsta ir bezspēcīga.

Un, ja mēs tagad uzšķiram grāmatu, ko b. Uljanovs-Leņins rakstījis iepriekš Oktobra dienām un kuras materiālus viņš iz Marks un Engels rakstiem rūpīgi izvilkis vēl priekš revolūcijas, mierīgos brīžos Sveicijas bibliotēkās (es runāju par viņa visai vērtīgo grāmatu «Valsts un revolūcija»), tad pats nezini, ko vairāk apbrīnot: vai Marks un Engels ģeniālo tālredzību (sākot jau no 1848. g. «Komunistu manifesta») jeb b. Leņina ne mazāk ģeniālo apķērību, ar kuru viņš šos citātu krājumus sakopo iepriekš Krievijas vēstures notikumiem tādā dzīvā acīmredzamībā, it kā viss tas būtu aprakstīts jau pēc notikumu norisināšanās. Paregojumi un dzīves tiešamība, sapņi un īstenība saplūst vienā vēsturiskā faktā.

Un, ja mēs tagad pašķirstām pa vecām avīzēm no revolūcijas pirmā celiena un tur izlasām b. Leņina tēzes, ko viņš nolasīja 4. aprīlī 1917. gadā Taurijas pilī, no tādiem pat protestu bļāvieniem pavadītas kā bijušā mūka Lutera tēzes pie Vitenbergas baznīcas durvīm 400 gadus atpakaļ (31. oktobrī 1517. gadā), tad mēs varam droši sacīt, ka pēdējās (Lutera) vēsturiskās baznīcas tēzes ir bērnišķa čalošana, salīdzinot ar sociālās revolūcijas baznīnēm no 4. aprīļa 1917. gadā. Taisni šīs Leņina tēzes bija tās, kas atvēra mums acis uz padomēm kā uz Komūnas turpinātājām. 4. aprīlī bija idejiski izkarots tas, kas ar ieročiem rokās tika izcīnīts 25. oktobrī (es labprāt teiku, *tikai* 25. oktobrī un diemžēl ne 10. jūnijā*). Un taisni šo tēžu stiprā puse bija, ka tās atgādināja mums *tikai vēlreiz*, ko Marks rakstījis par Parīzes Komūnu, par pilsoniskās valsts aparāta sadragāšanu un proleta-riāta šķiras diktatūru, bet ne vienīgi palasīšanai, ar garu laiku kaujoties, kā to dara mūsu oportūnisti-sociālisti, bet stāties tūliņ ar pieprasījumu pie to izvešanas dzīvē.

Man varbūt atteiks: jā, kādi tad tur bija nopelnī Leņinam? Viņš taču vienīgi atkārtoja to, ko sacījis bija jau Marks. Jau dzejnieks saka, ka sveši vārdi, pareizi saprasti un uzķerti, nav mazāk paša īpašums nekā paša vārdi. Un tad — paklausiet, kādu protestu sacēla šie

* Sk. 99. piezīmi. *Red.*

vārdi toreiz pašu «sociālistu»* starpā! Un ne vien toreiz, bet arī vēl tagad to pašu sociālistu starpā, tikai tagad vairs neviens nešaubās par šo sociālistu īsto gīmi kā vienkāršu pilsoņu šķiras apzinīgu vai neapzinīgu pakaļteču jeb ietiepīgu un aprobežotu zaķupastalu, kas, uzstādamies pret boļševiku valdību, gaida uz Skoropadsku, Miļukovu un Hindenburgu žēlastību tad, kad pēdējie nāks un šaus (ka tas notiks, par to nešaubās nedz mūsu Kalniņi un Menderi, nedz krievu Martovi) Krievijas boļševikus. Viņi aizmirst, ka dažas stundas vēlāk aiz restēm sēdēs paši Kalniņi un Martovi. *Bet viņus tad tiesās ne vien kontrrevolūcija kā sociālisma piekritējus, bet reizē arī vēsture kā sociālisma nodevējus.*

To savas Komūnas vēstures nodaļu, kurai ir uzraksts «Parīze nāves priekšvakarā», Lisagarē izbeidz ar vārdiem: «Kur ir Parīzes Komūnas programma, prasi tu? — Paskati uz dūmu kūpošajiem valjiem, uz visu arodu še pulcēto vīriešu un sieviešu varonības parādībām, uz *visas pasaules strādniekiem, kas mums uzgavilē, un uz visas pasaules monarhijām un buržuāzijām, kas apvienotas pret mums*. Vai visi viņi neizteic kopējās domas? Vai visi viņi nesludina, ka mēs cīnāmies par cilvēcības vienlīdzību, par darba brīvlaišanu un visas sabiedrības atsvabināšanu no šķiru starpībām? Nožēlojama Francija, ja tā paliek nedzirdīga! Ja Parīze mirst, kas jums paliek no dzīvības! Kas vēl ārpus Parīzes ziedos savas asinis revolūcijas turpināšanai? Kas, izņemot Parīzi, vēl var uzņemties cīņu pret klerikālisma pūki?... Iz tautas asinīm dīgs bagātīga revolucionāra sēja. Parīzes idejas pacelsies iz viņas kūpošām drupām un, iznēsātas no kritušo dēliem, izplatīs nenodzēšamas revolūcijas uguns liesmas pa visu pasauli.»

Mēs liekam visur Parīzes 1871. g. Komūnas vietā Pēterpils, Maskavas jeb, ja gribat, visu Krievijas Padomju Republiku un ticības pilni raidām šos vārdus pretim visai 1918. gada pasaulei.

Maskavā

Paragrāfs

«*Cīna*», 2. (302.) nr.,
1918. g. 30. jūlijā;

Iespiepts pēc «*Cīnas*» teksta

«*Krievijas Cīna*», 124. un 125. nr.,
1918. g. 20. un 21. augustā

Paraksts: §

* Domāti eseri un meņševiki. Red.

POLITISKA VAI CILVĒCISKA ATSVABINĀŠANĀS?

Vēl arvien atkārto mūsu «arī sociālisti», mūsu maziskie meņševiki, mūsu Menderi, Kalniņi un Ko savu veco teikumu, ka Krievijā vēl par agri priekš proletāriskās revolūcijas, ka tur tikai laiks politiskai, pilsoniskai revolūcijai. Savās lielajās galvās viņi spēj izperināt tikai to pašu veco sīko domiņu. Un, kad, visām viņu teorijām par spīti, tomēr Krievijā norisinājās proletāriskā revolūcija, viņi, nevarēdami citādi noliegt faktu, kertas pie K. Marksā ci-tātiem, lai attaisnotu savu bezdarbību šīnī lielajā «darbu darbā».

Skaidri saprotams, ka tāds fakts kā 25. oktobra revolūcija un nu jau 8 mēnešus pastāvošā strādnieku un zemnieku valdība nevar būt nejaušības auglis, bet tam jādi-binās uz vēsturisku nepieciešamību, nenovēršamību. Un, ja pat Markss kādā vietā būtu izteicis domu, ka tāds fakts neiespējams, tā būtu vienkārši maza kļūda no K. Marksā. Bet Markss nav vainojams tādā kļūdā: jo tālāk norisinās Krievijas proletāriskā revolūcija kā maza priekšspēle Viseiropas un Vispasaules proletāriskai revolūcijai, jo vairāk izliekas, it kā Markss to būtu tieši nosapņojis, jeb tā pati norisinātos taisni un stingri pēc Marksā receptēm.

To tik gaiši pierāda viņa domas par valsts nozīmi, zī-mējoties uz sociālisma un proletariāta diktatūru pārejas laikmetā uz sociālismu. Un tikpat gaiši tas redzams, ja paraugās uz to, kā Markss sapratis politiskās* un proletāriskās jeb *sociālistiskās* revolūcijas starpību. Un ne vien savas dzīves pēdējos gados, kad viņam jau aiz muguras bija Parīzes 1848. g. un 1871. g., jā, visas Eiropas 1848. gadi utt. Bet *jau 1843.* gadā, savos jaunības rakstos par Hēgela un vispār vācu filozofiju utt.

Ja mēs atminamies, kā Markss uzlūkoja 1840-to gadu Vāciju un kāda patiesībā toreiz bija Vācija, tad, ceru, ne-viens necels strīdu, ja es sacīšu, ka tā nebija daudz tālāk par Krieviju 1905.—1917. gados. Atminiet, kā Markss rakstīja par tolaiku Vāciju, kas «pārdzīvojusi visu mo-derno tautu kontrrevolūcijas (restaurācijas), nepiedalo-ties viņu revolūcijās»; «te bija ikreiz kontrrevolūcija, vien-alga, vai citas tautas pārdzīvoja revolūciju jeb kontrrevo-lūciju, un, ja tas bija vienā gadījumā tādēļ, ka tie kungi

* Buržuāziski demokrātiskās. *Red.*

bija pārbijušies, tad otrā gadījumā tas bija taisni tādēļ, ka tie kungi nebija pārbijušies*».

Savos pirmajos rakstos Markss noteikti nostāda pretim vienkārši *politiskai* revolūcijai *cilvēcisko* revolūciju¹⁴¹. Markss iziet te no bieži pievestā teikuma, kas atkārtojas arī viņa pēdējo gadu rakstos, ka revolūcijas nevar norisināties bez materiāla pamata, bet viņš aprāda, ka visas revolūcijas, kas norisinājušās citās zemēs, nav palikušas bez iespāida arī uz Vāciju, kas vienmēr izdzīvojusi cauri, mazākais, šo revolūciju sūro, t. i., ciešanas pusī, kontrrevolūciju, nebaudot tikai viņu, kaut arī nepilnīgos, augļus. Un viņš nāk pie slēdziena: «ne radikālā revolūcija ir utopisks sapnis Vācijā, ne *vispār cilvēciskā revolūcija*, bet taisni *daļējā, tikai politiskā revolūcija*, tas ir, tā revolūcija, kas atstāj stāvam vecā nama pīlārus. Jo uz ko tad pamatojas daļējā jeb tikai politiskā revolūcija? Uz to, ka viena daļa pilsoniskās sabiedrības emancipējas un nāk pie vispārējas valdīšanas, t. i., ka viena šķira no sava stāvokļa uzņemas atsvabināt visu sabiedrību. Šī šķira tad arī atsvabina visu sabiedrību, bet tikai tanī gadījumā, ja visa sabiedrība atrodas šīs šķiras stāvoklī, tas ir, ja tai ir pietiekoši naudas un izglītības jeb iespēja to iegūt.»

Apraudzījis vācu pilsoniskās šķiras mīkstčaulību, Markss nāk pie gala slēdziena, ka tādā kārtā «*Vācijas neiespējamība atsvabināties pakāpeniski jānoved tieši pie pilnīgas atsvabināšanās*», jo te var revolūciju izvest tikai šķira, kas var atsaukties ne uz vēsturiskām, bet vienīgi uz savām *cilvēces tiesībām*, proti, proletariāts.

Mēs redzam, ka jau še Markss ar vispār cilvēcisko atsvabināšanu apzīmē to pašu komunistisko revolūciju, par kuru viņš runā «Komunistiskajā manifestā». Savā «Ebreju jautājumā» (tanī pašā 1843. g.) Markss taisni saka, ka nav tik daudz no svara, kas atsvabina un no kā atsvabina, bet jāzina, *par kādu atsvabināšanu iet runa, par tikai politisko jeb vispār cilvēcisko*. Un viņš raksta tālāk: «Politiskās atsvabināšanās robežas jau no paša sākuma pastāv iekš tam, ka *valsts* var sevi atsvabināt no zināma ierobežojuma, bez tā ka cilvēks būtu *tiešām* brīvs no šā ierobežojuma, jo *valsts* var būt *brīvalsts***, bez tā ka

* Citāts no darba «*Sakarā ar Hēgelā tiesību filozofijas kritiku. Ievads*» (Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 1. М., 1954, с. 416). Red.

** — republika. Red.

cilvēks viņā būtu *brīvs cilvēks.*» «*Politiskā emancipācija ir gan liels progress; bet tā nav cilvēciskās emancipācijas pēdējā forma, tā ir vienīgi cilvēciskās emancipācijas pēdējais veids tagadējās pasaules kārtības robežās.*»*

Sīkiem piemēriem Markss tad aprāda, ka politiskā atsvabināšana ir tas pats, kas pilsoniskā revolūcija, viņa atsaista tikai pilsoniskās sabiedrības sastāvdaļas (atsevišķos pilsonus), bet viņa vēl nerevolucionē šīs sastāvdaļas pašas. Viņa atvabina atsevišķo valsts pilsoni politiski, bet reizē *pasludina viņa saimnieciskos sakarus par viņa privātlietu.***

Tas, ko še Markss savos jaunības gados jau uzsver, proti, kāda liekulība slēpjās aiz cilvēces interešu sadalīšanas *vispārējās* jeb politiskās (valsts) interesēs un *pri-vātās* jeb saimnieciskās (t. i., šķiras interesēs), kuras pēdējās jāstāda zemāk par pirmajām, pēdējos kara gados spēlējis taisni tik milzīgu lomu strādnieku šķiras dzīvē. Visi šie «*Burgfriedeni*»***, «*svētītās šķiru apvienības*» utt. ap kopēja degošā nama (lasi: pilsoniskās valsts) glābšanu atrod neapgāzami asu kritiķi jau Marksā viņa jaunības gados.

Nekur, kad pilsoniskai valstij jāatzīst, raksta Markss kādā vēlākā rakstā****, ka viņā pastāv ļaunumi, kas apspiež sabiedrību, viņa neatzīst, ka šie ļaunumi ir pamatoti pašā valsts būtnē; nē, tiklīdz valsts jebkādu tādu ļaunumu atzīst, viņa reizē to pasludina vai nu par dabisku, ar cilvēku varu nenovēršamu parādību, jeb par cilvēku privātlietu, kas neatkarājas no valsts.

Markss ļoti gaiši jau te redz to kaitīgo sadalīšanu *cilvēkos un pilsoņos*, kas ir tik īpatnēja pilsoniskai sabiedrībai. Šo nelaimīgo sadalīšanu, zem kuras cieš pirmā kārtā proletariāts, atceļt nevar nekad vienkārša politiska kustība, kaut arī revolūcija. Un tādēļ Markss ikkuru mēģinājumu sacelties pret šo *saimniecisko* atsveinātību stāda augstāk par jebkuru skaidri politisku kustību, kuru viņš novērtē tikpat daudz augstāk, kā viņš vērtē cilvēku daudz augstāk nekā vienkāršo valsts pilsoni. Viņš taisni un skaidri to izsaka ar vārdiem: «*Lai arī rūpnieciskā (proletariāta) sa-*

* *Маркс К., Энгельс Ф.* Соч., т. 1, с. 388, 389, 392. *Red.*

** *Turpat, 400.—401., 405. lpp. Red.*

*** — pilsoņu (šķiru) miers. *Red.*

**** «*Kritiskas piezīmes par «Prūša» rakstu «Prūsijas karalis un sociālā reforma»*» (*Маркс К., Энгельс Ф.* Соч., т. 1, с. 439). *Red.*

celšanās būtu nez cik *daļēja*, viņā slēpjas *visuma* dvēsele, turpretim *politiskā* sacelšanās, cik tā arī nebūtu visēja*, aiz *ieliskās*** formas slēpj tikai visai *mazisku, šauru dvēseli!*»***

Saprotams, ka Marksam, tāpat kā mums, nekad nebija šaubu par to, ka saimnieciskā jeb cilvēciskā atsvabināšanās nav iespējama bez politiskās. Viņš jau turpat raksta: «*Pastāvošās varas apgāšana* un *agrāko sabiedrisko attiecību iznīcināšana* ir *politisks solis*. Bez *revolūcijas sociālisms* nav izvedams dzīvē. Viņam vajag šāda *politiskā* sola tik tālu, cik tālu viņam vajag vispār vecās kārtības *gāšanas* un *iznīcināšanas*.»**** Bet visi viņa vēlākie raksti gaiši liecina, ka viņš nebūtu spējīgs vienā vai otrā revolūcijā mēģināt atraut proletāriātu, kas pie varas tīcīs, lai tas, dieva pēc, aprobežojas ar vienkārši politisku atsvabināšanu, t. i., ne savas, bet pilsoņu šķiras emancipāciju, un lai tas ne domāt nedomā uz proletārisko, tas ir, viscīlvēcisko atsvabināšanu.

Markss kā 25 gadus vecs jauneklis 75 gadus atpakaļ skaidrāk un gaišāk saprata proletāriskās revolūcijas nozīmi un iespējamību nekā viņa ne vien 25-gadējie, bet arī «no laika zoba nosirmojuši» mācekļi, t. s. «visīstākie marksisti». Vēl arvien mūsu ārzemju biedri kā apburti stāv valējām acīm imperiālisma bezdibēja malā. Vai tiešām atkal un atkal jāatkārtojas dramatiskai scēnai ar varonisko refrēnu: «vēl cīņa nav pēdējā»?

Es vēl iepriekš 25. oktobra revolūcijas rakstu krājumā «*Sociāldemokrāts*» aprādiju, ka patiesa demokrātija bez sociālisma nav domājama un nav iespējama.***** Somija, Ukraina utt. to tagad pierāda ik dienas no jauna. *Atpakaļ uz verdzību un uz monarhiju jeb uz priekšu caur proletāriāta diktatūru uz sociālismu un komunismu!* Citas atbildes nav un nevar būt.

§

«*Cīņa*», 3. (303.) nr.,
1918. g. 13. augustā;

Iespiests pēc «Cīņas» teksta

«*Krievijas Cīņa*», 152. un 153. nr.,
22. un 24. septembrī

* — visu aptveroša. *Red.*

** — grandiozas. *Red.*

*** *Маркс К., Энгельс Ф.* Соч., т. 1, с. 447. *Red.*

**** Turpat, 448. *Ipp. Red.*

***** Rakstā «Demokrātija un kapitālisms». Sk. šā sēj. 211.—223. *Ipp. Red.*

VĒSTULE NO BERLINES

Ceļā uz Berlīni¹⁴² es izlasīju Hertlinga runu kungu namā*, lai glābjot troni un dinastiju, kamēr vēl neesot par vēlu, un sakarā ar ziņām par sitieniem** rietumu frontē mēs braucām uz Berlīni tālāk jokodami, ka braucam uz revolūciju. Es ne vienreiz vien esmu uzstājies ar pierādījumiem, ka Vācijas revolūcijas iesākums, t. i., vecās varas gāšana, ir desmitreiz, pat simtreiz grūtāka, nekā bija Krievijā. Bet tomēr ik uz soļa vairāk pārliecinājos, ka šoreiz tā diena tuvojas. Saprotiet labi, tikai tuvojas, un neviens nenoteiks, kad tā pienāks, varbūt rīt, varbūt pēc 6 mēnešiem, bet gan ne vēlāk.

Uz dzelzceļiem pavisam tās pašas nekārtības kā pie mums, tikai mazākā mērā. Tā pati disciplīnas brukšana karaspēkā. Spekulācija un kukuļu nēmšana visur. Pat kulītniecībai (mešočņicestvo) te jau sāvs vārds: «Hamstern». Berlīnes biedri baidās braukt tramvajos, esot bijuši gadījumi, ka vagons no vecuma sabrūk ceļā. Pa Berlīnes «Unter den Linden» (Liepu ielu) grupas zaldātiņu staigā brīvi kā agrāk nekad. Kas zin, kā šie «kara lauku pelēči» (Feldgrauen) turēsies pret sarkaniem proletārijiem: vai tie tiešām raidīs viņiem sirdīs savu flinšu lodes, jeb tās griezīs, kā pie mums, pret saviem izsūcējiem un liekežiem?

Sastopu dažus latviešu biedrus, kas, pamatodamies uz to, ka Berlīnē vēl nav revolūcijas, man cenšas pierādīt, ka arī vēl nebūs tik drīzi. Es atbildu uz to, ka tas nav pierādījums: es pats 23. februārī neticēju, kad man pasaīja, ka Pēterpilī iesākusies revolūcija, un 4 dienas vēlāk tā jau bija uzvarējusi. Mēs nekad nevarām nosacīt dienu, kad būs revolūcija, bet mēs varam novērot, vai apstākļi ir nogatavojušies diezgan, lai revolūcija norisinātos. Un, novērojot visu, es saku, ka jā. Trūkst tikai tās sniega piciņas, kas lai iesāktu to lavīnu, kurai jāsadragā stiprākā vara pasaule (līdz šim): vācu un tam līdz vienā pasaules imperiālisms.

Es atrodos nelegālā strādnieku pulciņā: visi kāri zināt, kas patiesībā notiek Krievijas Padomju Republikā. Viņi

* Reihstāgā. *Red.*

** T. i., vācu armijas neveiksmēm. *Red.*

vairs netic buržuju un šeide maniešu* avīzēm un ar cerību pilnām acīm skatās uz Krieviju. Es apsolu, ka Krievijas padomju vara stāvēs sargvietās un turēsies līdz pēdējai asinspilitei. Vācu biedru pulciņš arī sola, bet vēl pats labi neapzinās, ko viņš var solīt.

Es sarunājos ar vadoņiem. Neatkarīgās sociālistu partijas¹⁴³ vadoņi ar visām pret 1 balsi savā partijas vadībā izteikušies par labu boļševikiem. Es saku, ka tas vēl maz. Vajag skatīties briesmām droši acīs. Vajag skaidri apzināties, ka sociālistiskās revolūcijas ir asīnainas un bez žēlastības revolūcijas, un tomēr iet cīņā, kā to vajadzēja darīt jau iepriekš, 4. augustā 1914. g.¹⁴⁴ un pēc šīs dienas. Arī viņi, pāris cilvēku atskaitot (to starpā atkal nešķiramos Kautski un Bernšteinu), solās. Vai tikai vārdos? Liela daļa, mazākais, ne tikai vārdos.

Es aizeju uz vēlētāju sapulci — vairāk par 2000 strādnieku (lielākas zāles nedod). Tā nav vairs mierīga pilsoņu sapulce, kur pie glāzītes alus apsprieda, kam nu šoreiz mest uz 4 gadiem to bumbiņu. Nē! Dzird visās malās revolucionāras sarunas, kaut gan klusu. «Nu jau mēs zinām, kā tas jādara!» To dzird ik uz soļa. Labs ir! Tikai policijai ar to nepietiek. Viņa grib pie laika izsaukt masu kautiņu un aizliedz runāt reihstāga loceklim. Pēc tam aizliedz sapulci un arestē Hofmani, landtāga locekli. Neaiztiecamība? Kas viņai gar to daļas? Viņai tā pavēlēts! — Atbilde uz to šoreiz — viena alus krūze pa purnu un dažas krūzes pa muguru, un daži krēslī pa sāniem. Hofmani atsvabina, kamēr strādnieki ar revolucionāriem saucieniem izklīst mierīgi gar degunu simtiem šucmaņiem, kas saukti un pulcināti sapulces nama tuvumā provokācijas izdošanās gadījumam. Tā neizdodas, un zāles īpašnieks pats nezina, kurš nu maksās 50 sadauzītās alus glāzes un 15 salauztos krēslus. Vai sitēji jeb sitamais?

Lai man saka ko teikdami, tādas vēlētāju sapulces Vācijā nav ikdienišķa parādība. Un pati piedalīšanās vēlēšanās ir taču tikai demonstrācija, jo nav cerības, ka sociāldemokrāti un vēl revolucionārie uzvarētu ķeizara pilu iecirknī. Par kandidātu «neatkarīgie» ir uzstādījuši janvāra streika un pirmās Berlīnes strādnieku padomes vadoni Rihardu Milleru.¹⁴⁵

* T. i., labējo sociāldemokrātu-sociālšovinistu. *Red.*

Es no jauna esmu nelegālā strādnieku pulciņā (35 cilvēki). Es runāju viņiem par Krievijas strādnieku padomēm un novēlu viņiem drīzi tādas pašas. — Bet vai tas jau nav diezgan? Nedēļas laikā divās nelegālās vācu strādnieku sapulcēs! — Es mēģinu paskaidrot, kādēļ Krievijas strādnieki ir piespiesti kerties pie terora. Un dabūju par atbildi, ka vācu strādnieki Krievijas biedriem pārmetot ne to, ka tie kērušies pie terora, bet ka viņi to darījuši pārāk vēlu un mazā mērā. Viņi apsolās šīnī ziņā turēties stingrāk. Es viņiem atbildu: «No jūsu mutes dieva ausī» — un dodos mājās.

Es zinu labi un lūdzu arī lasītāju to labi iegaumēt, ka *tā vēl nav revolūcija, bet ka tā var kļūt par revolūciju.* Jo vārdi paliek par vārdiem tik ilgi, kamēr viņi nav pārvērtušies darbos. Bet, kad šie vārdi būs pārvērtušies darbos, tad vairs mani neviens nemocīs ar apnikušo jautājumu: kad Berlīnē būs revolūcija?

Kad viņa būs, tā nav mana zināšana. Bet viņa būs! Ça ira!*

-ps

«Cīna», 6.(306.) nr.,
1918. g. 15. oktobri

Iespiesta pēc avizes teksta

DIVAS PASAULES

Ja 1917. g. Oktobris** nekā cita nebūtu panācis, kā tikai izputinājis ilūzijas par buržuāzijas un proletariāta, imperiālisma un sociālisma samierināšanās iespējamību, tad tomēr tam jau būtu tiesība atklāt *jaunās vēstures pirmo nodaļu*, ievadu sociālistiskās pasaules vēsturē. Un tagad pārdzīvotais gads, kas, šķiet, pielīdzināms veselam laikmetam, sāk gaiši liecināt, ka tas tiešām tā ir, ka šķiru svētā apvienība (Union sacrée, Burgfrieden) ir viltus mācība, ar kuru par naudu jeb par labiem vārdiem uzpirktie nodevēji — sociālisti aiz deguna vadāja apmulķotās tautu masas. Trīs gadus ilgi buržuāzija un viņas viltus pravieši sludināja, ka tikai tas karš ir svēts, kurā vienas tautas strādnieki šauj otras tautas strādniekus, jeb vienas cilts

* Tas notiks! *Red.*

** Es te lietoju vārdu oktobris, kaut gan pēc jaunā kalendāra jāsaka novembris.

zemnieks dur otras cilts zemnieku. Un kam par labu? Imperiālistisku laupītāju labā! Un patlaban tikai tagad — gadu pēc mūsu Oktobra — pat ungāru zemnieks sāk saprast, ka tas ir grēks nāvēt savu līdzzemnieku franča vai itālieša, angļa vai serba uzvalkā un vēl sevišķas peļņas dēļ. Un rīt viņš jau līdzi pilsētas strādniekiem sāks domāt, vai tikai tiešām nav Krievijas boļševikiem taisnība, ja tie saka, ka grēks ir gan galināt savu šķiras brāli, kaut tas arī runātu citu valodu, bet tiešām svētīts ir vienīgi *pilsoņu karš*, tas ir, vienas *šķiras karš* pret otru, šī, driz starptautiskā, *šķiru cīņa* ar ieročiem rokās, lai gāztu reiz uz visiem laikiem jebkuru verdzību, kaut arī imperiālisma veidā. Pilsoņu karš, sociālistiskā revolūcija nuleiesākusies arī jau Austrijā un rītu ies valā Berlinē, varbūt parīt jau Romā vai Parīzē. Buržuāziskā pasaule sadreb savos pamatos un taisnās sabrukst līdz ar saimniecisko sabrukumu, kuru atnesis līdzi pasaules karš, lai dotu vietu *jaunai pasaulei*, līdz šim apspiestajai *darbinieku tautai*.

Tikai tagad mēs pārliecināmies, cik liela nozīme ir tam vien faktam, ka pie mums gadu atpakaļ bija sociālistiskā revolūcija un ka tā noturējusies nu jau veselu gadu. Jo, kaut gan lielajā daļā Eiropas un pārējās pasaules par to vairāk nekā nezina kā vienīgi to, ka Krievijā ir bijusi šāda revolūcija, par kuru izplatītas vienīgi visnekrietnākās melu ziņas, tad tomēr ne vien Lībknehts un Ādlers* ar saviem biedriem, bet pat Anglijā, Amerikā, Austrālijā un Indijā vai Ķīnā jau sāk runāt un spriest par paraugu, ko sniegusi mūsu Oktobra revolūcija visai apspiestai cilvēci.

Mēs zinām, ka mums bija jācīnās pret tiem, kas atkal un atkal atkārtoja, ka cilvēce nemaz neesot šķirama divās pasaulēs, ka esot tikai viena vienīga sabiedrība, kura uz darba dalīšanas likuma pamata izšķiroties kārtās vai šķirās, bet kurā šīs starpības pamazām vājinoties un beigās pavisam nozudīšot. Tad nākšot pasaule jau bībelē sludinātā tūkstošgadu miera valsts. Šo melu praviešu starpā bija tikai neliela domu starpība; vieni no tiem stāstīja, ka darbaļaudis jo dienas topot jo turīgāki, nemot dalību dažādās akciju un citādās peļņu biedrībās kā to dalīnieki, kas tādā veidā izspiedīšot bagātniekus, un beigu beigās būšot visi vienlīdzīgi darbinieki, tikai vieni ar āmuriem

* Viktors Ādlers. *Red.*

vai izkaptīm un otri ar nažiem un dakšīnām jeb kuponu šķērēm. Tie bija revizionisti (ar Bernšteinu priekšgalā). Otrie mācīja *pretējo*: ka kapitāls pamazām koncentrējoties nedaudz rokās, Amerikā tas jau sakoncentrējies 20, Rietumu Eiropā 50 cilvēku rokās. Tagad tikai jāpagaidot, kamēr tie 20 un tie 50 nonākšot uz ciparu 1, un tad tam vai nu atpirkšot viņa uzņēmumus jeb viņu iecelšot par sociālās (un ne sociālistiskās!) republikas prezidentu. Sie saucās par ortodoksiem (ar Kautski priekšgalā). Cik dažadas arī izlikās abas mācības, tagad Kautskis un Bernsteins abi atkal sēž blakus roku rokās.

Ar drošu roku Oktobra revolūcija abām šīm mācībām pārvilka lielu krustu. Viņa pasludināja nedaudz vārdos savu lozingu: Nost ar imperiālistisko pasauli — visu varu, t. i., kā politisko, tā saimniecisko, strādnieku šķirai, proti, strādnieku un, kamēr vēl nav pilnīgi nošķirojusies zemniecība, nabagāko zemnieku, kā arī (tik ilgi, kamēr vēl nav vispārējas apbrunošanās un strādnieku šķiras apmācības) zaldātu deputātu padomēm. Tas bija gadu atpakaļ, un jau janvārī Vīnē un pat Berlinē bija strādnieku deputātu padomes, bet tagad ziņo patlaban par strādnieku deputātiem Ungārijā, par zemnieku deputātiem Bulgārijā, par zaldātu deputātiem Vīnē. Un ik dienas mēs gaidām ziņas par strādnieku un zaldātu padomēm Berlinē, Romā, Parīzē.

Oktobra revolūcija noslaucīja buržuāzijas valsts varas līdzekļus: tās pastāvīgo karaspēku, ierēdniecību, tās starpā policiju un tiesu, garīdzniecību kā valsts iestādi utt. Mēs redzējām, kādu tas sacēla pretestību. Ikvienam tagad tas skaidrībā, ko Markss mums teorētiski mācīja uz Parīzes Komūnas piedzīvojumu pamata. Es pats dzirdēju Berlinē strādnieku sapulcē strādnieku sarunas par to: Jetzt haben wir es heraus! (Tagad tā lieta mums ir skaidrībā!)

Bet kas bija iedomājies, ka ar to jau viss ir izšķirts, tas bija maldījies. Buržuāzijas pasaule gan atbalstījās uz valsts varas aparāta, bet viņas pamats bija *saimnieciskā iekārtu* un no tās *izverdošā uzskatu pasaule*.

Saimniecisko iekārtu Oktobris sāka dragāt ar zemes īpašuma atcelšanu un fabriku un pārējo rūpniecības iestāžu nolikšanu zem strādnieku kontroles tai nolūkā — arī te atcelt drīzākā nākotnē privāto īpašumu. Bez padomju varas tas, saprotams, nebūtu bijis iespējams. Un mēs tagad tikai ar ironisku smaidu varam palasīties

Kautska domas, ka varbūt sociālrevolūcija *atpirkšot* bagātniekim viņu fabrikas ar valsts uzkrāto zeltu jeb ar mūžīgām, jeb pat mūžīgi mūžīgām milzu pensijām (procētu papīros), joprojām atstājot bagātnieku rokās kā vienīgo darba rīku kuponu šķēres.

Saimniecisko jautājumu ir grūti izšķirt tik atpalikušā zemē kā Krievijā. Bet, ja mūs vienmēr agrāk mierināja, ka Vācijā materiālie apstākļi jau pilnīgi nogatavojušies, tad tagad vācu valdības sociālisti un pat «neatkarīgais» Kautskis pierāda, ka arī Vācijā kapitālisms esot vēl tikai pusgatavs un vēl jāpaturot dažus gadus vai gadu desmitus stiprās buržuāziskās demokrātijas saulgozī...

Mēs neklausām tādas ierunas un ejam savu ceļu droši uz priekšu, atņemdami ar mierīgu sirdsapziņu laupītājiem to, ko tie salaupījuši. Un jau manāmas pazīmes, ka lieta uzlabojas. Un vispirms mēs iznīcinājām bezdarbību, ievedot 8 stundu darba dienu pret bezdarbnieku armiju. Un, ja vēl ir bezdarbnieki, tad vai nu aiz saimnieciski vajadzīgu materiālu trūkuma, jeb aiz tā ieemesla, ka vēl ne visi kuponu griezēji savas šķēres nodevuši drēbniekiem vai, ja tās pārāk lielas, dārzniekiem, un vēl ne visi šie kuponu arodnieki jeb citādi «ielu minēji» (Pflastertreter) ir pielikti pie kapu rakšanas, ielu tīrišanas jeb citāda derīga darba. Jeb, beigās, aiz tā, ka daudzi strādnieki vēl joprojām vārgst pilsonības garīgā pasaule.

Mēs zinām, ka mūsu gars, cik tas arī gribētu uzīmesties par progresīvu, augsti lidojošu ērgli, savā daudzumā ir ļoti verdziska būtne. Tas saistīts pie ārējiem apstākļiem, un viņā blakus visjaunākajām idejām par nākotnes dzīvi vēl lielākā mērā mājo tradīcijas, novecojušās idejas, kas pamatojas paražās un bijušās buržuāzijas varas iespaidos. Vajadzēja pasaules kara, lai galīgi bankrotētu visa buržuāziskā intēlīgence. Un vajadzēja 1917. g. Oktobra, lai pasludinātu arī šai pasaulei nesaudzīgu ciņu. Bija jāatmet «svēti» jēdzieni, kā buržuāziskā demokrātija, satversmes sapulce. Jāstājas pat pie tādu iestāžu revīzijas kā arodnieku biedrības utt. Jācīnās pret veciem uzskatiem, kas sīkpilsoniskās aprindās tik cieši ieauguši galvā, ka tie jāizkauj bieži ar ložmetēju palīdzību. Un šī ciņa jo grūtāka tādēļ, ka jauno uzskatu sludinātāji paši jo bieži vēl atrodas vecās ideoloģijas, vecās gara pasaules valgos. Jaunā skola, jaunā literatūra — jaunu skolotāju un jaunu literatoru rokās! Tie tikai spēs galīgi uzvarēt šo vecās

pasaules atlieku. Šis darbs ir grūts, bet tas ies milzu soļiem. Marksam bija atkal reiz taisnība, ja viņš sacīja, ka revolūcijas laikos viens gads atnes to, ko nespēj miera laiku gadu simteņi.¹⁴⁶

Tātad Oktobris gaiši pierāda, ka ir *divas neapvienojošas pasaules* — buržuāzijas un proletariāta. Ar pirmo mēs esam izbeiguši, un tikai pār otrās drupām, pār mūsu līkiem varētu atgriezties pirmajā.

Un uz ko mēs pamatojāmies tad, kad mēs pēc revolūcijas 8 mēnešus gandrīz pilnīgas bezdarbības¹⁴⁷ *pirmo reizi* vēsturē *apzinīgi* spērām revolucionāro soli uz sociālismu? Uz savu zinātnisko sociālismu, sauktu marksismu!

Tiklīdz bija pasludināts karš un to «nebija izdevies aizkavēt», mēs uzšķīrām starptautisko kongresu lēmušus* un lasījām, ka «karš jāpārvērš par proletārisku revolūciju». Mēs to ne vien lasījām, bet arī izpildījām, neraugot uz to, ka visapkārt mums kliedza, ka nu esot revolūcija jāliek pie malas līdz miera laikiem. Un mums palika taisnība.

Tiklīdz izcēlās revolūcija Krievijā un tā sāka iet parasto, buržuāzisko ceļu, mēs no jauna uzšķīrām savas grāmatas un lasījām Marksā (viņa «Pilsoņu karā Francijā»), ka vecā vara nevis jāiekaro, bet jāsadragā un jāceļ tās vietā sava pagaidu vara — proletariāta diktatūra. Mēs to izdarījām, un mums palika taisnība. Mēs, redzēdami ap sevi «laupīšanas» un «anarhiju», atkal un atkal griezāmies pie teorijas un lasījām pie Marksā par «ekspriatoru ekspropriāciju» — tas ir, laupītāju «aplaupīšanu» utt.

Mēs gājām droši savu ceļu uz priekšu, jo mēs cieši turējām atmiņā «Komunistiskā manifesta» galavārdus: Proletāriešiem nav ko zaudēt kā tikai savas važas. Bet iegūt viņi var veselu pasauli. Un uzvara bija mūsu.

§

4. XI 1918. g.

«*Ciņa*», 8.(308.) nr.,
1918. g. 21. novembrī;

«*Krievijas Ciņa*», 200. un 201. nr.,
21. un 22. novembrī

Iespiests pēc «*Ciņas*» teksta

* Domāti II Internacionāles Štutgartes (1907. g.) un Bāzeles (1912. g.) kongresa lēmumi. Red.

PILSONISKĀ UN PROLETĀRISKĀ REVOLŪCIJA

(27. februārī—25. oktobrī 1917. g.)

I

Uz ko pamatojas daļēja, tikai politiska revolūcija? Uz to, ka viena *pilsoniskās sabiedrības daļa* atsvabinās un tiek pie *vispārējas* valdišanas...* Bet politiskās atsvabināšanas robežas parādās iekštā, ka *valsts* var atsvabināties no zinama ierobežojuma, bez tā ka *patiesi* atsvabinātos pati cilvēce, ka valsts var kļūt par brivvalsti, bez tā ka pats *cilvēks* tanī būtu *brivs*.**

K. Marks, 1843. g.

Dažas dienas pēc Februāra revolūcijas Pēterpilī man bija jāraksta par šīs revolūcijas raksturu un uzdevumiem***, un es atbildēju uz šo jautājumu ar to, ka nevienna pilsoniska valdība nevar tikt galā ar šo revolūciju, tādēļ ka pilsoniskās valodas nepietiek, lai dotu atbildi uz tiem jautājumiem, ko izbīdījusi šī revolūcija. Jo nevienna pilsoniska valdība nevar izšķirt miera jautājumu! Un nevienna pilsoniska valdība nevar izšķirt valsts bankrota, valsts parādu jautājumu!

Astoņus mēnešus mainījās viena pēc otras pilsoniskas, gan skaidras, gan mistru valdības. Viņas neatbildēja ne uz vienu no šiem jautājumiem. Un, kad viņas šķīrās no šīs pasaules, aiz viņām nepalika nevienna nopietna cilvēka, kas tās nozēlotu. Jā, viņu pašu vadoņi sapņoja ne par savas valdības atgriešanos, bet par atgriešanos pie

* Citāts no K. Marksas darba «Sakarā ar Hēgeļa tiesību filozofijas kritiku. Ievads» (Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. I, с. 425.). Red.

** Citāts no K. Marksas darba «Sakarā ar ebreju jautājumu» (Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. I, с. 388). P. Stučkas kursīvi. Red.

*** Rakstā «Mūsu uzdevums». Sk. šā sēj. 122.—124. lpp. Red.

valdības, kas vairāk līdzinātos priekšrevolūcijas nekā pēc-revolūcijas paraugiem. Sociālistu* mērenais vadonis Cēreteli, nevarēdams citādi dot valū saviem godkārīgiem atriebības plāniem, nosauca mums pakal: «Mēs tomēr esam noturējušies 6 mēnešus, noturieties jūs 6 nedēļas — un es jums došu taisnību.» Cēreteli savus vārdus aizmirsa, bet neaizmirsiņi tos Krievijas proletariāts, kurš tagad taisās svinēt jaunās kārtības gada svētkus. Astoņus mēnešus dažādi vadoni mēģināja aizturēt trakojošo revolūcijas ku-meļu, bet visi kēra to kā zēni pie astes un klupa ar izsistiem zobiem un asiņainiem deguniem, kamēr nenāca uz skatuves proletāriskā valdība, kas droši sagrāba viņu pie galvas un lika to iemauktos, lai trauktos pretim jaunajai saulei, kurai viņas priekšteči vižoja piegriezt tikai savas muguras.

Kautskis savā pēdējā grāmatā par jeb, pareizāk, pret proletariāta diktatūru,** kurā viņš vēl uzbrūk Krievijas boļševikiem par 25. oktobra revolūciju (viegli var gadīties, ka apstākļi viņu spiedis drīzi runāt citu valodu), izteic naivo pārmetumu boļševikiem, ka viņi caur 24./25. oktobra uzstāšanos noveduši pie pilsoņu kara un negaidījuši, kamēr agrākā kārtība *«bez sāpēm būtu pārgājusi uz sociālismu»*. Es viņam uz to kādā apsriebē*** atbildēju, ka nav bezsāpju sociālistisku revolūciju, ka bezsāpju, bez-upuru revolūcijas var iedomāties vienīgi pilsoniskās, bet nekad ne sociālistiskās, un atsaucos pie tam uz nelielo, samērā, zināms, nelielo upuru skaitu, kādi bija Krievijas februāra un marta revolūcijai (Pēterpilī pāri par tūkstoti, Maskavā tikai viens un daudzās pilsētās pat neviena).

Zināms, ka mēs nevarām skaitīt, ka Krievijas revolūcija izbeidzās nedēļas laikā (februārī 1917. g.). Nē, viņas iesākums bija jau 1905. gadā. 1905. gads kā ēna staigāja līdz Krievijas reakcijai 12 gadus cauri. Un, kad sacēlās jauns revolūcijas vilnis (viens tāds bija pašā kara sākumā — varbūt pat kā viens no kara iemesliem), tas *iesākās taisni tur, kur apstājās 1905. g. revolūcija*: pie strādnieku padomēm. Un buržuāzija arī bija par 12 gadiem gudrāka kļuvusi: viņa iesāka ar kontrrevolūciju ne dienu

* — meņševiku. *Red.*

** Grāmatā «Proletariāta diktatūra», kas iznāca 1918. g. *Vīnē. Red.*

*** Sk. šā sēj. 298. lpp. *Red.*

pēc uzvaras kā 1917. g.,* bet reizē ar revolūcijas sāšanos. Pilsoniskā revolūcija bez pilsonibas piedališanās: uz ielām Pēterpilī neredzēja neviens pilsoņa; tie slēpās no 1905. g. revolūcijas ēnas, kurā tie pazina strādnieku figūru.

Uzvarēja Pēterpils iela — strādnieki un kareivji. Un viņi kopā devās uz Taurijas pili aiz nezināšanas, tādēļ ka strādniecības vadoņi vēl sēdēja cietumos un nebija par ceļa rādītājiem. Še viņi vienā acumirkli radīja to valdību, pret kuru viņiem bija jāved cīņa veselus astoņus mēnešus. Viņiem pašiem savā naivā prātā izlikās, it kā buržuāzija tikai piespiesta vai pielūgta uzņemties uz sevi smago valdīšanas nastu. Un astoņus mēnešus šī pati buržuāzija dažādos veidos vazāja aiz deguna mērenos strādniecības vadoņus, tos mūžam baididama ar atteikšanos no valdības. Tā, saprotams, bija vienīgi komēdija, jo vēl neviens pilsoniska valdība nav ar labu atdevusi grožus un vismažāk Krievijā (Milukovs aizgāja aprīlī pēc zaldātu štiku piedraudes, kņ. Ľvovs jūlijā pēc zemnieku sacelšanās¹⁴⁸ utt.).

Tagad, atskatoties uz mūsu Februāra revolūciju kā uz pagātni, mēs varam ļoti labi pārraudzīt viņas raksturu un gaitu. Un tagad vairs neviens nesacīs, ka boļševiki būtu mākslīgi padarījuši revolūciju par tik radikālu, un vienīgais pārmetums skan, ka viņi neesot lāvuši to mākslīgi aizturēt. Revolūcijai ir liels postešs, bet arī radošs spēks: tā pati nav nekas cits kā pastāvīga šķiru pretišķibu sadursme, kas izpaužas vai nu vienkāršā šķiru cīņā, jeb sasniedz pat pilsoņu kara apmēru (starp vienu un otru nav principiālas starpības, tās izšķiras vienīgi cīņas ieroču ziņā). Ja vienā vai otrā valstī būtu nošķirošanās tik cieši noteikta, ka vienā pusē stāvētu apzinīga feodālu (muižniecību) un otrā pusē tāda pati kapitālistu šķira vai vienā pusē kapitālisti un otrā pusē strādnieku šķira, tad vienas vai otras šķiras uzvara izbeigtu revolūciju. Bet patiesībā nošķirošanās nav vēl nekur un nekad tik skaidra bijusi, un vienmēr revolūcijas pusē ir bijuši dažādu šķiru elementi. Lielburžuāzijai pirmatnē bija vadošā loma par visu tautu, bet pašu revolūciju izkarojā šī tauta. Un uzvaras dienā sašķēlās uzvarētāji, jo vieni bija mierā ar jau

* Te acīmredzot ieviesusies redakcionāla klūda. Jālasa «...pēc «uzvaras» kā 1905. g. ...». (Domāta 17. oktobra manifesta izdošana.) Red.

sasniegto, kamēr citi gāja tālāk, pie kam atšķēlusies daļa jau pārgāja tieši pretrevolūcijā. Un revolūcija izbeidzās vai nu ar tās sabrukumu (uz laiku), jeb ar vienmēr jauniem uzplūdiem, kamēr nebija sasniegti visi revolūcijas liktie uzdevumi.

Kādi nu bija *buržuāzijas* mērķi 1917. g. marta mēnesī? Nekas cits kā dalība vienā no abiem imperiālismiem. Viņi nelauzīja galvas, kā izšķirt zemes vai finansu jautājumu. To jau gan izšķirs kopā ar citiem imperiālistiem, vajag tikai *vest pie uzvaras pār vācu imperiālismu*. Tāda bija viņu ticība visus astoņus revolūcijas mēnešus, un to pašu viņi vēl sapņos redzēja nākošos mēnešos. Tad viņiem tas apnika, un viņi metās otrā imperiālistu lēgerī¹⁴⁹ taisni šī otrā imperiālisma sabrukuma priekšvakarā. Tātad Februāra revolūcija *nesolīja miera un nevarēja to solīt*.

Bet jau martā bija gaiši redzams, ka ar pirmo uzvaru neapmierināsies Krievijas revolūcija. Kā zināms, vara pārgāja uz Pagaidvaldību, kas sastāvēja no liberāliem (buržuāzijas) kopā ar muižniekiem, jo kņ. Ľvovs, Pagaidu valdības priekšsēdētājs, bija zemstnieku-agrāriešu organizācijas priekšsēdētājs. Un uz vietām gubernatoru un apriņķu priekšnieku vietās tika *iecelti par gubernu un apriņķu komisāriem zemstu pašvaldību priekšnieki un pilsetu galvas* (pa lielākai daļai oktobristi vai liberāli). Ko šāds sastāvs varēja apsolit zemniekiem? — Itin nekā! Ja valdība būtu vienīgi liberālās buržuāzijas rokās un ja viņai, kā 1906. gadā, būtu iespēja izdarīt milzu aizņēmumu, tā varēja vēl varbūt izlīgt ar zemniecību, izpērkot priekš viņiem muižniecības zemes. Bet šoreiz arī tas nebija iespējams, vismaz netika atklāti mēģināts.

Tātad Februāra revolūcija *nesolīja arī ne zemes, nedz maizes*.

Pagaidu valdība bija vēl daudz kontrrevolucionārāka, nekā mēs to paši varējām ticēt. Viņa nedeva itin nekā bez asas cīņas, jo pilnīgi cerēja uz to, ka ikbrīd iestāsies reakcija, kontrrevolūcija, un tad varēs atcelt un atņemt atpakaļ visu, kas solīts.

Tagad mums zināms, ka Pagaidu valdībai pat nebija laika nodarboties ar nopietnām reformām arī vēl aiz tā iemesla, ka viņa izlietoja revolūcijas laikmetu personīgai izdzīvei, bet tas, saprotams, nebija vienīgais un arī ne galvenais iemesls.

Ja Pagaidu valdība būtu qēmusi kaut politisko* revo-lūciju nopietni pie sirds, viņa nebūtu gaidījusi līdz jūnijam, kad jau visur bija revolucionārā jeb, kā pilsoņi un to biedri mīlēja sacīt, anarhistiskā ceļā izcēlušās vairāk vai mazāk demokrātiskas pašvaldības**, bet būtu savu pašvaldības likumu izdevusi nedēļas laikā pēc Pagaidu valdības nodibināšanās. Es tikai gribētu aizrādīt, ka 16. oktobrī 1905. gadā sarunā ar grāfu Viti liberālu vado-ni Panteļejevs apsolīja 24 stundu laikā izstrādāt visus vajadzīgākos brīvību likumus. Un, ja mēs paraugām jū-lījā izdoto pašvaldības likumu,¹⁵⁰ tad arī gribas tikai nospļauties.

Vai nēsim sim citu jautājumu: *valsts kārtība*. Tā taču bija komēdija, ka pēc Nikolaja un viņa ģimenes «atteikšanās» vēl neuzdrošinājās «aizsteigties priekšā tautas gribai sa-tversmes sapulcē» un pasludināt republiku. Pat kadeti tikai 2 nedēļas pēc revolūcijas kļuva par republikāniem (tagad viņi no tiem atkal izrakstījušies), un tikai pēc bol-ševiku slaktiņa jūlijā Pagaidu valdība izmeta tautai mazu kumosiņu un pasludināja *republiku*.***

«Pagaidu valdība, tikko nodibinājusies, jau sāk šaubī-ties par savu raksturu un baidās sevi galīgi saistīties. Bū-dama faktiski republikāniska, viņa šaubās, vai var no-saukties par republikānisku? Vai viņai uzdrošināties tik svarīgā jautājumā aizsteigties priekšā tautas gribai? ... Bet visu dienu apbrūnotās masas uz ielām prasa, lai iz-šķir drīzāk jautājumu. Zem viņu spaida pagaidu valdība pēc ilgas vilcināšanās taisa lēmumu: pagaidu valdība vē-las republiku, bet tikai ar tautas apstiprināšanu, kuras domas tūliņ jānoprasa. Bet tauta jau traucas pa ielām ar ziņu, ka republika pasludināta.»**** — Tā raksta vēstur-nieks! Jūs prasāt, vai Krievijas revolūcijas vēsturnieks? Nē, franču 1848. gada vēsturnieks Žorzs Renārs. — Vēsture burtiski atkārtojas. Un jūs zināt, ka 1917. g. jūlijā mūsu buržuāzija gribēja atkārtot burtiski arī 1848. g. jū-niju (strādnieku slaktiņu) un ka viņa vēl par to sapņo joprojām.

* Domāts — buržuāzisko. *Red.*

** Vairākās vietās visa faktiskā vara bija vietējo padomju rokās. *Red.*

*** Republiku pasludināja 1917. g. 1. septembrī. *Red.*

**** Cītāts no Z. Renāra grāmatas «1848. g. republika (1848.—1852.)». *Red.*

Saprotams, ka tādos apstākļos nevienā saprātīgā un tiešām apzinīgā sociālistā nevarēja būt nopietnas ticības, ka šī Pagaidu valdība spētu jeb gribētu izvest cauri dzīvē kaut skaidri politisko revolūciju, ievest patiesu demokrātiju, ja tāda tiešām iespējama [pastāvot kapitālismam]. (Es savā artīkelī «Sociāldemokrātā» septembrī 1917. gadā mēgināju pierādīt, ka patiesa demokrātija nav domājama bez sociālisma.*) Bet tā jau bija tā nelaime, ka arī sociālistu** vadoņi domāja un darbojās pilnīgi tanī pašā garā vai nu aiz līdzjūtības buržuāzijai, jeb aiz glēvulības revolūcijas priekšā. Mēs redzam gaiši un skaidri, ka Pagaidu valdības loma visu laiku Krievijā bija ne revolucionāra, bet vienīgi kontrrevolucionāra un ka sociālisti šīnīs valdībās bija tikai buržuāzijas palīgi.

Blakus Pagaidu valdībai *otra vara* bija Strādnieku un zaldātu padomes izpildu komiteja. Aiz pilnīgi nejaušiem apstākļiem Pēterpils izpildu komiteja bija mazāk kreisa nekā masas.¹⁵¹ Pārvēlēšana tika vilcināta un vilcināta. Un, kad tā vairs ilgāk nebija novēršama, tad paplašināja pašu izpildu komiteju par Viskrievijas Izpildu Komiteju, kur vēl pilnīgā nezināšanā esošās frontes masas akli sekoja meņševiku un sociālistu-revolucionāru frāzēm. Un, ja par meņševikiem vēl varēja strīdīties kā par patiesiem revolucionāriem, tad par sociālistu-revolucionāru vairumu tāda strīda nevarēja būt.

Izpildu komiteja Pēterpilī bija patiesībā *īstā vara*, jo tai paklausīja karaspēks, tikai viņa šo varu neizlietoja, bet visu laiku nopūlējās savu varu nodot Pagaidu valdības, tas ir, buržuāzijas rokās, kura visu laiku ar to attaisnojās, ka viņa nekā nevarot darīt, jo viņai neesot varas. Un, cik mēs, bolševiki, arī pret to neuzstājāmies, visu koalīciju ministriju īstais nolūks bija pārnest visu varu uz Pagaidu valdību, tas ir, uz buržuāziju, jo arī mūsu sociālistiskie ministri ik dienas liecināja, ka viņi darot buržuāzijas darbu ne vien iekšējā politikā, bet arī ārējā. Mēs zinām, ka Kerenskis ar Cereteli roku rokā gatavoja nelaimīgo uzbrukuma ideju vācu frontei uz 18. jūniju.

Mēs redzējām, kā Markss raksturo pilsonisko jeb politisko revolūciju: tā sadala cilvēku divās daļās — pilsonī un privātpersonā. Valsts interesējas vienīgi par pilsoni

* Rakstā «Demokrātija un kapitālisms». Sk. šā sēj. 211.—223. lpp. *Red.*

** Domāti sīkburžuāziskie sociālisti — eseri un meņševiki. *Red.*

(kā vēlētāju, nodokļu maksātāju utt.), bet, kā viņš dzīvo, barojas jeb badā mirst utt., tā nav valsts darīšana, tā ir *privātlieta*. Un tātad arī Krievijas valsts pēc 27. februāra kļuva par *brīvvalsti*, uz pirmo skatu brīvāko no brīvvalstīm, bet cilvēki tanī palika *nebrīvi* joprojām. Ne zemes, ne darba jautājums netika no valsts puses i aizķerts: 8 stundu darba dienu gan ieveda caur izlīgumu starp darba devēju un strādnieku organizācijām, bet 8 stundu darba diena *ar neaprobežotām virsstundām nav 8 stundu darba diena*. Un zemes jautājumu šķīra ne Pagaidu valdība vai izpildu komitejas, bet uz vietām *zemnieku sacelšanās pretim Pagaidu valdības un Izpildu Komitejas karapulkiem*, pretim Cereteli (s.-d.) vai Avksentjevam (s.-r.) kā iekšlietu ministriem. Ja palasām tagad Kropotkina «Franču revolūcijas vēsturi», kas iznākusi desmit gadus atpakaļ, tad izliekas, it kā mēs lasītu aprakstu par mūsu zemnieku sacelšanos pret «revolucionāro» valdību 1917. g. vasarā.

Vai to revolucionārā tauta varēja pieļaut? Taču ne! Un tā mēs redzam, ka revolūcijas bangas ceļas augstāk un augstāk un ka ik 2 mēnešus mainās un krit ministrijas, ne tādēļ, ka viena vai otra persona varētu glābt revolūciju, bet tādēļ, ka revolūcija pāraug jebkuru buržuāzijas vai tai draudzīgas un pakalpīgas koalīcijas ministriju. Un agrāk šī parādība nevarēja izbeigties, kamēr vai nu krita revolūcija, jeb stājās pie vadības partija, kas ar mieru enerģiski vest revolūciju pretim uzvarai.

Kamēr revolucionārās strādnieku un zemnieku tautas rokās bija karaspēks un kontrrevolucionārai Pagaidu valdībai tāda nebija, nebija gaidāms revolūcijas sabrukums. Vajadzēja tikai drošas revolūcijas vadības, un tāda bija *boļševiku partija*.

Pirmais manifests no Krievijas boļševiku partijas* saņēma zināmu savilņojumu pašu boļševiku starpā. Tur bija vieta, kas atkārtoja agrākos uzsaukumus par zemes jautājuma tūlītēju izšķiršanu, kamēr viena daļa boļševiku bija tanīs domās, ka tā esot tikai satversmes sapulces darīšana. Cītā ziņā mēs, boļševiki, Petrogradas izpildu komitejā gan uzstādījām pieprasījumu pēc *visas varas nodošanas padomēm*, bet mēs ar to vēl i nedomājām tūlīt

* KSDS(b)P CK 1917. g. 27. februāra manifests «Visiem Krievijas pilsoniem». *Red.*

pāriet uz sociālismu. Mēs pirmā kārtā domājām izvest līdz beigām valsts demokratizēšanu, gan arī neatbaidoties no sociālistiskiem soļiem. Mēs ikreiz, kad izcēlās ministrijas krīze un arī ik pie cita gadījuma, likām priekšā nobalsot, ka varai jāpāriet uz padomēm, bet to jautājumu nekad uz balsošanu nelika.

4. aprīlis bija revolūcijas lūzuma diena. Tā bija Ķepina atgriešanās diena,* kad viņš, atbraucis no Šveices, pāsludināja Taurijas pilī savas slavenās tēzes, kuras es jau ne reizi vien esmu salīdzinājis ar Lutera tēzēm. Tur bija skaidri un gaiši izsacīts, ka *pilsoniskā revolūcija ir izbeigta un iesākas proletāriskā***. Gan vēl muižniecība nebija galīgi salauzta, kamēr kņ. Ľovs tupēja Pagaidu valdībā un pat tās priekšgalā. Bet tai nebija nekādas svarīgākas nozīmes.

Sociālistiskā revolūcija tādā kārtā sākās 4. aprīlī, jo no šīs dienas mums un mūsējiem bija skaidrs, ka mēs skatāmies uz padomēm kā uz Parīzes Komūnas pēctecēm un *ka visu varu nodot padomēm nozīmē atkārtot Parīzes Komūnu*. Kā migla nokrita no mūsu acīm, un mēs kļuvām redzīgi. No šīs dienas iesākās arī apvienota buržuāzijas un mēreno sociālistu nemītīgā cīņa ar visiem līdzekļiem ne pēc revolūcijas uzvaras, bet pret boļševikiem «dumpiniekiem».

Tātad mēs redzam, ka Krievijas pilsoniskā jeb politiskā revolūcija, turpinādama 1905. gadā pārtraukto gaitu, izbeidzās ar uzvaru dažu dienu laikā un vismaz [1917. g.] jūlijā pilnīgi atsvabinājās no muižniecības tiesa iespāida uz valsts varu.*** Bet ar to vien vēl nekas nebija sniegts, jo revolūciju nodrošināt varēja tikai materiālo apstākļu nokārtošana, kas pilsonībai nebija pa spēkam.

No pilsoniskās revolūcijas uzvaras pirmās dienas sākot, sācējas pirmie proletāriskās jeb sociālistiskās revolūcijas viļņi, kas iet pāri Pagaidu valdības galvām. Tādējādi pirmos 8 mēnešus revolūcija iet savu spontānu (dabas spēkiem līdzīgu) gaitu un tās *vadība*, kā Pagaidu valdība, tā arī Strādnieku un zaldātu padomju izpildu komitejas, *tai seko jeb to cenšas aizturēt un apturēt*. Tā partija, kas grib viņu vadīt līdz gala mērķim, tiek atkal un atkal māk-

* V. I. Ķepins ieradās Petrogradā 1917. g. 3. aprīļa vēlā vakarā. *Red.*

** T. i., pāreja uz proletārisko revolūciju. *Red.*

*** Muižnieka G. Ľova vadītā Pagaidu valdība atkāpās jūlijā politiskās krīzes laikā. *Red.*

slīgi atbīdīta mazākumā, tiek vajāta un tramdīta visnekriekākiem līdzekļiem. Bet taisni tas, ka jūlija tracis pret boļševikiem, kas bija sagatavots ar velnišķu viltību un neglitāko taktiku, gan atnesa pār viņu galvām daudz grūtību un pārbaudījumu, bet viņus nespēja apspiest, ir labākā liecība par viņu patieso un ne vien iedomāto spēku.

Nevilšus atgādājas Engelsa ievads pie Marksa «Šķiru cīņas Francijā no 1848. līdz 1850. g.». Āstāstījis romnieku keizara Diokletiāna cīņu pret kristīto sektu, viņš nobeidz: *Keizars «... atriebās ar kristīto masveida vajāšanu mūsu ēras 303. gadā. Tā bija pēdējā šāda veida vajāšana. Un tās iedarbība bija tik spēcīga, ka pēc 17 gadiem lielum lielais armijas vairākums sastāvēja no kristīgajiem, bet nākošais visas Romas impērijas patvaldnieks Konstantīns ... pasludināja kristiānismu par valsts reliģiju.»**

II

Sociālistiskā revolūcija

«Februāra revolūcija bija *skaista* revolūcija, vispārēju simpātiju revolūcija, jo pretrunas, kas tajā spilgti izpauðās pret karaļa varu, vēl mierīgi dusēja viena otrai blakus *neattīstītā veidā*, jo sociālā cīņa, kas slēpās tās dzīlākajos pamatos, pagaidām pastāvēja tikai kā miglaina frāze, kā vārds. *Jūnija revolūcija* turpretī bija *riebīga* revolūcija, atbaidoša revolūcija, tāpēc ka frāzes vietā stājās darbi, tāpēc ka republika atklāja paša nezvēra galvu, nosievzdamā no tās kroni, kas to maskēja un slēpa. *Kārtību!* — tāds bija Gizo kaujas sauciens ... *Kārtību!* — sauca Kavenjaks, šī rupjā Francijas Nacionālās sapulces un republikāniskās buržuāzijas atbalss. *Kārtību!* — dārdēja viņa kartečas, plosīdamas proletariāta ķermenī. Neviens no daudzajām Francijas buržuāzijas revolūcijām, sākot ar 1789. g., nebija uzbrukusi kārtībai, jo visas tās atstāja neskartu šķiru kundzību, strādnieku verdzību un *buržuāzisko kārtību*, lai arī cik bieži tika mainījusies šās kundzības un šās verdzības politiskā forma. Jūnijs pacēla roku pret šo kārtību. Posts Jūnijam!»

* Sk. *Markss K., Engelss F.* Darbu izlase divos sējumos, 1. sēj., 109. lpp. *Red.*

Sie bija K. Marksā vārdi 29. jūnijā 1848. g. par strādnieku šķiras slaktiņu Parīzē.*

Lasot tagad šīs 70 gadus atpakaļ rakstītās rindiņas, izliekas, it kā tās būtu rakstītas gadu atpakaļ. Arī mūsu Februāra revolūcija bija glītā revolūcija, gan ne tik vienprātīga kā franču 1848. g. februāra revolūcija. Isti glītā, vienprātīgā revolūcija bija 17. oktobra 1905. gadā, gan arī tikai vienu dienu.** Un pēc 27. februāra 1917. gadā Petrogradas ielās jau vairs nerēdzēja pilsonisku elementu, tie sēdēja savos dzīvokļos un, palīduši zem gultas, drebēja aiz bailēm no proletariāta.

Bet vai Krievijas proletariātam bija jel maz tiesība uz sociālistisku revolūciju? Tā tagad mums pretim stāda jautājumu ne vien mūsu pretinieki pašu mājās, bet arī viņu ārzemju atbalsis, to starpā mūsu «skolotājs» Kautskis, kas šinī ziņā sastāda mazu grupu tagadējo vācu neatkarīgo sociālistu partijā. Es viņam vācu neatkarīgo sociālistu partijas neoficiālā apspriedē atbildēju ar jautājumu, vai Parīzē 1871. gadā kapitālisms bija tālāk attītīts nekā Krievijā 1917. gadā? Taču ne, bet tomēr Markss nešaubījās nevienu acumirkli droši stāties Parīzes Komūnas pusē. Un tālāk pats Kautskis taču vēl 1906. gadā pierādīja, ka Krievijas lielrūpnieciskais kapitāls salīdzināms pēc uzņēmumu lieluma vienīgi ar Amerikas kapitālismu. Tātad kapitālisms ir ļoti tālu attīstīts. Bet, ja tur ir pēc skaita liela zemniecība, tad lai man taču atbild, vai jel par vienu zemnieku mazāks kļūs Krievijas laucinieku skaits, ja arī Vācijā izcelsies revolūcija, jeb ja tanī būtu revolūcija izcēlusies papriekšu. Un tanī gadījumā taču mums sociālistisko revolūciju atļautu i Kautskis, i mūsu mājinieki. Kā atbildi uz šo manu runu es uzskatu tos vārdus, ko man Kautskis vienu dienu vēlāk šķiroties izteica: es no sirds vēlētos, kaut man paliktu netaisnība. Uz ko es atbildēju tikpat sirsniņi, ka tā arī mana vēlēšanās un ne vien vēlēšanās, bet arī pārliecība.***

Runāt par revolūcijas pāragru izcelšanos var vienīgi tad, kad tā jau galīgi pārvarēta. Un arī tad ne bez ierūnām, jo, piemēram, 1905. g. decembrī Maskavas bruņotā

* Markss K., Engelss F. Darbu izlase divos sējumos, 1. sēj., 131.—132. lpp. *Red.*

** Domātas masu demonstrācijas un mītiņi sakarā ar 17. oktobra manifesta izdošanu. *Red.*

*** Sk. šā sēj. 298.—299. lpp. *Red.*

sacelšanās varēja tikpat labi pagriezties citādi un tad mēs vēsturē būtu vinnējuši veselus 12 gadus. Ne Markss, kurš uzstāda mācību, ka revolūcija var rasties vienīgi zināmos materiālos apstākļos, nedz arī viņa mācekļi neviens nav uzstādījuši zināmu matemātisku formulu, kad revolūcijai vajadzīgie materiālie apstākļi jāatzīst par pie tiekoši attīstītiem.

Septembra mēnesī 1917. gadā Pēterpilī iznāca rakstu krājums «Sociāldemokrāts», 1. numurs, kur es rakstīju (ar 25. jūliju atzīmētā) rakstiņā par demokrātiju un sociālismu un tur pievedu izrakstu iz Pannekuka, ko te gri bētu atkārtot:

«Tā ir revizionistu klūda, kas, saprotot mehāniski teikumu, ka kapitālisma attīstība rada sociālismu, aiziet tik tālu, ka uzliek mums par pienākumu veicināt pēc iespējas kapitālisma attīstību. Šis uzskats sevišķi spilgti parādās koloniju politikas aizstāvēšanā. Un vispār šim uzskatam jānoved pie tā, ka mums jāuzņemas aizstāvēt buržuāzijas un proletariāta interešu harmonija vispārejtos saimniecības jautājumos. Bet tas nav mūsu uzdevums — kapitālisma attīstības vilcienā tikai jo vairāk kurināt mašīnu, lai tā mūs drizāk novestu apsolītā zemē, jo šī vilciena skriešana nozīmē nāvi un postu neskaitāmām laužu masām. Mēs gribam šo attīstības vilcienu novest cilās sliedēs. Jo sociālisms nav tāds jauns stāvoklis, kas iestājas zināma gara ceļa galā, kad vilciens pietiekoši noskrējis un viņa spēki ir galā. Sociālisms nozīmē pilnīgi jaunu attīstības virzienu, kuru iesākt var lidzšinējās attīstības jebkurā pakāpē un kuru tiešām iesāks tāni dienā, kad proletariāts uzvarēs.»*

Bet nekavēsimies ilgāk pie jautājuma par tiesību uz revolūciju tagad, kad mēs patlaban svinam šīs revolūcijas 1. gada svētkus un kad pie vācu militārisma kapa patlaban sāk pacelties Viseiropas revolūcijas pirmās skaņas.

Kādā strādnieku (saprotams, nelegālā) pulciņā Berlīnē es aizrādīju, ka mums Krievijā bija vieglāk izvest cauri revolūcijas pirmo daļu — varas salaušanu nekā tās otro daļu — sabiedrības un darbiekārtas jaunuzbūvi, ka turpretim Vācijā būs desmit un varbūt simtreiz grūtāk izvest pirmo daļu, bet par to daudzķārt vieglāk otro. Sapulce tam pilnīgi piekrita. Es tādēļ arī ilgi nekavēšos pie Oktobra revolūcijas pirmās daļas — Kerenska valdības gāšanas un vecā valsts varas aparāta sadragāšanas. Tas norisinājās it kā pēc uzrakstītās programmas. Bet tad nāca otrā daļa — ekspropriatoru ekspropriācija un jaunas

* Citāts no raksta «Mūsu tagadnes prasību būtība» žurnāla «Die Neue Zeit» 1912. g. 48. nr.-ā. Red.

ražojamās iekārtas nodibināšana; tā ir patlaban tikai vēl mums priekšā.

Karapulki bija sadragāti, un, kas no tā vēl bija palicis, izburbējis un sapuvis, tas sabruka zem vācu [1918. g.] februāra uzbrukuma. Jaunas armijas, sociālistiski revolucionāras armijas nodibināšana valstī, kur apzinīga proletariāta vēl tik maz, šķita nepārvarams darbs. Patlaban tas ir pilnā gaitā un lietpratēji domā, ka darbs jau esot pareizā ceļā: jau atkāpjelas slovaku un čehu pulki,¹⁵² un tagad tikai jāiet pa to pašu ceļu tālāk. Jaunais revolūcijas vilnis, kas gaidāms no Rietumiem, cerams, aizraus līdzi arī mūsu plašās masas ne vien pilsētās, bet arī uz laukiem jaunā aizgrābtībā un sajūsmā.

Viens no pirmajiem dekrētiem skanēja, ka visa vara pāriet uz padomēm.* Citiem vārdiem — padomes ir joprojām i likumdevējas, i administrācijas un pašvaldības iestādes, i, beigās, tiesas un taisnības spriedējas. Bet mēs dzīvojam pārejas laikmetā, kad mums vēl jāizpilda daudz uzdevumu no vecās kārtības. Tas un tad veco laiku tradīcijas velk mūsu jauno padomju iestāžu darbiniekus ar varu vecās sliedēs. Mūsu komisāri cenšas klūt par ierēdņiem, mūsu kancelejas izvēršas nereti par birokrātijām. Mēs varam būt laimīgi, ka sabotāža un streiki no ierēdņu un vispār intelīgences pusēs mūs vēl atsvabināja no šīs parastās rutīnas pārliecīgas ieviešanās. Bet mums vēl loti daudz darba priekšā iznīcināt visu veco laiku atliekas padomju iestādēs. Un ne mazāk grūts uzdevums iztīrīt mūsu padomju telpas un darbinieku rindas no tiem neliešu bariem, kas tur vai nu iezagušies, jeb paši izrādījušies par pārāk glēviem atturēties kārdināšanai un sākuši svinēt kukuļu ķemšanas un citu nekrietiņu orgījas. Bet, ja mēs tikai nepaliksim neuzticīgi savam lozungam «Visa vara padomēm!», tad, saprotams, proletārieši paši, ik dienas pieaugdami apzinībā un attīstībā, nems savās rokās šīs iestādes. Mūsu uzdevums ir tikai iztīrīt jaunās iestādes no veclaiku sarežģītām kārtībām un formālibām. Kā piemēru mēs redzam «tautas tiesas», kur mums ar strādnieku pašu spēkiem jo dienas jo vairāk izdodas izspiest vecās juristu iestādes no veclaiku sarežģītām kār-

* Domāts V. I. Ļeņina izstrādātais un Viskrievijas II Padomju kongresā pieņemtais dokuments «Strādniekiem, zaldātiem un zemniekiem!». *Red.*

tībām un formālībām. Kā apzinīgi partijas biedri var atnest daudz laba arī tautas tiesās, bet viņu nav, un, ja strādniekiem būs sasniedzami speciāli kursi un grāmatas šīnī jautājumā, viņi paši veiks kā šo, tā arī citu arodu ierēdniecības darbu, cik tas vajadzīgs Padomju valdībai.

Visgrūtākais uzdevums ierēdniecības ziņā ir agrākās policijas kārtības izskaušana caur jauniem kārtības uzlūkiem. Te vislielākā tendence atkal un atkal ieripot vecās policijas sliedēs, vienalga, vai viņa saucas par miliciju jeb par Sarkano gvardiju. Nav šaubu, ka, vienīgi strādnieku apzinīgākai daļai piedaloties un pievelkot piešpiestā* milicijas darbā pēc kārtas visus pilsoņus, izdosies rast jaunus celus šīnī ziņā. Jo tikai tad, kad ikviens strādnieks vai bezzemnieks ikbrīd apzināsies savu uzdevumu Padomju republikā, atkritīs mīlzu izdevumi dažādo apbrūnoto apsardzības nodaļu pulkiem.

Ja mēs runājam ar kādu no vācu Šeidemaņu grupas strādniekiem, tad tie miļo atsaukties uz savu kārtību pārtikas vielu izdalīšanā. Mums šī kārtība gada laikā bija jāieved Krievijas masās, neraugot uz visas intelīgences sabotāžu. Un taisni tādēļ jau mums no paša likteņa varbūt bija lemts pirmajiem iesākt sociālistisko revolūciju, lai mēs izdzīvotu visus grūtos pirmos soļus, iekams iestājusies vispārēja Eiropas revolūcija. Jo nu mēs varam sacīt: ja pat mēs to varam izturēt un pārveikt, tad taču jums nemaz nav ko baidīties, jo jums tas aparāts, kas mums tikai vēl jāceļ, jau gatavs un jāņem savās rokās un savā vadībā.

Apvienot padomju vadībā visu rūpniecību un reizē to apvienot ar zemes jaunapsaimniekošanu sociālistiskā kārtā! Šis uzdevums ir tas, pie kura patlaban jāpierāda savas spējas uz jaunu, jaukāku dzīvi, un še ir tas izšķirošais punkts par mūsu pastāvēšanu. Mums šis nepārredzamais grūtais darbs jāizved tanī pašā laikā, kad jācīnās ar badu, ar buržuāzijas un nelnīsimtniecības bandām un vēl ar visas pasaules imperiālismu. Vai mēs to spēsim? Mēs mēģinājām un pieliekam tam visus spēkus. Jāatzīst gan, ka ne visur vienādā mērā. Tas ir tik visai cilvēciski pāreju uz brīvību sajaukt ar, teiksim, palaišanos. Savā laikā franču biedrs Lafargs izdeva grāmatiņu «Tiesības

* — obligātā. *Red.*

uz slinkumu», un pēc ilgiem gadiem nemitīgas pārpūlēšanās proletariātam tiešām būtu uz to tiesība. Bet to viņš tagad nedrīkst, jo viņam jākal ne vien sava, bet arī visas cilvēces laime. Un tā, neraugot uz badu, uz kurināmā un metāla trūkumu, viņam jāpacel uz leju nogājusi rāžiba. Ir manāma jau atmošanās, un tā ir pirmā garantija uz šī mērķa sasniegšanu.

Mums ne uz brīdi nav jāaizmirst, ka Krievijas revolūcija ir pirmā revolūcija, kas aizķer veselu tautu līdz pašiem viņas zemākajiem slāniem. Vairs nebūs un nav jel kāda apakšējā slāņa, kas nebūtu aizskarts no revolūcijas. Un taisni lauku visnabadzīgākais slānis ir tas, kuram jāiznes uz saviem pleciem lauku atsvabināšana. Ne no muižas vien, — tas darbs būtu jau panākts ar īpašuma tiesību atcelšanu uz zemi, bet arī no pašiem «pelēkajiem muižniekiem», no muižniekiem stulmu zābakos jeb tā sauktajiem kulakiem. Kara laiks ir uz laukiem izkaisījis milzīgus papīra naudas krājumus zemnieku rokās un uzmodinājis apetītes, kādas agrāk nebija domājamas. Tā ir grūta cīņa pret šīm apetītēm, kas grib raust bagātības uz pilsētnieku un arī lauku nabadzīgo apdzīvotāju bada rēķina.

Te atveras nepārskatāmi horizonti mūsu gara acu priekšā. Ja uzvarētu zemniecībā ieaugusī dziņa pēc sava zemes stūriša un sava namiņa, tad tā saucamā zemes socializācija pārvērstos tomēr privātpašumā, bet tā tomēr būtu progresīva zemkopība, jo par to gādās brīvā attīstības spēja. Bet mēs ceram, ka ņems pārsvaru lauku komūnas, kuras jau nodibinās visās malās un kuras, cerams, ieraus līdzī savā attīstībā visus pārējos laukus.

Revolūcija uz laukiem patlaban tikai iesākas, un šīnī revolūcijas katlā rasies jauni tipi, jaunas parašas un jauni uzskati, par kuriem ikdienišķības apstākļos i sapņot ne-nācās. Jau nāk ziņas, ka «kulaku» rokas nogurstot un tie padodoties. Ar to būtu izšķirts visgrūtākais jautājums: par zemniecību. Kā arī nebūtu, visur tur, kur pabijuši pēc padomēm Skoropadski un tiem līdzīgi «kārtības draugi», tur zemnieki sapņo vienīgi par padomes valdību. Un ne vien sapņo, bet ar ieročiem rokās pēc tās cīnās. Jo ir *tikai divas izejas: vai nu padomes, jeb atpakaļ zem muižnieku varas!* Patlaban mēs esam to dienu priekšvakarā, kād atkal apvienosies viena liela Krievija — Padomju Federatīvā Republikā, kuru bija sadragājis vācu imperiālisms.

Zemes privātīpašuma atcelšanas dekrēts ir tā līme, kas še vieno uz mūžīgiem laikiem.

Šīnī ceļā arī izārstēsies tie sitieni, ko mums devis Brestas miera līgums. Ko par to arī neteiku, tas tomēr ir vēsturisks fakts, un kā to arī nenosodītu, tas izglāba miljoniem dzīvību, nerunājot jau par to, ka tas izglāba Krievijas Sociālistisko Federatīvo Padomju Republiku.

Mēs stāvam ceļa jūtis: vai būs Eiropas revolūcija jeb nebūs? No pirmās revolūcijas dienas mēs esam pārliecināti bijuši, ka tā būs. Bet mums jāatmet tas pārmetums, it kā mēs savu 25. oktobra revolūciju būtu likuši uz to vienu kārti, ka ārzemēs būs revolūcija. Nē, atbildēju es tiem vācu biedriem, kas ar Kautski mums to pārmet. Mēs gājām revolūcijā, turēdamies pie Štutgartes un Bāzeles starptautisko sociālistisko kongresu lēnumiem, ka tur, kur neizdodas aizkavēt karu, tas jācenšas pārvērst sociālistiskā revolūcijā. Un tālāk mēs izgājām vienmēr no tās patiesības, ka, ja mēs gribam, lai citās zemēs būtu revolūcija, tad mums tas vispirms jāizved līdz pilnīgai uzvairai pie mums pašiem. Un tas gads, kurā mēs esam noturējušies neparedzēti grūtos apstākļos, ir labākā liecība Eiropas proletariātam, ka sociālisms ir proletariāta stiprā pils.

Kad franču diženākajam tagadnes rakstniekam un, jāpiezīmē, boļševiku aizstāvim Romēnam Rolānam kāds žurnālists izteica domas, ka vācu revolūcijai kaitējis Brestas miers un ka franču karapulkiem jāatnesot revolūcija Vācijā, viņš atbildēja, ka franči savu Lielo revolūciju paši taisījuši *pretim visas Eiropas karapulkiem* un tādēļ arī vācu proletariātam vienīgi pašam jāizcīna sava revolūcija. Es aizrādīju par atbildi Kautskim, ka viņš mainījis bieži savus uzskatus: gaidīdams revolūciju drīz no reihs-tāga vēlēšanām, driz no pasaules kara, bet, tiklīdz izcēlās pasaules karš, arī revolūciju pārceldams uz miera slēgšanas laiku. Tāda svārstīšanās ir Kautska teorijas bēdīgs bankrots. Mēs nekad neesam savu revolūciju mākslīgi saistījuši ar vienu vai otru ārēju notikumu. Priekš kara mēs gatavojāmies uz revolūciju miera laikā, pēc kara pasludināšanas — uz revolūciju kara laikā. Mēs palikām uzticīgi Štutgartei un Bāzelei, un vēsture mums devusi taisnību.

Bet mēs gan atkal un atkal esam pastāvējuši uz to, ka revolūcijā mums sekos arī citu tautu proletariāts. Un, ja

mēs arī izejam no tās patiesības, ka revolūcija jāizkaro ikkurai tautai par sevi, tad tomēr, pirmām pazīmēm par gaidāmo Eiropas revolūciju parādoties, Krievijas proletariāta vadonis Leņins un viņam līdzīgi Viskrievijas Centrālā Izpildu Komiteja izdod pavēli: 3 milj. karaspēka un maizes krājumus vācu proletariāta bāda gadījumam!¹⁵³ Un to tanī laikā, kad mēs paši badojamies un mums pašiem trūkst spēku.

Jo, kad no Eiropas proletariāta priekšpulkiem atskanēs sauciens pēc palīga, tad no mūsu padomju Sarkanās Armijas sargvietām skaļi atskanēs tā pati parole, kāda bija dota Parīzes Komūnas aizsargiem:

Mēs stāvam še par visu cilvēci!

P. Stučka

*«Oktobra revolūcijas gada svētkos.
1917.—1918.», LSD CK Krievijas
biroja izdevums, 1918, 3.—18. lpp.*

*Iespiests pēc rakstu krājuma
teksta*

PASAULES REVOLŪCIJAS OTRAIS CĒLIENS

Vēl nav ugunis izdzēstas un vēl nav izklīduši laudis no Krievijas Revolūcijas skatuves, un jau paceļas priekškars jaunizrādei — tikai šoreiz vācu valodā. Tas ir interesants gabals. Ik cēliens no tā norisinās jaunā vietā un jaunā valodā. Tā ārējā gaita līdzinās 1. un nākošajam 2. cēliensam kā dzimti brāļi viens otram, un tomēr tie ir mūžam jauni un mūžam pievilcīgi. Un visas šīs atsevišķas izrādes dažādās vietās un dažādās valodās kopā ir viens vienīgs gabals, tikai vairāk cēlienos.

Tas bija ne vairāk kā pusotra mēneša atpakaļ, kad man gadījās būt Berlīnē nelegālā neatkarīgo sociāldemokrātu konferencē. Kad toreiz Kautskis, Štrēbels un Bernšteins man sevišķi atbildēja ar savu veco dziesmu pret strādnieku padomēm un atsaucoties uz Satversmes sapulci, tad es savu atbildi viņiem nobeidzu noteikti: *Vai jūs gribat jeb ne, revolūcija nāk, un tā nāk jo drizi ar strādnieku un zaldātu padomēm, bet, cik man arī to negribētos, viņa būs asinīaināka un nežēligāka nekā mūsējā.* Un, kad es dienu vēlāk šķiros no Kautska (kura renegāta grāmatu* pret mūsu proletariāta diktatūru es toreiz vēl nebiju redzējis), viņš man, sniegdamis roku, izteicās, ka viņš vēlētos no sirds, kaut viņam būtu netaisnība. Es atbildēju, ka taisni tāda pati ir arī mana sirds vēlēšanās un ka šai ziņā mēs esam vienis prātis... Un, raugi, nav pagājuši 2 mēneši, un mūsu abēju vēlēšanās ir piepildījusies: Berlīnē ir pasludināta Vācijas sociālistiskā republika ar strādnieku un zaldātu deputātu padomi priekšgalā.¹⁵⁴

Bet, atbildēs man, mans pareģojums taču nav pilnīgi piepildījies, jo revolūcija Berlīnē bijusi ļoti mazasiņaina. Un atkal man jāatbild varbūt negaidītiem vārdiem: Jā,

* Domāta grāmata «Proletariāta diktatūra». Sk. 160. piezīmi. *Red.*

diemžēl! Berlīnē bija Maskavas marta dienas no 1917. gada, kur krita vēl mazāk upuru, viens cilvēks, t. i., tikpat kā nemaz. Bet oktobra—novembra dienas bija Maskavā totiesu jo asiņainākas. Un tikai tās atnesa patieso revolūciju un patieso uzvaru.

Vācijas aristokrātiskie virsnieki, kas uzreiz top par sociāldemokrātiskās valdības piekritējiem! Padome, kuras zaldātu daļa balso pretim Lībknehtam, bet stāv par sociālistisku republiku! Un valdība, kas saucas par proletārisku, bet sastāv iz vecajiem (sabotāžnieku) ministriem, tikai 6 sociālisti, to starpā 3 šeidemanieši, tautas komisāru virsvadībā! Nē, atbildēsim mēs mierīgi, tā vēl ir «glītā revolūcija», tā vēl ir skaidri pilsoniska revolūcija. Un sabruks šī jaukā vienprātība kā ziepju burbulis, tikiļdz nāks uz dienas kārtības jautājums par īpašuma sociālizēšanu.

To gribot izdarīt bez saimnieciskiem satricinājumiem un Bavārijas sociālistiskā republikā pat bez īpašuma tiesību atcelšanas?

Otrs cēliens pārāk atgādina mūsu pirmo cēlienu. Ilgi būs jādižo uz vienas vietas, kamēr ienesīs skaidru proletārisku šķiras apziņu 3000 laužu lielajā Berlīnes padomē. Jeb, kā pareizāk cerēt, melnie elementi, junkuru un buržuāzijas apvienotā (Korņilova) kontrrevolūcija arī šoreiz pabīdīs to uz priekšu, un asinīs atausīs galīgā uzvara, skaidri proletāriskā uzvara ar visiem tiem «aziātiskiem paņēmieniem», no kuriem vēl vakar vāciešus brīdināja strādnieku un zaldātu padomju pretinieki, zīmējoties uz mums, šodien to izpildu komitejas* komisāri iz Šeidemaņu nometnes.

Un jau šie aziātiskie paņēmieni sāk atkārtoties. Vai tā nav «anarhija», ja Kārlis Lībknehts ar strādniekiem ieņem ķeizara pili un to pasludina par nācijas īpašumu, tai uzsprauzdams sarkano karogu? Vai tie nav «laupītāju banda», kas ieņem godīgu buržužu žurnālu «Lokal-Anzeiger» un to pārvērš par Spartaka avīzi «Sarkanais karogs»**? Mēs pazīstam šos «laupītājus» un «anarhistus», tie ir veci pazīstami, no 1917. gada komunisti, un to priekšgalā Vācijas sociālistiskās padomju republikas va-

* Berlīnes padomes Izpildu komitejas. *Red.*

** Avīze «Die Rote Fahne». *Red.*

donis Lībknehts. Es nezen kādā ievadā prasīju: Vilhelmu vai Lībknehtu?* Tagad viena atbilde jau dota: Tikai Vilhelmu!

Un tiešām es lasu angļu radiotelegrammu par Vilhelma atteikšanos. It sevišķi silti atsaucas angļu telegramma par troņa mantinieka atsacīšanos: tas «skalī raudājis kā bērns!» Un tad abi iesēdušies vilcienā un braukuši uz robežām, uz Holandes robežām. Bet tanī pašā laikā uz citām robežām (Dānijas) parādījās automobilis ar ķeizara Vilhelma brāli Heinrihu un dažiem miljoniem bagātības. Kā zagļi pa nakti!

Šekspīra nopietnajās drāmās bieži iepītas vairāk vai mazāk atjautīgas anekdotes. Pasaules drāmas otrajā cēlienā tādu epizodu ir, kā redzat, vairāk nekā vajadzētu. Bet tanī pašā laikā, kad aiz kulisēm norisinājās jautrā Hohencollernu dzīvaprakšana, uz skatuves atskanēja skalī saucieni: Lai dzīvo Vācijas sociālistiskā republika ar Kārli Lībknehtu priekšgalā! Lai dzīvo Krievijas Sociālistiskā Federatīvā Padomju Republika!

Un vissirsnīgāk plaukšinām mēs.

P. Stučka

*«Krievijas Cīņa», 194. nr.,
1918. g. 14. novembrī*

Iespiests pēc avīzes teksta

1649.—1793.—????

Heinem ir dzejolis ar virsrakstu «1649—1793—????». Tagad pienācis laiks aizstāt jautājuma zīmes ar cipariem: 1918. Heine kā vienmēr asprātīgi apraksta, kā angļi izpildiļuši nāves sodu karalim Kārlim (1649) un franči — Ludviķim XVI un Marijai Antuanetei (1793). Bet pēc tam viņš parego, ka pretstatā rupjajiem frančiem un angļiem vācieši vienmēr palikšot «gemütlich» (aptuveni: «labsirdīgi» vai «piekāpīgi») «pat teroristiskos aktos». Vācietis ar savām «majestātēm» vienmēr apiešoties godbijīgi. Galma rati, kuros iejūgti seši ar melnu pārklāju segti

* Rakstā «Vilhelms vai Lībknehts?» avīzes «Krievijas Cīņa» 1918. g. 187. numurā izvirzīts jautājums — kurš no viņiem cietīs sakāvī? *Red.*

zirgi, un uz bukas kučieris ar sēru pātagu. Tā vācieši aizvedis savu monarhu uz soda vietu, kur viņu vispadevīgi giljotinēs.

Istenība pievienojusi vēl kādu raksturīgu iezīmi: kučiera lomā — sociāldemokrātiskais reihskanclers Eberts, kas palicis uzticīgs savai nodevēja lomai, jo viņš pēc atteikšanās akta parakstīšanas aizsūtījis Vilhelmu un viņa dēliņu — mantinieku nevis uz soda vietu, bet uz Holandes robežu un apkaunojoši lāvis viņiem aizbēgt. Un, ja vācu buržujs izlasīs aizkustinošo atteikšanās ainu, kuras laikā troņprincis raudājis kā «bēbis» un droši vien pirmo reizi dzīvē neliekuļoti, tad viņš pats izplūdīs asarās ne mazāk par «mantinieku», jo ar Vilhelmu no skatuves aizgāja pēdējais Vācijas ķeizars. Un jo sliktāk tas tāpēc, ka viņa brālis Mihails* (piedodiet, Heinrihs) jau priekšvakarā automobili aizbēga uz Dāniju, paņemis līdzi vairākus miljonus «savu» vērtslietu.

Vienlaikus ar šo revolūciju-farsu notiek nopietna revolūcija, proletariāta revolūcija, Kārļa Libknehta revolūcija. Kā pēc grāmatas tā atkārto Padomju revolūciju. Bet, ja par Vācijas 1918. gada buržuāzisko revolūciju var teikt Marksā vārdiem, ka visi lielie vēsturiskie fakti, kas atkārtojas, pirmoreiz norisinoties kā traģēdija, bet otrreiz kā farss,** tad attiecībā uz Vācijas sociālistisko revolūciju varam atgādināt tā paša Heines vārdus, ka «Parīzes ielās atkal atskan Marseljēzas burvīgās skaņas un 1848. gada februārī atkal sākas luga, kas jau reiz turpat redzēta jūnijā pirms 18 gadiem». Bet, dzejnieks toreiz rakstīja, labu lugu var skatīties arī divreiz, it īpaši tad, ja tā pārstrādāta un papildināta ar efektīvāku finālu.***

P. Stučka

«Праєда», 248. nr.,
1918. g. 16. novembri

Tulkots no krievu valodas

* P. Stučka šeit vilcis ironisku paralēli ar Nikolaja II brāli, kuru buržuāzija 1917. g. martā centās izsludināt par Krievijas ķeizaru. *Red.*

** Marks K., Engelss F. Darbu izlase divos sējumos, 1. sēj., 213. lpp. *Red.*

*** Vārdi no H. Heines 1848. g. 3. marta korespondences Augsburgas avīzei «Allgemeine Zeitung». *Red.*

LATVIJAS DARBA TAUTAI

*P. Stučkas iesniegtais apsveikums,
kas vienbalsīgi pienemts Latviešu padomju pulku
komunistisko frakciju II konferencē
1918. gada 17. novembrī*

Latviešu strēlnieku pulku komunistisko frakciju 2. konferenčē sūta biedru sveicienu Latvijas darba tautai.

Patlaban tuvojas brīdis, kad no jauna izšķirsies jautājums par Latvijas atsvabināšanu no muižniecības un kapitālisma verdzības nastas.

Latvju strēlnieku pulki, cik vien spēs, nāks palīgā saņemt tautas un darba brāļiem šīnī cīņā. Bet jūs zināt, ka tās atbildīgās vietas, kurās stāv latvju strēlnieku pulki, Krievijas Padomju Republiku aizstāvot, ir reizē arī Latvijas un vispasaules atsvabināšanas sargvietas.

Latvju strēlnieku pulki ir daudz nesuši upurus šīnī cīņā un nesīs vēl arī uz priekšu, un darīs to ar jo lielāku sajūsmu, apzinādamies, ka pa daļai caur viņu pūlēm arī Vācijā, Austrijā un citās Eiropas zemēs jau iesākusies revolūcija, kas iet pa to pašu strādnieku un zaldātu deputātu padomju ceļu.

Jau aust visas cilvēces brīvības rīts! Un sociālistiskās brīvības saule jo drīzi spīdēs arī pār Latviju! Kādas briesmas arī vēl nedraudētu no uzvarējošas angļu-franču-amerikāņu imperiālisma varas, esat droši par savu nākotni!

Latvju strēlnieku pulki ar sajūsmu izpildīs savu pienākumu. Viņi ar īgnoruatraida visas angļu-franču-amerikāņu imperiālistu izplatītās melu baumas par latvju strēlnieku pagurumu un šķiršanos iz Krievijas Padomju Republikas Sarkānās Armijas rindām.

Viņi iet apzinīgi ugunī par brīvu Latvijas komūnu brīvā Krievijas Sociālistiskā Federatīvā Padomju Republikā*. Un kurā brīdī un kurā vietā arī viņi netiku izsaukti, viņi lepni un pastāvīgi atbildēs ar Parīzes komunāru paroli: Mēs stāvam še par visas cilvēces atsvabināšanu!

Lai dzīvo vispasaules proletāriskā revolūcija!

* Sk. 157. piezīmi. Red.

Lai dzīvo atsvabinātā Latvijas komūna Krievijas Sociālistiskā Federatīvā Padomju Republikā!

Latviešu Padomju pulka komunistisko frakciju 2. konference.

«*Krievijas Cīņa*», 201. nr.,
1918. g. 22. novembri

Iespiests pēc avīzes teksta

**P. STUĀRĀS IZSTRĀDĀTĀ UN
LSD XVII KONFERENČĒ PIENEMTĀ REZOLŪCIJA
«LATVIJAS JAUTĀJUMĀ»¹⁵⁵**

1

Iekšējā satversme

1. Latvijas jautājums proletariāta interesēs atrisināms vienīgi līdz ar proletariāta varas nostiprināšanos Latvijā, kas iespējams tikai starptautiskās sociālistiskās revolūcijas procesā.

2. Nekādā ziņā Latvijas proletariātam saviem spēkiem vien nav iespējams pārvarēt Latvijas mantīgo šķiru savienību un saturēt savās rokās politisko varu, jo Latvijas mantīgās šķiras vienmēr atradīs atbalstu tai vai citā imperiālistisko valstu koalīcijā.

3. Latvijas ģeogrāfiskais stāvoklis — ceļš no Eiropas vidienas un Eiropas tālajiem rietumiem uz Krieviju un Krievijas ziemeļu rietumiem saista pie tās visu valstu imperiālistu uzmanību un pamudina viņus visiem spēkiem nodibināt Latvijā resp. Baltijā kapitālistisku mieru un kārtību.

4. Latvijas mantīgās šķiras un viņu partijas, sākot ar latviešu meņševikiem un beidzot ar Krastkalna un Veinberga un baronokrātijas politiskajām grupām, kamēr stipra bija Viduseiropas imperiālistu savienība,* atbalstījās uz to; kad sabruka viņas militārā vara, Latvijas mantīgās šķiras, īpaši Latvijas buržuāzija un viņas inteliģence (ieskaitot arī maziniekus), sāka meklēt aizstāvju-

* Vācijas un Austroungārijas militāri politiskā savienība. *Red.*

pie angļu-franču imperiālistiem vai Skandināvijas buržuāzijas.

5. Latvijas proletariātam nenovēršamā kārtā cīņā pret savu zemes un naudas aristokrātiju jāiet nāvīgā kaujā arī pret šīs aristokrātijas sabiedrotiem, skatoties pēc laikmetiem un apstākļiem, vai pret Vācijas žandarmiem un policiju, vai pret angļu-franču-amerikāņu desantu, vai pret Zviedrijas «Latvijas aizsardzības» pulkiem,¹⁵⁶ vai arī pret visiem tiem kopā — pasaules imperiālistu apvienošanās un pasaules kontrrevolūcijas gadījumā.

6. Apvienotās buržuāzijas spēkus Latvijas proletariāts var pārvarēt vienīgi kopā ar Vācijas, Zviedrijas, Krievijas un franču-angļu proletariātu starptautiskā sociālistiskā revolūcijā. Vienīgi tā dos Latvijas proletariātam iespēju ņemt savās rokās Latvijas sabiedrisko iekārtu un noteikt viņas attiecības pret kaimiņu valstīm pēc savām interesēm.

7. Latvijai jābūt apvienotai iz trim galveniem novadiem — Kurzemes, Vidzemes un Latgales, jo visus tos saista kopīga valoda un saimnieciskā un garīgā kultūra.

8. Katra atsevišķa novada pamatā jābūt saimnieciskai komūnai; Strādnieku deputātu padome, vēlēta no visiem ražīgā darba strādniekiem un strādniecēm, ir komūnas politiskā vadītāja un visas vietējās varas ietvērēja.

Latvija ir savienota komūna. Latvijas komūnas daļas: Kurzemes komūna, Vidzemes komūna, Latgales komūna un Rīgas komūna, kura izdalāma īpašā novadā ar visām apkārtējām lauku un mežu saimniecībām, viņas saimnieciskā dzīve prasa sevišķu pārvaldes mehānismu un iekārtu.

9. Latvijas komūnā visa vara atrodas Strādnieku deputātu padomes rokās; vēlēšanās piedalās visi Latvijas ražīgā darba strādnieki un strādnieces. Latvijas Strādnieku deputātu padomes rīkojumi ir obligatoriski priekš visām Latvijas komūnām. Demokrātiskā centrālisma princips nosaka Latvijas saimniecisko, politisko utt. pārvaldi.

10. Latvijas savienotā komūna jeb Latvijas komūna ir Krievijas Sociālistiskās Federatīvās Padomju Republikas sastāvdaļa.¹⁵⁷ Tā piedalās Krievijas Sociālistiskās Republikas centrālo iestāžu vēlēšanās un viņu darbībā uz Krievijas Sociālistiskās Federatīvās Republikas izstrādātās konstitūcijas pamatiem. Krievijas Sociālistiskās Federatīvās Republikas kongresu, Centrālās Izpildu Komitejas un

Tautas Komisāru Padomes dekrēti ir obligatoriski priekš Latvijas komūnas.

11. Krievijas Sociālistiskās Federatīvās Padomju Republikas centrālās iestādes uztur sakarus ar Latvijas komūnu vienīgi caur Latvijas centrālo iestādi un viņas attiecīgām nodaļām.

Starptautiskās attiecības

Ievērojot to:

1. ka Latvijas proletariāts, nenoliedzamais Latvijas iedzīvotāju vairākums, ilggadējā kopējā revolūcijas cīņā nešķirami sakausējies ar Krievijas proletariātu;

2. ka Latvija arī saimnieciskās interesēs uz visciešāko saistīta ar Krieviju, kurai viņa ir nepieciešami vajadzīgās durvis uz rietumiem un no kuras viņa savukārt saņem nepieciešami vajadzīgās dabas un pārstrādātās vielas;

3. ka Latvijas proletariāts vienbalsīgi izteicās par sociālistisku revolūciju un agrāk nekā pārējā Krievija [par] šo faktisko padomju varu,¹⁵⁸ bet, tiklīdz nodibinājās Krievijas Sociālistiskā Federatīvā Padomju Republika, nevienu acumirkli nešaubījās iestāties tās rindās, padzenot kā lieku savu vietējo pilsoniski demokrātisko Satversmes sapulci,* neraugoties uz to, ka Latvijas Sociāldemokrātijai arī tanī būtu nešaubāmais absolūtais vairākums;

4. ka tikai toreiz vēl visspēcīgākā vācu imperiālisma ketna spēja aplēst Latvijas teritoriju no Krievijas Padomju Republikas, kamēr viņas darba tautas avangards labprātīgi joprojām palika Krievijas sociālistiskās brīvības cīnītāju rindās un tikai kontrrevolucionārās pilsoņu bandas un tiem pakalpīgās sociālnodevēju grupas atklāti sludināja «neatkarīgu» Latviju viena vai otra imperiālisma paspārnē, aiz kuras tie mēģināja slēpties bailēs no revolucionārā sociālisma;

5. ka arī Kurzemi tikai agrākā iekarošana un pilnīga izpostīšana līdz šim atturēja no atklātas pievienošanās Krievijas revolūcijai;

6. ka tagadējam vācu imperiālisma sabrukumam galīgi jāsalauž arī Baltijas junkuru vara;

* T. i., noraidot īpašas Latvijas Satversmes sapulces ideju. *Red.*

7. ka šis solis jāsper uz visātrāko, lai neļautu Latvijas vācu-latviešu apvienotai buržuāzijai ar angļu-amerikāņu imperiālistu palīdzību sagrābt bijušo junkuru varu zein cīta nosaukuma, lai turpinātu Latvijas proletariāta kalpināšanu;

8. ka Latvijas proletariāta atsvabināšanai jābūt gan Latvijas proletariāta paša uzdevumam, bet ka tas nav iespējams bez saziņas ar pārējiem okupētajiem apgabaliem un ar Krievijas revolūciju;

9. ka tagad sacēlusies Vācijas revolūcija gan atvieglina šo cīņu, vismaz neitralizējot vācu karapulkus, bet ka draud briesmas no jaunas — angļu-franču okupācijas armijas,

Latvijas Sociāldemokrātijas konference nolemj:

1. Latvijas proletariāts atzīst par savu tūlītēju lozingu — «Latvijas Sociālistisko Padomju Republiku kā Krievijas Sociālistiskās Federatīvās Padomju Republikas nešķiramu sastāvdaļu»;

2. Latvijas proletariāts gatavojas uz visdrīzāko bruņotu sacelšanos pret savu junkuru — buržuāzijas valdību saziņā ar Krievijas un pārējo okupēto apgabalu revolucionāriem spēkiem;

3. visiem līdzekļiem jācenšas ieraut līdzi savā cīņā zem sarkanā karoga arī vācu okupācijas zaldātu pulkus.

«Ziņotājs», 8. nr., 1918. g. decembri;
LKP 25 gadi.
Rakstu un materiālu krājums.
Maskavā, 1929, 436.—439. lpp.»

Iespiests pēc «Ziņotāja»
teksta, kas salidzināts ar
tekstu krājumā «LKP
25 gadi»

VĀCIJAS «NEATKARIGIE» REVOLUCIONĀRI

Man iznāca uzturēties Berlīnē 17 dienas gandrīz revolūcijas priekšvakarā (no 6. līdz 23. septembrim). Pēc Vācijas neatkarīgo sociālistu partijas ielūguma piedalījos viņu partijas konferencē (11./12. sept.) kā KKP pārstāvīs un nolasīju referātu par Krievijas revolūciju. Konference bija nelegāla, tāpēc netika protokolēta un līdz šim par to nekas nav publicēts. Tagad, kad revolūcija uzvarējusi, konspirācijas apsvērumi atkrit, un es, nemit vērā «neatkarīgo» tagadējo vadītāju nodevīgo rīcību, uzskatu, ka

man ir tiesības darīt zināmus interesantākos faktus tiklab no šīs konferences, kā arī no pārējām konspiratīvajām sapulcēm un apsriedēm, kurās man tolaik izdevās būt klāt.

Savā konferencē nolasītajā referātā ierobežojos ar to, ka, cik tas bija iespējams $2\frac{1}{2}$ stundu laikā, tīri objektīvi izklāstīju mūsu revolūcijas norisi, sākot ar 1917. g. februāri. Norādīju, ka pieredzējusi acs, kas pārdzīvojusi Krievijas revolūciju, Vācijas sairšanā un sabrukumā saskata visas pazīmes, kas liecina, ka Vācijā strauji tuvojas revolūcija. Turklāt es īpaši uzsvēru tās parādības, kas Krievijas revolūcijas pirmajos 8 mēnešos nenovēršami veda uz Oktobra apvērsumu. No 60 konferences locekļiem un dažiem desmitiem runātāju (2 dienās), izņemot koreferentu (krievu meņševiku putrotāju Steinu), man iebilda tikai trīs: Kautskis, Bernsteins un bēdīgi slavenais Strēbels. Kautskis sevišķi iebilda pret strādnieku, zaldātu un zemnieku deputātu padomēm. Savā (divas stundas ilgajā) galavārdā, īsi izanalizējis oponentu galvenos argumentus un plaši salīdzinājis mūsu partijas rīcību ar vācu s.-d. rīcību pēc kara pieteikšanas, secināju, ka mums, kas palīkām uzticīgi Štutgartes un Bāzeles starptautisko kongresu lēmumiem, ir bijusi taisnība arī vēstures priekšā, turpretī visi Kautska pareģojumi, kas vairākkārt mainījušies, konsekventi izrādijušies aplami. Es beidzu ar vārdiem: «Vai jūs to gribat, vai negribat, revolūcija jums notiks tuvākajā nākotnē, un tā katrā ziņā risināsies caur strādnieku un zaldātu, varbūt vienīgi ne zemnieku deputātu padomēm; zemnieku deputātu padomes jums, protams, nav tik nepieciešamas kā mums.» Kautskis uzmanīgi uzklausīja manu aso atbildi viņam, un es gandrīz vai ļāvos ilūzijām, ka esmu līcis viņam svārstīties. Pareizāk sakot, ka esmu tuvinājis brīdi, kad viņš atkal izdarīs savu kārtējo kursa maiņu.

Otrā dienā man bija jāapmeklē Kautskis, lai nodotu viņam Soc. Akadēmijas diplomu¹⁵⁹. Agrāk ar Kautski personīgi pazīstams nebiju bijis, un tāpēc tikai vēl vairāk varēja nostiprināties manas ilūzijas attiecībā uz viņa kursa maiņu, kad viņš pēc manas asās uzstāšanās pret viņu iepriekšējā dienā pasniedza man savu zemisko, pret proletariāta diktatūru vērsto grāmateli¹⁶⁰ (par tās iznākšanu un saturu es toreiz vēl nekā nezināju) ar ierakstu: «no kritiskā drauga Kautska». Bet, kad gāju prom, viņš

man paspieda roku, teikdams: «No visas sirds novēlu, lai izrādītos, ka man nav taisnība,» — uz ko viņam atbildēju, ka es patiesi vēlos tieši to pašu, un biju pilnīgi pārlieciņāts, ka taisnība būs tieši man.

Izrādījās, ka mūsu (ar Kautski) abpusējā vēlēšanās piepildījās varbūt ātrāk, nekā pat es toreiz patēs cerēju. Kautska nokritizētās padomes Vācijā radās un uzreiz saņēma savās rokās visu varu. Bet, kamēr es no šīm Vācijas padomēm gaidu diktatūru, lai notiktu pilnīgs sociālistisks apvērsums, Kautskis, uzņēmies «slepenpadomnieka» Zolfa oficiālā padomnieka lomu, trešā dienā pēc revolūcijas atklāti pāriet kontrrevolūcijā un tagad atklāti ņirgājas par saviem paša agrākajiem uzskatiem par sociālistiskā apvērsuma iespēju. Taču Kautskis kā vienmēr ir tuvredzīgs: viņš neapjēdz, ka padomes, lai to tagadējais sastāvs būtu kāds būdams, neizlaidīs no savām rokām varu, lai atkal tiktu atjaunota buržuāzijas kundzība. Saskaņā ar parādību loģiku padomes aizmēzīs visus pretniekus, neizslēdzot arī Kautski.

Konferencē viens no prezidijs locekļiem bija Hāze, tagad «tautas pilnvarotais ārlietās», kas pārtrauca sakarus ar padomju varu un šo rīcību izskaidroja ar «Padomju Krievijas iejaukšanos Vācijas iekšējās lietās». Šī iejaukšanās bija tāda, ka pa radio tika pārraidīts uzsaukums Vācijas strādnieku šķirai un bada gadījumā tai tika piedāvāta maize.* Hāze bija par aizstāvi zināmajā Kēnigsbergas prāvā¹⁶¹ un laikam gan labi atceras, cik maz Vācijas s.-d. partija savas pastāvēšanas labākajā laikmetā kautrējās «iejaukties Krievijas iekšējās lietās», ne tikai morāli, bet arī materiāli atbalstīdama mūsu tolaik nelegālās partijas organizācijas. Viņš, domājams, atceras, ka pats piedalījās Krievijas Komunistiskās partijas pārstāvja uzaicināšanā uz savu partijas konferenci, lai tas tajā referētu (t. i., agitētu), ka viņš bija starp tiem, kas pieņēma bolševikiem simpatizējošu partijas valdes rezolūciju un ka viņš savā konferencē, kā arī strādnieku vēlēšanu komitejā teiktajā runā tai pašā vakarā (manā klātbūtnē un atkal nelegāli) apsveica Padomju Krieviju. Konferencē viņš man iebilda tikai vienā punktā, proti, sakarā ar Brestas mieru un papildu vienošanos. Viņš vēlējās Vācijas karaspēka vēl ātrāku un pilnīgāku sakāvi. Bet

* Sk. 153. piezīmi. *Red.*

sakarā ar papildu līgumu viņš mums pārmeta, ka mēs neesot pievērsuši uzmanību viņu brīdinājumiem par Vācijas rietumu frontes slikto stāvokli. Galavārdā toreiz saviem oponentiem jautāju, vai viņi pat tagad var galvot, ka Vācija nepārsiedīs vienu divus korpusus, lai ieņemtu Maskavu. Toreiz viņi klusēja. Tagad Hāze slepenajos dokumentos var izlasīt Maskavā darbojušos Vācijas diplomātisko aģentu argumentus un mēģinājumus pārliecināt drīzāk ieņemt Maskavu un apspiest bolševikus. Tas notika tieši tais pašas šā gada septembra dienās! Bet vēl skaidrāks tas viņam kļūs, izlasot to pašu ierēdņu slepeno līgumu ar Japānu.

Kad gan Hāze runāja patiesi? Vai tad, kad viņš tā lūcinājās ap mums (mani īpaši lūdza, lai es pasakot mūsu biedriem, ka neatkarīgie visi ir par mums, izņemot vienīgi minēto trijnieku, t. i., Kautski, Bernšteinu un Štrēbelu), vai tagad, kad viņš sūta mums telegrammas, kas nekā neizsaka, bet saviem ierēdņiem un ģenerālpadomei Nauenē [radiocentrā] atstāj monopolu izsūtīt pret mums vērstas naidīgas deklarācijas Vilsona garā?

Biju sevišķi pārsteigts, kad pēc revolūcijas sešu tautas komisāru* — izlīdzēju sarakstā izlasīju Barta vārdu. Pirma reizi tiku viņu redzējis tais pašas septembra dienās, atkal konspiratīvā (vai, kā viņš man sacīja, inspiratīvā) rūpniču delegātu sapulcē. Ar prieku biju pieņemis uzaicinājumu ierasties šai fabriku pārstāvju sapulcē, lai ziņotu par mūsu revolūciju un it īpaši par strādnieku kontroli. Šeit jutos kā mājās daudz vairāk nekā partijas konfērencē un, izskaidrojis sarkano teroru, ko pie mums bija radījusi nepieciešamība, beidzu ar to pašu tuvā apvērsuma paredzējumu, taču vēl piemetināju: lai man cik zēl, tomēr jāteic, ka šis apvērsums Vācijā būs asiņaināks nekā pie mums. Un kas tad notika? Barts, šis sapulces vadītājs, sapulcējušos vārdā mani lūdza paziņot Krievijas padomēm un piebilda, ka Vācijas strādnieki mums pārmetot tikai vienu, proti: krievu strādnieki revolūcijas sākumā bijuši pārāk saudzīgi. «Mēs,» viņš sacīja, «tādi nebūsim.» Privātā sarunā konspiratīvas tikšanās laikā viņš gāja vēl tālāk. Bet tagad? — Tagad viņš sēž valdībā, kura apšauj Rēveles strādniekus,¹⁶² bet atstāj dzīvus visus valdītāju namus, valdībā, kura laipni atstāj mierā visu ķeizarisko

* — «Tautas pilnvaroto padomes» locekļu (sk. 154. piezīmi). *Red.*

un karalisko buržuāziju, bet sarauj sakarus ar padomju varu, tāpēc ka tā aģitē strādnieku vidū. Kopš kura laika viņš baidās no bolševisma sērgas?

Man toreiz radās iespaids, ka neatkarīgo (it īpaši viņu nelegālās strādnieku grupas) vidū ir biedri, kas ies kopā ar Libknehtu un ar komunistiem. Es arī tagad nezaudēju šo cerību, un jo vairāk man sāp, kad redzu, kā viņi sevi kompromitē, apkaunojoši sadarbojoties ar šeidemaņiem un ne tikai ar šeidemaņiem. Vācijas revolūcijas vēsture jau iespiesta vārdu pa vārdam: lasiet krievu avižu komplektus, sākot ar 1917. gada februāri, līdz oktobrim. Vēsture atkārtojas (tikai paātrinātā tempā) pārāk burtiski.

P. Stučka

«Праeда», 255. nr.,
1918. g. 24. novembris

Tulkols no krievu valodas

PAMIERS AR VIDUS ŠĶIRĀM¹⁶³

«Cilvēka garīgā puse ir ap viņu esošās materiālās pasaules produkts. Dzīves īstenība no visām pusēm caur jutekļu orgāniem ielaužas un iespiežas cilvēka garā: mūsu dzīves vajadzības, mūsu piedzīvojumi, viss, ko mēs redzam un dzirdam, viss, ko mums citi kā savas domas pāvēsta, tikpat lielā mērā kā tas, ko mēs paši novērojam...» «Un ne vien šīs dienas īstenība, bet arī pagātne.»* Tā vēsturiskais materiālisms izskaidro ne vien atsevišķa cilvēka, bet arī veselas grupas, veselas šķiras apziņu. Atsevišķi svarīgs notikums var izdarīt pilnīgu lūzumu, asu pārmaiņu cilvēku pārliecībā, grupas vai šķiras apziņā. Un, beigās, zinādami vienu vai otru attīstības gaitas likumu, mēs varam paīsināt pašu šo gaitu. Tā apmēram skatāmies mēs, marksisti, uz sabiedriskās dzīves attīstību.

Mēs atminamies to zemnieku pūli, kas, pirmo reizi redzēdams vēl nekustošos lokomotīvi («sutu kumeļu»), neticīgi atmet ar roku: «neskries, neskries». Bet, tiklīdz tā sāk tiešām kustēties, sauc tikpat pārliecināti: «vairs neapstāsies, vairs neapstāsies». Un nonākam pie mūsu meņševiku un eseru nenolaidīgiem** uzbrukumiem mums, ka mēs vēsturi nepareizi saprotot, sludinādami drīzu pārējās

* Cītāts no A. Pannekuka grāmatas «Šķiru cīņa un nācija». Red.

** — neatlaidīgajiem. Red.

Eiropas sociālistisko revolūciju. Viņu strīdus pret mums grozījās gandrīz vai vienīgi ap to, ka Krievijā pāreja no politiskas revolūcijas uz sociālistisko esot iespējama tikai tad, ja agrāk iesāktos jeb norisinātos revolūcija Vācijā vai vispār Rietumos. Un nu šī revolūcija Vācijā ir fakts un pie tam fakts, kas norisinās itin kā pēc grāmatas, pēc mūsu revolūcijas parauga! Vai tas var palikt bez iespāida uz minētajiem mūsu bijušiem pretiniekiem? Un uz tām masām, kas ap un aiz viņiem? Šķiet taču, ka ne!

Par šo tematu b. Ķēniņs izlikā savas domas Maskavas komunistu partijas biedru sapulcē 27. novembrī visai interesantā referātā.* Viņš izgāja no pilsoņu kara, ko proletariāta diktatūra izkaro pret buržuāziju kā pilsētās, tā uz laukiem (kulakiem). Šī cīņa iet uz dzīvību un uz nāvi līdz pilnīgai buržuāzijas apspiešanai vai iznīcināšanai. Un no šīs cīņas komunistu partija un viņas rokās esošā valsts vara nevar atsacīties iepriekš pilnīgas uzvaras. Ārzemju revolūcija var šo cīņu tikai paātrināt vai paasināt, bet ne gausināt vai mīkstināt. Par to mūsu starpā domu starpību nav.

Bet starp buržuāziju un proletariātu ir vidus šķiras, sīkpilsonība, kā pilsētās, tā uz laukiem. Un jo sevišķi Krievijā un it īpaši uz laukiem (lielajā zemniecības daudzumā). Par izturēšanos pret zemniekiem revolūcijas laikmetā Engelss izteicās 1894. g. savā brošūrā par zemniekiem,** ka sociālisms nebūt nedomā kerties ar varu pie sīkzemnieka (kurš nenodarbina svešu darbaspēku) zemes atsavināšanas. Viņš ieteic tos ar paraugu saimniecībām pārliecināt, lai tie pārietu uz kopējām saimniecībām, tās visādi pabalstot. Un, saka tālāk Engelss, tāda pat izturēšanās, varbūt vismaz uz laiku, būs ieteicama arī pretim *vidējiem zemniekiem*.***

Apīmēram tā arī mēs vienmēr skatījāmies uz zemnieku zemes jautājumu, piemēram, pieņemot socializācijas dekretu un cenšoties veicināt zemnieku komūnas.

Bet šām sīkpilsoniskām masām par idejiskiem vadoņiem ir sevišķas politiskas partijas — sociālisti-revolucionāri un meņševiki, un ap viņiem zināms daudzums intelīgen-

* Referātā par proletariāta attiecībām pret sīkburžuāzisko demokrātiju. *Ķēniņs V. I.* Raksti, 28. sēj., 177.—192. lpp. *Red.*

** Brošūrā «Zemnieku jautājums Francijā un Vācijā». *Red.*

*** *Markss K.*, *Engelss F.* Darbu izlase divos sējumos, 2. sēj., 410.—411. lpp. *Red.*

ces, kas, līdzīgi sīkburžuāzijai vispār, ļoti viegli mētājas no vienas puses uz otru un ir visai nepastāvīgi politikā. Šīs grupas bija visu laiku naidīgas pret bolševistisko virzienu vispirms tādēļ, ka viņas nebūt nebija patiesībā sociālistiskas. Viņas prasīja pēc kopdarbības ar buržuāziju pilsoniskā demokrātijā un baidījās no sociālisma. Viņu ideāls bija demokrātiska republika uz satversmes sapulces lēmuma pamata. Viņas bija patriotiskas, dižojās «sargāt savu tēvu zemi», tādēļ viņas franču revolūcijā gāja ar revolūciju pret uzbrucējiem un tādu pašu aizsargāšanos, kaut ar angļu-franču imperiālismu roku rokā, sludināja arī pie mums pret vācu imperiālismu. Tādēļ bolševiku uzstāšanās pret ar mums* «sabiedrotajiem» imperiālistiem, šīs savienības pārraušana un Brestas miers, kas dibināts uz ciešo ticību, ka tas dos atpūtu mums un atšķetinās drīzāk ārzemju revolūciju, nevarēja atrast piekritējus grupās, kas neticēja ārzemju revolūcijai un gaidas uz to sauca par utopiju. Brestlitovskas miers atstūma no mums arī pēdējo sīkpilsonības grupu — «kreisos» eserus, izaugušus uz bolševisma rēķina un viņa paēnā. Visām šīm grupām pārejot apvienībā ar kontrrevolūciju, mums bija atklāti un noteikti jānostaņas arī pret tām. Kad mēs bijām spiesti pāriet uz sarkano teroru, tas, dabiski, izplatījās arī pret šiem bijušiem revolucionāriem.

Tagad apstākļi pilnīgi pārgrozījušies. Vēsturiskā gaita skaidri pierādījusi, ka pilsoniskā demokrātija ar savu Satversmes sapulci noved pie savienības ar tumšo reakciju, kā to pierāda Arhangeļskas, Ufas, Omskas un Donas valdības**. Vācu militārisma sabrukums reizē atrāva arī plīvuru no angļu-franču-amerikāņu atsvabinātājiem un parādīja viņu imperiālismu visā viņa kailumā. Tādēļ jau VI padomju kongress izsacījās par cīņas atmīkstināšanu pret opozīcijas elementiem (amnestija) un pret vidējiem zemniekiem (lēmums par lauku nabadzīgo komitejām)***. Tad izlauzās cauri Vācijas, Austrijas utt. revolūcija, ar ko krita arī Brestas miers. Vācijā revolūcija 18 dienās jau izdzīvojusi cauri to, kam Krievijā pagāja mēneši. Un pa to laiku angļu-franču-amerikāņu imperiālisms gatavojas uz nopietnu karu pret bolševikiem, tas ir, pirmā kārtā pret

* T. i., ar Krieviju. *Red.*

** Kontrrevolucionārās vietējās valdības. *Red.*

*** Par vidējo zemnieku pārstāvju iekļaušanu šajās komitejās. *Red.*

Krievijas Padomju Republiku. Cīņas nolūks ir ievest imperiālisma verdzību visā pasaulē. Un pretciņa pret to ir vienīgi revolūcija pašu imperiālistu zemē.

Tā atkritrīt nost visas Krievijas eseru un meņševiku grupu galvenās ierunas pret bolševiku Oktobra revolūciju. Jā, meņševiki-internacionālisti oficiāli un atklāti atzinuši, ka bolševikiem palikusi taisnība un ka tādēļ viņi, t. i., internacionālisti, pabalstīs Padomju valdību. Meņševiku partija gan neiet tik tālu, bet arī griežas pie ārzemju sociālistiem pret savienīnieku karaspēka iejaukšanos Krievijas iekšējās cīņās. Pacēlās balsis pat labējo eseru starpā, kas atzīst vienu otru no savām kļūdām. Ja viena grupa pēc otras atsakās no savas cīņas pret Padomju valdību un ir ar mieru pasludināt sevi par neitrālu, kas ar mieru vest savu darbu, kā tas pienākas saticīgiem kaimiņiem, biedrs Ļeņins atrod, ka tāds lūgums ir jāatzīst kā fakts un komunista partijai ir jāpieļauj ikreizēja noruna ar vienu un otru no šīm grupām dot viņām nodarbošanos Padomju republikas klēpī, ja tās vaļsirdīgi apsolās būt politiski neitrālas. Uz šo motīvu pamata Komunistiskās partijas CK jau likusi priekšā atcelt lēmumu par meņševiku izslēgšanu no CIK un šo partiju joprojām atzīt par legālu.

Tātad pamiers ar vidus šķirām un viņu ideologiem. Varbūt pat galējs miers, ja bijušie pretinieki to nopietni gribēs. Bet tikai bez jebkādām ilūzijām, jo, iebilst Ļeņins, nav šaubu, ka pirmā nopietnākā uzvara no imperiālistu puses viņus no jauna var padarīt par suņupuišiem, kas mūk no mums pretinieku pusē. Uz to mēs arī būsim gatavi, bet patlaban mēs tikai nodrošināsim un spēcīnāsim aizīmuguri, ja sikpilsoniskie kooperatori, banku ierēdņi, komiji, burtliči utt. nopietni stāsies mūsu darbā.

Diskusijas ienesa maz ko jaunu. Lielā daļa ierunu pamatojās uz pārpratumiem. Vienīgā nopietnā un principiālā ieruna pret b. Ļeņinu bija tā, ka vienīgais pareizais ceļš esot galīgi sadragāt un sasmalcināt visas šīs sikpilsoniskās organizācijas un tad vest runas vienīgi ar atsevišķām personām. Agrāk — ne miera, ne pamiera! Te ir radikāla domu starpība, pie kuras mums mazliet jāpakevējas.

Es atrodju, ka pats par sevi b. Ļeņina priekšlikums nebūt nav oportūnisma auglis, un pats Ļeņins vissirsnīgāk smējās par šādu pārmetumu viņam. Jāievēro, ka te ir divas

lietas — vadopi un masas. Lūzums masu apziņā mums ne vien jāizlieto, bet jāveicina visiem līdzekļiem, un tas ir pilnīgi iespējams. Cita lieta ir ar vadoņiem, ja tie ir, tā sakot, ieēdušies savā opozīcijā un izceļ savas personiskās lietas augstāk par vispārīgām. Es pilnīgi saprotu Gorkiņa atgriešanos pie mums,¹⁶⁴ bet ar pilnīgu tiesību šaubos, vai to varētu Martovs, Dans, Libers u. c. Bet tad Ķeņina taktika atšķir masas no šiem vadoņiem. Gan aizrādīja, ka aiz meņševikiem vairs nekur neesot strādnieku masu. Bet vēl nesen bija tādas, ja arī nelielas, Samarā, Kazanā. Un tā ir un paliek tragēdija, ja Iževskā un Votkinskā bija ar komunistu lielgabaliem jāved diskusija ar meņševiku un eseru apmuļkotām strādnieku masām.¹⁶⁵ Te jādod iespēja galīgi miera celā likvidēt bijušās domu starpības.

Mēs taču nekad neizejam no tā uzskata, ka pat visi pilsoņi būtu burtiskā nozīmē jāiznīcina, tas ir, jāizkauj. Nē, jāiznīcina tie ir *kā šķira* un pat fiziski jāiznīcina tie no viņiem, kas ved nesamierināmu cīņu. Bet paši par sevi šie upuri nav cīņas *mērķis*, bet tikai cīņas *lidzeklis*. Un kļūdās tie, ja tādi ir, kas domā, ka pēc pretinieku upuru skaita jāvērtē revolūcijas uzvara. Es vienmēr esmu uzsvēris, ka, revolūcijai uzvarot, nāks laiks, kad veselas tautas slāņos notiks «*lielais lūzums*» un tie sāks plūst revolūcijas rindās. Lielais komunistu partijas biedru skaits to gaiši liecina. Bet šai iepļūšanai komunistu partijā ir arī savas launās puses, tās pazemina biedru caurnīera apziņas līmeni. Ja komunistu, t. i., marksistu, partijā iestājas tādi bijušie kreisie eseri kā Kolegajevi, kas noteikti *nav* marksisti, tad es tur nevaru līdzi priečāties. Un es labāk tad sekošu b. Ķeņina priekšlikumam un vedīšu ar tādiem elementiem sarunas par pamieru, par kopdarbību uz neitrālitātes pamata, atzītot komunistu proletariāta diktatūru. Šim solim reizē būs liela nozīme ārzemju revolūcijas atrisināšanā, jo tas atraus jebkuru pamatu tai agitācijai, ko līdz šim veda meņševiki un eseri. Tas ir, ja viņi patiesi būs ar mieru vest neitrālitātes politiku pret mūnis. Ja ne, tad — tā uzsvēra b. Ķeņins — Ārkārtējā komisija (ВЧК) jau savu darbību nedomā pārtraukt.*

Vēl viena piezīme! Biedrs Ķeņins runāja par Krievijas apstākļiem. Ne tā ir Latvijā! Mēs redzam, ka tur meņševiki

* *Ķeņins* V. I. Raksti, 28. sēj., 200. lpp. Red.

internacionālisti un kā viņi sevi tur dēvē ne vien nav neitrāli, bet tieši stājas pašausto baronu kontrrevolucionārā «Tautas padomē»¹⁶⁶, izejot no tā, ka imperiālistu «naudai nav smakas». Latvijas proletariāts ir daudzkārt vairāk nošķirojies no buržuāzijas un vidus šķirām tur cītāds raksturs. Tur acīmredzot stāv priekšā vienīgi nesaudzīga cīņa. Tur patlaban tikai no jauna sākas pilsoņu karš. Bet nav šaubu, ka tur viņš ātri izbeigsies ar galīgu proletariāta komunistisko uzvaru.

P. Stučka

*«Krievijas Cīņa», 207. nr.,
1918. g. 29. novembrī*

Iespiepts pēc avīzes teksta

PADOMJU LATVIJAS PRIEKŠVAKĀRĀ

Vēl dažas dienas — un pār Rīgu un pārējo Latviju plīvos sarkanais Padomju Republikas karogs. Jau atjaunotas padomes vairākās Latvijas vietās, kur tās bija izveidojušās jau 1917. g., bet aizgāja bojā zem vācu imperiālisma trieciena (Latgalē, Valkā un tā sauc. Malienā). No jauna nodibinājušās padomes vairākās vietās no vācu imperiālisma jūga atbrīvotajā Kurzemē, kas, 1915. gadā atrauta no Krievijas, nepiedalījās 1917. gada revolūcijā. Neoficiāli jau pastāv ari Rīgas Strādnieku padome. Driz vien proletāriskās sacelšanās viesulis visā Latvijā aizslaucīs feodālās iekārtas* pēdējās paliekas, bet reizē ies bojā ari buržuāziskā iekārta. Uz laupītāju kara krāsma-tām pacelsies sociālistiskā Padomju Latvija.

Nereti esmu redzējis savu sarunas biedru sejās neizpratni, kad viņi dabūja zināt, ka latviešu ir tikai pavism kādi pusotra miljoni un ka apvienotā Latvija aptver pat ne divas veselas guberņas. Jo patiesi, ne vien 1917.—18. gada revolūcijā, bet jau 1905. gadā Latvijai un latviešiem bija izcila nozīme. Latviešu strēlniekus pelnīti dēvē goda pilnajā nosaukumā par Pasaules Revolūcijas gari-baldiešiem. Kā izskaidrojama šī latviešu tautas saujiņas izcilā loma? Kas valdzina dažādos imperiālistus, kāpēc viņi dzenas uz Latviju, kam nav nedz zelta, nedz sudraba, nedz dabas bagātību, ne redzamu, ne zemes klēpī slēptu?

* T. i., vācu baronu kundzības. *Red.*

Latvijas vienigais lepnumis ir viņas darbs.

Jau pirms kapitālisma rašanās Latvijā radās tās strādnieku šķira. Un tie nav tukši vārdi. Patiesi, jau pirms zemnieku atbrīvošanas no verdzības* (1817. g.) latviešu zemnieki tiklab pēc likuma, kā arī dzīvē dalījās saimnieku un kalpu jeb bezzemnieku šķirās. Tā arī bija rakstīts pašā mirstošās feodālās kārtu iekārtas likumā — «šķiras». Baronam bija darišana ar vergu-saimnieku, kas savukārt bija darbadevējs vairākiem otras kategorijas vergiem-kalpiem. Savdabīga dzimtbūtnieciskās atkarības konstitūcija, vienīgā tāda veida.

Šī atšķirība starp šķirām laukos ievērojami attīstījās tālāk klaušu laikos (1817.—1860. g.), kad saimnieks pēc likuma burta jau bija kļuvis privileģēts, piemēram, viņš bija atbrīvots no miesas soda, tiesa gan, arī šo privileģēto saimnieku netaupīja barona vagara spiekis, bet kalpa stāvoklis no tā neuzlabojās.

Tātad latviešu strādnieku šķirai ir jau vismaz divas paaudzes tīri proletāriskas pagātnes. Gadu simtos krātais šķiru naids uzliesmoja, tīklīdz strādnieku šķiras apziņā iekrita pirmā dzirkstele. Visi atceras, kāda loma Latvijas strādnieku šķirai bija 1905. gada revolūcijā. Bet, ja 1905. gadā Latvijas laukos kalps vispār vēl gāja kopā ar saimnieku pret nīsto baronu, tad pēc 1906. gada šķiru nesaskaņas uz laukiem kļuva nesamierināmas. Nedz baronu un cara režīma soda ekspedīcijām 1906. gadā, nedz šovinisma uzplūdiem 1914. gadā, nedz, beidzot, baronu un ķeizara [Vilhelma II] uzbrukuma soda ekspedīciju šausmām 1918. gadā neizdevās novirzīt latviešu proletariātu no šā ceļa.

Pirmās Valsts domes vēlēšanās strādnieku šķira Latvijas Sociāldemokrātijas ietekmē nepiedalījās, bet otrās Domes vēlēšanās tā no Rīgas dabūja iekšā savu kandidātu (Ozolu), bet uz laukiem piedzīvoja neveiksni tikai tāpēc, ka mākslīgi tika noraidīti tās kandidāti (Stučka un Sokolovs).

Trešās Domes vēlēšanās Rīgā atkal uzvarēja Sociāldemokrātija (Priedkalns), kuru IV Domes vēlēšanās izgāza cauri tikai visas buržuāzijas apvienotā koalīcija.

Pilsētas domes vēlēšanās 1917. gadā sarkanā Rīga nodeva par sociāldemokrātiem (bolševikiem) 48% visu balsu un nodrošināja man kā pirmajam kandidātam sarakstā

* — dzimtbūšanas. *Red.*

neapstrīdamas tiesības tikt izvēlētam par pilsētas galvu, ja Korņilos nebūtu nodevīgi atdevis Rīgu. Satversmes sapulces un tāpat arī vietējās pašvaldības vēlēšanās 1917. gadā vēl neieņemtajā Latvijas daļā mēs ieguvām $\frac{2}{3}$ balsu vispārējā balsošanā.

Bet padomju vēlēšanās un sacelšanās kustībā, kas patlaban pieņemas spēkā, nav tādu partiju, kas varētu apstrīdēt Latvijas komunistu pirmo vietu.

Es nepavisam nevaru iedomāties, ar kādiem argumentiem «mūsu skolotājs» Kautskis varēs attaisnot sev padotā ministra Zolfa paziņojumu, ka Vācijas «sociālistiskā valdība» atzīstot valdību, kuru sastādījušas latviešu buržuāziskās partijas, kas 1917. gada vēlēšanās Rīgā ieguva 10% balsu, bet uz laukiem 15—25% balsu. Un uz kāda pamata šī pati «sociālistiskā» valdība uzskata sevi par tiešīgu uzņemties Baltijas baronu — nezvēru un viņu blodlaižu aizstāvēšanu pret briestošo revolūciju tikai tāpēc, ka šie runā to pašu valodu, ko «biedrs Zolfs» un pilsonis Kautskis? Vai viņi aizmirsuši, ka Brestas miers un tā «kara laupījums» vairs neeksistē?

Pēc visa teiktā nav apstrīdamas latviešu proletariāta tiesības izlemt Latvijas likteni. Un viņš to izlemj tā, ka izsludina Latviju par Padomju Latviju. Baltijas vācu rakstnieks humāniests Merķelis jau pirms 100 gadiem parēgoja saviem tautiešiem, ka nāks lielā tiesas diena par viņu ļaunajiem darbiem. Šī tiesas diena tagad ir klāt — latviešu proletariāts bargi pasludina: «Man pieder atriebšana, un es sodīšu.»*

P. Stučka

«Праєда», 275. nr.,
1918. g. 18. decembri

Tulkots no krievu valodas

LATVIJA PASLUDINĀTA PAR PADOMJU REPUBLIKU

Galīgi gāztas feodālās vācu varas atliekas. Un visos vējos izklist pilsoniskās pagaidvaldības ziepju burbuļi. Nav vietas darba Latvijā citai kārtībai kā vienīgi *verdzībai* vai *sociālistiskai brīvībai*. Un pēdējā, tagad beigās iekarota, var krist tikai pār latvju darba tautas līķiem.

* Citāts no G. Merķeļa darba «Latvieši». Red.

Saprotais, ka ar to nav teikts, ka *Manifesta** pasludināšana jau nozīmētu galigu sociālisma ievešanu. Padomju varas pasludināšana ir *tikai pilsoņu kara iesākums*. Un tikai uzvara pilsoņu karā nozīmē galigu sociālisma uzvaru. Pasludinātajam *Manifestam* jābūt tam karogam, ap kuru jāpulcējas visam tam, kas stāv strādnieku šķiras pusē. Nav vidusšķiru vairs un neitrālu elementu. Ir tikai divas nometnes: revolūcijas un pretrevolūcijas, strādniecības un pilsonības. Naidīgas uz dzīvību un nāvi un nekādiem līdzekļiem nesamierināmas. Nost tenkas par šķiru kopdarbību! Mēs cīnāmies par šķiru starpību iznīcināšanu.

Es atminos, ka 1917. g. revolūcijas iesākumā mūsu pilsoniskie republikāni vilināja ar Latvijas patstāvības projektiem: tā taču esot Latvijas strādnieku šķiras interesēs, jo viņa Latvijā esot taču attīstītāka nekā pārējā Krievijā un tādēļ drīzāk varot nonākt pie sociālisma. Labs ir! Starptautiskie apstākli mūs novēd patlaban tādā stāvoklī, ka mēs varam izpildīt šo pilsonisko republikānu vēlēšanos. Mums ir *Latvijas republika*.

Tikai ne pilsoniski demokrātiska, bet *sociālistiska padomju republika*. Ne uz darbaļaužu izmantošanu dibināta, bet darba tautas atsvabinātāja republika. Metiet krāsnīs savus ministru portfeļus iz «labākajām eņģelišu magazīnām**» un izmetiet no galvām reiz par visām reizēm sapņus uz pilsoniskās kārtības atpakaļgriešanos. Un lieciet kopēji roku pie jaunas darba svētnīcas celšanas pār kara drupām. Tad jūs būsiet pilntiesīgi līdzdarbinieki padomju darbā... Bet tanī brīdī, kad jūs mazticīgi vai vīltīgi atgriezīsit savas acis, lai ilgodami lūkotos pēc imperiālistu eskadras dūmiem, jūs sasniegs Lata sievas liktenis teikā par Zodomu un Gomoru.

Cik vien tālu sniedzas atpakaļ ziņas par Latviju, viņas darba tauta ir dzīvojusi verdzības gaitā. Mums nav ne mazāko ziņu par latviešu komunistiskās bērnības*** laikmetu. Verdzība, klaušas vācu, zviedru, poļu, krievu un beigās paštautas kungu gaitās. Tāda ir 10 vārdos Latvijas darba tautas vēsture. Un šodien mēs metam uguns

* Latvijas pagaidu Padomju valdības 1918. g. 17. decembra *Manifesta*. *Red.*

** — angļu veikalīem. *Red.*

*** — pirmatnējās kopienas. *Red.*

sārtā arī šo vēstures lappusi. Mēs velkam sarkanu strīpu starp pagātni un nākotni.

Šī sarkanā strīpa lai atdala pilsonisko veco pasauli no sociālistiskās jaunās. Demokrātiskās pilsoniskās brīvības vietā mēs sludinām padomju varas, t. i., proletariāta brīvību. Un pilsonisko tiesību vietā, kas dibinās uz «izmantošanas brīvību», mēs ievedam proletāriskās revolūcijas, tas ir, saimnieciskās un politiskās atsvabināšanas likumu.

Ko mēs saprotam ar vienu un otru, to ikkurš var paliessies Krievijas Sociālistiskās Padomju Republikas Konstitūcijā. Šīs ir tās dabiskās proletāriskās tiesības un brīvības, kuras nes *proletāriskā revolūcija un viņas izpildu orgāns — padomju vara — it visur*, kur tā savu kāju sper.

Bet padomju vara tikai apspiež veco kārtību un notīra ceļu jaunai. Sociālistiskā jaunbūvēšana pieder pašam proletariātam, un, ja mēs runājam, ka strādnieku šķiras atsvabināšana var būt tikai pašas strādnieku šķiras darbs, tad tas zīmējas taisni uz šo jauncelšanas procesu. Tikai naivais komunisms* to var saprast kā pilnīgu vai daļēju bezdarbības laikmetu. «Līdz šim strādājām mēs priekš kungiem, nu lai strādā kungi un mēs skatīsimies», «Diezgan strādāts, nu var atpūsties» utt. Mēs revolūcijas gaitā Krievija labi novērojām šādu diezgan dabisku maiņu mazapzinīgo masu psiholoģijā. Viņiem izlikās, ka arī proletāriskajā revolūcijā galvenā lieta ir darba stundu pamazināšana un darba algas paaugstināšana. Uz to tad arī spekulē Anglijā Loids Džordžs, jo viņš taisni to apsola savām strādnieku masām imperiālistiskajā Anglijā.

Mēs taču taisni iznīcinām algas sistēmu no ārpuses un uzspiestu darba laiku.** Bet mēs zinām, ka proletāriskajā iekārtā mums būs ko lietot un ko baudīt tikai tik daudz, cik mēs paši saražosim. Un mēs redzam, ka Krievijā pa revolūcijas laiku ražošana krītas un ne vien nerodas virsvērtība, bet netiek pat atražots kapitāls. Tā tas nevar iet, un še ir revolūcijas lielākās briesmas.

Mēs labi saprotam, ka mazajā Latvijā nevar nodibināties atsevišķa saimniecība. Bet te varētu rasties maza paraugā šūniņa pārējai Krievijai, ja nebūtu Latvija tik iztukšota no proletariāta un ražojamiem līdzekļiem. Tomēr mēs to mēģināsim un šīnī nolūkā pirmā kārtā kersimies

* T. i., naivi priekšstati par sociālismu. *Red.*

** Domāta kapitālistiskās ekspluatācijas iznīcināšana. *Red.*

pie darba ražīguma pacelšanas. Mēs Daugavas un citu upju spēkus, kas līdz šim kalpoja laiskumam, jūgim darbā, un viena Daugava vien mums var dot 150 000 zirgu spēku. Mēs nederīgos torfa purvus pārvērtīsim elektriskās dzirkstelēs un neatstāsim laiskā bezdarbībā neviena dabas spēka, kas varētu *atvieglināt* cilvēka darbu.

Bet, lai to panāktu, mums daudz un grūti jāstrādā, un vienīgi *tā apzīnīgā pārliecība, ka viss*, ko uz priekšu dara strādnieku šķira, visu dara *sev* un labprātīgi, mums var dot spēku uzņemties šo cīņu, ne vien lai uzvarētu pār sa-viem šķiras pretiniekiem, bet arī pār nepaklausīgajiem dabas spēkiem.

Darbs, proletāriskā disciplīna un pašaizliedzīga uz-upurēšanās savas šķiras un līdz ar to visas cilvēces labā — tādi ir Latvijas un jebkuras strādnieku šķiras uzdevumi proletāriskajā revolūcijā. Mums jāatmin vienmēr un vi-sur, ka tikai tad, kad būs pacelts darba ražīgums, rasisies iespēja saīsināt darba laiku un uzlabot pārtiku. Bet node-vība ir to vīreļu runas, kas mums iestāsta, ka šī iemesla dēļ jāatgriežoties atpakaļ pie kapitālisma, tas ir, pie ka-pitālistu šķiras valdības un līdz ar to strādnieku ver-dzības.

Mazā Latvija iesāk jaunu vēstures laikmetu, saprotams, ne viena, bet kopā ar Krievijas un, cerams, jo drīzi vien kopā ar Vācijas proletariātu. Visu acis raugās uz to, jo Latvijas proletariāta spīdošā pagātne viņai uzliek seviš-ķus uzdevumus: viņa var būt tikai pirmajās rindās. Un Latvijas darba komūnai ne vien vārdos, bet arī darbos jā-top par komūnu. Viņai jācenšas vēl tālāk: kļūt par pa-rauga komūnu.

Un, ja uz ikkura soļa mēs atminēsimies šos lielos uzde-vumus, tad mums nebūs briesmīgi visas pasaules apvie-noto imperiālistu draudi. Vienā rokā āmuru un otrā flinti — tā mēs celsim no jauna sagrauto Latviju. Un pār Rīgas — šī Krievijas «loga uz rietumiem» — pili tālu redzami pacelsies mūsu sarkanais karogs ar Parīzes Ko-mūnas sargu paroli: «Mēs stāvam še sargvietās par visu cilvēci!»

P. Stučka

«*Krievijas Cīna*», 223. nr.,
1918. g. 18. decembri;
«*Sarkanais Karogs*», 11. nr.,
1918. g. 22. decembri

Iespiests pēc «Sarkanā Karoga» teksta

LATVIJAS PILSOŅA GODS UN ANGĻU IMPERIĀLISTU NAUDA

Tas bija ilgus gadus atpakaļ, kad Rīgā ienāca nelegāli viens otrs eksemplārs no melnā Friča, toreiz vēl minēta vienīgi zem familijas vārda Veinberga, vēsturiski pazīstamās grāmatas,* kurā viņš mēģināja pierādīt, ka visas revolūcijas cēlušās nevis aiz maizes, bet aiz goda jautājuma. Tādēļ ka franču buržuāzija, gan ieguvusi bagātību, nebaudīja līdzīgos goda parādījumus kā muižniecība vai garīdzniecība, izcēlusies franču Lielā Revolūcija. Un, beidza Veinbergs, arī Latvijā rodas nemieri, tādēļ, ka Latvijas daži pelēkie baroni un to dēliņi gan sasnieguši bāronu mantas stāvokli, bet nebauda muižniecības goda. Izeja — nodibināt Latvijas privileģētu muižniecību.

Visiem pazīstama Veinberga melnā figūra, un to baltu nomazgāt tikpat neiespējami kā īstenu Āfrikas nēgeri. Bet tomēr jāatzīst, ka Veinbergs bija nesavīgs cilvēks, ka tas bija goda vīrs, saprotams, tikai relatīvi, un īpaši salīdzinot ar mūsu tagadējo demokrātisko pilsonību. Ja arī Veinbergs stājās dienestā un saņēma par to naudu, tad tomēr viņu es ar pilnu tiesību varēju kādā rakstā** salīdzināt ar godīgo bandītu Sparafučillo iz operas «Rigoletto», kas, saņēmis no viena naudu par slepkavību, vairs nepārdodas otram. Un, galvenais, nelielās ar to pa visām ielām. Un pat vecā cara režīma ierēdņi, ja atzinās, ka tie uzpirkti, tad to darīja pie sevis mājās ģimenes šaurajās aprindās, un tikai nejauši viņu mazgadējais dēlēns to savā vientiesībā varēja izšķupstīt arī svešiem: «у папы деньги все ворованные» (— ворованные, t. i., papam visa nauda tikai sazagta).***

Mūsu prezidenti Ulmaņi un viņu ministri doktori Valteri izlaiž atklāti un pat izklīsterē pa ielām veselus uzsaukumus, kuru īsais un nozīmīgais saturs ir tas, ka tie jau dabūjuši pirmo naudu no angļu imperiālistiem. It kā kāds par to būtu šaubījies? Un pie tam vēl ar izmelošanos, ka to naudu atklāti novedis tāds un tāds sūtnis, to

* Domāta F. Veinberga grāmata «Politiskas domas iz Latvijas». *Red.*

** Rakstā «Mūsu uzdevumi pret Latviju». *P. Stučka.* Par Padomju varu Latvija. 1918.—1920. Rakstu izlase. R., 1958., 40. lpp. *Red.*

*** Piemērs no M. Saltikova-Ščedrina darbiem. *Red.*

novezdamas pa Daugavu pie pašas pils. Un mēs taču labi zinām, ka Viģelis (Valters) jau izmucis uz Rēveli un nav vairs Rīgas pili. Tāpat, kā mēs zinām labi, ka angļi gan dod naudu vajadzīgo elementu uzpirkšanai, bet to dara slepeni. Nevienam ne redzēt, ne dzirdēt un pat bez kvītēm! Tikai cūkkopim Ulmanim varēja uznākt ideja ar to palielīties: raug, kādu zuti es dabūju kukulim no angļu admirāļa jeb citāda «rāja! Jā, jā — pasaki man, ar ko tu saejies, un es tev pateikšu, kas tu esi.

Un ko gan tiešām mūsu pilsoņu ministri cer dabūt uz savu pusi, ja tie nostājas uz tribīnes un, sev pie krūtīm sizdami, dižojas: *mēs esam uzpirkti no angļu imperiālistiem!* Kas par to vēl bija šaubījies? Vai tie sociāldemokrāti, kas savā ziņā bija atzinības cienīgi, jo viņi noņēma piekārtni «sociāli» un saucas par demokrātiem vienkārši, tiklīdz viņi bija pārdzīvojuši parastās inteliģences jaunības revolūcijas masalas? Jeb tie sociāldemokrāti, kas, kā klints turēdamies pie savas dogmas, ka sociālistiem jāpabalsta buržuāzija vai nu līdz pēdējai asins pilitei, jeb vismaz «tiktālu, ciktālu», nevarēja Latvijā atrast citas buržuāzijas, kā tikai Ulmaņa-Valtera?

Masām šī atzišanās nekā jauna nesniedz. Un revolūcija varētu tikai papriecāties, ja angļu-amerikāņu imperiālisti tiešām izpildītu arī savu otro solījumu un *atvestu uz Rīgu pabalstam arī ieročus*. Es zinu labi, ka arī Ulmaņi-Valteri nav visai iepriecināti par šo otro solījumu, jo tie atmin kaut kur lasījuši, ka uz štikiem sēdēt esot grūti un nepatīkami. Un tad — ieroči nav nauda, vai tos daudz pakersi līdzi. Jo «tikai imperiāls ir mana spožā zvaigzne». Šis pantiņš viņiem vēl labāk atmiņā nekā teikums par sēdēšanu uz bajonetēm — štikiem... Lai tikai pabalsta. Ar angļu ieročiem no Rīgas tad mūsu latvju strēlnieki ies pretim angļu desantiem uz Liepāju!

Ko teikt Latvijas pilsonības vēsturniekam, ja tāds kād-reiz tiešām rastos? Par krusttēvu un «kristālskaidro» ideologu tās kristībās sēd Fr. Veinbergs ar savu «pilsoņa godu». Un viņas varas augstākā pakāpe — «pilsoniskās republikas» pagaidvaldība pa ielām lielās ar angļu imperiālistu «sterliņu» mārciņām un podium. Vēl laiks ir līdz-skrējiem mest kārtis uz galda un atklāti oficiāli pateikt: «Mēs tālāk līdzi nespēlējam!»

Tas būs pavēlu, bet, mazākais, godīgi un reizē arī apdomīgi. Atminaties Sillera Vilhelmu Tellu. Blakus

straujajam revolucionāram Vilhelmam Tellam tur ir arī revolucionārs Stauffahers, kura lozungs ir: «Der kluge Mann baut vor.»* «Tas ir, vienmēr ar apdomu, citādi jau var pazaudēt galvu.»

«*Sarkanais Karogs*, 12. nr.,
1918. g. 24. decembri

Iespiests pēc avizes teksta

Bez paraksta

LATVIJAS RŪPNIECIBAS JAUNRADĪŠANAS JAUTĀJUMĀ

«Krievijas Cīņas» 233. n-rā b. K. B.** raksta: «No jau-nās Latvijas Padomju valdības saimnieciskiem talantiem, viņas saimnieciskās erudīcijas un tālredzības atkarāsies, vai mums būs Latvijā saimnieciski nodrošināta sociālistiska tēvija.» Nav mans nodoms nodarboties ar pieķerša-nos pie burta, bet tomēr īsumā jāatzīmē, ka tāda «va-roņu teorijas» pārnešana uz saimniecisko vadību var radīt pavisam nepareizu uzskatu uz mūsu tuvākajiem uzdevumiem.

Es domāju, ka Krievijas, tā Latvijas Padomju valdībai ne tik daudz trūkst vīru ar saimniecisku talantu, erudī-ciju un tālredzību, kā apzinīgu viņu plānu un nodomu iz-pildītāju un pašu materiālo pamatu šo plānu izvešanai. Un doma, kuru izteic K. B., likta par pamatu taisni Kaut-ska «tautsaimnieciskās padomes»¹⁶⁷ nodibināšanai ar tik lieliem saimnieciskiem talantiem kā pilsonības zvaigznes Rataeus un biedri. Mums Latvijas šaurajos apstākļos nevar spidēt valdības vīri ar talantiem, bet vienīgi ar ap-zinīgām darba masām.

To mazo darbu, ko te varēs darīt Padomju valdība, sa-stādot vispārējo darbības plānu Latvijā un to uz ciešako saskaņojot ar Krieviju un pārējo sociālistisko valstu dar-bību, viņa centīties un, cerams, arī spēs izpildīt, kaut arī ar saviem vājiem spēkiem.

Viņa, saprotams, būtu izrakstījusi sev nespējības aplie-cību, ja viņa tiešām būtu sacījusi [K. B. citētos] vārdus iz

* Gudrs vīrs ceļ iepriekš (t. i., rīkojas tālredzīgi). *Red.*

** Kārlis Balodis rakstā «Proletariāta tuvākie uzdevumi Latvijā». *Red.*

«Krievijas Cīņas» Nr. 228, kurā «Latvijas Padomju valdība solot pielikt visas pūles, lai pēc iespējas visas Rīgas fabrikas reevakuētu»*. Mums še nav minētā «[Krievijas] Cīņas» numura, un es nesaprotu, par ko te runā. Mūsu manifestā tādas domas nav izteiktas, un arī neviens atsevišķais valdības loceklis nav tādu domu varējis izteikt, acīmredzot te atkal notikusi pavirša kādas runas atstāstišana, kāda atkārtojas arī partijas presē pārāk bieži un kas ir ļaunāka nekā pilnīga noklusēšana. Es, mazākais, daudz labprātāk apsolītu ikreiz patstāvīgu rakstu pasniegt nekā piedzīvot paviršu vai tieši nepareizu referātu, kuru nevar ne atsaukt, ne izlabot.

Tālajā perspektīvā visu sociālistisko valstu apvienība nolems un nosacīs savā saimnieciskā padomē, kas un cik kurai zemei jāražo. Vistuvākajā nākotnē uz šo mērķi jāiet pamazām, ievērojot arvien vietējos apstākļus, no ražošanas izdevības un ražojumu vajadzības stāvokļa ļemot. Tā, piemēram, zemei, kurai ir ogles un metāls, uz vietas ir visizdevīgāk ražot tā saucamās smagās dzelzs u. c. rūpniecības mantas. Lopu bagātā apgabalā priekšroka gaļas un piena ražojumiem utt. Tās ir tā saucamās «alfabēta gudrības». Bet kā būs Latvijā, kur nav ne oglu, ne sava metāla?

Oglu vietā mēs vēl varam likt citus dabas spēkus, kā, piemēram, Daugavas 170 000 zirgu spēku, Kuldīgas krāces un citus ūdens spēku avotus. Šai ziņā jau mēs esam pirmos soļus spēruši. Arī torfa purvus mēs izlietosim. Metāla mums nav, un nezinu, vai tagad mums pašiem būs, bet tomēr, ievērojot ciešās saites, kas ir jaunlaiku mākslīgu mēslu ražošanai, slāpekļa atdalīšanai no gaisa utt. ar metāla liešanu, mums būs laikam tomēr jāstrādā arī metālrūpniecībā. Un tādēļ mums būs jāizlieto arī viena otra no slēgtajām metāla fabrikām.

Bet galvenā vērība mums būs jāgriež uz ražošanas arodiem, kur vajadzīgs augsti attīstīts darbaspēks, jo priekš tāda mūsu darba tauta sniedz jau līdz šim vislabāko materiālu, kas tikai jāpacel vēl caur arodniecisku izglītību. Elektrotehnika, ķīmija u. c. ražošanas lauki būs Latvijā jāpiekopj uz visuzcītīgāko.

* Citēts raksts «Dažas piezīmes par Latvijas saimnieciskās dzīves atjaunošanu», kas nepauda Latvijas pagaidu Padomju valdības vie dokli. *Red.*

Mums vispirms jāņem rokā vissteidzamākie darbi: mašīnu un darba rīku, kā arī satiksmes līdzekļu remonti. Tālāk lauksaimniecības rīki utt. Saprotams, ka še mēs mēģināsim pieturēties pie Amerikas masu fabrikācijas* sistēmas, cik tālu to atļaus materiāls un tad strādnieku uzturs.

Par fabriku reevakuēšanu bija vēl iepriekš manas izbraukšanas no Maskavas iesniegts dekrēta projekts, kas uzdod Nacionālajam komisariātam reģistrēt evakuēto un izspriest reevakuācijas vajadzību un iespējamību. Mēs tur uzsvērām, ka jāievēro arvien vispārības un pirmā vietā pilsoņu kara frontes vajadzības.

Še ir ļoti slidens ceļš, kas viegli var novest uz nacionāliem neceļiem. Es labi saprotu strādnieku šķiras tieksmes uz atsvabināto Latviju, bet Latvijas atsvabināšanu izšķirs ne vienīgi un ne tik daudz Latvijas kā Krievijas Padomju Republikas fronte. Tās intereses stāv pirmā vietā, jo tās ir reizē arī Latvijas proletariāta intereses.

Un tad jābrīdina no atkrišanas atpakaļ dziņā pēc «tautiskām» mantām, šoreiz pēc latviešu strādnieku ražotām. Tāda atkrišana atpakaļ savā laikā bija projekts dibināt Krievijā skaidri *latviešu* strādnieku fabrikas.¹⁶⁸ Un tāda pat atskaņa manāma K. B. teikumā, ka Latvijai vajadzīgie priekšmeti pagaidām jāizgatavojot «Krievijā atrodošās Latvijas fabrikās». Nē, biedri, mēs ražojumus pēc tautībām vai tautiskām teorijām nedalīsim, bet strādāsim arī šīnī laukā kā agrāk un visos citos jautājumos *noteikti internacionāli*.

Patlaban vēl mēs esam tikai pie Rīgas vārtiem. Pie jau izpostītā nāks klāt vēl jauni izpostījumi, jo angļu kara kuģi, no pilsoniskās, no tautas jau nolādētās Pagaidu valdības uzaicināti, apšaudījuši strādnieku Rīgu. Viņi to vēl turpinās. Un tomēr mēs būsim sarkanajā Rīgā un Padomju Latvijā un celsim jaunu dzīvību no turienes drupām.

P. Stučka

Cēsīs 2. janvārī 1919. g.

«*Krievijas Cīņa*», 6. nr.,
1919. g. 11. janvāri

Iespriests pēc avīzes teksta

* — masveidīgas ražošanas. *Red.*

«VALDOŠĀ PARTIJA»

Mums, boļševikiem-komunistiem, kādreiz top pārmests, ka mūsu valdība esot tikai vienas partijas valdība. Mēs uz to ar lepnumu atbildam ar «jā». Mēs esam vienas vienīgas partijas valdība, bet mēs reizē esam arī strādnieku padomju, tas ir, strādnieku šķiras valdība, tas ir, lielum lielā Latvijas tautas vairuma valdība. Un mēs nekad nevienam i domāt nedomājam apgalvot, ka mēs būtu ar niero dalīties šīnī valdībā ar vienu vai otru mazumu. Ne vien pilsoniskā, bet arī jebkura koalīcija ir ļaunums, bieži nepieciešams, bet jo biežāk nepieļaujams ļaunums. Un cieša vara uz koalīcijas pamata ir izņēmuma gadījums. Bet neviens taču tam nerunā pretim, ka revolūcijas jeb pārejas laikmetos*, kā tagadējā, tiešām vajadzīga cieša vara.

Mēs nosaucam pārejas valsts kārtību, kādā mēs atrodamies, par proletariāta diktatūru. Un kas tā būtu par proletariāta diktatūru, kuras nolūks atceļt un iznīcināt kapitālistu šķiru un visas šķiras starpības, ja tanī pat diktatūrā dalību nēmētu ļaudis vai grupas, kas sludina, ka kapitālistu šķira nav vis jāatceļ vai jāiznīcina, bet šim-brižam jāsaudzē un jāpabalsta? Tas būtu mulķīgs joks, bet tik nopietnos brīžos kā revolūcijā tādi joki nav pie-laižami.

Bet valdošās partijas loma uzliek mums jaunus uzde-vumus, pārgroza visu mūsu partijas nozīmi. Te vēl mums darīšana ar vecu uzskatu atliekām. Ir pāri palikuši pilso-niskās gara pasaules uzskati, kas nav tik viegli izskau-žami no mūsu galvām, un tādēl arī sociālistiskās partijas, kad tās tiek pie valdības, mazākais, pirmajā acumirklī it kā stājas uz bezpartejisku stāvokli un, mazākais, mēģina savu valdības aparātu nodalīt no partijas aparāta. Bet dzīve pierāda, ka tas nav iespējams, ka tas tikai rada bla-kus darbības un vājina vienu daļu uz otras rēķina.

Mēs esam atklāti un vaļsirdīgi kā vienmēr un visur un sakām kļāji, ka mēs esam komunistu partija un mūsu valdība ir šīs partijas valdība, kas izvedīs dzīvē savu pro-grammu. Mēs neatdalāmies no partijas, bet esam uz cie-šāko saistīti ar to: *partijas vadība ir padomju varas vadība*. Un ne vien oficiozi, pusaizklāti, bet pilnīgi oficiāli,

* T. i., pārejas periodā no kapitālisma uz sociālismu. *Red.*

atklāti. Mūsu partijas orgāni ir reizē vienīgie mūsu orgāni, kuros izteicamies mēs kā valdība,¹⁶⁹ izņemot tikai aiz skaidri praktiskiem iemesliem atdalito «*Zīnotāju*», kas sniegs vienīgi oficiālus lēmumus, dekrētus u. tml. paziņojumus. Mums nebūs atsevišķas padomju propagandas vai aģitācijas, bet tā būs pa vecam tā pati partijas propaganda un aģitācija, jo, pārtaisot kādu vecu izteikumu, mēs varam sacīt: *padomju valdība esam mēs*, kas atbildīgi tikpat lielā mērā partijas kā visas strādnieku šķiras priekšā. Jo mūsu partija — tā ir *apzinīgā strādnieku šķira*.

Bet kā nu norisināsies uz priekšu mūsu aģitācija un propaganda? Vēl dažas dienas atpakaļ mēs bijām neleģāli, no mums bēga, un vajadzēja varonības un ciešas pārliecības, lai iestātos pie mums par biedru. Ja mēs šodien izstādītu pieteikšanās sarakstu, tad līdz vakaram tur būtu desmiti tūkstoši parakstu. Bet tas nav mūsu uzdevums, un nekad mēs neesam pat nelegālos laikos dzinušies pēc tā, lai mākslīgi paceltu biedru skaitu. Un tagad mēs zinām, ka liela daļa pieteikušos uz to skatītos kā uz neticīgā krusta mešanu: var būt, ka ko palīdzēs. Man ir bagāti piedzīvojumi šīnī ziņā, un biedru karte no vakardienas priekš manis nekad nav bijusi rekomendācija. Mums uz priekšu būs jo stingrāk jāpārbauda, cik apzinīgs ir biedrs, un mēs nekad arī mākslīgi nevilināsim biedru skaitā. Un nesaudzīgi mēs būsim pret «komunistiem» — karjeristiem vai «komunistiem» — kukuļniekiem.

Bet mēs, saprotams, jo mazāk vēl atstumsim jaunus elementus. Mums vakar vēl pievienojās 3 apmuļkotas pretinieka rotas. Mums šodien pieteicas vakardienas valdības ierēdņi. Mēs viņus visus svērsim un, ja pārliecināsimies, ka viņi nāk ne ar akmeni azotē, bet ar atklātu sirdi, tad mēs tos liksim pie darba, kura būs daudz un visiem. Un mēs darīsim visu, lai iekarotu arī viņu galvas un sirdis. Tādēļ mēs atklāsim jo plašu aģitāciju, ne lai zvejotu balsis vai biedru kandidātus, bet lai vestu karu uz dzīvību un nāvi pret to garīgo atkarību, kādā smok vēl masas un ne vien masas, pret [visu] pilsonisko gara pasauli.

Tā būs viena daļa no diktatūras, no strādnieku šķiras varas — plaša partijas prese un apgādība*. Un mēs to jo sevišķi uzsveram, dodot vietu šīs preses atbildīgai per-

* — izdevniecība. *Red.*

sonai* kā tādai padomju valdības sastāvā. Mēs nedomājam atklāt savu Izpildu komitejas apgādību blakus partijas apgādībai, tā būtu lieka spēku dalīšana. Un kā pēdējo laiku krievu komunistu preses piedzīvojumi liecina, partijas prese var būt pietiekoši nesaudzīga arī pret savu pašu partiju**. Bet mēs iesim vēl tālāk un vedīsim cīņu arī pret to sensacionālu ziņu fabrikāciju, kas diemžēl pārāk ieviesusies Krievijas biedru izdevumos aiz labākajiem motīviem, bet tomēr ne mazāk kaitīgi. To varēja sev atlauties pilsoniskā prese vai telegrāfa aģentūra, kā par tām sacīja: melo kā avīze. Mēs to nedrīkstam pielaist un to nepielaidīsim.

Mēs esam valdošā partija, mēs esam partijas valdība, un ar to mēs lepojamies. Ja partija stāv tanī augstumā, kā to pierādīja Rīgā 3. janvārī, tad tai nav jābaidās no šī grūtā uzdevuma. Bet mēs nekad neaizmirsīsim, ka šāds stāvoklis mums uzliek lielus pienākumus. Mēs esam valdoša, bet atbildīga partija, kas ne vien atbalstās uz lielo proletariāta vairumu, bet arī cenšas šo atbalstu padarīt apzinīgu un ne vien spontānu jeb neskaidri sajustu.

P. Stučka

«Ciņa», 1. (309.) nr., 1919. g. 8. janvārī;

Iespiests pēc «Ciņas»

«Наша праєда», 1. nr., 1919. g. 9. janvārī;

teksta

«Die Rote Fahnen», 4. nr.,

1919. g. 9. janvārī;

*П. Стучка. Пять месяцев Социалистической
Советской Латвии, 1, 1919, с. 37—40.*

* K. Krastiņam (Viktoram). *Red.*

** T. i., pret trūkumiem partijas dzīvē. *Red.*

MŪSU PROGRAMMA

I

Kad pilsoniskajā valdībā gaidāmas maiņas, tad valdības kandidāti mēdz plaši plātīties ar savām programmām, bet, tiklīdz viņi tikuši pie valdības, tad viņi programmu liek kabatā un paskaidro, ka vēl nav laiks pienācis šo programmu izvest dzīvē. Un šī īpašība ir tik vispārēja, ka tā apņem arī it visas partijas, kas ar mieru vienā vai otrā veidā kopā strādāt ar buržuāziskiem elementiem. To mēs piedzīvojam pat revolucionāros laikmetos. Kad 1917. g. Krievijā un 1918. g. Vācijā uzvarēja revolūcija un tā saucamie sociālisti varēja stāties pie savas programmas izpildīšanas, tad visi viņi (i Černovi, i Cereteli, i Šeidemani un Hāzes, i beigās mūsu sociālpolitiski*) atbildēja, ka vēl neesot laiks pienācis, jo viņi paši jeb viņu materiālie apstākļi vēl neesot pietiekoši «nobrieduši» utt., utt. Mēs tādu taktiku uz stīngrāko nosodām, un tanī dienā, kad nākam pie valdīšanas, mēs ķemam savu programmu iz kabatas un liekam to uz galda ar vārdiem: «Raug, ko mēs gribam izvest dzīvē.» Ja pirmo politiku var saukt par liekuļu programmu, tad mūs liekulībā neviens apvainot nevar. Mēs valīsirdīgi sakām, ko mēs gribam, un skatāmies droši acīs jautājumam, ko mēs varam.

Mūsu programmu varētu saņemt īsi pāris vārdos: *Mēs tūliņ uzņemam ceļu uz sociālismu.* Mēs nekad neesam slēpuši, ka uz sociālismu vienā stundā pārlēkt nevar. Tas ir nozēlojams fetišisms (t. i., lietu pielūgšana dievu vietā), ja mums runā par nenobriedušiem apstākļiem vai par to, ka neesot nekā, ko socializēt, jo viss esot izpostīts nokara, utt. Sociālisms ir jauna sabiedrības kārtība, kura atsakās no vienas šķiras verdzināšanas caur otru, no viena

* Latviešu meņševiki. *Red.*

cilvēka izmantošanas caur otru. Un, ja mēs neesam melu pravieši, runājot par strādnieku šķiras atsvabināšanu caur sociālismu, tad mums sava programma ne vien jāsludina, bet arī jāmēģina izvest dzīvē, tīklīdz uz to radīsies iespēja.

Es nerunāšu te par materiālo apstākļu nogatavošanos. Par to jārunā citreiz plašāk. To šīnī ziņā ar tikai varu īsumā atkārtot, ko man gadījās sacīt pagājušā gada septembrī, drusku vairāk kā mēnesi iepriekš vācu revolūcijas, Berlīnē nelegālajā neatkarīgo sociāldemokrātu konfērencē* par atbildi saviem kritiķiem pie mana referāta par Krievijas revolūciju un it īpaši Kautskim, kas arī darīja iebildumus par materiālo apstākļu nenogatavošanos to-reiz Krievijā tāpat kā tagad Vācijā. Es atteicu, ka neviens taču nesacīs, ka Parīzē Komūnas laikā (1871. g.) kapitālisms būtu bijis tālāk nogatavojies jeb «nobriedis» nekā Krievijā, un tomēr Markss ne acumirkļa nešaubījās stāties Komūnas pusē un to ne vien aizstāvēt toreiz, bet arī vēlāk nostādīt par lielisku paraugu visas pasaules proletariātam.

Bet mēs zinām no tā paša K. Marksā, ka starp kapitālismu un sociālismu būs ilgāks pārejas laikmets, kurā varu sagrābušam proletariātam ar ciešu roku jāiznīcina visas pilsoniskās valsts kā verdzināšanas aparāta iestādes, tās galīgi salaužot, mantīgās šķiras iznīcinot un vi-sas šķiru starpības tiešām atcelot, pēc tam tikai varēs iestāties jauna, brīva sociālisma kārtība. Šīnī pārejas pakāpē valstij jābūt arī šķiru valstij, proti, *proletariāta diktatūras* valstij, jo neviens taču nešaubīsies par to, ka bagātnieku šķira nekad ar labu neatdos savas varas un ka še norisināsies tiešām «pēdējā kauja», ka būs «asiņaina kauja», kura nav iespējama bez spēcīga varas aparāta. Šīnī laikmetā šķiru cīņa pāriet bruņotā pilsoņu karā, kurā uz dzīvību un nāvi cīnās proletariāta un mantīgo šķiru diktatūras. Un šī cīņa norisinās ne vien uz iekšējām un ārējām kaujas frontēm, bet še notiek cīņa arī ap to atkarību, kādā strādnieku šķiras galvas ir no pilsoniskās ideo- logijas. Tādēļ mēs arī sludinām gan patiesi un materiāli nodrošinātu vārdu un rakstu brīvību strādniecībai, bet pieteicam karu arī tai garīgās ģifts izplatīšanai, kāda norisinās buržuāziskā presē, buržuāziskā skolā un buržuāzijai pakalpīgā baznīcā.

* Sk. šā sēj. 297.—298. lpp. *Red.*

Uzstājoties kā proletariāta diktatūras orgāns, mēs salaužam veco armijas un policijas aparātu, ierēdniecību un baznīcas varu un nodibinām jaunu aizsardzības kārtību, liekam birokrātiskās ierēdniecības vietā padomes un atdalām baznīcu no valsts, atļaujot absolūtu brīvību katrai neticības propagandai. Mēs apzināmies labi un zinām to no Krievijas piedzīvojumiem, ka visur un atkal vienai vai otrai padomju iestādei rodas tendence izvirst par agrāko ierēdniecību, ka neatliekami pilsoņu kara uzdevumi mūsu armiju ļoti tuvina agrākajai armijai, kas tāpat sakāms arī par policiju. Un mūsu strādniecības uzdevums būs še ar savu veselo, praktisko prātu iejaukties it visur, kur mēģinātu vecā režīma paņēmienus ievest padomju kārtībā.

Mums kādi naivi lautiņi kādreiz pārmetuši, ka mēs esot partijas valdība. Jā, to mēs neesam nekad slēpuši, bet mūsu, t. i., Komunistu partija patlaban apņem visu strādnieku šķiru, tā ir tā partijā organizētā strādnieku šķira, par kuru runā K. Markss. Un, tā kā partijas darbības uzdevums ir vest strādnieku šķiru pie komunisma apziņas, tad mēs partijas darbību, arī valdību uzņemoties, vienmēr nostādisim pirmajā vietā. Še mums jāved tā cīņa pret visām tām garīgās verdzības atliekām, kas spokojas plašo masu un nereti pat to apzinīgās daļas galvās. Un, ja mani prasītu, kuru darbību no abām, vai partijas vai «valdišanu», mēs skaitām par svarīgāko, es atbildētu, ka pirmo. Tas ir, ja tās priekš mums jel maz būtu šķiramas.

Tādi būtu tie vispārējie uzdevumi, kādus mēs stādām sev par programmu. Nākošo reizi mēs apskatīsim mūsu programmas praktisko pusī.

P. Stučka

«*Strādnieku Cīņa*», 3. nr.,
1919. g. 5. janvāri;

«*Рижская правда*», 2. nr.,
1919. g. 7. janvāri;

«*Die Rote Fahne*», 2. nr.,
1919. g. 7. janvāri

Iespiests pēc «Strādnieku Cīņas» teksta

II

Nejauši es šodien dabūju kādu Berlīnes liberālu laikraksta numuru no 30. decembra un uzdūros tur uz oficiālu turienes «sociālistu valdības» tautas saimniecības valdes ziņojumu par savu darbības plānu. Tā kā man bija jā-

raksta taisni par šo nodaļu rakstā «Mūsu programma», tad es ar nepacietību to izskrēju cauri. Diemžēl iespaids tas pats, kā to jau rakstīju savā pirmajā artikelī*: šeide-manieši, tagad nedalīti pie valdības tikuši, met galīgi ugunī savu programmu un nedalīti atgriežas pie kapitālisma. Arī te viņi nekā jauna nesaka. Kontrrevolūcijas lāsts ir tas — nekad nebūt oriģinālai, bet vienmēr tikai norakstīt, atkārtot citu kontrrevolucionārus darbus un rakstus. Un pie tam atkārtot tos, neapzinoties, ka atkārto, bet domājot, ka ir visai oriģināli. Ja mēs, piemēram, lasām Šeidemaņa rakstu darbus no 9. novembra (un arī jau iepriekš) līdz šai dienai un salīdzinām tos ar Cereteli, Kērensku, Černovu u. c. runām un darbiem no 27. februāra līdz 25. oktobrim, tad tie šķiet divas kopijas, tikai dažādās valodās.

Kā bijušam advokātam man ļoti labi atmiņā ikvienna pilsoņa, kas kritis bankrotā, tas ir, lielos parādos, dziņa slēpt visu, pārvedot uz citu vārdu savu mantību. Un tad, kad pristavs nāk, stāda priekšā notāra rakstu, ka tas viss jau pārdots. It īpaši kaktu, bet arī zvērināti advokāti uz to ir veikli. Gandrīz gribētos domāt, ka arī vācu tautsaimniecības ministrijā sēd kāds no šādiem funkcioniekiem, ja mēs lasām paskaidrojumu, kādēļ, starp citu, esot ne ērti tagad stāties *pie socializēšanas*. Redzat, «savienībnieki** paskaidrojuši, ka viņi ievērošot gan privātīpašumu Vācijā, bet jebkuru *valsts īpašumu* viņi uzskatīšot par savu prasību kīlām un tādēļ pat par ogļu raktuvju pārvēršanu par valsts īpašumu patlaban neverat būt runa». Es tiešām neizprotu, vai šīm tautsaimniecības padomē sēdošie sociālisti (arī Kautskis) ir kļuvuši tik naivi jeb tas ir apzinīgu melu ziņojums. Vai tiešām vācu «sociālistu valdība» domā, ka angļu-franču-amerikāņu imperiālisti, kas sprauduši par savu svarīgāko mērķi apkarot «boļševismu», tas ir, sociālistisko pasaules revolūciju, un reizē laupīt pa imperiālistiski, apstāsies pie vācu privātīpašuma durvīm vienīgi tādēļ, ka to atstājuši neaiztiktu vācu sociālistiskie valdības vīri. Nē, kā imperiālisti viņi netaupīs ne privāta, nedz valsts īpašuma. Un tāpat kā nesaudzīgie tiesu pristavi, neraugot uz fiktīviem, t. i., māņu, pārdošanas līgumiem, 95 procentos no visiem gadījumiem aprakstīja

* T. i., šā raksta pirmajā daļā. *Red.*

** — sabiedrotie (Antantes valstis). *Red.*

parādnieka mantas, tāpat darīs arī angļu-franču pilsoņu valdība. Un, ja es būtu franču vai angļu sociālšovinists, tad es, lai glābtu savu slavu, vēl apmulķoto strādnieku pulkos kliegtu demagoģiskā kārtā: «Nemiet tikai nost, tā ir privātkapitālistu manta un ne strādnieku, ne sociālistiskās sabiedrības vai valsts īpašums!»

Viss vācu sociālistisko viltus praviešu sociālisms pastāv iekš tam, ka «tas viss neatturēšot viņus *gaidīt* nākotnē (tā taisni sacīts, *gaidīt*) vienu pamazītiņu sabiedriskās, komunālās un pat valsts kopsaimniecības izplatīšanos». Ja te klāt pievieno, ka jaunā valdība reizē «atsakās no agrākās valdības vidus šķiru politikas», tas ir, taisni no kooperatīvām māju mācībām, tad redzam tikai vienu, ka jaunā «sociālistiskā valdība» grib sekmēt *vienīgi visskaidrāko kapitālismu*. Un, kas lasījis b. Daniševska jaunāko grāmatu par kapitāla attīstību*, tas šīnī arī kļelī atrastu tiešu, burtisku pierādījumu, ka arī jaunā sociālistiskā valdība vēl sapņo par to pašu imperiālistu ideālu, autarkiju, t. i., pilnīgi vai vismaz puslīdz (relatīvi) noslēgtu saimniecības novadu, kurā lai «pēc iespējas daudz *vācu* strādnieku uz *vācu* zemes radītu *vācu* produktus» (tā burtiski raksta «sociālistiskās» valdības tautsaimniecības valde Berlīnē).

Kā Burboņi, tā arī vācu imperiālisti un viņu šeide-maņi i pasaules karā, i revolūcijā nekā nav mācījušies un nekā nav aizmirsuši.

Mēs taisni otrādi — iesākam ar visu *lielo īpašumu socializēšanu*. Mēs nebaidāmies, ka šīnī gadījumā angļu-franču-amerikāņu valdības šos īpašumus varētu pakampt un aizvest. Bez mūsu darba rokām tām nav vērtības, un mūsu darba rokas prot labi cilāt ne vien āmuru, bet arī vintovku. Mums tai ziņā nav pat daudz jāraksta, mums pietiek pasludināt, ka arī pie mums ir spēkā Krievijas Sociālistiskās Federatīvās Padomju Valdības dekrēti,¹⁷⁰ cik tie no mums nav pārgrozīti vai piemēroti vietējiem apstākļiem. Atliek mums tikai izvest tos dzīvē. Mēs labi zinām, ka šī ir tā grūtākā darba daļa un arī tā svarīgākā. Es nešaubos pat par to, ka visa buržuāzijas prese, kas patlaban labprāt uzsvēr, cik kārtīgi (negaidīti kārtīgi!) ienākuši Latvijā bolševiki, sāks kliegt par anarhiju, tiklīdz

* Darbu «Sociālistiskās revolūcijas priekšvakarā». *Red.*

sāks dzīvē izvest nacionalizācijas un municipalizācijas dekrētus.

Mums ceļas jautājums, kāda būs jauniekārtotā saimniecības vešana un pārvaldīšana. Krievijas piedzīvojumi ar atsevišķu fabriku komitejām, ar namu komitejām un dažādiem jauktiem (iz pilsonības un strādniecības [pārstāvjiem]) centriem ir labs aizrādījums, kur gūl apslēptais sēklis, uz kuru nedrīkst uzskriet. Jaunajam laikmetam jāpiemēro jauna taktika; arodniecisko biedrību agrākā loma krīt, un, kā to jau Valmieras kongress uzsvēra, rodas pa visam jauni uzdevumi.¹⁷¹

Visas saimniecības priekšgalā stāvēs pie mums arī tautsaimniecības padome, bet viņa sastāvēs iz visām Padomju Valdības atsevišķām saimniecības nodaļām un ne no īpaši vēlētām arodnieciskām priekštāvībām. Tautsaimniecības padomes priekšsēdētājs — reizē Padomju Valdības priekšsēdētājs, tā iznīcinot dubultvaru un blakus darbu divās līnijās. Tautsaimniecības padome sastāv iz ražošanas padomes un maiņas padomes. Pirmajai ir nodaļas: rūpniecības, darba, zemkopības un valsts būvniecības. Otrajai — pārtikas, finansu, satiksmes līdzekļu un ārzemju maiņas (tirdzniecības) nodaļas. To priekšgalā komisāri, viņiem klāt apspriedes un tehniskais aparāts. Tāds pats iedalījums uz vietām.

Ikviens saimniecības arods* būs viens vienīgs Latvijas, ja gribat, uzņēmums, viena vienīga papīra vai koka, vai metāla fabrika ar nodaļām. Mēs pie tam sakoncentrēsim izkaisīto, slēgsim tehniski novecojušās vai neapmierinošas iestādes un modernizēsim ikvienu arodu, cik vien tas būs mūsu spēkā tagadējos trūkuma apstākļos. Mūsu nolūks veicināt masu produkciju ne lielas peļņas labad, bet lai atvieglinātu cilvēka darbu un lai radītu vairāk mantu cilvēces ērtībai un pārtikai. Mums nav jābaidās no pārmetumiem iz sindikālistu¹⁷² mutes, ka mēs neievēdam «arodniecisku pašvaldību» un tā atbīdām strādniecību. Tā būtu muļķigākā demagoģija: *mūsu valdība pati ir strādnieku un vienigi strādnieku šķiras valdība, un šķira taču stāv augstāk par arodu.* Arodam jāsniedz tehniskā līdzdarbība, un to saskaņot ar strādnieku šķiras, tas ir, visas Padomju valsts interesēm nebūs grūti tur, kur strādnieku šķira stāv tik augstu kā Latvijā.

* — nozare. *Red.*

Kamēr tā pati vācu «sociālistiskā» tautsaimniecības valde, par kuru jau runāju, cenšas «pēc algu un cenu pāzemīnāšanas, lai spētu uzvarēt pasaules konkurencē», mēs iznīcinām algu pašu un brīvo privāto apmaiņu. Mēs centīsimies visdrizākā laikā pāriet uz naturālo apmaiņu, kurā strādnieks pret savu darbu tieši dabūs vajadzīgo pārtiku un citas vajadzības, izņemot daļu dažādo sīko vajadzību. Mēs pacelsim zemākās algas lielākā mērā nekā augstākās, un, lai apkarotu cenu lēkšanu caur naudas kursa krišanu, mēs acīmredzot būsim spiesti *pāriet uz darba naudu*¹⁷³. Par to jārunā daudz sīkāk citreiz. Soreiz tikai to, ka arī jau līdz tam laikam, kamēr vēl nav galīgi ievests sociālisms, *mūsu algas nav vairs skaidra atlīdzība par spējām, bet pēc pārtikai vajadzīgā minimuma*. Vēl to mēr būs dališana pēc spējām un ipaši būs jāievēro ne pārtrauktam vai atkal ipaši grūtam darbam vajadzīgās pilnīgāka uztura prasības, jeb atkal jāpērk pagaidām vēl retas pilsonisku spēku zināšanas un spējas. Bēt tiem jātop arvien jo vairāk par izņēmumiem.

Tautsaimniecības padomes uzdevums ir vispirms izziņāt, kas ir, ko var ražot vai caur apmaiņu iegūt, un tad to ar apdomu un aprēķinu izdalīt, lai nerastos izšķērdība un netaisnīga dališana. Nākošais uzdevums pacelt i darba, i zemes un citu dabas spēku ražīgumu. Mums vistuvākajā apkārtnē guļ apslēpti vai atkal slinkojoši dabas spēki: ūdens krāces, torfa purvi utt. Mēs tos liksim jūgā apzinīgi kalpot strādnieku šķirai. Tā būs *vienīgā «verdzība» jaunajā pasaules iekārtā: dabas spēku atkarība no cilvēka*. Tur mēs būsim tiešām nesaudzīgi.

P. Stučka

«*Cīna*», 2. (310.) nr.,
1919. g. 9. janvāri;

Iespiests pēc «*Cīnas*» teksta

«*Hawa npaθa*», 2. nr.,
1919. g. 10. janvāri;

«*Die Rote Fahne*», 6. nr.,
1919. g. 11. janvāri

III

Mēs pagājušā rakstiņā redzējām, cik izvirtuši ir Vācijas valdības sociālisti un viņu tautsaimniecības valdes. Turienes sociālisti ir visskaidrākā ūdens kadeti*, un jāatzīst, ka mūsu krievu kadeti iz «sociālistiem» ir, mazākais,

* T. i., tādi paši kā Krievijas kadeti. *Red.*

tai ziņā godigāki, ka viņi vairs nesaucas par sociālistiem. Tagad, palasot beidzamo meņševiku «Sociāldemokrāta» numuru, viņa vadošā ievadrakstnieka artikelī jūs atradīsit šādu teikumu: «*Pats revolūcijas akts* (tavu zinātnisku izteikšanos!) pēc savas būtības... ir organizēts un disciplinēts *visplašāko masu* (to acīmredzot te pretim stāda *šķiras*) *apzinīgs* cīņu akts *dēļ jaunām* sociāli politiskām *tiesībām*. Kā tāds šis akts *izslēdz* katru *beztiesības principu*.» Nerunājot jau par to, ka es tiešām neatminu lasījis vai dzirdējis par revolūciju kaut ko vairāk konfūzu (jucekļigu) nekā šo teikumu, pie tam *absolūti nepareizu*. No marksisma še nav i ne smakas. Tur ir kaut kas no profesora Mengera (lūdzu nesajaukt ar Menderu!), kas stāda sev priekšā sociālismu kā tiesisku cīņu, tā sakot, *sociālistisko revolūciju prāvas ceļā, revolūciju pie tiesas galda*. Bet pats austriets Mengers sevi nekad nesauc par revolucionāru, kamēr latvietis Menders, mūsu *pelēkais* sociāldemokrāts, «pēc savas būtības» būdams ne kreisāks, bet gan dumjāks par Mengeru, sevi tomēr dēvē par revolucionāru.

Mēs šiem liberāļiem iz sociālistiem stādām pretim savu komunistisko programmu. To ikkurš bērns zina, ka revolūcija prāvas ceļā, uz pastāvošo tiesību pamata, nav domājama. Revolūcija ir vienīgi un tikai «*beztiesīga padarīšana*», varas akts un caur to atšķiras no evolūcijas un reformas. Un, runājot par sociālistisko revolūciju, mēs taisni zinām, ka šās revolūcijas iznākums būs *tiesību pakāpenēja nomiršana*, jo tiesība ir skaidri buržuāzisks jēdziens un nevar sadzīvot ar sociālismu.¹⁷⁴

Nemsim tikai dažus piemērus. Mēs prasījām savā programmā zemes atsavināšanu, un to pa daļai pieņēma 1906. g. arī kadeti. Bet pēdējie, un viņiem šīnī ziņā piebalsoja meņševiki, gribēja to izdarīt tiesiskā ceļā caur *atpirķšanu* par mazāk vai vairāk taisnīgām cenām. Mēs pat tanīs brīzos, kad zemes jautājums neizbīdījās pirmā vietā, sacījām, ka *vienīgi konfiskācijas ceļā un bez atmaksas*. Tāpat ar lielrūpniecības iestādēm, ar bankām, ar aizņēmumu anulācijām utt. Mēs sakām taisni, ka revolūcija *nav tiesisks akts, tā neatpērk tiesības un privileģijas, bet tās iznīcina*. Te gaiši redzams, cik nopietni mēs atšķiramies no meņševikiem un visiem vidusvīriem*, kas arī

* — oportūnistiem. *Red.*

te pielaiž fabrikantu atlīdzību. Jo, cik tas ar neticams, to pat tagad, revolūcijas laikā, tā saprot i Šeidemaņi, i Kautski.

Tātad mēs sludinām, ka mēs revolūciju nevaram iedomāties tiesiskā ceļā, un iesākam ar to, ka atceļam *visus vecos valdību likumus*. Reizē ar to mēs pasludinām, ka visi Padomju Valdības Krievijā izdotie dekrēti ir mehāniski spēkā Latvijas Padomju Republikā. Mēs pielaižam vienīgi to izņēmumu, ka dažos gadījumos šie Krievijas dekrēti mūsu apstākļiem jāgroza. Tas ir vietēju dekrētu uzdevums, kādam nolūkam mēs tūdal ieceļam atsevišķu komisiju. Reizē ar to tiks tulkots viss svarīgāko dekrētu krājums vispārībai. Bet tur, kur nav jaunā likuma, tur jāstājas ļaužu sociālistiskai apziņai. Mēs nevaram nevienas dienas atstāt spēkā tās novecojušās muižniecības un pilsonības tiesības, kas mums ikkurai kārtai, ikkuram miestam radīja īpašu kārtību. Nost ar tiem krāsnī!

Tā kā mūsu likumi izteic to kārtību, uz kuru mēs ejam, tad nepietiek ar viņu uzrakstīšanu un nodrukāšanu. Viņi jāpopularizē un jāpropagandē plašajās masās. Kā visa mūsu darbība, tā arī valdības darbības daļa izrit agitācijā. Mēs zinām, ka sociālisms tikai tad būs uz ciešiem pamatiem, ja viņu masas apzinīgi izveidos dzīvē. Mēs izlikām īsumā savu saimniecisko programmu un tur piedzīvojām jau, ka viņas izvešana atkarājas no dažādiem apstākļiem un it īpaši no pašas strādnieku šķiras. Uz to zīmējās «Komunistiskā manifesta» vārdi par strādnieku šķiras atsvabināšanu vienīgi caur strādnieku šķiru pašu.

Un tādēļ strādnieku šķirā vajag būt skaidram uzskatam uz jebkuru Padomju Valdības rīkojumu. Tie dekrēti, kas nebūs uzņemti apzinīgi no proletariāta, paliks uz papīra, jo kas lai viņus izpilda, ja pati strādnieku šķira tos neizpildīs un neizvedīs dzīvē. Reizē ar to šie lēmumi kā strādnieku pašu valdības lēmumi tiks izvesti stingrāk un vieglāk cauri nekā vislielākā filantropa (cilvēku mīlētāja) pilsoņa* izdotie. Vārds par proletārisko disciplīnu, kurai jāpadodas vienādā mērā i strādniekiem, i nestrādniekiem, i darbiniekam, i bezdarbīm, nav tukša skaņa. Un tas būs jo nopietnāks, ja to sacīs Latvijas proletariāts, kurš stāv uz augstāka kultūras līmeņa nekā krievu. Pēdējam tas bija grūtāk vēl caur to, ka viņam tas bija jauns, kamēr

* — buržuja. *Red.*

mēs jau iesākam tur, kur nonācis Krievijas proletariāts pēc gada pieredzes. Un vēl vieglāk tas būs Vācijā. Savukārt atkal mūsu un Vācijas strādnieku panākumi būs par jaunu atbalstu krievu biedriem.

Viens grūts saimniecisks uzdevums ir mainīt kursu, mašīnai pilnā gaitā ejot. Mēs redzam, ka visur Krievijā, vienu vai otru arodu nacionalizējot vai municipalizējot, radās lielāki bezdarbības starpbriži. Tie visādā ziņā jauni atsaucās uz saimniecisko dzīvi un īpaši pamatojās uz dažādo ierēdņu un bijušo kalpotāju streiku un sabotāžu. Tas īpaši bija sakāms par pārtiku, par bankām un beidzamā laikā par sīko tirdzniecību. Mēs mēgināsim to novērst, un mēs to varēsim novērst jo labāk, jo plašāk mēs uzreiz varēsim nostādīt pašu nacionalizāciju un sistēmas maiņu.

Pārtikas ziņā mums palīdzēs strādnieku kooperatoru organizācija, kamēr Krievijā bija jācīnās ar sīkpilsonisko kooperatoru kavēšanu darbā. Banku ziņā mums varbūt līdzēs dažu krājķasu un kreditbiedrību aparāts, jo mēs neapstāsimies arī šo iestāžu priekšā. Mums te nāk palīgā skaidrāka nošķirošanās arī uz laukiem strādniekos un saimniekos. Un šis apstāklis var izsargāt no daudz nevēlamām parādībām, ar kurām bija jākarot Krievijā. Tikai vienmēr un visur jāievēro, ka revolūcijā nēm vispareizāko ceļu tas, kas nēm uz vistiešāko un tālāko mērķi.

Mans nolūks šinīs vispārējos rakstījtos bija vienīgi uz zīmēt vispārējus, plašus vilcienus. Par ikkuru no jautājumiem ir atsevišķo nodaļu pārziņiem, ir viņu apvienota jām padomēm sistematiski jārunā jo bieži un jo plaši. Bez liekiem teorētiskiem krāmiem, visvairāk praktiskā nolūkā. Būs mūsu mītiņu uzdevums arvien izbīdīt praktiskus jautājumus un tos pārrunāt. Mums nebūs tik daudz «jāvervē» biedri komunisti, kā viņiem jāieskaidro, kādēļ viņi ir komunisti un viņiem jābūt tādiem un kas viņiem darāms kā komunistiem. *Ir pagājis revolucionāru vārdu laiks un iestājies revolucionāru darbu brīdis.*

P. Stučka

«Cīna», 3. (311.) nr.,
1919. g. 10. janvāri;

Iespiests pēc «Cīnas»
teksta

«Hawa npaθda», 3. nr.,
1919. g. 11. janvāri;
«Die Rote Fahne», 7. nr.,
1919. g. 12. janvāri

PADOMJU VARA UN KOMUNISTU PARTIJA

Patlaban norisinās aprīņķu padomju kongresi un 13. [janvārī] sanāks visas Latvijas deputātu kongress. Viņiem jāstājas pie jaunās varas iestāžu nodibināšanas un jāizdara tas ir ātri, bez daudz runāšanas. Kur palīdz darbs, tur neskaita pātarus. Tā sprieda agrāk latviešu darba rūķis, un tagad tas pats jāsaka visai darba tautai savā visumā: nerunāt, bet strādāt.

Par to vairs nav domu starpības, ka padomes ir tās iestādes, pa kurām iet ikviena jauna revolūcija. Bet uz padomēm ir divi pilnīgi pretēji uzskati: vieni lems, tas ir, tie, kas netic sociālismam darbos un sludina to tikai vārdos, [ka] šī iestāde ir plāpāšanas jeb, kā viņi saka, visplašāko masu organizēšanas iestāde; otrie, komunisti, kas taisni darbos un ne vien vārdos sludina sociālismu, skatās uz strādnieku padomēm vienīgi kā uz *varas, uz darba* organizācijām, sacīdami, ka masu attīstīšana caur agitāciju un propagandu un to organizēšana ir *partijas darbs*.

Visur, kur vien strādnieku padomes ir nodibinājušās, sākot no 1905. g. Pēterpilī, tās tiecās būt varas iestādes. 1905. g. tās tik tālu vēl nenonāca, ka visa vara pārietu padomēm, jo vēl blakus pastāvēja vecās valsts organizācijas ar visas varas līdzekļiem kā armiju, policiju, ierēdniecību, pilsonisko presi utt., un decembrī šī vecā vara nēma pārsvaru Maskavā un Latvijā un līdz ar to salauza visu revolūciju.

Kā 1917. g. februārī-martā Krievijā, tā 1918. g. novembrī Berlinē un vispār Vācijā deputātu padomēm bija visa vara rokās, bet revolūcijas vadoni nopūlējās šo varu tām atņemt, nododami varu Krievijā skaidrai vai koalētai (mistra) pilsonībai*, Vācijā — aiz sociālistu maskas ap-

* T. i., buržuāzijas un sīkburžuāzijas partiju koalīcijas valdībai.
Red.

slēptai pilsonībai. Un tikai komunisti (Krievijā boļševiki, Vācijā spartakieši) no pirmā līdz pēdējam momentam nemītīgi pieprasīja: visu varu padomēm.

Kādēļ tas tā bija? Meņševiki un visādi māņu sociālisti itin pareizi sprienda pie sevis, ka organizētā strādnieku šķira, pie varas tikusi, nevedīs pilsoniskās, kapitālistu šķiras politiku, bet tūliņ nems ceļu uz sociālismu. Tādēļ, pēc viņu uzskatiem, *strādnieku šķira nedrikst uzvarēt*, un viņi ar mieru apvienoties ar birģeļiem, ar imperiālistiem, ar petļurām, krasnoviem un kolčakiem, lai tikai no viņiem «tik ļoti mīļotā», «suminātā», jeb kā viņi tur saka, strādnieku šķira netiku pie uzvaras. Likt šādus vīrus pie Padomju valdības ir īaunāk, nekā celt «āžus par dārzniekim». To pierādīja i Cereteļi, i Seidemaņi.

Komunisti taisni tādēļ saucas par komunistiem, lai viņus nesajauktu ar šiem māņu sociālistiem. Kad viņi prasa visu varu padomēm, tad taisni tam nolūkam, lai *ņemtu ceļu uz sociālismu*. Jo, kā Markss saka, lai galīgi sadragātu veco varu, uz kuru atbalstās pilsoniskā iekārta ar viņas izmantošanas sistēmu, vajag būt pārejas laikmetam ar proletāriāta diktatūru priekšgalā, kas lai salauztu pilsoņu šķiras varu, iznīcinātu pašu šķiru pretestību un tad galīgi nostiprinātu jauno sociālistisko iekārtu.* Un strādnieku padomes nav nekas cits kā šī proletāriāta diktatūra.

Biedrs Ļeņins savā pēdējā brošūrā** par diktatūru gan izsakās, ka padomes var galu galā būt vienas vai otras tautas īpašais diktatūras veids, ka varbūt vēsture izbīdīs citās revolūcijās citas formas,*** bet tas nav no svara. Parīzes Komūna bija uz vispārēju demokrātisku vēlēšanu pamata cēlusies, bet *tāi nebija buržuāzijas*, jo tā pati nepiedalījās Komūnā, bet veda karu pret Komūnu versliešu-neliešu rindās. Konventā (Parīzē) 1793. g. buržuāziju izmet ar varu ārā, un tāpat daži domā par Satversmes sapulci, ka vajagot piedalīties tās vēlēšanās un, ja tās saturs neapmierina, tad to vai nu padzīt visu, vai no tās izmest buržuāziju. Bet tad man paliek neizprotams jautājums, kādēļ tad visu to komēdiju uzvest, ja var atrast

* Markss K., Engelss F. Darbu izlase divos sējumos, 2. sēj., 23. lpp. Red.

** Grāmatā «Proletāriskā revolūcija un renegāts Kautskis». Red.

*** Ļeņins V. I. Raksti, 28. sēj., 230.—231. lpp. Red.

daudz vieglāku, skaidrāku un noteiktāku ceļu nodibināt strādnieku šķiras diktatūru, tas ir, *izvēlēt tieši strādnieku šķiras deputātus*. Tas taču ir tik skaidri, kā 2 reiz 2 ir 4. Ūn mēs to tad arī redzam: Vācijā i Austrijā, i Bulgārijā utt., ka strādnieku šķira to ir sapratusi.

Bet kas būs padomju priekšgalā, Padomju valdībā un izpildu komitejās uz vietām? Taču ne tie āži-dārznieki? Ja mums arī būs Azis komisārs*, tad tas būs izņēmums tādēļ, ka *viņš komunists*. Un tikai komunisti mums būs Padomju valdībā kā vadībā. Komunistu partija ir savā ziņā padomju partija, un strādnieku šķiras vara kā diktatūra ir reizē komunistu partijas vara. Padomju valdība un komunistu partija ir nešķiramas, no vēstures vienotas.

Kāds varbūt prasīs, kur cēlās tā Padomju valdība, kura izlaida savu Manifestu** ar manu vārdu priekšgalā. Vai tā ir tāda pati godkāru grupa, kas uzmetas par priekšniecību, par kalifiem, ja arī uz stundu, kā pagaidvaldības «hampelmani» (izgrieztas figūras, kas pie sienas karājas un dejo, kad kāds pavelk diedziņu). Man par sevi un saviem biedriem, kas Manifestu parakstīja, laikam šinī vietā nebūs jāpaskaidro. Es nezinu priekš sevis nekā sāpīgākā kā jebkuru ārēju godināšanu, kaut arī izsauktu no kādas politiskās vajadzības. Bet, galvenais, no 9 cilvēkiem (tagad 11), kas ieiet Valdības sastāvā, 6 nebija nemaz publīcēti un no tiem 5 (Valdības vairums) atradās nelegāli Rīgā.

Mūs nolika vietās [Latvijas Sociāldemokrātijas] komunistu partijas CK, ko savukārt vadībā lika biedru vēlēšanās gan saziņā ar padomju darbiniekiem, bet arī komunistiem. Un tagad ne vien visas atsevišķās padomes jau atzinušas jauno Valdību, bet to atzīs un apstiprinās arī Vislatvijas kongress, kurš sanāk 13. janvārī. Saprotams, ka tikai pilnīgā pārliecība par Latvijas strādnieku šķiras komunistisko virzienu varēja mums dot drošību 14. decembrī jau noteikt, ka 13. janvārī Rīgā bijušā bruņinieku zālē — tagad Padomju sarkanajā pīlī — sanāks Vislatvijas padomju kongress.***

* F. Rozīņš-Āzis. *Red.*

** Latvijas pagaidu Padomju valdības 1918. g. 17. decembra Manifestu. *Red.*

*** Sk. šā sēj. 334. lpp. *Red.*

Mēs atmetām aiz tā paša iemesla no valdības nosaukuma parasto vārdiņu «pagaidu», jo mēs esam pārlieci nāti, ka *Padomju valdība ir galīgā valdība* un tikai viens vai otrs sastāvs tur var mainīties. Jo mūsu valdības sastāvs nav uz gadiem likts, bet tik ilgi, kamēr sanāk jauns kongress, kas to var pārvēlēt vai atsaukt visumā jeb pa vienam. Tā Padomju valdība izšķiras no pilsoniskajām ministrijām un to birokrātijas. Jo visas varas pārīešana uz padomēm ir reizē visa vecā ierēdniecības aparatā salaušana. Nav vairs kungu un kalpu, bet ir tikai biedri.

Bet diktatūrai jābūt ciešai varai ar ciešu disciplīnu un revolucionāru kārtību. Tur vajag mazas, bet stipras, apvienotas vadības. Tā ir centrā Padomju valdība, uz vietām izpildu komitejas jeb to prezidiji. Vienmēr nelielā skaitā, 7—9 cilvēki, ar balsstiesībām, pārējie kā tehniskie darbinieki, ikkurš savā vietā ar noteiktu lomu un varu.

Un, lai nebūtu liekas laika tērēšanas, mēs liekam priekšā vienmēr un visur, ka vietējā un centrālā varas iestāde būtu reizē centrālā vai vietējā partijas vadība.*

Tad darbs būs sekmīgs un nedalīts. Jo, kā es jau agrāk rakstīju, mēs taisni ar to lepojamies, ka mēs esam partijas valdība. Mēs nespēlējamies ar parlamentāriskiem niķiem, ar draudiem atsaukt savus partijas cilvēkus no padomju vadības. Mēs to nevaram, jo tad zūd pati padomju vara. Mūs var tikai vara, kontrrevolūcijas vara salauzt, bet tad mēs mirstam, bet nepadodamies.

Kā iztēlosies šīs apvienības princips praksē pie mums, to liecinās nākamība. Tās tēzes, kas šīnī ziņā pieņemtas no Rīgas komunistu konferences,¹⁷⁵ nav galvas izperinājums, bet praktisku piedzīvojumu auglis Krievijas Padomju Republikā. Tur tas nav tik cieši un atklāti izvests cauri, mēs to liekam priekšā izvest dzīvē Latvijā.

P. Stučka

«*Cīņa*», 4. (312.) nr., 1919. g. 11. janvāri;

«*Наша правда*», 4. nr., 1919. g. 12. janvāri;

П. Стучка. Пять месяцев Социалистической Советской Латвии, 1, 1919, c. 40—43.

Iespiests pēc «*Cīņas*» teksta

* Sk. 169. piezīmi. Red.

RUNA
APVIENOTĀS LATVIJAS STRĀDΝIEKU,
BEZZEMNIEKU UN STRELNIEKU
I PADOMJU KONGRESA ATKLĀŠANĀ
1919. G. 13. JANVĀRI

Avīzes atreferējums

Biedrs Stučka attēlo Latvijas revolucionārās strādniecības cīņu un Padomju Latvijas līdzšinējo vēsturi. 25 gadus atpakaļ, pirmo reizi Latvijā dzirdot komunisma mācību, viņš necerējis piedzīvot to dzīvē.

14. decembrī Maskavā b. Stučka saņēmis ziņu, ka Latvijas strādniecības priekšpulka vadītāja Latvijas Sociāldemokrātijas CK sastādījusi Latvijas Padomju Valdību, kuras vairākums visu laiku darbojies Latvijā. Krievijā dzīvojošiem locekļiem bijis uzdots valdību proklamēt un izlaist viņas vārdā Manifestu. Šo Manifestu redīgējot, neviens uzmācīs jautājums, kad notiks Latvijas Padomju Kongress? Biedrs Stučka noteicis 13. janvārī. Kad tas parādījots b. Sverdlovam (Krievijas Centrālās Izpildu Komitejas priekšsēdētājam), tas drusku šaubījies, vai nebūs par ātru, bet līdz ar to apsolījies katrā ziņā piedalīties Latvijas Padomju Kongresa atklāšanā. Abi turējuši solījumu: kongress tiek atklāts 13. janvārī, un viņu apsveikt ieradies b. Sverdlovs. (Nerimstoši aplausi.)

Starp Latvijā dzīvojošiem un aizrobežas biedriem* tika uzturēti nepārtraukti sakari. Aizvien biedri uz vietām sašķērsoja savu uzstāšanos ar biedriem viņpus frontes, lauzdamies cauri asījainai līnijai, padodamies postešām briesmām. Kad LSD CK sūtītāis biedrs pēc Valkas, Valmieras un Cēsu krišanas uzstādījis jautājumu, kad īsti sākt izšķirošu cīņu ieročiem rokās, lai, pretiniekus uzvarot un patriecot, nebūtu jākrīt Rīgas strādniekiem no pretinieka skaitliskā pārspēka, tad b. Stučka izteicis domas, ka tā diena būtu 3.—4. janvāris. Arī tas piepildījies. Tas citādi nevarēja būt. Latvijā var pastāvēt vienīgi strādnieku, bezzemnieku un strēlnieku padomju vara un neviena cita.

* Domāti latviešu komunisti, kas atradās aiz frontes līnijas — Padomju Krievijā. *Red.*

Šeit nodibinājusies buržuāzijas «Tautas padome» nekad nejutās droša. Jau no pirmās dienas viņa sauca šurp angļu kara kuģus savas varas atbalstīšanai. Par to varēja tikai pasmieties, jo tie spētu apšaut tikai neapbruņotus Rīgas strādniekus, bet ne aizkavēt padomju varu Latvijā.

Pret kara kuģu ierašanos Rīgā protestēja Latvijas Padomju Valdība visas pasaules proletariāta priekšā. Viņa paziņoja, ka Latvijas strādnieki negrib karot ar citu zemju strādniekiem, bet, ja tie jauksies Latvijas strādnieku cīnā ar vietējiem baroniem un buržuāziju, tad nav drošības, ka nekrīt arī viņu kareivju drēbēs ģērbtie strādnieki. Divas trīs dienas pēc šī protesta angļu kuģi patiešām atstāja Rīgas ostu. Tagad tiklab tautas padzītā «tautas padomes valdība», kā arī angļu kuģi ir Liepājā, kur gaida mūsu tālākos soļus, lai uz šiem kuģiem varētu aizbraukt Ulmaņi, Valteri un citi tautas pārdevēji.

Tomēr, cik stipra iekšēji arī nebūtu Latvijas padomju vara, viņai nāksies cīnīties ar starptautiski apvienotu bandu — vispasaules imperiālistiem. Cīnā pret tiem Latvijas proletariāts būtu bezspēcīgs, ja viņam vienam būtu jācīnās. Bet viņš nav viens. Varonīgais Krievijas proletariāts un Vācijas nepagurstošie biedri, kuri pašlaik ved pilsoņu karu Vācijā (nupat telegrammas vēsta, ka mūsu, t. i., sociālistiskā proletariāta varā nākusi Meklenburga u. c.), un viss pārējais pasaules proletariāts ir mūsu uzticami biedri un līdzcīnītāji. Viņi, tāpat kā mēs, saprot, ka proletariāta uzvara vienā pasaules malā ir uzvara arī otrā. Mēs zinām, ka uz Berlīnes ielām plūst asinis arī par mūsu nākotni. Mēs saistāmies ar mūsu aizrobežu biedriem ne tikai idejiskām, bet ciešākām saitēm trešajā — Komunistiskajā Internacionālē.

Lai dzīvo proletariāta diktatūra, t. i., padomju vara Latvijā!

Lai dzīvo padomju vara visā pasaulē! (Ilgi aplausi.)

«*Krievijas Cīna*», 19. nr.,
1919. g. 29. janvāri

Iespēsts pēc avīzes teksta

**PADOMJU VALDIBAS ZIŅOJUMS
APVIENOTĀS LATVIJAS STRĀDΝIEKU,
BEZZEMNIEKU UN STRĒLNIEKU
PADOMJU I KONGRESĀ 1919. G. 15. JANVĀRI**

Avīzes atreferējums ¹⁷⁶

Garš šis ziņojums nevar būt, iesāk Stučka, jo arī pats Valdības mūžs nav garš. Kad es, Lencmanis, Daniševskis un Pētersons dabūjām Maskavā paziņojumu ierasties Latvijā un izdot Manifestu kā ievēlētiem no Latvijas biedriem saziņā ar Komunistu partiju un ilegalajām strādnieku deputātu padomēm, kā vienmēr paklausīgi partijai, mēs to arī darījām. Bet apstākļi, biedri, ir tādi, ka padomju vara ļoti lēni izplatās pa Latviju un vēl tagad visur nav likvidētas «Pagaidu valdības» iestādes.

Nonākuši Valkā, mēs šeit sastapām priekšā jau strādnieku deputātu padomi, un šeit tūliņ pacēlās pārtikas jautājums, jo Vācija vagoniem un kuģiem veda pārtiku no Latvijas ārā. Tāpēc arī pirmais jautājums bija tas, ka visām vietējām varām, saņemot pārtikas lietu savās rokās, jārūpējas, lai bagātie nedabūtu par daudz un nabagie mazāk vai nemaz.

No Krievijas mums bija apsolīti 20 vagoni labības, un, kad mēs no Cēsimi ziņojām, ka pārtikas stāvoklis ir ļoti ass, mums atbildēja, ka 7 vagoni jau atrodoties ceļā, bet Krievijas slikto ceļu dēļ katrs sapratīs, ka šis jautājums sarežģās.

Tāpēc visiem spēkiem jārūpējas, lai padomju vara Latvijā nostiprinātos, jo vēlāk, kad viss būs daudz maz noķartots, mēs dabūsim pārtiku no Lietuvas, Ukrainas un Krievijas.

Pašlaik tomēr jāapmierinās ar to, kas atrodas uz vietām, un jāgriežas pie vietējām iestādēm. Šimbrīžam praktisku priekšlikumu no vietām vēl maz, tāpēc, pārrunājot vien šo jautājumu, mēs ne pie kā noteikta nenāksim.

No citiem jautājumiem vēl būtu iekšējais kara jautājums, bet līdz ar to paceļas ārējā kara jautājums, un tāpēc mēs arī ķeramies pie spēku organizēšanas. Pašlaik mēs pulcējam savvaļniekus*, un šimbrīžam to pietiek, bet,

* — brīvprātīgos. *Red.*

ja trūks, mēs kersimies arī pie mobilizācijas. Bet tuvāk pie tā nav jāuzkavējas, jo arī tam nolūkam darbojas iestādes uz vietām.

Simbrīžam es saku tikai to, ka savvaļnieku ir tik daudz, ka to pilnīgi pietiek!

Kas zīmējas uz starptautisko stāvokli, tad par Krieviju mums nav ko bities. Tā mums ir un paliks draudzīga. Tāpat ir ar Padomju Igauniju, Lietuvu un arī Ukrainu.

Tur gan vēl nav padomes galīgi nostiprinātas, bet, ka tas notiks, par to mums nav ko šaubīties.

No dažu ārējo imperiālistisko valstu sūtņiem, piemēram, Dānijas, Zviedrijas un c., mums bija ienākuši pieprasījumi, vai mēs atļausim tiem palikt un aizstāvēt savu pavalstnieku intereses. Mēs uz to atbildējām, lai viņi mierīgi brauc uz mājām un dabū no savām valdībām jaunas pilnvaras, ka tās mūs atzīst, un tikai tad mēs runāsim tālāk.

Kas zīmējas uz tām angļu briesmām, tad jāsaka, ka tās mūs neko neapdraud, jo arī no Liepājas tie tagad aizbraukuši un atstājuši tikai vāciešus, kurus mudina iet uzbrukumos pret mums. No jūras mūs neapdraud, un Latvija ir tāda zeme, kur boļševisma baciļu tik daudz, ka lai arī kādi zaldāti nebūtu, tie saģiftēsies.

To jau pierādīja vācieši, un, ja vācieši grib būt komunisti, tad tāda apvienība kā starp Vāciju un Krieviju būs stipra vara.

Tomēr arī pašu mājās mums ir daudz darba, jo viss jāatjauno, viss jāved atpakaļ.* Un tas mums būs pilnīgi iespējams, piepalīdzība mums ir solīta, tikai pašlaik ir kavēkļi, kas to nepielaiž. Viens no tiem ir pārtikas jautājums šeit, un otrs — var iebrukt jauni ienaidnieki un visu no jauna sagraut.

Ne mēs paši te nācām, mūs sauca tie, kas mūs izvēlējuši, tāpēc lai kongress arī apstiprina to darbu, kuru mēs esam pastrādājuši.

«*Krievijas Cīņa*», 21. nr.,
1919. g. 31. janvāri

Iespiests pēc avizes teksta

* Domāta Latvijas rūpniecības uzņēmumu un strādnieku reevaikuācija. *Red.*

KĀRLIS LIBKNEHTS UN ROZA LUKSEMBURGA

Piemiņas lapiņa pie valēja kapa

Kas Krievijā b. Ķeņins, tas Vācijā bija K. Lībknehts un Roza Luksemburga. Abi, kopā ķemot, nešķirami saistīti Vācijas sociālistiskajā revolūcijā. Ikviens no viņiem nav Ķeņina nozīmes, bet abi kopēji viņi bija Vācijas komunisma vadošā zvaigzne, un grūti atšķirt viena nopelnus, viena nozīmi no otra. Ja Lībknehts bija vairāk revolūcijas nesējs, viņas roka, tad Roza Luksemburga bija vairāk tās gars, viņas galva. Vispasaules buržuāzijas uzdevumā viņus abus vienā dienā gāza kapā Vācijas sociālbendes caur saviem asinssuņiem cilvēku ģimī. Es septembrī, Berlīnē būdams, izteicu nelegālā sapulcē pārliecību, ka Vācijā revolūcija būs asiņaināka nekā mūsējā. Buržuāzija visnecilvēciskākajā veidā izpilda šo pareigojumu... Bet es redzu nokauto vadoņu garus pacelamies pār Vācijas cīpas biedru galvām uz jaunām cīņām, galēju uzvaru, asiņainu cīņu un asiņainu uzvaru.

Es personīgi maz pazinu kritušos. Es atminu kā šodien Štutgartes starptautisko kongresu, kad Lībknehts vispirmo reizi pulcināja savu starptautisko jaunatnes organizāciju. Viņš, dedzīgais darba tautas tribūns, jau toreiz pilns sajūsmības par pasaules revolūciju, kas dienu sēdēja kongresā un naktīm turpināja savas jaunatnes delegātu sēdes, privātā dzīvē bija vispievilcīgākais cilvēks, ko varēja iedomāties. Kā šodien atminu viņu sēdam savā klēpi no biedriem pārpildītā tramvajā. Toreiz viņš bija jauns, gan spēka pilns un enerģijas bagāts, bet vēl tikai savā slavenā tēva V. Lībknehta dēls. Viņš, un ne vien viņš pats, bet arī vecāki biedri, kā vecais Bēbelis, toreiz izsacījās, cik tas būtu partijai par labu, ja «Kārliti» (tā viņu saukāja, kas viņu mīloja) drīzāk izslēgtu no advokātu kārtas, jo tad viņš atsvabinātos no uzdevumiem advokātūrā un pilnīgi nodotos revolūcijai.

Šīs «cerības» drīzā laikā piepildījās. Viņu iesēdināja jo drīz kā «tēvijas nodevēju» un kā majestātes apvainotāju. Nu K. Lībknehtam bija laiks iedziļināties revolūcijas darbā. Līdzīgi neaizmirstamajam tēvam viņš cietumā izauga par veselu galvu lielāks. Un 1914. gada karš viņu nolika Vācijas un tamlīdz vispasaules revolūcijas priekšgalā.

Pēc auguma vairāk kā galvu mazāka par «Kārlīti», Roza Luksemburga jau Štutgartē bija teorētiski veselu galvu pārāka par Lībknehtu. «Polijas un Lietuvas s.-d.» garīgā vadone, viņa gāja reizē pirmajās rindās Vācijas kreiso starpā. Viņas nesaudzīgi asā izteiksme, pilna atjautības un asprātības, padarīja viņu par visu mēreno elementu «enfant terrible» (bērns, kas sacel bailes caur savu vaļsirdību). Viņa bija nepielūdzama pret bernšteiniem, bet viņa nebija viegli sagremojama kautskiem. Kā vieni, tā otri rieba, kur varēja, asajai «Rozai» par viņas dzēlieniem. Un viņas saplošīšana caur šeidemaņu un visas pārējās «sociāldemokrātu» bandas uzpirkto un uzķūdīto pūli ir to pašu šeidemaņu, kautsku un bernšteinu apvienības pēdējais nedarbs.

Kontrrevolūcija caur sociālnodevēju roku gribēja reizē nocirst galvu un roku Vācijas revolūcijai. «Rozas» galvu un «Kārlīša» roku. Bet jau Lībknehta karogs pacēlās citu cīnītāju rokās, un iz kritušās Rozas galvas sprēgā dzirkstes pār visu pasauli. Savu slepkavību buržuāzija un viņas sociālbendes nokavējuši par vairāk kā diviem mēnešiem.

Mēs stāvam no jauna pie valēja komunāru kapa. Divas jaunas dzīvības kritušas beidzamā cīņā. Mēs neraudam un nevaimanājam. Mēs neskaitām atpakaļ un neskaitām kritušos. Ik uz viena kritušā nāk tūkstoši jaunu cīnītāju. Tā nešķirami saistās kritušo un dzīvo komunāru Internacionālē, kuras zvērests un lāsts skan atkal un atkal: Lai dzīvo vispasaules Komunistiskā revolūcija!

P. Stučka

«Ciņa», 10. (318.) nr., 1919. g. 19. janvāri; Iespiests pēc «Ciņas»
«Hawa npasda», 9. nr., 1919. g. 19. janvāri; teksta

«Die Rote Fahne», 13. nr.,
1919. g. 21. janvāri

VISIEM, VISIEM, VISIEM.
LATVIJAS PADOMJU VALDIBAS TELEGRAMMA
b. ĶEŅINAM UN TAUTAS ĀRIETU KOMISĀRAM
b. ČIČERINAM
MASKAVĀ NOSŪTIŠANAI PA RADIO

Rīgā 3. februāri 1919. g.

Pēc tautas sacelšanās Valkā, Valmierā, Cēsīs, Rīgā, Jelgavā, Bauskā, Tukumā un Ventspilī vara visās šais Latvijas pilsētās pārgāja pilsētu un lauku strādnieku ro-

kās. Vienīgi Liepājā strādnieku sacelšanās vēl nav izvesta galā, tādēļ ka vāci un sabiedrotie pabalsta caur sacelšanos nogāzto agronoma Ulmaņa un aferista M. Valtera Pagaidu valdību, kura neatbalstās ne uz kādām tautas masām, jo jau Satversmes Sapulces un aprīņķu padomju un pilsētas domju vēlēšanās [1917. g.], pie Kerenska laika vispārīgām vēlēšanu tiesībām, viņas partijas savāca tikai 10 proc. balsu, kamēr mūsu kandidāti, tas ir, Latvijas komunistu partijas* kandidāti, dabūja divas trešdaļas no visām balsīm, neskatoties uz to, ka no [Latvijas rūpniecības] centriem vēl 1915. gadā aiz kara aprēķiniem bija evakuēta pati apzinīgākā strādnieku daļa. Ne par velti no 11 Latvijas Padomju Valdības locekļiem seši bija Krievijas Satversmes Sapulces locekļi un visi pārējie — Rīgas pilsētas domes locekļi. Liepājā pret mums uzstājas galvenā kārtā vācu dzelzs divizijas, kuru nolūks ir izmantot acumirkli, lai pabeigtu izvest pārtiku un citas mantas, kuras vāci ir salaupījuši pēc Brestas miera krišanas nelikumīgo rekvizīciju veidā, kamēr Ventspilī, kur šī laupīšana no vācu puses ir jau acīmredzot nobeigta, vācu vietā tūliņ ieradās kāds desants nezin no kurienes, kurš pēc tam, kad bija atsists, iesāka neaizsargātās pilsētas apšaudīšanu. Tai pašā laikā, kad sabiedrotie izsūta mums ieaicinājumu miera sarunās uz kaut kādām nezināmām salām Marmora jūrā,¹⁷⁷ kurp mums nav paredzama iespējamība noklūt savādi kā varbūt būros vai aizzēģelētos sabiedroto vagonos, mums pienāk ziņas par Zviedrijas, Somijas un Anglijas nolīgumu izcelt zviedru desantu Latvijas krastos, lai vēlāk pie pasaules dališanas dabūtu atalgojuma veidā protektorātu pār Baltijas apgabalu. Reizē ar to šķindina ieročus pret mums arī Vācijas «sociālistiskā valdība», uzdodama to smieklīgo iemeslu, ka latviešu karaspēks draudot ar uzbrukumu Prūsijas militārisma atliekām. Neatkarīgās Latvijas jaunā Padomju valdība, kura ir radīta caur Latvijas darba tautas gribu un no jauna izvēlēta apvienotās Latvijas Padomju kongresā, kurš sastādījās no 705 delegātiem, 13.—15. janvārī, ir savā īsajā pastāvēšanas laikā ar darbiem pierādījusi, ka viņa ne vien atbalstās uz milzīgu iedzīvotāju vairākumu, bet ka viņa arī sekmīgi stājas pie sociālistiskas jaunradišanas uz gruvešiem, kurus tai ir atstājis par mantojumu imperiālistiskais karš. Lat-

* Latvijas Sociāldemokrātijas. *Red.*

vijas pilsētu un lauku darbaļaužu kultūras līmenis, kurš ir augstāks kā Krievijā, atver izredzes uz ātrāku un sek-mīgāku to ekonomisko pārmaiņu izvešanu, kuras sagādā tik lielas grūtības mūsu kaimiņu Krievijas republikai. Un šai apstāklī acīmredzot slēpjās saknes visu imperiālistisko valdību ienaidam pret mūsu zemi, jo nekādu citu bagātību, kā vien augsti attīstīts darbaspēks, Latvijai nav.

Bet tādā gadījumā lai valstis, kuras uzstājas pret mums, atklāti paziņo, ka viņu mērķis ir uzvareti ar lielgabaliem sociālismu. Lai zin šo valstu darba tauta, ka viņu valdības sūta kara kuģus un desantus uz Latviju, kura ir neitrāla pret viņām, lai pār šīs zemes strādnieku likiem atjaunotu še atkal feodālo baronu režīmu, jo viņi zin ļoti labi, ka Latvijā var pastāvēt vienīgi vai nu baronu valdība, vai strādnieku valdība un ka katrā cita valdība būs tikai acumirkliga parādība.

Mūsu Padomju valdība, atbalstīdamās uz strādnieku šķiras iedzīvotājiem, kas sastāda vairāk kā četras piektdaļas ne tikai no pilsētu, bet arī lauku iedzīvotājiem, grib mierīgi strādāt pie iekšējās izbūves, lai nemītīgā darbā izdziedinātu kara brūces, kuras ir tik bargi piemeklējušas Latviju. Tādēļ arī viņa ir ar mieru uzsākt sarunas ar kuru katru no šīm valstīm par zināmu līgumu noslēgšanu. Bet pret katru varmācīgu iebrukumu viņa cīnīsies līdz beidzamai iespējamībai, paļaudamās pie tam ne tik daudz uz saviem pašas vājajiem spēkiem, kā uz palīdzību no visu zemju darba tautas, kura iet pa to pašu ceļu pretī jaunam mieram.

Latvijas Padomju Valdība.

Lūdzu nosūtīt šo telegrammu bez kavēšanās, jo uzbrukums mums no jūras puses ir jau sācies.

Latvijas Padomju Valdības priekšsēdētājs:
P. Stučka

«*Ciņa*», 24. (332.) nr., 1919. g. 6. februāri; *Iespiests pēc «Ciņas» teksta*
«*Наша правда*», 24. nr., 1919. g. 7. februāri;

«*Die Rote Fahne*», 27. nr.,
1919. g. 7. februāri;

«*Sarkanais Strēlnieks*», 1. nr.,
1919. g. 11. februāri;

П. Стучка. Пять месяцев Социалистической
Советской Латвии, часть II. Псков, 1921,
с. 19—20.

FRANCIS MĒRINGS MİRIS

Iz nejauši Maskavā saņemtā birgeliška laikraksta numura dabūju zināt, ka ar plaušu karsoni miris *ievērojamais vācu sociāldemokrātijas publicists Francis Mērings*, dzimis 1846. gadā, tātad savā 73. mūža gadā. Pēdējā laikā nelaiķis slimoja un vārguļoja fiziski pēc pārciesta aresta. Bet garā viņš bija mozs līdz pēdējam brīdim, un lasītājiem gan vēl labi būs atmiņā viņa spilgtie raksti par labu Krievijas Padomju Republikas kārtībai, kā arī viņa noteiktā uzstāšanās pret Kautski viņa nodevīgās lomas dēļ.

Francis Mērings savu gaitu iesāka buržuāzijas rindās. Ar visu buržuāzisko zināšanu krājumu brūnots, viņš no pilsonības pārnāca uz sociāldemokrātiju. Viņa pirmais darbs «Vācijas sociāldemokrātijas vēsture» iznāca 1877. gadā vēl kā pilsoniska rakstnieka darbs. Viņš gan jau bija toreiz Lasala cienītājs, bet vēl nebija sociāldemokrāts. Tomēr jau viņa pilsoniskajā dzīves gaitā mēs redzam nemierīgo garu, kas nepanes pārestības, kur tās arī nebūtu. Viņš kļuva pazīstams caur to traci, ko viņš sacēla pret buržuāzijas mākslas tempļu sargātājiem, teātru vadītājiem aktrises Šabeļskas aferā.¹⁷⁸ Šabeļska pati izrādījās necienīga tās cildenās uzstāšanās viņas labā no Mēringa puses, viņa vēlāk bija vienkārša «Novoje Vremja» korespondente un Krievijas finansu ministra metrese («māsiņa»).

90. gados Mērings iestājās vācu sociāldemokrātijā. Drīz pēc tam viņš izdod *vācu sociāldemokrātijas vēstures* dienus biezos sējumus, darbu, kura būtu pietiekoši, lai uzglabātu Mēringa vārdu marksistu rakstnieku pirmajās vietās. Tādas vēstures zināšanas, savienotas ar tik dziļu ieskatu vēsturiskā materiālisma teorijā, nav bieži izlietas nopietnam vēstures darbam. Nodaļa par spaidu likuma vēsturi Vācijā ir meistara darbs.

Es kā šodien atminu, ar kādu nepacietību mēs 90. gadu sākumā gaidījām ikvienu «Neue Zeit» (sociāldemokrātijas nedēļas žurnāls) numuru un īpaši ik numurā ievietoto politisko F. Mēringa ievadrakstu. Kā stila, tā satura ziņā tie bija spīdoši publicista raksti. Un blakus tiem viņš turpināja vēsturiskus darbus par zināmiem laikmetiem. Tā viņa «Gustavs Ādolfs», «Lesinga lēgenda» (ar ievadu par vēs-

turisko materiālismu, kas bija mūsu pirmā skola šīnī ziņā), «Jēna un Tilzīte» u. c.

Savos darbos Mērings pierādīja ne vien lielas zināšanas, bet arī lielu patstāvību un objektivitāti. Tā, piemēram, savu uzskatu uz Lasalu un Lasala piekritēja Šveicēra lomu viņš, varbūt pat pārāk ietiepīgi, aizstāvēja, nelūkojot uz tādu pretinieku kā Kautski un Bēbeli. Arī Marksam viņš neietaupīja pārmetumus, kur tos atrada. Es neteikšu, ka tas vienmēr būtu bijis vietā, bet tas liecina par nelaiķa stingro raksturu. Un tas jāievēro, ja grib saprast to konfliktu, kurš viņam izcēlās ar Kautski un citiem 1903. gadā, īpaši ar sociālistu oportūnistisko spārnu.¹⁷⁹ Pēdējie gribēja aprīt Mēringu, saprotams, ne tik daudz viņa pilsoniskās pagātnes kā viņa revolucionārās tagadīnes dēļ. Viņam bija jāizklāj visas savas pagātnes nepātīkamās atmiņas, lai galīgi nocietinātu viņa stāvokli partijā ar pilnīgu «attaisnošanu».

Bet satiksme ar partijas «purvu» Kautska un biedru personās kļuva ik dienas jo vairāk nesamierināma. 1912. gadā Mērings izstājās iz «Neue Zeit» redakcijas. 1914. gadā viņš no pirmās kara dienas stājās sociālšovinisma pretinieku rindās un piedalījās «Internationale» izdošanā. Es atminu labi viņa skaisto artikeli [avīzē] «Bremer Bürger-Zeitung» par «trešās Internacionāles» ideju.* Tas būs un paliks vēsturisks fakts.

Ūn nemirstībā F. Mērings pāriet ar savu beidzamo lielo darbu, ar 540 lappuses biezo «Kārla Marks dzīves vēsturi», veltītu biedrenei Klārai Cetkinai, pēdējai veterānei, kas vēl pie dzīvības. Mēringu uz šo darbu bija svētījusi Marks meita, Lafarga kundze. Šis raksts ir lielākā pieņiņa ne vien Kārlim Marksam, bet arī Francim Mēringam.

Viņš bija viens no noteiktākajiem Spartaka grupas locekļiem. Un viņa vārds nedzēšamiem burtiem ierakstīts vispasaules sociālistiskajā revolūcijā kritušo komunāru sarakstā.

P. Stučka

«Cīņa», 28. (336.) nr., 1919. g. 11. februāri; *Iespiests pēc «Cīņas» teksta*

«Hawa npaēda», 27. nr., 1919. g. 11. februāri;

«Die Rote Fahne», 30. nr.,

1919. g. 11. februāri

* Raksts «Sagrautā Internacionālē» avīzes 1914. g. 211. nr-ā. *Red.*

**P. STUČKAS IZSTRĀDĀTĀ UN
LSD RIGAS ORGANIZĀCIJAS KONFERENCE
1919. G. 23. FEBRUĀRI PIEŅEMTĀ REZOLUCIJA
«PAR PARTIJAS PROGRAMMU UN NOSAUKUMU»**

Lielais pasaules karš ar saviem milzu upuriem ir tomēr beigās atklājis visas pasaules proletariāta acu priekšā abu karjošo valstu apvienību aiz liekulīgām atsvabināšanas vai tēvijas mīlestības frāzēm slēptās patiesās laupīšanas tieksmes un abu šo apvienību imperiālisma vienādi riebīgās sejas.

Tikai 2. Internacionāles vadoņi, kuri apzinīgi vai neapzinīgi, par labiem vārdiem vai Jūdasa algām pirmajā kara dienā atklāti pārdeva un nodeva imperiālistiskajai buržuāzijai viņu līdz tam vadīto, apmuļkoto strādnieku šķiru, līdz šim brīdim ar vecās sociāldemokrātijas līķu kankariem mēģina aizsegt savu nodevīgo politiku pret šķiru cīņu un par kopdarbību ar buržuāziju, slēpdamies aiz sociālā, bet patiesībā buržuiskā demokrātisma maskām.

Latvijas Sociāldemokrātijai un īpaši viņas Rīgas organizācijai pa lielā pasaules kara laiku ir bijis gadījums uz tuvāko iepazīties kā ar vienas, tā ar otras puses imperiālisma apvienību, un viņa vienmēr un visur uz stingrāko uzstājusies pret jebkādu kompromisu jeb ar kuras puses imperiālismu.

Latvijas Sociāldemokrātija ir viena no pirmajām dalību ņēmusi tai varenajā protestā pret 2. Internacionāli, kas vispirms klusu pacelās iz Cimervaldes un Kintāles pa-slēptuvēm*, no turienes izplūda pa visas pasaules proletariāta «apakšzemi» un skaļi uz āru izlauzās Krievijas revolūcijā, kura 7. novembrī 1917. g. noveda pie proletariāta diktatūras Krievijā, likdama tādi ne tikai vārdos, bet arī darbos pamatu 3. jeb Komunistiskajai Internacionālei.

Jau sen pienācis laiks atklāti un noteikti nomest arī jebkuru atlieku no agrākās, tagad sapuvušās 2. Internacionāles; kā iekšēju, tā ārēju, atmetot reizē kā veco partijas programmu, tā arī tās agrāko nosaukumu.

Tikai revolūcijas gaita aizkavēja izvest dzīvē šo darbu, ja ne vispasaules, tad vismaz Krievijas un tai līdz Latvijas partijas apmēros, bet tagad, kad uz dienas kārtības

* T. i., Cimervaldes (1915. g.) un Kintāles (1916. g.) Starptautiskajā sociālistu konferencē. *Red.*

stāv 3. jeb Komunistiskās Internacionāles sanākšana, Krievijas Komunistiskās partijas un arī Latvijas Soc.-dem. kongresi, ir laiks galīgi atsvabināties no šā pilsoniskās pasaules kauna mantojuma.

Uzskatot tomēr par lieku darbu izstrādāt še patstāvīgu savas partijas programmu un, taisni otrādi, uzsverot no jauna, ka proletāriskā revolūcija Krievijā ir noslaucījusi pēdējo pamatu jebkādai programmas izšķirībai starp Krievijas un Latvijas komunistu organizācijām, Latvijas Sociāldemokrātija var aprobežoties ar pievienošanos tam projektam, kurš šinī ziņā izstrādāts no Krievijas Komunistiskās partijas centra, uz noteiktāko piekrītot visu veco pilsonisko un sīkpilsonisko māņugrabažu atmešanai un jo sevišķi strīpojot visas tās liekulīgās minimālās jeb demokrātiskās programmas daļas, kas neiespējamas buržuāziskā iekārtā, bet liekas un kaitīgas, proletariātam pie varas nākot.

Bet reizē ar programmu jākrīt arī 2. Internacionāles kauna aptraipītam partijas nosaukumam, jo tas nepareizi izteic proletāriskās diktatūras tieksmes, kamēr vēsturiski īstais un arī no Marksa un Engelsa par pareizu atzītais nosaukums ir komunistu partija, kurš nosaukums jau iekavās arī pieņemts [no LSD] partijas Centrālās Komitejas.

Visu šo ievērojot, LSD (komunistu partijas) Rīgas konference *nolemj*:

1. atmest veco partijas programmu un uzdot saviem delegātiem kā Latvijas S.-D., tā arī Krievijas Komunistiskās partijas kongresos aizstāvēt jaunu Komunistiskās partijas kā Komunistiskās Internacionāles sastāvdaļas programmu, kurai jāatzīst kā vienīgo pareizo ceļu nesaudzīgu šķiru cīņu līdz galīgai buržuāzijas sakaušanai un kapitālisma salaušanai un tiešu pāreju uz sociālismu, uzstājoties līdz šī mērķa galīgai sasniegšanai pret jebkādu šķiru mieru jeb [pilsonisku] demokrātismu un pamatojoties uz proletariāta diktatūru un pilsoņu karu kā šķiras cīnas turpināšanu ar ieročiem;

2. atmest arī agrāko partijas nosaukumu un uz priekšu saukties par Latvijas Komunistu partiju kā Krievijas Komunistiskās partijas un nākošās Komunistiskās Internacionāles sastāvdaļu.

«Ciņa», 45. nr., 1919. g. 2. martā;

«Hawa pravda», 45. nr., 1919. g. 4. martā

Iespiests pēc «Ciņas»

teksta

**P. STUČKAS IZSTRĀDĀTĀ UN
LATVIJAS KOMUNISTISKĀS PARTIJAS
DARBA JAUNATNES SAVIENIBAS I KONGRESĀ¹⁸⁰
PIEŅEMTĀ REZOLŪCIJA
«PAR TAGADĒJO MOMENTU»**

1. Franču-angļu-amerikāņu trestu un banku karaļi dala savu uzvaru laupījumus un mēģina tos nodrošināt pret savu un vispasaules proletariātu.

2. Šai nolūkā imperiālistiskās valstis, no vienas puses, apsola dažādus labumus saviem strādniekiem un tanī pašā laikā apspiež izmocīto strādnieku sacelšanos, un, no otras puses, virza savas un pamudina un piespiež virzīt mazo buržujisko valstu armijas pret sociālistisko Krieviju un citām Padomju republikām.

3. Pasaules imperiālistiskais karš izvērties šķiru karā pasaules apmēros.

4. Sociālistiskās valstis nostiprinās, un proletariāta gatavība iet šķiru karā klūst arvien noteiktāka. Ar maz izņēmumiem Krievijas proletāriskās armijas sekmiņi virzās uz priekšu un palīdz Ukrainas, Baltkrievijas un Lietuvas proletāriešiem nostiprināt proletārisko diktatūru. Proletārisko armiju saimnieciskā un politiskā aizmugure gan pamazām, tomēr noorganizējas un uzlabojas.

5. Turpretī imperiālistisko valstu armijas lēni sabrūk. Visur imperiālistiem steidzīgi jāizved demobilizācija. Imperialistisko armiju saimnieciskā aizmugure pārdzīvo asu krīzi (darba trūkums, metalurgijas apstāšanās), bet jo sevišķi sabrūk šķiru miers un strādnieki visur ceļas arvien plašākos streikos, demonstrācijās un pat bruņotās cīņās.

6. Sakarā ar to lielvalstu imperiālistiskās valdības izmanto sīko (Somijas, Skandināvijas, Polijas) un sabrūkošo (Vācijas) buržujisko valstu tieksmes iegūt laupījumu vai paturēt imperiālistiskā karā iegūtā laupījuma kaut sīku daļu un naudas un tehniskiem līdzekļiem atbalsta un vajadzības gadījumā draudiem piespiež tās iebrukt sociālistiskā Krievijā.

7. Par galveno virzienu uzbrukumam Krievijai un starptautiskam proletariātam imperiālistiskā pasaule pašlaik izvēlējusies satiksmes un politiskā ziņā priekš sevis vislabvēlīgāko virzienu — Krievijas ziemeļrietumus un pa daļai rietumus.

8. Šī uzbrukuma atsišanā viena no atbildīgākām lomām atkal piekrīt Latvijas proletariātam, kuram lielajā šķiru karā jāaizstāv savu sociālistiskā dzimtene un jāaizstāv ceļš uz sociālistisko Krieviju.

9. Latvijai šī grūtā loma piekrīt jo sevišķi vēl tādēļ, ka mūsu proletariātā imperiālisti redz īpaši noteiktu sociālisma izvedēju dzīvē, kādēļ tie sevišķi ienīst Latvijas proletariātu un Latvijas Padomju Republiku.

10. Bet Latvijai ir arī vieglāk izturēt šo cīņu tādēļ, ka viņas proletariāts ir vecāks pēc dzimuma, samērā daudz lielāks un arī attīstītāks pēc kultūras līmeņa nekā Krievijas, kādēļ cīņa ar vietējo buržuāziju tam daudz labāk veicas, jo nedraud briesmas no uzskatos nepastāvīgiem sīk-pilsonības slāniem.

11. Un šī drosme mums, Latvijas Padomju Republikai, jo sevišķi cieša tanī brīdī, kad no mums sengaidītā Komunistiskā Internacionāle patlaban taisās pāriet no vārdu propagandas uz darbu propagandu, patlaban sapulcējoties uz starptautisko konferenci*.

To ievērojot, Latvijas Komunistiskās partijas Darba jaunatnes pirmais kongress *nolemj*:

1. Bezbailīgi un izturīgi ņemt dalību cīņā pret vispasaules buržuāzijas imperiālisma spēkiem roku rokā ar Baltijas** Soc.-Federatīvo Padomju Republiku un pārējām Padomju republikām.

2. Sūtīt apsveicienus to zemju proletariātiem, kas jau vairāk vai mazāk sekmīgi iesākuši sociālistisko revolūciju, kā — Vācijas, Austrijas, Ungārijas, Anglijas u. c.***

3. Griezties ar uzsaukum pie neitrālo un pārējo valstu proletariātiem, kas vēl maz vai nemaz nepiedalās sociālistiskajā revolūcijā, stāties jo drīzāk rindās, lai Komunistiskā Internacionāle iz vārdiem pārvērstos darbos.

4. Sūtīt apsveicenu Jaunatnes Komunistiskajai Internacionālei¹⁸¹ kā daļai no Lielās Vispasaules Komunistiskās Internacionāles.

«Jaunais Komunārs», 1./2. nr.,
1919. g., 42.—43. lpp.

Iespiests pēc žurnāla
teksta

* Starptautiskā komunistiskā konference sāka darbu Maskavā 1919. g. 2. martā un 4. martā konstituējās kā Komunistiskās Internacionāles I kongress. *Red.*

** Acīmredzot te ieviesusies drukas klūda; jābūt — Krievijas. *Red.*

*** Te domāts, ka šo zemju proletariāts dažādās pakāpēs jau izvērsis cīņu par sociālistiskas revolūcijas išstenošanu. *Red.*

«FEBRUĀRA REVOLŪCIJA» 1917. G.

«Birgēliskās opozīcijas vīri, lielrūpnieki, kara lielkungi, ģenerāli (jo karaspēks bija revolucionārs), intelīgenti, liberālie profesori bija ar saviem padomiem un ar savu palīgu tūdaļ pie rokas, tiklīdz barikādu vīri bija cīņā paturejuši virsroku. Ko šie vīri darīja? Viņi izdalīja savā starpā ministru portfelus. Tas ir vienmēr pirmais darbs, ko birgēļu šķira dara pēc sekmīgas revolūcijas... Proletariāts bija pagērējis, lai sarkanais karogs tiktu atzīts par republikas karogu. Proletariāts bija šo republiku darinājis. Proletariāts bija stiprs un pilns sava spēka apziņas, lepns uz saviem darbiem. Tāpēc proletariātu vajadzēja drusku papaijāt un pakrāpt. Un, raugi, pie buržuāzijas valsts karoga piekāra sarkanu lupateli. Sarkans lupatelis bija arī tas, ka pagaidu valdība uzņēma...»

Es gribēju jau rakstīt — Kerenski, bet redzu, ka grāmatā stāv drukāts Luijs Blāns. Esmu vienkārši pārskatījis un, gribēdams rakstīt par «Februāra revolūciju» (pēc jaunā stila 12. martā) 1917. gadā, paņēmis Rolandes-Holstas «Proletāriešu šķiras cīņu vēsturi» un izrakstījis februāra revolūciju 1848. gada Parīzē. Jā, tā iet ar tām revolūcijām. Sodien lasi par Vācijas revolūciju un tev liekas, ka runa iet par notikumiem 1917. gadā Pēterpilī. Ir tikai divējādas revolūcijas, *revolūcijas tikai pēc 2 sabloniem*, ja tā varētu izteikties: «Februāra revolūcija jeb *glītā revolūcija* (Markss te runā par 1848. g.), vispārēju simpātiju revolūcija», tai pretim stāv *«jūnija revolūcija»* jeb *«neglītā revolūcija»*,* savstarpēja ienaida revolūcija (mūsu 1917. g. Oktobra revolūcija un Vācijas šīgada marts), kad buržuāzijas lielgabalu dunoņa sauc pie *«kārtības»* revolucionāro darba tautu, ja pēdējā pati nepaspēj sagrabt valsts varu savās rokās.

Sodien ir Krievijas *«glītās revolūcijas»* otrie gada svētki, patiesībā arī ne īsti glītās. Īsti glītā, vispārējās līdzjūtības revolūcija bija tikai 17. oktobris 1905. gadā**. 1917. g. politiskā revolūcija*** jau bija ar zināmu sociālu *«bla-*

* Citāts no K. Marksas darba *«Šķiru cīņa Francijā no 1848. līdz 1850. g.»* (Markss K., Engelss F. Darbu izlase divos sējumos, 1. sēj., 131.—132. lpp.). P. Stučkas tulkojums. *Red.*

** T. i., diena, kad Nikolajs II izdeva patvaldības manifestu, solot buržuāziski demokrātiskas brīvības. *Red.*

*** Buržuāziski demokrātiskā revolūcija. *Red.*

kus garšu», kas no tās uzreiz atbaidīja buržuāziju. Kad Pēterpils ielas svinēja ar skaistās marseljēzas, šīs dažā ziņā starpšķirainas revolūcijas mūzikas skaņām uzvaru pār carismu, tad buržuāzija slēpās aiz gardīnēm un uz ielām iz buržuāzijas ar ļoti lielām sarkanām lentītēm pārādījās tikai noteikti blēži un avantūristi.

Ja šīnī ziņā 27. februāris/12. marts nav izdevīga diena svinēt Krievijas revolūciju, jo viņa nenozīmē ne proletāriskās revolūcijas, nedz arī vairs politiskas pilsoniskas revolūcijas sākumu, kurš ir attiecināms jau uz 1905. gada oktobri, tad nenoliedzama viņa ir kā noteikts kontrrevolūcijas un, proti, pilsoniskās kontrrevolūcijas iesākums. Nevajadzēja būt ļoti atjautīgam, lai to novērotu uz pirmo skatu. Šīs kontrrevolūcijas slazds bija Valsts dome itin tāpat kā tagad Vācijā reihstāgs. Un slazdu licēji — Rodzjanko (pa vāciski lasi — Fērenbahs) un Milukovs (vāciski Paiers). Un pie logiem glūnēja varas kārīgā buržuāzija, izbīdīdama vienu pēc otru kandidātus uz dažādu koalīciju ministriem, pie pirmās proletariāta uzvaras [taisīdamās] atklāti bēgt vecās varas, monarhijas apkampienos.

Bet tomēr 27. februāris/12. marts ir un paliek vēsturiska diena vispasaules apmēros. Tas bija pirmais lūzums pēc $3\frac{1}{2}$ gadus ilgstošā posta, mazs gaismas stariņš šīnī pasaules kara tumšajā naktī. Viņš, saprotams, neatnesa mieru pasaulei, bet viņš novēda šo *brāļu karu* uz pareizām sliedēm, uz *pilsoņu karu*, šo vienīgo karu, kuram ir svētīts pamats apakš kājām.

Man negribas vēlreiz lieki atkārtot, ka 27. februārī/12. martā proletariātam nebija grūti saņemt visu varu savās rokās. Un mēs viens otrs izteikuši domas, ka tā bija kļūda, vēsturiska kļūda, ka tas netika izdarīts. Tagad mums ir 1917. g. Februāra atkārtojums Vācijā 9. novembrī, kad vara vēl noteiktāk bija strādnieku un zaldātu padomju rokās un kad viņas tieši sastādīja jauno komisāru valdību. Un beigu beigās iznāca atkal tā pati buržuāzijas valdība, tikai zem sociālistiskas republikas maskas. Gandrīz vai jāslēdz, ka tā ir zināma likumība, kuru vēsture nevar apiet: ka strādnieku šķirai atkal un atkal ar savām asinīm jāmaksā dārgā skolas nauda par vēstures kļūdām. Laimīgās Anglijas, Francijas utt. strādnieku šķiras: trešo reizi viņas taču šo acīm redzamo kļūdu vairs neatkārtos!

Bet, ja strādnieki Februāra revolūcijas nepareizi apsvēra, tad vēl daudz nepareizāk tās novērtēja buržuāzija.

Viņai februāris bija arvien saistīts ar jūniju (1848. g.), tas ir, ar strādnieku šķiras galīgās sakaušanas ideju. Šie jēdzieni viņai šķiet nešķirami. Pat un varbūt taisni vēsturniekiem, kā Miļukovam un, gribētos pielikt, pat Kautskim. Viņi nevar un nevar saprast, ka vēsture atkārtojas gan savā gaitā, bet ne rezultātā. Un šis rezultāts ir uz gaišāko norādīts ikvienam marksistam teorētiski, bet tagad arī praktiski pēc Krievijas jau pagājušās Oktobra un Vācijas nule norisinošās marta revolūcijas.

«Februāra revolūcijas» atrisina šķiru cīņas gaitu, to novēd dabiski pie visaugstākās attīstības, pie cīņas ieročiem jeb pilsoņu kara. Tur nevar būt tilta, kas apvienotu plaisu, tur nevar būt izlīguma. Var būt viltus ligumi, kā patlaban Berlīnē, kad mērenie strādnieku pulki, atkal reiz piemānīti no saviem vadoņiem ar tādu socializācijas likuma projektu* (tikai vēl projektu!), atstāja streikotāju rindas un cīņas laukumu, tā nododami savus darba brāļus. Nu tikai, domā buržuāzija un tās vilki šeidemaņu kazokos, vajag piespiest un nožņaugt komunistus, gan pēc tam tiks galā ar citiem.

Bet 1919. gads nav vairs ne 1848., nedz 1871. gads. Nu vairs ne viena Parīze vien ir proletariāta centrs, tādu centru pat Krievijai bija vairāk, jau nerunājot par Vāciju un citām rietumu zemēm. Itin kā pazīstamajā krievu nostāstā par nogurušās dzērves noslīkšanu purvā, kurai, izvelkot asti, iestiga knābis un, izvelkot knābi, atkal iestiga aste. Tā arī buržuāzija pa proletāriskās revolūcijas laiku: apšauj Berlīnes strādniekus, saceljas Hamburgas proletariāts, apšauj Hamburgas proletariātu, saceljas Berlīnē utt. Nav izejas, nav glābiņa. Rūp tikai notikt pirmajam grūdienam, Februāra revolūcijai, lai dzītu buržuāziju no vienās pozīcijas uz otru utt., kā dziedāja vecajās dziesmu grāmatās, «...uz elli kā pa laipu».

Raug, kādēļ mēs pieminam 27. februāra/12. marta dienu, ne vienīgi tās skaistās, pacildinošās ainas dēļ, kāda ir jebkurai lielai tautas masu sacelšanai, ko saucam par revolūciju. Bet tādēļ, ka tai tagadējā laikmetā ir nenovēršamās, neizbēgamās sekas, ne jūnijs, mazākais, ne vienīgi jūnijs, bet *Oktobris*, proti, proletariāta uzvara. Un, jo sirsnīgāk cenšas pret to kontrrevolūcija, jo ātrāk un drošāk nāk proletariāta galīgā uzvara. Tas mums, kas raugā-

* Sk. 167. piezīmi. *Red.*

mies no strādnieku šķiras viedokļa, ir tik skaidri un pats par sevi saprotamīl. Bet to negrib un nevar saprast buržuāzija, jo šīnī jautājumā nav un nevar būt saprašanās. Pilsoņu karš izbeidzas ar vienas vai otras puses sakaušanu, bet nekad ne ar izlīgumu. Pēc Februāra var sekot vienīgi jūnijs vai Oktobris!

P. Stučka

«Cīņa», 53. (361.) nr., 1919. g. 12. martā; Iespiests pēc «Cīņas»
«Hawa nražda», 52. nr., 1919. g. 12. martā; teksta

«Die Rote Fahne», 55. nr.,
1919. g. 12. martā

NO RAKSTA «PIRMIE REVOLŪCIJAS PAVASARA VĒSTNEŠI»

Marta mēnesis ir revolūciju mēnesis. Tagad drīz 2000 gadus atpakaļ, kā Bruts taisni marta «īdu» dienā (t. i., 15. martā) nogalināja, glābdams Romas republiku, Cēzaru. Un no tā laika marta īdas (tas ir, marta mēneša vidus) ir bijis bagāts ar revolūcijām. 1848. gadā visā Eiropā, 18. martā 1871. g. Parīzes Komūna, 1917. g. martā (pēc jaunā stila) Krievijā. Martā šogad sacēlās Berlīnē,¹⁸² un nespēja pienākt vēl sīkākas ziņas par komunistu sakaušanu Berlīnē, kad dabūjām tiešu radio ziņu no Budapeštas par *Padomju republikas nodibināšanu Ungārijā*. Tie ir pirmie vēstneši, pirmās «bezdelīgas» šī gada revolūcijas pavasarī, šī gada marta īdas.

Es vienmēr, kad nāca dažādu telegrāfu aģentūru ziņas par proletāriskām revolūcijām ārzemēs, iebildu, ka galīga šo ziņu apstiprināšana var būt tikai paziņojums pa radio no pašu revolucionāru puses, jo, kamēr viņiem vēl nav rokās zināmas valsts radio stacijas, vēl nevar būt runa par uzvaru. Budapeštas radio ir pirmais, kas ārpus Krievijas ir rokās komunistiem, un viņi vakar paziņoja pa radio uz Maskavu, ka nodibināta Ungārijas Padomju Republika, kuras priekštāvis* aicina pie radio uz sarunu b. Ķeņinu. Tā sakot, Ungārijas komunistu cīnītāju pulku komandiera ziņojums «komunisma ģenerālim», es domāju b. Ķeņinu. Tas ir solis, kuram var būt nepārredzamas sekas. Rietumu ledus ir iesācis kustēties; tagad iesākas vispārējs revolūcijas pavasaris.

* Bela Kuns. *Red.*

Ka Ungārijā komunisms uzvar agrāk nekā pārējos rietumos, tas acīmredzot izskaidrojas itin dabīgi. Mēs vienmēr sacījām, ka Austroungārijas apstākļi visvairāk līdzinās Krievijai. Tur buržuāzija un buržuāzijas iespaids uz ļaužu prātiem nav tik stiprs kā, piemēram, Vācijā vai Francijā. Jau ilgāku laiku atpakaļ bija ziņas, ka revolūcija Ungārijā pieņem «kreisāku virzienu», kā to atzina pat turienes justicministrs. Bet visas zemes tagad viena no otras tā atšķirtas un ziņas pie mums pienāca tik nepilnīgas, ka mēs bijām gandrīz pilnīgi nezināšanā par to, kas tur notiek. Tikai to mēs zinājām, ka tur pagājušajā mēnesī bijuši milzīgi komunistu aresti. Un tagad? Ar šiem komunistiem cietumā ved sarunas par Padomju valdības sastādīšanu.¹⁸³ Un no cietuma komunisti tieši brauc uz Padomju valdības sēdi.

Taisnība gan, ka Valdības sastāvs savā ziņā nenoteikts. Arī te, tāpat kā Bavārijā, Padomju valdība sastādās iz dažādu virzienu sociālistiem, bet tomēr *vienigi sociālistiem* un uz *komunistu noteikumu pamata*. Ārlietu komisāra vārds — Bela Kuns, Krievijas vāngniecības laikā Krievijas Komunistiskās partijas loceklis, galvo par sastāvu, un viņa griešanās vispirms pie b. Ķeņina un [Padomju] Krievijas to tikai apstiprina.

Tagad viss atkarājas no tā, cik enerģiski jaunā Padomju valdība stāsies pie darba. Jaunās Padomju valdības pirmie soļi — satversmes sapulces vēlēšanu atcelšana, lieluzņēmumu nodošana tautai, ieroču atņemšana buržuāzijai un nodošana strādnieku šķirai — ļoti labi ieteic jauno Republiku. Ja viņi sparīgi izvedīs cīņu par zemnieku pret muižnieku un par strādnieku pret kapitālistu, droši ejot uz sociālismu, tad uzvara droša. Jo cīņas nule tikai sāksies. Savā paziņojumā Ungārijas Padomju Valdība uzsver, ka vara iegūta bez asins piliena. Atminiet, ka to pašu iespējamību 1917. g. septembrī uzstādīja priekš Krievijas b. Ķeņins, tikai še meņševiki un eseri nepieņēma komunistu nosacījumus. Un tas nenozīmē, ka revolūcija Ungārijā tiešām *paliks bez upuriem*. Proletāriskās revolūcijas nav un *never*, vēlāk vai agrāk, *būt bezasīnainas*.¹⁸⁴

Ārējie apstākļi stipri atgādina Francijas Komūnas apstākļus. Savienībnieki* patlaban stādīja jaunus pieprasījumus, pēc kuriem savienībnieku karapulki ieņem gandrīz

* Antante. *Red.*

**P. Stučka un K. Pētersons pie LSPR Valdibas
(tag. LPSR Augstākās Padomes) nama
Rīga 1919. gadā**

**P. Stučka Latvijas Padomju valdības locekļu un LKP
darbinieku vidū 1919. g. pavasarī**

visu Ungāriju, izņemot Budapeštu un apkārtni. Pilsoniskā ministrija krita, un zaldātu, kā arī strādnieku padomes pieprasīja sociālistisku ministriju un proletariāta dikta-tūru. Ko darīs tagad savienībnieki? Vai kausies tikpat «varonīgi» kā Ukrainā?* Jeb dosies lapās?

Jauna Padomju republika — tas nozīmē jauna biedrene cīņā par Komunistisko Internacionāli. Vai tiešām to vēlē-jās savienībnieki? Un vai tā nav šo savienībnieku un Ungārijas buržuāzijas provokācija, lai izgāztu cauri Ungārijas komunistisko uzsākumu? Lai būtu kā būdams, no Ungārijas komunistiem, no Ungārijas strādnieku šķiras tagad atkarājas revolūcijas gaita. Ja tā ies drošiem soļiem uz priekšu, tā uzvarēs, neraugot uz visiem savienībniekiem, kuriem te vēl nav jaunnodibinātu baltgvardiešu armijas, bet ir tikai sadrupušas vecās armijas daļas. Bet, ja jaunā valdība sāks iet izlīguma ceļu kā Vācijā, viņa sa-bruks, un pēc grūtām cīnām tikai no jauna pie valdības nāks komunisms**. Cerēsim, ka mūsu biedri komunisti sa-pratīs Krievijas revolūcijas nozīmi un šos piedzīvojumus arī tiešām iegaumēs.

Jaunais notikums arī mums uzliek jaunus pienākumus: *ātrāk tuvināt Latvijas robežas Prūsijas revolūcijas robežām, nākamās Padomju Prūsijas robežām*, lai spiestu roku turienes darba brāliem un kertu aiz kakla turienes Hindenburgus un pārējos junkurus. Biedri strēlnieki! Vēsture jums dod tiešu mājienu. Jūs, kas ar ungāru biedriem-vaņ-ģiniekiem*** esat blakus cīnījušies Krievijas revolūcijas frontē, tagad tuvojaties viens otram uz internacionālās revolūcijas frontēm. Vēl vienu paņēmienu, pirmo drošo soli uz Kurzemes galīgu iztīrišanu! Uz priekšu!

Lai dzīvo Latvijas Padomju Republikas dabiskā savienībniece — Ungārijas Sociālistiskā Padomju Republika!

Lai dzīvo Komunistiskā Internacionāle!

P. Stučka

«*Cīņa*», 64. (373.) nr., 1919. g. 25. martā; *Iespēsts pēc «Cīņas» «Hawa npaθda», 63. nr., 1919. g. 25. martā* teksta

* P. Stučka šeit ironizē par franču interventu neveiksmi Odesā.
Red.

** T. i., Komunistiskā partija. *Red.*

*** Domātas ungāru internacionālistu vienības, kas cīnījās Sarka-nās Armijas rindās. *Red.*

RUNA LKP CĒSU APRINĀKA ORGANIZĀCIJAS KONFERENCE* 1919. GADA 25. MARTĀ

Konferences sekretariāta protokolisks pieraksts

Mēs pašreiz dzīvojam visatbildīgākā un visgrūtākā cīņas laikā. Mēs esam tuvu savam mērķim, bet, kā jau vienmēr, tā arī tagad pirms izšķirošas uzvaras kauja mēdz būt viskarstākā. To apzinās arī mūsu naidnieki un cēnšas paasināt stāvokli ne tikvien kā ārējā, bet arī iekšējā frontē, kas ar pirmējo cieši saistīta. Višiem vēl prātā kreiso eseru provokatoriskā darbība Petrogradā,¹⁸⁵ ar viņu agitāciju mēs sastopamies arī tais Sarkānās Armijas daļas, kuras tiek sūtītas uz Latviju. Tomēr tas mūs nevar iebaidīt, mūsu iekšējā fronte ir droša, savu vērību mēs piegriežam pašlaik bruņotai cīņai uz Padomju Latvijas robežām. Rīgai jau divas reizes nācās pārdomāt par evakuāciju, nāca ziņas, ka vāci pie Olaines; spēku Rīgas strādniekiem vēl nebija. Jāsaka, ka vāci un baltgvardi cīņās bieži ielaižas avantūrās, paliek pārdroši un taisa manevrus, kas no stratēģiskās pusēs nevar tikt attaisnoti. Mūsu strēlnieki zem viņu straujā uzbrukuma bija spiesti uz brīdi atkāpties. Rīgas strādniecība stāvēja savu uzdevumu augstumos un īsā laikā sastādīja no sava vidus kaujas pulciņus. Tagad šī krīze ir jau pārgājusi.

Uzlabojies stāvoklis arī priekš starptautiskās strādnieku revolūcijas. Tagad, kur Krievijas revolūcija, kā likās, pati ar saviem spēkiem nevarēja vecās valsts robežās tālāk izplesties, attīstīt visu savu slēpto enerģiju, Ungārijas revolūcija atver atkal jaunus, plašus horizontus. Tur proletāriāts tūliņ stājas uz noteikta komunistiska ceļa. Visa *vara nodota padomēm*. Lai gan padomēs ieiet dažādas partijas, tomēr tās *darbojas ūti radikāli*, apbruņo strādniekus, atceļ Satversmes sapulci utt. Trūkst tikai ziņu par to, kā tur izšķirts zemes jautājums, kurš Ungārijā ne mazāk svarīgs kā Krievijā. Ja to izdosies nokārtot, tad var teikt, ka revolūcija tur neapslāps. Nav zināmi Antantes nolūki, vai tā mēģinās okupēt Ungāriju vai atsauks savu karaspēku no turienes. Ja Antantei neizdosies izvest Ungārijas okupāciju, tad tas būs liels spēriens Vakareiropas imperiālismam un Šeidemanim. Ja Ungārijas revolūcija

* Konference notika 1919. g. 24. un 25. martā. *Red.*

ies Krievijas ceļu, tad imperiālisti vairs nevarēs teikt, ka bolševisms ir nejaušība, tad visiem kļūs skaidrs, ka sociālistiskā revolūcija ir nenovēršamība, tad mūsu uzvara vairs nav tālu.

Tādos apstākļos mums jāsargās, lai Hindenburgs ne-pārvērstu Latviju par kontrrevolūcijas bāzi un Vācijas revolūcijas apspiešanas izejas vietu. Jāpieliek visi spēki, lai noorganizētu stipru Sarkano Armiju. Ne saimnieciskā dzīve, bet armijas papildināšana ar svaigiem, apzinīgiem cīnītājiem iz mūsu pašu vidus — tas ir mūsu pirmais uzdevums. Mums jāņem iniciatīva pašiem savās rokās. Ar pavasara iestāšanos jāgatavojas uz «meža brāļu» — partizānu cīņām, kuras prasīs personīgu drosmi no katra atsevišķa cīnītāja.

Bez šiem tiešiem aizsargāšanās uzdevumiem mums kā partijas biedriem ir arī citi ne mazāk svarīgi uzdevumi.

Jāsagatavo masas uz mobilizācijas izvešanu, jānoskaidro, kas gaidāms strādniecībai no jauniem iekarotājiem. Cik vien iespējams, biedriem jāņem aktīva dalība armijas pacelšanā, jādibina un pašiem jāstājas partizānu pulciņos, jāagātē masas uz sacelšanos pret apspiedējiem.

Mūsu stāvoklis ir grūts — mēs atklāti to sakām. Bet taisni šīnī brīdī mēs nevarām pagurt, jo izšķirošā uzvara ir tuvu. Trešā Internacionāle vairs nav lozungs tikai, bet dzīvē izvesta un taustāma tiešamība. Tā viens pakalotram attaisnojas tie ideāli, kuri mums likās tik tāli, un tagad mēs varam jau runāt par sociālisma valsts nodibināšanu visā pasaulē kā savu tuvāko mērķi.

«Cēsu Aprīļka Strādnieku Padomes
Ziņotājs»,
17. nr., 1919. g. 6. aprili

Iespiests pēc avīzes
teksta

ZEMNIEKI UN KOMUNISMS

Pārāk īsu laiku pastāv jaunā Padomju valdība Latvijā, lai tās darbība varētu parādīt sekas pat uz laukiem. Mēs zinām, ka lauki vienmēr un visur daudz gausāk pārdzīvo notikumus un ir daudz mazāk kustīgi nekā pilsētas. Jau aiz vienkārša satiksmes trūkuma viss nonāk turp daudz vēlāk nekā pilsētās. Un, ja mēs palūkojamies atsevišķos pagastos Krievijā, tad pat pusotra gada pēc Oktobra

revolūcijas tur bieži izpildu komitejas ir tās pašas pagastu valdes, tikai mazliet citā sastāvā. Arī pie mums es nēmēšos apgalvot, ka mūsu pagastu izpildu komitejas vietas būtu «savu uzdevumu augstumos». Un es labprāt atzīšu, ka tur sanākuši zem bezzemnieku nosaukuma nereti ļoti maz proletāriski domājoši un jūtoši laudis. Daudz pagastos ir pilnīgs komunistu, tas ir, liels apzinīgu elementu trūkums, un daudz citos tur esošie komunisti nebūt nav pilnīgā skaidrībā par komunistu uzdevumiem uz laukiem.

No agrākiem laikiem parasts raudzīties kā uz labāko komunistu uz to biedru, kas izsakās visradikālāk. Un tam bija pamats no aģitācijas stāvokļa. Bet, darbos pārejot, tas, kas izlikās visai radikāls vārdos, nebūt tāds neizrādās vienmēr un visur dzīvē. Un bieži iznāk pat otrādi, ka radikālisms novirzās pa «vājākās pretošanās līniju» un tādi panāk tieši pretējos rezultātus. Tagad mums tanī ziņā ir lieli piedzīvojumi Krievijā, un tie mums jāiegaumē. Nemsim, piemēram, jebkura aroda* nacionālizāciju vai municipalizāciju. Ja to izpleš jo plaši, t. i., ja lietu šķir jo radikāli, tad vispirmā kārtā cieš sīkpilsoniskie elementi (tie vismazāk spēj piemēroties), un samērā veselām galvām iziet taisni *lielpilsoni***. Vai neatminat lielos pārpratumus ar «kulaku» apkarošanu, kad kulaku skaitā bieži ierindoja lauku vairākumu. Un «nabadzīgāko zemnieku» skaitā bija nereti spekulanti ar veselu maisu «kerenku», tikai bez zemes īpašuma.*** Šī parādība acīmredzot nav sveša arī mums, un pie tās nopietni jāpakavējas.

Komunisti atbalstās uz laukiem pirmā kārtā uz *lauku strādniekiem*, bet vēsturiski te iezagās cits jēdziens — «bezzemnieks». Pats likums**** lauciniekus sadalīja *zemnieku* un *bezzemnieku šķirās*, bet veco caru laiku likumdevēji nebija lieli tautsaimnieki un īpaši jēdzienu par šķiru starpībām saprata pavisam citādi nekā mēs. Lieplais vairums bezzemnieku jau normālos laikos bija strādnieki, un tādi abi jēdzieni pa lielai daļai sedzās. Bet for-

* — nozares. *Red.*

** — lielburžuāzija. *Red.*

*** P. Stučka te norāda uz atsevišķām klūdām, kuras tika pieplaistas 1918. g. vasarā, kad attīstījās sociālistiskā revolūcija laukos. *Red.*

**** Domāti cariskajā Krievijā izdotie likumi par zemniekiem un pagastu iestādēm Baltijas gubernās. *Red.*

māli bezzemniekos pieder arī saimniekdēli, visa tā sauktā «lauku inteliģence», amatnieki utt. Ja nu šie pēdējie sa-grābj varu padomēs, tad tās ir gan bezzemnieku padomes, bet ne strādnieku padomes. Un pirmajā laikā tādu bija daudz. Tā ir jautājuma viena puse.

No otras puses, mums jāapskata (un to es šoreiz sev spraudis par mērķi) komunistu attiecības pret *zemnieku*. *Vai komunists ir zemnieka ienaidnieks?* Tā apmēram stādās jautājums, un laucinieki atbild te parasti ar *jā*. Zemnieks turas pret padomēm «lojāli», tā draudzīgi tik ilgi, kamēr padomēm ir tā vara, un tik tālu, cik tālu tās neķeras pie viņa maka. Viņš pat ar mieru atzīt padomēm to nopolnu, ka tās viņu atsvabinājušas no muižnieka un tam maksājamās zemes rentes (jeb procentu un kapitāla no-maksām), bet viņš būs pretim, tiklīdz viņam būs jāmaksā nodevas, jeb tā pati zemes rente padomēm jeb tiklīdz viņu sāk aprobežot spekulācijā ar labību un produktiem. Viņu grūti pārliecināt, ka nodokli taču iet vispārējā labā vai ka pilsētas strādnieks taču nenesa savu galvu bari-kādu cīnā, lai vēlāk tieši par to mirtu badu.

Pienāk klāt tā milzu starpība starp normētām cenām un starp spekulāciju uz bada rēķina.

Tur nepalieki nekas pāri kā visnesaudzīgākā cīņa, jo, ja zemnieks rok savu labību zemē jeb pūdē savu kartupeli, lai sev raustu peļņu uz citu līdzcilvēku bada rēķina, tas ir necilvēks un kā tāds arī jāapkaro. Šī cīņa nav tik ne-iespējama. Viņa pat Krievijā šķiet jau izcīnīta un pie mūsu apstākļiem pienākošās ražas tiks izcīnīta vēl vieglāk. Galu galā jāatzīst, ka ļoti plašas zemnieku masas, veseliem ap-gabaliem, ir apmierinātas ar normētām cenām un būtu vēl vairāk apmierinātas, ja tikai dabūtu pilsētas produktus. Tas viss nokārtosies.

Bet *zemnieks* raugās uz komunistu kā uz savu naidnieku, *kas viņam gribot atņemt viņa zemi*. To viņš nevar saprast, un tas viņu uztrauc. Bet *patiesibā to komunisti nebūt negrib*. Komunisti uzstājas pret *izmantotāju*, pret *to zemnieku, kas izmanto svešu darbu peļņas labā*, bet ne pret zemnieku *pašdarbnieku*. Un, ja viņš atceļ īpašuma tiesības uz zemi, tad tas nebūt nenozīmē, ka *zeme tiktu atņemta tam zemniekam, kas to pats apstrādā*. Ja kāds citādi māca, tad tas nav komunists, kaut desmitreiz sauktos par komunistu.

Pēc kā spriest par komunistu tieksmēm? Taču visvien-kāršāk pēc partijas programmas. Un te mēs lasām nule pieņemtajā programmā* (kurā uzrakstīts ne tas, kas iz-domāts, bet tas, kas izdzīvots**):

«Attiecībā uz kulakiem, uz lauku buržuāziju KKP politika ir — energiski cīnīties pret viņu ekspluatatoriskajām tieksmēm, apspiest viņu pretošanos padomju politikai.

Attiecībā uz vidējo zemniecību KKP politika ir — pakā-peniski un plānveidīgi iesaistīt to sociālistiskās celtnieci-bas darbā. Partija sprauž par savu uzdevumu atdalīt to no kulakiem, dabūt to strādnieku šķiras pusē, vērīgi iztu-roties pret tās vajadzībām, cīnoties pret tās atpalicību ar idejiskas ietekmēšanas līdzekļiem, bet nepavism ne ar apspiešanas līdzekļiem, tiecoties pēc praktiskas vienoša-nās ar to visos gadījumos, kad skartas viņas dzīves inte-reses, piekāpjoties tai sociālistisko pārveidojumu realizā-cijas veidu noteikšanā.»***

To māca *patiesi komunisti*, kas pieturas pie savas pro-grammas. Un šo pantu derētu izkārt ikviēnā pagasta izpildu komitejā, lai ikviens i komunists, i nekomunists *to izlasītu* un tā mācītos saprasties.

To jau sen laikus atpakaļ F. Engelss pierādīja, ka zem-nieki jāievēl sociālismā ne caur spaidu, bet caur piemē-riem.**** Un šī paraugu mācība, tiklīdz izbeigsies cīņa pret uzmācošos kontrrevolūciju, kas *vācu baronu priekš-galā* nāk *ne vien atņemt zemi*, bet *atnest līdzi arī galigu verdzību*, īsā laikā, cerams, pārliecinās ikvienu, kaut ietie-pīgāko (un tādi viņi ir pēc dabas!) zemnieku, ka labāk pāriet uz sociālismu.

Ikviens ir skaidrs, ka šīnī laukā tumšai kontrrevolūcī-jai ir iespējamība zvejot pa duļķainu ūdeni. Tādēļ jo se-višķi vēlamī kursi par komunistu zemkopības politiku, lai lauku darbinieki, pa lielai daļai pilsētnieki, paši nāktu skaidribā un prastu ar vajadzīgo taktu izturēties šīnī de-liktātajā un sarežģītajā jautājumā. Bet arī pašiem zem-niekiem, kas nenodarbina svešu darbu peļņas labā, jāzina,

* KK(b)P VIII kongresā pieņemtajā Krievijas Komunistiskās (boļševiku) partijas programmā. *Red.*

** T. i., pieredzēts. *Red.*

*** Padomju Savienības Komunistiskā partija kongresu, konferenču un CK plēnumu rezolūcijās un lēmumos, 1. d. R., 1954, 375. lpp. *Red.*

**** Markss K., Engelss F. Darbu izlase divos sējumos, 2. sēj., 410.—411. lpp. *Red.*

ka viņiem ir pilnīga tiesība pēc Latvijas Padomju Konstitūcijas piedalīties padomju vēlēšanās un padomju darbībā. Un, ja zemnieks tikai redzēs, ka komunisms ir reizē zemkopības saimnieciskā un arī cilvēciskā procesa aizstāvis, tad ledus kusīs un zemnieku neizmantotāji elementi priešīgi ieplūdīs vispārējās darba tautas sastāvā un līdzi tai komunismā.

Bet kā stāv ar to zemnieku, kas nodarbina *svešu darba-spēku*? Latvijas Padomju Valdība tagad ir reālās politikas izvedēja: viņai vispirms jāaprēķina, kā vislabāk nodrošināt pārtiku, un tagadējā kara sabrukumā jāražo tik daudz lauksaimniecības augļu, cik vien iespējams, neatstājot bez apstrādāšanas nevienas pūrvietas. Tā nevar to pienācīgi izdarīt bez inventāra, mašīnām utt. Bet šogad tas jādara, kā vien to var. Un te nu ikvienam ir skaidrs, ka visu Latvijas [zemi] saņemt tieši uzreiz padomju apstrādībā nav iespējams. *Tādēļ Padomju Valdība pielaiž rentes saimniecības ar algotu darbaspēku*, vienīgi izvedot dzīvē cauri strādnieku darba dienas un algas noteikumus utt. Šīi pēdējā ziņā piekāpšanās nav, bet pie tagadējām produktu cenām šie noteikumi ir arī izpildāmi. Padomju valdība pieņem kā pamatu, ka tikai saimniecības ar vairāk kā 300 pūrvietām* aramās zemes jāņem visādā ziņā savā apstrādāšanā un tās zemes, kas paliek neapstrādātas. Bet par šo jautājumu citreiz sīkāk.

Soreiz mans uzdevums bija īsi apgaismot attiecības starp sīko un vidējo zemnieku un Komunistisko partiju. Es zinu, ka šīi ziņā mūsu lauku komunistu starpā ir nepareizi uzskati, tas ir, uzskati, kas nesaskan ar partijas programmu. Šīi gadījumos jautājumi vienmēr jāpārnes uz centriem, kur tos noskaidros. Nav īpaši jāuzbudinās par vienu vai otru pārpratumu vai kļūdu šīi ziņā uz laukiem, kur revolūcija pirmo reizi aizķerusi visplašākās lauku masas. Tas ir neizbēgami, un dzīve pati izdziedēs visas šīs brūces. Taisni varētu sacīt, ka še kā ārstniecībā redzamās brūces visvieglāk izdziedējamas. Bet nedrīkst tikai palaist garām gadījumu, lai tiešām izdziedētu to, kas izdziedējams, un nelaistu brūcei izplesties plašumā.

Komunistiskā strādnieku šķiras diktatūra ir cieša vara, bet tā ir noteikta visos jautājumos. Viņa nebaidās cīņas,

* 1 pūrviesta — Vidzemē — 0,371 ha, Kurzemē — 0,365 ha. *Red.*

bet nesludina cīņu ar varas līdzekļiem tur, kur to droši
[var] panākt ar paraugiem un pārliecināšanu, piemēram,
attiecībā pret sīko un vidējo zemnieku.

P. Stučka

«*Ciņa*», 68. (376.) nr., 1919. g. 29. martā; *Iespiests pēc «Ciņas»*
«*Biļetens*», Valmieras aprīķa Strādnieku *teksta*
padomes izdevums, 15. nr., 1919. g. 3. aprili;
«*Krievijas Ciņa*», 60. nr., 1919. g. 6. aprili;
П. Стучка, Пять месяцев Социалистической
Советской Латвии, 1, 1919, с. 89—93;
«*Ciņas Biedrs*», 9. nr.,
1930. g. septembrī, 29.—34. lpp.

PADOMJU KONSTITUCIJA

I. Kur radās padomju varas «ideja»?

Man atmiņā franču mērenā sociālista Kašēna atjautīgie vārdi 1917. gada martā Pēterpils Padomes Izpildu Komitejā, kad viņš mums paskaidroja, ka «Francijā viņi esot daudz lasījuši par savām revolūcijām; tādēļ viņi atbraukuši uz Krieviju paraudzīties pašu acīm, kā tādas revolūcijas tiešām topot taisītas». Jāatzīst viņa asprātība un atjautība.

Tagad ikviens bērns viņam atbildētu: tur nav ko skatīties; vienkārši jāievēl strādnieku, zaldātu un vajadzības gadījumā zemnieku vai bezzemnieku padomes un — revolūcija gatava. Jo tiešām, itin kā pēc šādas pasaules sabiedriskā ārsta receptes norisinās it visas jaunākās revolūcijas ne vien Krievijā un pie tās agrāk piederīgās zemēs, bet arī Vācijā, Austroungārijā, Bulgārijā un nākotnē arī vēl plašākos apvidos. Tas ir it kā brīnumārsta līdzeklis, un, ja b. Ķeņins uz to būtu iznēmis patentu kā uz savu atradumu (un tiešām viņš izdarīja šo atradumu pirms), tad viņš patiesi varētu būt tas bagātnieks, par kādu viņu tagad izkliedz buržuāzijas prese, un viņam nebūtu jāstaigā saplīsušiem zābakiem un nonēsātiem svārķiem.

Bet cilvēce dzīvo gadu tūkstošus; izdzīvojusi cauri vislielākās revolūcijas, kā vēsturiskas, tā priekšvēsturiskas. Un tomēr mēs nekad un nekur agrāk *nesastopam* revolūcijas strādnieku padomju ceļā. Pat Ķīnā, kur viss, ko Eiropa piedzīvojusi, itin kā mazumā jau kādreiz būtu norisinājies, padomju kārtība gan atrodot lielu piekrišanu, bet kā kas pilnīgi jauns un nekad nepiedzīvots. Un tagad pat lielākie padomju pretinieki sociālistu starpā vienā vai otrā gadījumā, vienā vai otrā nolūkā paši kēras pie «padomju revolūcijas» līdzekļa — gan tikai uz neilgu laiku,

jo viņi nav patiesi revolucionāri. Un, otrup, rodas ilūzijas, ka tiešām rūp tikai ievēlēt, kaut vārda pēc, strādnieku vai zaldātu padomes, lai revolūcija būtu gatava, kā tas, pie-mēram, bija 1917. gadā Anglijā (Lidsas konferencē)*, da-žās Amerikas pilsētās utt. Savā pēdējā grāmatā** pret Kautska uzbrukumiem proletariāta diktatūrai tad arī b. Ļeņins aizrāda, ka padomju kārtība kā forma esot galu galā nacionāla proletāriskās revolūcijas forma,*** kura varētu burtiski arī neatkārtoties ikvienā citā zemē. Jo vi-ņas saturs jeb kodols ir proletariāta diktatūra, kādēļ es kādā artīkelī**** arī nosaucu Krievijas Padomju Konsti-tūciju par diktatūras jeb «pilsoņu kara konstitūciju».

Ja mēs palūkojam atpakaļ vēsturē, tad mēs tur gan at-rodam revolūciju momentus, kad viļņi sacēlas tik augstu, ka vairs nav kopstrādības vienā apspriedē, vienā parla-mentā savstarpēju cīņu vedošām šķirām. Kaut ko tam-līdzīgu mēs redzam angļu revolūcijas kulminācijas (vis-augstākās attīstības) punktā 1648. gada decembrī un 1649. gada janvārī ar tā saucamā «rumpja parlamentu», t. i., parlamentu, kura «kontrrevolucionārā» daļa bija pa-daļai apcietināta, pa daļai tikai izslēgta no parlamента un kura pāri palikušais «rumpis» nolēma nodot karali Kārli I tribunālam, kurš iznesa nāves spriedumu.

Daudz noteiktākā un mums vairāk saprotamā un tu-vākā veidā mēs to pašu redzam 1793. gadā, kad franču konvents, arī Francijas Lielās revolūcijas augstākā pa-kāpē, atsvabinājies no kontrrevolucionārajiem elementiem, no franču revolūcijas «kadetiem», dažos mēnešos izved cauri vissvarīgākās pārgrozības, ap kurām bija spriests un runāts drīz 4 gadus. Še, zināms, revolucionārais «kalns» vēl gan nesastāvēja vienīgi no strādnieku šķiras, bet tomēr tā dvēsele bija Parīzes proletariāts. Un uz šo momentu mēs arvien varam atsaukties kā uz labāko pie-rādījumu šķiras diktatūras nepieciešamai vajadzībai tā-dos pilsoņu kara laikmetos un arī kā uz pašas šīs dikta-tūras veidu. Tomēr konventam vēl nav nekā tieši kopēja ar strādnieku un zaldātu padomēm.

* Sk. 119. piezīmi. *Red.*

** Domāts V. I. Ļeņina darbs «Proletāriskā revolūcija un rene-gāts Kautskis». *Red.*

*** Ļeņins V. I. Raksti, 28. sēj., 231. lpp. *Red.*

**** Rakstā «Pilsoņu kara konstitūcija». (Стучка П. И. Избран-ные произведения по марксистско-ленинской теории права. Рига, 1964, c. 250—256.) *Red.*

1871. gadā tikai no jauna revolūcijas vilnis pēc 1848. gada strādnieku slaktiņa jūnijā Parīzē pacēlās neredzētā augstumā: strādnieku šķira uz 2 mēnešiem sagrāba valsts varu savās rokās un *nodibināja Parīzes Komūnu*. Tā bija strādnieku šķiras diktatūra pirmo reizi dzīvē. Un F. Engelss savu priekšrunu pie Marks «Pilsonu kara Francijā» tad arī nobeidz vārdiem: «Pēdējā laikā sociāldemokrātiskais filistrs atkal sāk izjust svētīgas bailes, dzirdot vārdus: proletariāta diktatūra. Vai gribat zināt, godātie kungi, kā šī diktatūra izskatās? Palūkojieties uz Parīzes Komūnu. Tā bija proletariāta diktatūra.»* — Bet te nu aizrāda, ka starpība starp Komūnu un Padomju valdību bijusi tā, ka Parīzes Komūna ievēlēta demokrātiskās vēlēšanās. Jā gan, demokrātiskās vēlēšanās, bet bez *buržuāzijas piedalīšanās*. Jo Francijas buržuāzija un pat daļa sociālistu (piemēram, Luijs Blāns) bija Versalā un noturienes *veda karu pret strādnieku Komūnu — Parizi*.

Parīzes Komūna krita, un šķita, ka uz ilgu laiku iesnaudusi proletariāta diktatūras ideja. Un tai jāatmostas tanī zemē, kura šķita pasaules attīstības gaitā visgausākā. Jau 1905. gadā nodibinājās tādi diktatūras pasākumi: Rīgas Federatīvā komiteja, Latvijas Sociāldemokrātijas** Centrālā Komiteja un tad *Pēterpils Strādnieku padome*, kurai sekoja strādnieku padomes arī citur. Pēterpils Strādnieku padome tomēr nekļuva par visas varas orgānu, tā nenonāca līdz diktatūrai***, kādas īsu laiciņu bija Latvijas Sociāldemokrātijas Centrālā Komiteja un Rīgas Federatīvā komiteja. Maskavā, Latvijā u. c. apgabaloši kontrrevolūcijas uzvara pār bruņoto sacelšanos nozīaudza strādnieku padomju varas pasākumus. Bet 1917. gadā revolūcija Pēterpilī un viņai pakal visā Krievijā iesākās tur, kur apstājās 1905. gadā, no strādnieku padomēm, pievienojot tām vēl *zaldātu* un beigās arī *zemnieku* padomes.

Pirmās padomes arī 1917. gadā vēl nebija strādnieku šķiras varas, t. i., diktatūras organizācijas. Un, pat uzstādot prasību pēc «visas varas padomēm», to konkrēti vēl

* Citāts no F. Engelsa ievada K. Marks darbam «Pilsonu karš Francijā». *Markss K., Engelss F.* Darbu izlase divos sējumos, 1. sēj., 448. lpp. *Red.*

** Domāta LSDSP. *Red.*

*** Pēterburgas padomes Izpildu komiteju 1905. g. vadīja meņševiki, kas ieturēja oportūnistisku taktiku, kavēja strādnieku revolucionārās iniciatīvas attīstību. *Red.*

neiedomājās kā sociālismu. Vajadzēja ierasties b. Lēninam Pēterpilī, lai savās slavenajās tēzēs no 4. aprīļa dienas atvērtu visu acis: «*Jūs prasāt, kas ir strādnieku padomes?* — Tās nav *nekas cits kā tā pati Parizes Komūna!* Tās ir proletariāta diktatūra!» No šis dienas visi mūsu sociāloportūnisti apzinīgi pāriet kontrrevolūcijā un apzinīgi sāk strādāt uz to, kā atņemt strādnieku padomēm viņu varu, to pārnesot vai nu uz kadetu ministriju, vai demokrātisku apspriedi, jeb kaut kādu priekšparlamentu, tikai lai nebūtu proletariāta diktatūras, t. i., padomju varas.

Pēc 8 mēnešu cīņas strādnieku padomes Krievijā galīgi uzvarēja un nodibināja patiesu strādnieku šķiras un nabiagās zemniecības diktatūru... Un gadu vēlāk iesākās *padomju revolūcija* Vācijā, Austrijā, Ungārijā, Bulgārijā utt. Tā Vācijā iesākās spīdoši ar visas varas *sagrābšanu padomju rokās*, jo viņa varēja *iecelt un iecēla Berlinē savu Vācijas sociālistiskās valdības komisāru (pilnvarnieku) padomi*. Bet, kā viss pa kara laiku Vācijā izrādījās falsificēts (Ersatz), tā arī *padomes, to komisāri un arī pats sociālisms.**

II. Padomju — Komūnu patiesā nozīme

«Tiešs pretstats impērijai bija Komūna...»

Komūna izveidojās no dažādos Parīzes iecirkņos uz vispārēju vēlēšanu tiesību pamata ievēlētajiem pilsētas domniekiem. Viņi bija atbildīgi un katrā laikā atceļami. Viņu vairākums, protams, bija strādnieki vai atzīti strādnieku šķiras pārstāvji. Komūnai vajadzēja būt nevis parlamentārai, bet gan strādājošai korporācijai, kas vienā un tai pašā laikā būtu likumu devēja un likumu izpildītāja. Polīcijai, kas līdz šim bija centrālās valdības ierocis, tika tūlit atņemtas visas tās politiskās funkcijas, un to padarīja par atbildīgu, katrā laikā atceļamu Komūnas orgānu. Tas pats notika ar visu pārējo pārvaldes nozaru ierēdņiem. Sākot ar Komūnas locekļiem, visiem, no augšas līdz apakšai, sabiedriskais dienests bija jāveic par *strādnieka darba algu*. Visas privilēģijas un reprezentācijas nauda augstākajiem valsts ierēdņiem nozuda reizē ar šiem ierēdņiem. Sabiedriskie amati vairs nebija centrālās valdības

* Sk. 154. piezīmi. Red.

ieceltu personu privātīpašums. Ne tikai pilsētas pārvalde, bet arī visa iniciatīva, kas līdz šim piederēja valstij, tika nodota Komūnai.

Likvidējusi pastāvīgo armiju un policiju, šos vecās valdības materiālās varas ieročus, Komūna tūlīt kērās pie tā, lai salauztu garīgās apspiešanas līdzekli — «priesteru varu», šķirot baznīcu no valsts un ekspropriējot visas baznīcas, ciktāl tās bija korporācijas, kam piederēja īpašumi. Mācītājiem bija jāatgriežas pieticīgā privātu cilvēku dzīvē, lai pēc savu priekšteču — apstuļu parauga pārtiktu no ticīgo dāvanām. Visas mācību iestādes kļuva pieejamas visiem bez maksas un tika atbrīvotas no baznīcas un valsts ietekmes. Tādējādi ne tikai katram kļuva pieejama skolas izglītība, bet arī zinātnei tika noņemtas važas, kurās to bija iekaluši šķiru aizspriedumi un valdības vara.

Tiesas ierēdņi zaudēja savu šķietamo neatkarību, kas bija tikai maska, lai apslēptu viņu izdabāšanu visām valdībām, kuras sekoja viena otrai un kurām pēc kārtas viņi zvērēja uzticību un vēlāk zvērestu lauzu. Tāpat kā visas pārējās sabiedrības amata personas, viņi turpmāk bija jāievēlē atklāti, viņiem vajadzēja būt atbildīgiem un atceļamiem.»*

Tā Markss savā darbā «Pilsoņu karš Francijā» izliek Parīzes Komūnas nozīmi. Parīzes Komūna bija fakts, kurš apgāza daudz no agrākajiem uzskatiem uz proletārisko revolūciju.

«Sevišķi Komūna pierādījusi, ka «strādnieku šķira nevar gatavo valsts mašīnu vienkārši saņemt savās rokās un laist darbā savos pašas nolūkos.»**

Šie vārdi, ņemti iz Marksā un Engelsa priekšrunas 1872. g. Komunistiskā Manifesta izdevumam, ir visai nozīmīgi, jo tie šinī ziņā nostāda uz noteiktāko proletāriskās revolūcijas gaitu pretim pilsoniskajai revolūcijai; tikpat lielā mērā kā pašu pilsonisko valsti jāstāda pretim proletāriskās diktatūras valstij. Pats šīs uzskats pie Marksā nebija jauns arī iepriekš Komūnas, skaidri teorētiski.

* Markss K., Engelss F. Darbu izlase divos sējumos, 1. sēj., 481., 482. lpp. Red.

** Markss K., Engelss F. Komunistiskās partijas manifests. R., 1973, 10. lpp. Red.

Vēstulē, kuru Markss raksta pa pašu Komūnas laiku (1871. g. 12. aprīlī) Kūgelmanim, mēs lasām:

«Ja Tu ieskatīsies mana «18. brīmēra» pēdējā nodaļā, Tu redzēsi, ka par turpmāko franču revolūcijas mēginājumu es paziņoju: birokrātiski militāro mašīnu nevis nodot no vienām rokām otrās, kā tas bijis līdz šim, bet to *salauzt*, un tieši tāds ir priekšnosacījums ikvienai īstai tautas revolūcijai kontinentā. Tieši tas ir mūsu varonīgo Parīzes biedru mēginājums.»*

Ja mēs tagad pametam skatu atpakaļ uz mūsu, t. i., Krievijas revolūciju, tad tā, burtiski, atkārto Parīzes Komūnas mēginājumu: tā *salauž* pastāvīgo vecā režīma armiju, *salauž* arī visu pārējo vecās valdības aparātu — policiju, kura izrādījās tiešām vecās kārtības visuzticamākais atbalsts, jo aizstāvēja to uz Pēterpils ielām, kad jau cara režīms bija *salauzts*; ierēdniecību, kura gan pati nāca palīgā, stādamās streikā pret strādniecību**, garīdzniecību (gan tikai pēc 25. oktobra (7. novembra) revolūcijas), atnēma buržuāzijai viņas presi utt. Šī *salaušana* izgāja Krievijā diezgan viegli, jo vecais režīms bija galīgi izburbējis un buržuāzija to nevižoja pa cīņas laiku atjaunot.

Grūtāk gāja ar jauna aparāta uzstādīšanu. Ja vecā valsts bija pilsoņu valsts, t. i., ierocis buržuāzijas rokās, ar ko turēt apspiestībā izmantotās šķiras, tad arī jaunā valsts, *strādnieku diktatūras valsts*, pa pārejas laikmetu nebija nekas un nevarēja būt nekas cits kā *šķiras valsts*. Arī šīs šķiras valsts uzdevums ir apspiest pretinieku šķiru, niecīgo izmantotāju mazākumu, kuri tomēr, neraugot uz savu mazākumu, ir tik stipri caur savu gara pārvaldišanas aparātu, ka *Vācijā* sociālās revolūcijas laikā uz satversmes sapulci dod vairumu *skaidri* pilsoniskām partijām un pat ne šeidemājiem.

Un, ja mēs runājam šodien par Padomju Konstitūciju kā par sevišķi svarīgu vēstures dokumentu, tad tādēļ, ka tas ir pirmais dokuments, kurā proletāriskā diktatūra, uz-

* Markss K., Engelss F. Vēstuļu izlase. R., 1952, 234. lpp. *Red.*

** Ja mēs paraugāmies uz Vāciju, tad redzam, ka tais pilsētās, kur vara nonāk spartakiešu-komunistu rokās (Brēmenē, Hamburgā, Diseldorfā u. c.), Seidemaņa valdības pusē ar streiku stājas tie paši vecie pazīstamie: valdības ierēdņi, banku ierēdņi, telegrāfisti, telefonisti un — beigās arī dzelzceļnieki. «Viss kā pie mums.»

varējusī jeb, pareizāk, uz galīgo uzvaru soļojošā strādnieku šķira izteic vārdos kā tagadnei, tā nākamai pasaulei savas varas, tas ir, padomju jeb Komūnas varas nozīmi.

III. Pilsoniskā un proletāriskā jeb padomju Konstitūcija

Ja mēs ļemam kādu konversācijas vārdnīcu un meklējam tur paskaidrojumu, kas tas par neputnu — šī konstitūcija, kuras priekšā gadu desmitus drebēja tāda vara kā Krievijas cara valsts un par kuras minēšanu vien raiķi cietumos un trimdā, tad mēs paliekam ļoti neapmierināti. Tur vai nu norādīts, lai parauga citu vārdu, piemēram, «parlamenta valdību», jeb sniegts kāds garš nostāsts par to, kā attīstījies parlamentārisms utt.

Mēs varam tagad, pilnīgi mierīgām asinīm izklausīdami šo vārdiņu, to paskaidrot daudz vienkāršāk, bet arī noteiktāk. Konstitūcija jeb valsts satversme nav nekas cits kā zināmas valsts pamata likumi, kuros izteiktas dažādo šīs valsts šķiru attiecības. Šim paskaidrojumam būs vienmēr ikkurā valstī vieta, un tas mūs nemaldinās. Vārdiņiem «pamata likumi» te ir blakus nozīme, jo, pirmkārt, pamata likumi bija arī cara valstij, kad «nebjāja konstitūcijas», un, otrkārt, pati konstitūcija i teorijā, i praksē zaudējusi savu negrozāmību, un runāt par pamata likumu, kurš ikbrīd grozāms, nav sevišķas jēgas.

Ja mēs pēc satura prasām, kāda starpība starp *pilsoniskās un proletāriskās diktatūras konstitūcijām*, tad vispirms jāatbild, ka tāda pati kā starp šīm divām valstīm pašām. Un šo starpību mēs jau aprādījām. Bet ir arī vēl citas izšķirības.

Ir parasts runāt par *rakstītu* un *nerakstītu* konstitūciju jeb, kā Ferdinandss Lasals saka, starp «klapiņu papīra» un «starp reālajām varas attiecībām zināmā valstī». Es negrību te kavēties pie Lasala interesantajiem un ļoti populārajiem paskaidrojumiem šīnī ziņā.* Par tiem ir rakstīts latviski ne reti. Es gribētu te tikai to uzsvērt, ka viena no svarīgākajām izšķirības pazīmēm starp pilsonisko un

* Domāti F. Lasala darbi «Par konstitūcijas būtību» un «Ko nu?» (Otrā runa par konstitūcijas būtību). *Red.*

proletārisko konstitūciju ir tā, ka pirmajā rakstītā un nerakstītā konstitūcija nekad nesakrīt kopā, otrajā turpretim tās ir viens un tas pats.

Konstitūcijas ir parasti revolūciju rezultāts. Pilsoniskajā revolūcijā uzvarējusi tauta vai nu sagrābj varu pilnīgi savās rokās, vai arī ielaižas uz kompromisu. Konstitūcija ir vai nu jaunas buržuāziskas valdības dokumenti, tad tās konstitūcija nevar būt vaļsirdīga buržuāzijas varas izteiksme, jo līdz ar uzvaru pati buržuāzija pāriet kontrrevolūcijā un kuras pie sava galvenā līdzekļa — liekulīgas demokrātisma slūdināšanas un šķiru pretišķību noliegšanas. Ja turpretim konstitūcija ir kompromiss ar agrāko varu, tad parasti valdnieki savu piekāpšanos jo drīz nožēloja un no tās atkāpās (piemēram, 17. oktobra manifests 1905. g. u. tml.). Bet pašu uzrakstīto konstitūciju, šo papīra lapiņu, negribēja grozīt vai neuzdrošinājās atklāti lauzt, tādēļ to lauza aizklāti vai aplinkus. Rakstītā konstitūcija kā vienā, tā otrā gadījumā jo dienas jo tālāk attālinājās no nerakstītās un palika bieži par tukšiem māniem, kaitīgu ilūziju.

Nekā tamlīdzīga mēs neredzam proletariāta diktatūras Konstitūcijā. Te lasām atklāti un vaļsirdīgi to, kas ir. «Aussprechen, was ist,»* — kā slūdināja Ferdinands Lassals. Še rakstītā un nerakstītā Konstitūcija pilnīgi sakrīt. Viņa pat nebaidās no tās grozīšanas, jo nav taču nekā nepastāvīgāka un grozīgāka kā jebkura pārejas laika kārtība.

Ne velti vairāk kā pusgadu Krievijas Sociālistiskā Federatīvā Padomju Republika nodzīvoja bez jebkādas konstitūcijas, ar negaru deklarāciju, ko pieņēma III kongress** 1918. gada janvārī arī vairāk Brestas miera sarunu nekā iekšējām vajadzībām. Un satversmes ziņā pirmais uzdevums bija dots tai virzienā — uzņemt uz viettām pareizu fotogrāfiju no tā, kas ir. Kad beigās V kongress*** pieņēma 1918. gada 10. jūlija vēsturisko aktu zem nosaukuma «Krievijas Sociālistiskās Federatīvās Padomju Republikas Konstitūcija», tad tanī neienāca itin

* — izteikt to, kas ir. *Red.*

** T. i., V. I. Ļeņina izstrādāto «Strādājošās un ekspluatētās tautas tiesību deklarāciju», ko galīgi apstiprināja Viskrievijas III Padomju kongress 1918. g. 18. janvāri. *Red.*

*** Viskrievijas V Padomju kongress. *Red.*

nekas cits kā vienīgi tas, *kas jau bija nerakstītajā Padomju Konstitūcijā*, t. i., pašā dzīvē. Un šī Konstitūcija, kura jau pirmā kārtā domāta iekšējām vajadzībām («tā jāmāca visās skolās» un «jāizkar visās valdības iestādēs»), izrādījās par vislielāko aģitācijas līdzekli visā pasaule. Ir pazīstams nelaiķa K. Lībknehta izsauciens: «Ja desmitā daļa no tā top izvesta dzīvē, tad ir vērts bijis pācēlt revolūciju!»

IV. Proletariāta diktatūras jeb pilsoņu kara konstitūcija

«Krievijas Sociālistiskās Federatīvās Padomju Republikas Konstitūcija ir aprēķināta priekš tagadējā pārejas laikmeta, un viņas pamatzdevums ir ievest pilsētas un lauku proletariāta un nabadzīgākās zemniecības diktatūru», t. i., ciešu varu, kas «lai pilnīgi apspiestu buržuāziju, iznīcinātu cilvēku izmantošanu caur citiem cilvēkiem» un ievestu «sociālismu, kurā nebūs ne cilvēku dalīšanas šķirās, nedz valsts varas.» (9. pants.)*

«Pārejas laikmeta konstitūcija!» Man šķiet, par šiem trim vārdiņiem vien jau būs daudz smējušies visu augstskolu profesoru kadetiskie spīdekļi. Kāda var būt konstitūcija pārejas laikmetam? Satversme — revolūcijai, pamata likums — pretējo varu visasākās sadursmes momentam — pilsoņu karam? Kad šķiru cīņa top izkarota ar ieročiem rokās abpus barikādēm un ne vien ar bumbu un brauniņu, bet ar lielgabaliem un bruņotiem vilcieniem!

Savā kritikā par Gotas programmu K. Markss raksta: «Starp kapitālistisko un komunistisko sabiedrību ir periods, kad pirmā revolūcijas celā pārvēršas par otro. Šim periodam atbilst arī politisks pārejas periods, un šās perioda valsts nevar būt nekas cits kā tikai *proletariāta revolucionārā diktatūra*.»** Šīnī pārejas momentā, saprotams, nevar būt mūžīgu likumu, bet var būt tikai pārejas noteikumi. Un tādēļ arī pašu Konstitūciju var grozīt ne vien kongress, bet arī Centrālā Izpildu Komiteja

* Съезды Советов СССР, союзных и автономных Советских социалистических республик. Сборник документов в трех томах, т. 1. М., 1952, с. 72. *Red.*

** Markss K., Engelss F. Darbu izlase divos sējumos, 2. sēj., 23. lpp. *Red.*

(sk. 49. pantu), kas atkal izsauks no veco pilsonisko profesoru puses tikai līdzcietīgu plecu paraustīšanu.

Bet viens princips, kas šīnī Konstitūcijā ir paliekams, tas ir: faktiskā brīvību nodrošināšana strādnieku šķirai. Kad revolūcija būs izkarota galigi un būs salauztais šķiru starpības un šķiru vietā būs tikai viena vienīga strādājoša cilvēce, tad šī brīvība būs ikuoram pati par sevi saprotama un tai nevajadzēs īpašas nodrošināšanas, kā arī nevajadzēs atsevišķa dekrēta par dienīško maiizi. Tad nevajadzēs arī tā izņēmuma stāvokļa, kādā proletariāta laikā nostādīta buržuāzija un pārējo valdošo šķiru pārpaliķušie slāņi. Tagad tie visi ir tikpat vajadzīgi kā pati Konstitūcija, kurā nav neviens panta, kas būtu no gaisa grābts un nevis vienkārši norakstīts, nosografēts no dzīves.

Nesaprotama šī Konstitūcija un viņas īpatnības vienīgi tiem, kas zvēr uz starpību starp rakstīto un nerakstīto konstitūciju. Palasiet tikai jel vienu pilsonisko konstitūciju. Tur jūs atradīsiet daudz sološas frāzes par vispārēju brīvību, vienlīdzību un brālību. Bet kā Markss savā darbā «Luija Bonaparta astoņpadsmitais brimērs» izteicas:

«... visas šīs brīvības tika tā noregulētas, ka buržuāzija vareja tās izlietot, nesaduroties ar citu šķiru līdzīgām tiesībām». «Katrā konstitūcijas pants ietvēra sevī pats savu antītēzi, pats savu augšnamu un apakšnamu: brīvību — vispārējā frāzē, brīvības atcelšanu — piezīmē.»*

Palasiet tikai pa Vācijas revolūcijas laiku turienes buržuāzijas un šeide maniešu avīzes: tās pildītas ar kliedzieniem, ka bolševiki kā Krievijā, tā arī tais vācu pilsētās, kur tie pie varas, apspiežot *preses brīvību*. Bet tanī pašā *preses brīvības atmosfērā* — 3 dienas pēc revolūcijas — spartakiešiem 10 dienas ilgi bija jāiztieku Berlinē bez avīzes, kaut gan puse Berlīnes strādnieku bija viņu pusē, jo nebija tipogrāfijas un papīra, un atņemt kaut viskontrrevolucionārāko «Lokalanzeigeri» skaitījās par *preses brīvības aprobežošanu*. Nerunājot jau par to, ka avīzei, lai tā varētu konkurēt, vajag liela kapitāla un ka pilsoniskā prese galvenā kārtā pastāv un dzen peļņu no veikalnieku vairāk vai mazāk netiriem sludinājumiem un reklāmām. Un paprasiet tad tās atjautīgās spalvas, kas savu tintes ģifti ielej proletāriešu galvās buržuāzijas un tās banku

* Markss K., Engelss F. Darbu izlase divos sējumos, 1. sēj., 224.—225. lpp. Red.

un veikalu aizstāvībai, vai tās raksta vairāk idejas vai augsto honorāru un gardo sviestmaizīšu dēļ.

Raug, kādēļ Padomju Republika savas brīvības formulē citādi: «Lai nodrošinātu strādnieku šķirai patiesu savu domu izteikšanas brīvību, Krievijas Sociālistiskā Federatīvā Padomju Republika iznīcina preses atkarību no kapitāla un nodod strādnieku šķiras rokās visus tehniskos un materiālos līdzekļus, [lai] izdotu avīzes, brošūras, grāmatas un jebkādus citus preses ražojumus, nodrošinot tām brīvu izplatīšanu pa visu valsti.» (14. pants.)*

Apmēram tāpat izšķiras jautājums par sapulču un biedrošanās brīvību. Mēs zinām, ko nozīmē sapulču brīvība kapitālistiskajā pasaule: neaprobežotu brīvību kapitālistiem. Tie varēja sanākt pie zaļā galda apspriesties pat tad, kad par vienkāršu sasveicināšanos divu «naidīgu» tautu proletāriešu starpā draudēja ar nošaušanu. Savu sapulču, pat internacionālu sapulču brīvību baņķieri lie-toja brīvi pat pa kara laiku. Bet, ja pilsoniskajā sabiedrībā strādnieki gribētu sapulcēties, tad tiem nav kur. Es nerunāšu par mūsu pagātnes mežu sapulcēm u. tml. Kaut kādā Londonā īpaša sapulču zāle — Alberts-Hall — tiek slēgta, ja tur grib sapulcēties strādnieki. (Nesen atpakaļ šo brīvību iekaroja Londonā tikai tad, kad elektrotehnikas strādnieki pārgrieza elektriskos vadus!) Krievijas Padomju Konstitūcija (15. un 16. p.) atkal nodrošina šīs brīvības strādnieku šķirai caur to, ka atļauj tai «tautas sapulču sarīkošanai it visas tādām sapulcēm derīgas tel-pas ar apgaismošanu, apkurināšanu utt. jeb «nodrošinot jebkuru materiālu un citādu pabalstu strādnieku ap-vienošanai un organizēšanai».^{**}

Tur nav ne mazākās liekulības, tas ir atklāta pilsoņu kara loģiskais slēdziens. Bet še bauda brīvību $\frac{9}{10}$ un vairāk no visas «tautas», proti, visa strādnieku šķira. Piete-koši ilgi tā barojusies vienīgi no saģiftētās buržuāzijas garīgās barības un slapstījusies pa mežiem un neērtiem kaktiem.

Pilsoņu kara zīmogu uzspiež Konstitūcijai arī tas pa-visam jaunais princips, kurš izteikts 20. pantā, kurā la-sām, ka «visas Krievijas pilsoņu politiskās tiesības bauda arī ārzemnieki, ja viņi uz Krievijas Republikas teritorijas

* Съезды Советов СССР ..., т. 1, с. 73. *Red.*

** Turpat. *Red.*

atrodas *darba nolūkā* un pieder pie *strādnieku šķiras* vai pie zemniecības, kas neizlieto svešu darbu»*. Tas nozīmē visas cilvēces nodalīšanu *ne pēc tautām un valstīm, bet pēc šķirām — darba un izmantotāju šķirās*, kā divos lielos pretinieku karapulkos, kuru fronte velkas caur visu pasauli. Priekš iekšējās dzīves tas pats princips uzsvērts 22. pantā, zimējoties uz tautību un valodu, kurā noteikts, ka tiks atzīts par Republikas pamata likumu pārkāpšanu ikkurš mēģinājums ievest vai pieļaist privilēģijas vai priekšrocības jebkādai no tautībām vai to valodām. Tautību jautājums kā vienas valsts, tā starptautiskos apmēros izšķirts tiešām pirmo reizi tikai Padomju Konstitūcijā. Un abi šie noteikumi nav teorētiski lozungi, bet pastāvoši likumi, jo arī pants par ārzemniekiem ir burtiski rakstīts iz pirmā divu sociālistisku republiku līguma starp Krievijas un Somijas Padomju Republikām,¹⁸⁶ kur tas bija ieviebots no Krievijas puses**.

1793. g. Konventa konstitūcija Francijā, vienīgā, kas vēsturiskā nozīmē var stāties blakus Padomju Konstitūcijai, arī plaši nostādīja ārzemnieku jautājumu, bet viņa to izdarīja tikai teorētiski, jo pati konstitūcija netika ievesta dzīvē, uzņākot kontrrevolūcijai. 118. un 120. panti tur pasludināja, ka «franču tauta ir draugs un dabiskais biedrs brīvām tautām; viņa atļauj glābiņu pie sevis visiem ārzemniekiem, kas padzīti no savas tēvijas brīvības lietas labad. Viņa to liedz tikai tirāniem (varmākām).» Diemžēl trūkst pēdējās frāzes mūsu Konstitūcijas 21. pantā, kur uzsvērta «politiski un reliģiozi vajāto» tiesība meklēt glābiņu Krievijas Republikā. Par to šis pants arī kļuvis kritizēts ne bez iemesla. Bet pats pants atkārto tikai likumu, kurš bija jāizdod, lai atrastu formālu iemeslu uzstāties pret Vācijas (tolaik pēc Brestas miera!) prasībām pēc «politisko» izdošanas. Toreiz gan kas ieminējās, ka varētu šo glābiņu meklēt Krievijā kāds melnsimtnieks vai baltgvardietis. Bet jautājums par izmukušu «tirānu» ierašanos Krievijas Padomju Republikas robežās izlikās tik neticams, ka šī ieruna atkrita. Un tagad acīmredzot ne mazāk.

Viens pants tikai dod nopietnu iemeslu ierunām, tas ir pants par «tīcības brīvību». 13. pants skan: «Lai nodroši-

* Съезды Советов СССР..., т. 1, с. 74. *Red.*

** Т. i., pēc Padomju Krievijas iniciatīvas. *Red.*

nātu darba laudīm patiesu sirdsapziņas brīvību, baznīca top nodalīta no valsts un skola no baznīcas, un visiem pilsoņiem tiek atzīta *ticibas* un *neticibas* propagandas brīvība.** Savā pirmatnējā tekstā šis pants saturēja vēl teikumu par to, ka «relīģija esot ikviена pilsoņa sirdsapziņas lieta» («дело совести каждого отдельного гражданина»), bet nebija *neticibas* propagandas brīvības. Pirmatnējais teksts bija nepieņemams, jo Markss, kritizēdams Gotas programmu, tieši raksta:

«Bet strādnieku partijai būtu vajadzējis izmantot šādu izdevību un izteikt savu pārliecību, ka buržuāziskā «sirdsapziņas brīvība» nav nekas cits kā iecietība pret visādiem iespējamiem *relīģiskās sirdsapziņas brīvības* veidiem, bet ka viņa, strādnieku partija, gluži otrādi, cenšas atbrīvot sirdsapziņu no *relīģiskajiem māňiem*.»**

Iz pirmatnējā panta tika izstrīpots slavenais teikums par ticību kā sirdsapziņas lietu, bet palika *ticibas* propagandas brīvība. Tika gan arī vēl ienesta *neticibas brīvība*. *Bet patiesībā būtu pieticis ar vienkāršu neticibas brīvību* un tās nodrošināšanu.

Gribētos atzīmēt, cik ļoti mūs baidīja īpaši ar sekām, kādas būšot Krievijā baznīcas atdalīšanai no valsts. Bet patiesībā izrādījās, ka šī reforma izgāja vieglāk cauri nekā, piemēram, buržuāziskajā Francijā. Darba tauta nepacēla kontrrevolūciju baznīcai par labu. Un jo mazāk viņa to pacels, kad tā būs dažus gadus baudījusi Konstitūcijas 17. panta augļus, kurš apsola pilnīgu vispusīgu un bezmaksas izglītību visai strādnieku šķirai.

Tā mēs redzam, ka šī «brīvības grāmata» — Padomju Konstitūcija tiešām izpauž ikvienā savā pantā cīņu pret buržuāziju kā pret izmantotāju šķiru un reizē dod patiesos cīņas līdzekļus strādnieku šķirai. To pašu mēs redzam vēlēšanu likumā, kurā atkal visas brīvības dotas tikai darba tautai. Vēlēt un tikt ievēlētām ir tiesība ikvienam strādniekam, un šīs tiesības nebauda neviens, kas nodarbina svešu darbu *pelņas nolūkā*.

Kā jau sacīju, Padomju Konstitūcija no vēstures vienkārši var salīdzināties tikai ar vienu vēsturisku konstitūciju, proti, ar Konventa Konstitūciju 1793. g. Francijā. Un daudz tiešām ir vienādības starp 1793. un 1918. g. Toreiz,

* Съезды Советов СССР . . . , т. 1, с. 73. Red.

** Markss K., Engelss F. Darbu izlase divos sējumos, 2. sēj., 26. lpp. Red.

1793. gada 10. augustā, viens no Konventa Konstitūcijas autoriem — Ero de Sešels izsaucās: «Gadu atpakaļ mūsu valsts bija pārplūdināta ar svežemniekiem: mēs pasludinājām revolūciju un kļuvām par uzvarētājiem. Tagad, kad mēs pieņemam konstitūciju priekš jaunās Francijas, *Eiropa mums uzbrūk no visām pusēm. Zvērēsim aizstāvēt savu konstitūciju līdz pašai nāvei. Republika ir nemirstīga.*»

Francijas konvents un viņa republika krita. Un tikai 80 gadus vēlāk nodibinājās tur galīgi republika, buržuāziski «demokrātiska» republika, tagad visas kontrrevolūcijas perēklis. Šķiet, it kā Ero de Sešels savus vārdus pareizāk paregojis uz 1918. gada Konstitūciju!

V. Latvijas Konstitūcija

Nākošajām Padomju Republikām būs viens darbs atvieglināts: ar Konstitūciju varēs iesākt, un nebūs uz to jāgaida 8 mēnešus. Latvijas Padomju Republika jau desmit dienas pēc nodibināšanās pieņēma Konstitūciju; 3. janvārī atsvabinājās Rīga, un 13. janvārī Kongress ievēlēja Konstitūcijas Komisiju, kura 15. janvārī lika priekšā apstiprināšanai savu projektu, kurš bez grozīšanas tika pieņemts.

Patiesībā tas bija paraksts zem Krievijas Konstitūcijas, pārgrozot tikai vēlēšanu normu un pārveidojot dažus sīkumus, tos piemērojot Latvijas tālāk attīstītiem un īpatnējiem apstākļiem.

Maza raksturīga zīme gaiši attēlo šo starpību: Latvijas un Krievijas *zīmogs*. Krievijas Sociālistiskās Federatīvās Padomju Republikas *zīmogs* sastāv iz sarkana pamata, uz kura saules staros zīmēti sirpis un āmurs, apņemts no vārpu vaiņaga ar uzrakstu: «Krievijas Sociālistiskā Federatīvā Padomju Republika» un «Visu zemju proletārieši, savienojieties!». Turpretim Latvijas Sociālistiskās Padomju Republikas *zīmogs* sastāv iz *sarkanas zvaigznes*, kuras vidū zīmēti — *izkaps* un *āmurs* un kuru apņem *zobrati*. Apkārt tam uzraksts: «Latvijas Sociālistiskā Padomju Republika» un «Visu zemju proletārieši, savienojieties!».

Tānī pašā garā ir cits lēmums, ka Latvijas padomes, kā pilsētu, tā lauku — bezzemnieku un, beigās, strēlnieku, sauksies vienīgi par *strādnieku* padomēm. Un it kā šī

mazā grozījuma dēļ, kurš, šķiet, vairāk nodrošinātu ātru sociālisma izvešanu dzīvē, imperiālistu apvienotās bandas zvēr ienaidu Latvijai. Tās laužas no visām pusēm virsū sarkanajai strādnieku komūnai — Latvijai. Vai tiešām Rietumeiropas darbaļaužu rokas pacelsies pret savu jaunāko brāli Latvijā?!

Mazs jautājums vēl paliek pāri: par attiecībām starp Krievijas un Latvijas Padomju Konstitūcijām un starp šīm Padomju republikām pašām. Man atgādinās manus vārdus, ko es agrāk sacījis, par mazās Latvijas neatkarības ilūzijām. Es visus šos vārdus arī tagad parakstu. Jo mūsu neatkarības pasludināšanas mērķis *ne mūs nošķirt, bet apvienot*. Apvienot vienā lielā Padomju Republikā ar Krieviju un visu pārējo sociālistisko pasauli. Bet arī reizē ne apvienot tanī sajēgā kā agrāk, kad lielā valsts aprija mazo kā nepatstāvigo, bet uz vienlīdzības tiesībām. Jo Konstitūcijas 22. pantam ir vienāda nozīme kā priekš iekuras sociālistiskas republikas iekšējām, tā arī priekš visu sociālistisko Padomju republiku ārējām attiecībām.

Padomju Konstitūcija ir tās stalažas, kas celtas Vispasaules Sociālistisko Valstu Apvienibai, Vienai Vienīgai Sociālistiskai Padomju Republikai. Vienā no projektiem* 8. pants tieši skanēja: Sociālistiskai padomju varai arī citās zemēs nodibinoties, Krievijas Sociālistiskā Federatīvā Padomju Republika stājas ar tām vienā vienīgā «Sociālistisku Federatīvu Padomju Republiku Apvienībā». Un tā stunda sitīs drīz.

«Darbs», 2. nr., 1919. g., 8.—18. lpp.

Iespiests pēc žurnāla teksta

RECENZIJA PAR K. MARKSA GRĀMATU «KRITISKĀS PIEZIMES PIE POLITISKĀS EKONOMIJAS»

Kārla Marks «Kritiskas piezīmes pie politiskās ekonomijas». No otrā, papildinātā vācu izdevuma tulkojis P. Dauge. Latvijas Sociāldemokrātijas apgādniecība «Cīņa», Rīgā, 1919. g.

Nav viegli mazo tautu strādniekam iedziļināties komunisma teorijā un vispār iegūt jaunas zināšanas. Ja viņš

* KSFPR Konstitūcijas projektā. Red.

prot tikai šo valodu, tad viņam ilgi jāpietiek, tā sakot, no drupatām, kas no lielo tautu literatūras galda krīt. Mēs redzējām savā laikā, ka latviešu strādnieki, izlasījuši visu, kas pa latviski bija lasāms par politisko ekonomiju, nevarēja stāties blakus lielo tautu strādnieku apzinīgajai daļai tautsaimniecisku zināšanu ziņā. Viņiem bija jālīdzas vispirms ar nelegālu pulciņu kursiem. Tad viņiem nāca palīgā patvaldības iestādes, kas lika viņus cietumā vai dzina svešatnē, trimdā, šinīs, tā sakot, starptautiskajās sociālisma skolās, kur viņi ieguva gandrīz vienā reizē i valodas, i zinātniskā sociālisma zināšanas. Bet tomēr tikai mātes valoda lielajam vairumam ir tikpat tekoši saprotama kā intelligentam lasītājam. Un tādēļ mēs varam priecāties, ka proletariāta uzvara nes arī mazo tautu strādnieku šķirām galvenos zinātniskos darbus viņu mātes valodā. No Marks a mums vēl nav un arī nebūs tik drīzi «Kapitāla», bet tagad, mazākais, iznācis «Kapitāla» priekšdarbs, pareizāk, «Kapitāla» I daļas priekšdarbs.

Šī darba iznākšana latviski sakrīt ar viņa sacerēšanas 60. gada jubileju, tas bija gatavs 21. janvārī 1859. gadā. Ilgi pie šī darba strādāja Marks, apmēram 15 gadus, jo, kā Marks tuvākais darba un cīņas biedrs Engelss, mazliet ironizēdams, savā vēstulē Marksam atzīmēja: «Tik ilgi, kamēr vēl būs kāda grāmata, kuru Tu turi par svarīgu šīnī jautājumā, nelasīta, Tu tiešām nesēdīsies pie rakstīšanas.» Un tiešām, šie vārdi bija rakstīti 1851. gadā*, un — tikai 1859. gadā Marks savu darbu nobeidza. Bet nu gadījās cita nelaimē. Grāmatai izdevējs bija nolights Vācijā, bet Marksam nebija «vajadzīgo vērdīnu», ar ko rokrakstu nosūtīt pa pastu. Pats Marks pazobojās: «Es neticu, vai šādā naudas trūkumā jel maz kādreiz ir rakstīts «par naudu»! Rakstnieku vairums, kas par to ir rakstījuši, dzīvoja ar izpētāmo priekšmetu daudz lielākā draudzībā.»** — Pastmarku izdevumus bija jāgaida atsūtām no Engelsa.

«Kritiskās piezīmes» ir paimats lielajam Marks a tautsaimnieciskā darba plānam. To viņās viegli noredzēt. Tās, pirmā kārtā, ir uzrakstītas grūtākā valodā nekā «Kapitāls», jau gatavi pārdomātais darbs, kamēr «Piezīmes»

* F. Engelsa vēstulē K. Marksam 1851. g. 3. aprīlī. (Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 27. М., 1962, с. 212.) Red.

** Citāts no K. Marks a vēstules F. Engelsam 1859. g. 21. janvārī. (Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 29. М., 1962, с. 314.) Red.

bija, tā sakot, pats darba process Marks galvā. Otrkārt, tā tagad viena otra vieta var izlikties jau lieka, kā atkārtošanās, kamēr tolaik tās visas bija kas pilnīgi jauns un tātad ne lieks. Bet savā visumā grāmata ir viens no Marks spalvas spīdošākajiem darbiem.

Tātad tās savilkas ir jauno Marks tautsaimniecisko uzskatu pamata domas: par darbu un naudu. Par darbu Marks pirmoreiz te aprādīja, kāds divējās raksturs darbam ir kapitālistiskajā sabiedrībā kā *individuālajam** atsevišķa cilvēka darbam, kas rada lietojamas vērtības, vērtības, kas noderīgas ražotāja lietošanai, un kā *abstraktajam* darbam, kā maiņvērtības saturam, kurš jebkuru maiņvērtību kā preci padara par noteiktu daudzumu darba laika. Un sakarā ar to Marks pirmoreiz skaidri un nepārprotami aprāda *naudas kā preču preces raksturu un nozīmi*. Tagad tas šķiet saprotams ikvienam pilsoniskajam rakstniekam, bet vēl 1885. gadā Engelss sūdzējās, ka visa politiskās ekonomijas zinātne vēl šķietot nekā nedzirdējusi par Marks naudas teoriju.¹⁸⁷ Un tomēr tolaik jau bija iznācis «Kapitāls», un pats Marks vairs nebija starp dzīvajiem.

Un vēl trešā īpatnība ir «Kritiskajām piezīmēm», varbūt visbiežāk atzīmētā, tā ir slavenā vieta, kurā pirmoreiz ir formulēts tā saucamais vēsturiskais materiālisms. Sava priekšvārda (no 25. lpp. sākot) otrā lappusē Marks, aprādījis savu pētījumu gaitu, turpina: «Vispārīgais rezultāts, pie kura es nonācu un kurš pēc tam bija vadošais pavediens visos manos turpmākajos pētījumos, īsumā formulējams šādi. Savas dzīves sabiedriskā ražošanā cilvēki stājas noteiktās, nepieciešamās, no viņu gribas neatkarīgās attiecībās — ražošanas attiecībās, kas atbilst viņu materiālo ražošanas spēku noteikai attīstības pakāpei. Šo ražošanas attiecību kopums veido sabiedrības ekonomisko struktūru, reālo bāzi, uz kurās paceļas juridiskā un politiskā virsbūve un kurai atbilst noteiktas sabiedriskās apziņas formas. Materiālās dzīves ražošanas veids nosaka sociālo, politisko un garīgo dzīves procesu vispār. Nevis cilvēku apziņa noteic viņu esamību, bet gan otrādi — viņu sabiedriskā esamība noteic viņu apziņu. Savas attīstības zināmā pakāpē sabiedrības materiālie ražošanas spēki nonāk pretrunā ar pastāvošajām ražošanas attiecībām

* T. i., konkrētajam. *Red.*

jeb — kas ir tikai šo attiecību juridiska izteiksme — ar īpašuma attiecībām, kurās tie līdz šim attīstījās. No ražošanas spēku attīstības formām šīs attiecības pārvēršas to važās. Tad iestājas sociālas revolūcijas laikmets. Līdz ar ekonomiskā pamata pārmaiņu straujāk vai lēnāk noris apvērsums visā milzīgajā virsbūvē. Aplūkojot tādus apvērsumus, vienmēr nepieciešams atšķirt materiālo, ar dabaszinātnisku precizitāti konstatējamo apvērsumu ražošanas ekonomiskajos apstākļos no juridiskām, politiskām, reliģiskām, mākslinieciskām vai filozofiskām, īsi sakot, no ideoloģiskām formām, kurās cilvēki apzinās šo konfliktu un cīnās pret to. Kā par atsevišķu cilvēku nevar spriest, pamatojoties uz to, ko viņš pats par sevi domā, gluži tāpat par tādu apvērsuma laikmetu nevar spriest pēc tā apziņas. Gluži otrādi — šī apziņa izskaidrojama ar materiālās dzīves pretrunām, ar esošo konfliktu starp sabiedriskajiem ražošanas spēkiem un ražošanas attiecībām. Neviena sabiedriska formācija neaiziet bojā, iekām nav attīstījušies visi ražošanas spēki, kam tā dod pietiekamu plašumu, un jaunas — augstākas ražošanas attiecības nekad neparādās agrāk, iekām to eksistences materiālie nosacījumi nav nobrieduši pašas vecās sabiedrības klēpī. Tāpēc cilvēce vienmēr izvirza sev tikai tādus uzdevumus, ko tā var atrisināt, jo, pamatīgāk aplūkojot, vienmēr izrādās, ka pats uzdevums rodas tikai tad, kad tā atrisināšanas materiālie nosacījumi jau pastāv vai vismaz atrodas tapšanas procesā. Aziātisko, antīko, feodālo un mūslaiku — buržuāzisko ražošanas veidu vispārīgos vilcienos var apzīmēt par sabiedrības ekonomiskās formācijas progresīviem laikmetiem. Buržuāziskās ražošanas attiecības ir sabiedriskā ražošanas procesa pēdējā antagonistiskā forma, antagonistiska nevis individuāla antagonisma nozīmē, bet gan tāda antagonisma nozīmē, kurš izaug no individu sabiedriskajiem dzīves apstākļiem; bet ražošanas spēki, kas attīstās buržuāziskās sabiedrības klēpī, līdz ar to rada materiālos nosacījumus šā antagonisma atrisināšanai. Tāpēc ar šo sabiedrisko formāciju noslēdzas cilvēku sabiedrības priekšvēsture.»*

Daudzi no buržuāzijas zinātnes vīriem saka, ka Markss esot grūti saprotams savas smagās valodas dēļ. Tas acīm-

* Markss K. Par politiskās ekonomijas kritiku. R., 1952, 7.—8. lpp. Red.

redzot zīmējas vienīgi uz buržuāzijas galvām, jo tulkotājs Dauge parāda, ka strādnieks Dīcgens izteicās par šo grāmatu, ka «neviena grāmata, lai viņa arī būtu diez cik bieza, viņam nekad nedevusi tik daudz jaunu, pozitīvu atziņu un tik daudz pamācības kā šī nelielā burtnīca». Nav jābaidās svešvārdu un īpaši citātu dažādajās valodās (citāti visi ir tulkoti). Markss mīlo atklāti izlikt, kur viņš jau atradis vienu vai otru no savām domām (zināms, tikai atsevišķām domu drumstalām) gatavi izteiktu. Galvenais ir tas, ka Markss ikvienā vārdā, ikvienā teikumā ieliek skaidru domu, un īpaši strādnieku cilvēkam tā būs saprotama. Viņš ikbrīdi pieved spilgtus piemērus izdzīves, avižu literatūras utt., kas mums tagad nav vairs tik pazīstami kā Anglijas iedzīvotājiem, kuru starpā rakstīja K. Markss, trimdā būdams. Ja Markss, piemēram, pierāda, ka angļu toreiz iemīlētā romnieku dzejnieka Properca elēģiju sējumam var būt tā pati maiņvērtība kā 8 uncēm šņaucamās tabakas (32. lapp.), vai kā pils maiņvērtību var izteikt zināmā daudzumā zābaku vikses bundžiņu (tarbiņu), kamēr tanī pašā laikā Londonas vikses fabrikanti pratuši pārvērst neskaitāmu vikses tarbiņu maiņvērtību par pilīm,* tad jāzina, cik pārpildīti angļu avižu sludinājumi ar šīm vikses bundžiņām utt. Un, ja Markss būtu rakstījis Rīgā, tad, zināms, vikses un šņaucamās tabakas vietā būtu vai nu siļķe un cigārs, jeb pa okupācijas laiku kādas koka zoles jeb tamlīdzīgs. Kā sacīts, pie Marksas lasīšanas jāstājas ar to pārliecību, ka tur nav iekšā kaut kas nesaprota, pārdabisks. Un tad lieta ies.

Bet nedrīkst arī atbaidīties no dažreiz atkārtotām formulām. Bieži mēdz raudzīties uz Marksā mācībām visai vienkāršoti. Zina pāra teikumu par virsvērtību un domājas pārvaldām Marksū. Tāda paviršība jāatmet uz visstingrāko, jo tādā veidā mācībai pašai pēc proletariāta uzvaras zūd nozīme. Tas bija paviršas agitācijas līdzeklis pretim kapitālismam, un to tagad vieglāk var pierādīt ar faktiem nekā ar vārdiem. Tagad, lai sauktu par apzinīgu, strādniekiem daudz pamatīgāk jāiedziļinās Marksā rakstos.

Jaunākajā laikā izdotajām, no citām valodām tulkotām, latviskajām grāmatām ir viena laba īpašība — tās tiešām ir tulkojumi un ne atstāstījumi vai lokalizējumi, šī Latvijas literatūras sērga. Bet dažā ziņā tulkotājs šoreiz iet

* *Markss K. Par politiskās ekonomijas kritiku, 12.—13. lpp. Red.*

pārāk tālu, un, man šķiet, latviešu izdevumā varētu atmest oriģinālcitātus sengrieķu, itāliešu un citās neparastās valodās, aprobežojoties ar citātu tulkojumiem. Arī vienu otru svešvārdu varētu atmest, ja tur ir jau parasts latvisks vārds, kā, piemēram, antagonisms, distribūcija u. c. Tulkotājam ir vājība uz vārdu apvienošanu un saīsināšanu; tur tomēr gribot negribot jāpieturās mazliet arī pie valodas likumiem. Mēs dzīvojam jau gan revolūcijas laikmetā, bet tomēr valodas likumi, kā dažā ziņā dabas likumi, drusku jāievēro. Krievu biedri dažā ziņā valodā ir pārrevolucionāri, ja tas zīmējas uz vārdu saīsinājumiem, uz tiem dažādiem Cikiem, Cusiem, Iskiem un Ciskiem. Vai nav b. Daugem ar mazliet pielipusi šī slimība, jo pareizāk latviski un lietišķi tomēr būs «lietojama vērtība» vai «lietošanas vērtība» nekā «lietvērtība» utt. Terminoloģijas ziņā varētu vispār taisīt piezīmes, tā, piemēram, vārds «jēls» gan ir tulkojums no «сырой» un «roh», bet nekādi nesedzas ar šo vārdu, un tātad runāt par «jēlu vielu» (Rohstoff) jeb pat «jēlumu» («сырье») ir tikpat nevietā kā, piemēram, latvisku teikumu «jēls joks» tulkot burtiski ar «сырая шутка». Te jāsaka «apstrādājama viela»*, kā par to arī izteicās mazā terminoloģijas apspriede. Aiz tau-pības principa vien būt tik ietiepīgam nav tomēr pareizi... Bet tie ir sīkumi. Grāmatas valoda ir ļoti laba, kas jo sevišķi jāuzsver tagadējās parastās avižniecības valodas laikmetā, kad bieži jāskaita pie pirkstiem vai jāmin kā mīkla, no kura krievu vārda izteikums burtiski ir attulkots. Populārus latviešu valodas kursus!... Grūto Marks valodas tulkojumu b. Dauge, kā jau sacīts, izpildījis nopietni un cienīgi.

§

«Darbs», 2. nr.,
1919. gadā [aprīlī], 68.—71. lpp.

Iespiests pēc žurnāla teksta

STRĀDΝIEKS UN KOMUNISTS

Es ļoti labi atminu tos vecos laikus, kad strādnieks un jo sevišķi kalps uz laukiem nebija goda vārdi. Bija jā-pārdzīvo laikmets, kurā, kā Lasals mācīja, no ārienes strādniekiem bija jāatver acis uz to, viņš jāpārliecina par

* Tagadējā tulkojumā — izejviela. *Red.*

to, cik viņš bēdīgos apstākļos dzīvo.* Kad toreiz uz laikraksta, ko bija izrakstījis sev muižas kalps, pie adresāta vārda nejauši bija atzīmēts burtiņš k., tad (kā to atstāstīja Māteru Juris savā laikrakstā «Baltijas Zemkopis») viņam bija jāiztur vesels norpratinājums no cienītēva puses, no kura laika tad viņu par kungu dēvējot. Un viņš glābās vienīgi ar atjautīgo atbildi, ka burtiņš k. šīnī gadījumā acīmredzot saīsinot vārdiņu «kalps» un ne «kungs».

Un tagad šis kalps, šis strādnieks ir par valdnieku, tas ir, ne par personīgu, individuālu, bet par apvienotu, kollektīvu valdnieku pasludinātu. Viņš ir pacēlis strādnieku šķiras diktatūru. Tas ir lēciens, kurš nevar palikt bez atsauksmes strādnieku šķiras galvās un smadzenēs. Tā ir vesela revolūcija ne vien visā sabiedrībā, bet arī ikviens strādnieka atsevišķā prātā.

Bet tanī pašā laikā mēs sludinām, ka diktatūra Latvijā ir Komunistu partijas diktatūra.** Vai te nav pretruna? Vai te nav pārpratums? Nav taču visi strādnieki komunisti? Diemžēl *vēl ne*, bet tikai *vēl ne*. Un mēs esam pārliecināti, ka nepaies ilgs laiks, kad tas tā būs.

Man atstāsta biedri delegāti no Krievijas Komunistiskās partijas [VIII] kongresa, ka daži krievu biedri izsacījuši brīnišanos, ka pie mums Komunistiskajai partijai tik maz biedru, tikai nedaudz vairāk par 8000 cilvēku, tanī pašā laikā kad dažās maz attīstītās Krievijas pilsētās piešacījušies desmitiem tūkstošu biedru. Un es atminu kā šodien, ka 1917. gadā 18 000 Kronštates matroži pieteicās vienā laikā un kopēji par bolševiku partijas biedriem un nevarēja saprast, kādēļ viņus visus uzreiz neuzņemot.

Nav jau šaubu par to, ka, ja mēs janvārī būtu izsludinājuši, ka pieņemsim ikvienu par biedru, kas pieteikties, mums būtu biedru desmitiem tūkstošiem. Mēs no tā atsacījāmies un uzņēmām ar ļoti lielu sijāšanu tikai drošus, tikai tiešām apzinīgus biedrus. Es negribu noliegt, ka šo apzinību mērit ir ļoti grūti un ka neuzņemto starpā mēs atradīsim labākus, apzinīgākus komunistus nekā dažu uzņemto starpā. Mēs diemžēl nevarām ieskatīt cilvēku sirdīs, un kļūdas ir pārāk parasta lieta. Mēs tādēļ atverām

* Domāta F. Lasala runa Frankfurtē pie Mainas 1863. g. 17. maijā. *Red.*

** T. i., Komunistiskās partijas vadīta diktatūra. *Red.*

plašu propagandu un aģitāciju komunismam par labu, bet joprojām sījājam stingri pie uzņemšanas.

Pārbaudes grūtos brīžos — nelegālos laikos, okupācijas apstākļos, tagadējos draudu brīžos mums rodas jaunas mērauklas, kā svērt un šķirot apzinīgos no neapzinīgajiem. Bet tie ir vienmēr izņēmuma apstākļi, un mums taču jāsāk domāt par normāliem laikiem.

Es ar prieku noskatos tanī interesē, kādu taisni tagadējā grūtā brīdī strādnieku masas parāda pretim Padomju valdībai, tas ir, galu galā komunismam. Ūn, ja es redzu maršējam organizēto strādnieku bataljonus, es viņu tuvumā jūtos gandrīz tikpat droši kā komunistu biedru starpā. Jo es neraugos uz komunistu partiju kā uz atsevišķu sekti vai kastu. Priekš manis komunisti ir tikai strādniecības apzinīgākā daļa un ikviens strādnieks reizē pēc iespējamības (potenciāls) komunists.

Latvijas Komunistiskās partijas VI kongress šīnī ziņā lemj: «Partijai un tās biedriem jāizsargājas no jebkuras tieksmes pēc atšķirtības, nekad neaizmirstot, ka viņas uzdevums ir visu strādnieku šķiru caur aģitāciju un propagandu jo drīzāk ieraut apzinīgu komunistu rindās»; «viņa neatzīst nekādu priekštiesību vai priekšrocību atsevišķiem partijas biedriem, kuriem kā Padomju valdībā un tās iestādēs, tā arī pašās padomēs pieder *vienigi tiesības*, kas ikvienam no tiem *uzliktas* no partijas un no pašām *padomēm*.»*

Strādnieku šķira visa iet pretim sociālismam, tanī ziņā strādnieki visi ir komunisti. Komunistiskās *partijas biedri* to dara *apzinīgi*, iekšēji pārliecināti par tā vajadzību, bet bez tam *viņi iet cīņā par šo mērķi, ar mieru likt savu galvu par to*. Šādi un vienīgi šādi mēs varam ceļā uz komunismu šķirt komunistus no pārējiem strādniekiem.

Nav plāsas un nedrīkst būt plāsas starp viņiem: strādnieks, kas nejūt līdzi, nepiekrit komunismam, ir vēl neredzīgs, vēl nav atsvabinājies no gara verdzības buržuāzijas priekšā. Viņš uz to jāved caur pārliecināšanu un ne ar varas līdzekļiem. Un vistraģiskākie ir tie brīži sociālistiskajā revolūcijā, kad strādnieki, kā Vācijā šeidemanieši, apšauda komunistus jeb kad komunistiem, kā, piemēram,

* Citēts kongresa lēmums «Par Latvijas Komunistiskās partijas un Padomju valdības savstarpējām attiecībām». (LKP rezolūcijas un lēmumi, 1. d. R., 1958, 213. lpp. Kursivi P. Stučkas. *Red.*

Iževskas rūpnīcās, jākaro pret apmuļkotām strādnieku masām.* Un īpaši delikātiem, smalkjūtīgiem komunistiem vienmēr jābūt pret citādi domājošiem strādniekiem.

Komunisti ir strādnieku šķiras avangards, bet viņi nav nekas bez strādniekiem. Strādnieku šķira ir veselas pasaules nesēja, bet arī viņa to nevar izvest dzīvē bez komunistiem. Šī ciešā saite starp komunistiem un pārējo strādnieku šķiru parādās taisnī strādnieku padomēs. Kā lasījām rezolūcijā, komunistiem padomēs pieder vienīgi tās tiesības, kādas viņiem nodala pašas padomes. Un tomēr mūsu Komunistu partija Latvijā ir reizē Latvijas Padomju valdība! Tas ir Latvijas Komunistiskās partijas gods. Bet tas reizē uzliek viņai arī lielus pienākumus. Ir pilnīgi nevietā dalīt strādniekus un komunistus, ka vieni esam «mēs» un otrie esot «viņi». Nē, mēs visi esam «mēs» jeb visi esam «viņi».

Šādu uzskatu mēs liekam par pamatu attiecībām starp strādniekiem un komunistiem.

P. Stučka

«*Cīņa*, 70. (378.) nr., 1919. g. 1. aprili; *Iespiests pēc «Cīnas» teksta*
П. Стучка. Пять месяцев Социалистической
Советской Латвии, 1, 1919, с. 106—108.

VĀCIJA UN KRIEVIJA

«Frankfurter Zeitung», pazīstamā vācu birģēļu demokrātu, citiem vārdiem, rebinieku avīze jau ilgāku laiku aģitē par izlīgumu ar Krieviju, vispirms kā satiksmes** atjaunošanu, bet tad, ja tas būtu neizbēgami, apvienoties vienā komunistiskā pretsvarā pret savienībnieku*** kāpitalistisko imperiālismu. Jo, raksta avīze, pēc pēdējiem Leņina politiskiem paskaidrojumiem bolševiki savu mērķu sasniegšanai vairs neatstumj sabiedrības nekomunistisko šķiru līdzdarbību.**** Vajadzētu radīt kontaktu ar Padomju republiku, un tas *jādara bez kavēšanās*. Bolševiki drīz jau varēs nākt palīgā Ungārijai pret viņas apspiedējiem, kas tanī pašā laikā draud Vācijai. Tātad Vācijai

* Sk. 165. piezīmi. *Red.*

** — sakaru. *Red.*

*** Antantes. *Red.*

**** Sk. 163. piezīmi. *Red.*

tūliņ jāizbeidz kara soļi pret Krieviju un jācenšas ar viņu atrast tuvošanos un slēgt pamieru. Parīzes prasības Vācijai ir bīstamākas nekā bolševisma sekas. Vācija, tāpat kā Krievija un Ungārija, ieinteresēta rietumu imperiālisma krišanā.

Tā telegrafē «Nauenas», t. i., vācu ģenerālštāba radio. Un tas ir nozīmīgi. Saprotams ikvienam, ka Frankfurtes biržas avīze, cik tā arī nebūtu demokrātiska, tā nedomā sirds dzīlumos. Bet jāatzīst taču ikvienam, ka nevar būt idiotiskākas politikas kā, no vācu sociālistu jeb pat demokrātu viedokļa skatoties, tagadējais vācu karagājiens pret Krieviju. Tas saprotams vienīgi no kontrrevolūcijas, no Hindenburga, no junkuru stāvokļa. Un mēs tad arī vienmēr tā raudzījāmies, ka tas nozīmē valdības pilnīgu bezspēcību kara vadonības priekšā, no vienas puses, un Vilsona priekšā, no otras. Gribēja izpatikt Vilsoniem, cerēdamī, ka par labu dienderu pakalpojumu vienmēr atmetīs mazu dzeramnaudu.

Ļoti interesanti atzīmēt, ka savā lakeja* lomā redzamu vietu spēlē vecais Kautskis. Tas bija vēl ilgi iepriekš Bernes sociālistiskās konferences¹⁸⁸, kurā godināja Vilsonu (tūliņ otrā vietā pēc Žoresa). Mēs lasām kādā [Vācijas] Satversmes sapulces sēdes protokolā sociālnodevēja Heines runā, ka *Kautskis* bijis tas, kas decembrī valdības sēdē kā ārlietu ministra komisārs *licis priekšā neatjaunot satiksmi ar Krieviju, jo tas tikai saniknošot bagāto Amerikas onkuli Vilsonu*.

Es nezinu, cik tālu tas ar Kautska līdzināšanu noticis, bet jums visiem atmiņā, ka visu laiku vācu oficiālās avīzes un telegrammas platīja baumas, ka Krievija un pat mazā Latvija gribot uzbrukt *Vācijai*. Ir vesela melu sistēma, kurā es pat iepīts personīgi iekšā: es, raug, tā lasāms Tilzītes vācu avīzītē, esot kādā CIK sēdē izplāpājis šo Krievijas noslēpumu**. Es kādā sēdē runāju gan par šīm tenkām, bet tad sacīju, ka pat idiots nevarētu ticēt baumām, ka Latvija gribot uzbrukt *Vācijai*, un to pašu es

* — sulaiņa. *Red.*

** Tāni pašā avīzītē lasāmi dažādi citi apmelojumi par mani. Tā, piemēram, es esot savai meitai pūrā devis divus miljonus, un baziņcā tā bijusi apkrauta ar briljantiem. Man, saprotams, nav ne 2 miljonu un pat ne 2 tūkstošu, ko dot meitai, bet man arī *nav un nav bijis pašas meitas*. Un baziņcā es eju vienīgi uz mītiņiem. Par ievēribu nākamiem apmelotājiem.

P. Stučka 1919. g. 1. Maija demonstrācijā

**P. Stučka Viskrievijas VII Padomju kongresa delegātu vidū
1919. g. decembri**

rakstīju arī kādā protesta telegrammā vācu darba tau-tai.*

Bet to jau arī neviens nedomā, ka pat sociālnodevēji Eberti-Šeidemaņi-Noskes būtu tādi idioti politikā, ka paši tam ticētu. Tas ir pilnīgi ļaunprātīgi samelots, kā cīņas līdzeklis pret komunismu. Jo viņi to labi saprot, ka tanī pašā dienā, kad saies Krievijas un Latvijas robežas ar Vācijas, komunisma strāva neapturami plūdīs pāri uz Vāciju ne ar ieroču palīdzību, bet kā lipīga «gara sērga», kas ietiek labvēlīgākos apstākļos.

Kā nu raudzīties uz birģēļu avīžu aģitāciju? Pa daļai vienīgi kā uz baidīšanu pretim savienībniekiem. Un tie, pēc Ungārijas, ir tiešām sabaidīti pietiekoši un tagad draud ar tiešu karu pret bolševikiem, ja tie apvienotos ar Vācijas spartakiešiem jeb ieplūstu Beļģijā, Francijā, Anglijā utt. Jo, piezīmē amerikāņu radio, tas jau pilnīgi saprotami, tādēļ ka tad Amerika zaudētu savus miljardus, ko devusi savienībniekiem (uz Krieviju tā devusi nedaudz).

Bet ne vienīgi kā baidīšanu, jo baidīt var nopietni vienīgi ar to, kam ir kāds pamats. Un miera līgumam** starp Vāciju un Krieviju ir ciešs saimniecisks un politisks pamats. Es nerunāšu par tiem birģēļiem, kas — vai nu liekulīgi, vai nopietni — atzīst, ka Vācijai vienīgā izeja — pāreja uz sociālismu. To pat, šķiet, nopietni šepat Rīgā apgalvoja bijušais vācu diplomātiskais priekšstāvis, Vinniga vietnieks***, bet tādu bija un ir daudz. Un, ja šī ideja tagad paceļas pat nopietnā buržuāzijas presē, tad tas ir nāves spriedums Eberta-Šeidemaņa ministrijai. Tiem, saprotams, tāds līgums nav izvedams.

Bet jo svarīgāks tas ir kā laika zīme tiem kara pulkiem un to vadoņiem, kas stāv mums pretim. Tagad top saprotamas ziņas par to, ka pie Kauņas frontes zaldāti kļūstot nemierīgi. 10 markas dienā jau ir laba alga, bet tomēr ne vienīgi tās vilka cīnā, kur draud arī nāve (un to viņi atzīst, ka sevišķi Latvijas fronte ir asīnaina fronte!). Tagadējā birgēliskās preses aģitācija par izlīgumu ar Krieviju ir labākais aģitācijas līdzeklis vācu apmuļķoto zaldātu starpā.

* Telegrammā «Visiem, visiem, visiem». Sk. šā sēj. 339.—341. lpp.
Red.

** Domāta draudzīgu attiecību nodibināšana. *Red.*

*** Šeibners. *Red.*

Bet tas ir agitācijas līdzeklis ne vien zaldātu starpā un pret karu, bet arī par labu spartakiešiem. Jo viņi taču bija tie, kas visu laiku turpina prasīt apvienību ar Krieviju. Vācija var palīdzēt Krievijai pārvarēt iekšējās rūpniecības krīzes un atkarot Sibīrijas fronti, un Krievija var izlīdzēt Vācijai ar maizi.

Galīgi šo jautājumu, saprotams, izšķirs vienīgi komunisma uzvara Vācijā. Vācijas dienvidi patlaban iet ātriem soļiem uz šo uzvaru. Pārējā Vācijā aug sašutums pret Eberta-Šeidemaņa valdību, un nevienam nav pārliecības, vai Ebertam ilgi pienāksies sēdēt prezidenta krēslā un nebūs drīz jāatgriežas pie īlena. Ja tribunāls nepārtrauks jebkādu viņa «miera» darbību. Vēsture soļo ātri.

P. Stučka

«Ciņa», 72. (380.) nr.,
1919. g. 3. aprīlī;

Iespiests pēc «Ciņas» teksta

«Die Rote Fahne», 74. nr.,
1919. g. 3. aprīlī

ŽORESA SLEPKAVA ATTAISNOTS!

Pašā pasaules kara pasludināšanas priekšvakarā Parīzē krita no slepkavas rokas franču sociālistu vadonis Žans Žoress. Es pirmo ziņu par Žoresa nāvi saņēmu reizē ar Austrijas kara pieteikšanu Serbijai. Tas bija sestdienas vakarā Vācijā, uz Rīgenas salas. Abas ziņas bija satriecošas. Žoress II Internacionālē skaitījās par nopietnāko kara pretinieku, kas stāvēja par to, lai ģenerālstreiks tiktu pasludināts, ja valdības tomēr domātu uzsākt karu. Ziņa par Žoresa nāvi, saņemta reizē ar kara sākšanos starp Austriju un Serbiju, kam jāseko bija pasaules karam, uz acumirkli bija pilnīgi nospiedoša. Un vēl šīs vācu pilsonības peldu vietas patriotiskajā jandāliņā! Es nebiju visai liels Žoresa cienītājs, bet šini brīdī izlikās, ka būtu kritis milzis un ap sevi atstājis vienīgi īkšķīšus.

Par pašu slepkavošanu tani pašā vakarā ievestā franču kara cenzūra pārklāja necaurspīdigu aizkaru. Žoresa figūra bija kara jautājumā tik noteikta, ka ar viņu krita vesels virzīcīns. Mēs zinām, ka viņš tieši un gaiši sacīja franču ministru prezidentam*, ka Francija nedrīkst pieda-

* R. Viviani. *Red.*

līties karā un kaut arī būtu jālauž līgums ar Krieviju. Patlaban no šīs sarunas nākdams, viņš ar draugiem žurnālistiem iegāja kādā kafejas restorānā. Viņš nosēdās pie galda, bet šīnī brīdī no ielas pa logu pacēlās svešinieka* roka un no viņa šāvieniem krita Žoress. Svešinieku apciešināja un turēja kā garā vāju $4\frac{1}{2}$ gadus. Nesen atpakaļ viņu atzina par normālu un nodeva tiesai. Tagad franču pilsoņu šķiras** tiesa, zvērinātie, viņu attaisnoja. Viņi nevarēja viņu neattaisnot.

Pa kara laiku caur cenzūras spraugām izlauzās baumas, ka šī slepkavība bijusi organizēta no franču un — krievu valdībām. Kad krievu sūtnis*** prasījis, ko tad teikšot Žoress, ja Francija iešot līdzi Krievijai karā pret Vāciju, tad Francijas ārlieņu ministrs**** atbildējis mierīgā garā: «Par to nebaidieties, Žoress laikā apklusīs.» Tagad mēs zinām, kā apkusa arī citās zemēs sociālisti kara pretinieki, bet tur viņi apkusa, nodevīgi nopirkti jeb glēvi sabaidīti. Žoress nebija glēvulis un nebija uzpērkams: viņš krita no slepkavas lodes. Kā varētu buržuāzijas tiesa tiesāt šo vīru, kas izpildījis vienīgi augstākās varas uzdevumu. Slepavība — amata pienākumu izpildot! Tāda pilsoniskā valstī nav sodāma, bet pelna atzinību. Žoresa slepkavu vienīgi attaisnoja, Lībknehta un Rozas Luksemburgas slepkavas ne vien netika nodoti tiesai, bet no sociālistu ministra Noskes dabūjuši siltus sveicienus.

Bieži ir tīcīs spriests, ko būtu Žoress darījis, ja būtu pārdzīvojis kara sākumu. Vai arī būtu «apkritis» tāpat kā visi citi. Jeb būtu palicis uzticīgs saviem ieskatiem un būtu cīnījies arī vēl tālāk. Tagad franču buržuāzija caur savu zvērināto mutēm pateikusi skaidri un gaiši, ko viņa domājusi par Žoresu: viņa attaisnoja šo slepkavu. Citiem vārdiem, viņa pateica: tā vajadzēja, labi darīts!

$4\frac{1}{2}$ gadus vilkās franču strādnieku šķiras maldišanās. $4\frac{1}{2}$ gadus franču proletariāts paklausīja saviem vadoņiem un turēja mieru ar buržuāziju, dzīvoja ar to «svētā apvieņībā». Un $4\frac{1}{2}$ gadus buržuāzija turēja kā ķīlu Žoresa slepkavu. Pat kādreiz piezīmēja, ka pēc kara laušot izmeklēt patiesos slepkavības apstākļus. Tagad strādnieku

* Šovinista R. Vilēna. *Red.*

** — buržuāzijas. *Red.*

*** A. Izvojskis. *Red.*

**** M. Bjenvenī. *Red.*

šķira lauž mieru un no jauna pasludina šķiru cīņu. Un kā atbildi uz to franču buržuāzija atlaiž Žoresa slepkavu brīvībā. Un ne vienkārši kā slimu, nē, *kā — nevainigu...* Franču buržujs tagad vēl valstās uzvaras reiboni, un viņš $4\frac{1}{2}$ gadus viņam sekojusi Žoresa ēna kā drauds viņa imperiālisma tieksmēm. Kā varēja franču buržuāzijas tiesa taisīt citādu lēmumu, kā vienīgi *attaisnot?*

Un franču strādnieku šķira? Kā atbildēs viņa uz šo spļāvienu viņas godīgā sejā? Telegramma ziņo, ka ar protesta demonstrāciju. Agrākos laikos franču strādnieki uz sava vadoņa slepkavas attaisnošanu būtu atbildējuši ar sacelšanos. Jeb vai protests arī šoreiz pāries sacelšanā?

P. Stučka

«*Ciņa*», 73. (381.) nr.,
1919. g. 4. aprīli;

«*Die Rote Fahne*», 75. nr.,
1919. g. 4. aprīli

Iespiests pēc «Ciņas» teksta

SOLITI UZ PRIEKŠU

Padomju republikas ideja piebriest. Tā iet pa savienošanās ceļu starp Ungāriju un Bavāriju. Kā zināms, Bavārijā gan bija padomju vara, bet valdība bija sastādīta iz šeidemaņu vairuma, kura gribēja pat atļaut Bavārijas landtāgam (t. i., satversmes sapulcei) no jauna sanākt 8. aprīli. Bet tad Augsburgā izcēlās ģenerālstreiks, un šodien telegrāfs no Budapeštas ziņo, ka Augsburgā esot galīgi nodibinājusies Padomju valdība,¹⁸⁹ kas sagatavojot pāreju arī Austrijā uz galīgu padomju varas pasludināšanu.

Tanī pašā laikā no Nauenas ziņo, ka arī Minhene nepalikusi pakaļ Augsburgai, ka turienes karapulki pateikuši skaidri un gaiši, ka viņi «neapsargāšot landtāgu», un tad arī Centrālā Izpildu Komiteja, kaut gan mērena* pēc sava sastāva, nolēmusi neatļaut landtāgam sanākt. Tā Bavārijā uzvar pamazām komunisti, kuri tanī pašā laikā ved cīņu arī Virtembergā. Tur karaspēks ir vēl [buržuāziski] demokrātiskās valdības pusē, un spartakiešiem bijusi no pietna apšaudišanās Štutgartē. Nauenas telegrāfs gan

* — oportūnistiska. *Red.*

ziņo par valdības uzvaru, bet tanī pašā laikā atzīst, ka lielākajās pilsētās, tas ir, arī Štutgartē, ģenerālstreiks vēl turpinoties.

Ogļraču ģenerālstreiks pieaug. Generālstreiks aiz pilnīgi politiskiem iemesliem izcēlies pat Krupa fabrikās, kur strādnieki atklājuši fabrikas administrācijas kontrrevolucionāru organizāciju ar 300 flintēm, ložmetējiem utt. Fabrikas valde gan paskaidrojot, ka tā esot nejaušība, tomēr strādnieku lielais vairums pat šīnī Krupa mierīgajā kaktiņā pasludinājis ģenerālstreiku.

Nekavēsimies pie atsevišķiem streikiem pa visu Vāciju, tie vēl nav saplūduši vienā lielā ģenerālstreikā jeb sacelšanā. Bet ik dienas Vācija sper solīti uz to pusi. Jauns līdzeklis no šeidemaņiem bija izdomāts — izraut no strādnieku revolucionāru rokām padomju ieroci. Viņi grib ievest padomes konstitūcijā kā strādnieku orgānu īpaši saimniecības jautājumiem, bet organizē to ne kā līdz šim, bet uz vispārēju vēlēšanu pamata, arī buržuāzijai piedaloties. Tādu jauna tipa satversmes sapulci viņi gribēja radīt arī iz sasaucamā Visvācijas padomju kongresa, kuram jānotiek šīnīs dienās.¹⁹⁰ Bet tas atdūrās uz protestu: komunisti atsakās no šādas komēdijas, un Berlines, kā arī dažas citas strādnieku padomes noteikti pasludinājušas, ka viņas atzīst vēlēšanas *vienīgi pa vecam*, tas ir, pa uzņēmušiem un pa arodnieciskām biedrībām un nevis pa vēlēšanu apgabaliem.

Jādomā, ka pēc revolucionārās strādnieku šķiras sakaušanas Vācijas piemērs — jaunais strādnieku kongress, ja tas tagad sanāks un vēl uz jauno vēlēšanu noteikumu pamata, būs mērens, tas ir, šeidemaniski demokrātisks. Un, ja tas arī tā nebūtu, tad ne kongress vai kaut kāda rezolūcija, bet tikai reāla vara, tas ir, apbruņota vara, izšķirs Vācijas proletāriskās revolūcijas likteni. Nauenas telegāfs izplata apvainojumus pret dažām armijas daļām, un viņš to gan dara ar provokatorisku nolūku. Tomēr visai viegli var būt, ka spoks kļūst par īstenību.

Ungārijas revolūcija bija proletāriskās revolūcijas lēciens; turpmākie notikumi Vācijā — mazs solījis uz priekšu. Mēs stāvam izšķiršanās priekšvakarā.

§

PROLETARIĀTA SOLIDARITĀTE

«Budapeštas sarkanajā armijā iestājušies Vīnes strādnieki attēloja, cik *briesmīgā trūkumā atrodoties Vīnes strādnieki* aiz savienībnieku-imperiālistu bezžēlastības. Aiz šī iemesla Budapeštas metālistu starpā iesākās aģitācija par labu Vīnes principu un darba biedriem. Uz šīs aģitācijas pamata *Budapeštas metālisti*, kaut gan *pašā Budapeštā pārtikas nav bagāti, pusi no savām pārtikas porcijām nodod Vīnes strādnieku rīcībā*. Jautājums tika apspriests *visās atsevišķās fabrikās, un visur vienbalsīgi* Budapeštas metālisti *nolēma* sūtīt no sevis uz Vīni strādniekiem to pārtiku, ko viņiem aiztur savienībnieku buržuāzija.»

Tā skan maza radiotelegramma no Budapeštas, kas saka vairāk nekā veseli ievadraksti. Raugi, ko nozīmē Ungārijas revolūcija, tā ir tikai izplūdums no tām proletāriskās solidaritātes jūtām, kas novedis pie vispasaules revolūcijas. Mēs zinām, ka Amerikas «labdariem» nav pārtiku kur likt, un viņi, gaidīdami vēl lielākas peļņas un kā draudu pret sociālistisko revolūciju, tur šo pārtiku savos kuģos un savās noliktavās. Kas viņiem daļas gar to, ka Vīnes un ne vien Vīnes, bet visas Eiropas strādnieki badu cieš. Nabādzīgie Budapeštas strādnieki, paši ciezdami no kara sekām, dalās ar to mazumu, kas viņiem ir. Un jādomā, ka nerasies Vīnē strādnieku vadoņi, kas, līdzīgi šeidemāniem, atraidītu šo piedāvājumu. (Jūs atminat šo šeidemānu atraidījumu, kad piedāvāja maizi Vācijas strādniekiem Krievijas Padomju valdība.)*

Vīnes strādnieki, 1200 cilvēku skaitā, ieradušies Budapeštā un iestājušies Ungārijas Sarkanajā armijā kā atsevišķa daļa. Viņi ar mieru *pat savu dzīvību dalīties ar Ungārijas proletariātu* tai pašā laikā, kad Ungārijas un Austrijas buržuāzijas un viņu algā stāvošie sociālnodevēji iet atsevišķus ceļus un patlaban Austrijas vācu daļa prom no Padomju Ungārijas, pievienojas Veimāras «demokrātijai».

Ir visai zīmīgi tas, ka šīs solidaritātes jūtas proletariāta starpā pirmā kārtā izlaužas uz āru Eiropas vismazāk attīstītākās zemēs, Eiropas austrumos, kamēr Vācijā, Francijā, Anglijā vēl ledus nav atkusis un strādnieki vēl staigā

* Sk. 153. piezīmi. *Red.*

pakaļ buržuāzijas pavadai. Tas nozīmē tikai to, ka augstāk *attīstītais imperiālisms ir reizē arī augstāk attīstīta algas darba verdzība un pirmā kārtā gara verdzība*. Un mums gaiši acu priekšā nākotnes aina, ja šoreiz neuzvarētu proletāriskā revolūcija: imperiālistiskā kapitāla uzvaras gājiens un nepieredzēta darbaļaužu verdzība.

Vēl proletariāta uzvara nekur nav galīga. Vēl Latvijas liela daļa baronu varas rokās un [Padomju] Krievijai draud no jauna iebrukums no austrumiem*. Vēl Padomju Bavārijā pastāv blakus Kacensku, tas ir, Hofmaņa valdība, un tur tikai nule iesākas pilsoņu karš. Un Ungārijai šis šķiru karš viss vēl tikai priekšā. Vēl daudz jāizcīna, un proletariāta solidaritātei tikai nule laiks galīgi attīstīties. Bet, ja šī solidaritāte joprojām attīstīsies tanī pašā virzienā, proti, ar *prieku dalīt dzīvību un maizi*, tad jākrit visām tumšām varām un visām balto karaspēku daļām.

Vēl 3 nedēļas, un no jauna jāsvin *proletariāta solidaritātes svētki*, 1. Maija diena. Tie nedzirdēti plaši tika svīnēti 1918. gadā Krievijā, pirmo reizi proletariātam valdot. Bet tie aprobežojās vēl tikai ar Krieviju. Šī gada 1. Maija dienai vajag būt grandioziem Komunistiskās Internacionālēs, šīs vīspasaules apmēros organizētā proletariāta solidaritātes svētkiem.

Vai tiešām arī šogad Liepājas un Ventspils strādnieks vēl nevarēs piedalīties šajos proletariāta «brīvlaišanas svētkos».

P. Stučka

*«Cīņa», 81. (389.) nr.,
1919. g. 13. aprīlī*

Iespiests pēc «Cīņas» teksta

PILSONU KARA MAIJS

Maija svētkus II Internacionāle padarīja par miera svētkiem, izejot no tās ilūzijas, it kā pasaules miers būtu iekarojams pilsoniskā sabiedrībā. Tā bija tikai viena no daudzām II Internacionālēs ilūzijām, kas viņu novēda pie pilnīga sabrukuma, kurā dižākie II Internacionālēs vadoni pārvērtušies par pilnīgiem Vilsona, Loida Džordža un Klemanso sulaiņiem. Ar citiem vārdiem, par sulaiņu sulaiņiem,

* Domāts Kolčaka baltgvardu armijas uzbrukums. *Red.*

jo visas minētās personas, vienalga, prezidenti vai ministri (t. i., latviski: sulaiņi), patiesībā ir vienīgi imperiālisma sulaiņi. Raug, šādus miera Maija svētkus sludina arī šogad Vācijas sociālnodevēji. Tikai šoreiz buržuāzija norauj masku no šiem miera svētkiem un pasludina no savas puses, sociālnodevējiem līdzparakstot, *1. Maiju vienreizēji* (!) šogad kā visas Vācijas «Burgfrieden»* svētkus pret saviem ārējiem ienaidniekiem.

Mēs vienmēr esam sacījuši, ka runāt par tautu mieru un atbruņošanos pilsoniskā sabiedrībā ir smiekliga ilūzija, jo imperiālisms pats var pastāvēt, vienīgi pamatojoties uz bruņošanos. Un, ja Kautskis pa kara laiku gribēja nemit patenti uz savu izgudrojumu — «pārimperiālismu»¹⁹¹, uz pasaules «miera instrumentu», atbalstoties uz kapitālismu, tad arī šis izgudrojums, kā arī pats kara laika Kautskis un vispār gandrīz vai viss Vācijā izrādījās par to pašu erzacu (surogātu). Nav teikuma, piemēram, no Kautska, kas nebūtu atspēkots no faktiem jeb no viņa paša. Nemiet tikai, piemēram, viņa stāvokli pret Brestas mieru. Vēl 1918. g. septembrī, man klāt esot neatkarīgo sociālistu konferencē Berlīnē, viņš (un viņam līdzi pat Hāze) bruka virsū man, ka krievu bolševiki parakstījuši Brestas mieru. Un lasiet tagad, ko raksta Kautskis par savu Brestu** (tikai kvadrātā)! *Viņš ieteic parakstīt it visu.* Bet tanī pašā laikā, kad mēs, bolševiki, bez liekulības parakstījām Brestas mieru vienīgi kā atpūtas brīdi pārliecībā uz vispasaules revolūciju kā šī miera atcēlāju, Kautska artikelis, kuru ziņo pat Nauenas telegrāfs, ir liekulīgs šķupstējums un šķupstējums, kura tiešais nolūks glābt Šeidemaņa valdību no viņa stāvokļa***. Kautskis *netic* pasaules revolūcijai, bet jezuītiski paskaidro, ka *miera parakstīšana* (ja kabatā tur dūri) taču neesot vēl piekrišana un atlaujot telpas *protestiem*, vēl piesaucot parīgā internacionālo proletariātu. Kas ir *protests*, pat ja tam paliek proletariāta parakstu, ja ne vienkāršs «gaisa satrīcinājums», skaņa, vārdi? No tiem nebūtas un nekrīt imperiālisms! Mēs teicām atklāti, ka mēs parakstām līgumu un to arī izpildīsim, bet atklāti piezīmējām, ka *vienīgi tik*

* — pilsoņu (šķiru) miera. *Red.*

** Domāti Antantes diktētie miera noteikumi, kas tika parakstīti 1919. g. 28. jūnijā Versaļā. *Red.*

*** T. i., izmantot miera noslēgšanu, lai saglabātu oportūnistu vadīto Vācijas valdību. *Red.*

īlgi, kamēr nebūs visu miera ligumu saplēsusī vispasaules revolūcija. Un mums vēsture deva taisnību.

Tādēļ šogad Maija svētkos, vēl proletariāta cīņas un pat viskarstākās cīņas svētkos, mēs saucam: nost šādas ilūzijas! Maija svētki vēl nav gaviļu svētki, nav vienkārša pačalošana, pastaigāšanās, paprotestēšana, pavizināšanās. Tie ir cildeni svētki, un tos mēs svinam ar lielāko sajūsmību, pat, cik varam savā nabadzībā un sabrukumā, spoži. Bet tie ir vēl nesamierināmības svētki. Mēs vienmēr esam sacījuši, ka miers būs vienīgi tad, kad uzvarēs vispasaules revolūcija. Ja agrāk Romas pilsoņi sacīja, ka tam, kas grib mieru, jāgatavojas uz karu (si vis pacem, para bellum), tad mēs te pieleikam tikai vienu vārdu, — *uz pilsoņu karu*, tas ir, uz pasaules revolūciju. Ar to nav sacīts, kā to pilsoniskā sabiedrība saprata, ka pats karš ir mērkis. Nē, ikviens karš, arī pilsoņu karš ir ļaunums, no mums negribēts, mums uzspiests, *bet neizbēgams ļaunums*. Kad mēs uzvarēsim šīnī, t. i., pilsoņu karā, tikai tad būs galīgi «miers visas zemes virsū».

Šī gada Maijs ir vēl tikai *pilsoņu kara* Maijs.

P. Stučka

«*Cīņa*», 95. (403.) nr., 1919. g. 1. maijā; *Iespiests pēc «Cīņas» teksta*
П. Стучка. Пять месяцев Социалистической
Советской Латвии, 1, 1919, с. 170—171.

FR. ROZIŅŠ (ĀZIS) MIRIS

Biedra Fr. Roziņa (Āža) vairs nav starp dzīvajiem! Vai tas var būt? Neticami, bet rūgta patiesība! Manā priekšā gul telegamma no Rēzeknes, ka Fr. Roziņš 7. maijā vākarā šķīries no mums, šķīries uz visiem laikiem. Mūsu neaizmirstamais cīņas biedrs ir aizmidzis uz mūžību! Mans nešķiramais draugs, gandrīz vai vienīgais no vecās gvardijas, ir šķīries. Isā laikā Jansons-Brauns, Roziņš-Āzis! Vecā «jaunstrāvnieku» paaudze atstāj cīņas lauku jaunajai komunistu audzei. Latvijas Revolūcijas galvas kritušas, bet Revolūcija soļo droši uz priekšu pa viņu norādīto ceļu.

Tas bija 25 gadus atpakaļ, kad es iepazinos ar nelaiķi Fr. Roziņu (Āzi), toreiz vēl tikai studentu Roziņu. Vairs

neatminu labi, ar kādu atjautīgu joku viņš pirmo reizi ienāca pie manis, bet visādā ziņā ar joku. Un pirmās un ciešākās mūsu saites bija ciešā sakarā ar viņa humoru un satīru kopotu izturēšanos pret jebkuru, pat visnepietnāko jautājumu. Tā cēlās arī viņa «palama». Iedomājieties tikai, Latvijas marksisma vislabākā teorētiķa pseidonīms (paša pieņemts vārds) — Āzis!* Privātā dzīvē daudzā ziņā pilnīgs pretstats b. Jansonam, b. Roziņš tikpat ātri uz ciešāko ieauga mūsu toreizējā nelielā, bet oriģinālā pulciņā. Grūti sacit, kurš toreiz no viņiem man bija tuvāks. Bet tomēr turpmākā gaitā ar Jansonu-Braunu mums kādreiz radās domu starpības, ar Roziņu 25 gadu laikā nekad.

Roziņš ir no Liepājas apgabala, ja nemaldoš, dzimis 1870. gadā** no ļoti trūcīgiem vecākiem un jau agri Liepājā kā ģimnāzists un vēlāk Tērbatas augstskolas studentu pulciņā saistījās vienā reizē ne vien ar sociālismu, bet arī tieši ar strādnieku kustību, kura toreiz bija Latvijā vienīgi Liepājā. Un pie kreisajiem viņš piedereja kā vienā, tā otrā ziņā no pirmās savas uzstāšanās. Viņa stiprā puse bija teorija, tikai ne sausā spalvas grauzēja literāta teorija, bet dzīvā, praktiskā un tomēr reizē dziļā zinātniskā nodarbība. Ja neskaitām Kasparsonus, tad no visiem Tērbatas studentu literāriskā pulciņa marksistiem jau toreiz Roziņš bija visdzīlākais. Ipaši polemika par sociālisma jautājumiem viņu pievilkta. Un, neraugot uz visnejaukākajiem cenzūras spaidiem 1894.—97. gados, kuros grūti bija izdomāt formu, kādā izteikt starp rindiņām vai atkal bilžainā valodā aizliegtās domas, «vecais Āzis» sarauca tikai pieri, nosēdās un — uzrakstīja. Visnepietnākajā rakstā bija neizbēgams viens vai otrs iespējams vai pat neiespējams joks, un tas ne vien glāba viņu nereti no cenzora nagiem, bet arī uzreiz aizrāva ar savu populāro izteikšanās veidu plašās lasītāju aprindas.

«Dienas Lapā» un arī dažos citos nepériodiskos izdevumos no tā laika ir viens otrs raksts, kam vēl tagad ir pilnīga vērtība, un varbūt tieši tagad, kad partijas biedri ilgāk kavējas pie visniecīgākajiem atgadījumiem iz dzīves nekā pie iedziļināšanās marksisma mācībā. Un tomēr

* No vārda «āzēt», izjokot, ironizēt. *Red.*

** F. Roziņš dzimis 1870. g. 7. (19.) martā Aizputes apriņķa Purmsātu pagastā. *Red.*

taisni pēdējai arī cīņā jābūt komunista stiprai pusei. Pa-lūkojet tikai šīnī ziņā nelaiķi b. Āži: vistumšākajos reakcijas brīzos, kad viss jau likās sagruvis, viņš sarauca [ne] tikai vēl vairāk pieri, bet mierīgi, ne bez kāda joka iepi-šanas, sludināja joprojām savu ciešo pārliecību par sociālisma uzvaras gājienu. No viņa rakstiem «Dienas Lapā» minamas viņa polemikas par ekonomisko materiālismu (jautājums, pie kura viņš arvien atgriezās ar mīlestību), par zemkopību, par dzīvokļu jautājumu utt. Un tad viņa humoristiskie satīriskie gabaliņi.

1897. gads ierāva* līdzi ar citiem jaunstrāvniekiem arī Rozīnu. Viņš nosēdēja vairāk kā 6 mēnešus Rīgas guberņas cietumā un tika nolikts zem policijas uzraudzības Lie-pājas apgabalā — savā dzimtenē. Saprotams, ka viņš arī tur nedzīvoja dīkā, bet, tiklīdz iznāca spriedums un lai izmuktu no jaunas lietas, kas pret viņu bija celta, Rozīnš ar dažiem citiem muka uz Londonu, kļuva par emigrantu. Toreizējais mukšanas celojums bija, apslēptam uz kuģa, ļoti grūts un vairākreiz draudēja izbeigties bēdīgi. Beigas pienākušiem Londonā, uz biedru matrožu aizrādījumu jaunajiem emigrantiem bija slepšus jāizlec uz kādu plostu Temzā, bezmaz tur noslīkstot. Bez līdzekļiem, neprotot ne-kāda sevišķa amata, un bez valodas, jaunajiem emigrantiem pienācās izbaudīt pasaules Bābeles Londonas trūkumu līdz beidzamajam. Atminu, ka nelaiķis nostāstīja, ka viņš dabūjis strādāt kādā konfekšu fabrikā tādu saldu darbu, ka, nonācis mājās, *pielipis* pie krēsla.

No nekā jaunie emigranti iesāka savu emigrantu litera-tūru. Iemācījās paši likt burtus, kaut kādi no Čertkova dabūja iespēju nodibināt mazu tipogrāfiju un tā sāka pārplūdināt dzimteni ar pirmo brīvo vārdu. «Sociāldemo-krātu bibliotēka» un «Sociāldemokrāts» vispirms Londonā, tad vēlāk Bernē ir b. Rozīna (Āža) cienīgs piemineklis. Un reizē viņš te, emigrācijā, sarakstīja savu «Latviešu zemnieku»,** kurš arvien vēl ir vienīgais drukā iznākušais nopietnais zinātniskā sociālisma darbs pa latviski. Nebija viņam vēlēts izdot otro daļu, kuras materiāli, pa pasauli kļaidējot, lielā daļā gājuši zudumā, bet kuras

* — iegāza. *Red.*

** Šī grāmata iznāca 1904. g. un no jauna izdota latviešu valodā 1906., 1920. un 1958. g.; krievu valodā to izdeva 1925. g. ar nosau-kumu «Страница из истории крестьянства». *Red.*

visai interesantas lapiņas bija nodrukātas atsevišķi laikrakstos. Amerikā latviešu strādniekiem labi atmiņā Āža «Strādnieku Kalendārs», īsti Roziņa dabā nopietnais vienots ar jocīgo. Var minēt arī vēl viņa «Konstitūciju»*.

1905. g. revolūcija pārtrauca b. Āža ārzemju dzīvi. Viņš atgriezās mājās un strādāja bez pārtraukuma visdažādākajos legālos un nelegālajos izdevumos. Bet kad 1908. g. sākumā viņu sauca uz nelegālu darbu Rīgā, toreizējā provokācijas atmosfērā uz drošu iekrišanu, viņš nekavējās ne brīdi. Kā mēs paredzējām, tā notika: pēc dažām nedēļām biedrs Roziņš jau sēdēja cieti. Spriedums skanēja — uz 6 gadiem spaidu darbos. Tie viņu gan salauza fiziski, bet ne garīgi. Kad es viņu sastapu cietumā pēc 4 gadu nosēdēšanas cietumā, viņa izskats deva skaidru liecību, ka viņa veselība satrietka. Bet ne tā garīgi. Cietumā viņš nebija zaudējis laiku: zagšus ar zīmuli viņš bija iztulkojis Bēbeļa «Sieviete un sociālisms», Gortera — «Vēsturiskais materiālisms» utt. Viņš te, lasīdams no viņa draudzenes holandiešu marksistes Rolandes-Holstas iesūtītās grāmatas, iemācījās pat holandiski. Pēc 4 gadiem spaidu cietuma b. Āzis pie mūsu sirsnīgās satikšanās tāpat kā agrāk prata pajokot par savām stinkšķošām kēdēm starp saruņām par politiskiem notikumiem.**

Drīz pēc tam Roziņu aizsūtīja uz Sibīriju, kur viņš pavadīja vienu vasaru. Viņš pats saka, ka viņš nekad neesot tik daudz pavadījis laika brīvā gaisā kā še uz Angāras upes, jo viņš bija slavens kā istabā sēdētājs. Drusku viņš bija uzlabojies, bet tomēr loti novājināts. Kad ceļā no Sibīrijas, caur Pēterpili bēgot, viņš ieradās pie manis negaidīts 1913. g. rudenī manā dzīvoklī, tas bija gan nepiedodami no konspiratīvās puses, bet tikai visai dabiski, ka viņš divas naktis pavadīja pie manis dzīvoklī. Bija pārāk daudz sakrājies ko pārrunāt. Un galu galā, braucot pāri uz tālo Ameriku, mēs šķīrāmies acīmredzot uz visu mūžu. Jo tiešām tikai lielā 1917. g. Revolūcija varēja jaunu satikšanos padarīt par reālu.

* Šī brošūra iznāca 1900. g. *Red.*

** Cietuma uzraugs, paredzējis no manas kartes, ka es advokāts, man atļāva ārkārtēji un bez lieciniekiem pussstundu satikties ar b. Āzi, jo cerēja saņemt no manis kādu viņam svarīgu tiesas padomu cietuma privātinteresu ziņā. Es viņam šo savādo kukuli arī ar prieku novēlēju. *P. St.*

Amerikā Fr. Roziņš strādājis daudz; tomēr par šo periodu rakstīs kāds cits biedrs, jo es to pazīstu vienīgi caur pasaules kara cenzūras brillēm.

Tiklīdz pienāca ziņas par Krievijas revolūciju, Roziņš traucās braukt mājās, bet tas nebija tik viegli. Viņu vispirms neatlaida pašu organizācija*; kad beigās organizācija viņu ar grūtu sirdi atlaida, viņu negribēja atlaist imperiālisti. Un, kad beigu beigās visi šie šķēršļi bija novērsti un viņš nodevīgām mīnām garām bija nokļuvis Zviedrijā, tad viņu no Stokholmas neielaida Krievijā Kērenša špionāžas nodaļas. Jau bija beigās norunāts ar Somijas biedriem karaspēkā** viņu ar varu franču oficieriem uz robežām par spīti ievest Somijā, kad notika Oktobra revolūcija un Roziņš tika mājās.

Valkā nodibinājušās proletariāta diktatūras orgāns «Iskolats»¹⁹² ievēlēja Roziņu par priekšsēdētāju, kur viņš varēja kerties pie sava Padomju Republikas un sociālistiskās zemkopības plāna realizēšanas. Darbība tika drīzi pārtraukta, iebrūkot vāciešiem. Maskavā viņu iecēla par Latviešu nacionālo lietu komisāru, kura darbībai viņš nodevās ar visiem saviem spēkiem. Bet, pasaules revolūcijai paceļoties, Roziņa prāts nesās būt tuvāk rietumu politisko notikumu avotiem. Es iekustināju jautājumu par b. Roziņa iecelšanu par Krievijas Sociālistiskās Federatīvās Padomju Republikas priekštāvi Holandē, kas arī tika izvests. Tikai vācu un Holandes valdību intrigas viņam neļāva iebraukt Holandē.

Nodibinoties Padomju Latvijai, Roziņš-Āzis tika ievēlēts par Padomju valdības locekli un tās zemkopības komisāru. Reizē ar to viņš no [LKP VI] kongresa ievēlēts par Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās Komitejas locekli. — Krievijā viņš skaitījās joprojām par Centrālās Izpildu Komitejas un par CIK Prezidijs locekli.

Jau Maskavā Roziņš rudenī bija nopietni slims, un jau toreiz stāvoklis bija nopietns. Veselība bija galīgi sabojāta, un vēl no darba vājinātais organismns nepārcieta slimību, kuru viņš bija ieguvis kādā amata darīšanu braucienā.

* Amerikas Sociālistiskās partijas Latviešu koporganizācija. *Red.*

** T. i., ar Somijā izvietotā Krievijas karaspēka KSDS(b)P kara organizācijas biedriem. *Red.*

Biedrs Roziņš, «vecais Āzis», vairs nav starp dzīvajiem, bet viņa gars vēl dzīvos. Esmu pārliecināts, ka daudz būs to, kas no jauna paņems rokā nelaiķa rakstus, cik tālu tie sasniedzami, un, tanīs iedziļinādamies, iedziļināsies vispār komunisma teorijā. Jo, ja viņš paņems «Komunistu manifestu», tad arī tas ir Roziņa tulkojums.* Un pie pirmā gadījuma mēs savāksim viņa rakstus un tos pārdrukāsim.** Tas būs labākais viņa piemineklis un vienīgais, ko atzītu pats nelaiķis, jo pret kaut kādām ārējām godināšanām «Vecais Āzis» bija nesaudzams [...]

Roziņš-Āzis bija īsts Trešās — Komunistiskās Internacionāles darbinieks, darbinieks ne vien vārdos, bet darbos. Mēs velti pie mums meklēsim viņam līdzīgu.

P. St.

Cīņa, 102. (410.) nr.,
1919. g. 10. maijā;

Iespiests pēc «Cīņas»
teksta

«Hawa praeča», 102. nr.,
1919. g. 11. maijā, paraksts M.;

«Die Rote Fahne», 105. nr.,
1919. g. 11. maijā;

«Sarkanais Karogs», 87. nr.,
1919. g. 13. maijā

RADIOGRAMMA 1919. GADA 18. MAIJĀ

Berlinē, Ārlietu ministrijai

Latvijas Padomju valdība saņēma vācu ārlietu ministrijas [paziņojumu pa] radio, kurā tiek minēts par kuģa sūtīšanu uz Rīgu priekš vācu pilsoņu izvešanas. Atbildot uz to, Latvijas padomju valdība paziņo:

Seidemaņa-Hindenburga valdība ved rupju, plēsonīgu karu pret latvju tautu, vācu regulārais karaspēks katru dienu pienāk Kurzemes frontē, vācu baltgvardu imperiālistu armija, kuras priekšgalā stāv Baltijas baroni, ķeras pie vismežonīgākiem kara vešanas paņēmiem, lieto

* K. Marksas un F. Engelsa darbs «Komunistiskās partijas manifests» F. Roziņa tulkojumā latviešu valodā pirmo reizi tika izdots Londonā 1900. g. aprīlī. *Red.*

** F. Roziņa Rakstu izlase trīs sējumos iznāca Rigā 1963.—1965. gadā. *Red.*

smacējošas gāzes, no aeroplāniem met bumbas uz Rīgas ielām, no vācu kreiseriem apšauda piekrastes mierīgos iedzīvotājus.

Tādos apstākļos vācu valdības priekšlikumu par kuģu sūtīšanu it kā ar humanitāriem mērķiem mēs uzskatām kā nedzirdētu izsmieklu jeb mulķigu kara viltību. Ielaist ienaidnieka kuģus aplenkta cietoksnī, kāda tagad ir Rīga, nav absolūti iespējams.

Vācu ziņojumi par briesmām Rīgā¹⁹³ ir pilnīgi meli, izdomāti no tagadējiem Vācijas valdniekiem ar nolūku no vērst Vācijas tautas uzmanību no asīnainiem briesmu darbiem, kurus izdara Šeidemaņa un Noskes valdība savā zemē, un uzķudīt vācu strādniekus un zemniekus Latvijas strādnieku šķirai, kura ir novēlusi no sevis baronu un kapitālistu varu un cenšas izvest sociālismu pie tagadējiem grūtajiem apstākļiem. Pavisam vācu Rīgā reģistrējās daži desmiti, un mums nav zināmi tie vācu tūkstoši, par kuriem runā vācu radio. Ko vācu valdība atzīst pēc Brestas miera līguma atcelšanas zem savas aizbildniecības, mēs nezinām. Pārtikas stāvoklis Rīgā smags ne tikai priekš vāciem, bet arī priekš Padomju Latvijas pilsoņiem. Galvenā vaina par to gulstas uz vācu valdību, kura izpostīja un izlaupīja mūsu zemi priekš okupācijas karaspēka aiziešanas, izvezdama pārtikas krājumus, un līdz šim ar savu mežonīgo uzbrukumu traucē Latvijas strādnieku šķirai veikt mierīgu darbu pie ražošanas spēku noorganizēšanas un sociālistiskās kārtības nostiprināšanas.

Es no jauna pastiprinu savu paziņojumu Vācijas komisāram Vinnigam,* ka sarunu iesākšanas noteikums ir vācu karaspēka izvešana no Kurzemes un to personu pie atbildības saukšana, kuras ir izdarījušas frontes mežonības.

Latvijas Padomju Valdības priekšsēdētājs *P. Stučka*

«*Krievijas Ciņa*, 93. nr.,
1919. g. 21. maijā;

*П. Стучка. Пять месяцев
Социалистической Советской Латвии,
и. 2. Псков, 1921, с. 22—23.*

*Iespiests pēc avizes
teksta*

* Sk. rakstu «Vai tuvināšanās?». *Stučka P. Par Padomju varu Latvijā. Rakstu izlase. R.*, 1958, 219.—221. lpp. Red.

NE UZ PRIEKŠU, NE ATPAKAĻ!¹⁹⁴

Dabaszinātnisks apcerējums par dažādām «eseru» sugām

«No visām šķirām, kas mūsu dienās stāv pretim buržuāzijai, tikai proletariāts ir patiesi revolucionāra šķira. Visas pārējās šķiras, attīstoties lielrūpniecībai, panīkst un aiziet bojā, turpretim proletariāts ir pašas lielrūpniecības produkts.

Viduskārtas — sīkrūpnieks, sīktirgotājs, amatnieks un zemnieks — visi tie apkaro buržuāziju, lai paglābtu no bojāejas savu kā viduskārtu eksistenci. Tātad tās nav revolucionāras, bet gan konservatīvas. Vēl vairāk — tās ir reakcionāras, jo tās mēģina pagriezt atpakaļ vēstures ratu. Ja tās ir revolucionāras, tad tikai tiktāl, ciktāl tām priekšā stāv pāreja proletariāta rindās, ciktāl tās aizstāv nevis savas tagadnes, bet gan savas nākotnes intereses, ciktāl tās atmet savu pašu viedokli, lai pieņemtu proletariāta viedokli.»*

Atminiet šos vārdus iz Marksa un Engelsa «Komunistu manifesta», kad jums nākas dzirdēt par šo vidusšķiru kontrrevolūciju jeb par šo vidusšķiru revolucionāriem. Nekavēsimies šoreiz pie viņu kontrrevolūcijas, lielos revolūcijas viļņos tā vairāk vai mazāk pazūd jeb pārveidojas ipatnējā revolucionārībā. Tā ir tā revolucionārība, ap kuru lakstojas dažādi intelīgentiši, dažādi literātiņi, publicisti un citādi speciālisti, kam savās aprindās aiz viena vai otra iemesla ir kļuvis neērti vai neiespējami palikt un kas nav spējīgi pāriet tieši lielās revolūcijas rindās.

Šī revolucionārība ir ļoti dažāda, viņa var kļūt ļoti radikāla vārdos un no izskata, bet viņa nevar atsvabināties no sava kontrrevolucionārā kodola. Jo viss, kas revolucionārs, tieši pievienojas revolūcijai, ieiet lielajā Komunistiskajā Internacionālē. Un paliek tikai tie, kam uz mēles ir sociālisms, bet kas garīgi ieauguši buržuāzijā, kas raksta «uz priekšu» un lasa «atpakaļ». Ar vārdu sakot, revolucionāri ar lozungu: «Ne uz priekšu, ne atpakaļ!»

Sakarā ar jaunāko uzsaukumu, ko izlaiduši mūsu «pašaustie eseri», mūsu «sociālistu revolucionāru» «erzacs», jāpakavējas mazliet pie šiem «arī revolucionāriem» un pie viņu dabas vēstures. Viņi paši kādreiz atminas, un nesen

* Markss K., Engelss F. Komunistiskās partijas manifests. R., 1973, 45.—46. lpp. Red.

pat vēlātī, savus radu rakstus, ja viņi runā par to, ko Krievijā sacījuši «*mūsu tuvāki vai tālāki jaudis*». (Vienkāršā latviešu valodā tas skanētu: «labējie vai kreisie eseri.») Agrāk viņi tos tā atklāti nedēvēja par «*mūsu jaudīm*», kaut tālākiem. Mēs vienā no pirmajiem «*Cīnas*» numuriem dabūjām zem etiķetes «*suns spalvu met, bet ne tikumu...*»* brīdināt «*Uz priekšu*» redakciju, lai tā labāk pieraugās, ka viņas slejās neiezogas kādi Kamkovi vai Spiridonovas, kas te domātu uz neitrāla lauka ierīkot ligzdiņu Krievijas «revolucionārajai kontrrevolūcijai». Toreiz redakcija noliedza jebkurus sakarus. Un, kad vēlāk avīzē iekļuva kāds jauns tamlīdzīgs rakstiņš, pat pati sevi atklāti izpēra, ka viņai nekas neesot kopējs ar iesprukušo rakstu. Bet ir pagājis laiciņš. «*Tuvāko*» vai «*tālāko*» laužu darbība plašajā Krievijā un Ukrainā sāk reibināt galvu. Sāk atminēties veco radu rakstus. Acīmredzot sāk pat meklēt sakarus, īpaši tie apsola izpausties reālā atbalstā. Un stāsta, ka kāds no vadoņiem pat redzējis (sapnī, zināms, tikai sapnī) pašrocīgu vēstuli no «*viņa*», t. i., Kamkova vai no «*viņas*», t. i., no «*Marusjas Spiridonovas*», adresētu «*maniem dārgajiem biedriem Latvijā*»: «*Uzturiet biežāk ar mums sakarus un ar savām masām, jo jūs esat tie istie kreisie eseri un bez piejaukuma būsit tādi visās viņu politiskās attīstības un ciešanu stadījās celā uz sociālismu, vienmēr ar viņiem un nekad pret tiem: turiet vienmēr augstu savu lielo programmu un pārejiet tieši apakšzemes darbībā*, t. i., topiet nelegāli. Saprotams, ka jūs šinī jautājumā sadalīsities un daudzi negribēs list apakšzemē un mēģinās meklēt izlīgumu, legālu opozīciju un legālu darbu boļševiku paspārnē...» Varbūt šis sapnis ar savu galavārdu arī izgaisinās iedzimušās radnieciskās tieksmes?

Manā priekšā guļ vesels blāķis t. s. «*tuvāko laužu*», proti, kreiso eseru, nelegālās literatūras. Šī literatūras vēsture ir interesanta tai ziņā, ka tā parādījās Krievijā taisni vienā laikā ar Kolčaka, Manerheima, Hindenburga un polu uzbrukumiem un izpaudās dažādās sacelšanās Pēterpilī, Tulā un citur pa visu Krieviju.**

* Domāts raksts «*Vai pačalojums jeb kontrrevolūcija?*» 1919. g. «*Cīnas*» 2. nr-ā. Red.

** Interesanti ir atzīmēt, ka arī pie mums daži vietējie balto «neiemīri» arvien sakrīt kopā ar balto uzbrukumiem uz ārējās frontes it kā uz vienu komandu.

Vispirms viņi tieši sludina *zemnieku* revolūciju pret *strādniecību*: «Blakus mūsu cīņai Krievijā pret boļševikiem būs cīņa vispasaules apmēros starp eserieim un *marksismu*, vispirms vārdos, tad darbos. Marksisma centiens — uz kara upuru kaulu čupām nodibināt *vienas šķiras, strādnieku kārtas* (!), *proletariāta* labklājību uz citas tādas pašas darbīgas un apspiestas šķiras — *zemnieku* rēķina neies cauri.» Tā sludina barvede Spiridonova, šī histēriskākā no visām vadošām kreiso eseru histēriskām personām. Un tas, ko programmas vēl slēpj, še tiek gaiši pasludināts: *zemnieka cīņa* pret *strādnieku*, pret *proletariātu*. Un jūs jau zināt arī šīs cīņas ieroci: *badu* un viņas motīvu — *zemnieka kāri izmantot pilsētas badu savas kabatas interesēs*. Tāda ir tā «*ceturtā revolūcija*», *zemniecības revolūcija*, kuru vairāk jau kā gadu atpakaļ sludināja cits kreiso s.-r. vadonis Steinbergs.

Mums nav sevišķi jāatkārto, ka mēs citādi saprotam pilsētu attiecības pret laukiem: mums vienādi tuvas *kā pilsētu*, tā *lauku proletariāta* intereses, un to starpā pretišķības nav lielākas un nepārkāpjamākas nekā divi citu ražošanas arodi starpā. Bet zemnieks kā patstāvīgs ražotājs ir pārejoša parādība. Un mēs esam pārliecināti, ka mums izdosies viņu pārliecināt labprātīgi pāriet uz zemes kolektīvu apstrādāšanu, jo tikai lielsaimniecība arī zemkopībā var nodrošināt cilvēci pietiekoši augstu ražu un cilvēcīgus darba laiku un darba apstākļus. Labējie eseri savā laikā arī sludinājās par zemnieku un pat strādnieku partiju, bet patiesībā sauca (Kerenska, Avksentjeva, Černova personās) karaspēku palīgā muižniecībai pret zemniekiem. Kreisie eseri saucas par visrevolucionārāko partiju un reizē atbalstās uz sādzas kulaku, spekulantu. Un galvenais cīņas motīvs viņiem ir: nost maizes rekvizīcijas pilsētu strādnieku labā.

No šīs pamata tēzes *zemnieku revolūcija* pret *strādnieku* izverd visa kreiso eseru tālākā programma. Tā ir nemitoša cīņa pret *strādnieku valdību*: nost Lēņinu, nost strādnieku šķiras diktatūru, nost tautas komisāru valdību utt. Ko eseri liek tanī vietā? Uz laukiem zem zemes socializācijas nosaukuma visas Krievijas izdalīšanu mazās zemes šņorēs. Ja tas būtu vēl kā privātīpašums, tad tas apmierinātu, mazākais, arī pie mums pazīstamo «savu namiņu un savu zemes stūrīti». Tas būtu pārejas laikmetā, tomēr kaut kas. Nē, tam pievienota pastāvīga pārdaļīšana no

jauna: tas ir, Krievijas sādžu vecā prakse kā jaunās sa biedrības ideāls. Un sekas var būt tikai bads un atkal bads.

Attiecībā uz pilsētām kreisie eseri piepatur to pašu da līšanu: autonomas fabriku un uzņēmumu valdes. Mēs labi atminamies šo praksi no Krievijas jau pārdzīvotiem laikiem, kad dzelzceļnieki skaitīja dzelzceļu par savu īpa šumu, fabriku komitejas tāpat raudzījās uz savām fabri kām, ikviens upes tvaikoņu dalībnieks tāpat uz saviem tvaikoņiem un zaldāti uz savām kazarmām. Šie laiki ir, par laimi, jau pārdzīvoti. Tāpat kā paši kreisie eseri... Mūsu «eseri» ir tikai vāja atbalsīte no visa tā. Arī viņi zvejo nemierīgo grupās. Mēs atrodam viņu [avīzē] «Uz priekšu» kādas sifilitiku strēlnieku grupas rakstu, kas, nevis nokaunējušies par savu slimību, protestē pret to lielo netaisnību, ka viņiem atņemta slimnīcas laikā strēlnieka alga. Mēs tur atrodam viena otra dzelzceļnieka-maišelnieka protestu utt. Un, saprotams, platformai arī jābūt visus šos nemierīgos apvienojošai.

Zīmējoties uz programmu, viņi vēl tieši nedrukā uzsau kumus pret Latvijas strādnieku valdību, bet ar prieku pārdrukā iz «Cīņas» mūsu valsīrdīgo savu trūkumu kritiku un tam pievieno vēl tādus pašus citātus par Krievijas at sevišķām nebūšanām. Lauciniekiem viņi tieši sludina «savu stūrīti». Pilsētniekiem — «*visu ražoto vērtību, produktu un ražošanas līdzekļu* vienlīdzīgu izdališanu *visai darba tautai!*». Lai pievilktu tos viduselementus, kas labprāt ēd no «boļševiku kopējā katla», bet azotē nēsā akmeni pret tiem, viņi sludina «vienlīdzīgas, tiešas, aizklātas un proporcionālas vēlēšanas tiesības» — viņi gan piezīmē: darba tautai. Bet mēs zinām, ka šādas *vispārējas* vēlēšanas un nevis pa darba vietām vai arodnieciskām biedrībām deva Vācijā šeidemāniem padevīgu II strādnieku un zaldātu deputātu kongresu* un ka pret šām *vēlēšanām* sacēlās kājās ne vien Berlīnes, bet arī citurienes attīstītāko pilsētu strādnieki. Mēs ticam, ka paši strādnieki pratīs pareizi nokārtot savas vēlēšanas.

Mums varētu vienaldzīga būt jebkāda eseru aģitācija pie mums, ja tā būtu brīva no ārējiem iespādiem. Bet, ja arī pie mums sāks kārtīgi organizēt vienā laikā ar uzbrukumiem no ārējām frontēm kaut kādas saimniekdēlu,

* Kongress notika 1919. g. no 8. līdz 14. aprīlim Berlīnē. *Red.*

intelīgenču un citu nemierīgu elementu «sacelšanās», tad būs jāsaka savs noteikts vārds. Pats «Uz priekšu» diezgan noteikti to formulē: «*neder — nošaut!*»

Saprotams, ka tas ir bargākais līdzeklis un pret tā biežo lietošanu es esmu izsacījies itin nopietni. Bet tanī pašā laikā, kad puse Kurzemes vēl valda baronu bandas un šo bandu uzpirkti kalpi lodā vēl visapkārt ap mums, runāt pret nāves sodu, pareizāk, pret jaunās sabiedrības atsvabināšanu no viena vai otra nederīga vai kaitīga elementa, ir vai nu utopija, jeb tieša demagoģija. Frontei attālinoties, mēs varēsim bieži aprobežoties ar vienkāršām izraidišanām iz Latvijas robežām. Un daži slāņi, kas tagad pieņemuši mazliet pelēku vai melnu nokrāsu, tad sāks no jauna sarkt kā vēži katlā.

Līdz tam laikam ieteicam «Uz priekšu» redaktoriem drusku uzmanīgāk strādāt ar redakcijas sietu. Jo viegli varētu rasties strādnieku padomju varai ideja, ka pret paņīru, kura tagad tik maz un uz kura tomēr drukā šo laipiņu, Ukrainā varētu iemainīt labu tiesu labības. Un tad būs galīgi: ne uz priekšu, ne atpakaļ!

§

«*Cīņa*», 110. (418.) nr.,
1919. g. 20. maijā

Iespiepts pēc avīzes teksta

ATKĀL REIZ PĀRDOTA

Sarkanā Rīga! To «andelēja» 1917. gadā Kerenskis un viņa rokaspuisis Korņilovs, kad Rīgā pacēlās sarkanais vilnis, un viņi pārdeva to imperialistiskajai Vācijai, lai glābtu Krieviju no sociālistiskās revolūcijas. Un tagad tā no jauna pārdota, tur arī šoreiz tirgošanās norisinājusies starp imperiālistisko «Antanti» un starp tikpat «sociālistiku» kā Kerenska Krievju Seiderīanu Vāciju.

Toreiz Rīgas nejaušā ieņemšana sakrita kopā ar jaunās sarkanās domes sanākšanas dienu.¹⁹⁵ Šoreiz Rīga ieņemta *tanī pašā dienā*, kad Parīzē bija vācu valdībai jāteic atbilde, vai viņi parakstīs buržuāziskās Vācijas nāves spriedumu* jeb ne. Jau 2 dienas agrāk ziņoja Nauenas radio-telegramma, ka Rīga ieņemta, un 21.** ar nejaušu, no

* T. i., Versaļas mieru. *Red.*

** Vācu imperiālistu karaspēks ieņēma Rīgu 22. maijā *Red.*

Berlīnes sagatavotu triecienu Vācijas «trecienu bataljons» ar visu savu pirmšķirēju militārtehnisko aparātu ieņēma Rīgu.

Es ar to nedomāju attaisnot sevi un savējos. Kad šis rindiņas rakstu, man paši apstākļi pārāk maz pazīstami* un es domāju, ka pats fakts prasa nopietnu izmeklēšanu. Bet tomēr tas nav noliedzams, ka tirgošanās norisinājusies un ne vien pie Daugavas, bet, mazākais, pie Sēnas krastiem. Rīga nav vienkārši Rīga. Tā ir Saraknā Rīga, un tā reizē ir *viens no vispasaules revolūcijas centriem*.

Mēs zinām, ka angļu aģenti jau vairāk kā gadu pūlas ar visvisādākajiem līdzekļiem atbruņot latviešu strēlniekus,¹⁹⁶ šos vēsturiskos brīvības garibaldiešus. Tagad viņi cer satriekt viņus pašu viņu dzimtenē. Bet viņi negrib paši savu dzīvību riskēt, viņi vienkārši to pavēl saviem rokaspušiem — pārvarētajiem vācu imperiālistiem. Un it kā par atmaksu: tieši vienu dienu pēc Rīgas ieņemšanas pieņāk ziņa, ka nāves sprieduma parakstīšana Vācijas valdībai atlikta uz nedēļu.

Bet nekavēsimies pie Vācijas šeidemaniešu sulainības. Mums jāmet skati ne atpakaļ, bet uz priekšu. Ir laba dzīves mācība, gan iz pilsoniskā avota, bet it kā piemērota proletariātam: nenožēlot, bet labāk padarīt. Ko ienes jauna Rīgas krišana?

No lielās, plašās Vispasaules Revolūcijas stāvokļa tā, saprotams, ir sāpīga, bet tomēr tikai epizode. Sāpīga ne vien priekš mums. Ziņa par Rīgas krišanu, kad to paziņoja personīgi b. Leņinam, neraugoties uz to, ka patlaban pārdzīvo grūtas krīzes brižus sarkanā Pēterpils, atstāja iespaidu kā pērkons no zilām debesīm. Es, pirmo ziņu daļojis, neatradu cita vārda kā «laimīgais Āzītis, kam liktenis nebija lēmis piedzīvot šo dienu!»**. Ikiens no mums pārdzīvo tās šausmas, kas patlaban valda Rīgā.

Bet revolucionāram nav atļauts raudāt un sērot! Viņam garīgi jāpaceļas augstāk un no Vispasaules Revolūcijas viedokļa jāpārrauga savas nākotnes izredzes.

Pieņemsim visļauņāko gadījumu, kad Rīgai pakaļ būtu Iemts krist arī pārējai Latvijai. Ko tas nozīmētu? Tas nozīmētu ilūziju krišanu ne vien Latvijā, bet arī Igaunijā.

* Sk. P. Stučkas dzīves un darbības datus šā sēj. 540. lpp. *Red.*

** F. Roziņš-Āzis nomira 1919. g. 7. maijā. *Red.*

Pirmie komunistiskie soļi kā ikviens jaunievedums, ja tas tik dziļš un plašs, saceļ dažādas jūtas. Isredzīgie tanī redz vienīgi spaidus. Un mazticīgie sēd istabā un visu laiku krustās. Krustās un lamājas līdz ar pretiniekiem, lai tikai nenoturētu par komunistu. Kā vecajā teikā* Pēteris 3 reizes noliedza savu «kungu», tā Zvejnieki vai Menderi Liepājā trīs reizes arvien iet pie Noskes lūgt, lai neaizved vācu karaspēku. Un tāpat igaunu Martna un citi meņševiki gribētu gan padzīt baronus, bet reizē lūdz paligu no vācu un somu muižnieku karapulkiem.

Tagad Latvijas sirdī Rīgā valda baroni, un viņi tuvojas Igaunijai, nevis lai tur apstātos pie robežām un noskaitītu meņševiku tēvreizi, bet lai tur no jauna celtu spēkā baronu varu. Mūsu baroni ir šīnī zīņā «internacionālisti»: visi vienādā mērā ar mieru appspiest i igaunus, i latviešus; viņi appspiež bez tautības un pat ticības izšķirības.

Mēs vienmēr esam brīdinājuši savus «sociāldemokrātus» pa labai rokai un savus pat viskreisākos «eserus» ar vārdiem: papriekšu mūs un tad jūs! Tagad Baltijā laiks pieņācis: bolševiku, komunistu kāršana būs drīz pārdzīvota, — nems rokā meņševikus un eserus, izņemot, saprotams, tiešus provokatorus. Un pēc «sociāldemokrātiem» nāk «demokrāti», izņemot, zināms, tos, kuru demokrātisms pastāv augstās laimēs pie ceptas zoss uz galda.**

Tāda režīma nevajag ilgāk kā mēnesi, lai padarītu pat niērenāko aprindās komunista vārdu iz lamas vārda par tvīkstošu ilgu priekšmetu. Jo, lai saka ko sacīdami, mēs, komunisti, ūsajos mēnešos esam ne vien ārdījuši veco, bet arī sākuši celt jaunu. Un to nevarēs noliegt neviens ne sīvākais pretinieks.

Bet es pieņemu visjaunāko gadījumu. Patiesībā mēs stāvam Rīgas vārtu priekšā, un vēl nav sacīts galīgais vārds par Rīgas likteni. Tie Vācijas spēki, kas še vēl plātās, nodzīvo pēdējās dienas, kuras ir skaitītas. Ja neizdotos mums viņus aizdzīt, tad tos aizsauks Vācija pati.

Es atminu kādā joku lugā, ka izbankrotējis amerikāņu tirgotājs savu pliko pakausi izīrē reklāmu uzdrukāšanai, pēc kam viņam jānodarbojas ar cilindra noņemšanu no galvas ikviena pirkšanas spējīga džentlmeņa priekšā. Par

* Bībeles leģendā. *Red.*

** Tā norisinājusies dažas dienas iepriekš Mārtiņa zoss Rīgā 1918. g. Latvijas pilsoniskās republikas dibināšana.

dienu dabū 10 markas un visu brīvu! Bet, ja šeidemāji šo pašu spēli domā ilgi turpināt savu strādnieku priekšā, tad viņi maldās. Arī vācu strādnieki nāk pie atziņas, ka jāatalgo tikai radošais darbs, un tie atņems algas i šeidemājiem, i landvēriem un citādiem savvaļniekiem.

Vācijas junkuru un buržuāzijas dienas ir skaitītas. Un līdz ar to Latvijas un vispār Baltijas baronu varas dienas! Vēl vienu otru zvērestību tie ierakstīs vēstures lapā. Varbūt viss Rīgas Komunāru laukums būs jāpārvērš par vienu lielu Komunāru kapu.

Bet tad nāks tā aprēķina diena.

Un vienalga, kur arī mēs, Latvijas komunisti, nestāvētu šīnī dienā, mēs ciešā un drošā balsī atsauksimies: *Mēs stāvam še sargvietā par cilvēces atsvabināšanu!*

Lai dzīvo Latvijas Padomju Republika!

Lai dzīvo Komunistiskā Internacionāle!

25. maijā 1919. g.

P. Stučka

«*Latvijas Komūnas Strēlnieks*»,
69. nr., 1919. g. 27. maijā;
«*Krievijas Cīna*», 103. nr.,
1919. g. 3. jūnijā;
LKP CK PVI PA,
55. f., 6. apr., 31. l.

Iespiests pēc rokraksta

VIENOTA PADOMJU FRONTE

Krievijas Sociālistiskās Federatīvās Padomju Republikas Centrālā Izpildu Komiteja savā sestdienas sēdē* apstiprināja cīņas apvienības līgumu starp Padomju Krieviju, Ukrainu un pārējām Padomju republikām ar vienīgu apvienotu fronti un vienu apvienotu komandēšanu.¹⁹⁷ Latvijas Padomju Valdība, saprotams, tikai ar prieku varēja apsveicināt priekšlikumu pievienoties šai apvienībai un nolēma nosūtīt vakar, vēl iepriekš CIK sēdes, sekojošo rezolūciju: «*Latvijas Padomju Valdība ar sajūsmu apsveic no KSFPR un Ukrainas Strādnieku-Zemnieku Valdībām priekšā likto kara apvienību un, atrazdama, ka tikai reāli vienota visu padomju karaspēku padomju fronte spēs atlīdzīgi atspēties pret Padomju republikām apvienoto*

* 1919. g. 1. jūnijā. Red.

imperiālistu uzbrukumu, lūdz ievienot šinī Padomju republiku apvienībā arī [Latvijas] Sociālistisko Padomju Republiku.»

«Kad briesmas visdraudošākas, palīgs vistuvāk.» Vecā paruna atkal reiz apstiprinājusies. Padomju Latviju viņas piemeklēšanas brīdī glābj starptautiskā solidaritāte. Tā daibiskā apvienība, kas pastāv ikkuru Sociālistisko Padomju Republiku starpā, tagad pieņem reālu formu. Tagad tiešām ir vienota padomju fronte!

Bet vai ne par vēlu mums nenāk šī apvienība? Maz taču palicis no Latvijas robežām, un šīs robežas vēl sašaurinās ik dienas. Bet ne tā mēs raugāmies uz notikumiem. Tanī pašā laikā, kad poļi spiežas pret Daugavpili, viņus grauj Ukrainas pulki pie Rovnas. Tanī pašā laikā, kad Igaunijas baltās bandas laužas uz Latviju, tās sāk apdraudēt no Gatčinas puses. Un Vācija, kuras regulārie spēki apdraud mūs visnepietnāk, kas ieņem Jelgavu, Rīgu, patlaban jau tur savā drebošā rokā spalvu, ar ko parakstīt pilsoniskās Vācijas nāves spriedumu Versalā.

Padomju Ungārija pēc ūsa uztraukuma brīža tagad nostiprinājusies un nopietni ne vien attur rumāņu, serbu, slāvu* un čehu spēkus, bet tos putina un grauj, kas vedis droši pie revolūcijas visās šinīs zemēs.

Tātad Krievijas uzvara pie austrumu frontes,** Ukrainas drošā uz priekšu iešana, Ungārijas varonīgā cīņa uz trijām frontēm gaiši liecina, ka Padomju republiku apvienība nav tukša skaņa, ka tā ir spēcīga vara. Jo padomju uzvara iet uz priekšu. Un padomju apvienotā fronte mums atdos atpakaļ arī atsvabināto Latviju.

Saprotams, ka tā ir vāja apmierināšana tam, kas mazticīgi raugās nākotnē, kad viņam aizrāda uz nākotnes palīgu, bet patlaban to spīdzina un moka baronu un viņu rokaspušu bandas. Nav cīņas bez upuriem. Nav uzvaras bez cīņas. Ir daudz kritušo par Komūnas ideālu, un vēl daudz gulsies kapā šinī cīņā, jo tā ir pēdējā kauja, kas ar uzvaru nāks, un pēdējā kauja ir asiņaina kauja.

Ja Vācijas komunistiem no laika gala būtu bijusi vienota fronte, ja atsevišķo Hamburgas, Brēmenes, Kīles,

* — slovaku. *Red.*

** Domāts Sarkanās Armijas veiksmīgais uzbrukums Kolčaka baltgvardu spēkiem. *Red.*

Bavārijas, Braunšveigas utt. Padomju republiku vietā uzreiz būtu bijusi viena vienota Vācijas Padomju republika, tad nevarētu Noskes dižpuisis Merkers ar 15 000 cilvēkiem pēc rindas apspiest visas šīs republičinas. Līdzīgi tas ir ar vispasaules fronti. Tānī bieži būs jāatkāpjas, tālu jāatkāpjas vienā frontē, lai salasītu spēkus un, tos koncentrējot vienā vietā, tad pēc rindas salauztu pretinieku jau agrāk apvienoto fronti. Jo pretinieka frontei, šai vispasaules imperiālistu apvienībai, aizmugurē ir mūsu spēki, kas tur jo dienas jo ciešāk organizējas paši un dezorganizē pretinieku. Tas ir šo imperiālistisko valstu proletariāts.

Tātad ne panikā, bet kārtībā atkāpjomies tur, kad nespējam atturēties, atdot pēdu pēc pēdas vienīgi ar cīņu, lai glābtu laiku cīņai citās frontēs un pretinieku aizmugurē, tāds ir momenta uzdevums. Tāda nozīme ir vienotai padomju frontei.

Rēzeknē 1. jūnijā 1919. g.

P. Stučka

*«Latvijas Komūnas Strēlnieks»,
75. nr., 1919. g. 3. jūnijā*

Iespiests pēc avīzes teksta

RAKSTI NO GRĀMATAS «SOCIĀLISTISKĀS PADOMJU LATVIJAS PIECI MĒNEŠI»

No raksta «Rūpniecības atjaunošana»

Kad mēs ieradāmies Latvijā, Rīga un pārējie Latvijas rūpniecības centri bija apklusuši. Jau 1915. gadā Rīga zaudēja fabrikas un rūpnicas, ko evakuēja uz dažādiem Krievijas apvidiem. Pirms evakuācijas šajā vairāk nekā pusmiljona iedzīvotāju pilsētā, kas pieauga ne dienām, bet stundām (1897. g. — 282 230 iedzīvotāju, 1913. g. jau 507 633 iedzīvotāji), fabriku un rūpnicu strādnieku vien bija 87 106, neskaitot daudzos ostas un tirdzniecības strādniekus. Vārdu sakot, Rīgas pilsētā iedzīvotāju lielākā daļa toreiz bija strādnieki. Un vienlaikus pilsētu iedzīvotāju skaits, salīdzinot ar lauku iedzīvotāju skaitu, 1897. g. bija 29%, bet 1913. gadā attiecībā uz *visu Latviju* jau vairāk nekā 40%.

1915. gadā no Rīgas evakuēja visas lielās rūpnicas un fabrikas; karam sākoties, izbeidzās tirdzniecība un Rīga uz ilgu laiku pieņēma kara nometnes izskatu. Vācu okupācija iznīcināja arī Vācijas kara mērķiem nevajadzīgās rūpniecības nozēlojamās atliekas. Milzīgās fabrikas un rūpnicas stāvēja tukšas, pa daļai sagrautas, pa daļai vienkārši izpostītas. Bezdarbs bija normāla parādība, darba alga, kas nepārsniedza bada maizi, novēda iedzīvotājus līdz pilnīgai nabadzībai. Maize un cita pārtika veikalos vēl bija, bet par strādniekiem nepieejamām cēnām. 1919. gada janvārī mēs atradām Rīgā tikai 3080 fabriku un rūpnicu strādniekus.

Mēs spraudām par mērķi vispirms izskaust bezdarbu. [1919. g.] 1. februārī darba biržā bija reģistrēti 10 348 bezdarbnieki (patiesais skaitlis bija daudz lielāks). Vajadzēja veikt energiskus pasākumus, lai šo skaitli samazinātu.

Kad mēs atstājām pilsētu, bezdarbnieku vīriešu tur vairs nebija.

Lai gan mums nebija iespējams stratēģisku apsvērumu dēļ plaši nodarboties ar reevakuācijas jautājumiem, mums tomēr bija jāsāk rūpniecības atjaunošana ar vietējiem spēkiem. Tas bija nepieciešams tīri militāriem mērķiem, bet vēl lielākā mērā agitācijai. Mums vajadzēja nekavējoties izbeigt bezdarbu. Bet reizē ar to mums bija jāparāda, ka komunisti ne tikai ar muti ir komunisti. Un es savā pirmajā programmas runā* sāku ar to, ka, kamēr visas pārejās valdības, saņēmušas varu, nobāž atvilktnē un atliek savas partijas programmas realizēšanu, mēs, komunisti, saņēmuši varu, izņemam no portfeļa savu partijas programmu un pasakām: «Lūk, mūsu šāsdienas programma!»

Vispirms mēs laidām darbā visu to, ko bija ieviesuši vai uzlabojuši vācieši: augļu un dārzeņu pārstrādāšanas fabriku, sabiedriskās ēdnīcas, lopkautuvi ar visiem tās uzņēmumiem utt. Visu to mēs vēl paplašinājām. Tālāk mēs atvērām vienu fabriku pēc otras, izlabojām palikušās, bieži vien sabojātās mašīnas un laidām tās darbā. Bieži vien diezgan primitīvā veidā, bet līdz pārējo mašīnu reevakuācijai mums taču vajadzēja kaut kā iztikt. Protams, mūsu rūpniecīgas un fabricīcas maz atgādināja Rīgas agrākās milzīgās rūpniecīcas ar desmitiem tūkstošu strādnieku. — Vislielākajās rūpniecīcās mums strādāja apmēram 600 cilvēku (bij. Baltijas vagonu fabrikā, ko slēdza 1915. g. — 1500 strādn.), tāpat «Feniksā» (470 strādn.), Klemensa kokzāģētava (370 strādn.) utt.

Līdz 1. maijam mums Rīgā Rūpniecības komisariāta fabrikās un rūpniecīcās strādāja jau vairāk nekā 10 000 strādnieku. Un katrs atzīs, ka, pilnīgi trūkstot pārtikai, tas bija loti solīds skaitlis. Sūdzībām par darba ražīguma samazināšanos pie mums nebija tādas nozīmes kā Krievijā. Aprīlī izdarītā aptauja deva interesantas ziņas, pēc kurām puse rūpniecu un fabriku darba ražīgums bija nedaudz samazinājies — par 20—25 procentiem, citās paličis agrākais, bet dažās pat cēlies. Un tas tanī laikā, kad strādnieku šķira, burtiski, cieta badu, mēnešiem ilgi nesaņemot nevienu mārciņu maizes.

* Acīmredzot domāta P. Stučkas runa darbaļaužu masu mītiņā Valkā 1918. g. 22. decembrī. *Red.*

Sākumā mēs atjaunojām visu, ko vien bija iespējams. Mums bija skaidrs, ka, nēmot vērā Latvijas apstākļus, sevišķi izcila nozīme te būs elektrībai, kīmiskajai rūpniecībai, rakstāmpapīram un kokapstrādāšanas rūpniecībai, jo lielā linu daudzuma dēļ — arī linu vērptuvēm un austuvēm, jo mūsu nodoms bija nesūtīt linus uz rietumiem neapstrādātus kā agrāk. Radās jautājums, ko darīt ar dažām metālrūpniecībām, kuras te agrāk strādāja, kaut arī uz vietas nav savu izejvielu. Mūsu nelaiķis biedrs Roziņš pārliecinoši pierādīja, ka arī šo rūpniecību nāksies atjaunot, kaut vai zemkopības interesēs, jo šī rūpniecība jāsaista ar mākslīgo mēslojumu ražošanu. Rīgā neskartas stāv evakuētās rūpniecības «Provodnik» telpas, kur var strādāt desmiti tūkstoši strādnieku. Saka, ka ražošanas apstākļi Rīgā esot tik labvēlīgi, ka arī šī rūpniecība jāatjauno. Acīmredzot arī nākotnes iekārtā ne visai ražošanai obligāti jābūt izejvielu iegūšanas vietā. Bet trūkstošā kurināmā vietā (meži ilgi neizturēs tagadējo intensīvo izmantošanu) Daugava un pārējās upes dos vairākus simt tūkstošus zirgspēku elektriskās enerģijas. Daugavas izmantošanas projekts jau izstrādāts (185 000 zirgspēku), bet šie lielie skaitļi nedrīkst nevienu nobiedēt; mēs centīsimies ne visai tālā nākotnē elektroenerģētikā lauksaimniecību, un tad ūdensspēka, protams, nepietiks un būs jāķeras pie kūdras.

Mūsu īstenība neatlāva mums bieži nodoties šādām nākotnes perspektīvām. Lai apmierinātu kara vajadzības, bija jārīkojas nekavējoties. Mēs iekārtojām mehānisku apavu darbnīcu ar 850 strādniekiem 5000 pāru zābaku ražošanai nedēļā, bet tā nupat tikai sākusi strādāt (pagaidām nodarbināti 600 strādn.). Sīkās darbnīcas mēs apvienojām samērā lielās rūpniecīnās, pie tam to agrākie īpašnieki, dabiski, bija spiesti pāriet tur par strādniekiem un, saprotams, izveidoja elementu, kas pagaidām ne visai stingri turas pie šķiras viedokļa. Bet viņiem nācās «vārttieses» fabrikas katlā pašā pārejas momentā uz sociālismu, t. i., paaugstinātā temperatūrā, un šis process droši vien būtu pagājis ātri.

Lai izvairītos no sindikālistiskiem novirzieniem, mēs izvēlējāmies tīri padomju tipa pārvaldes veidu. Uzņēmuma priekšgalā — padomes pārstāvis, viņam palīgos vēlētas un kontroles iestādes no ražotāju savienības (arodbiedrības). Jāsaka, ka šis pārvaldes tips atbrīvoja

mūs no sarežģītās un maziedarbīgās ārējās, speciālās kontroles, no vienas puses, bet, no otras puses, deva mums iespēju ievērot padomju pārvaldes tipu, neatsakoties no centralizācijas.

Inženieri speciālisti mums bija pakļauti padomju pārvaldei, bet ne otrādi. Mums nebija Krievijā tik izplatītās nesatricināmās «ticības inženierim». Protams, mūsu padomju darbinieki nenoliedza speciālistu nepieciešamību, taču, nēmot vērā viņu sabotēšanas tieksmes, izvirzīja pretīm «ticību strādniekiem», varbūt pēc atlikušo Rīgas strādnieku attīstības pakāpes arī mazliet pārspīlētu ticību, bet pilnīgi atbilstošu mūsu nelokāmā sociālistiskā darba vispārējai tendencēi. Un man jāsaka, ka līdzās nelielam skaitam speciālistu-komunistu vai viņiem tuvu stāvošu mums bija darbinieki, kas stāv augstāk par katru uzslavu. Pirmajā vietā es gribētu minēt mūsu augstskolas (agrākā Politehniskā institūta) profesorus ar prof. Valdenu priekšgalā, kas viņam izvirzītos praktiskos uzdevumus izpildīja ļoti dedzīgi un apzinīgi, lai gan mēs maksājām ļoti mazas algas.

5 mēnešos mēs paguvām veikt ļoti maz. Tomēr daudzākārt vairāk, nekā veica pirms mums un veiks pēc mums buržuāziskā valdība. Mēs visiem skaidri pierādījām, ka komunisti ir darba cilvēki, bet nevis vienkārši «kliedzēji».

Un šis mūsu pozitīvais darbs ir drošākā ķīla, ka mūsu vara atgriezīsies.

*П. Стучка. Пять месяцев Социалистической Советской Латвии, часть 1.
Псков, 1919, с. 76—81.*

Tulkots no krievu valodas

Mūsu agrārā politika

Kad mūsu nelaiķim zemkopības komisāram biedram Rociņam-Āzim kāds korespondents jautāja, ar ko viņš pašreiz nodarbojas, viņš tam jokodamies atbildēja: «Ār problēmu, kā likvidēt maizes kartītes» (t. i., ierobežojumus maizes izsniegšanā). Tas bija februārī, kad turpinājās mūsu uzvarām bagātās gājiens uz Liepāju un tātad bija arī cerības uz drīzām kara beigām Latvijā, un biedrs Rociņš toreiz vēl bija ļoti rožainās domās par nākamo ražu un nākamo gadu pārtikas ziņā vispār.

Un patiešām, rūpniecības pilnīgas stagnācijas laikā galvenā nozīme mūsu zemes ekonomiskajā dzīvē bija zemkopībai, vispār lauksaimniecībai. Pirms kara šis jautājums mums būtu bijis diezgan vienkāršs. Zemkopībā mums valdīja kapitālisms. Bez lielākām vai mazākām muižām pārsvārā bija zemnieku saimniecības, kur zemi apstrādāja ar kalpu palīdzību. Vispār «bezzemnieku» attiecībā pret «zemniekiem» toreiz bija milzīgs vairākums: 4—5 bezzemnieki uz 1 zemnieku. Šādu proporciju mēs neatrodam nevienā citā Eiropas zemē.

Tādēļ agrāro revolūciju Latvijā mēs kādreiz iztēlojām mazliet citādi nekā pārējā Krievijā, un pat programmā saskaņā ar Stokholmas kongresa lēmumu mums bija jāparedz īpaša agrārā politika¹⁹⁸. Un, ja 1905. gadā uz laukiem vēl bija kaut kas līdzīgs vienotai zemniecībai un revolucionāros gājienos, dziedot Marseljēzu, kopā ar kalpiem gāja arī «zemnieki», t. i., saimnieki-īpašnieki, tad jau 1906. g. un vēlākajos gados attiecības starp saimniekiem un strādniekiem uz laukiem bija tiktāl saasinājušās, ka katram bija skaidrs, ka nākamreiz kalps ies roku rokā tikai ar pilsētas strādnieku un ka viņu «Internacionālē» saimnieka balss nebūs dzirdama.

Uz šo priekšnoteikumu mēs balstījāmies, noteicot savu padomju agrāro politiku. Bet mēs jau paredzējām arī tās pārmaiņas, kādas bija notikušas mūsu zemē kara un vācu okupācijas laikā. Šo pārmaiņu rezultātā lauki bija kļuvuši tukši no cilvēkiem. Lauku iedzīvotāju bēgšana uz pilsētām bija vērojama jau gadu desmitus, taču karš galīgi novājināja Latvijas laukus.

Tomēr man jāsaka, ka nebūt ne visi no mums redzēja šīs pārmaiņas. Un, kad man 1917. g. aprīlī Latvijas Sociāldemokrātijas un KSDSP latviešu grupu Maskavas konferencē vajadzēja referēt par agrāro jautājumu, tad galēji kreisā (šai jautājumā) mūsu biedru grupa, kas gan sastāvēja tikai no diviem cilvēkiem, nosauca manu piesardzību attiecībā pret *sīkā* zemnieka zemes konfiskāciju par kadetu politiku.¹⁹⁹ Kara laikā apstākļi laukos kļuva vēl sliktāki. Lauku izpostišana, lauksaimniecības mašīnu aizvešana no Kurzemes laukiem, ko izdarīja vācieši, lopu un pārējā inventāra evakuācija no Vidzemes 1915. gadā un vēlāk tieši atņēma mums iespēju uzsākt sociālistisku saimniekošanu daudzmaiz lielākos apmēros.

Mūsu Zemkopības nodaļas jeb komisariātā tāme tomēr ievērojamā mērā atšķiras no jebkuras guberņas izpildu komitejas tādas pašas nodaļas tāmes. Mūsu priekšā bija attīstīta naudas, t. i., kapitālistiska saimniecība. Laukos mums bija, no vienas puses, lieluzņēmējs vai sīkuzņēmējs (šai gadījumā zemnieks-saimnieks), no otras puses, bezzemnieks-kalps. Bija skaidrs, ka, lai arī pa kādu ceļu Padomju valdība virzītu lauksaimniecību, pa padomju, t. i., sociālistisko, vai pa agrāko — kapitālistisko, t. i., ar privātā uzņēmēja starpniecību, finansēšanai būs vajadzīgas pavisam citādas summas nekā Krievijā.

Nemot vērā iepriekš izteiktos apsvērumus, mēs savā «manifestā»* pasludinājām tūlītēju «*muižu* zemes un inventāra privātipašuma» konfiskāciju (bez jebkādas atlīdzības) un visu muižnieku, kroņa un baziņcas zemju no došanu padomju pārziņā kopā ar inventāru. Šeit mēs vienlaikus atzīmējām arī mūsu negatīvo attieksmi pret lozungu «katram savu kaktiņu, savu stūrīti zemes», ko izvirzīja ne vien mūsu sīkburžuāziskie demokrāti, bet arī tā sauktie latviešu sociālisti revolucionāri**. Pret šo lozungu mēs diezgan sekmīgi cīnījāmies 1905./6. gadā, kad uz laukiem pārsvarā bija tīri proletāriskais «bezzemnieku» elements. Grūtāka bija cīņa 1917. gadā, kad divarpus kara gadi Latvijas lauku dzīvē jau bija radījuši zināmas pārmaiņas, bet tomēr jau pašā pirmajā bezzemnieku kongresā*** mums izdevās panākt, ka pieņēma rezolūciju, kas šo lozungu noraida.

Vācu okupācija bija novedusi lauku trūcīgos laudis līdz izmisumam. «Sadarbība» ar «pelēko baronu» (turīgo saimnieku) izrādījās neiespējama. Līdz ar to bija izveidojies plašs slānis no bezzemniekiem «pusgraudniekiem», sīkajiem rentniekiem utt., kuriem pieder govs, zirgs vai cits sīks inventārs un kuri meklē, kā to izmantot uz rentētas vai citādā veidā iegūtas zemes. Īpašieka instinkts bija iesakņojies agrākajā brīvajā kalpā, un ar šo instinktu mums nācās nopietni sadurties.

Mūsu dekrēts par zemi²⁰⁰ pasludināja visas zemes nacionālizāciju, bet kopā ar zemi tas konfiscēja arī aizbē-

* Latvijas pagaidu Padomju valdības 1918. g. 17. decembra manifestā. Sk. šā sēj. 504.—505. lpp. *Red.*

** Sk. 77. piezīmi. *Red.*

*** Vidzemes bezzemnieku kongresā Valmierā 1917. g. 16.—18. aprīlī. *Red.*

gušo kontrrevolucionāru un lielo muižu īpašnieku inventāru (dzīvo un nedzīvo). Bet rentnieku un bijušo zemnieku māju īpašnieku inventārs bija tikai *reģistrējams* (t. i., aprakstāms), *atstājot* to, par cik tas *nepieciešams* *saimniecībās*, *ko pārzina paši to īpašnieki*. Tvaika kuļmašīnas un vispār mašīnas un ražošanas riki, ko pilnos apmēros nevar izmantot vienā *saimniecībā*, tika nacionālizēti ar atlīdzību vai bez tādas (pēc kopēja dekrēta šajos jautājumos). Šeit jāpiebilst, ka strādniekam, kas iestājas padomju *saimniecībā*, arī bija liegtas tiesības turēt *savus lopus*, bet viņš varēja pārdot tos par pilnu atlīdzību padomju *saimniecībai* (vēlāk mums nācās izdarīt labojumu — par tiesībām atpirkt atpakaļ).

Katram skaidrs, ka te vajadzēja ārkārtīgi uzmanīgi un prasīnīgi realizēt mūsu politiku, lai neradītu uzbudinājumu. Diemžēl to mēs pietiekosā mērā neievērojām. Zemkopības nodaļas vadītājs biedrs Rozīņš, bez šaubām, bija savā vietā un visu to saprata, bet slimības dēļ viņš ierādās ar lielu nokavēšanos un vispār pēc pārciestās slimības bija ārkārtīgi noguris, bet vietējo orgānu spēki bija ļoti vāji. Vietējos orgānos ne visur saprata mūsu lauku īpašos apstākļus un [dažās vietās] sāka aizrauties ar lauku komūnu dibināšanu, saskatot tajās nākamās lauksaimniecības ideālu un tāpēc visādi (kaut vai ar varu) iesaistot nodibinātajās komūnās. Tas no vienas puses.

Bet, no otras puses, zemnieka un bezzemnieka-kalpa intereses pārtikas jautājumā bija tieši pretējas, un ikviens iecietība pret vienu pusi radīja otras puses neapmierinātību. Visi šie pārpratumi bija neizbēgami, bet novēršami; vajadzīgs bija tikai zināms laika periods, lai cilvēki aprastu ar jauno stāvokli. Bet pirmajā laikā uz šā pamata radās visādas domstarpības, ko ne vienmēr izšķīra prasmīgi. Tas, protams, ir sīkumi, pie kuriem šeit negribas kavēties. (Ilustrācijai es minu divus savus rakstus mūsu presē šajā sakarībā.*.) Bet šie sīkumi dod bagātu materiālu mūsu turpmākajai politikai, kuras pamatā, protams, būs tas pats dekrēts par zemes nacionālizāciju.

Par mūsu lauksaimniecības pamatu vajadzēja būt *padomju* *saimniecībām*, t. i., *saimniecībām* ar vairāk nekā

* Domāti raksti «Zemnieki un komunisms» un «Laucinieku sociālisms». Sk. šā sēj. 355.—360. lpp. un P. Stučkas rakstu izlasē «Par Padomju varu Latvijā», 264.—269. lpp. Red.

100 desetīnām aramzemes, kurām mums pietika inventāra. Šādu padomju saimniecību mums bija pavisam 239. Padomju saimniecības pārvaldīja valde, kuras sastāvā bija aprīķa izpildu komitejas, pagasta padomes un ražotāju savienības (bet līdz savienību nodibināšanai šās padomju saimniecības strādnieku) pārstāvji. Šī padomju pārvaldīšanas sistēma nevarēja radīt bažas par tās «budzisko» raksturu, jo aprīķa izpildu komitejas proletāriskais sastāvs nav apšaubāms.

Līdzās padomju saimniecībām dekrēts pieļāva arī rentētas saimniecības, t. i., visas pārējās saimniecības uz nacionālizētās zemes, bet padomju iestāžu obligātā uzraudzībā. «Rentnieki un pusgraudnieki paliek arī turpmāk savās vietas, ja viņi spēj izpildīt vispārējos Zemkopības komisariāta izstrādātos noteikumus *un uzņemas vadīt saimniecību saskaņā ar padomju iestāžu norādījumiem.*»

Tikai pusgraudnieki saskaņā ar dekrētu pārvēršas par rentniekiem.

Mēs neslēpjām, ka par savas lauksaimniecības pamatu atzīstam lielražošanu. Bet, lai nodrošinātu mūsu zemi ar pārtiku, mēs visādi atbalstījām arī sīkos un vidējos ražotājus, piešķirot viņiem uz kredīta mašīnas un citus darbarīkus, kādi mums bija. (Mums, piemēram, strādāja rūpnieči, kas pagaidām izgatavoja arklus; mums bija separatori utt.) Mēs savukārt cerējām uz diezgan pilnīgu ražas uzskaiti, kam jānotiek visu strādnieku acu priekšā, it sevišķi, novācot ražu ar mašīnām. Un te mēs būsim nesaudzīgi. Mēs labi zinājām, ka 8 stundu darba diena (mēs to sapratām kā «vidējo» dienu gadā, vasarā 60 stundas nedēļā, ziemā — 36) un pārējie darba apstākļi vidējam zemniekiem, saimniekojot pēc viņa sistēmas, diez vai būs pa spēkam un tāpēc arī gaidījām visu šo saimniecību dabisku un brīvprātīgu pāreju padomju saimniecību sastāvā.

Man jāsaka, ka mūsu zemnieki nebūt nav tik nesamierināmi ar padomju varu. Un es esmu pārliecināts, ka ar viņiem mēs sadzīvosim, tiklīdz mums radīsies iespēja apgādāt viņus ne tikai ar kerenkām* vien, bet arī ar pilsētas produktiem. Pirmoreiz izsludinot stingri noteiktas cenas,

* Kerenska valdības izdotajām naudas zīmēm, kas vēl bija apgrozībā. *Red.*

un, jāsaka, ļoti zemas, ļoti daudzi no viņiem labprāt nodeva labību, bet jucekli radīja ļoti augstās cenas kaimiņu apriņķos sakarā ar pāreju no vienas naudas sistēmas (markām un ostrubļiem) uz otru (krievu rubļiem).

Bet gadījās, ka tanī pašā laikā, kad zemnieki labprāt nodeva linus par mūsu stingri noteikto cenu, pēkšņi tajos pašos apriņķos kaut kāds «Centrotekstil» pārstāvis izsludināja divreiz augstākas cenas. Tas, protams, nav pieļaujams.

Mūsu biedram Rozīnam bija grandiozi plāni par Latvijas lauksaimniecības nākotni. Vispirms bija domāts elektrofīcēt kaut vai dažas mūsu padomju saimniecības, lai ar dažu paraugsaimniecību piemēru plaši aģitētu par labu komunismam zemkopībā. Par pirmo paraugu vajadzēja kļūt Kuldīgas ūdenskrituma izmantošanai. Te iepriekšējie darbi jau bija veikti, un tam vajadzēja dot pietiekamu daudzumu enerģijas ne vien Kuldīgai, bet arī četrām padomju saimniecībām. Kā es jau teicu, bija paredzēti darbi arī uz Daugavas (185 000 zirgspēku). Vienlaikus bija nodomāts realizēt arī okupācijas laikā vācu izstrādāto plānu par elektriskās apgaismošanas iekārtošanu viscaur laukos. Līdzās plašam telefona tīklam, kas jau savienoja ne tikai apriņķa pilsētas, bet arī pagastu izpildu komitejas, tas piešķirtu laukiem kaut vai vāju nākamās patiesās lauku un pilsētas «vienlīdzības» nokrāsu.

Es esmu pārliecināts, ka mums viss būtu nokārtojies diezgan ātri, ja pilsoņu karš nebūtu uzlicis mums pārmērīgas prasības: maksimāla cilvēku un zirgu mobilizācija, nepārtrauktas rekvizīcijas utt., utt. Ja tas viss radīja neapmierinātību pat pilsētā, ko tad brīnīties, ja arī uz laukiem bija «sacelšanās» gadījumi, uz kuriem attiecināt šablonisko «budžu sacelšanās» nosaukumu, protams, ir pilnīgi nevietā. Komunistiskās agrārās programmas pareiza realizēšana mūsu tagadējos laukos prasa ļoti daudz takta un enerģijas, ko vajag uzkrāt, līdz mēs nākotnē atgrīzīsimies Latvijā. Šajā starplaiķā mūsu labā būs pastrādājuši gan tīrasiņu un «spelēkie» baroni, gan vācu un angļu-amerikāņu algotņi, kas saimnieku mūsu zemē.

*П. Стучка. Пять месяцев
Социалистической Советской Латвии,
часть I, с. 81—86.*

Tulkots no krievu valodas

Sociālās nodrošināšanas un tautas izglītības padome

Ne tikai tīri teorētiski rodas doma par sociālās nodrošināšanas, tautas veselības un izglītības resoru apvienošanu vienā padomē. Sie resori tik cieši savijas, ka manā priekšā tagad, lūk, ir likumprojekts, kurā tieši šie trīs resori strīdas par to, kam pakļauts viens vai otrs jautājums, un nevar izšķirt jautājumu citādi, kā tikai nodibinot nedzīvu starpresoru komisiju. Ja šie komisariāti būtu vienas padomes nodalas, tie netērētu laiku šādiem neauglīgiem strīdiem un neatrautos no vienkārši praktiska, saskaņota darba.

Mēs tūlit nodibinājām šādu padomi, kas aptver šos trīs komisariātus. Šajā padomē, pēc mūsu shēmas, bija koncentrēta gādība par nākamās sabiedrības pilsoni, sākot ar tā eksistences pirmajām dienām, pat pirms viņa parādīšanās pasaule (gādība par grūtniecības periodu), līdz pat viņa nāvei (vecums, slimības, apbedīšana). Nākamais vēsturnieks pilnīgi novērtēs visu tā plašā vēriena nozīmi, kāds ir KSFPR Strādnieku-Zemnieku Valdības dekrētiem par darba tautas sociālo nodrošināšanu, bezmaksas izglītību un bezmaksas ārstēšanu. Bet pagaidām lieta virzās uz priekšu gausi, jo pilsoņu kara apstākļi nedod iespēju izveidot nepieciešamo aparātu un atņem jau izveidotam aparātam līdzekļus šo pasākumu realizēšanai.

Es jau iepriekš norādīju, ka izpostītās Latvijas pilsētas atgādināja sirmgalvju patversmi. Skaidrs, ka viņu pilnīga nodrošināšana nebija viena mēneša darbs. Jau reģistrācija vien prasīja zināmu laiku. Un, ja pensiju beidzot arī piešķira, tad to izsniedza kerenkās, un es atceros to veco sievieti, kura nākamā dienā atnesa atpakaļ saņemtos 400 rubļus, lūgdama dot viņai to vietā mārciņu maizes. Patversmēs ievietotie trūcīgie bēga no turienes pa daļai sakarā ar iesakņojušos paradumu ubagot ielās, bet vēl lielākā mērā sakarā ar nepietiekamo uzturu. Un tomēr mums tagad no Rīgas ziņo par šo sirmgalvju atzinīgajām atsauksmēm: «Boļševiki mums palīdzēja vismaz ar kerenkām, bet tagadējie valdītāji vienkārši aizmirsuši mūs.»

Mūsu dekrēts par sociālo nodrošināšanu visumā atkārto [Padomju] Krievijas dekrētu, un pie tā nav ko kavēties. Mēs tikai likvidējām atvilkumus strādniekiem, jo uzskatījām, ka, pastāvot mūsu zemajām algu likmēm, šīm

iemaksām jābūt algas naturālajai daļai. Es jau iepriekš norādīju, ka mums kā pagaidu pasākumu nācās noteikt daļēju pensiju arī mātēm, kurām ir bērni līdz 8 gadu vecumam.

Bērnu sabiedriskā audzināšana pagaidām tika realizēta tikai ļoti nelielos apmēros, un nedrīkstēja atstāt spēkā strādniekiem ar ģimenēm netaisnīgāko no visiem buržuāziskās iekārtas pasākumiem: sodu par to, ka viņi ir ģimenes cilvēki, pastiprinātas badošanās veidā.

Es jau runāju par mūsu grūtībām izglītības darbā. Mūsu inteliģence jau ļoti sen bija pārgājusi buržuāzijas nometnē, un tikai kā retu izņēmumu mēs atrodam mūsu inteliģentu vidū patiesu komunistu. Tautskolā, kā es jau norādīju, vēl pievienojās tas apstāklis, ka 1905.—1906. gadā reakcija bija izklīdinājusi visus progresīvos skolotājus, un tie pagaidām vēl nebija atgriezušies.

Kas attiecas uz augstāko mācību iestādi, tad mēs savā programmā vienmēr likām to pēdējā vietā. Bet īstenībā izrādījās citādi: lai dotu iespēju beigt kursu mums vajadzīgajiem agronomiem un inženieriem, mums bija jāatver arī mūsu Politehnikums, pārvēršot to par Universitāti, atlaizot reakcionārākos profesūras elementus un uzaicinot jaunus, cik nu uz ātru roku bija iespējams. Mācību valodas bija latviešu un krievu, bet paralēli kursi bija atļauti jebkurā valodā. Protams, mēs pārņēmām Padomju Krievijas universitāšu nolikumu. Bet proletariātam sakarā ar mūsu fronti* mūsu universitātē pagaidām nekā nevarēja dot. Gluži otrādi, agronomijas fakultātē vien pieteicās 3000 klausītāju, galvenokārt pilsētnieki no buržuāzijas ar acīm redzamu nolūku — izvairīties no karaklausības. Lektoru sastāvs, man jāatzīstas, visumā strādāja labi un apzinīgi, jo tā tomēr bija latviešu un vispār Rīgas inteliģences visprogresīvākā daļa. (Latvieši profesūrā bija mazākumā.)

Plaši plāni bija mūsu izglītības tautas komisāram un Sociālās nodrošināšanas un tautas izglītības padomes priekšsēdētājam, par kuru līdz viņa aizsaukšanai uz Komunistisko Internacionāli bija biedrs J. Bērziņš. Viņš sapņoja par plašu tautas izdevniecību, par proletārisko mākslu utt. Mākslas un teātra nodoļu vadīja latviešu rakstnieks un kritiķis biedrs A. Upīts. Un jasaka, ka arī mūsu pretinieki nenoliedz komunistu dziļo interesi par teātri un

* T. i., nepieciešamību cīnīties pret imperiālistu uzbrukumu. *Red.*

vispār par mākslu. Mūsu laikā teātri bija pārpildīti, kamēr tagadējās buržuāziskās avīzes Rīgā sūdzas par tukšiem teātriem un aktieru grūto materiālo stāvokli.

Varbūt pašā pēdējā vietā mums atradās veselības aizsardzības nodaļa, jo pilnīgi nebija ārstu. Un, ja mums tomēr izdevās kaut ko paveikt arī šajā nozarē un ja mūsu slimnīcas tomēr nebija zemākā līmenī kā Krievijā, tad tas var noderēt par Padomju Latvijas dzīvotspējas labāko pierādījumu vispār.

*П. Стучка. Пять месяцев
Социалистической Советской Латвии,
часть 1, с. 157—159.*

Tulkots no krievu valodas

5 mēneši komunisma Latvijā

«Komunistu komisāri Stučka, Beika utt. pakārti. Padomju valdība Latvijā galīgi salauzta.» Tā lielās melnie, zilie, baltie. Tā dižojas vācu ģenerāli, baronu «brīvpulkī» un latviešu-igauņu «dižpuiši».

Ziņas par manu pakāršanu ir stipri pārspīlētas. Tā varētu atbildēt es par sevi ar amerikāņu humorista Marka Tvena vārdiem. Un arī ziņas par Latvijas padomju iekārtas *galigu* salaušanu ir stipri pārsteigtas. Patlaban, kad šīs rindiņas rakstu, mēs esam varbūt svarīgāko notikumu priekšvakarā ne vien Vācijā, bet arī Francijā, Itālijā, Anglijā. Un tas, ko domā galīgi salauztu Latvijā ar junkuru dūri, lauzīsies iekšā no otras puses: Vispasaules komunistiskā revolūcija.

Iesākot jaunu posmu, no jauna darbību apakšzemē, mums jāatmet skats atpakaļ uz pagājušiem 5 mēnešiem *legālā komunisma* Latvijā. Atskats atpakaļ ar izredzēm uz priekšu.

Ko mēs solījām, kad ienācām Latvijā? Mēs neslēpām, kas mēs esam un ko mēs gribam. Mēs neizturējāmies, kā to mēdz darīt dažādu virzienu sociāldemokrāti, kas runā par sociālismu tikai tik ilgi, kamēr nav jāstājas pie tā izvešanas dzīvē. Un savā pirmajā atklātā mītiņā es skaidri un gaiši pateicu, ka mēs, pie valdības tikuši, neslēpjām vis savu principiālo programmu, bet to *atklāti* uzliekam uz galdu un sakām: *raug, mūsu praktiskā darba programma!*

Mēs nekrāpām ne sevi, ne citus par to, ka mūsu darbs ir ļoti grūts un ne vienas dienas darbs. Mēs ļoti labi sapratām, ko nozīmē posts, ko atnesis karš pār zemi. Mēs, kad rakstījām savu manifestu*, vēl nezinājām, ka no 525 000 Rīgas iedzīvotājiem palikuši tikai 212 000, bet mēs zinājām gan, kādu postažu atstājuši Latvijā dažādo imperiālistu valstu vandaļi. Un tomēr tiem sociālnodevējiem, kas papagailiski atkārtoja savu vācu biedru vārdus, ka «tagad neesot palicis, ko socializēt», mēs droši atbildējām, ka mēs i nedomājam palīdzēt saviem kapitālistiem celt jaunu *verdzības cietoksni*, bet paši tūliņ celsim saviem spēkiem brīvu *darba pili*.

Mēs atnācām iztukšotā Rīgā, jo vācu karaspēki bija izēduši Latviju un to, kas vēl palicis, veseliem vilcieniem un tvaikoņiem aizveduši. Pār Rīgu, un ne vien Rīgu, valdīja bads. Bet, kad mums bija jāatstāj Rīga, mums patlaban jau bija izdevies nokārtot tik tālu pārtikas jautājumu, ka no 19. maija dienas varējām ik dienas ne vien karaspēkam, bet arī pārējiem darbaļaudīm izdalīt ik dienas maizi pēc kategorijām: I šķirai pa $\frac{3}{4}$ un otrai šķirai pa $\frac{1}{2}$ mārciņai. Krājumos bija maizes jau priekš 2 nedēļām uz priekšu. Un, ja tas ir taisnība, ka šo labību (no Ukrainas iestvētu) vācu karapulki pārdevuši spekulantiem, lai tie plēš ādu strādniekiem, tad tā ir nekriētnākā laupīšana, kādu var iedomāt.

Mēs, pāris desmit verstis no frontes, tomēr vērām valā fabriku pēc fabrikas, darbnīcu pēc darbnīcas. Tas tikai bija mazs paraugs no tā, ko mēs būtu darījuši, atspiežot fronti vēl tālāk. Un, ja mums neizdevās vairāk atjaunot fabriku un tādi pacelt Rīgas apzinīgā proletariāta skaitu, tad vienīgi tādēļ, ka mēs no Krievijas nevarējām riskēt atvest atpakaļ evakuētās fabrikas, iekams bija nodrošināts Rīgas karastāvoklis. Mūsu darbnīcas strādāja labi un rāžīgi. Un bezdarba ļaužu, kas darba spējīgi, mums Rīgā nebija. Taisni otrādi, mums bija darba strādnieku trūkums.

Rūpniecības socializēšana** grūtības neradīja. Grūtāks bija uzdevums socializēt zemkopību. Ungārijas revolūcijai, par laimi, agrāk par komunistiem pie valdības nāca

* Latvijas pagaidu Padomju valdības 1918. g. 17. decembra manifestu. *Red.*

** — sabiedriskošana. *Red.*

meņševiki un demokrāti. Un, kad viņi, tikuši pie valdības, sāka dot muižas dalīšanai, tad izrādījās, ka sīkzemnieki nevarēja ierīkoties, jo nebija ne darba rīku, nedz saimniecības ēku. Un bezzemnieki paši stājās pie *lielo muižu kopējas apstrādāšanas*. Mēs ar to iesākām. Un tās 239 padomju saimniecības, kas, priekšzīmīgi ierīkotas un labi apstrādātas, būtu bijušas mūsu lauksaimniecības pamats, ir labākā liecība par komunisma spēku. Tie strādnieki, kas labprātīgi līdz ar saviem lopiem dodas trimdā, bēgdamī no baronu un Niedru valdības, ir labi liecinieki par labu komunistiem.

Grūtāk pārliecināt sīkos saimniekus. Viņu starpā bija daudz nemierības, un viens otrs no mūsu rīkojumiem, neveikli izpildīts no nepratējiem uz vietām, vēl pastiprināja šo nemierību. Komunismu* ievest tā, ka lai ar to visi būtu loti apmierināti, nav iespējams. Es vienmēr šādos atgadījumos atminos, ka pat zemnieku verdzības** atcelšanai sekoja protesti no brīvlaisto zemnieku puses, kas lūdza, lai ievedot no jauna agrāko kārtību. Bet arī tas nemiers vilkās ne ilgi, jo pēc gada vairs neviens zemnieks i nedomāja lūgties atpakaļ agrākajā verdzībā. Itin tāpat tas būs arī ar komunismu, tikai lēnākā gaitā.

Kad būtu izvesta cauri dzīvē sociāla apgādība, tas ir, bērnu, slimnieku un citu darba nespējnieku apgādība, vispārēja bezmaksas audzināšana un bezmaksas izglītība, bezmaksas ārstēšana, darba un pārtikas politika — un visu to mēs varējām un cerejām puslīdz izvest līdz rudenim — tad, saprotams, nemiernieku starpā būtu palikuši vairs tikai tie, kas nevar šķirties no buržuāzijas pasaules, kam vienīgi *pilsoniskā iekārtā labi* (vai pat *pārāk labi*) *klājas*. Ar tiem mēs viegli tiktu galā. Muižniecības dzimtām jau šis liktenis bija lemts: *laukā iz brīvās Latvijas* uz visiem laikiem, izņemot nedaudzus izņēmumus, kas caur darbiem Latvijas darba tautas labā izpelnījušies brīvību palikt te.*** Varbūt tāds pats solis būtu jāsper pret nesamierināmo buržuāziju.

Tagad mums par labu aģitē Šeidemaņu valdības kara-pulki un vācu un latviešu melnsimtneiku bandas, kas kauj un kar, laupa un dedzina.

* Domāta sociālistiskā iekārta. *Red.*

** — dzimtbūšanas. *Red.*

*** Sk. šā sēj. 513.—514. lpp. *Red.*

Vai ilgi vajadzēs vilkties šai pretinieku agitācijai, lai pārliecinātu i pēdējo darba cilvēku, kam vēl bija šaubas vai pat nemiers pret komunistiem un komunismu, ka vienīgi komunisms var glābt pasauli un cilvēci no posta, kurā tos gāzis pasaules karš?

Tas bija 3 dienas pēc Rīgas krišanas, kad es rakstīju «*Strēlniekā*»,* ka, no paaugstinātas vietas noraugoties, mēs redzam, ka Rīgas krišana gan atnesa daudz posta un nepatikšanas atsevišķam apgabalam, atsevišķiem cilvēkiem, bet no vēstures viedokļa nozīmēja progresu («caur neizdevībām ātrāk pie galamērķa!»), jo atrisināja** inte- rešu pretišķības Igaunijas baltsārtās koalīcijas un Latvijas zilpelēkās apvienības starpā²⁰¹ un nodibināja ciešāku fronti starp mums un mūsu kaimiņiem — biedriem. Un tiešām — dažas dienas vēlāk mēs dzirdējām par tiešām sadursmēm starp vācu un igauņu karaspēku daļām. Nedaudz dienu vēlāk notiek visu Padomju republiku apvienošana vienā lielā kara apvienībā.*** *Tātad pretinieki skal-dās, kamēr tanī pat laikā Padomju republikas cieši saistās.* Tanī pat laikā paceļas Revolūcijas vilni kā Vācijā, tā jo sevišķi Francijā, Itālijā un Anglijā, kur taisni šodien, kad šīs rindiņas rakstu, jānorisinās vispārējam streikam, ja tikai no jauna neapvils strādnieku masas viņu pārdevušies vadoņi. Nav ilgi vairs tas laiks, kad vācu pulki atstās arī Latviju. Un tad.

Tad? Tad griezīsies atpakaļ arī komunisti un komunisms. Viena otra komunista vairs nebūs starp dzīvajiem, bet dzīvs būs komunisms, kuram nu vairs nebūs jāizdzīvo cauri pretošanās mazo ļautiņu, darba cilvēku starpā. Šo pretošanos salauž patlaban grūta skola, vācu barona dūre, kas šoreiz tiešām pēdējo reizi žņaudz Latvijas darba tautu. *5 mēneši ilgušais komunisms Latvijā nebūs vējā sēts, un jaunā attīstība iesāksies taisni tanī vietā, kur to pārtrauca vācu-angļu apvienoto, kaut naidīgo imperiālistu brāļu apbruņotās bandas.*

Ikviena revolucionāra kustība neizzūd kā migla gaisā, bet savu iekarojumu kodolu kā mantojumu nodod nākošai kustībai. Krievijas februāra-marta revolūcija 1917. g. iesākās taisni tanī vietā, kur tā apstājās 1905. g. decembrī.

* Rakstā «Atkal reiz pārdota». Sk. šā sēj. 404.—407. lpp. *Red.*

** — attīstīja. *Red.*

*** Sk. 197. piezīmi. *Red.*

1871. g. Komūna iesākās tur, kur izbeidzās 1848. g. revolūcija, un 1917. g. oktobra-novembra padomju revolūcija bija tikai turpinājums no 1871. g. Komūnas. Tā revolūcija ik pēc viena pārtraukuma atjaunojas ne mehāniski, bet piebriest, uzņemot sevī visus agrāko uzplūdu pārdzīvojumus. Uz augšu, uz priekšu!

Pieci mēneši komunisma mēģinājuma Latvijā ir aizmums. *Lai dzīvo galīgā komunisma uzvara Latvijā!*

Lai dzīvo Vispasaules proletāriskā revolūcija!

Lai dzīvo Vispasaules komunisms!

16. jūnijā 1919. gadā.

P. Stučka

«*Cīna*, 1. nr., 1919. g. 30. jūnijā;
П. Стучка. Пять месяцев
Социалистической Советской Латвии,
часть 1. Псков, 1919, с. 185—187.

*Iespiests pēc avizes teksta,
kas salidzināts ar grāmatas
tekstu*

NO RAKSTA «KOMUNISMA IZREDZES LATVIJĀ»

Ir tāds vecs pantiņš, no «Daugavmalas Žanno» sace-
rēts, kurā važonis paskaidro savam pasažierim, kurš
meklē aizņemties naudas, par diviem cilvēkiem, kurus šīnī
ziņā varētu ieteikt. Pirmajam no viņiem naudas bez gala,
tikai viņš nevienam nekā *nedod*. Otrais ir ļoti devīgs un
šīnī ziņā īstais cilvēks, tikai viena maza nelaimīte — vi-
ņam *nav*. Jūs saprotat, ka šīnī gadījumā pirmie ir savie-
nībnieki, Antante, otrā — Vācija. Un, ja Ulmaņa «demo-
krātija» visas savas cerības liek uz savienībniekiem, tad
Niedra klusām gaida, ka Vācija kaut kur tomēr kaut ko
būs uzglabājusi priekš viņa. Un viņi var tā meklēt ar
mierīgu prātu, jo viņiem *nav ko zaudēt*. Komunismam uz-
varot — un viņa uzvara aug augumā un plašumā ik die-
nas — vienam, i otram atliek tikai mukt projām no šīs pa-
saules, jo pirmā mērs ir trīskārt pilns un viņa ceļš ir kopā
ar to iznīdējamo sugu, ar kuru viņš tagad tik cieši kopo-
jies, ar baronu sugu. Un arī Ulmanis, kas agrāk savus
kaujas talantus bija pierādījis tikai cīņā ar cūkām, no
[1918. g.] decembra dienām ir slavens caur strādnieku
slaktēšanu gan personīgi, gan uzņemoties pilnīgu atbil-
dību par vācu baronu un viņu palīgu rīcību.

Nomaļus noskatoties šo pajaču savstarpējo cīņu pa komunāru liķiem apsēto Latviju, sirds sažņaudzas. Pirmais
vakars tai nelaimīgajā 22. maijā, kad vācu baronu baži-
bozukiem* izdevās ielauzties Rīgā un kad viņi atklāja
savu jandāliju uz Komunāru laukuma kapiem**, ir dzīva
aina, kas tagad top izvesta pa visu plašo Latviju. Lai no-
raugās tanī visi tie, kas vēl šaubās starp komunismu un

* — zvērīgajiem kareivjiem (bažibozuki — Turcijas sultāna ne-
regulārās armijas kareivji). *Red.*

** Domāta darbaļaužu masveida slepkavošana. *Red.*

kapitālismu, starp cilvēces galīgo atsvabināšanu un tās mūžīgo verdzību. Lai noskatās un izšķiras uz vienu vai uz otru pusī.

Tagad ir lieta skaidrāka nekā jekkad. Ja vēl nesen mūsu vientesīši sociāldemokrāti (meņševiki) varēja apmierināties ar tām cerībām, ka sociālistiskā revolūcija jau uzvarēs tā vai tā visā Eiropā, kādēļ tad nu mums, latviešiem, iejaukties šīnī cīņā? Sēdēsim mierīgi mājās, ēdīsim amerikāņu kviešu maizi, norvēgu siļķes un dāņu desas, un, kad uzvarēs sociālisms visur, tad arī mēs pārsēdīsimies par sociālistiem un saņemsim tos produktus, ko mums vakar sniedza imperiālistisko savienībnieku bodītēs, itin vienkārši no sociālistiskā kooperatīva. Isi un vienkārši, tikai pilnīgi maldīgi! Tādas mierīgas pievienošanās nav. Un, ja šodien grāfs vai barons Niedra draud pelēcim Ulmanim un Ulmanis Niedram ar «noslaucīšanu no zemes virus», tad rītdien *viņiem abiem* un visai viņu bandai ne vārdos vien, bet darbos *draudēs ar noslaucīšanu komunisms*.

Patlaban ir tikai viens jautājums komunismam: tagad vai nekad? Un ir tikai viens līdzeklis to izvest, ikvienu pēdējo spēku liekot uz spēli. Mēs nevaram atvainoties ar nogurumu, ar mazticību. Tagad iet cīņa uz dzīvību un nāvi starp vispasaules apvienoto buržujisko (tanī ieslēdzot feodālo agrāriešu atliekas) un tāpat komunistisko (noteikti proletārisko) pasaulem.

Mēs vienmēr esam uzsvēruši, ka Latvijai un Rīgai komunistiskajā revolūcijā bija un ir svarīga vieta. Varbūt dažs nepareizi novērtēja Rīgas nozīmi, kura izrūpnieciska centra ar 525 000 iedzīvotāju pārvērtusies vairāk vai mazāk par nespējnieku patversmi ar 212 000 iedzīvotāju. Varbūt mēs paši izdarījām dažu klūdu, skaitīdamies ar lielo lauku proletariātu tanī pat laikā, kad uz laukiem, pēc statistikas skaitļiem, uz 20 darba nespējniekiem iznāk tikai viens spēcīgs darba vīrietis. Šīs kara pārmaiņas mums nebija tik labi pārredzamas. Tomēr [ne] Latvijas, ne Rīgas vēsturiskā loma ar to nemazinās, un Rīgas un Latvijas krišana nevarēja nesacelt gaviles pretinieku pusēs un nesaprašanu, pārmetumus no mūsu draugu un biedru puses. Visas armijas šīnī pilsoņu karā ir atkāpušās, un ar joni atkāpušās, simtiem verstu, par to errojās, bet neizsamisa. Bet Latvijas sarkano pulku atkāpšanās ar tādu pat joni nebija nevienam saprotama, tā bija negaidīta un vēl līdz šim nav pārliecinoši noskaidrota. Tā varēja vienam otram

izlikties par komunisma sabrukumu un sacelt šaubas, mazticibu.

Nav maldīgāku domu nekā tādas. Komunisms nav ievedams ar ieročiem rokās, komunistu rindas nav paplašināmas ar varas līdzekļiem. Karapulki Komunistiskajai Internacionālei ir vajadzīgi, lai *atsistu* internacionālo imperiālistu spēkus, kādos tie arī apgērbos nebūtu (vācu vai angļu, franču vai igauņu). Tur, kur ir lielas apzinīgas strādnieku masas, kas ierautas komunismā, kā, piemēram, Budapeštā, tur ir vairāk paļaušanās, bet tur, kur to nav, un te pieder arī pēc kara briesmām Latvija, jāpietiek ar komunistiskās armijas erzacu jeb ar erzaca piejaukumu.²⁰² Bet galvenā izšķiršana piederēs vienmēr pašām darbalaužu masām. Viņas Latvijā ir reiz jau savu vārdu teikušas (ne vien 3. janv. Rīgā, bet arī citās pilsētās). Tagad viņām pieder no jauna vārds, tiklīdz vācu algas bandīti būs aizsaukti vai aiztrenkti.

Ja mūsu karapulki nāks palīgā saviem Latvijas darba brāļiem, tad vienīgi uz viņu aicinājumu viņiem palīgā un kā paši Latvijas darba tautas locekļi būdami. Bet komunisma piekritēji tur* rasis, saģitēti no mūsu biedriem, kas palikuši tur dzīvi, un caur mūsu darbiem, kas palikuši atmiņā, tikai izlobīti no tām aizspriedumu un pārpratumu čaulām, kurās tie toreiz ietērpās šaubu atmosfērā. Šīs čaumalas tagad atkrit grāfa Niedras vai fon Ulmaņa okupācijas apgaismojumā. Tagad gaišāk redzams tas ceļš, pa kuru mēs gājām, un tas mērkis, uz kuru [ved] šis ceļš, ērkšķaina, grūtais, nelīdzenais, bet vienīgais un drošais ceļš. Uz komunismu caur darbalaužu diktatūru [, cīnoties] pretim pilsoniskai** diktatūrai.

Tagad vienīgais jautājums, vai Latvijā ir drošs darbalaužu vairums? Rīgā, Liepājā un citās lielākās pilsētās pat tagadējā kara sabrukumā bez runas. Un še mēs nebaidāmies cita konkurenta, nerunājot jau par to, ka Rīga var atdzīvoties vienīgi ar tās latviešu proletariāta daļas atgriešanos, kas tagad klaido pa citām zemēm.

Bet uz laukiem? Dažās vietās kalpi un citi bezzemnieki bija nemierā, kad bada novēršanai pilsētās bija jāaprobežo viņu piena, sviesta, maizes patēriņš. Redzēs, vai ba-

* Latvijā. *Red.*

** — buržuāziskai. *Red.*

ronu un pelēču valdības palielinās viņu porcijas? Es domāju — nē. Viņas palielinās viņu darba laiku, viņu darba daudzumu. Un mazie saimnieki? Vienu otru izņēmumu atskaitot, kad vai nu atsevišķi, vai nepratuļi un ļaunprātīgi darbinieki paspaidija mazo cilvēciņu, mēs varam ar mierīgu sirdi atbildēt, ka *mūsu politika nebija virzīta pret siko zemnieku*. Ko tagd viņš teiks, kad barons un pelēcīs nems viņa govi vai zirgu, vai atkal to darba rīku, kas tam bija piedalīts?

Komunisms ir tas atzīšanas ābols, par kuru runā vecos rakstos. Kas no tā baudījis, zina, kas' labs un kas ļauns. Un, ja vēl varētu rasties kādas šaubas, tad patlabanējās kaulēšanās un stīvēšanās ap valdības krēsliem, pareizāk, ap valdības šķīvjiem, vēl vairāk atklās viņu acis.

Es negribu pareģot par personām. Vai atgriezīsies tā Padomju valdība, kas vēl nav atsacījusi*, jeb tā būs Padomju valdība ar citām personām? Mūsu kustībā personām nepieder liela loma. Bet es esmu pārliecināts, ka izredzes uz komunismu Latvijā patlaban nav neko vājākas nekā tad, kad mēs bijām Rīgā un kad verstis 20 no mums bija tā dzelzs divīzija, kas vēl mīda Latvijas laukus. Vācijas ītrupe** nolikta uz jaunnedēļu. Kas to iegūs? Ja tas būs proletariāts, tad Latvijā būs dažas dienas vēlāk atkal Padomju republika. Ja Vācija kritīs melnās reakcijas diktatūras rokās, tad norisināsies cīņa vispasaules apmēros un šī cīņa izšķirs arī Latvijas likteni.

Kā ienākot Latvijā, tā tagad — ar ne mazākiem spēkiem kā toreiz (jo izklīduši ir tikai līdzskrējēji un šaubīgie) mēs stāvam pie Latvijas robežām***. Un, ja mūs sauks Latvijas darba tauta palīgā, tad mēs atbildēsim ar to pašu veco Komūnas paroli:

Mēs stāvam še par cilvēces atsvabināšanu.

P. Stučka

«*Ciņa*», 2. nr., 1919. g. 14. jūlijā

Iespiests pēc avizes teksta

* — atkāpusies. *Red.*

** Domātas Vācijas Nacionālās satversmes sapulces sēdes, kuras Veimārā apspreida un 31. jūlijā pieņēma Vācijas buržuāzisko (Veimāras) konstitūciju. *Red.*

*** T. i., Latgalē. *Red.*

KAS VALDA LATVIJĀ?

Franču 1840. gadu rakstnieka Anri Miržeja (Murger) romānā «Bohēma» viens no šī romāna vieglprātīgajiem lautiņiem lūdz savas viesnīcas kalpotāju, lai tas ikrīt viņam ziņojot, kāds datums, kāds laiks un *kāda valdība Francijā*. Bet, ja to varēja sacīt par 40. gadu Franciju, tad jautrā zobgaļa joks daudz vairāk varētu zīmēties uz 1919. gada Latviju. Baronu, vācu okupācijas, demokrātu jeb Ulmaņu, antideomokrātu jeb Niedru un komunistu Padomju valdība — viena pēc otras pirmās četras, drīz viena otrai blakus, drīz viena otrai pretim.

Mums, komunistiem, kas zina un ir pārliecināti, ka Latvijas augsti attīstītajos šķiru pretešķibū apstākļos var būt patiesībā tikai viena valdība, *vai nu baronokrātija*, jeb padomju vara, vai nu kundzība, jeb verdzība, šīnī ziņā ir viegli izšķirties. Jau daudzkārt grūtāk ir birgēlim, kuram šodien ar sajūsmu jākliedz «urrā» krievu ģenerāļiem un rīt «hoch»* vācu leitnantiem, kuriem šodien jācep sāls ar maizi Niedram un rītdien jāsauc «sveiks» Ulmanim, un beigu beigās visu to laiku jāturi saņorēta ceļa somiņa tam gadījumam, ja nelabā brīdī ierastos tomēr atkal boļševiki. Bet visgrūtāk klājas tām neapzinīgām masām, kuras nav tik vienaldzīgas, ka kliegtu urrā visiem, un nevar būt vienaldzīgas tādēļ, ka šīs biežās valdības maiņas ikreiz sāpīgi atsaucas uz viņu mugurām. Viņām mums jāatburto ikreiz un visur, ko nozīmē zināmā valdība un kas aiz viņas patiesībā slēpjās.

Padomju vara Latvijā pastāv, viņa uz laiku vācu vai angļu īrētu** bandu okupētajos apgabalos pārgājusi uz slepenu apakšzemes darbību, tāpat kā viņa bija slepena iepriekš 3. janvāra Rīgā un citur. *Padomju valdības dekrēti paliek spēkā un visi citi fiktīvo «valdību» vai reālo varmāku ģenerāļu rīkojumi ir niecīgi, nelikumiski, kamēr viņus nebūtu pieņēmusi, apstiprinājusi Latvijas darba tauta savu padomju personā.* Un, ja mūsu pretinieki domā, ka viņu rīkojumi šai darba tautai vairāk pieņēmīgi, tad lai taču iesauc šīs padomes. Mēs zinām labi, ka darba tautas neapzinīgā daļā, kā pašdarbīgie zemnieki, amatnieki un citādi rokpelēni, bija zināms skaits nemierīgu, jo

* — augstu laimi. *Red.*

** — algotu. *Red.*

darba tautai arī viņas diktatūra uzreiz nevarēja atnest laimi un labklājību, nevarēja pārvērst kara grautās akmeņu drupas par maizes kaudzēm. Kas tā bija iedomājies bolševiku sociālismu, tas ir, komunismu, tas to nebija sapratis. Mēs, komunisti, to nekad nebijām sludinājuši, un it sevišķi es nepalaiku garām nevienu gadījuma, lai atgādinātu, ka sociālistiskā revolūcija ir no visām pasaules revolūcijām visgrūtākā, jo gāž visstiprāko sabiedrības iekārtu, pilsonisko, un nodibina jaunu, visu cilvēci atsvabinošu sabiedrību. Tas nav izdarāms vienā dienā vai vienā mēnesī. Šī darba ātrums atkaras no zināmās zemes darbaļaužu apzinības un organizatorisko spēju pakāpes un apspiedēju šķiras stipruma. Pēc 5 mēnešiem, un visgrūtākajiem padomju varas mēnešiem, — lai taču tagad prasa sie «demokrātiskie» Ulmaņi, antidemokrātiskie Niedras jeb sociāldemokrātiskie Buševiči, Menderi darba tautas domas padomēs. Jo vairāk pēc tam, kad desmiti tūkstoši no tiem guļ kapā un citi desmiti tūkstoši ir trimdā.

Mēs zinām, ka viņi to nedarīs un nevar darīt. Pilnīgi valīsīdīga šīnī ziņā būs baronu valdība. Viņa zina, ka jautājums grozās ap viņas kā kārtas un šķiras ne vien politisko, bet arī saimniecisko pastāvēšanu. *Viņi ir pret pašas strādnieku šķiras pastāvēšanu*, jo sapņo par *dzimtbūšanu*, vergu-zemnieku *darbu*. Viņi atklāti sludina monopolu uz brīvību un labklājību *tikai baroniem*, vispirms tikai zilaļiem junkuriem. Vienīgais, iekš kam viņi piekāpj, ir tas, ka viņi ar mieru izlīgt ar *pelēko* baronu, ar *lielo* zemnieku un ar viņu ideologiem, antidemokrātiskiem mācītājiem (kā Niedra, Kupčs) un kankāndemokrātiskiem* advokātiem (à la Ansberg). Niedras nāk palīgā ar savu no svētiem rakstiem smelto *šķiras teoriju* ar savādo *darba dališanu*, pēc kuras *darba tautai šīnī pasaulē ir vienīgā tiesība strādāt* save vaiga sviedros, kamēr šo *sviedru augļu baudīšana ir kungu*, tas ir, apspiedēju šķiras *pienākums*. Tikai pēc nāves, «tur viņpus zvaigznēm», tas grozīsies, jo arī tur gan pirmie celsies augšā darbaļaudis, bet ne lai strādātu un svīstu, bet lai staigātu slinkumā, arī kungi tur būs atsvabināti no sava grūtā pienākuma «rīt kā lopiem un stenēt savās gultās» (skaties Zīrāka gudrības grāmatā**). Ne Niedra, ne viņa biedri diemžēl vēl viņā

* Kankāns — estrādes deja. *Red.*

** T. i., bībeles Zīrāka gudrības grāmatā. *Red.*

pasaulē nav bijuši, un par viņpasauli viņiem vispār acu-
liecinieku nav, bet atsaucas viņi uz tā svētā gara liecībām,
par kura brīnumdarbiem tik skaisti dzied vecā Kurzemes
dziesmu grāmata:

«Redz, ko svētais gariņš māk,
Kad tas jumprav's miesās nāk.»

Kankāndemokrātiskie advokāti Ansbergi (holdri, holdra, hopsā!) arī nāk palīgā ar saviem advokātiskiem šķiru ni-
kiem kā, piemēram, savām slavenajām izlīguma komisi-
jām iz viena *muižnieka* (zilā), viena *zemnieka* (pelēkā)
un viena *bezzemnieka* (iekavās — rentnieka)²⁰³, sadalot
visu pasauli 2 lielās šķirās — tanīs, kas nēm renti (vai
īri), un tanīs, kas to maksā, — rāvējos un devējos, laupī-
tājos un aplaupāmos. Un, ja agrāko valdību «*justice bes-
tija*» tika zīmēta ar vienu zobenu uz svariem, tad Ans-
bergu taisnība ir *pieckārtīga*, ar *pieciem zobeniem* uzreiz
(iz 2 vācu, 2 latviešu un 1 krievu oficieriem!)²⁰⁴. Šīs val-
dības, protams, nesasauks, bet apkaus strādnieku padomei.
Viņu reālā vara ir Vācijas militārisma atliekas, no
turienes vervētās savvaļnieku bandas ar Hindenburga ofi-
cieriem un ieročiem, bet, ja vajadzēs, viņi izlīgs arī ar sa-
biedrotiem.

Bet Ulmaņu, Ulmaņu-Valteru, Ulmaņu-Menderu utt.
«*septiņu partiju demokrātija*»? Uz valdības durvīm re-
klāma: «iz vislabākajām eņģelišu* demokrātijas magazi-
nām** — Rēvelē»²⁰⁵. Vienīgais, kas šīs 7 partijas (cik
vīru, tik partiju!) ārēji apvieno, tā sakot, viņu programmā
ir vārds «*demokrāts*». Viņi vienādi gulstas un ceļas, viņi
vienādi dodas pie ēdaimā un kāršu galda, viņi vienādi sē-
tas valdības vai naktskrēslā «ar demokrātijas saucienu uz
lūpām». Un vai viņi aplaimo tautu ar jauniem ministru
amatiem, vai paši apkauj jeb pieļauj citiem apkaut Latvi-
jas darba tautu — arī to viņi dara nēnolaidīgi demokrāti-
jas vārdā. Viņu demokrātiskā apziņa sverama uz svaru
kausiem, jo izpaužas *mārciņās*, sterliņu *mārciņās****. Un
viņi to neslēpj, bet ar to dižojas. Kā krievu satīriķis Ščed-
rins gubernatora dēlam liek izšūpstēt sava tēva noslēpu-
mus vārdos: «u papi ģengi vse volevannije (vorovan-

* — angļu. *Red.*

** — veikaliem. *Red.*

*** Mārciņa sterliņu — angļu naudas mērs, agrāk 10 desmitrub-
ļiem līdzīgs, tagad apmēram vienai mārciņai krievu papīraudās.

nije)» (papam nauda visa sazagta), tā Tautas padomes un bankas direktors Zemgals atklāj Padomes sēdi ar naivo lielību: «Mēs esam daudz pabalstu saņēmuši no sabiedrokiem un gaidām vēl daudz vairāk: šis pabalsts ir mūsu vienīgais spēks.» Un to taču neviens neiestāstīs, ka sabiedroto bānkieri aizdotu naudu Latvijas ministriem pret viņu savstarpēju galvojumu (kā krājķasēs, vienam galvojot par otru) jeb pret papīra obligācijām un parādu zīmēm. Nē, angļu, amerikāņu un franču bānkieri ir prātīgi ļaudis, tie par šiem pabalstiem nems Latvijas dzelzceļus, Latvijas mežus, Latvijas ostas. Kā baronu un Niedras valdības visu rūpniecību un tirdzniecību atdeva Vācijas bānkām, tā aiz Ulmaņiem stāv Džona Bula imperiālistu naujas maiiss, ne lai vienīgi iz tā dotu naudu, bet lai tanī raustu iekšā. Ja komunisti ko konfiscēja, tad ne lai to kaut kur izvestu, bet lai nodotu priekšmetu radītājai — darba tautai; visa rūpniecība, visa apmaiņa (ārzemju apmaiņa) bija darba tautas padomju pašu ziņā.

Un uz ko atbalstās šī septiņu vīru jeb septiņu partiju demokrātija? Uz rūpniecību? Nē, viņi stāv par privātkapitālistu rūpniecību, un tās *tagad nav*, bet, ja būs, *tad būs* vienīgi angļu, amerikāņu kapitālistu rokās. Tāpat kā tirdzniecība ar ārzemēm. Viņu vienīgais pamats būs viņu krājkases un citas banku iestādes, kas arī gan ar angļu-franču naudu ap sevi pulcinās *pilsētu un lauku dižspekulantus* un tos *sikos uzņēmējus* pilsētās un uz laukiem (vidējos zemniekus), kas būs no tiem atkarīgi, jo tie ieķīlās savas zemes un šurp nesīs to renti, ko agrāk maksāja muižniekiem, un savas balsis uz Satversmes sapulci. Uz krājķasēm rēgosies treknīem burtiem tas pats uzraksts kā agrāk vienīgi muižnieku kreditbiedrībā: «*Se laucinieki renti maksā*» un blakus būs «vēlēšanu pods» (urnas) ar uzrakstu: še balso par demokrātiem! «Līduma» ļaužu jaunizdevums, tikai angļu firmas apgādībā. Un strādnieku šķira? Ja citur kapitālistu šķira grūti apspiež strādniecību, tad pēdējai tomēr vieglāk to panest, jo tur to izdara tieši, bez lieka vidutāja. *Sabiedroto kolonijā* Latvijā vēl būs vēsela šķira jaunu liekēžu — latviešu buržuāzija kā *vidutāja*, kā meistaru un vagaru šķira vecos laikos. Tā rīkosis atklāti seši no septiņiem. Bet kas būs ar meņševikiem, šo septīto riteni pie Latvijas «demokrātijas» ratiem (amerikāņu vagoniem ir seši riteņi!). Kā vecā anekdotē zēni rotaļā, uzvezdamī automobili, mazajam Joskem nezina

cita ko uzdot kā vienīgi: «Tu skrej no pakaļas un smerdē pēc benzīna,» — tā mūsu meņševiku uzdevumi ir skriet citiem pakal un smaržot pēc sociāldemokrātiem.

Bet ar smaržošanu vien Latvijas strādnieku šķirā nevar izskaust komunismu. Tie paši sociāldemokrāti, kas lielījās, ka viņi apvienojoj visus latviešus sociālistus, izņemot tikai boļševikus (tikai!), nevarēja vāciešiem uzrādīt Rīgā 30 savējus kā domnieku kandidātus. Tagad sabrauks Rīgā Parīzes sūtņi* — Skujenieki, Ciņi** un Ko īstos angļu firmu smokingos, varbūt tagad sadzīs 30. Bet, ja Anglija un Francija nespēs sūtīt uz Baltiju savus strādniekus zaldātu šineļos, un mēs zinām, ka to viņām neļauj revolūcija pašu mājās, tad viņu lielgabali un tanki paliks bez dzīvā spēka un Ulmaņu valdībai no jauna būs jābažās kā decembrī 1918. gadā «Līdumā»***: «Nav naudas, nav maižes, nav dzīvā spēka!» Tad no jauna sacelsies Latvijas darba tauta un gāzis ne vien baronu valsti, bet arī Ulmaņa un biedru septiņu partiju «demokrātiju». Septiņas mušas uz vienu cirtienu!

Un no jauna pār Latviju tad valdīs padomju vara, proletariāta diktatūra šoreiz galīgā ceļā uz komunismu.

P. Stučka

«Ciņa», 3. nr., 1919. g. 23. jūlijā

Iespiepts pēc avizes teksta

P. STUČKAS IZSTRĀDĀTĀ UN LATVIJAS KOMUNISTISKĀS PARTIJAS I LATGALES KONFERENCE²⁰⁶ PIEŅEMTĀ REZOLŪCIJA «PAR LATVIJU»

Ievērojot to, ka:

1) Latvijas Komunistiskā partija, kā arī agrākā Latvijas Sociāldemokrātija stingri pieturas pie teritoriālās, bet ne nacionālās valsts, kā arī partijas organizācijas iekārtas;

* T. i., latviešu buržuāzijas pārstāvji Parīzes miera konferencē.
Red.

** Cielēni. *Red.*

*** Domāts avizes «Līdums» 1918. g. 240. nr. ievadraksts. *Red.*

2) Latvija ir teritorija, kuru ieņem lielā vairumā latviešu iedzīvotāji, kas noteikti atšķiras no pārējiem KSFPR iedzīvotājiem kā valodas, tā arī sadzīves īpatnību ziņā, kuras galvenā kārtā izverd iz apgabala augstākās kapitālistiskās attīstības pakāpes, kas dabiski novēd pie zināmām apgabala politiskās un saimnieciskās organizācijas īpatnībām;

3) viena • no tādām Latvijas īpatnībām ir noteikts skaidra proletariāta pārvars par visu pārējo iedzīvotāju skaitu ne vien pilsētā, bet jo sevišķi uz laukiem;

4) pa kara laiku liela un pie tam tieši visapzinīgākā strādnieku šķiras daļa bija izvesta no Latvijas, kamēr pārējie strādnieku ļaudis zem kara postošiem iespādiem, kas sevišķi smagi piemeklēja Latviju, tika lielā mērā deklasēti, tādēļ tagad tur dzīvojošā darba tauta vairāk nekā agrāk pieietama buržuāzijas un vispār kontrrevolūcijas aģitācijai;

5) Latvijai no revolucionārās konjunktūras uztieptā* pašnoteikšanās kā pašā iesākumā bija, tā arī būs joprojām sevišķi proletāriska, tas ir, padomju;

6) neatkarīgas republikas padomju iekārta to neatvieno, bet novēd pie jo ciešākas zināmu apgabalu apvienošanās ar visām pārējām padomju republikām ar noteiktu tieksmi uz savienošanos vienā vienīgā Vispasaules Sociālistiskā Padomju Republikā, tas ir, III jeb Komunistiskā Internacionālē;

7) šī padomju neatkarības iekārta tanī pat laikā nodrošina pret ļaunprātīgu kontrrevolucionāro vispasaules imperiālisma aģēntu aģitāciju mazapzinīgo ļaužu starpā kā Latvijā, tā arī visā pasaule, nodrošina pret aģitāciju, kas vērsta pret Komunistisko Internacionāli un pirmā kārtā pret KSFPR par to it kā slēptām «imperiālistiskām» tieksmēm;

8) labākais līdzeklis jebkāda kaitīga nacionālisma jeb šovinisma iznīcināšanai un novēršanai ir vienas vai otras darba tautas dažādo daļu apvienošanās, ja tā norisinās reālos brīvības apstākļos, pašnoteikšanās ceļā;

9) tāda pilnīgi labprātīga proletāriska apvienība ir apvienotā Latvijas Sociālistiskā Padomju Republika, kuras tālākā pastāvēšana, kā arī izcelšanās tādā ziņā sakrīt ar

* T. i., konkrētajos apstākļos nepieciešamā. *Red.*

komunistiskās revolūcijas interesēm ne vien Latvijā, bet arī vispasaules apmēros, bet ka,

10) paliekot joprojām par neatkarīgu padomju republiku, apvienotai Latvijai tanī pat laikā jādzenas pēc iespējami ciešas apvienības ar KSFPR, ar kuru viņa cieši vienota kā caur abēju proletariāta ilggadēju kopējo revolucionāro cīņu, tā arī caur abu sociālistisko republiku saimnieciskiem un politiskiem apstākļiem, piepaturot tikai politiskās un saimnieciskās organizācijas atšķirības, kas apmierina vietējās īpatnības,

LKP konference nolemj:

a) atzīt, ka apvienotās Latvijas Sociālistiskās Padomju Republikas pastāvēšana un tālākattīšanās sakrīt ar atrisinošās komunistiskās revolūcijas interesēm kā neokupētās un okupētās Latvijas daļas, tā arī vispasaules apmēros;

b) saprotot caur proletārisku pašnoteikšanos izcēlušās Latvijas Sociālistiskās Padomju Republikas patstāvību vienīgi kā padomju neatkarību, uz ciešāko pievienoties Krievijas Sociālistiskai Federatīvai Padomju Republikai un reizē ar viņu arī nākošai Komunistiskai Internacionālei;

c) tanī pašā laikā uzdot Latvijas Komunistiskās partijas Centrālai Komitejai un Latvijas Padomju valdībai norunāt ar KSFPR Strādnieku-zemnieku valdību par vienības veidu, kas lai nodrošinātu Latvijai nepieciešamās politiskās un saimnieciskās organizācijas īpatnības.

*LKP CK PVI PA, 31. f.,
1. apr., 1. l., 20., 21. lpp.;*

LKP 25 gadi.

*Rakstu un materiālu krājums.
M., 1929, 491.—492. lpp.*

*Iespiests pēc grāmatas teksta,
kas salidzināts ar rezolūcijas
oriģinālu*

RIGAS KRIŠANAS UN AUGŠĀMCELSANĀS JAUTĀJUMĀ

Šī gada janvārī pēc Rīgas atsvabināšanas mēs nodrukājām bijušā landmaršala fon Strika slepeno ziņojumu Baltijas troņa pretendentam Meklenburgas hercogam,*

* Ziņojums bija publicēts rakstā «Kas sola vairāk?» avīzes «Cīņa» 1919. g. 9. numurā. Red.

kurā visai interesanta bija tā vieta, kas stāsta par Anglijas priekšstāvja Lokarta zvērestu atriebt latviešu sarkanajiem strēlniekiem. Ne vien par to, ko viņi nodarījuši Lokartam par atlīdzību uz viņa uzpirkšanas mēģinājumu, bet vēl lielākā mērā par to, ka tie ir daļa no Latvijas darba tautas. Un Sarkanā Latvija dur visnepatīkamāk acīs visai rietumu buržuāzijai, jo še Rīgā un Latvijā ir īsts nemiera perēklis. Un te, Rīgā, komunismam ir ne vien piekritēji, bet arī izredzes uz drīzu iekārtošanos. Šinī ziņā ārzemju diplomāti ir redzīgāki nekā mūsu «pašaustie» ministri un viņu «padevīgā opozīcija».

Rīga krita 22. maijā. Ievērojot, ka šī bija tā diena, kad Vācijai bija jādod galīgā atbilde jeb jādabū pagarinājums miera jautājumam, Nauena* jau divas dienas agrāk izplatīja melu ziņas par Rīgas ieņemšanu un Vācija 22. maijā ar jaunatvestiem spēkiem izlauza fronti un ieņēma Rīgu. Bet tanī pat dienā arī dabūja pagarinājumu atbildei uz miera līguma nosacījumiem.

Tā acīmredzot nebija nejaušība, bet īpaša nolīguma auglis. Vācija bija spējīga salauzt mazo sarkano Latviju; Hindenburgs ticēja, ka viņa spējot uzņemties [ciņu] pat ar Antantes kūstošiem pulkiem. Citiem vārdiem, Rīgas krišana bija iekarojums [ar] ieročiem, stratēģisks panākums.

Stratēģiskais iemesls Rīgas krišanai bija vienkāršs *brunota spēka trūkums*. Sarkanās Latvijas bruņotie spēki bija izmētāti pret Igauniju, Lietuvu, Poliju, kas uzbruka Antantes uzdevumā no visām pusēm, kamēr Padomju Krievija bija aizņemta Urālos, Pēterpilī un dienvidos. Igaunijā, Lietuvā un Baltkrievijā revolūcija vēl nebija pietiekoši nogatavojusies, lai turienes strādniecība jau spētu tiešām aktīvi uzstāties kā vara. Kā 1905. gadā no jauna Latvijas nelaimē bija tā, ka viņa tālāk aizsteigusies attīstībā uz priekšu nekā kaimiņi.

Pārspēks izlauza fronti taisni tur, kur bija visciešākie mūsu pulki, kas nule vēl bija gājuši uzbrukumā. Un ne bija uzticamu rezervju, ar ko aizpildīt izlauzto robu. Tas bija pamata iemesls.

Pievienojās klāt tieša nodevība. Tās loma vēl nav pie tiekoši noskaidrota, bet mēs zinām, ka jau martā, tūliņ pēc Jelgavas krišanas, bija mūsu štābā izstrādāts projekts atstāt Rīgu un Latviju apmēram līdz tagadējām

* Nauenas radiostacija. *Red.*

robežām*.²⁰⁷ Projektu atraidīja Padomju valdības priekšstāvju balsis aiz politiskiem iemesliem. Tagad mēs zinām, ka tā bija tikai plāna viena daļa, ka reizē bija izstrādāts plāns atstāt arī Pēterpili. Un plāns bijis acīmredzot sakarā ar vēlāk Pēterpilī atklāto ģenerāļu sazvērestību.²⁰⁸ Nodevību apliecina arī lielais virsnieku pulks, kas pārgāja pretinieku pusē.

Bet, iebildis man pretim, sabruka taču arī kareivju fronte. Vispirms sabrukums ilga tikai dienu — divas. Tālāk atkāpšanās bija *priekšā rakstīta*, uz vecu plānu pamata, aiz stratēģiskiem iemesliem.

Bet bija arī sabrukums, daļa sarkano strēlnieku izklīda nekārtībā, daļa tieši dezertēja. Pa lielākai daļai arī šīnī gadījumā aiz tieši stratēģiskiem iemesliem, aiz panikas, tādēļ ka nebija pašāvības uz saviem spēkiem un nebija ticības saviem karavadoņiem.

Es nenoliedzu, ka piekrīt arī zināma loma nemierībai strēlnieku un arī strādnieku starpā. Vispirms pašā Rīgā nebija agrākās rūpniecības strādniecības, kas evakuēta 1915. gadā. Lauku strādnieks pa kara un okupācijas laiku bija izklīdis vai deklasējies. Nebija cieša cementa, kas lai ar savu apzinību saistītu plašas masas. Mēs to paredzējām, kad apspriedām rūpniecības reevakuāciju uz Rīgu. Tā bija nepieciešama jau aiz revolūcijas vajadzībām, bet tā nebija iespējama jau aiz pārtikas [trūkuma] un frontes tuvuma.

Paliek pāri nemierība masās pret atsevišķiem komisāriem un to rīkojumiem, viņu darbiem un nedarbiem. Mēs to nenoliedzam, un es pats uz visasāko esmu uzstājies pret tiem. *Bet atsevišķi gadījumi*, kaut cik tie pilnīgi nebūtu, *nevar izsaukt vispārējas sekas*, piemēram, nesaprotamo saucienu: Nost komunistus, lai dzīvo boļševiki. Tur ir dzīlāks pamats, un man šķiet, ka tāda parādība ir pilnīgi dabiska, kad notiek *ielākais lūzums visā vēsturē* — *pāreja no stiprākās sabiedriskās iekārtas* (kapitālistiskās) *uz sociālismu*. Atminat, ka bīvlaistie zemnieki gāja lūgt, lai nodod viņus no jauna muižniekiem, jo citādi būšot jā-nomirst badā. Un tagadējos sabrukuma apstākļos tas vēl jo dabiskāk. Tur atsevišķie gadījumi un fakti dod gan materiālu agitācijai, *bet nemierības cēlonis ir meklējams dzīlāk: tai lielajā pārgrozībā, kas atdūrās uz nesagatavotām*

* Domāta frontes līnija pēc atkāpšanās uz Latgali. *Red.*

masām. No bolševikiem gaidīja debesis pilnas ar kliņģe-
riem. Bet ne mēs sludinājām šos kliņģerus. Mūsu pro-
gramma bijusi vienmēr noteikta tai ziņā, ka viņa nav soli-
jusi brīnumus. Un vienmēr ir uzsvērusi, ka sociālistiskā
revolūcija ir strādnieku *pašatsvabināšanās darbs, grūts
darbs.*

Strādnieku šķira maksā vienmēr dārgo skolas naudu ar
sviedriem un asinīm. Patlaban Latvijas darba tauta
klausa jaunu kļauzu. Pārgājis pirmais briesmu šalkonis.
Tas neatnesa jaunas zinātnes, no tā varēja izcelties tikai
jauni saucieni: *Lai dzīvo bolševiki!* Bet patlaban iesācies
jauns kurss ar tematu: *Lai dzīvo komunisms!* Un savādi
tur lektori: Ulmaņi, Valteri, Menderi. Visi viņi runā *pret*
komunismu, bet viņu darbi ved uz komunismu*. Par to,
ka pie bolševikiem bija tomēr labāk, jau runā diezgan at-
klāti. Tagad atliek tikai iekalt vēl galvā lozungu: *Lai
dzīvo komunisms.* Un dzīve stāda noteikti jautājumu, vai
var bez komunisma? Bet atbilde skan noteikti: nevar. Ar
daudzkārtēju atbalsi: nevar, nevar.

Prasiet bezdarbniekam, ko viņam sola un dod tautiskie
un starptautiskie kapitālisti? Viņi sola darbu un maizi,
bet sniedz tikai badu un trūkumu. Prasiet bezzemniekam,
vai daudz jau zemes viņš guvis? Nē, tikai vēl solījumu!
Un kā ar inventāru? Par to vēl nav i domāts, pagaidām
tikai meklējot mērniekus. Priecājieties, zemnieki un bez-
zemnieki, uz jauniem mērnieku laikiem. Pagaidu valdība
jums nevar atnest nekā cita kā tikai jaunus «mērnieku
laikus».

Latvijas atbrīvošanu var, saprotams, izkarot vienīgi
pati Latvijas darba tauta. Tikai viņa pati var izvēlēties
starp kapitālismu un komunismu. Un tanī dienā, kad Lat-
vijā nems pārsvaru lozungs: *lai dzīvo komunisms, kritīs
arī tagadējās buržuāziskās Pagaidu valdības kāršu na-
miņš un kā migla no jūsu acīm izzudīs visi Ulmaņi, Val-
teri, Menderi un viņu pulkveži un «barveži».*

Bet bruņotais spēks? — Krievijas Sociālistiskā Federa-
tīvā *Padomju Republika*, mūsu uzticamā biedrene i bēdu,
i prieku laikā, *nekad nav bijusi stiprāka nekā patlaban.*
Kolčaks ir sakauts pilnīgi un galīgi. Reizē ar to ir radīta
tiesām cieši norūdīta Sarkanā Armija, kas tagad pāriet

* T. i., atmasko buržuāziju, tās līdzskrējējus meņševikus un objek-
tīvi veicina darbaļaužu revolucionarizešanos. *Red.*

pret Deņikinu un dzen to ar drošu roku uz elli kā pa laipu. Agrākā nervozā mētāšanās no vienas frontes uz otru ir pārgājusi. Sarkana Armija tagad *kauj vienu fronti pēc otras*. Sibīrija ir atslēpta, Arhangeļska iztīrās, Pēterpils ir ārpus briesmām, un deņikinieši sāk mukt. Pienāks laiks arī rietumu frontei un jo drīz. Un, kad būs aiztrenkti savienībnieku* igauniskie, lietuviskie un poliskie takšeli un krancīši, tad vienīgi no Latvijas darba tautas pašas atkarāsies saukt no jauna palīgā savus bruņotos darbaļaudis strēlnieku apgērbā un viņu cīņas biedrus ar sarkanarmieša zvaigzni pie cepures. Rīgas augšāmcelšanās nebūs ārēju brīnumu, bet pašas strādnieku šķiras atsvabināšanas darbs.

Paragrāfs

«*Cīņa*», 4. (427.) nr.,
1919. g. 20. oktobri

Iespiests pēc avizes teksta

UZ KRIEVIJAS PADOMJU KONGRĒSU!

3. decembrī, pēc vairāk kā gada, sapulcējas Viskrievijas [VII] Padomju kongress. Piedzīvojumu bagāts gads, kurš Padomju Krievijai nedeva pat iespēju sasaukt, kā noteikts konstitūcijā, jau pēc pusgada kārtējo kongresu. Jo būtu smiekīgi turēties pie «likumīgas formas» laikā, kad pašai lietai draud nopietnas briesmas un kad ikviens cilvēks savā vietā bija nepieciešams. Un pat tagadējā brīdī kongresa sasaukšana ir zināms aprēķins uz nākotni, jo patlaban frontes stāvoklī gan iesācies un gaidāms no pietrs lūzums, bet stāvoklis vēl pietiekoši kritisks.

Atzīsimies atklāti, ka pagājušie gada svētki,** ar kuriem sakrita arī kongress, nāca gaidu un cerību pilni. Vācija bija revolūcijas priekšvakarā. Mēs zinājām un jutām, ka mūsu gada svētkiem ir izšķiroša nozīme rietumu revolūcijā. Un mūsu gaidas piepildījās. Taisni kongresa slēšanas dienā (9. novembrī) norisinājās Berlīnē revolūcijas uzvara, par kuru kongress pats gan nedabūja zināt. Tai sekoja Austrija, vēlāk Ungārija, bezmaz pat Šveice.

Bet tad straujā revolūcijas gaita apstājās. Vācijā uz-

* Antantes valstu (Anglijas, Francijas). *Red.*

** Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas pirmā gadadiena. *Red.*

varēja sociālnodevēji; padomes atdeva savu varu buržuāzijai, atļāva ģenerāliem ar ģenerālsociālistu Noski priekšgalā noorganizēt ciešu baltgvardu armiju «iekšējā miera uzturēšanai». Un tankos un bruņotos automobiļos, kuros patlaban vēl muka ļeku ļekām no angļu — amerikāņu — franču pulkiem, viņi visai drošsirdīgi uzstājās pret vāji vai pavisam neapbrūnotajiem revolucionāriem strādniekiem un demobilizētiem zaldātiem.

Arī Krievijas nomālu revolūcijas krita viena pēc otras: Lietuvā, Latvijā, Ukrainā. Gan vācu, gan krievu balto bandas, gan uzpirkti nacionālisti no Igaunijas, Polijas, Somijas gāja jaunās kaujās pret Padomju republikām un nopietni apdraudēja pašu Krievijas sirdi. Kādreiz mazticīgo starpā izlauzās iz krūtīm nopūtas, ka nesagaidīsim vairs otros gada svētkus. Un Rīgas latviešu un Jelgavas vācu kafijas mammiņas savās avīzēs jau pauða baumas, ka «Ļeņins gribējis arestēt Trocki, bet Trockis arestējis Ļeninu». (Nesmejieties, tā rakstīts melns uz balta!) . . .

Atkal un atkal jāatkārto: revolūcijai vajag pacietības. Tie kļūdījās, kas mērija revolūcijas gaitu stundām un dieņām. Es neatkārtošu to aizrādījumu, ka ārzemēs revolūcija pieaug un ka nav «izslēgta iespējamība», ka novembris vēl panāk to, ko oktobris nokavējis. Mazākais, mūsu frontēs uz kongresa dienu gaidāms lūzums, un pat kongress nebūs mazāk apmeklēts par pagājušo.

Soreiz uzmetās priekš mums viens svarīgs jautājums: *Padomju Latvijas piedalīšanās Krievijas vēlēšanās*. Kā zināms, mēs vēl neesam oficiāli «slēguši līgumu» un parakstījuši lēmumu par galigu un pilnigu ieiešanu Viskrievijas federācijā. *Bet tas nav iemesls atturēties no vēlēšanām*. Es, vēl Rīgā būdams, aprādīju, ka Padomju iekārta pilnīgi atšķiras no buržuāziskās valsts iekārtas, ka Padomju valstis nekad nav viena pret otru ārزمes.* Un man i nekad galvā nav ienākusi doma, ka mēs *varētu iztrūkt uz Viskrievijas kongresu*. Tās, saprotams, ir manas personīgas domas, un valdības lēmuma vēl nav bijis. Es šīs savas domas izsaku valsirdīgi, pat nerunājis ne ar vienu no krievu biedriem: man viņas tik ļoti izliekas pašas par sevi saprotamas. Mums, piefrontiniekiem, būs jāpietur laikam gan pie atsevišķiem vēlēšanu noteikumiem jeb jāvēl tieši no apriņķiem pēc Krievijas normām.

* Stučka P. Par Padomju varu Latvijā, 133. lpp. Red.

Un kongresā mūsu mazā grupiņa ieradīsies līdzī ielājām grupām no Tālajiem Austrumiem, vienādi silti apsveicināta no pārējiem biedriem. Un jo sevišķi mūs tuvina nopietnās asījainās cīņas, kurās mūsu brāļi strēlnieki lej bagātīgi asinis vispārējās revolūcijas uzvarai. Tas mazais skaitiņš miera laužu Padomju Latvijā nepaliks viņiem pakal. Un, ja uz kongresu spētu ierasties kāds no to padomju priekštāvjiem, kuras tur aiz mākslīgi celtām robežām *dzīvi apakš zemes kvēlo*, tad sajūsma kongresā par to būtu vēl jo lielāka.

Krievijas VII Padomju kongresam jābūt lūzuma kongresam uz galīgu uzvaru kā Krievijā, tā pārējā Eiropā. Uz redzēšanos kongresā.

25. oktobrī 1919.

P. Stučka

«*Cīņas Biedrs*», 10. nr.,
1919. g. 1. novembrī

Iespiests pēc avizes teksta

DEMOKRĀTISKĀ UN KOMUNISTISKĀ REVOLŪCIJA

(27. februārī/12. martā — 25. oktobrī/7. novembrī 1917. g.)

*«Proletariātam jānoved līdz galam demokrātiskais apvērsums, pievienojot sev zemniecības masu, lai ar spēku salauztu patvaldības pretošanos un paralizētu buržuāzijas svārstīšanos. Proletariātam jāveic sociālistiskais apvērsums, pievienojot sev iedzīvotāju pusproletārisko elementu masu, lai ar spēku salauztu buržuāzijas pretošanos un paralizētu zemniecības un sīkburžuāzijas svārstīšanos.»**
Tā rakstīja b. Ķeņins, bet kad? Mēs varētu domāt, ka tanī starpā starp februāri un oktobri 1917. gadā. Nē! Jūlijā 1905. gadā. Mēs atminamies labi strīdu arī Krievijas literatūrā, kurā buržujiskie elementi (Bulgakovs, Strūve u. c.) aizstāvēja domas, ka socioloģijā, tas ir, sabiedriskajā zinātnē, jeb, vienkāršāk izteicoties, zīmējoties uz revolūcijām un vispār sabiedriskām pārmaiņām, jebkura paregošana esot neiespējama. Jau 1905. un tad 1917. gads atspēkoja spīdoši šīs buržuāzijas zinātnes domas. Atminiet tos vārdus, ko pirms Krievijas sociāldemokrātijas priekšstāvis ārzemēs G. Pļehanovs izteica par Krieviju vairāk kā 20 gadus atpakaļ Parīzē: «Krievijā revolūcija būs strādnieku šķiras darbs, jeb tās nemaz nebūs!»** Bet, ja te varēja spēlēt lomu vienkārši atjautība, kas starp daudz jaukiem izteikumiem veidojusi arī šo, un ne sīka Krievijas dzīves analīze, tad b. Ķeņina «revolūcijas programma» ir dibināta uz Krievijas saimnieciskās attīstības un šķiru cīņas pamatīgām studijām un dara mums

* Citāts no V. I. Ķeņina darba «Sociāldemokrātijas divas taktikas demokrātiskā revolūcijā». *Ķeņins V. I. Raksti*, 9. sēj., 74. un 77. lpp. *Red.*

** G. Pļehanovs tā teica II Internacionāles dibināšanas kongresā 1889. g. *Red.*

saprota mu, ja ekspansīvie (plašjūtīgie) franči, pat pētnieki būdami, nesauc Ļeņinu citādi kā par ģeniālu vadoni. Tagad jubilejas momentā mēs atminamies arī šos b. Ļeņina nopelnus vēstures priekšā, bet mēs iesākām ar augšminēto citātu citā nolūkā: lai pierādītu plašajām lasītāju masām, ka mūsu Oktobra revolūcija nav no gaisa grābta, bet ir dziļi pārdomāta visā ilgajā Krievijas attīstības vēsturē. Un mēs varam ar lielāku drosmi pacelt ieroci uz pēdējo cīņu, ja zinām, *ka aiz mums stāv vēsture un viņas likumi. Šīni pārliecībā mēs uzvarēsim drošāk un ātrāk.*

I

Demokrātiskā revolūcija

Man dzīvi atminas tie strīdi pēc 1905. gada, kuros mēs aizstāvējām domas, ka revolūcija nav vēl izbeigusies, bet tikai uznācis atplūdu, kontrrevolūcijas laikmets, kamēr mūsu pretinieki, piemēram, meņševiki, sludināja, ka revolūcija ir galīgi apspiesta un izbeigusies «atkal reiz» ar vienu boļševiku «klūdu». Sevišķi noteikti tā izteicās tas pats Pļehanovs, kurš, zīmējoties uz Maskavas sacelšanos, izteica bēdīgi slavenos vārdus: «Nevajadzēja ķerties pie ieročiem.»* Vēsture deva taisnību mums un pat pārāk neticami krasā, noteiktā veidā. Ja kāds būtu aizmidzis decembra dienās 1905. gadā, kad boļševistiskos revolucionārās sacelšanās vadoņus** jau apcietināja, kamēr karaspēks palika mierīgi kazarmās un nelauzās palīgā boļševikiem, un atmodies 27. februārī 1917. gadā, kad Pēterpilī karaspēks plūda uz ielām un gāza patvaldību tanī brīdī, kad gandrīz visi boļševiku vadoņi sēdēja cietumos (jeb maldījās ārzemju trimdā un Sibīrijas tundrās), viņam izliktos pēc šo faktu sakrišanas, ka viņš gulējis tikai vienu nakti. Tik matemātiski punktīgi 1917. gada revolūcija turpinājās no tās vietas, kur tā bija apstājusies 1905. gadā. Saprotams, ka būtu liela kļūda skatīties tik mehāniski uz

* Šī frāze Pļehanova mutē, kā arī visa viņa politika pēdējos gados liecina tik gaiši par viņa «isprātību», ka tiešām dod mums pamatu viņa augšminēto pareģojumu pierakstīt vienīgi uz viņa atjaunības rēķina, ja mēs nepieņemam, ka gadi un slimība vājinājusi viņa gara spēkus.

** Maskavas strādnieku sacelšanās vadītājus. *Red.*

«kontrrevolūcijas nakti» no 1905. līdz 1917. gadam. Šī naks ir patiesi naks visištākā nozīmē, naks ar lietuvēnisku īstenību sapņu vietā. 1906. gada soda ekspedīcijas un gara reakcija, kura atdala visus šaubīgos elementus iz kreisās sociāldemokrātijas — mazticīgos arī sociālistu pusē, kas tur izcieš to pašu trūdēšanas procesu kā II Internacionāle ārzemēs, kamēr galīgi garīgi sabrūk 1914. gadā, un tad 1914. gadā iesākušās pasaules kara briesmas utt. Nav vietas te strīdam, vai kara neizcelšanās gadījumā tā vai tā nebūtu norisinājusies revolūcija Krievijā, mēs, kā zināms, pierādām, ka 1914. g. vasarā Krievija bija revolūcijas priekšvakarā un apzinīgi vai neapzinīgi pasaules karš bija šīs revolūcijas apturētājs — uz laiku, zināms. Es nezinu, vai šīnī ziņā mēs kādreiz diplomātiskā sarakstīšanā atradisim tiešus pierādījumus, jo par tādām lietām gan sačukstējās, bet neuzdrošinājās sarakstīties visslepenākā diplomātija. Fakts ir tas, ka karš gan sagrāva pārāk lielā mērā visu saimniecisko dzīvi kapitālistiskajā sabiedrībā, ka, pēc oportūnistu domām, «nav pat vairs pasaule ko socializēt», bet reizē arī viņš ļoti paātrināja rūpniecības iekšējo attīstību, un ka pa visu laiku no 1905. līdz 1914. gadam Krievijā sadališanās šķirās gāja milzu soļiem uz priekšu. Garā «kontrrevolūcijas naks» nepagāja bez rezultāta.

Tikai nemot vērā tiešo sakaru ar 1905. gada revolūciju, mums klūst saprotama *tik ātra un īsa demokrātiskā revolūcija*. Pēterpilī tā vilkās nedaudz stundas, citur gan mazliet ilgāk, bet arī tomēr dienas un ne mēnešus vai gadus. Tā bija demokrātiska uzvara — 27./28. martā, kamēr visa vara bija strādnieku un zaldātu deputātu padomes rokās. Bet īsa kontrrevolūcija (pašā padomē) noveda pie *pilsoniskās* valsts varas* ar stipru muižniecības piedalīšanos. Gribētos te salīdzināt ar Prūsijas buržujisko varu, kuru tomēr faktiski izpildīja junkurība. Mūsu *pirmo Pagaidvaldību* raksturoja ne vien Miļukova un kadetu idejiskais pārsvars, bet arī kņ. Ľvova, šī muižniecīski liberālā zemstnieku vadona, priekšsēde ministrija un reakcionārā pilsētnieka Gučkova kara ministra loma.

Karš bija radījis stipru organizāciju, tā saucamo apvienoto zemstnieku un pilsētu apvienību** kara apgādāša-

* — buržuāziskās. *Red.*

** Sk. 61. un 69. piezīmi. *Red.*

nas nolūkam, stipru un pietiekoši reakcionāru organizāciju ar ļoti lielu un samaitātu apetīti (ēstgribu). Kņ. Lvovs un Gučkoks bija tās priekšgalā, un tāda organizācija bija tiešām spējīga sagrābt revolūciju savās rokās, jo tā bija vienīgā Viskrievijas organizācija, ja neskaitām stipri sagrauto kreiso sociāldemokrātiju*. Tātad uz politiskās skatuves bija tikai 2 organizācijas, patvaldības sistēmai sabrūkot, — kreisā sociāldemokrātija un muižnieciski liberālā (jeb pat ne liberālā, bet vienkārši veikaliskā, jo no liberālās buržuāzijas tā bija pārņemusi tikai vienu mācību — «enrichessez vous»** jeb «rauj, kur var»). Ar vienu spalvas vilcienu visi vietējie gubernatori tika atcelti un to vietas ieņēma zemstu priekšsēdētāji un pilsētu galvas, tiesīs atbildīgās vietas ieņēma zemstniekiem tuvu stāvošā zvērinātu advokātu organizācija. Nevienas buržuāziskās revolūcijas rīcībā nav bijis tik pilnīga, visu valsti pārklājoša organizācijas tīkla kā šis jaunās varas aparāts.

Bet tas tā viss bija tikai uz papīra. Patiesībā 1905. gads *stāvēja kā ēna aiz 1917. gada* un atgādināja dzīvajiem mirušos. Pirmkārt, 1905. gadā jau bija noteikti sprausts augšā citētais lozungs apvienot ar strādniecību *visu zemniecību* pret muižniecību. Pirmajā bolševiku uzsaukumā*** bija gaiši sacīts, ka *zeme jāatņem tūliņ* muižniecībai, ne nogaidot Satversmes sapulces. Un, otrkārt, 1905. gada strādnieku padomes 1917. gadā bija kļuvušas jau par pilnīgām varas iestādēm, jo tanis iegāja arī zaldātu deputāti. Saprotams, ka šis varas iestādes negribēja iz rokām izlaist patieso varu, un tā vilkās mēneši, kuros dažādu virzienu nodevīgie sociālisti**** izlietoja nemitīgas pūles, lai izkrāptu iz padomju rokām šo varu un to nodotu pilnīgi buržuāzijai. Jo tādā momentā «dubultvara», kāda te pastāvēja paralēli (blakus viena otrai), bija tiešām vislieklākā nelaimē.

Ir jau maz izdevīgs uzdevums minēt, kas būtu bijis, ja šis vai tas nebūtu bijis. Tomēr jubilejas momentā ir to der atmiinīties. Es te domāju jautājumu, kas būtu bijis, ja strādniecība, t. i., deputātu padome Pēterpilī, apvienodamās ar zemniecību (še vispirms kā zaldātu deputātiem),

* Domāta bolševiku partija. *Red.*

** Kļūstiet bagāti. *Red.*

*** KSDSP CK manifestā «Visiem Krievijas pilsoņiem», ko izdeva 1917. g. 27. februāri. *Red.*

**** T. i., eseri un meņševiki. *Red.*

būtu saņēmusi *vienīgā* visu valsts varu, tas ir, diktatūru savās rokās, nepielaižot ne uz acumirkli buržuāzijas blakus varu. Un ja viņa tālāk būtu tūliņ oficiāli pasludinājusi no padomēm kā no *valdības varas* to miera priekšlikumu, ko viņa izlaida vairāk kā 8 mēnešus vēlāk. Man sacīs, ka toreiz «miera lozungs» noveda pie pogromiem*. Jā, kad? Tikai pēc, kaut dažas dienas ilgušas, stipras kontrrevolūcijas aģitācijas. 28. februārī un 1.—2. martā (pēc vecā stila) miera ilgas bija lielas, bet *glēvie* revolūcijas vadoni *neuzdrošinājās* tās celt klajā. Es atminu kā šodien 2. marta sēdi, kurā 400 cilvēku, strādnieku [un] zaldātu deputātu, kā kūtiņā, pirts temperatūrā, es domāju, *tīši saspiesti*, no 8 rītā (vispirms vienīgi zaldātu un tad pēc 12 dienā kopā ar strādnieku deputātiem) apsprieda Krievijas pirmo «konstitūciju»²⁰⁹. Toreiz es pats dzirdēju no viena otra zaldātu deputāta: «Bet kas ar mieru?» To neviens neieminējās: šīs dienas priekšgalā bija stipri provokatoriski izklausošais (Rīgas 1905. g.) Maksims**, noteikts šovinists. Neviens nepacēla, neuzdrošinājās pacelt jautājumu, un visi atvieglināti uzelpoja un noplaukšķināja, kad kāds nolasīja tieši provokatorisku telegrammu par Vilhelma nokaušanu un revolūciju Berlīnē. Tā pirmās dienās revolūcija no jauna *ņema vienu toni par zemu*, un man atminas Mēringa vārdi, ka tai revolūcijai arvien vislabākās izredzes, kura sprauž sev vistālākos mērķus. Toreiz sabrukums vēl nebija ne armijā, nedz ārpus tās tik liels kā oktobrī, kad patiesi pienācās varu saņemt strādnieku deputātu padomēm ...

Bet nav laika kavēties pie jautājumiem par to, kas būtu bijis, ja šīs ūtas nebūtu bijis. Krievijas Februāra revolūciju raksturo acumirklīgā vecās patvaldības sabrukšana un galīga sabrukšana. *No* monarhijas putas tiešu briesmu vairs nav draudējis līdz tam brīdim, kad, un tik tālu, cik tālu, ar monarhiju noslēdza mieru un draudzību buržuāzija ar kadetiem priekšgalā. Demokrātiskā revolūcija bija izkarota uz vietas. Gan, kā jau es aizrādīju, pēc Prūsijas tipa, ar stipru muižniecības svaru valdības aparātā, bet ar neatgriežamu patvaldības krišanu. Atklājās ceļš uz nākošo etapu, uz cīņu starp proletariātu un buržuāziju pēc sociālisma. Revolūcija vienu pēc otras izbīdīja sociālisma

* Grautiņiem. *Red.*

** Meņševiks S. Kļevanskis. *Red.*

problēmas, un rezultātā ik divus mēnešus ministru maiņas, dažu buržuāzijas priekšstāvju valstsīdīga atzišanās, ka viņi nevar palikt valdībā, kurai revolūcija uzliek sociālistiskus uzdevumus, kas viņu šķiras uzskatiem un interesēm tieši pretēji.

Revolūciju salīdzina ar jūras bangām, kur viena banga pēc otras paceļas augstāk un plūst pār galvu nedrošam kuģiniekam. Kam bija izdevība novērot tuvāk to, kas norisinājās, tas redz arī citu procesu: nemitīgi augošu nodevības ciklu, kur pirmajā vakarā sagrābj varu Izpildu Komitejā pilnīgi nejauši ļoti mērenie elementi,* kamēr masas ir daudz kreisākas, tālāk visiem līdzekļiem aizkavē Pēterpils deputātu pārvēlēšanu, lai neizlaistu grožus no rokām, kad tas tomēr nav aizkavējams, ievelk provinci un īpaši par revolūciju maz zinātāju karaspēku, lai tas saistāda mērenu un pat kontrrevolucionāru [Padomju] CIK; kad arī tas vairs nelīdz, sarīko lielāko provokāciju vēsturē — jūlija uzbrukumu boļševikiem,** un, kad boļševiki no jauna paceļas, — tiecas atņemt varu CIK un to nodot kaut kādai demokrātiskai apspriedei un priekšparlamentam,²¹⁰ un, kad beigās arī to izjauc boļševiku revolucionārā aiziešana, pretojas CIK sasaukšanai un tīko tieši ar varu apspiest proletārisko revolūciju, ko izdodas novērst vienīgi 25. oktobra bruņotai sacelšanai, atbalstoties uz drošu Padomju kongresa vairākumu. Tā ir tiešām vesela nodevības jūra no mūsu sociālistu nodevēju puses, kura tagad savus viļņus tālāk met vispasaules apmēros ...

Kamēr vēl valdībā sēdēja kņ. Ľovvs kā iekšlietu ministrs un arī viņa pēcnāči (esers Avksentjevs un menševiks Cereteli) turpināja viņa politiku ar bruņotu spēku pret zemnieku sacelšanām, ap boļševikiem pulcējās tiešām visa zemniecība. Bet jau aprīlī un maijā no Krievijas sādžām sāka parādīties ziņas par plaisām zemniecībā. Un, kad kāds toreizējo «Izvestiju» rakstnieks, šos faktus paziņodams, ļoti raudulīgā balsī izteicās pret tiem, man gadījās atbildēt «Pravdā»,^{***} ka *ne raudāt, bet priečāties par to vajag, jo tas nozīmēja revolūcijas otrā cēliena tuvoša-*

* Sk. 151. piezīmi. *Red.*

** Domāta Petrogradas darbaļaužu mierīgās demonstrācijas apšaušana 1917. g. 3. jūlijā un kontrrevolucionārais terors pēc jūlija politiskās krīzes. *Red.*

*** Rakstā «Zemniecība un šķiru cīņa» avīzes «Pravda» 1917. g. 72. nr.ā. *Stučka P.* Cīņā par Oktobri, 54.—58. lpp. *Red.*

nos. Jo, tiklīdz demokrātiskā revolūcija izcīnīta līdz galam, «proletariātam jāveic sociālistiskais apvērsums, pievienojot sev iedzīvotāju pusproletārisko elementu masu, lai ar spēku salauztu buržuāzijas pretošanos un paralizētu zemniecības un sīkburžuāzijas svārstīšanos».

II

Komunistiskā revolūcija

«Pašreizējā momenta savdabība Krievijā ir *pāreja* no revolūcijas pirmā posma, kas proletariāta nepietiekamās apzinības un nepietiekamās organizētības dēļ devis varu buržuāzijai, — *uz tās otro posmu*, kam būs jānodod vara proletariāta un zemniecības trūcīgo slāņu rokas.»* (Biedra Ļeņina tēzes 4./17. aprīļa dienā 1917. gadā)

Atskatoties atpakaļ uz visu Krievijas revolūcijas gaitu, es neatminu ārīgi spožāku ainu kā b. Ļeņina iebraukšanu Pēterpili (3./16. aprīļa nakti). No vilciena Somijas dzelzceļa stacijā viņu «špalierī» gaidīja 3000 Kronštates matroži, kas, kaut gan tikai pēc pusdienas zināt dabūjuši par savu dārgā vadoņa atbraukšanu, ledum pa Nevu ejot, bija atsteigušies viņu godam sagaidīt. Uz ielas tumšajā naktī milzīgs strādnieku un zaldātu pulks, to starpā 2 bruņoti automobiļi. Un visu šo īaužu jūru burvīgi apgaismo kara reflektors, kura gaismā, uz bruņota automobiļa stāvot, tur pirmo runu Krievijā pēc 10 gadu emigrācijas b. Ļeņins. Spožāk nav ievadījusies uz pirmā soļa neviena revolūcija: nakti no 3. uz 4. aprīli es matemātiski skaitu par Krievijas *proletāriskās revolūcijas ievadu*, jo šinī naktī pirmo reizi b. Ļeņins pasludināja to, ko viņš otrā dienā klajī ielika savās tēzes, daudzķārt vēsturiskākās nekā pazīstamās Lutera tēzes, ko tas piesita taisni 400 g. agrāk pie Vitenbergas baznīcas durvīm.

Otrā dienā, kad b. Ļeņins divreiz (pirmoreiz savā frakcijā, otrreiz apvienotā bolševiku un meņševiku sēdē ar lielu meņševiku pārsvaru) nolasīja savas tēzes, tās, kā kādreiz kīmiskas skābes, atšķīra nost visus nekomunistiskos elementus un ne vien komunistu, bet arī plašo revolucionāru masu starpā atklāja acis visiem uz to, kas ir.

* Ļeņins V. I. Raksti, 24. sēj., 4. lpp. Red.

Kad viņš še no katedras pasludināja, ka padomes ir tas pats kā Parīzes Komūna, mums visiem kā zviņi no acīm nokrita. Līdz tam mēs paši bijām padomēs, mēs paši jau prasījām visu varu padomēm, bet, kā kādreiz tā saucamās «režģu bildēs» (Wexierbilder), kur apslēpti uzzīmēts suns vai zakis utt. un pietiek tikai to aizrādīt, lai mēs brīnitos, kamdēl to agrāk nepamanījām, tāpat ar padomēm — Komūnām. Biedrs Ļeņins varbūt pirmā dienā par maz uzsvēra Ļvova — agrāriešu dalību valdībā (to viņš jo drīzi izlaboja), bet robežu akmens bija likts: *iesākās proletāriskā revolūcija*.

Es nekavēšos pie pirmajiem proletāriskās revolūcijas soļiem. Arī še, tāpat kā februārī, bija moments (jūnijā), kad varēja sagrābt varu, bet to nedarīja.²¹¹ Tad nāca lielā jūlija reakcija, bet tai sekoja «Korņilova dienas», kas galīgi apvienoja masas ap no jauna uz augšu ejošiem boļševikiem. Pēc tam diezgan vieglā varas sagrābšana oktobrī Pēterpilī, smagās cīņas Maskavā. Seko Brestas miera sarunas, kas savīļo pirmo reizi plašas proletariāta masas Vīnē un Berlinē, kā arī vispār Vācijā. Vienu acumirkli sadrebas turienes buržuāzija, bet sociālnodevība to no jauna izglābj, un Bresta izbeidzas ar kauninošu imperiālistisku mieru. Saceļas vētras pašu starpā, bet b. Ļeņins stāv droši pie sava revolūcijas kuļa stūres: «Mēs esam piespiesti parakstīt mieru, lai gūtu kaut pussstundu atpūtas. Bet Brestas mieru saplēsīs revolūcijas gaita Eiropā...» Un pareģim bija taisnība, Brestas miers jau sen krāsnī.

Mēs redzam, ka proletāriskā revolūcija ne tik ātri uzvarēja kā demokrātiskā Februāra revolūcija, jo pirmajai aiz muguras bija 12 gadu revolūcijas kurmja darbs apakšzemes. Bet viņas uzvara norisinājās āreji ļoti līdzīgi Ļvova-Gučkova uzvarai. Padomes pa visu Krieviju bija komunistu boļševiku rokās, un pietika atkal *pāris rindiņu gara kongresa dekrēta*: «Visa vara no šī briža pieder padomēm. Pagaidu valdības komisāri tiek atstādināti. Padomju priekšsēdētāji sazinās tieši ar Revolucionāro Valdību».* Pie Ļvova — notika gan tikai personu maiņa,

* Citēts Viskrievijas II Strādnieku un kareivju deputātu padomju kongresa paziņojums «Visām guberņu un apriņķu strādnieku, kareivju un zemnieku deputātu padomēm». *Red.*

viens muižnieks nāca otra vietā vai ierēdnis izbīdīja no vietas ierēdni un vairāk nekā. Padomju vara *izspieda* ierēdniecību vispār. Bija panākts tas pats, kas Komūnā Parīzē un ko Markss sludināja par proletariāta diktatūras kodolu.

Bija salauzti vecā režīma atbalsti: pastāvīgais kara-spēks, policija, tiesa, ierēdniecība, drīzi arī garīdzniecība un buržuāziskā prese. Gan karaspēks bija vajadzīgs, bet vecā armija nebija vairs derīga, tā, kaut arī pārgājusi savā visumā revolūcijas pusē, galīgi sabruka. Bija jāceļ no jauna, un *latviešu strēlnieku pulki pirmie* un pilnā sa-stāvā pārgāja Strādnieku un Zemnieku Valdības jaundibināmajā Sociālistiskajā jeb Sarkano Armijā. [Par] Šo Sarkano Armiju, cik to arī grūti bija celt un tālāk organizēt, viņas vēsture un Latviešu strēlnieku pulki ar pilnīgu tie-sību varēs sacīt: minot labākos proletāriskās revolūcijas cīnītāju vārdus, tiks minēts arī mūsu vārds.

Kamēr policijas ziņā buržuāziskā valdība grozīja tikai 3 burtus, pārsaucot policiju par miliciju, še, kā arī tiesas un vispār ierēdniecības ziņā proletāriskā revolūcija tiecās pēc pilnīgas to iznīcināšanas: ierēdu vietā visur padomes un strādniecības plaša piedalīšanās, tāpat arī *policijas vietā*. Mūsu tieksmes bija taisni pretējas Vācijas padomju vadītājiem, kuri aprobežojās ar to, ka atstāja visu ierēdniecību bez viena izņēmuma savās vietās, pieliekot ikvie-nam ierēdnim tikai pa 2 komisāriem, vienu šeide-manieti un vienu neatkarīgo sociāldemokrātu, un ikvienam policis-tam pa 2 kareivjiem uz «postu»*, novedot ar to pašu komisāru sistēmu, cik tā jau vispār nebūtu nepilnīga, līdz smieklībai.

Mēs ļoti radikāli iesākām cīņu pret [veco] *ierēdniecību* un ar visu varu centāmies to izskaust, liekot viņas vietā padomes. Mums nāca pat palīgā ierēdniecība ar savu slaveno streiku**, un tomēr mums ir ne vien veca, bet pat jauna ierēdniecība, daudzskaitlīgāka un ne labāka kā ag-rāk. Te atzīmējas vislabāk zemais attīstības līmenis un strādniecības nepierašana pie organizācijām Krievijā. Te vajadzēs vēl nopietnas iekšējas «revolūcijas», kamēr sa-lauzīs jauno birokrātiju, pārveidojot valdišanas aparātu

* — postenī. *Red.*

** T. i., atteikšanos kalpot padomju varai. *Red.*

iz *valdišanas par personām valdišanā par lietām*, tas ir, vienkāršā darbā, ko dara jebkura darba, jebkuras darbinīcas vadība.

Radikāli mēs iesākām arī savu cīņu pret *garīdzniecību*. Un jāteic, ka no šīs cīņas baidījās ļoti daudzi pat iz komunistiem. Veco teikumu par to, ka «religija ir privātlieta», jo daudzi no mūsējiem bija mantojuši iz Erfurtes programmas. Bez tam lielais skaits ticīgo un zemais kultūras līmenis deva tiesības uz zināmu atturību. Pagāja vairāk kā 2 mēneši, kamēr ([1918. g.] 23. janvārī) iznāca dekrēts par baznīcas atdalīšanu no valsts un skolas atdalīšanu no baznīcas. Tikai 10. jūlija konstitūcijā* tika oficiāli ievesta tiesība uz *pretrelīgisku propagandu*, tas ir, *pilnīga neticības brīvība*, kā to vajadzēja stādīt no paša pirmā soļa. Nav vārdam vietas, arī pirmais dekrēts bija radikāls, un neticības brīvība faktiski bija nodrošināta uz pilnīgāko. Un kas tas negaidītākais? Nekādas sacelšanās vai atklātas pretestības no ticīgo puses! Tā saucamie «krusta gājieni» iz bīstamām politiskām demonstrācijām pārvērtās par vecenīšu un bērnu pastaigāšanām, piedaloties nelielam skaitam liekulīgas intelīgences. Saprotams, ka tur vēl ļoti liels darbs priekšā, noskaidrošanas darbs cilvēku prātos.

Jo iz galvas jāizskauž ne vien reliģijas ģifts, bet arī tās nezāles, ko sējusi tur buržuāziskā *prese* gadu desmitos. Šī pērkamā prese, par kuru skan paruna, ka «melo kā avīze». Revolūcija aizliedza buržuāzisko presi un darīja pareizi. Mēs redzam t. s. «preses brīvības» augļus vislabāk Vācijā, kur buržuāzijas prese kā melu un tumsības avots sasniedzis visaugstāko pakāpi. Tanī pat laikā — revolūcijas laikmetā — [Vācijā] nav komunistu preses! Tā saprot liekulīgā buržuāzija savu brīvību.

Bet, saprotams, visas pūles būtu veltas un revolūcijai būtu jākrīt, ja viņai trūktu *saimnieciskā pamata*. Pasludināt padomju varu, tas ir, proletariāta diktatūru, un tanī pat laikā atstāt kapitālismam pilnīgu brīvību, tas ir, buržuāzijas diktatūru [ekonomikā], ir nesavienojama pretruna. Tā būtu demokrātija vārdos un verdzība darbos. Nav iespējama kapitālisma *saimnieciskā diktatūra* bez kapitā-

* T. i., Viskrievijas V Padomju kongresā pieņemtajā KSFPR Konstitūcijā. *Red.*

listu šķiras, t. i., buržuāzijas politiskās varas. *Nav iespējama demokrātija bez sociālisma jeb, pareizāk, bez komunisma.* Tie ir pilnīgi logiski slēdzieni, kurus ik uz soļa par patiesiem pierāda praktiskā dzīve.

Un tagad 2 gadus ilgstošā cīņa gaiši liecina, cik cieši saistīta politiskā un saimnieciskā cīņa dēļ komunisma, dēļ proletāriskās revolūcijas uzvaras. Kā saimnieciskās cīņas uzvara nevar aprobežoties ar vienas zemes pāreju uz komunismu, bet uz to jāpāriet starptautiskos apmēros, tā arī pati šīs cīņas izkarošana patlaban jau norisinās starptautiskos apmēros. *Ja Krievijas revolūcija cīnās pēc komunisma visā pasaule (jeb vismaz Eiropā), tad visas pasaules imperiālisti traucas pret komunismu, kaut arī vienā Krievijā.* Zina arī visas pasaules kapitālisti, ka komunisms ar vienu Krieviju vien aprobežoties nevar.

Tā šķiru cīņa ieročiem rokās, kuru mēs tagad saucam par pilsoņu karu*, jau sen ir izplūdusi pāri par Krievijas robežām, un uz frontēm visplašākajā nozīmē cīnās jau vispasaules karapulki, dalīti pēc šķirām — baltajos un sarkanos. Un šī dalīšana met vilņus arī tālāk pārējās kapitālistiskajās zemēs, kur proletariāts, ja arī nespēj vai neuzdrošinās tieši pacelt sacelšanās karogu, tomēr jau sāk aizturēt savas valdības, mazākais, no piedalīšanās ar dzīvu spēku pret Krievijas Sarkano Armiju. Saprotams, vēl arī pret mums nāk ne vien buržuāzijas dēliņi, dažādi oficieri un studentu pulki, bet arī paši apmuļkotie strādnieki un zemnieki, kas tur pretinieku pusē ar varu vai ar viltu samobilizēti, tomēr taisni kapitālistisko zemju dzīvā spēka tur nav. Viņiem palīdz gan dažādo nacionālo [buržuāzisko] mazvalstiņu spēki, kuriem uz štikiem uzsprauž solījumu apstiprināt viņu republičiņu patstāvību un kuri nu, no Antantes kviešiem pabaroti un no viņu vecajām kara noliktavām apbrunoti un apgērbti, tiecas pakaļ šim solījumam kā suns pakaļ desai. Bet viņiem palīdz galu galā aplinkus arī to pašu kapitālistisko zemju proletariāti, kuri taču ar savu darbu baro un bruņo Krievijas revolūcijas pretiniekus. Un šīnī ziņā ārzemju proletariāts nes smagu atbildību pasaules revolūcijas priekšā par savu vilcināšanos.

* «Pilsōņu karš» ir plašāks jēdziens nekā «šķiru cīņa ar ieročiem», jo ikviens šķiru cīņa ar ieročiem top gan par pilsōņu karu, bet ne otrādi.

Patlaban tuvojas jubilejas dienas. Šī gada 1. Maija svētkus svinot, es jau izteicos, ka tie vēl nav miera, bet pilsoņu kara svētki.* Tas pats sakāms par revolūcijas jubilejas svētkiem šogad: tie ir nopietnu, varbūt izšķirošu cīņu svētki. Pirmā gada svētki atnesa revolūciju Vācijā, bet visai nepilnīgu, kurā proletariāts pirmajā dienā atdeva visu savu uzvaru buržuāzijai. Ko atnesīs otrie gada svētki? Vai tiešām tikai cīņas uz tām pašām Krievijas frontēm un uzvaras austrumu virzienā**? Jeb tām pievienosies Itālija-Francija un Vācija-Austrija?

Mēs uz dienu to nevarām pareģot. Pārāk ilgi Vācijas proletariāts deva organizēties savai kontrrevolūcijai. Pa šo gadu gan var būt izaugusi viņa iekšējā organizācija, vairojušies viņa piedzīvojumi un cenšanās pēc uzvaras, bet viņa rokās ir mazāk bruņota spēka nekā gadu agrāk. Ieroču ziņā labākā stāvoklī ir strādnieku šķira Itālijā un Francijā, kur armijas ir vēl mazāk demobilizētas, tātad strādnieku šķira nav bez ieročiem. Tikai še mums jārēķinās ar to, ka šīs armijas ir tomēr uzvarējušas un, ja viņas arī milzīgs procents nemieriņieku un revolucionāru, tad tomēr nav tik pilnīga sabrukuma, kā Krievijā bija pēc Brestas un Vācijā pēc [1918. g.] Ostendes pamiera, tas ir, pagājušajā oktobra mēnesī.

Cik stipri arī ienaidnieks neapdraudētu Padomju Krievijas ārējās robežas, atcērtot no tās vienu gabalu pēc otra, iekšēji *padomju vara stāv ciešāk nekā jebkad*. Zemniecības pusproletāriskā daļa pamazām uzvar uz laukiem, ne tanī ziņā, ka tā iznīcinātu vidējo zemniecību, bet gan tanī ziņā, ka arī *vidējās zemniecības starpā rodas galvās tus lūzums, kas izšķir revolūcijas likteni*. Jo vēsturi galu galā dara cilvēki, un šīnī nolūkā vajag tā lūzuma cilvēku galvās, uz kura mēs būvējam savu Šarkano Armiju, cik tā rekrutējas iz zemniecības. Tā dezertieru atgriešanās masām uz armiju bija tikai viena maza pazīme no šī lūzuma.

Manā priekšā patlaban telegramma no mūsu, t. i., Latvijas frontes. Šīnī nu jau mīnešiem no frontes aizņemtā Latgales apgabalā bija pasludināta mobilizācija. Ievērojot frontes tuvumu un Latgales atpalikušo attīstības

* Domāts raksts «Pilsoņu kara maijs». Sk. šā sēj. 391.—393. lpp. *Red.*

** Austrumu frontē pret Kolčaku. *Red.*

līmeni, daži izteica šaubas par rezultātiem. Oficiālā telegramma skan ļoti zīmīgi: «Mobilizācija norisinājusies spīdoši, neieradušos nav, ieradušies pat no neitrālās zonas.» Tā ir gaiša revolūcijas uzvara mūsu galvās uz laukiem. Un par pilsētām mums nav ko sūdzēties jau agrāk.

Revolūcijas rindās ir daudz nepacietīgu. Paciešieties, biedri, revolūcijas paātrināšana atkarājas ik no viena no jums. Bet, ja franču pilsoniskā revolūcija vilkās 80 gadus (no 1789.—1871. g.), tad no vislielākās pārgrozības, kādu vien varam iedomāties: *no kapitālisma pārlecot uz komunismu*, nevar gaidīt, lai tā izbeigtos dažās stundās vai mēnešos.

Tā revolūcija, kura pirmatnējo komunismu* pārveda privātīpašuma iekārtā, norisinājās neorganizēti, lēnām, ja arī ar cīņām un asināinām cīņām. Ja aplūkojam visu ilgo gaitu, kā tālāk attīstījās vienkāršais privātīpašums uz darba rīkiem, uz ražojamiem līdzekļiem līdz kapitālismam un imperiālismam, tur ir plūdušas asins jūras un atskanējušas vaimanu aukas. Kapitālisms un imperiālisms ir *vislielākā saimniecības organizācija*, kādu pazīst vēsture. Viņu nevar ne atpakaļ attīstīt uz pirmatnējo komunismu (viņu *dezorganizēt*), ne viņu pa gabaliņam (tā sakot, salaužot) pārvērst uz komunismu partizānu kārtā, kā to iedomājas anarhisti vai anarhosindikālisti, bet tikai spēji, ar varu *pārorganizējot* visu *ražošanas kārtību iz kapitālisma — komunismā*. Iekš kam pastāv šī *pārorganizēšana*? Ne ražojamo līdzekļu maiņā, tie jau pa lielākai daļai ir nogatavojušies, bet gan ražošanas attiecību maiņā, tas ir, to attiecību maiņā, kādās laudis viens pret otru stājas ražošanas gaitā.

Ko tas nozīmē? Tas nozīmē, ka viss atkarājas no lielā lūzuma cilvēku galvās, viņu uzskatos. Jo vēsturi darina cilvēki un arī revolūciju galu galā darina cilvēki. Pati revolūcija ir moments, kad sabiedriskā temperatūra sacejas ļoti augstu un kad jauni uzskati veidojas neparasti spēji un intensīvi. Cilvēce stāv bezdibēja malā: atpakaļ uz agrāko kapitālismu nav ceļa, ceļš uz priekšu, tas ir, uz komunismu — ir kara sabrukuma apstākļos grūts un ērķšķains. *Bet tas ir vienigais ceļš*.

Mēs ejam noteikti pa šo ceļu. Krievija ir pierādījusi šī ceļa iespējamību: visgrūtākajos apstākļos cīnā pret

* — kopienas iekārtu. *Red.*

visas pasaules imperiālistiem turas un cieši turas te *padomju vara*. Tā ir viņas *stiprā puse*. Viņas *vājā puse* ir *lēnā saimnieciskā attīstība*, bet vienīgi vai gandrīz vienīgi tādēļ, ka viņa ir kapitālistiski Eiropā *zemāk attīstīta* zeme. Bet vēstures ironija ir tā, ka Eiropas proletariātu līdz šim ir vairāk interesējis tikai mūsu saimnieciskais sabrukums, ar kuru viņu baida, un vismazāk viņš licies aizrauties no *padomju varas neuzvaramības*, par kuru viņam izplata visnepareizākās melu ziņas. Patlaban uz jubilejas dienām mūsu pretinieki pareģo un gatavo Padomju varas laušanu.

Biedri strēlnieki! No jums atkarājas atspēkot šīs melu baumas. *Uzvaras uz ārējās frontes ir šī gada jubilejas uzdevums*. Ikviens uzvara uz mūsu frontes būs uzvara uz Vispasaules revolūcijas frontes! Uguni!

P. Stučka

«*Strēlnieks*», 4.—5. nr.,
1919. g., 16.—22. lpp.

Iespiests pēc žurnāla teksta

ULMAŅA VALDIBAS ATRAUGAS

Es kādrez kādā Vitebskas ielā lasīju izkārtni: «Še pār-dod kvasu ar patīkamām atraugām.» Kā zināt, īsts krievu cilvēks pie kvasa ciena ne «rūgumu», bet atraugas. «He дорог квас, дорога изюмина.»* Pilnīgi tāpat tas ir ar buržuāziskām valdībām: arī viņas izšķir un ciena vienīgi pēc viņu atraugām. Jo tas laiks, kad buržuāzija politiskā darbībā ienesa rūgumu, darbību, ir sen aiz muguras. Bet palielkamas ir atraugas.

Sinī mēnesī ir pagājis gads, kā Rīgā pie mielasta galda pulksten puspiecos pēc pusdienas (ja nemaldos, 3. novembrī**, dienai es vērību nepiegriezu, bet stundu es atminu) nodibinājās pirmā un, jāpiezīmē, arī pēdējā Latvijas buržuāziskā valdība. Gada laiks ir pietiekošs, lai darītu spriedumu, cik patīkamas tagad šī mielasta atraugas. Ja latviešu buržuāzijai vēl radīsies romānisti, sacisim, Lapas Mārtiņi, tie varēs tiešām uzrakstīt veselu romānu sēriju par Ulmaņa valdības piedzīvojumiem, it kā par slaveno franču Rokambolu, kura pēdējais izdevums pat skan: «Atkaldzīvais Rokambols»²¹². Bet mūs še neinteresē jocīgā un spociņā puse. Man gribētos tomēr iespējami nopietni paraudzīt, ko var gaidīt Latvija no buržuāzijas valdības vispār.

Ārējā politika Ulmaņu valdībai (un jebkurai citai buržuāziskai valdībai Latvijā, jo tas jāatzīst, ka Ulmaņu valdība nav sliktāka par jebkuru citu valdības buržuāzisku izdevumu) ir bijusi uz visciešāko un visšaurāko *iekšēja* politika: viņas, tas ir, *valdības atzišana*. Tas ir tas, ko tik skaļi dēvē par Latvijas patstāvības atzišanu. Atzīt Ulmaņu valdību vispirms darbos (ar naudas un maizes

* Burtiski — «Nevis kvass ir dārgs, bet dārga ir rozīne». *Red.*

** 1918. g. 18. novembrī. *Red.*

sūtījumiem) un tad arī vardos (miera konferencē*) — tāda bija visas ārējās politikas kvintesence. Jo pat Ulmaņa valdībā tāda tītara neatradīsim, kas patiesi ticētu, ka buržuāziskā pasaulē varētu būt runa par maziņās Latvijas republiciņas patstāvību.

Bet tanī pašā laikā *iekšējā politika* Ulmaņa valdībai gandrīz bez izņēmuma bija *ārēja* politika. Lai noturētos vienā otrā pilsētā, viņai ik uz soļa vajadzēja pastāvīga ārēja pabalsta, jo, tā kā viņu patiesie antreprenieri — antantnieki ar dzīvo spēku nepabalstīja, tad viņai vajadzēja arī to no ārienes. Tā notika noziedzīga mīlināšanās ar Vācijas okupācijas karapulkiem, lūgšana neaizvest projām vācu armiju, kurā par lūdzējiem uzstājās i Ulmaņi, i viņu rokaspuši jeb departamenta direktori meņševiki a la Menderi. Un, ja tagad Rīga guļ gruvekļos, ja Kurzemi gandrīz gadu cauri laupa un bendē vācu baltās bandas, tad tā ir pašu Ulmaņu un viņu pabalstītāju vaina.** Bet Ulmaņiem savas valdības pastāvēšana stāvēja augstāk par tādām niecīgām ierunām.

Un visa pārējā iekšējā politika tikpat lielā mērā ārējā; pabalsts no Igaunijas, samaksājot ne vien naudā, bet veselām pilsētām, kā, piemēram, Valka, un veselām draudzēm (Valkas un Valmieras aprīņķi), pabalsti no Lietuvas (niecīgs aizņēmums, iekīlajot Liepājas ostas ienākumus), pabalsti no Polijas uz tās pašas Liepājas rēķina. Ja atrēķinātu visu šo ārejo iejaukšanos, kas tad, sakot, būtu palicis pāri no pašas Ulmaņa valdības.

No «Ulmaņa valdībass! — daudzskaitības ziņā tas nav mazs jēdziens. Tā ir vesela ministru, direktoru utt. armija, kurā pārtēlojas tautiskās sīkburžuāzijas sapņi pēc tautiskās ierēdniecības. Šīnī ziņā ir sasniegts sīkburžuāzijas ideāls kvadrātā. Arī Padomju Krievijā ir milzīgs ierēdņu skaits, pret ko mēs vedam cīņu, un pat pie mūsu gan daudzkārt mazāka Latvijas Padomju Valdības štata

* Domāta Parīzes miera konference, kas notika no 1919. g. 18. janvāra līdz 1920. g. 21. janvārim. *Red.*

** Avizēs es lasiju ziņu, ka Ulmaņa valdība pasludinājusi par Latvijas valsts ienaidniekiem 37 Niedras valdības locekļus dēļ draudzēšanās ar vāciešiem. Man uzglabājusies veca avize, kurā lasāms, ka Niedras valdībā vajadzēja iejet arī Meierovicam, tagadējās Ulmaņa valdības krusttēvam un, kā kādreiz nelaiķis vācu sociāldemokrāts Zingers izteicās, «galma ebrejam» jeb dzīvības avotam. Kā nu ar viņa ienaidniecību? Un kādēļ aizmirsti tie, kas tieši lūdza vāciešus vēl palikt Kurzemē?

[to] varētu vēl šaurināt. Bet jāiegaumē, ka Padomju valdība ir reizē ne vien politiska valdība, bet visas saimniecības vadītāja, tā sakot, centralizētais saimnieks. Un kaut kura rūpniecības attīstības statistikas grāmata mūs biedina (piemēram, par Ameriku), ka rūpniecības iestāžu vadītāju personāls vairojas, salīdzinot ar strādnieku skaitu. Cita lieta — buržuāziskā valdība un vēl Latvijas buržuāzijas valdība, kura ne vien neiejaucas saimnieciskajā dzīvē, bet kurai, ja viņa pat gribētu, nav kur iejaukties. Tā ir vienkārša liekēžu armija, kā radīta, lai parādītu pašas šīs valdības nevajadzību.

Rūpniecības nav un, piezīmēsim, nebūs. Jo cik bieži arī avīzēs neparādītos ziņas, ka braucot vienas vai otras valsts kapitālisti jeb finansisti uz Rīgu, tas nozīmē vienīgi to, ka viņi brauc pēc apstrādājamām, tas ir, negatavām jeb pusapstrādātām vielām. Un cik bieži mums Baloži* nedziedātu priekšā par Latvijas mežu bagātībām un linu daudzumu, no tiem vien Ulmaņa valdība ilgi baroties nevarēs. Bet — es piemirsu — mums tagad bija runa ne par valdības, bet par rūpniecības un pirmā kārtā rūpniecības strādnieku likteni. Vai man tur vēl jāpiezīmē, ka tas ir bēdīgs, ka Latvijā vairs nav darbinieku, bet ir tikai bezdarbnieki.

Bet «latviešu tauta ir zemkopju tauta», atbildētu man Ulmanis. Labs ir! Ko šai zemkopju tautai ir atnesuši Ulmaņi, izņemot labības sieciņu un linu grīstišu «rekvizēšanu». Itin nekā! Un tātad pilnīgi saprotams, ja tagad zemnieki kurnot, ka Ulmaņu valdība gan to saucot par rekvizīciju, bet naudas viņi nedabūjot un, ja dabūjot, tad pašaustā naudā, kuru neviens neņemot. Bez zemniekiem solīja zemi izdalīt, bet vispirms nav ko dalīt, tādēļ ka sa-vienībnieki neatļauj vienkārši *panemt* baronu muižas un, ar ko tās *izpirkt*, nav naudas. Tādēļ jāizgudro izrunas, un kā svarīgākā izruna ne vien Latvijas, bet arī Igaunijas valdībai bija tas, ka «neesot mērnieku». Tikai pēc Rīgas notikumiem²¹³ Ulmaņa valdība pasteidzās tomēr izdalīt pāris kroņa muižas. Un tas ir viss?

Viss Ulmaņu kompānijas, ieslēdzot turp arī meņševiku dzimtu, politikas pamats bija cerības uz Padomju Krievijas vājību, pārliecība, ka sociālismam dzīvē nav izredžu, ka tas, kā meņševiku vadone Klāra Kalniņa izteicās, patlaban esot tikai ilūzija. Biržu spēlē uz Vilsonu un Ķēniņu

* Domāts buržuāziskais ekonomists K. Balodis. *Red.*

viņi savu kārti lika vienmēr uz Vilsonu. Un tagad [buržuāziskās valdības] gada svētkos viņiem jāpiedzīvo savas politikas pilnīgs bankrots. Vēl vakar viņi izteica cerības uz draudzību ar Ukrainu, tas ir, ar Petļuras Ukrainu, un šodien jau ziņo telegrāfs, ka Petļuras štābs no Deņikina paņemts un pats Petļura nozudis. Aizvakar Rīgā viesojās ar aeroplānu atlidojusi poļu delegācija un solīja Ulmaņiem un Ulmaņi solīja viņiem visu ko. Bet šodien jau mēs zinām, ka Polija ir *nopietnas revolūcijas priekšvakarā* un ka meņševika Pateka ministrijai ir apmēram Cereteli loma, tas ir, komunisma priekšteča, jeb varētu pat gadīties, ka tas pats pāriet komunistos. Par Lietuvu nav ko runāt, jo tā nav spēks. Un pie Igaunijas robežām patlaban stāv varenā Padomju Krievijas Sarkanā Armija un gaida paskaidrojuma, ko Igaunija domā darīt, lai atbruņotu Ju-deņiču un tā bandas. Spēks, kas stāv pie Igaunijas robežām, ir pietiekošs, lai sagrātu militārā celā Igaunijas buržuāziju. Bet vai šādos apstākļos Igaunijas proletariāts nemēģinās šoreiz pats nēmt savās rokās savu likteni? I vienā, i otrā gadījumā Igaunijas valdības vīriem galvas grozišana liela, un viņiem neatliek laika domāt par Ulmaņiem.

Tā gada laiks pierādījis, ka Ulmaņu valdības vīri un visi tie, kas ap viņiem, ir politiķi, kas neredz tālāk par savu deguna galu, un diplomāti, kas saož vienīgi to, ko viņiem vējš tieši nāsis iepūš. No visa dažādu oficiālu rakstu daudzuma es neesmu varējis izlasīt kādas vispārējas programmas. Es labprāt ar mieru atzīt, ka viņas sastāvā viens otrs sēd ar nesavīgu nodomu, cik nu tik savīgā darbā kā ministrijas krēslā var būt runa par nesavīgumu. Savā visumā Ulmaņu valdība ir gādājusi un rūpejusies *vienīgi par sevi*. Mēs gan redzējām, ka arī tas nav mazs darbs. Bet, ja mēs runājam par valdības atraugām, tad ne par pašas valdības locekļiem, bet par plašājām tautas masām jeb, mazākais, noteiktu vienu vai otru šķiru. Un man šķiet, ka te būs spriedums vienbalsīgs: solīja mums *patīkamas* atraugas, bet — atraugas paliek atraugas!

P. Stučka

«Cīņas Biedrs», 19. nr., 1919. g. 23. novembri; *Iespiests pēc avizes teksta*
Pretim jaunām kaujām.
Izlasīti raksti no «Cīnas Biedra»,
LKP Grāmatu apgādniecība «Spartaks»,
1920, 45.—49. lpp.

LATVIJAS PADOMJU REPUBLIKAS ĀRĒJĀ POLITIKA

Ja runājam par ārējo jeb ārlietu politiku, tad mums vienmēr saistās domas ar diplomātiskām intrigām, ar slēpšanas un krāpšanas politiku starptautiskos apmēros. Tā tas bija iepriekš kara, un tā tas bija gadu simteņus atpakaļ, un tā tas ir arī vēl tagad.

Brestas miera sarunas vispirms kļuva par vēsturiskām ar to, ka tās slepeno sarunu vietā ieveda atklātību, ka tās runāja ne vienkārši diplomāts diplomātam, bet ka tās bija politisks akts, kurā pirmo reizi nēma dalību pašas tautas. Tur, no vienas puses, runāja aģitācijas runas pasaules proletariātam (tā bija jaunā, padomju diplomātija) un, no otras puses, (vecie Vācijas un viņas sabiedrīto valstu diplomāti) ar visādiem niķiem inēgināja attaisnoties sava proletariāta priekšā. Bet suns spalvu met, ne tikumu. Tāpat diplomātija. Un cik reižu arī buržuāzijas prese neatkārtoja tolaik, ka beigas nu ir agrākajai, slepenajai diplomātijai ar viņas slepenajiem līgumiem. Mēs redzam, ka Parīzes, Versalas utt. sarunās no jauna atkārto to pašu veco diplomātiju, tikai vēl bezkaunīgākā veidā. Un Padomju valdības, kamēr arī tām jādzivo starp buržuāziskām valdībām, arī ir spiestas piemērot savu aparātu šīm diplomātijas parašām, kā to mēs redzējām pie Krievijas Padomju Valdības, kamēr viņai vēl bija savi ārzemju priekšstāvji. Taču jau toreiz padomju diplomātijai bija arī *jauni uzdevumi: tā padomju propaganda*, no kurās tik vareni baidījās visas pasaules buržuāzija. Tagad sakari ir pārtraukti.²¹⁴ Vienigais sazināšanās ceļš uz ārzemēm ir radiotelegrammas, kuras, saprotams, ikviens valdības telegrāfa stacija (un citādu kā valdības vai valdības pārlūkotu radio nav) var aizturēt un arī tiešām aiztur.

Latvijas Padomju Valdībai ārzemju politikas patiesībā nebija un nebija pat aparāta šādai politikai, jo mūsu komisariātu starpā bija vienīgi ārējās maiņas komisariāts, bet ne ārlietu politikas. Ārlietu politika bija uzdota Valdības Priekšsēdētājam, pie kam sekretariāts pie viņa sastāvēja iz viena cilvēka, kuram reizē bija uzdoti tieši partijas preses darbi. Mēs no pirmās savas dienas uzsvērām, ka *pretim padomju republikām mēs neskaitāmies par ārzmēm*. Un to mēs zīmējām ne vien uz Krievijas Padomju

Republiku, bet uz visām padomju republikām, kur viņas arī neceltos.

Mēs, saprotams, labi apzinājāmies, ka cerības ar dekārējiem iznīcināt starptautiskās robežas nav nekas cits kā ilūzija. Nācijas vēl pastāv, un nacionālais jautājums faktiski spēle lomu vēl arī padomju republikās, šīnīs pagaidu valsts sabiedrībās, iekams mēs pāriesim galīgi uz komunismu. Bet mēs reizē ar to saprotam, ka nedrīkst pārāk ieslidēt vecajās sliedēs, uz ko velk atpakaļ vēl palikušās kapitālistiskās tendences, visa mūsu apkārtne iz vēl pilnīgi buržuāziskām *valstīm* un beigās visu mūsu galvās vēl palikušās tradīcijas. Tāpēc mēs tiecamies vienmēr un atkal uzsvērt, *ka pret padomju republikām mēs neesam ārzemes, nelūkojot uz to, ka centrā dažs labs no mūsu jautājumiem tika šķirts Ārlietu komisariātā.*

Pa daļai «diplomātijas» nepieciešamība izskaidrojas ar Padomju Valdības celšanos Latvijā. Kad Vācijas vara sabruka rietumos, bija itin dabisks tāds pats sabrukums arī austrumos, visos tanīs okupācijas apgabaloš, kuri smaka zem vācu karaspēka sloga. Savienībnieki (Antante), neuzdrošinādamiies paši tieši okupēt šos apgabalu, tur sāka tieši vai aplinkus pabalstīt dažādu mazu valstiņu dibināšanu buržuāziskā vadībā. Šo valstiņu iekārta viņus neinteresēja, ja tikai bija nodrošinātas savienībnieku imperiālistiskās intereses un jo sevišķi uz šām daļām kritošais Krievijas valsts parāds. Tam pretim tika izvirzīts pašnoteikšanās princips proletāriskā, tas ir, padomju kārtā, jo bija jārēķinās ar to, ka savienībnieki vēdīs vislielāko agitāciju tanī virzienā, ka, raug, Krievija runā pretim saviem lozungiem un pati aprij mazās taučīnas.

Vismazāk no visiem šādas ierunas bija zīmētas uz mums. Mēs zinājām, ka, cik arī Latvija nebija iztukšota no proletariāta kā pilsētās, tā uz laukiem, tomēr mēs varējām valīsirdīgi «izteikt to, kas ir». Bet mēs arī paši apzinājāmies, ka šis ceļš mums ir jāiet, jo tas sakrīt pilnīgi ar vietējā proletariāta vēlēšanos. Un, kad Maskavā sašauca igauņu, lietuviešu un latviešu Komunistisko partiju priekšstāvju apspreidi (Ukraina jau bija pasludināta par Padomju Republiku ar valdību ārpus Ukrainas)²¹⁵, tad mēs arī tūliņ uzsvērām, ka mūsu Padomju valsts būs tieši paša vietējā proletariāta darbs, tikai ar bruņotu piepalīdzību pret okupācijas karaspēku; kamēr lietuviešu biedri

cerēja uz mājās atgriezušos bēgļu komunismu un igauņi gan bija droši par Rēveles un Narvas proletariātu, bet paši valsirdīgi atzinās, ka 4 Vidzemes aprīņķi* būs jā-iekaro. Tāpēc mēs arī izteicāmies, ka mēs Padomju valdības sastādīšanu uzticam savai Rīgas Centrālajai Komitejai, neraugot uz to, ka krievu biedri mūs steidzināja sastādīt tepat uz vietas Padomju valdību iz vispopulārākiem vārdiem. Nolūks ar to aizšķērsot ceļu jaunām buržuāziskām valdībām bija jau tā vai tā par vēlu, jo visās zemēs tādas jau bija nodibinājušās, arī Latvijā.

Latvijas Sociāldemokrātijas CK Rīgā sastādīja Valdību no 9 cilvēkiem, no kuriem 5 bija Rīgā, un mēs jau iepriekš devām uz to savu piekrišanu. 13. un 14. decembrī šī ziņa pienāca Maskavā, un jau 17. decembrī bija izdots un 25. decembrī Rīgā (nelegālā ceļā) izplatīts jaunās Valdības manifests. Tam sekoja vienas pilsētas sacelšanās pēc otras, pie kam latviešu strēlnieki tikai bija vācu demoralizēto kareivju atbīdītāji. Jo varonīga bija sacelšanās Rīgā 3. janvārī, kad strēlnieku pulki vēl bija vairāk kā 20 verstis no pilsētas. Jau 14. decembrī mēs nolikām padomju kongresu uz 13. janvāri Rīgā, Bruņinieku mājā, un noteiktā dienā tas sapulcējies pasludināja visai pasaulei, ka Latvijā no darba tautas apstiprināta Padomju valdība.

Tā caur politiskajiem apstākļiem, varētu sacīt, pret mūsu gribu jeb vismaz bez tās mēs bijām kļuvuši *neatkarigu republiku* starpā, jo Krievija mūsu neatkarību jau bija, atkal bez mūsu pieprasīšanas, pasludinājusi 23. decembrī. Krievijas federācijā mēs neiegājām, un, zīmējoties uz Krieviju, Padomju kongress 13. janvārī pieņēma tikai sekošu lēmumu: «Apvienotās Latvijas strādnieku, bezzemnieku un strēlnieku deputātu I kongress apsveic Latvijas darba tautu ar zemes atsvabināšanu no ārzemnieku-iekarotāju jūga un vietējās buržuju-baronu varas. Latvijas darba tauta ar savu varonīgo cīņu dēļ Padomju Latvijas atklāja ceļu uz brīvu un labprātīgu apvienību ar brāļu proleta-riātu Krievijā un ar viņa radīto Krievijas Sociālistisko Federatīvo Padomju Republiku. Atzīmējot Latvijas neatkarības atzišanu no KSFPR puses, kas izteikta Viskrievijas Centrālās Izpildu Komitejas lēmumā, pasludinātā 1918. g. 23. decembrī, I Apvienotās Latvijas strādnieku, bezzemnieku un strēlnieku deputātu kongress liek par pamatu

* T. i., Dienvidgaunija. *Red.*

savai iekšējai darbībai Krievijas Padomju Republikas Konstitūciju un uzdod Latvijas Padomju Valdībai *izstrādāt pamatnosacijumus par Krievijas un Latvijas sociālistisko padomju republiku savstarpējām attiecībām*, izejot iz Latvijas darba tautas vienprātīgas atziņas, ka *vajadzīga visciešākā brālīgā apvienība* ar Krievijas Sociālistisko Federatīvo Padomju Republiku un ka to prasa arī kopējā cīņa pret ārzemju imperiālistu iejaukšanos un pēc darba tautas varas vispārējas uzvaras.»

Krievijas Sociālistiskai Federatīvai Padomju Republikai pie mums atsevišķa priekšstāvja nebija, kamēr mēs savu priekšstāvniecību uzticējām Maskavā Latvijas Nacionālo lietu komisāram. Pie mums atsūtīja savu priekšstāvi vēl Igaunijas Padomju Republika, un mums bija sava priekšstāvis Ukrainā. Ar to aprobežojās mūsu «diplomātija» ar padomju republikām.

Visur, kur bija runa par mūsu attiecībām *pret Krievijas Padomju Republiku*, zīmējoties uz atsevišķiem arodiem, mēs no savas puses izvirzām *iekšēju autonomiju*, bet attiecībās *pret centru — apgabala padomju iestāžu attiecību* normas. Ja to kāds atrod par separātismu, tad lai mūs sauc par separātistiem, bet pārmetumus par patiesu separātismu, nacionālismu vai pat šovinismu mums nevar cītādi uztiept, kā vienīgi ļaunprātīgi apmelojot. Mūsu īpatnības izskaidrojas ar mūsu apgabala augstāku kapitālistiskās attīstības pakāpi un tīkai. Šis īpatnības prasa plašāku nekā vienīgi valodas autonomiju, un ar to arī izskaidrojas tās īpatnības, kas bija ievērotas kā mūsu varas, tā arī saimnieciskās iekārtas konstrukcijā.

Mūsu Konstitūcija atkārto Krievijas Padomju Konstitūcijas nosacījumu par *ārzemnieku* tiesībām Padomju Latvijā, bet mēs padomju republikām pretim gājām daudz tālāk. Dekrētā no 7. aprīla par karaklausību ārzemniekiem mēs noteicām: 1. «Sociālistiskās *padomju* republikas neatzīst savu pilsoņu dalīšanu pēc pavalstniecības, un karš viņu starpā nav domājams, kādēļ ikviēnā padomju republikā visi viņas robežas dzīvojošie citu sociālistisko padomju republiku pilsoņi tiek iesaukti uz tiem pašiem pamatiem kā pašu pilsoņi.» Sis princips jau agrāk ar īpašu paskaidrojumu bija paziņots, zīmējoties uz Krieviju, Ukrainu un citām Padomju valstīm. Bet dekrēts iet vēl tālāk un uzliek karaklausību un kara nodokļus arī «*tiem* ar-

zemju valstu pilsoņiem, kas uz Latvijas Sociālistiskās Padomju Republikas konstitūcijas pamata še bauda visas politiskās tiesības un kas pierakstīti pie Padomju Latvijas ražotāju savienībām*.

Tā mēs mēģinājām zem saviem nosacījumiem nolikt arī buržuāzisko valstu pilsoņus iz strādniecības, pieturēdāmies pie principa: vienādas tiesības, vienādi pienākumi. Un, ja kāds no šiem ārzemniekiem tam nebūtu padevies, viņš tiktu izslēgts iz ražotāju biedrību sarakstiem un zaudētu tiesību uz darbu, kā arī uz politiskām līdztiesībām.

Ļoti daudz darīšanu ar buržuāziskām valstīm mums nebija. Gandrīz ar visām mēs atklāti vai aizklāti bijām naidīgās attiecībās, pat karā, jo ne vien vācu pilsoņi kāvās pret mums, savvaļnieku pulkos atradās arī somi, zviedri, dāņi. Bet konsulu un dažādu citu priekšstāvju Rīgā mēs atradām daudz.

Jau celā uz Rīgu mēs nācām satiksmē un sadursmē ar ārzemēm, bet mūsu «diplomātija» aprobežojās ar lielgabaliem, ložmetējiem un radiotelegrammām caur Maskavu. Pirmās sarunas (ar ieročiem) zīmējās uz aizejošiem un vēlāk atkal atnākošiem vācu karapulkiem; pēdējās bija visvairāk protests pret Vācijas rīcību, gan zvēribām un pārtikas un mantu laupīšanām un ceļu un satiksmes līdzekļu bojāšanu, gan viņas radiotelegrāfa melu ziņām.

Nonākot Rīgā, es pirmo sastapu Vācijas priekšstāvja priekšstāvi, kādu dakteri Šeibneri, kurš ar savu sekretāru mani pirmajā dienā uzmeklēja un sastapa Centrālviesnīcas koridorā. Viņš man uzrādīja pilnvaru no pazīstamā šeidemanieša Vinniga, kas te dzina savas «sociālistiskās» Vācijas noziedzīgo politiku. Es izteicu savu brīnišanos, ka Vinnigs pats aizmucis ar buržuāzisko valdību un te atstājis savu pilnvarnieku pie revolucionārās valdības. «Mums nav šaubu,» atteica Šeibners, «ka Rīgā patlaban var būt vienīgi jūsu valdība, un tāpēc Vinnigs ir ar mieru arī griezties atpakaļ.» «To es gan viņam neieteiktu, jo es par viņa neaizskaramību te nekādas atbildības neuzņemtos,» atbildēju es un noliku Šeibnera pieņemšanu uz otro dienu.

Sī saruna nākošā dienā bija visai zīmīga priekš Vācijas, tāpēc to der uzglabāt piemiņai. Šeibners iesāka ar komplimentiem par lielo kārtību, kas te valdot, un izlikās negaidīti pārsteigts. Es viņam turpretim ieteicu, lai tagad

* — arodbiedrībām. *Red.*

brauc mierīgi mājās un, kad būs aizgājuši viņu zaldāti iz Latvijas, tad lai brauc atpakaļ ar jaunām pilnvarām.

Viņa biedrs un sekretārs iebilda, ka viņu še palikšanas uzdevums esot aizsargāt še palikušās vācu valsts mantas. Es noskaitos: «Kā? Jūs domājat, ka mēs jums atļausim aizvest prom še salaupīto un pret mums izlietoto munīciju? Ja divas sociālistiskas republikas (un par tādu Vācija saucas) sanāks strīdū mantu dēļ, tad viņas to izšķirs ne ar karu, bet ar, kādu gribat, šķirēja tiesu.»

Seibners par savu biedru it kā nosarka un nomurmināja: «Saprotams, saprotams.» Viņa biedrs un sekretārs bija tiešām vienkāršs blēdis, kurpretim Šeibners uz pirmo skatu atstāja iespaidu, it kā viņš būtu valsirdīgs. Jo, kad es izteicos, ka neesmu diplomāts, un, izsacišos pilnīgi valsirdīgi, viņš, kā šķita, arī no sirds atteica, ka viņš kā vecs diplomāts, saprotams, neesot sociālists, bet arī viņš redzot, ka tikai caur sociālismu Vācija spējot tikt pie iespējama miera. Patiesībā arī Šeibners, kā visi citi, bija spekulants un tieši meloja, tāpat kā visi pārējie Vācijas delegāti, ka viņi aizvedot karapulkus, tanī pašā laikā jau sākdami pārvest jaunus spēkus uz Kurzemi. Es viņam atļāvu palikt dažas dienas, caur ko viņš bija izdabūjis no pilsētas komandanta atļauju palikt 10 dienas. Bet šīs 10 dienas viņam neveicās. Iki viens solis, izmeklējot pretrevolucionāru darbību, noveda pie vācu konsulāta. Šeibneru apcietināja 3 reizes, un ikreiz, lai neceltos pārpratumi, es lūdzu viņu atsvabināt. Bet pēdējo reizi es pieprasīju, lai viņš aizbrauc. Viņš aizbrauca, bet man par pateicību nodrukāja acīm redzamu apmelojumu, ka mūsu iestādes viņu atsvabinājušas par naudu. Tie bija acīm redzami meli, jo es pats liku viņu atsvabināt. Pēdējo reizi viņš bija apcietināts uz vācu gūstekņu pieprasījumu par [Vācijas] valdības te atstāto pabalsta summu noslēpšanu. Laikam viņam izdevās kādu summu apslēpt, un viņš izgudroja valdības priekšā tādus melus kā kukuļu došanu.

Tādas pat runas bija bez gala ar holandiešu, zviedru, dāņu utt. konsuliem. Kad es viņiem pasludināju, ka mūsu padomju likumi vienādi spēkā arī pret ārzemniekiem, izņemot tās valstis, ar kurām būs atsevišķi līgumi, viņi sāka apgalvot, ka līgumi būsot, tikai lai viņiem atļaujot pašiem saņemt atlīdzību par viņiem personīgi konfiscētām mantām. Uz to es neielaidos tāpēc, ka visi viņi bija spekulanti, kas uz savu vārdu pārveduši dažādu mantu krāju-

mus. Kad izplatījās baumas par nodomātu blokādes atcelšanu, vienā laikā pienāca telegrammas no Zviedrijas un Holandes, kas atļāva saviem konsuliem stāties sakarā ar Latvijas Padomju Valdību (Zviedrija gan piezīmēja: faktiski). Bet es paliku ciets un pieprasīju, lai *nodrošina tādas pašas tiesibas arī mūsu priekšstāvjiem*. Pa to laiku baumas par blokādes atcelšanu izzuda, un mēs atbildes nesagaidījām. Es salīdzināju šos konsulus ar taureņiem, kas lidoja ap mums atkarībā no tā, kāda saulīte paspīdēja no savienībnieku putas uz Padomju Krievijas pusī.

Kā kuriozu gribētos vēl minēt gadījumu ar radiotelegrammu, kuru mēs nosūtījām angļu proletariātam. Tā gan nebija diplomātiska satura, bet tomēr zīmējās uz starptautiskām attiecībām. Mēs protestējām pret to, ka angļu kara kuģi apšaudija Rīgā sacēlušos latviešu balto strēlnieku pulkus,²¹⁶ un piezīmējām, ka šīnīs dienās gaidāma Rīgā tautas sacelšanās un Rīgā atrodošies angļu kara kuģi varētu sacelt pārpratumus, par kuriem atbildību mēs uzliekam angļu valdībai viņas proletariāta priekšā, kāpēc mēs pieprasām angļu kuģu aizvešanu no Rīgas. Telegamma bija aizsūtīta 2. janvāri, un 3. janvāri angļu kuģi aizdrāzās no Rīgas. Vai tiešām te kāds sakars? Vecs loģikas noteikums latīniski skan: «*Pēc tā, tātad tāpēc.*»

Kādreiz gan, lai atsvabinātos no šīm bezgala runāšanām, gribējās spērt kādus stingrākus solus, jo esmu pārliecināts, ka kratišanas pie šiem konsuliem būtu atklājušas, mazākais, dažu labu spekulācijas perēkli. Bet centrs* ļoti lielu svaru lika uz satiksmes** nodibināšanu vismaz ar kādu no valstīm, un netikās iet pret centra vēlēšanos šīnī galu galā niecīgā jautājumā. Laikam aiz konsuliem slēpās arī spionāžas iestādes. Dīvains fakts, ka neilgā laikā bija 4 mēģinājumi dabūt atļauju ienākt kādam ārziņju kuģim Rīgas ostā: 1) franču kuģim ar krievu gūstekņiem, 2) Zviedrijas — ar kontrabandu, 3) Vācijas — ar pārtiku vāciešiem Rīgā un 4) Zviedrijas oficiālam Sarakānā krusta kuģim ar pārtiku ķīlniekiem un vispār buržuāzijai. Mēs ikreiz aiz stratēģiskiem iemesliem dabūjām atraidīt priekšlikumu.

Es esmu pārliecināts, ka visiem priekšlikumiem bija viens centrs. Jo kā mēs, padomju republikas, bijām dabiski

* KK(b)P CK. Red.

** — sakaru. Red.

apvienotas pret imperiālistiem, tā imperiālisti, pat tie, kas karoja savā starpā, vienprātīgi uzbruka mums (piemēram, vāci, lietuvieši un poli pie Daugavpils). Dažas dienas iepriekš Rīgas krišanas no Vācijas Daugavpilī, ceļā uz Maskavu, iebrauca kāda delegācija ar kādu vācu ministrijas pilnvaroto Albrehtu un 2 zviedriem vest «slepenas» sarunas par vācu karaspēka aizvešanu (!) un tirdzniecības sakariem ar Vāciju. Viņi stipri gribēja notikt arī Rīgā, ko es nepieļāvu, iekams viņi nav bijuši Maskavā, kas arī paātrināja manu aizbraukšanu uz Maskavu 20. maija naktī, bet 22. maijā krita Rīga no vācu karaspēka. Un jau agrāk — taisni otrā dienā pēc delegācijas pārnākšanas caur Poļevežu — krita Poļeveža. — Dīvaina sagadīšanās!

Tāda bija visa mūsu «diplomātija» ar ārzemēm 5 mēnešos. Mūsu attiecības pret Krievijas un vispār padomju republikām es toreiz [ap]rakstīju «Cīņā»,* kur es teicu:

Mēs visu laiku no 1904. gada uz visciešāko, un proti, asiņainā cīņā, esam bijuši vienoti ar Krievijas darba tautu. Un mums nebija iemesla, brīvību iekarojušiem, saraut tās saites, ko bijām saistījuši nebrīvības laikos. Latvijas un Krievijas proletariāts, Latvijas un Krievijas bolševiki-sociāldemokrāti, tagad komunisti, vieni otriem bijuši uzticīgi un uzticami biedri un cīņas brāļi, kādus pasaules vēsturē otrs grūti atradīsim. Kā varēja tur celties domas uz šķiršanos. Tās nevarēja celties.

Bet kā Krievijas, tā Latvijas bolševiku — komunistu mērķis ir bijis un ir plaša Komunistiskā Internacionāle, par kuru jācīnās vienmēr un visur, kur nostādījusi vēsture. Vienmēr pirmā vietā *Pasaules Revolūcijas* uzdevumi! Un, kad vācu uzbrukums atšķēla Latviju no Krievijas, tad uzglabājās gan nelegāli sakari starp Latvijas un Krievijas komunistiem, bet Rīgas un pārējās Latvijas apzinīgā strādniecība, cik viņa bija uzglabājusies, redzēja skaidri, ka viņai jāvienojas uz cīņu ar Vācijas sociāldemokrātiju, saprotams, ne valdības smirdošo sociāldemokrātiju, bet kreiso, pirmā vietā spartakiešu grupu. Tā nebija kaut kāda neuzticība pret Krieviju, tas bija vienkāršs ikviens īsta revolucionārs, patiesa internacionālista uzdevums.

Piederība pie vienas vai otras valstu apvienības ir vai-

* Laikraksta «Cīņa» 1919. g. 42. nr.-ā rakstā «Latvijas Sociālistiskā Padomju Republika». Sk. Stučka P. Par Padomju varu Latvijā, 130.—135. lpp. Red.

rāk saimniecisks nekā politisks jautājums. Un nākotnē ne Vācija varētu iztikt bez Krievijas, nedz Krievija bez Vācijas, jo mazāk mazā Latvija bez abām viņām. Mūsu mērķis ir *proletāriskā revolūcija un caur to sociālisms*, kas sasniedzams vienīgi, nodibinot *Padomju Republiku*. Ik-vienā vietā, kur nodibinās Sociālistiskā Padomju Republika, ir likta pamata šūniņa lielajai, Komunistiskajai Internacionālei.

Un neatkarība? Mēs līdzinātos kaut kādiem utopistiem, ja mēs domātu, ka tāda Latvijas Padomju republičiņa varēs būt *patstāvīga sociālistiska sabiedrība*.* Nē, mēs esam marksisti, internacionālisti ne iz Otrās Internacionālēs sugaras, bet skaidri komunisti, kas it labi zinām, ka pat ne Krievija vai Vācija nevar būt komunistiskas, ja visa pārējā pasaule būs imperiālistiska. Un, ja kur rasiņe divas sociālistiskas padomju republikas, viņas būs reizē ar to jau apvienotas un ciešāk apvienotas bez jebkāda līguma nekā jebkuras citas valstis ar lieliem pergamenta līgumiem un visciešākiem zieģeljiem.

Līgumiem? Man vienmēr izklausās dīvaini, ja mēs runājam par līgumiem divu sociālistisku padomju republiku starpā. Ko te līgums var ienest vairāk nekā dabiskas saites? Vai nav mūsu biedri strādnieki kareivju mundieros nesuši uz Krievijas revolūcijas frontes to dārgāko, kas viņiem ir, — *savu dzīvību!* Un bez līguma, bez jebkādas runas!

Mēs esam *neatkarīga republika!* Jau tāpēc vien, ka Krievijas Padomju Republika i nedomā viņu padarīt par atkarīgu. Un viņai tādas atkarīgas padomju republikas i vajadzēt nevajag. Uz mūsu *neatkarību tiko ne no Krievijas*, bet vienīgi *no kapitālistu lielajām zemēm*, kas te meklē atslēgu, ar ko ielauzties Krievijas bagātību krātuvēs. Ar atklātu uzbrukumu tas viņām neizdevās. Tāpēc tagad to mēģina ar «mūķizeriem», ar uzpirktiem kramplaužiem iz «sīkimperiālistu» sugaras, somu-igauņu baltgvardistiem vai izbankrotējušiem «lielimperiālistiem» iz Hindenburga-Šēdemaņa firmas, kas te par 10 markām dienā reizē glābjas no bada un no lielimperiālistu** parādu cietuma.

Tātad mūsu patlaban nodibinājies stāvoklis ir noteikti šāds: politiski apstākļi pret mūsu vēlēšanos padarījuši

* P. Stučka šeit kategoriski izsakās pret Padomju Latvijas nosķirtību no citām padomju republikām. *Red.*

** Antantes imperiālistisko lielvalstu. *Red.*

mūs par *neatkarigu padomju republiku*. Patiesi *neatkarigu* tāpēc, ka uz mūsu neatkarību i netīkotu Krievijas Padomju Republika pat tad, ja mēs ietilptu atpakaļ Krievijā. Mēs būtu tur tāpat līdzīgi ar līdzīgiem kā padomju republikā atlēts strādnieks ir līdzīgs savam darba brālim rūķītim. *Un neatkariga tik ilgi*, vienīgi tik ilgi, kamēr mēs varēsim atsist tos ielauzējus uzbrucējus, kas mūs apēstu dzīvus, ar visiem nadziņiem, ar visiem radziņiem. Ja tikai varētu!

Bet mūs aizsargā, kā spēj, ne vien pašu darba tauta, bet arī Krievijas un visu pārējo padomju republiku, jo, ja krītam mēs, tad tāds pats liktenis draud arī viņiem. Jo mūsu fronte ir kopēja pret visas pasaules imperiālistiem, kas cīņā pret mums ir vienoti jeb, pareizāk, būtu vienoti, ja arī viņiem nebūtu pašiem savas *darba tautas*, kas ir *mūsu* dabīgie savienībnieki. Raug, šie spartakieši-komunisti jau revolucionizējušās tautās Vācijā, Austrijā, Ungārijā, kur visur *sociālistiskās* revolūcijas bangas, marta dienām (parastajam pasaules revolūciju vekselu termiņam) tuvojoties, saceļas jo dienas jo augstāk. Un līdzi viņām arī visu pārējo tautu proletariāts, kas tikai gaida brīdi, kad varēs gāzt savu buržuāziju un to kēdēs likt, lai paceltu arī pie sevis *Sociālistiskās Padomju Republikas karogu*. Tie ir mūsu neatkarības patiesi aizsargi.

Visi vecie jēdzieni par starptautiskām attiecībām no mirst, zīmējoties uz padomju republiku savstarpējām attiecībām. Pēc šām veco diplomātu izgudrotām formulām mūsu Padomju valdību var skaitīt pēc patikšanas i patstāvīgu, i nepatstāvīgu. To mēs piedzīvojām starp Vāciju un Krievijas Sociālistisko Padomju Republiku no Brestas miera līdz šim laikam. *Padomju* republiku starpā mēs esam *neatkarigi* un *tomēr* uz ciešāko *saistīti*. Tā ir problēma, kuru izšķirt mācēja un varēja tikai proletariāts.

Lai dzīvo neatkarīgā Latvijas Sociālistiskā Padomju Republika!

Lai dzīvo Vispasaules Sociālistisko Padomju Komunistiskā Internacionāle!

P. Stučka

Padomju Latvijas kalendārs 1920. gadam. Iespiests pēc kalendāra Izglītības komisariāta izdevums, 41.—49. lpp.

UZ MIERA SARUNĀM

Man kādreiž jau bija gadījums aizrādīt, ka Baltijas jūras piekrastes pilsoniskajām valstiņām, ja tās pastāvētu jel gadu, jāpārvēršas par jaunu Balkānu diplomātijas mudžekli. Cik sen atpakaļ vēl pasludināja baltā turienes prese par jaunu antanti («entente cordiale» — sirsnīgu apvienību), kas slēgta dažādo Baltijas jūras piekrastes valstu starpā.²¹⁷ Un jau nāk no Rīgas vēstis par jauniem plāniem un jaunām orientācijām. Vēl vakar milinājās Rīgā ar Igauniju, un šodien jau iet vajā šovinistiska avīžu politika ar «imperiālistisko» Igauniju. Vēl vakar bučojās ar Šļupasiem, un šodien jau šie «pinku leiši» ieņēmuši Egaini (Jelovku tuvumā pie Daugavpils) un no turienes izdzinuši *latviešu* policiju! Un kā atbilde uz to drīz atskanēs pa Rīgas pilsoņu kabinetiem: «Lai dzīvo karš un Polija!»

Tiešām bez jokiem no drošas puses mums ziņo, ka sarunas ar Poliju, gan vēl pie aizslēgtām durvīm, bet no pietni grozoties ap līgumu starp Rigu un Varšavu un ap Lietuvas, reizē arī gan Latvijas dališanu. Polija negrib daudz: tikai Liepāju un tās ostu un par to ar mieru atdot Latvijai veselu gabalu no Kauņas un Vilņas guverņām (tas ir, izdalīt Lietuvu). Polija spriež tā: to Lietuvu tā kā tā grūti savaldīt visu, lai nēm daļu no viņas Latvija! Un par Liepāju spriež Ulmaņi: «Nemierīga pilsēta tā Liepāja, tur pat tagadējā režīmā arodnieku biedrības iet pa komunistu tekām; lai viņu rij tie poļi. Mums jau pārpilnām pietiks Rīgas un Ventspils ostu.»

Vēl tikai dažus mēnešus atpakaļ varēja domāt, ka draudzība starp baltajām Latviju un Igauniju slēgta uz mūžību. [Balt]Igaunī pirmo reizi izglāba Ulmaņa valdību vārda vispilnīgākajā nozīmē²¹⁸ un paņēma par to «pagaidām» tikai Valku un daļu no Valkas un Valmieras aprīņķiem. Kas nieks labu draugu starpā! Bet, kad nāca uz Rīgu no jauna fon der Golca un Bermonta pulki, tad igauņi gan atsteidzās līdz Rīgai, bet, nedabūjuši algu, kādu prasījuši, atkal aizbrauca. Gan brauca pie viņiem liela delegācija no Latvijas, pats Menders to starpā, bet jo drīz atgriezās bez rezultāta atpakaļ. Un nu iesākās vēsela kņada pa laikrakstiem: «Jūs mums Valku atdodiet, tā ir mūsu pilsēta». — «Nē, Valka ir mūsu, un es gribētu redzēt, kā Jūs to paņemsit, kamēr mūsu karaspēks tur.» —

«Bezkaunīgi igauņu imperiālisti.» — «Nepateicīgi latviešu lupatas!» utt. Tīri kā Čehova ludziņā «Precības» strīdū starp līgavu un līgavaini ap «vēršu plaviņu». Tā vienmēr norisinās buržuāziskā draudzība, kas iesākas ar «aizpumpēšanu» un izbeidzas pie miertiesneša. Un, ja jūs ieliksit Latvijas vietā Serbiju un Igaunijas vietā Bulgāriju, lieta kļūs vēl populārāka.

Nu cēlās jauni plāni: apvienot Latviju ar Igauniju. Vēl no skolas gadiem atminu, kā mācītājs Sanders kala plānus par latviešu un lietuviešu valodu un tad arī tautu apvienošanu. Izkala pat jaunu kopēju valodu, no kuras atminos tikai vienu teikumu: «Reik (vajag) dzert vienu stiklu (glāzi) tējas.» Bet mācītājs Sanders bija luters un ksendzs Šļupass — katolis, viens gribēja, lai visi latvieši pāriet katoļos, un otrs, lai visi lietuvieši pārkristītos luteros. Itin kā Heines «Disputā» starp katoļu mācītāju un ebreju rabīnu. Un tad izšķirās. Tāpat izgāja starp jaunājām [buržuāziskajām] republikām. Ap miestīgu Jelovku (Eglaini) un kādiem lietuviešu pagastiem, kur daži latviešu dižrentnieki, draudzība sašķēlās.

Bet jau atrasts jauns draugs, es jau augšām minēju slepenās mīlestības plānus starp *Poliju* un Latviju uz Lietuvas un Liepājas rēķina. Polijas buržuāzijas draudzība ir silti apdziedēta no H. Heines, un viņa šīni ziņā ar Ulmaņa Latviju tiešām no visas sirds varēs dziedāt:

«Und da keiner leiden wollte,
daß der and're für ihn zahle,
zahlte keiner von den beiden.»*

«Un, tā kā neviens no abiem negribēja pielāaut, lai otrs maksātu viņa parādus, tad parasti nemaksāja neviens no abiem.» Un es tikai no visas sirds ieteiku [buržuāziskās] Latvijas sūtnim Varšavā Atim Kēniņam, kurš veikalū ziņā pilnīgi solidarizējas ar Heines poli, jo drīzāk pārrīmēt šo Heines dzejoli.

Tāda aina norisinās aiz Baltijas piekrastes diplomātijas kulisēm tanī pat laikā, kad visa jaunā «Antante» angļu režisora vadībā sēstas pie miera konferences galda Tērbatā.²¹⁹ Slēdziet ātri mieru ar Padomju Krieviju, lai būtu

* Citāts no dzejoļa «Divi bruņinieki». *Red.*

brīvas rokas savā starpā! Tad varēs kalt jaunu buržuāziskas gudrības pantiņu: «Ja gribi karu, tad slēdz mieru.»

-ps.

«Cīņas Biedrs», 29. nr.,
1919. gada 16. decembri

Iespiepts pēc avīzes teksta

DZIVE VAI SHEMATS?

Biedrs Soms «Cīņas Biedra» 33. nr.* atklāj diskusiju ļoti svarīgā jautājumā, par kuru būs vēl daudz runāšanas un būtu vēl vairāk, ja jautājums nebūtu tik delikāts (vārīgs). Proti, jautājumā par attiecībām starp Latvijas un Krievijas Komunistiskajām partijām, zīmējoties uz Komunistisko Internacionāli. Tas ir jautājums, kurā ikviens vārdiņš ļoti apdomīgi, lai neizceltos pārpratums vienā pusē un aizraušanās vai atraušanās otrā. Pie šī jautājuma pakavēšos arī es vienā no nākošajiem rakstiņiem sīkāk, jo atrodu, ka, neatklājot atklātas debates un paļaujot brīvu diskusiju tikai divatnē, mēs tieši veicinām aizdomības un pārpratumus.

Soreiz es gribu pakavēties pie jautājuma, kas arī cieši sakarā ar to un pie kura es jau nesen apstājos rakstiņā «Rēzeknē vai Rīgā»**, proti, par attiecībām Latvijas (šaurākā nozīmē) un Latgales komunistiem sakarā ar *Padomju valdību*. Kā zināms, pēc mūsu shemata Padomju valdības un Komunistiskās partijas Centrālās Komitejas personīgi*** sakrita kopā. Tagad Latvija kā valsts legāla organizācija ir saraustīta divās daļās, bet partijas apvienība nav tik atkarīga no teritoriāliem jautājumiem. Var gadīties, ka partijas noteicēja vara**** ir Rīgā un valdība — Rēzeknē. Biedrs Soms saka: jāpaliek pie kongresa lēmuma līdz jaunam kongresam, jo citādi rastos lielākais juceklis organizācijas jautājumā, «rastos jautājums par apgabala komitejas, Centrālās Komitejas un Padomju valdības savstarpējām attiecībām, par legālās un nelegālās organizācijas sadarbību» utt.

* Rakstā «Latvijas Komunistiskā partija un Komunistiskā Internacionāle». *Red.*

** *Stučka P.* Par Padomju varu Latvijā, 530.—533. lpp. *Red.*

*** — personāli. *Red.*

**** — vadošais centrs. *Red.*

Tā būtu «strausa politika», kas neizglābtu no jucekļiem, jo jautājums jau ir radies un negaida jauna kongresa. Valdības un CK sastāvs vairs nav viens un tas pats. Un Rēzeknes Centrālā Komiteja fiziski nevar būt politikas noteicēja pārējā Latvijā. Dzīve ir stiprāka par shematu, un mēs nevienu acumirkli nedrīkstam kavēties pie tukšas formas. Priekš mums ir svarā tikai reālas (patiesas) konstitūcijas un ne rakstīti burti (vienīgi brīvos padomju apstākļos abējie sedzas). Forma jau lauzta, un viņa vēl būs jālauž tālāk.

Kādēl mēs savā laikā pieņēmām augšminēto shematu? Lai ietaupītu spēkus un lai nebūtu paralēli tā pati sprīšana divas reizes, reiz valdība bija Komunistiskās partijas valdība. Un, ja mēs to tālāk turpinājām arī pēc marta mēneša, tad dažā ziņā pretlikumīgi, jo mūsu kongress* bija lēmis, ka pieņems to programmu, kāda tiks nolemta VIII Viskrievijas [Komunistiskās] partijas kongresā, un šis kongress ievietoja programmā pretēju lēmumu valdības un izpildu komitejas prezidiju personīgā sastāva jautājumā. Taču arī tas nekrīt svarā, jo šī pretruna bija arī tikai burtiska.

Bet man gribētos jau šoreiz piebilst, ka par šo formas laušanu nav arī jāraud. Ja šo lūzumu nebūtu izdarījusi kara apstākļu vara, viņa būtu labprātīgi jālauž vēlāk, mums no jauna atgriežoties Rīgā. Un nevis tādēl, ka Komunistiskā partija būtu novājinājusies, bet taisni otrādi — tādēl, ka tā izaugusi plašumā un piebriedusī pēc satura. Un tādēl te jāpakavējas tuvāk.

Cik mēs arī nebūtu optimistiski, neviens no mums nesapņo, ka no jauna Padomju valdība Rīgā kādreiz ierasītos pilnīgi vecajā sastāvā. Priekš mums personīgais sastāvs ir vienmēr otrās šķiras jautājums. Bez tam mēs esam tik lielā mērā internacionālisti, ka nav iedomājams, ka visi mūsu pa plašo pasauli izkaisītie biedri varētu atgriezties vienā laikā. Un beigās valdību formēs patreizejā faktiskā CK, kuras sastāvu tanī brīdī arī mēs tagad pareģot nevarām un kurai būs rokā faktiskā revolucionārā vara un nevis vienīgi nejaušs pagājušā gada vai varbūt pat pagājušu gadu kongresa mandāts.

Bet arī tad CK acīmredzot vairs neuzstādīs agrāko shematu, ka CK un valdība ir personīgi viens un tas pats.

* LKP VI kongress. *Red.*

Mēs esam pārliecināti, ka gan arī nākošā Padomju valdība Latvijā būs Komunistiskās partijas vadīta valdība, bet citādā veidā. Kad mēs ienācām pirmo reizi Latvijā un Rīgā, tad mums visapkārt bija *vislielākā sajūsma un līdzjūtība* kā glābējiem, bet partijas sastāvs bija un pālika tikai nedaudzi *tūkstoši*. Nākošo reizi vairs nebūs vienīgi sajūsma un līdzjūtība, bet tūliņ *ciešākā līdzdarbība*.

Es dažas dienas pēc Rīgas krišanas aprādīju, ka mēs, atnākot atpakaļ Rīgā, *savu darbu iesāksim ne no jauna, bet turpināsim to no tās vietas, kur mēs apstājāmies.** Mums bija dzīvē izstrādāti jau plaši organizācijas plāni, kuri *ievilka plašās darba masas tiešā līdzdarbībā*. Šīs organizācijas, kuru veida iztēlošana prasīja mēnešus, tagad uzreiz piedos jaunu raksturu mūsu Padomju valdībai. *Tā kļūs uzreiz darba tautas masu valdība. Zināms, komunistiski darbojošos darba tautas masu!*

Neiensim jebkuru piemēru. Mūsu arodnieciskā organizācija būs pirmā dienā mūsu ražošanas vadībā. Mūsu kooperatīvi kļūs pirmā dienā mūsu izdalīšanas aparāts. Nebūs vairs agrākā pretstata starp šīm darba tautas organizācijām un strādnieku padomēm. Tās tuvojusi 5 mēnešu prakse, kura tagad mēnešiem ilgi spējusi piebriest proletāriešu galvās. Tā kādreiz noguļamies ar mazu domu pariedienī — un uzmostoties galvā nogatavojusies pilnīgi noapaļojusies doma.

Es vairākkārt esmu izteicies, ka plašās strādnieku masas šķir no Komunistiskās partijas tikai laiks, jo viņu ieplūšana komunismā ir tikai laika jautājums. Tādēļ es arī kādreiz rakstīju, ka, ja, komunismam galīgi iestājoties, vēl liela tiesa strādnieku šķiras būs ārpus Komunistiskās partijas, tad tā būs partijas vaina. Mums tagad ir piedzīvojumi Krievijā ar partijas nedēļu. Un vēl lielākā mērā ar tā saucamajām bezpartijas masām. Tas viss tikai apstiprina no manis agrāk sacīto. Un tas arī mani pārliecina par to, ka, mums nākošo reizi pie varas nākot, darba tautas masas būs daudzāk tuvāk savam «avangardam», Komunistiskajai partijai. Un, dabiski, arī Komunistiskā partija būs tuvāk tām un no šī fakta taisīs dabisko slēdzienu.

Es jau sacīju agrāk, ka apstākļi spiež uz to, ka Rīgā — Liepājā jābūt noteicējam Komunistiskās partijas politiskas orgānam. Tāds nevar būt nelegālai partijai legāli

* Sk. šā sēj. 424. lpp. *Red.*

vēlēta CK. Tam arī jābūt nelegālā kongresā vai konferencē vēlētam, jeb vispār nelegāli radītam orgānam. Un vajag pārāk lielas cienības pret legāliem formu krāmiem, lai sacītu, ka šāds nelegāls orgāns būs mazāk faktiskas varas orgāns nekā vēsturiski likumīgā CK. Un galu galā šī nelegālā CK uzvarēs un būs valdības formētāja vara. Saprotams, gan tikai līdz partijas un Padomju kongresam. Bet pēdējais taču var ievest grozījumus tikai sīkumos, bet ne vispārējā virzienā...

Es varbūt tālu aizsteidzot laikam priekšā, ja tagad jau sāku pareģot, kāds būs Latvijas Padomju valdības jaunais izdevums. To varētu uz pirmo skatu atstāt nākotnei. Tā arī domāju kādu laiku es pats tai ciešā pārliecībā, ka *pirma dienā pēc uzvaras šis domas tomēr būs jāceļ klajā*. Bet, kā jau es teicu, mēs nevaram iepriekš pareģot, kurš no mums personīgi būs tur pirmajā dienā pēc uzvaras un kurš būs vispār tur. Un, kas tas svarīgākais, es baidos, ka šīnī brīdī liekas tradīcijas varētu novest pie domstarpības, kuras ērtāk ir novērst caur laikā atklātu diskusiju. Ēs domāju, ka dzīve mēdz būt stiprāka par shematiem, un šīnī ziņā mums domstarpību arī gan nebūs. Bet tad to vajag arī tūliņ gaiši un noteikti atzīt. *Padomju valdība Latvijā būs un būs jo driz, bet tā būs acimredzot jaunas, pilnīgākas formācijas*. Un jo mazāk mums iemesla, apspriežot tagadējo stāvokli, sērot, ja *Rīgā būs nelegāla CK un Rēzeknē būs legāla Padomju valdība*. Domu vienība komunisma jautājumos ir joprojām droša un nešaubāma.

§

«*Ciņas Biedrs*», 5. (40.) nr.,
1920. g. 13. janvāri

Iespiests pēc avīzes teksta

VĒSTULES J. JANSONAM-BRAUNAM

1

26. aug. 1913.

Mīlo Janci!

Ceru, ka esi drusku apmierinājis savus nervus pēc lielā karagājienu, kas pret Tevi bija uzņemts*, jo, pēc mana aprēķina, ja Poksdaunā tikai pustikdaudz saules dienu bijis kā te, miglainajā Pēterburgā, tad Jums tur ar Lepski** vajadzēja būt nodegušiem tik lielā mērā, ka varētu par jums dziedāt veco, slaveno dziesmu par «Zwei kleine Negerleine» utt. Mazs traucējums jau nu gan varbūt bija tas jautājums par manu uzvalku, kura apspriešana tomēr ari jau aiz muguras. Ľoti interesanti būtu padzīrdēt, kā Jūs satikāties ar Lepski un kas ar viņu. Man vienmēr, kad viņu iedomājos, ļoti žēl paliek, ka mēs ar viņu tā izšķirāmies pa dažādiem ceļiem. Atraksti kādreiz ari par šo.

Es jau taisījos visu vasaru rakstīt Tev, lai reiz pārtrauktu to dumjo klusuciešanu, kuru biju sev uzlicis pēc pagājušā gada satikšanās.*** Pilnīgi apzinīgi to nosaucu par dumjību no savas puses, kaut ari neatkāpjos no sava ieskata par notikumu pašu. Bet taisni tas, ka tas man tā kērās pie sirds, vislabākā liecība par to, ka Tu man biji ļoti tuvs — un tāds pats esi palicis ari pēc tam. Vēstulēs tomēr par to gari rakstīt nav vērts, ja būs vajadzība, izrunāsimies personīgi, jo esmu pilnīgi pārliecināts, ka nākošo vasaru, ja vien nekas sevišķs nekavēs, būsim kaut kur ārzemēs un tiksimies.

Atraksti kādreiz, kas tālāk vēl būtu bijis Tavā aferā. Patiesībā man būtu bijis ari pro domo sua**** kaut ko

* Sk. 13. piezīmi. *Red.*

** Jāni Kovalevski. *Red.*

*** Sk. šā sēj. 518. lpp. *Red.*

**** — sevi aizstāvot (savā labā). *Red.*

sacīt, un tas man jau nebūtu bijis sevišķi grūti, bet negribējās to lietu vēl plašāk izvandīt, un pretim Rainim man izlikās, ka tas būtu bijis mazliet «бить лежачего»*. Manas personīgās attiecības starp mani un viņu, zināms, ir caur šo incidentu galīgi likvidētas, un man nav iespējams pirmajam ar viņu stāties kādā sarakstīšanā vai sarunā. Es tādas sarakstīšanās ar Jankavu no viņa puses nebiju gaidījis pēc tam, kad mūsu attiecības bija, likās, noskaidrotas.²²⁰ Cerēsim, ka incidents viņu pašu nekur neaizvilks, un sevišķi tādēl es arī atturējos no katras atbildes savā personīgā lietā, kaut gan zinu, ka daži biedri to turot par «atzīšanos».

Kā citādi iet? Vai Kundziņš pārceļas uz Londonu jeb paliek? Es redzēju «J. D. Lapā» lielu polemiku par sviesta eksportu uz Londonu, vai tam nav kāds iespaids uz Kundziņa plāniem? Mēs nodzīvojām še Pēterburgas tuvumā; vasara bija priekš šejiņes pilnīgi neredzēta, un tikai šodien pirmā diena, kur jūtas rudens, un nu laikam tas arī sākas. Rītdien tad arī pārceļamies uz pilsētu, kur man nu jābūt atkal ik dienas. Nervus esmu atpūtinājis, ka nevar mani lāgi uztraukt pat viena vai otru cūcību. Tāda man maza atgadījās ar mūsu «partijas orgānu»** «Dzīves Balsi». Ja atminies, tur bija kāds Pagāns rakstījis vienu loti dumju rakstu pret «agitāciju» pēc Erfurtes programmas utt. — jeb pret «vārdiem» par labu dažādiem sikiem «darbiem» (un to kampaņām).*** Tas mani loti nokaitināja, un es uzrakstīju mazu raksteli****. Tas bija diezgan neizdevies, un jau baidījos, ka man atbildēs «papīra kurvī».

Te dabūju atbildi, ka tas top atsūtīts atpakaļ, jo tik frakcionāri kritizēt strādnieku kustību tie nevarot pielaist. Tāda atbilde bija ar nodomu, jo avīze faktiski pārtraukta un rakstu tā vai tā nevarētu nodrukāt. Es viņiem atbildēju, ka viņi acīmredzot neizšķir frakciju no virziena un paši aizmirsuši savu apvienību taisni ar vienu frakciju***** un ka es to rakstu nodošu arhīvā — lai redz, par ko nevarēja rakstīt aug. 1913. g. latv[iešu] oficiālā «stād-

* — sist gulošu. *Red.*

** P. Stučka ironizē par avīzes menševistisko vadību. *Red.*

*** Meņševika R. Lindiņa (Pagāna) raksts «Vārdi un darbi» bija publicēts «Dzīves Balss» 1913. g. 19. nr.ā. *Red.*

**** Domāts raksts «Caur atziņu pie apziņas». Sk. šā sēj. 41.—47. lpp. *Red.*

***** Ar meņševikiem. *Red.*

nieku] presē», piezīmēju arī vēl to, ka acīmredzot ar Pāgāna rakstu redakcija ir solidāra, jo citādi tā būtu reagējusi uz «J. D. Lapas» piezīmi šīnī lietā, ar kuru redakcija taču tik labprāt un tik neveikli polemizē. — Ko darīt? Sūdzēt nav pie kā. Pie Napoleona? Jeb pie Zara*, kurš taču bija kādam intervētājam apgalvojis, ka viņš kā brīvs jeņķis aizstāvot visas apspiestās nācijas? — Ja nebūs kur glabāt to raksteli, es viņu kā kuriozu nosūtīšu Jums; faktu kādreiz varēs izlietot.

Vai nedzird ko par Āzi? Ceļa nauda ir nogājusi, bet vairāk nekā nedzird. No Amerikas prasa, kad būšot, bet es pat nezinu viņa maršrutu.** Tā kā es savu vēstuli, tāpat kā Klāra*** savu rakstu, varu pārtraukt kaut kurā vietā, tad beidzu, jo papīrs pārējais ir iepakots un pirksti salst. Tikai vēl daudz, daudz skūpstu Tev un Schieger-tochter'ei**** — ar to nosacījumu, ka savu daļu nododiet tālāk arī Kundziņam*****.

Tavs Pēteris

Patlaban dabūju no Madāmiņas***** vēstulīti, ka Tu jau braucot uz Br[iseli], tādēļ sūtu turpu.

[Doras Stučkas pieraksts] Grosfāters***** man nemaz nav atstājis vietu priekš savu jūtu izgāšanas — tātad varu še ievietot tikai savus skūpstus Jums abiem. D.

*Pirmpublicējums. LPSR CVVM,
inv. nr. 6454/4*

Iespiests pēc rokraksta

2

15. sept. 1913.

Mīlo Janci!

Kad šo vēstuli saņemsi, tad jau būsi saņēmis manu mazo sūtījumu mazajiem «priekš zābakiem». Tādus pašus Tu saņemsi līdz 1. janvārim] arī nākošos mēn[ēšos],

* Jāņa Ozola. *Red.*

** P. Stučka šeit raksta par F. Roziņu, kas bija izbēdzis no trimdas un devies uz ASV. *Red.*

*** Meņševiku darbone Klāra Kalniņa. *Red.*

**** Annai Jansonei — J. Jansona-Brauna dzīvesbiedrei. *Red.*

***** Jēkabam Kovaļevskim. *Red.*

***** Olgas Kovaļevskas. *Red.*

***** Pēteris Stučka. *Red.*

cerēsim, ka kas nekas uzlabosies pa to laiku. Jēpa* adreses skaidri nezinu, jo viņš nekam nekā neraksta un neatbild, un domāju, ka arī Tev nez vai vērts būs tērēt marku. Bīmanis dzīvo Rīgā (viņš ir Rīgas inspektors «Русского Страхового от огня общества»).

Tas rakstelis «Dzīves Balsī» nebija dusmu vērts; tagad tas izskaidrojoties, ka es atraidīts ar kāda Cielēna redakcijas uzerpēšanu (jeb iegūšanu caur pārskatīšanos). Un tagad atkal tur esot Dadzis**, kas grib to rakstu ievietot*** (grib jau, lai ko strīpojot; es tur patiešām neatrodū, ko strīpot). Aizsūtīju to atpakaļ; būtu zinājis, ka sacels tik daudz runu, būtu to «starājies» labāk «pataisīt», bet tagad grozīt būtu negodīgi — jādodas rokā ha pasterzanie**** visā kailumā.

Vines konferences dalība***** bija kļūda, jo iepiņķēja tikai tanī nelaimīgajā OK un «Luč»-a kompānijā. Ceru, ka pēdējā gada notikumi arī būs atspēkojuši to 2 reklāmas strādnieku teoriju, ka Leņinam Pēterburgā un Maskavā nekādu piekritēju neesot.***** Visādā ziņā no tās «Luč» kompānijas vajadzētu drīzāk tikt valā, [tas] būtu labāk un arī derīgāk priekš nākamās apvienošanās*****. Pats par sevi, es stāvu no latv[iešu] būšanām tālu, nekad laikam Rīgā nedzīvošu, un tagad, kad Krievijas strādnieku kustība tiek jo dienas jo interesantāka un dzīvāka, ir varbūt aizspriedums, ka nepiedalos taisni krievu lie-tās²²¹; arī gan nevala un vecuma laiskums. Tomēr pienāks laiks un tas solis būs jāsper. Un, ja jūs tur visi vēl lakstosieties ap «Luč» un viņa pēcnācējiem — tad būsim taisni pretējos lēgeros. Iesākums no tā bija pagājušā rudeni, kad te vispirms parādījās «Luč»-am piekomandēts «пoчетный латыш»*****. — Tādēļ man bija grūti ņemt spalvu un rakstīt Tev pa vecam, jo mēs tomēr neesam angļi, kam politika ir pilnīgi šķirta no personīgās dzīves jeb,

* Jēpis — Jēkabs Treimanis, kas atradās trimdā Sibīrijā. *Red.*

** Andrejs Petrevics. *Red.*

*** P. Stučkas raksts «Caur atziņu pie apziņas» bija ievietots 1913. g. 5. oktobrī avīzes «Dzīves Balss» 29. nr.-ā. *Red.*

**** — saplosišanai. *Red.*

***** T. i., LSD pārstāvju piedalīšanās antipartejiskā konferencē Viņē 1912. g. augustā. *Red.*

***** Runa ir par meņševiku un centristu melīgajiem apgalvojumiem. *Red.*

***** Domāta organizatoriskā apvienošanās ar boļševikiem. *Red.*

***** — «goda latvetis». *Red.*

ar vācu terminoloģiju runājot, «Priwatsache»*, jeb, kā Tu laikam un Tavi mazie tagad sakāt, «praiwet». Bet nu arī diezgan par to.

Materiālus par latv[iešu] tautiešiem es Tev gan nekādus nevaru gādāt, jo pats tos nedabūju un to jaunāko pat maz pazīstu. Piespied Lepski, lai dod pats rīkstes, ar ko pērt.

Āzītis, zināms, pie Tevis bija? Ir gan labu tiesu sagājis**, tomēr es pēc tā, ko redzēju cietumā, biju gaidījis sliktāku. Redzēs, kā iztiks ar jaņkiem. Zars — tas jau gan ātri pārjeņkojās un pat no «Dz[imtenes] Vēst[neša]» uzbrukuma sev izsita kapitālu un it kā reklāmu.

Drauga Dr[iegas] rokrakstu*** es Tev aizsūtīšu ar lieļāko prieku, tīklīdz to izņemšu no apslēptnes; baidos, ka tas Tev nedarīs daudz vairāk prieka nekā man, jo es tikai vienā vietā sirsnīgi pasmējos kādā atmiņā no Āža arestēšanas, citādi tas ir paplāpāšana, kura Tev nekāda materiāla aizstāvībai**** nedod, izņemot pāris vārdu (un tad pašā ievadā pāris lietisku piezīmju par kustības sākumu). Es viņu jau apmierināju, ka tagad drukāt labi neietu.

Tie vācu «genoschi» iet lēnām, bet drošiem soļiem uz oportūnismu, un pats nelaiķis B[ēbelis] savu pēdējo vēstuli Molkenbūram varbūt būtu labāk nerakstījis. Ja Noske tagad ir par frakcijas līderi militārjautājumos, tas ir diezgan teikts. Nu, nav vairāk laika, dzen iz mājas — tādēļ daudz sveiku un skūpstu Tev, Schwiegertochter'ei un mazajiem no

Pētera

*Pirmpublicējums
LPSR CVVM, inv. nr. 6454/5*

Iespiesta pēc rokraksta

3

26. sept. 1913.

Mīļo Janci!

Par to sūtījumu un solījumu pārāk «nenozurģējies»*****,
bet atmini vecā Zariņa vārdus — «Tad jau labāk ar

* — privāta lieta. *Red.*

** — novājējis. *Red.*

*** Domātas J. Driegas atmiņas par Jauno strāvu un strādnieku kustības sākumu Latvijā. *Red.*

**** Sk. 13. piezīmi. *Red.*

***** — neraizējies. *Red.*

vērtscilvēku» utt., ja arī nevari visu frāzi atkārtot — «es tā vai tā»...

Arī tā piezīme par mūsu būšanām* nebija tā domāta, ka Tu būtu ar pārliecību pārgājis citā lēgeri, bet ka mēs «очутились невольно»** dažādos lēgeros, reiz Tu biji viņiem līdzi Vīnē un dažā ziņā arī aizrāvies no «dekorācijām»²²². Tagad jau, zināms, vienīgā iespējamā līnija — vidusceļš, kaut gan, pēc manas iekšējās pārliecības, nemaz nebūtu bijis tik ļauni iet «durch dick und dünn»*** ar Ķeņinu un biedriem, jo tā līnija faktiski iet mūsējai visuvāk un pats Ķeņins ir galu galā vienīgais spējīgais politiskais vadonis.

Man te, Pīķeros, tāda bezpartejīga izturēšanās nav iespējama, ja jel maz kustībai jūt līdzi. Bet tur, saprotams, ne mana, ne arī Tava vēlēšanās vien nekā nevar līdzēt. Un tātad ar prieku gaidīšu to momentu, kad tiešām nebūšu spiests, izteicoties pret meņševikiem, izteikties arī pret aiz viņiem «apvienotiem» latviešiem****. — Tikai tādā garā bija saprotama mana piezīme, un izsauca to kāda Tava piezīme vēstulē par Ķeņinu, vairs neatminu labi, kāda.

Labi nesaprotru, ko tad Žanis***** tur atkal darījis un kur? Es ar latv[iešu] būšanām loti vāji saistīts un nemaz nedabūju visu zināt. Viņreiz aizmirsu Tev prasīt, kas tas Roberts*****²²³, kas esot uz Raiņa pusi. Ja Tu domāji Āzi, tad tā ir maldīšanās; mēs ar Āzi ilgi par to runājām, un taisni viņš bija pieprasījis Rainim, lai izteicas arī pret Jankavu. No tālienes viņam toreiz vēl nebija R[aiņa] loma šīnī lietā***** pazīstama, un tad viņš man bija sūtījis rakstu, kurš bija gājis pazušanā un kurā, pēc viņa izteikuma, bijis apmēram tas pats, kas manā pirmajā piezīmē «J[auņajā] D[ienas] L[apā]»*****. Dr[iegas] rakstu šīnīs dienās izņemšu un aizsūtišu, bet Tu tiešām būsi par viņa rakstu «разочарован»***** — es tikai vienā vietā sir-

* Sk. iepriekšējo P. Stučkas vēstuli. *Red.*

** — negribot esam nonākuši. *Red.*

*** «Caur uguni un ūdeni». *Red.*

**** Domāti samierinātāji LSD rindās. *Red.*

***** Meņševiks Žanis Buševics. *Red.*

***** Runa ir par Robertu Pelši. *Red.*

***** Sk. 220. piezīmi. *Red.*

***** Domāts P. Stučkas raksts «Cien. «J. D. Lapas» redakcijai!». Sk. šā sēj. 38.—40. lpp. *Red.*

***** — vilīes. *Red.*

snīgi pasmējos par kādu sarunu starp Azi un žandarmu palkavnieku.

Rīga ļoti uzbudināta par to, vai aktieru streiks ir streiks²²³ jeb ne, un atbilde, ko Dadzis, pie sienas pie-spiepts, izstrādājis, tad arī skan reizē, ka ir un arī nav. Pats tas streiks jau nu bleķis, bet tomēr mūsu strādnieku biedrību delegāts spēlē ne visai veikli savu lomu: būtu jau labāk palikuši par mēmiem statistiem, kā tiem jau še parastā loma. Būtu tā enerģija un tie līdzekļi, ko strādnieki izlietoja šim teātrim* par labu, vērsti uz presi, tad mums nebūtu mazliet jākaunas krievu biedru starpā, kuri vispār iet ātriem soļiem uz priekšu. Pēt[erburgas] metāl[istu] arodn[ieciskai] biedrībai pāris nedēļas bija 5500 biedri! Un Maskavā? — Aizvakar dabūju no Blēža** cedeli, ka dzerot glāzi alus ar Dansi*** (kurš bija arestēts un par kura likteni jau stipri baidījos). Tā Rīgas kara tiesa jau stiprāka tanī amnestēšanā nekā pats ...

Āzim, izrādās, jāgaida Anglijā, jo, kā raksta, biješu vietā no Zara pienākusi tikai pamācība, kā izturēties pret muitniekiem vai pret jūras slimību. Nez, tas viss, vai vēl kas pakal nāk?

Ja nekas neaizkavēs, tad šo nākošo vasaru jau nu gri-bam būt ārzemēs, bet kur un kad tiksīmies? Es nedabūju ārzemju s.-d. laikrakstus, un tā pavisam nezinām, vai tas Vīnes kongresa nodoms**** ir galīgi atstāts, vai tas to-mēr būs un kad. Tu jau tur sēdi tuvu pie paša avota, atraksti to, jo man jau «stundu plāns» jāsāk ļoti agri gata-vot, jo drīz jau sāk likt «sēdes» «lietās» uz nākošo va-saru, un tad pēc iespējas jāierūmē divi mēneši brīvāki. Tā braukšana ir tikpat grūta kā starp Skillu un Ha-ribdu***** — uz Šveiciju — Rainis, uz Beļģiju, An-gliju, — kā tur atrast vidusceļu? Varbūt angļu draugus pārdabūt uz kontinentu uz kādu laiku? Bet vispirms jā-zina, vai nu ja jā, tad kad un kur ir s.-d. starp[tautiskais] kongress, un to Tu izzini jo drīz. Tad pirkšu vienu «spār-biksi»***** un sākšu krāt ceļam.

* Rīgas Jaunajam latviešu teātrim. *Red.*

** Fridriha Vesmaņa. *Red.*

*** Jūliju Daniševski. *Red.*

**** T. i., nodoms sasaukt Vīnē II Internacionāles kongresu. *Red.*

***** Pēc sengrieķu mita — divi briesmoni Mesīnas jūras šau-rumā; šeit pārnestā nozīmē — ļoti grūta izvēle. *Red.*

***** — krājkasi. *Red.*

Schwiegertochter'ei daudz sirsnīgu skūpstу — viņa bija «молодцом» visā šīnī grūtajā brīdī* — un ne mazāk sirsnisko skūpstу Tev pašam.

Tavs Pēteris

*Pirmpublicējums
LPSR CVVM, inv. nr. 6454/6*

Iespiesta pēc rokraksta

4

8. dec. 13.

Mīlo Janci!

Pie visas gribas Tev ātri atbildēt tomēr neizdevās, jo Tavu vēstuli dabūju, kad biju jau apgērbies celā uz Maskavu advokāta darīšanās; no turienes atbraucis, drusku saslimu un tikai šodien uz kājām. Ir tik daudz, ko runāt, ka nezinu, no kā iesākt. No aizskartas patmīlibas? Ar tādu neesmu slimojis, bet tomēr vienmēr domāju, ka būtu ja ne caur sirmiem matiem, pret tiem es vēl nel[aiķim] Dīriķim atbildēju ar parunu — «Es ist kein Verdienst ein alter Narr zu sein»** —, tad caur savu ilggadējo agrāko darbību izpelnījies to, ka ne ikkatrīš smurgulīs jeb futūrists iesplauj acīs un man pašam tas mierīgi un pacietīgi jānoslauka. Tikai kā tādu acīs splaušanu es varu uzņemt «Atbildi» man (pēdējā num. «D[zives] B[alss]» kā konfiscētu neesmu dabūjis), uz kuru es atbildēt nevaru, jo to *neuzņems****. Es tādu šulerisku polemikas metodi neesmu vēl sociāldemokrātiskos laikrakstos piedzīvojis, kur viss tas, pret ko polemizē, ir pilnīgi izdomāts, sagrozīts un samelots. Pie tam ar savu § es atklāti mētāties vairāk nevaru, to visi zina, un, ja to parakstīju, tad vienīgi lietas labā, lai ar savu pazīstamo palamu tomēr darītu kādu iespāidu, kas tagadējos laikos ir vajadzīgs. Man ir bieza āda, piecietišu arī to.

Tai Domes frakcijas lietā**** es Tev aizsūtu savu sarakstīšanos (nav tikai manas pavada vēstules pie «Atklātās vēstules»***** kur es atzīmēju, ka birg[eliskā] presē es ne-

* Sk. 13. piezīmi. *Red.*

** «Nav nekāds nopeļns būt vecam nerram». *Red.*

*** Sk. 24. piezīmi. *Red.*

**** Sk. 23. piezīmi. *Red.*

***** Domāta «Atklātā vēstule «Dzīves Balss» redakcijai». Sk. šā sēj. 50.—51. lpp. *Red.*

rakstu). Man šķiet, ne kā raksti, bet kā materiāli tie derētu kur nekur publicēšanai, jo kaut kas tamlīdzīgs kā pavēle rakstīt s.-d. avīzē tikai *zināmā* garā par kādu jautājumu man vēl nebija gadījies. Es pilnīgi brīnos par to gara apstulbumu mājās un pavisam nesaproto mūsu vecā Valda-Auziņa* pārvēršanos. Esmu jau sen stipri «lettenmūde»**. Par to būtu tiešām kas jāraksta un neganti jāraksta, bet kur? Lai varētu pāris rindiņas iepīt, man bija jāraksta 6 slejas cita teksta. — Bet izbeigšu frakcijas lietu. Es domāju, ka tas saskaldījums*** bija nenovēršams, jo ne tie motīvi, kas atklāti pievesti, ir galvenie, bet sistemātiska izvarošana****. Pie frakcijas jau galu galā ne Dome vien svarā, bet sakari ar ārieni un materiālie frakcijas līdzekļi. Trešā domē tie gāja boļševiku virziena presei, tagad vienīgie atbalstu atrada otrie. Sekretārs bija tikai meņševiks, tas «b[o]ļeviks» nebija nekas; pieprasījumu pēc sava virziena sekretāra palīga — atraidīja. Bet šis jautājums īpaši nu 6 *strādnieku* [deputātiem] pavisam sāpīgs. Bez tam, jo ilgāk, jo sliktāk. Ja es būtu personīgi tur iekšā, varbūt es nebūtu bijis priekš uzreiz aiziešanas, būtu pēc ultimātuma vēl mēģinājis palikt — bet tas bija tikai laika jautājums, jo tie likvidatori pēdējā laikā pilnīgi neiespējami. Piemēram, tā *травля****** pret vienu jaunu biedru «Danski»***** kas agrāk nebijis s.-d. un bijis dienestā ne ohrankā, bet tik fabrikantu sojuzā (kur bijuši daudzi likvidatori!). Tagad tas ir s.-d. un 3 gadu laikā *bez atlīdzības* strādājis s.-d., un iznesis lielu daļu apdrošināšanas kampaņas uz saviem pleciem — un par to diezin ko saraksta «Новая Рабочая Газета»! — Es grūti tīcu apvienībai, ja likvidatoru rindas netop iztīrītas no dažādiem Daniem utt. Pie tam krievu proletariāta dzīve top interesanta, kādā labā dienā *mūsu* «parauga organizācija»***** var palikt iepakaļ. Ja man būtu laiks un,

* Valdis-Auziņš — Voldemārs Rikveilis. P. Stučka runā par viņa pāriēšanu meņševiku pusē. *Red.*

** «Noguris no latviešiem», t. i., no latviešu meņševikiem un samierinātājiem. *Red.*

*** IV Valsts domes sociāldemokrātu frakcijas sašķelšanās. *Red.*

**** Domāti IV domes deputātu — meņševiku centieni uzspiest savu oportūnistisko viedokli boļševiku deputātiem. *Red.*

***** — rīdišana. *Red.*

***** Danskis — K. Komarovskis. *Red.*

***** Domāts dažādu virzienu un frakciju apkopojums. P. Stučka ironizē par samierniecisko noskaņojumu dažu LSD vadītāju vidū. *Red.*

galvenais, ja nebūtu vecs mīkstčaulis tīcīs, te darba pilnas rokas, jo bolševiku virziens top tiešām proletariāta virziens, kas parādās diemžēl arī iekš pilnīga intēlīgences trūkuma. — Ja es būtu mājās, varbūt arī tur būtu darbs; visdrīzāk domāju, ka jau sen būtu saskaldījies*, jo vienība ir glīts vārds, bet, ja zem tā pilnīgi cieš virziens un idejiskā puse, tad nevar baidīties no skaldīšanās bubula. Kur tad tagad nonāk vācu partija ar savu vienību un savu 25 Pfenigu** uzupurēšanos, kad draud skaldīšanās ne programmas dēļ, bet gan ja piedraud 3 markas 1. Maija algas ievākt partijas kāsē un militārforlages²²⁴, un visi šie pārējie oportūnismi: das Endziel Nichts, der Mitgliedbeitrag — Alles.*** Un Bēbeļa vietā — Die prolet[arischen] quasselji!****

Kam tīcība uz sociālismu jeb, pareizāk, pārliecība par to zudusi, lai paliek jeb top atklāti par sociālliberāli, bet kādēļ tad ~~непременно~~***** arī organizatoriski vienot?

Pie manis bija delegācija no mūsu kreisajiem, lai es uzņemoties redīgēt radikālu žurnālu***** (pretim «Tagadnei»); es formāli atteicos, jo negribēju būt par iniciatoru formālai sašķelšanai, un to es teicu (bet Tev es varu atzīties, ka tā bija vecuma vājības zīme, jo nevarēju atteikties uzstāties pretim sociāldemokrātu blokam no Āsara līdz Deglavam, kuru toreiz gan vēl nezināju, jo nebiju lasījis ««Tagadnes» šķēplaužu» sarakstu)²²⁵. Tomēr es nevarēju atteikties līdzi strādāt un sazināties ar virziena biedriem. Domāju, ka mums nav iemesla atsacīties no līdzstrādības, jo latv[iešu] «Sozialistische Monatshefte» mums nu jau būs divi. Diemžēl mums nav liter[ārisku] spēku pie tiekoši, un tādēļ es arī nevaru sajūsmītīties par pašu literārisku uzņēmumu: 1) mēs esam visi aizņemti citās lietās, un tādēļ krājums iznāks vājš, vēl vājāks nekā «Atvases», un 2) to nelasīs — vēl mazāk nekā «Atvases». Ja turpreti citi jau to izdod, tad piedalīties tomēr vajag, jo esmu

* T. i., būtu panācis bolševiku un meņševiku-likvidatoru organizatorisku norobežošanos. *Red.*

** 25 fenīni — partijas biedru nauda. *Red.*

*** Galamērkis — nekas, biedru nauda — viss. Tā P. Stučka ironiski pārfrazē oportūnista E. Bernšteina devīzi «galamērkis — nekas, kustība — viss». *Red.*

**** — «proletāriskie plāpas». *Red.*

***** — noteikti. *Red.*

***** Zurnālu «Darbs». *Red.*

pārliecināts un tīcu tiem, kas to saka, ka masās mūsu virzienam*, mazākais, šīnī laikā, vajag būt pārsvarā. **Кстати****, es tos deleģātus vispirms lūdzu, lai tie mēģina sabraucienā novērst to nepatīkamo vadību uz priekšu*** un tikai, ja tas absolūti neiet, tad vilkt konsekvences. Tie bija jauni cilvēki, un es varu gan iedomāties, cik viņiem ironiski vajadzēja izturēties pret manām «veča» mācībām.

Jankava brošūra**** daudz jauna nesniedz, izņemot pāris izrakstu, kas nāvīgi priekš **R[aiņa]*******, jo redzams, ka viņš ir toreizējā **J[ankava]** raksta līdzvaininieks. Mans stāvoklis ir diezgan muļķisks — es turējis par saviem apvainojumiem «muti pilnu ar ūdeni» —, un tagad plašās aprindās to uzskata par atzīšanos un «**Dz[ives] B[alss]**» polemists pats nekautrējas mani jau atzīmēt zem «**kličkas**» § par veikalīstu. **R[ainis]** pats domājot, ka iekš «veikaliska sociālisma» (gan nezinu labi, vai es caur to sociālismu) esot taisījis veikalus jeb es sociālistus pataisījis par veikalniekiem) neesot nekas apvainojošs²²⁶. Es ar viņu, kā saka, «*bin fertig******», grūtāk to pārdzīvot Dorai. Un tādēļ arī katras domas par ārzemēm top sarūgtināta ar perspektīvām nejauši tikties un atkal visu to pādarīt akūtu, kas jau drusku notrulināts.

Еще одно последнее сказание*****: пар Stīgu. Es labi neticu tai ziņai²²⁷ un pamata agrākos laikos ziņas patiesībai neatrodū, izņemot to, ka tas nekad man nav bijis simpatīisks. Tai laikā, no 1912. g. beigām līdz aug[ustam] š. g., zinu arī viņa materiālo stāvokli Kultūras veikalā Maskavā (un pēc tam Kijevā), jo vedu uz viņa lūguma (nevarēju labi atteikties) prāvu un tanī laikā viņš bija veikalā materiāli labi nodrošināts (līdz 200 [rb].) mēn.). Par šo rudenī nevaru galvot — tas Piķeros atbraucis nebija vietā un šur tur vakaros steidzās, bet viss tas nedod nekāda iemesla. Dzirdu, ka vēl pusotra vai divus gadus še gājušas tādās pašas baumas, bet arī bez faktiem. Šejenieši

* T. i., revolucionārajam virzienam. *Red.*

** — pie reizes. *Red.*

*** Acimredzot P. Stucka šeit norāda uz gaidāmo LSD IV kongresu, kurā meņševistiskās vadības vietā bija jāievēlē jauna LSD CK. *Red.*

**** Brošūra «*Kad pusnaktis pāri, maskas krīt*». *Red.*

***** Domāti izraksti no vēstulēm, ko Rainis bija rakstījis Jankavam 1908. gadā. Sk. 220. piezīmi. *Red.*

***** Burtiski, «*esmu tīcīs galā*» — t. i., daudz nepārdzīvoju. *Red.*

***** — vēl vienu pēdējo vārdu. *Red.*

caur viņu neesot iekrituši, un kur tad viņš varētu būt bijis tas darbonis? Es nesaku nekā ne pret, ne priekš — ja ir kādi materiāli par šejieni, atsūti, tos izlūkosim cauri. Jā, vēl kas: ka viņu nopietni meklēja, redzams no tā, ka Griezi (horribile dictu*) bija sajaukuši ar viņu, un tas ir tagad vēl bez tiesībām dzīvot Piķeros.

Nu, vēstule jau par garu, un Tavs mazais Eriks varētu teikt — Pappi, dieser Brief ist ja ein Buch**. Uz priekšu vēl! 10./23. augustā nākošā [gadā] būs jābūt Vinē, un tur tiksimies, ja Tev būs gadījums, — grūti izmest lielo cilpu Pēterburga—Brisele—Vīne, jo tie līdzekļi ir arvien vēl ačgārni proporcionāli vajadzībām un vēlējumiem. Daudz, daudz skūpstu Tev, Schwiegertochter'ei un jaunajiem. «Verlier Du nicht den Deinen Mut.»*** Mūžam Tavs

Pēteris

*Pirmpublicējums
LPSR CVVM, inv. nr. 6454/8*

Iespiesta pēc rokraksta

5

25. maija d. 1914.

Mīlo Janci!

Tavu rokrakstu**** saņēmu un tūliņ nosūtīju. Patiesi sakot, es to biju drusku citādu domājis, tas ir, tādā garā kā Tava artikelā sākums arī līdz beigām, pēc materiāliem (starptautisko un nacionālo kongresu lēmumiem) vēstu-risku apskatu, pat, ja vajag, kritisku un ne vienīgi aģitatorisku. Saprotams, visu to, ātri steidzot, grūti padarīt. Otrā burtnīca***** būs pavisam vāja, jo tanī vēl mazāk līdzstrādnieku nekā pirmajā. Un man šķiet, ka tas novēršams tikai tad, ja uz vietas būs patiesa redakcija, kas vāk un pulcina jaunus spēkus un tos pašus vecos, kas nu reiz nevar vai negrib labprātīgi piedalīties. Es tanī ziņā arī

* — briesmīgi sacīt. *Red.*

** — Tētiņ, šī vēstule taču ir vesela grāmata. *Red.*

*** «Nezaudē dūšu.» (Vācu tekstam pievienota šāda Annas Jansones piezīme: «Afkārtoti kāda mums labi pazīstama biedra — vāja vācu valodas pratēja vārdi»). *Red.*

**** Domāts J. Jansona-Brauna raksta «Pēc 25 gadiem» manuskripts. Raksts tika ievietots žurnāla «Darbs» 1914. g. 2. nr-ā. *Red.*

***** T. i., žurnāla «Darbs» 2. nr. *Red.*

jau aizrakstīju uz Rīgu, lai mēģina citādi iekārtot. Varbūt Zutis (kas līdz šim klusē) pārceļas uz Rīgu, tad kopā ar Priedk[alnu] un vēl kādu (manis pēc, to pašu Dns*) varbūt ko var sastādīt. Šādi jau iznāk, ka manas personas jeb manas «vienpusības» dēļ var iznīkt vesels, labs uzņēmums. Ja es būtu tur uz vietas, es no tā visai nebaudītos, bet ko no šejenes varu, kur es jauno paaudzi nemaz nepazīstu. Kurša «bantes tārpus»** es nemilu (vienu atdevu atpakaļ), ražīgo Robertu*** arī nepanesu, arī atdevu atpakaļ viņa «Tolstoju». Žanim**** atraidīju viņa «šķelšanos krievu partijā». Pat jaunu spēku (Aj.)***** atbaudīju, neievietodams viņa laikrakstu apskatu; es motivēju tā, ka tas vairāk piederas avīzē, gan ka no Tevis būs tanī burtnīcā par pilsonību — kā nebija. Otrai burtnīcai no Ziem[eļa] nekas neatnāca. Kas tad nu paliek pāri? Tu saki, vajag jauno spēkus pievilkst; ar lielu prieku, bet ko tad? Es taču nevaru viņus spiest rakstīt, un tad visi viņi ir specializējušies uz dzeju un lat[viešu] literatūru kā uz «линию наименьшего сопротивления»*****. Manu neizdevīgo frāzi par pirmavotiem Tu arī esi pārpratis; nebūt nedomāju, ka mums jāpilda vienīgi ar Marksā un Engelsa tulkojumiem, bet tikai gribēju konstatēt, ka mēs iesakam no papildinājumiem, kur vajag iesākt no oriģināliem, mēs iepazīstinām ar dīcgenismu...***** un citiem visādiem «ismiemiem», kamēr par marksismu pie mums gandrīz vai aizmirst un pat līdzcietīgi pasmīn. Es domāju, ka žurnālam, dabiski, jābūt zinātniskākam un tātad arī sausākam nekā avīzei, lai pierod lasīt un domāt.

Zīmējoties uz pēdējo Tavu vēstuli, man šķiet, Tu esi palicis jeb nostājies atpakaļ uz mazliet nosenojušu stāvokli: «Lai tie krievi tur plūcas, mums tur nav daļas.» Diemžēl vai paldies dievam — tā tas vairs nav, visa Latvijas organizācijas dzīve stāv zem tieša krievu ***** dzīves iespāida, visi virzieni un visa kustība izriet no krievu dzīves, un mūsu kustība ir tikai maza atbalss tur, tā ka

* J. Daniševski. *Red.*

** Domāti Kārla Kurševica garie raksti. *Red.*

*** R. Pelši. *Red.*

**** Domājams, meņševikam Žanim Buševicam. *Red.*

***** Acimredzot domāts Andrejs Jablonskis. *Red.*

***** — vismazākās pretestības līniju. *Red.*

***** Nesalasāms vārds. *Red.*

***** Domāta KSDSP. *Red.*

nevaram nekādā ziņā ilgi noturēties uz neitralitātes stāvokļa.²²⁸ Jo mazāk es, kas te atrodos uz vietas, bet ne daudz vairāk pašā Latvijā. Saprotams, ne vēstulēs par to var izprasties, tas būtu jādara mutiski. Vai tas izdosies, nezinu. Mūsu ārzemju brauciens ir zem loti lielas jautājuma zīmes. Un visādā ziņā tas var izšķirties ne agrāk kā pēc mēneša. Uz jūsu pusi to izplatīt nav iespējams, jo tie tālumi par lieliem, un domas būtu uz Tiroli — Šveici, ja neievietos piespiestā kārtā kādā kūrortā (vārda īstā nozīmē). Ja nu jums kādam būtu gadījums būt ap Vīni, tad vienīgās cerības varētu rasties uz satikšanos*. Bet, kā teikts, arī tas vēl pilnīgākajā nezināšanā.

Nākošajai [«Darba】 burtnīcai visādā ziņā rokrakstam vajadzētu būt ne vēlāk kā ap 10. jūniju vecā st. Mēģini rakstīt to gabaliņu par partijas dibināšanu, bet, zināms, cik tas iet cenzūras robežās, tas ir, skaidri vēsturiski.

Saņem daudz skūpstus un nodod tādus pat Schwieger-tochter'ei no

Pētera.

Daudz siltu jo siltu skūpstus jums visiem no Grossmamas.**

*Pirmpublicējums
LPSR CVVM, inv. nr. 6454/12*

Iespiesta pēc rokraksta

* P. Stučka cerēja piedalīties II Internacionālēs 25 gadu jubilejas svinībās, kurām vajadzēja notikt Vīnē 1914. g. augustā. *Red.*

** Doras Stučkas. *Red.*

VĒSTULES P. DAUGEM

1

23. dec. 1912.

Mīļo Paulhen!

Pirmo brīvo dienu izlietoju, lai Tev nosūtītu sirsnīgus sveicienus un daudz jaunu spēku un veselu nervu uz Jauno gadu, piemetinot pie tās pašas reizes uzaicinājumu, ja rastos brīvs moments, to izlietot atbraukšanai paviesoties Pīteros, reiz jums to Odesas «sjezdu» atkal izputināja.* Esmu pārliecināts, ka Tu tikpat labi sajūti kā es, cik mīļš un tuvs Tu man esi starp tiem nedaudzajiem tuvējiem, kas man bijuši un — īpaši — kas palikuši. Tādēļ es arī tik ļoti baidos katras mazākās domstarpības mūsu starpā, caur ko tad arī izskaidrosies, ka mēs tikai bei-dzamā acumirklī priekš aizbraukšanas** paspējām parunāt par priekšmetu, kur domas mums varētu šķirties. Tānīs jautājumos par «ekonomisko materiālismu» un «šķiru harmoniju» domstarpības neizbēgamas. Pēc manām domām, Tavai teorijai*** Tevi neizbēgami, ja tik tai seko, jānoved pie reformisma, un tomēr, cik Tevi pazīstu, zinu, ka visa Tava būte ir pretim reformismam, jo no visa mūsu vecā pulciņa Tu esi paturējis visvairāk jaunības sparības un entuziasma, kamēr uz reformismu es skatos kā uz vēcuma nespējibas zīmi. Man šķiet, Tu pārāk iedziļinājies un aizrāvies no Dīcgena (kas vēl nekas), bet arī no dīcgenistiem, un tas Tevi noved pozīcijā, kur Tu jūties it kā pie sevis mājās un kur Tu, pēc manas pārliecības, esi pēc visas savas iekšējās būtes nevietā.²²⁹ Tie teikumi

* Domāts zobārstu kongress, kuru valdība neatļāva. *Red.*

** P. Stučka bija ieradies Maskavā darišanās un apmeklējis P. Daugi. *Red.*

*** P. Dauge aizrāvās ar J. Dīcgena filozofiju. *Red.*

augšminētos jautājumos izsauks atbildi uz atraidīšanu, tas ir neizbēgami, bet tas nav tas galvenais; viņi izsauks entuziasmu mūsu «jauno» (varētu teikt — pagirnieku-oportūnistu) lēgerī, kas ļoti priecīgi būs atsaukties taisni uz Tevi un kas glaimos, kā to jau tagad dara, vēl nezinādami labi, ko Tu saki, lai aiz Tevis slēptu savu revisionistisko un oportūnistisko kailumu.

Un ja mēs divatnē varētu mierīgi pārrunāt domstarpi-
bas; atklātībā šinīs apstākļos tas būtu pavisam grūti.
Raug, kāds bija mans domu gājiens, kad es tik bailīgi
vispār iegāju uz pārrunu par jautājumiem, kur mūsu do-
mas šķiras. Es gan zinu, cik mēs tuvu viens otram stāvam,
ka esmu pārliecināts, «nekāda vara mūs nevar šķirt», bet
cilvēciski tomēr ir baidīties arī par neiespējamo. Kad es
aizbraukdams dabūju konstatēt mūsu domu izšķirības,
man tas bija tik sāpīgi, ka domāju tūliņ mājās nosēsties
un dažās rindiņās izlikt Tev savu t. s. «mīlestības izskaid-
rojumu». Kā redzi, faktiski to izdaru tikai mēnesi vēlāk
un pie tam vēl — kā! Neraugot uz visu to, esmu pārlie-
cināts, ka Tu mani sapratīsi un ka mēs paliksim arvien
jo tuvāki — «не взирай ни на что»*.

Novēlu vēlreiz Tev atpūsties labi pa svētkiem un ar
jauniem nerviem doties jaunā gadā.

Ar vienu rūgtu pili vien nepietiks; jāpievieno vēl viens
mazs personīgs lūgums. Ja vien Tev iespējams, nodrošini
Художественный театр priekš Pēterburgas** mums biletēs,
un proti: a) vismaz 2 jeb, ja iespējams, 4 vietas sēdekļos,
apm. 3, ne dārgāk par 4 rubļiem uz manu vārdu, un
b) 2 (ja iespējams 3—4) vietas jo lētākas, no 1—2 rub-
ļiem, — uz [nesalasāms uzvārds. *Red.*] vārda. Nosēsties
un uzraksti kādam no saviem pazīstamiem, lai tūliņ at-
zīmē, citādi te ļoti grūti pietikt un jābūt atkarībā no citu
protekcijas. Ceru, ka tas Tev nebūs grūti, ja tikai jau nav
par vēlu. — Beigās, ja Tev kādreiz atliek kāds mazums —
atgādājies vienu vecu, vecu pazīstamu, kam grūti iet, —
Āziti.*** Nesen dabūju no viņa šai ziņā bēdīgu vēsti, bet
man patlaban bija tāda grūta «полоса»,**** ka viens vien
daudz nespēju. Viņš gan strādā, bet tie honorāri nav tik

* — neskatoties ne uz ko. *Red.*

** Domātas Maskavas Dailes teātra viesizrādes Pēterburgā. *Red.*

*** F. Rozīņš (Āzis) šai laikā atradās trimdā. *Red.*

**** — laika posms. *Red.*

kārtīgi. Viņa adrese: Ст. Манзурка, Верхоленский у. Иркутской губ. Фридриху Розиню. — Un tad — atvaino, paliec skūpstīts un sveicini Celīnu* no mums abiem.

Tavs Pēteris

*LKP CK PVI PA, 311. f., 1. apr.,
12. l., 4.—5. lapa.*

Iespiesta pēc rokraksta

2

5. maijā 1914.

Mīļo Paulhen!

Atvaino manu ilgo klusēšanu, bet cik reižu taisījos Tev rakstīt un atkal noliku spalvu, jo jutos bez vainas līdzvainīgs tanī nejaukajā uzbrukumā Tev no G. puses. Es pilnīgi nesaprotu tādu uzbrukumu uz Tavu naudasmaku** un vēl tanī laikā, kad Tev pašam jāatsakās no vajadzīgās ārstēšanās. Es varu saprast viņa vieglprātību, ja es izšķiroš viņam palīdzēt no savas puses — un mūsu attiecības ar visu ģimeni ļoti tuvas —, bet kādēļ Tev tur līdzi jācieš? Es biju tik uzbudināts par šo ziņu, ka tiešām nezināju, kā to tavā priekšā «сгладить»***. Nu, izlietu ūdeni sa-smelt nevar, un pamazām jāapmierinās.

Gaidu ar nepacietību Tavu atbraukšanu. Būtu šis tas jāpārrunā. Kur būsi vasaru, vai netiks mīles? Es tomēr gribētu cerēt no 1. jūl. līdz 1. sept. būt aiz robežas — bet kur?

Un tad viens literārs jautājums. Rīgā iznāk žurnāls «Darbs» — pie Tevis vajadzēja griezties dēļ līdzstrādības —, nezinu, vai to esi dabūjis. Red. komisija Rīgā satāv vienīgi iz darbarūkiem, jo nav tur inteliģentu. Mani uzaicināja tuvākā līdzdalībā, t. i., apmēram kā redaktori, — bet kā to no šejiennes lai izpilda? Pirmais numurs iznāca pavājš, otrs būs laikam vēl tukšāks. Vai nav Tev kāds brīdis brīvs? — Tikai negribētu ar polemiku sākt. Uzbrukumi Tev ir pilnīgi cūciski pēc formas, kaut gan

* Celina Dauge — P. Dauges dzīvesbiedre. *Red.*

** P. Dauge bija izpalīdzējis ar lielāku naudas summu kādai personai. *Red.*

*** — nogludināt. *Red.*

«по существу»* es ar Tavu «papildināšanas» kāri** arī nevaru solidarizēties. Man šķiet, tur zināmu lomu spēlē Tavs temperaments, Tava «увлечение»***, kas mums visiem pie Tevis ir dārga un mīļa. Ja Tev starp zobu un zobu atliek kāds brīdis,**** atgādājies, ka Rigā iznāk žurnāls, kurš izdots no strādniekiem priekš strādniekiem. Man nav tās daļas no Dīcgena, kur ir viņa sīkie gabaliņi, — tur bija, cik es pie Tevis redzēju, daži ļoti glīti gabaliņi. Mēs sprauduši par mērķi taisni iepazīstināt ar ievērojamu oriģinālu tulkojumiem — varbūt, ja neko no sevis, tad no turienes ko atrastu.

Diemžēl manas Maskavas braukšanas ir izbeigušās, jo prāva gan vēl turpinās, bet — klients nomira ...

Ar daudz, daudz sveicieniem un skūpstу!

Tavs Pēteris

*P. Dauge. P. Stučkas dzīve un darbs.
LVI, 1958, 531., 532. lpp.*

*Iespēsta pēc grāmatas
teksta*

3

25. maijā 1914.

Mīlo Pauīhen!

Izlietoju šo dienu, lai uzrakstītu vienu otru privātvēstuli. Mūsu cerības uz tikšanos ir vēl diezgan nenoteiktas. Vēl nezinu skaidri, vai izdosies aizkulties. Ja izdosies, tad uz 2 mēnešiem, sākot no jūlija sākuma. Laikam pa Tiroli jeb Bavārijas ezeru apgabaliem, tad uz nedēļu Vīnē — tas ir, arvien tanī apkārtnē. Ja nu zināsim, ka Tu būsi tanī apgabalā, tad jau tā satikšanās nebūs tik grūta. Tikai nevajag pazaudēt tos sakarus dēļ sazināšanās. Es līdz 1. jūlijam būšu mājās, kādēļ no Tevis gaidu adresi.

Tava raksta ziņā es palieku pie tā, ka polemisko daļu Tu atbildi avīzē resp. «Domās», kur bija uzbrukums.²³⁰ Es negribētu iepīties polemikā ar Liepu*****²³¹, kura «bantes

* — pēc būtības. *Red.*

** Pēc paša P. Dauges vēlākā atzinuma, viņam bijis nodoms «papildināt» dažus «robus» marksisma filozofijā. Tas parādīja viņa paša filozofiskās izglītības «robus». *Red.*

*** — aizraušanās. *Red.*

**** P. Dauge bija zobārststs. *Red.*

***** Kārli Kurševicu. *Red.*

tārpu» es tad būtu pīespiests pieņemt kā atbildi.²³¹ Bet bez polemikas — ar prieku. Man būtu pat lūgums pie Tevis, vai nevari manā resp. redakcijas vārdā griezties pie Sašas*, vai viņš ari kaut ko neuzrakstītu. Es nezinu, kā viņš skatās šinī ziņā, citādi uzrakstītu viņam tieši par to.

Esi labs, kādu vārdu atraksti.

Tā kā ceru tikties, tad pēdējā ziņā šoreiz nekā. Tikai lielu daudzumu vissirsnīgāko skūpstу.

Tavs Pēteris

P. S. Vīnes sabraukšana** no 10./23. līdz 16./29. augustam.

*LKP CK PVI PA,
311. f., 1. apr., 12. l., 6. lapa*

Iespiesta pēc rokraksta

4

7. jūnijā 1914.

Mīlo Paulhen!

Man ļoti būtu ūzis, ja es Tevi apbēdinātu — to es mazāk gribētu nekā kaut ko citu, bet es no savas puses neatrodu par iespējamu iesākt ar polemiku pret Liepu, Grasi u. c., kas nenovēršami atnesīs «Darba» loksnēm biezas atbildes (un tādas, kas likumiski jāuzņem) no Liepas un Graša. No pirmā viņa garo «bantes tārpu» dēļ ir pilnīgi fiziskas bailes, un es no viņa jau mēģināju atsvabināties, vienu viņa tādu rakstu viņam atpakaļ atdodams. Bez tam ikkuras polemikas pamatprasība ir atbildēt tur, kur bijis pret-raksts jeb vismaz kur bijis pirmais raksts. Cita lieta, ja Tevi «Jaunā Balsi» neuzņemtu, tad būtu cits — morālisks pamats. Bet citādi — domāju, Tu ievieto viņu vislabāk «J. Balsi». (Tās rupjības es pats atzīmēju, bet tas pats Dns***, kas ļoti stingri strīpo pie manis, ir ļoti liberāls pret Grašiem un Liepām.) — Kaut gan es, kā zini, nedalu Tavu uzskatu dīcgenisma ziņā, tomēr no Tevis uzņemtu rakstu, ja tas būtu ārpus katras polemikas jeb polemika pret vispārējiem domu virzieniem un pat pret cītītau tu

* Aleksandra Dauges. *Red.*

** II Internacionālēs kongress. *Red.*

*** J. Daniševskis, avīzes «Jaunā Balss» redaktors. *Red.*

autoriem, bet ne pret tiešiem Taviem kritiķiem citos izdevumos.

Tātad atvaino mani ļoti, bet es to tā nevaru ievietot. Patiesībā mana loma tur ir diezgan nenoteikta, Rīgā sēzīpaša redakcijas komisija iz strādniekiem, kuri līdz šim pie manis griežas kā pie faktiskā redīgētāja, bet tas tālums vien jau te ir lielākais šķērslis, un laikam būs jāatteicas, jo citādi paliek pārāk aprobežots līdzstrādnieku skaits un ir mūžīgs rokrakstu bads.

Tātad neļaunojies, mīlais, ja palieku pie savām domām. Būšu ļoti priečīgs par apsolītiem rakstiem — lasītāji, kā izdevēji ir tiesām strādnieku publika, kurai ir vērts ko teikt. Tikai viens iebildums. Man nepatika Tavs vispārējais uzraksts — «Atpūtas brīžos». Tas strādniekam var likties aizskaroši, ka viņam ziedo tikai atpūtas brīžus, un galu galā nav arī taisnība, jo tā Tev nebūt nav vienīgi atpūta. Vai neizvēlētos citādu kopuzrakstu jeb ikkuru rakstu ar atsevišķu uzrakstu?

Kur es vasarā palikšu, vēl nezinu. Braukt gan laikam braukšu, tomēr ne uz sausu zemi, kaut arī Tīringijā nesas mans prāts, bet uz jūru — varbūt Ostendes apkārtnē, un, ja šo vietu izmeklēšos, tad gan tikšanās Vīnē jau lielā tāluma dēļ ir izslēgta. Dorai vajadzīgs jūras gaiss, un arī man tas nedarīs ļaunu. Tātad — sie konnten zueinander nicht kommen, die Wasser waren zu tief.*

Daudz skūpstu! Atsūti savu galīgo adresi.

Tavs Pēteris

*LKP CK PVI PA, 311. f., 1. apr.,
12. l., 7., 8. lapa.*

Iespiesta pēc rokraksta

5

25. jūnijā 1917.

Mīlo Paulit!

Atvaino manu ilgo klusēšanu, bet šī ir pirmā privātvēstule, ko rakstu pa revolūcijas laiku. Esmu stipri nodzīnes, un šodien viena no tām nedaudzām dienām, ko es izlietojis, izbraucot uz savu daču, lietum līstot, un, pēc

* — tie nevarēja viens ar otru tikties, jo ūdeņi bija par dzījiem (vācu t. dz.). *Red.*

tam kad Rīgas «Cīnai» esmu uzrakstījis 3 ievadus, liekos pie spalvas, lai Tevi pārliecinātu tiešām pārbraukt uz Rīgu, ja esi uz to pusi domājis. Es biju tur tikai 10 dienas maijā un braukšu atkal uz kongresa laiku, kurš sākas 8. [jūlijā],* kaut būtu gan jābūt agrāk, jo mani stieptin stiepī turp, bet es vēl turos pretim. Trūkst tur strādnieku it visam un vispirms laikrakstiem, jo amerikāņi** vēl nav ieradušies. Ja nu, piemēram, gadītos, ka mēs uzvarām Rīgas pilsētas [domes] vēlēšanās, tad rodas nopietns jautājums, kam nodot tās vadību, jo tagadējā demokrātu vadība esot kļūda²³² un nevarot palikt. Pašās vēlēšanās mēs uzvarētu, ja vietējās krievu [XII] armijas komiteja, kuras vadība ir meņševistiski eseriska,²³³ nepabalstītu kaut kādu samaisījuma grupu,²³⁴ ar kuru mēs neturam par iespējamu bloķēties, jo vairāk, proporcei*** pastāvot.

Bet, ja nu uzvarētu, tad rasiņs jautājums par pilsētas valdi. Ko domā, ja uz vecām dienām uzņemtos Tu savu veco arodu — skolas un vispār izglītības organizēšanu? Jeb ko citu? Es gan nekā Tev neieteicu, bet tikai iekusstinu. Būs jāvāc vēl mūsu ļaudis, kaut arī bijuši, no dažādām pusēm. Ja nebūtu kara laiks, tad vispirms uzvara būtu droša un tad pats darbs būtu vieglāks un veicīgāks, bet tomēr neko nepadarīsim: ja uzvarēsim, tad jāuzņemas ir.

Es neesmu dabūjis Maskavas «Sociāldemokrātus», uz kuriem esmu parakstījies, i krievu, i latvisko, bet neesmu saņēmis nevienu, un tātad neesmu lasījis Tava raksta par koalīcijas ministriju****. Es, zināms, esmu stingri pretim Tavai pozīcijai: nav runa par proletārisku ministriju, bet par skaidri demokrātisku*****, atbīdot reiz kadetus un muižniekus, kas tur «tikai gaisu maitā un nekā cita nedara». Citādi mēs revolūciju zaudēsim i uz ārējo pusi, i uz iekšējo, jo šī «Fortwursteln»***** atnes tikai postu, nokavē derīgo laiku, un, kad mēs apķersimies, tad būs par

* LSD V kongress uzsāka darbu 1917. g. 9. jūlijā. *Red.*

** Domāti F. Roziņš-Āzis, J. Bērziņš-Ziņelis u. c., kas atgriezās no emigrācijas. *Red.*

*** T. i., toreizējam spēku sadalījumam. *Red.*

**** Raksts «Par koalīcijas ministriju» bija publicēts avīzes «Sociāldemokrāts» 1917. g. 31. nr.-ā. *Red.*

***** T. i., padomju pārstāvju sastādītu valdību. *Red.*

***** Vārds burtiski nav tulkojams. P. Dauge to tulkojis — «lēna čāpošana». *Red.*

vēlu. Es esmu te visam diezgan tuvu, neesmu nedz īpaši optimists, ne arī pēc dabas demagogs, bet tā ir mana dziļā pārliecība, ka tas ir vienīgais ceļš. Bet mēs nonākam visur par vēlu. Tagad [par] mums šejienes Strādnieku deputātu padome, bet pa to laiku aiz mums jau aizbruņojušies mūsu mērenie draugi ar Krievijas sjezdu*, kura vairums pilnīgi nejaušs: šie daždažādie s.-r. un arī pa daļai s.-d.**, kas nezina, kādēļ viņi saucas par sociālistiem, te spēlēja pārāk lielu lomu: būtu labāk tieši saukušies par demokrātiem. — Bet par to visu personiski. Varbūt aizbrauksi uz Rīgu uz kongresu no 8.—15., apmēram, jūlijam.

Es izbraukšu laikam ap 5. vai 6. Bet ievēro, ka tur iziet nedēļas 2 uz atļaujas dabūšanu caur štābu.

Daudz skūpstу Tev

no Tava Pētera

*LKP CK PVI PA, 311. f., 1. apr.,
12. l., 23. un 24. lapa.*

Iespiesta pēc rokraksta

* Viskrievijas I Strādnieku un kareivju deputātu padomju kongress. *Red.*

** Domāti meņševiki. *Red.*

PIELIKUMI

DOKUMENTI, KURU IZSTRĀDĀŠANĀ PIEDALIJIES P. STUČKA

VISKRIEVIJAS CENTRĀLĀS IZPILDU KOMITEJAS APSTIPRINĀTAIS DEKRETS «PAR KĀRTU UN CIVILĀ DIENESTA PAKĀPJU IZNICINĀSANU»

1.p. Atcelt visas līdz šim Krievijā pastāvošās kārtas un pilsonu iedališanu kārtās, kārtu privilēģijas un ierobežojumus, kārtu organizācijas un iestādes, kā arī visas civilā dienesta pakāpes.

2.p. Atcelt kārtu dažādos nosaukumus (muižnieks, tirgotājs, sīk-pilsonis, zemnieks u. c., kā arī kņaza, grāfa un citus titulus) un civilā dienesta pakāpju nosaukumus (slepenie, valsts un citi padomnieki) un noteikt visiem Krievijas iedzīvotājiem vienu kopēju nosaukumu — Krievijas Republikas pilsoņi.

3.p. Muižnieku kārtas iestāžu īpašumu nekavējoties nodot attiecīgajām lauku pašpārvaldēm.

4.p. Tirgotāju un sīkpilsoņu biedrību īpašumus nekavējoties pārņemt attiecīgo pilsētu pašpārvalžu rīcībā.

5.p. Nekavējoties nodot visas kārtu iestādes, to lietas, lietvedību un arhīvus pilsētu un lauku attiecīgo pašpārvalžu pārziņā.

6.p. Atcelt visus līdz šim spēkā esošo likumu attiecīgos pantus.

7.p. Šis dekrēts stājas spēkā kopš tā publicēšanas dienas, un par tā tūlītēju izpildi jārūpējas strādnieku, kareivju un zemnieku deputātu vietējām padomēm.

Šo dekrētu apstiprinājusi Strādnieku un kareivju deputātu padomju Centrālā Izpildu Komiteja 1917. gada 10. novembra sēdē.

1917. g. 10. (23.) novembrī

«Газета Временного Рабочего и Крестьянского Правительства»,

9. nr., 1917. g. 12.(25.) novembri;

«Собрание узаконений и распоряжений Рабочего и Крестьянского правительства»,

3. nr., 1917. g.

*Tulkots no krievu valodas**

* Tulkojis jurid. zin. kandidāts R. Apsītis. *Red.*

PADOMJU KRIEVIJAS TAUTAS KOMISĀRU PADOMES DEKRETS «PAR TIESU»

Tautas Komisāru Padome *nolemj*:

1. Likvidēt līdz šim pastāvošās vispārējās tiesu iestādes: apgabaltiesas, tiesu palātas un valdošo senātu ar visiem departamentiem, visu nosaukumu kara un jūras tiesas, kā arī komerctiesas, aizstājot visas šīs iestādes ar tiesām, kas dibinātas uz demokrātisku vēlēšanu pamata.

Par nepabeigto lietu tālākās virzības un kustības kārtību tiks izdots ipašs dekrēts.

Visu termiņu tecējums tiek apturēts, skaitot no š. g. 25. oktobra, turpmāk līdz ipašam dekrētam.

2. Apturēt līdz šim pastāvošā miertiesnešu institūta darbību, aizstājot miertiesnešus, ko līdz šim ievēlēja netiesās vēlēšanās, ar vietējām tiesām, kuru sastāvā ir pastāvīgs vietējais tiesnesis un divi kārtējie piesēdētāji, kas aicināti uz katru sesiju pēc sevišķiem kārtējo tiesnešu sarakstiem. Turpmāk vietējos tiesnešus ievēlēs, pamatojoties uz tiešām demokrātiskām vēlēšanām, bet pagaidām līdz tādu vēlēšanu noteikšanai šos tiesnešus ievēlē rajonu un pagastu strād[nieku], karfeivju] un zem[nieku] deputātu padomes, bet kur tādu nav, — apriņķu, pilsētu un guberņu padomes.

Sīs pašas padomes sastāda kārtējo piesēdētāju sarakstus un nosaka secību, kādā tiem jāierodas uz sesiju.

Līdzšinējie miertiesneši nezaudē tiesības tikt ievēlētiem, ja vien viņi tam piekīrt, par vietējiem tiesnešiem gan pagaidām, kad tiesnešus ievēlē padomes, gan arī vēlāk — demokrātiskās* vēlēšanās.

Vietējās tiesas izspriež visas civillietas par summām līdz 3000 rubļiem un tādas krimināllietas, kurās apsūdzētajam nedraud lielāks sods par brīvības atņemšanu līdz 2 gadiem un civilprasības summa nepārsniedz 3000 rubļu. Vietējo tiesu spriedumi un lēmumi ir galīgi un apelācijas kārtībā nav pārsūdzami. Kasācijas sūdzība pieļaujama tādas lietas, kurās piespriesta naudas piedziņa, kas pārsniedz 100 rubļus, vai brīvības atņemšana uz laiku, kas lielāks par 7 dienām. Kasācijas instance ir aprīņķa vietējo tiesnešu sanāksme, bet galvaspilsētās — galvaspilsētas vietējo tiesnešu sanāksme.

Lai izlemtu krimināllietas frontēs, vietējās tiesas tādā pašā kārtībā ievēlē pulku padomes, bet, kur to nav, — pulku komitejas.

Par tiesvedību citās tieslietās tiks izdots ipašs dekrēts.

3. Likvidēt līdz šim pastāvējušos tiesu izmeklētāju, prokuratūras uzraudzības, kā arī zvērinātās un privātās advokatūras institūtus.

Turpmāk līdz visas tiesvedības kārtības pārveidošanai iepriekšējā izmeklēšana krimināllietās jāveic vietējiem tiesnešiem vienpersonīgi, un viņu lēmumi par personu aizturēšanu un nodošanu tiesai jāapstiprina ar visas vietējās tiesas lēmumu.

Par apsūdzētājiem un aizstāvjiem, kuru darbība pieļaujama arī iepriekšējās izmeklēšanas stadijā, tāpat civillietās par pilnvarotajiem var būt visi abu dzimumu pilsoņi, kam ir pilsoņu tiesības un tīra reputācija.

* T. i., vispārigās. *Red.*

4. Lai pieņemtu un tālāk virzītu gan tiesu iestāžu, gan iepriekšējās izmeklēšanas un prokuratūras uzraudzības amatpersonu, gan arī zvērināto advokātu padomju lietas un lietvedību, attiecīgās vietējās s[trādnieku], k[areivju] un zem[nieku] deputātu padomes ievēlē īpašus komisārus, kas pārņem savā pārziņā šo iestāžu arhīvus un mantu.

Visām likvidēto iestāžu zemākstāvošajām amatpersonām un kanceleju darbiniekiem jāpaliek savās vietās un komisāru vispārējā vadībā jāizpilda visi nepieciešamie darbi, lai virzītu nepabeigtās lietas, kā arī noteiktās dienās jāsniedz ieinteresētajām personām izziņas par viņu lietu stāvokli.

5. Vietējās tiesas izlemj lietas Krievijas Republikas vārdā un savos lēmumos un spriedumos vadās pēc gāzto valdību likumiem tikai tiktāl, ciktāl tos nav atcēlusi revolūcija un tie nerunā preti revolucionārajai sirdsapziņai un revolucionārajai tiesiskajai apziņai.

Piezīme. Par atceltīem tiek atzīti visi likumi, kas ir pretrunā ar S[trādnieku], k[areivju] un zem[nieku] deputātu padomju CIK un Strādnieku un Zemnieku Valdības dekrētiem, kā arī pretrunā ar KSDS partijas* un SR partijas** programmu-minimumu.

6. Visās strīdīgās civillietās, kā arī atsevišķās krimināllietās puses var griezties šķirējtiesā. Šķirējtiesas tiesvedības kārtību noteiks īpašs dekrēts.

7. Tiesības apželot un atjaunot tiesības personām, kas notiesātas krimināllietās, turpmāk pieder tiesas varai.

8. Lai cīnītos pret kontrrevolucionāriem spēkiem ar līdzekļiem, kas aizsargā no viņiem revolūciju un tās iekarojumus —, tāpat arī lai izlemtu lietas par cīnu pret marodēšanu un izlaupišanu, sabotāžu un citiem tirgotāju, rūpnieku, ierēdu un pārējo personu nodarījumiem, nodibināt strādnieku un zemnieku revolucionāros tribunālus, kuru saņāvā ir viens priekssēdētājs un seši kārtējie piesēdētāji, ko ievēlē pilsētu vai guberniju s[trādnieku], k[areivju] un zem[nieku] deputātu padomes.

Lai šajās lietas izdarītu iepriekšējo izmeklēšanu, pie tām pašām padomēm nodibināt īpašas izmeklēšanas komisijas.

Visas līdz šim pastāvējušās izmeklēšanas komisijas likvidēt, nodot to lietas un lietvedību jaunorganizētajām izmeklēšanas komisijām pie padomēm.

[1917. g. 22. novembrī (5. decembrī)]

«Газета Временного Рабочего и Крестьянского Правительства», 17. nr. 1917. g. 24. novembri (7. decembri);

«Собрание узаконений и распоряжений Рабочего и Крестьянского правительства», 4. nr., 1917. g.

* Bolševiku partijas. *Red.*

** Eseru (kreiso) partijas. *Red.*

*** Tulkojis jurid. zin. kandidāts R. Apsītis. *Red.*

LATVIJAS PADOMJU VALDIBĀS MANIFESTS
1918. G. 17. DECEMBERI

Visu zemju proletārieši, savienojieties!

LATVIJAS STRĀDNIEKU, BEZZEMNIEKU UN STRELNIEKU
PADOMJU VALDIBĀS MANIFESTS

Visu zemju proletāriešu apvienotājas un atsvabinātājas *pasaules revolūcijas vārdā* mēs, apakšā parakstījušies, pasludinām, ka no šīs dienas valsts vara Latvijā ir no jauna Padomju valdības rokās.

Mēs izsludinām par atceltām un gāztām visas tās pagaidu valdības, zemes un tautas padomes un viņu ministrijas,* kas viena vai otra imperiālisma paspārnē cerēja nodibināt jaunu verdzību pār Latvijas darba tautu.

Un reizē mēs izsludinām par noziedzīgām darba tautas un revolūcijas pretiniecēm visas tās kontrrevolucionārās iestādes, organizācijas un personas, kuras kopš 1905. g. revolūcijas Latvijā ieradušās, atjaunojušās vai jaunnodibinājušās ar nolūku apspiest un iznīcināt Latvijas darba tautas varas iestādes — 1905. g. rīcības komitejas un 1917. gada strādnieku, kareivju un bezzemnieku padomes.

Mēs atceļam visus tos likumus, rīkojumus un iestādījumus, ko Latvijas darba tautai uzņaiguši kā feodālā vācu muižniecība, tā cariskā patvaldība, kā vācu imperiālisms, tā Krievijas buržuāzija. Visu šo veco varas iestāžu vietā stājas proletariāta diktatūra — bruņoto strādnieku padomju vara. Šīs diktatūras vārdā mēs pasludinām Latvijā *Padomju valdības brīvību un proletārīkās revolūcijas likumu*.

Tikko paspēja 1917. gada decembri Latvijas strādnieku, kareivju un bezzemnieku delegātu II kongress izstrādāt vēl atlikušās Latvijas** sociālistiskās jaunuzbūves plānu, kad līdzīgi Kurzemei un sarkanajai Rīgai to pārplūdināja vācu laupītāju — imperiālisma bruņotie spēki, kas kopā ar vācu junkuru bandām un, pabalstīti no latviešu pelēču-baronu un tautisko pilsoņu*** kliķēm, no jauna bendēja un slēdza kēdēs Latvijas proletariātu. Bet Latvijas proletariāts nepadevās. Apakšzemē viņš turpināja savu revolucionāro darbu kā savās, tā šurp atsūtīto bruņoto darba brāļu**** rindās. Un atklāti viņš cinijās Krievijas komunistu pirmās vietās kā ārējās, tā iekšējās frontēs pret visas pasaules apvienotām baltās gvardijas bandām.

Tagad vācu imperiālisms guļ sagrauts un pār viņa drupām jau paceļas pirmie socialistiskie sarkanie karogi. Bet vēl nav pilnīgi izkaroja līdz galam Vācijas revolūcija. Pār Eiropu plūst uzvaras reiboni angļu-franču-amerikānu imperiālisma strāva, kas proletariāta asinīs cer slicināt vispasaules revolūciju un tādēļ par vienu no saviem niknākiem ienaidniekiem atzīst Latvijas darba tautu, kas nu jau 13 gadus iet Eiropas revolūcijas priekšpulkos. Un jo ciešāk tādēļ palaujas uz šo imperiālisma pabalstu mūsu nodevīgā, tik smiekliģi gļēvā pilsonība un viņas vēl gļēvākie draugi — socialvientiesiši*****.

* T. i., Ulmaņa valdību un citus buržuāzijas izveidotos orgānus Latvijā.
Red.

** T. i., vācu imperiālistu neokupētās Latvijas daļas. Red.

*** — buržuāziskā nacionālistu. Red.

**** T. i., vācu karaspēka kareivju. Red.

***** Domāti latviešu meņševiki. Red.

Bet Latvijas proletariāts, neraugoties uz visiem imperiālisma draudiem, droši paceļ savu galvu, atjauno un dibina visā Latvijā savas padomes kā pilsētās, tā ari uz laukiem. Viņš atbīda vienu šķērslī pēc otra, pārvelk savā pusē vienu no atlikušajiem baronu apmuļķotiem vācu kareivju pulkiem un ar bruņotu duri atbīda otru. Un, saukdamšs talkā savus darba brāļus strēlnieka apgērbā un viņa internacionālos cīņas biedrus iz Sarkanās Armijas, viņš uzceļ *Padomju valdību apvienotajā Latvijā*.

Šī Latvijas Strādnieku, bezzemnieku un strēlnieku Padomju valdība, kuras pastāvīga rezidence atrodas Rīgā, caur šo pasludina:

1. Visas Latvijas pilsoniskās valdības top atceltas; un visa vara kā centrā, tā uz vietām pāriet uz strādnieku, bezzemnieku un strēlnieku padomēm uz padomju II (Valmieras) kongresa lēmuma pamatiem.

2. Bruņotā darba tauta gāž visas agrākās valdības iestādes un uz vietas iznīcina ikkuru šo iestāžu locekli vai aizstāvi, kas labprātīgi nepadodas un neatteicas no savām lomām.

3. Privātīpašuma tiesības uz zemi un muižu inventāru top atceltas, un pirmām kārtām muižnieku, kroņa un baznīcu zemes un tās inventāri bez atlīdzības tūliņ pāriet padomju pārziņā.

4. Privātīpašuma tiesības uz visiem pārējiem ražojamiem līdzekļiem, kā ari tirdzniecības uzņēmumiem, satiksmes līdzekļiem, bankām utt. soli pa solim iznīcīnāmas, tās šīnī nolūkā tūdaļ padodot stingrai strādnieku kontrolei.

5. Aizliegts top jebkādā veidā atsavināt savas īpašuma vai citādas tiesības uz pilsētu namiem.

6. Tūliņ ievedama strādniekiem 8 stundu darba diena bez virsstundām, un spēkā nāk visi Krievijas Sociālistiskās Federatīvās Padomju Republikas dekrēti par strādnieku šķiras nodrošināšanu.

7. Jācīnās uz stingrāko pret spekulāciju, nēmot padomju iestāžu pārziņā un izdalīšanā visas esošās pārtikas vielas un nekavējoši organizējot trūkstošo vielu piegādāšanu.

8. Jāstājas tūliņ pie izpostīto un evakuēto saimniecisko uzņēmumu atjaunošanas un pie komunistiskai Latvijai nepieciešamu darbu organizēšanas.

Mēs labi apzināmies, ka pāreja uz sociālismu nav vienas dienas darbs, bet mēs noteikti un tūliņ dodamies celā uz to. Uz imperiālisma izpostītās Latvijas drupām mēs bez kavēšanās celsim jauno sociālistisko *darba pili*. Mēs ieročiem rokās uzstāsimies pret tiem mūsu un citu zemju sociālnodevējiem, kas ne vien Latvijā, bet pat Vācijā patlaban «neatrodot, ko socializēt», un tādēļ sauc proletariātu palīgā pilsonībai uzbūvēt no jauna *kapitālisma cietoksnī*. Mēs apzināmies, ka mēs šīnī grūtajā celā un cīņā neesam vieni. Aiz mums stāv pirmām kārtām *Krievijas Sociālistiskā Federatīvā Padomju Republika, ar kuru mēs joprojām būsim uz ciešāko saistīti ne vien ārējām saitēm*. Un aiz mums stāv komunistiskā revolūcija, kas ne vien Vācijā, bet ari pārējā Eiropā jo drīz novēdis pie vispārējo sociālistisko padomju republiku apvienības, kuras sastāvdaļa būsim ari mēs.

Mēs atbīdām noteikti jebkuru iejaukšanos par labu mūsu feodāli buržuāziskajiem pretiniekiem, kaut tā ari tiktu piedraudēta no valdības, kas saucas par sociālistisku,* bet mēs saucam un gaidām pēc

* T. i., no Vācijas valdības, kuras vadītāji — oportūnisti demagogiski dēvēja to par «sociālistisku». *Red.*

atbalsta no *visas pasaules patiesi revolucionārā proletariāta* un īpaši no Krievijas Sociālistiskās Federatīvās Padomju Republikas. Mēs zinām, ka vienīgi *darbs ir Latvijas gods*. Jo viņai nav citādu ne atklātu, nedz zemē slēptu bagātību.

Viens priekš visiem, un visi priekš viena!

Sis komunisma princips lai top likts Latvijas darba tautas proletāriskās satversmes pamatos. Ikkurš, kas pacels savu roku pret proletārisko kārtību, kura tiek dibināta uz šā komunisma principa, lai zina, ka Latvijas darba tauta viņu bez žēlastības apspiedīs un sadragās ar dzelzs roku.

No Reinupes līdz Vladivostokai, no Melnās jūras līdz Arhangeļskai patlaban trako pilsoņu karš. Tas laužas jau cauri caur uzvarētāju imperiālistu celtajiem valnīem un aizzogojumiem. Kā Francijā, tā Anglijā un Itālijā jau paceļas proletāriskās revolūcijas pirmās balsis.

Atra padomju varas uzvara un tās ciešāka nodibināšana Latvijā būs drošs līdzeklis iemest jaunu degošu lāpu mūsu pretinieku revolucionārajā pulvera tornī.

Pie ieročiem!

Lai dzīvo Latvijas Padomju Republika!

Lai dzīvo vispasaules revolūcija!

Latvijas strādnieku, bezzemnieku un strēlnieku Padomju valdības vārdā:

Priekšsēdētājs: *P. Stučka*

Priekšsēdētāja biedri: *J. Daniševskis,
J. Lencmans*

17. decembrī 1918. g.

LKP CK PVI PA, 35. f., 38. apr., 22. l.; Iespiests pēc «LSPR Dekrētu un Rikojumu Krājuma» teksta, kas Dekrētu un Rikojumu Krājums, 1. nr., 1919. g. 14. februāri

LATVIJAS PADOMJU VALDIBAS DEKRETS PAR KĀRTU, CINU* UN ORDEŅU IZNICINĀSANU LATVIJĀ 1918. G. 28. DECEMBRI

Par muižniecības un pārējo kārtu iznīcināšanu
un činu un ordeņu atcelšanu Latvijā

1. Atcelt Latvijā līdz šim vēl pastāvošās kārtas, vienu kārtu prielēģijas (priekšrocības) un citu kārtu tiesību ierobežojumus, dažādas kārtu iestādes un organizācijas un vispārīgi pilsoņu sadališanu pec kārtu izšķirībām, kā arī visas činu starpības un ordeņu nozīmes.

2. Aizliegt visus kārtu un činu īpašību nosaukumus un titulus (kā muižnieka, tirgotāja, mazpilsoņa vai strādnieka okladam** piedierigu un garīdznieka — vienup, kņaza, grāfa, barona un fona, slepena vai vienkārša valsts un citāda padomnieka utt. titulus — otrup) un noteikt visiem Latvijas iedzīvotājiem vienu vienīgu nosaukumu — par republikas pilsoņiem.

* — civilo dienesta pakāpju. *Red.*

** — kategorijai. *Red.*

3. Nacionālizēt muižniecības un pilsētas kārtu iestādēm un organizācijām piederošās mantas un pārējos īpašumus un nēmt tos tūliņ padomju pārziņā.

4. Šī dekārēta neizpildītājus saukt pie atbildības Revolucionārā tribunālā.

28. decembrī 1918. g.

Latvijas Padomju valdības priekšsēdētājs: *P. Stučka*
Priekšsēdētāja biedri: *J. Daniševskis, J. Lencmans*

«*Cīņa*», 4. nr., 1919. g. 11. janvāri; «*Latvijas Sociālistiskās Padomju Republikas Dekretu un Rikojumu Krājums*», 1. nr., 1919. g. 14. februāri. Iespiepts pēc «*Latvijas Sociālistiskās Padomju Republikas Dekrētu un Rikojumu Krājuma*» teksta

LATVIJAS PADOMJU VALDIBAS APSVEIKUMS STRĒLNIEKIEM JAUNĀ GADA

Sveiki Jaunā gadā, brāļi — latviešu strēlnieki un sarkanarmieši, Padomju Latvijas atsvabinātāji!

Dūšigi, tāpat kā Krievijas cīņas laukos pret darba tautas ienaidniekiem, jūs ar drošu roku padzināt no Latvijas tās apspiedējus — baronus, muižniekus, kapitālistus, kulakus un viņu uzpirktos nodevējus, apmānītos vācu zaldātus.

Brāļi, krievu sarkanarmieši! Latviešu strēlnieki pastāvīgi bija kopā ar jums visgrūtākās cīņās par darba tautas atsvabināšanu. Viņi būs kopā ar jums arī turpmāk. Jūsu palīdzība ir brāļu palīdzība lielajā visas pasaules darba tautas atsvabināšanas lietā. Latviešu strēlnieki sūta jums sevišķi sirsnīgu sveicienu iz atsvabinošās Latvijas jūsu dzimtenei, stāvēdami pie Sarkanās Rīgas vārtiem.

Strādnieki,* jūsu brāļi un tēvi, jūsu māsas un mātes gaida jūsu ierašanos, lai sniegtu jums pretim apbrūpotu roku un kopējiem spēkiem padzītu angļiem un franciem pārdevušos bagātniekus — pagaidvaldiniekus.

Biedri strēlnieki! No jūsu varonīgā, disciplinētā spiediena, zem darba Latvijas uzticīgo virsnieku vadības, krit atsvabinošās Latvijas pilsētās verdzības kēdes. Biedri, vēl viens spiediens — un jūsu sarkanie karogi lepni, uzvaroši plivināsies pār atsvabinātās Rīgas ielām. Un Darba Latvija būs brīva. Un Sarkanais Darba karogs kļūs par mūsu Latvijas karogu. Uz priekšu, biedri strēlnieki! Jūs sveicina Brīvā Darba Latvijai!

Cēsis 31. decembrī 1918. gadā

Latvijas Padomju valdības priekšsēdētājs: *Stučka*
Priekšsēdētāja biedri: *Daniševskis,
Lencmanis,
Tomaševics*

Kreisās kaujas nodalas komisārs: *Fabriciuss*

«*Cīņa*», 4. (312.) nr., 1919. g. 11. janvāri; Iespiepta pēc «*Cīņas*» teksta
«*Наша правда*», № 4, 12 января 1919 г.

* Domāti pasaules kara laikā uz Iekškrieviju evakuējušies strādnieki. Red.

LATVIJAS PADOMJU VALDIBAS DEKRĒTS
«PAR LATVIJAS AUDZINĀŠANAS UN IZGLITIBAS
IESTĀDEM»

1. Visas izglītības un audzināšanas iestādes Sociālistiskā Padomju Latvija no 1. janvāra 1919. g. pāriet Latvijas Izglītības Komisariāta pārziņā.

2. Visas Latvijā līdz šim pastāvošās skolas: pagasta, draudzes, ministrijas, tirdzniecības, zemkopības, ģimnāzijas utt. tiek pārvērstas par vienotu darba skolu. Visas skolas uztur Padomju valdību.

3. Tūliņ stājas spēkā sekoši noteikumi: 1) Izglītības un audzināšanas iestādēs, kas atrodas Sociālistiskajā Padomju Latvijā, darbība jāturpina bez pārtraukuma. Ikvienam šo iestāžu darbiniekam jāpaliek līdz padomju varas sevišķam rīkojumam savā vietā. 2) Visi no vācu okupācijas varas ieceltie skolotāji skaitās kā atlaisti no vietas, bet darbu tie atstāj tikai uz sevišķu vietējās padomes rīkojumu.

Piezīme. Atlaistiem skolotājiem paliek tiesības pie skolotāju vēlēšanām uzstādīt savas kandidatūras.

4. Skolotāji, audzinātāji un stundu pasniedzēji nekavējoši pārvēlējami. Pārvēšanas izdara strādnieku padomes, tīklīdz tās noorganizējušās. Katra padome izdara vēlēšanas visās skolās (izņemot augstskolu), kas atrodas viņas darbības rajonā. Ievēlētās personas skaitās savā vietā līdz 1919. gada 1. augustam, kad paredzētas jaunas pārvēlēšanas.

5. Visām mācībām skolās jānotiek mātes valodā. Pārējās valodas paliek kā mācības priekšmeti.

6. Ticības mācības pasniegšana skolās ir aizliegta. Tāpat nedrīkst notikt lūgšanas un aizlūgšanas kā pirms, tā pēc mācībām. Svētbildes un citi reliģiozā kulta piederumi no skolas telpām izvācamai.

7. Visās skolās mācības notiek par brīvu, skolas naudu nemēt jebkurā veidā ir aizliegts.

Rīgā 16. janvārī 1919. g.

Latvijas Padomju Valdības Priekšsēdētājs *P. Stučka*
Tautas Izglītības Komisāra vietā *J. Daniševskis*
Valdības sekretārs *J. Jaunzems*

Cīna, 9. nr., 1919. g. 18. janvārī; *Latvijas Sociālistiskās Padomju Republikas Dekrētu un Rīkojumu Krājums*, 1. nr., 1919. g. 14. februāri

Iespēsts pēc «Latvijas Sociālistiskās Padomju Republikas Dekrētu un Rīkojumu Krājuma» teksta

NOTEIKUMI PAR LATVIJAS AUGSTSKOLU*

1. Latvijas Augstskola ir Padomju Latvijas iestāde un atrodas Tautas Izglītības Komisariāta pārziņā. Viņa sprauž sev par mērķi sniegt studentiem sistematisku zinātnisku augstāko izglītību kā speczinātņu nozarēs, tā atsevišķos zinātņu ciklos.

* Latvijas Padomju valdība 1919. g. 8. februārī publicēja *«Cīnā»* dekrētu Nr. 17, kas noteica, ka *«Latvijas Sociālistiskā Padomju Republika dibina Latvijas Augstskolu un nodod to Izglītības Komisariāta pārziņā»*. Dekrētu bija parakstījis *P. Stučka* un *J. Bērziņš-Ziemelis. Red.*

2. Latvijas Augstskolā pagaidām tiek atvērtas 5 nodaļas: ķīmijas, lauksaimniecības, mehāniskā, inženieru un būvniecības nodaļas.

3. Latvijas Augstskolas mācības darba pārzināšanai pie TIK tiek nodibināta Augstskolas komisija, kurā Augstskolas skolotāji un studenti var ievēlēt pa vienam priekšstāvim.

4. Latvijas Augstskolas skolotājus izvēl Augstskolas Komisija. Augstskolas nodaļas var likt priekšā savus kandidātu sarakstus.

Piezīme: Līdz Augstskolas Komisijas sastādišanai pirmos Augstskolas skolotājus ieceļ Tautas Izglītības Komisārs.

5. Latvijas Augstskolā par studentu pieņemams bez dzimuma izšķirības ikviens pilsonis, ne jaunāks par 16 gadiem.

6. Studenti tiek uzņemti Latvijas Augstskolā bez atestātiem par iepriekšējo izglītību, arī eksāmeni studentu pieņemšanai netiek sarīkoti.* Katra mācības gada sākumā Latvijas Augstskola izsniedz ziņas par to zināšanu daudzumu, kurš vajadzīgs priekš sekmīga darba attiecīgās nodaļās.

7. Noteikumus par studentu uzņemšanu speciālos kursos, semināros un laboratorijās, tāpat noteikumus par mācības kārtību un vispārējo mācību plānu izstrādā attiecīgās nodaļas un apstiprina Tautas Izglītības Komisārs.

8. Kā lekcijas, tā arī mācības līdzekļu un ietaišu lietošana studentiem ir par brīvu.

9. Ja studenti vēlas, viņi var dabūt no Augstskolas nodaļām apliecības par apmeklētiem kursiem, padarītiem praktiskiem darbiem utt.

10. Priekš teorētiskiem un praktiskiem darbiem pie Latvijas Augstskolas pastāv bibliotēkas, laboratorijas, kabineti ar mācības līdzekļu kolekcijām, paraugu fermas u. c. iestādes.

11. Pie Latvijas Augstskolas tiek atvērti vidēja tipa tehniski kursi.

12. Pie Latvijas Augstskolas nodaļām tiek atvērtas sagatavošanas klasses priekš tādiem klausītājiem, kuriem ir pietiekošs daudzums praktisku zināšanu izvēlētā arodā, bet kuriem trūkst vajadzīgo teorētisko zināšanu.

13. Ikvienam skolotājam ir tiesība bez mācību plānā ievestiem kursiem lasīt arī paralēlus un speciālus kursus.

14. Lekcijas tiek lasītas latviešu un krievu valodās. Ar Izglītības Komisāra atļauju lekcijas var lasīt arī citās valodās, bet tādā gadījumā paraleli jālasa lekcijas latviešu vai krievu valodās.

*Latvijas Padomju Valdības priekšsēdētājs: P. Stučka
Tautas Izglītības Komisārs: J. Bērziņš*

«Cīņa», 26.(334.) nr., 1919. g. 8. februārī

Iespiepts pēc avizes teksta

LATVIJAS PADOMJU VALDIBAS DEKRETS «PAR BANKU NACIONALIZĀCIJU»

Lai pareizi nostādītu tautas saimniecības organizāciju un pašā saknē iznīcinātu banku spekulāciju un galīgi atsvabinātu strādniekus, zemniekus un visus darbaļaudis no banku kapitāla ekspluatācijas un lai noorganizētu tautas un nabadzīgo šķiru interesēm tiešam kalpojošu

* Šādi noteikumi atviegloja darbaļaužu jaunatnes iestāšanos augstskolā.
Red.

vienu vienīgu Latvijas Sociālistiskās Padomju Republikas Tautas banku, Latvijas Padomju valdība nolemj:

1) Banku un pārējo kreditiestāžu operācijas tiek pasludinātas par valsts monopoliju.

2) Visas tagad esošās privātās akciju bankas un viņu nodaļas, banku kantori, kreditsabiedrības un krājaizdevu kases tiek apvienotas ar Latvijā nodibināmo Tautas banku.

3) Privāto banku un kreditiestāžu pārvalde tiek nodota Tautas bankai.

4) Kreditiestāžu likvidācijas kārtību noteic Finansu komisārs.

5) Visu likvidējamo uziņēmumu aktīvi pāriet uz Tautas banku.

6) Šīko noguldītāju un vispār darba un mazmantīgo ļaužu intereses tiek pilnīgos apmēros nodrošinātas.

7) Par banku un pārējo naudas iestāžu pasīviem posteņiem jā-izdod īpaši noteikumi.

Rīgā februārī 1919. g.

Latvijas Padomju Valdības Priekšsēdētājs *P. Stučka*
Finansu komisārs *R. Endrups*
Valdības sekretārs *v. Goba*

«*Latvijas Sociālistiskās Padomju Valdības Ziņspiests pēc avīzes teksta*
notājs», 13. nr., 1919. gada 8. martā

LATVIJAS PADOMJU VALDIBAS AICINĀJUMS
LATVIJAS DARBA TAUTAI SASPRINDZINĀT VISUS SPĒKUS
PADOMJU VARAS AIZSTĀVESANAI
1919. G. 18. MARTĀ

Latvijas darba tautai

Biedri! Iesākas izšķirošā cīņa par Latvijas likteni. Vai brīvība, nuleikarotā brīvība, jeb verdzība, vēl nekad nepieredzēta verdzība! Vai *Latvijas Padomju valdība* jeb no jauna, tikai briesmīgākā veidā, *baronu*, tas ir, *muižniecības valdība*?

Jau vienā no pirmajām protesta telegammām, ko uz ārzemēm rai-dīja Padomju valdība, mēs sacījām, ka Latvijā var būt tikai Padomju vai vācu baronu valdība.* Cita ceļa nav! Un tagad tas noskaidrojas jo dienas, jo vairāk. Kamēr gāja cīņa pret Ulmaņu, Valtera un [viņu] biedru Pagaidu valdību, cīņa bija viegla un mēs steigšus soļojām no uzvaras uz uzvaru. Bet aina grozījās, tiklīdz cīņas patiesā vadība pārgāja baronu rokās. Tagad, kad Tukuma apvidū mums pretim stāv veseli baronu pulki, kad arī citās frontēs galvenie spēki ir baronu vadībā, par to vairs nav šaubu. Un tiešām arī baroniem nav citas izejas kā uzvarēt vai mirt, būt par valdītājiem kā agrāk jeb kļūt par dzenātiem meža brāļiem kā mūsu cīņas biedriem 1906. g. Nav vienīm cita patvēruma! Nav citas izejas! Raug, kādēļ viņi saņem pēdējos spēkus!

Viņi riko savas kaujas grupas vai nu iz pašiem baronu dēliem un biedriem, jeb iz baronu valdībā uzpirktām un apdzīrdītām bandām un

* Telegammā «Visiem, visiem, visiem», Sk. šā sēj. 339.—341. lpp. Red.

ar izsamisuma varonību iet pēdējā cīņā pret darba tautu. Bet reizē ar to viņi apvienojas ar tumšajiem Vācijas pagātnes spēkiem, Hindenburgiem un pārējiem Prūsijas junkuru brāļiem, kas ari tur, slēpdamies aiz Seidemaņa demokrātijas izkārtnes, izcina beidzamo cīņu pret arī tur sacēlušos darba tautu un meklē bāzi saviem nākamās cīņas plāniem, cerēdami to nodibināt pie mums, Baltijas jūras piekrastē.

Kā 700 gadus atpakaļ izkāpa pie Rīgas krastiem bruņoti vācu vīri, kas veda sev līdzi noziedznieku bandas, kurām te solija brīvību no soda un zemi par velti, tā tagad vācu imperiālisma modernizētie bruņinieki no jauna plūst uz Liepājas un Ventspils piekrasti. Spartakiešu Berlīnes laikraksts* izsludināja** slepenu [vācu] armijas cirkulāru, kurā savvalniekiem uz Baltiju sola: «*Bez tam vācu-baltiešu gruntnieki*** tiem savvalniekiem, kas vēlētos palikt Baltijā, apsola zemi nometnei, tā ka ikviens šai zemē, kas viņiem tik miņa kļuvusi pa kara laiku, varēs sev nodibināt pastāvīgu dzīvi, ja viņš tikai palīdzēs Baltiju un tamlīdz arī dzimteni izglābt no lieiniecības plūdiem.*» Un kā 700 gadus atpakaļ, tā arī tagad Vācijā rodas laimes meklētāju bandas, kas še cer glābties no Vācijas bada, bankrota un revolūcijas.

Kā 1906. g. vācu baroni vadīja pa Latviju *krievu* kontrrevolūcijas soda ekspedīcijas, lai no jauna nodibinātu te *savu varu*, tā arī šoreiz viņi aicina *Vācijas* kontrrevolūciju uz *jaunām soda ekspedīcijām*, kā to sludina pat *Ulmaņa* valdības pabalstītāju-mazinieku Liepājas avīzē****.

Un tomēr vēl viens otrs pie mums nepārredz acumirkļa nopietnību. Vēl viens otrs gaužas par pilsoņu kara turpināšanos un mурgo par kaut kādiem miera ligumiem. Gan ne atklāti, bet klusītām, pačukstam. Viens otrs vēl domā, ka viņiem darišanas vienīgi ar tiem pāšiem bezspēcīgiem *Ulmaņiem*, kurus jau kā nekā izbeigs mūsu varonīgie strēlnieku pulki, arī nepiedaloties visai darba tautai, arī neapturot ne uz bridi pārējo saimnieciskās jauncelšanas darbu.

Viņi visi maldās un šausmīgi maldās! Angļu-franču imperiālisma spēki izzūd aiz iekšēja sabrukuma mājās. Viņi ar mieru meklēt ligu-mus ar jebkuru, ja tas tikai apņemas apspiest lieliniekus. Arī ar viņiem pratis sarunāties mūsu baronu dzimušie diplomāti. Ir gaiši un skaidri, ka *Latvijas darba tautai* šoreiz tiešām *jācinās* ne par savu «*tevu zemi*», kuras viņai nebija, bet par *savu pašu* no verdzības patlaban atsvabināto zemi, kuru baltiešu un prūšu junkuru bandas *nāk atņemt* vārda visīstākajā nozīmē.

Izkaut padomju vadošos īaudis, tas ir, apslepavot izpildu komitejas un to darbiniekus, nodibināt vācu aizsardzības kolonijas, galīgi apspiest visu pārējo darba tautu (vienalga, zemnieku vai bezzemnieku) un ar vagariem, meistariem un citiem kalpu gariem iz vācu salašņu bandām valdit pār Latvijas darba tautu, to nolieket galīgi verdzības stāvokli — tāds ir jaunā vācu uzbrukuma tiešais mērķis. Un Latvijas darba tautai jāpieņem šī izšķirošā cīņa, lai to novestu pie galīgas uzvaras.

Bet vai šī uzvara ir izkarojama? Mēs neliedzam, ka tā nav viegla cīņa, bet tā ir izkarojama. Mums nav jāaizmirst, ka Vācijas regulārie

* «*Die Rote Fahne*». *Red.*

** — darīja zināmu atklātībai. *Red.*

*** — lielei zemes ipašnieki. *Red.*

**** «*Strādnieku Avize*». *Red.*

kara pulki, kas nāk uz Kurzemes fronti, nāk ne atklāti palīgā baroniem, bet paslepšus no revolucionārās vācu darba tautas. Un viņi nāk *aprobežotā daudzumā*, jo Hindenburgiem ir darba diezgan pašu mājās, kur revolūcija pieaug, un ikviensā vietā ik vienu vai divos mēnešos pacelsies jauns revolūcijas vilnis, kurš apraks beigās i Šeideaņa valdību, i pašus Hindenburgus līdz ar viņu pulkiem. Mēs cīņā neesam vairs vieni un nepaliksim vieni.

Vajag tikai apjaust acumirkļa nopieltnību. *Tā nav vienkārša saimnieka maiņa*, pie kuras strādnieka cilvēks pieradis ik pavasari. Te iet jautājums par to, vai būt Latvijā brīvībai, kā saimnieciskai, tā politiskai, jeb verdzībai — kā miesas, tā gara verdzībai. Un šī uzvara ir vērts, ka par to uzņemas cīņu uz dzīvību un nāvi. *Jo mēs cīnāmies ne vien par savu, bet arī par savas nākamās paaudzes un par visas cilvēces brīvību un labklājību.*

Bet kā veikt šo lielo un grūto cīņu? Saņemot kopā tiešām visus spēkus. Ne vien stājoties strēlnieku rindās, kas vien spējīgs nest ieročus, bet arī stājoties ikviensā citā cīņas darbā. Un ne vien uz tiešās frontes, bet arī frontes aizmugurē, *nesot dezorganizāciju pretinieku spēkos*, kur un kā vien iespējams, un ar pareizām ziņām un ar ikvienu veida paligu *uz visciešāko organizējot pašu spēkus*. Nesaudzīgu cīņu mūsu tiešiem pretiniekiem, bet pēc iespējas caur agitāciju un cilvēcisku izturēšanos pārvilkst mūsu pusē visus tos, kas pretinieka rindās uzturas pievilkst vai piespiests ar varu vai aiz bāda un trūkuma. *Mēs tādeļ vēlreiz pastripojam pavēli nešaut pārbēgušos vai vanīgībā kritušos darbaļaudis. Nāvi ienaidniekiem, bet draudzigu roku darbabrājiem!*

Slēdzieties rindās! Pie malas visas citas rūpes! Mums jāuzvar un drīzi jāuzvar, lai pavasaris atrastu Latvijas laukus svabadus no senatnes un svešzemju mošķiem. Un lai Latvijas auglīgie lauki, apniķuši bezdarbībā lakt kara upuru asinis un rīt lielgabalu metālu, mums beigās nestu bagātīgu ražu, glābdami no bāda un trūkuma savu darba tautu. Ikviens savā vietā! Pie ieročiem!

Lai dzīvo Latvijas Sociālistiskā Padomju Republikā!

Lai dzīvo Komunistiskā Internacionāle!

Latvijas Padomju valdības priekšsēdētājs: *P. Stučka*
Priekšsēdētāja biedri: *J. Daniševskis, J. Lencmans*

Valdības sekretārs: *Bērce*

Valdības loceklī: *F. Rozīņš, O. Kārkliņš, Beika,
Endrups, Pētersons,
J. Bērziņš-Ziemelis, Krastiņš*

Rīgā 18. martā, 1919. g.

*Tipogrāfiski iespiesta lapiņa, LKP CK PVI
PA 35. f., apr., 22. l.; «Cīņa», 59. nr., 1919. g. 19. martā* *Iespīsts pēc lapiņas teksta, kas
salīdzināts ar avizes tekstu*

**LATVIJAS PADMOMJU VALDIBAS DEKRETS
PAR BALTIJAS MUIŽNIECIBAS CILŠU PIEDERIGO
IZRAIDIŠANU NO LATVIJAS
1919. G. 25. APRILI**

**Par Baltijas muižniecības cilšu piederīgiem
Latvijā**

Ievērojot to, ka:

1) Baltijas muižniecība ir visreakcionārākā kārta visā pasaulē, kas gadu simteņiem gandrīz bez izņēmuma ir vedusi necilvēcīgu ciņu pret darba tautu, ka

2) viņa pēc 1905. un 1917. g. revolūcijām uz spilgtāko pierādīja savu nesamierināmību un pat pilsonisko latviešu un igaunu Pagaidu valdību rohežās 1919. g. nekautrējās sarikot sacelšanās*, lai nodibinātu jaunu atklātu junkuru varu un to ar ārējo atbalstu izplatītu pār visu Baltiju, un

3) ka, tāpat kā franču buržuiskai republikai**, bija jākeras pie iznīcināšanas ciņas pret saviem feodālās pagātnes galvām — dažādu dinastiju locekļiem, izraidot tos, kas no viņiem dzīvi palikuši, uz visiem laikiem iz Francijas robežām, — arī Padomju Latvijai jāved nesaudzīga ciņa pret Baltijas muižniecības cilšu locekļiem,

Latvijas Padomju valdība nolej:

1) Izdarīt visu Baltijas muižniecības cilšu piederīgo reģistrāciju Latvijā, kādam nolūkam visiem Latvijā dzīvojošiem šo cilšu piederīgiem 7 dienu laikā jāpieteicas pie vietējām izpildu komitejām, uzdoti ziņas par savu izcelšanos un savu agrāko nodarbošanos, pie kam šī noteikuma neizpildītāji tiks saukti pie atbildības Revolucionārajā tribunālā.

2) Atstāt uz brīvu dzīvi Latvijā vienīgi tos no šiem Baltijas muižniecības cilšu piederīgiem, kas: a) atsacījušies no savas cīlts piederības un caur savu darbību zinātnes vai citā kultūras darba laukā izpelnījušies šo tiesību Latvijas darba tautas priekšā; b) kas, būdami mazgadēji, vēl nav pierādījuši naidību pret Latvijas padomju iekārtu, ja viņi iestājas Padomju valdības audzināšanas iestādēs un tur iegūst padomju varas pilnīgu uzticību, un c) tie, par ko ir pārliecinoši fakti, ka tie tiešām būs cienīgi Latvijas Sociālistiskās Padomju Republikas pilsoņi.

3) Visas punktā 2a un c minētās personas tiek atstātas uz dzīvi Latvijā vai nu uz visiem laikiem, vai uz zināmu pārbaudišanas termiņu, ja par to izsakās aprīķu izpildu komitejas un to apstiprina Latvijas Padomju valdība vai ja to tieši atļauj Latvijas Padomju valdība.

4) Pārējiem muižniecības cilšu piederīgiem uz visiem laikiem jāatstāj Latvijas robežas ar visiem piederīgiem, izņemot tos, kas te tiek atstāti punktā 2 noteiktā kārtībā.

5) Pagaidām viņi top paturēti koncentrācijas nometnē kā kīlnieki pret vācu junkuru un to palīgspēku nekrietiņbām uz frontēm un pret mierīgiem Latvijas iedzīvotājiem, izņemot tādus, kas nepilngadības, vecuma vai neveselības dēļ iz koncentrācijas nometnēm atsvabināti;

* Domāta Ulmaņa valdības gāšana un A. Niedras valdības nodibināšana 1919. g. aprīlī. *Red.*

** Domāta Francijas republika jakobīnu diktatūras laikā. *Red.*

bet viņu izraidišana tiks izvesta dzīvē, tikišdz būs izbeigusies kara darbība un tas tiks atzīts par lietderīgu no Latvijas Padomju valdības.

25. aprīlī 1919. g.

Latvijas Padomju valdības priekšsēdētājs *P. Stučka*
Valdības sekretārs *K. Kauliņš*

«*Latvijas Sociālistiskās Padomju Valdības Ziņolājs*», 59. nr., 1919. g. 2. maijā *Iespiepts pēc «Latvijas Sociālistiskās Padomju Valdības Ziņotāja» teksta*

LATVIJAS DARBA TAUTAI

No vācu karapulkiem valdības krēslos sēdinātā Niedras vara, anglu-franču-igauņu spēkiem uzspiestā Ulmaņa valdība nav strādnieku padomju atzītas valdības. Uz 14. janvāra Latvijas Padomju kongresa lēmuma pamata joprojām pastāv Padomju valdība agrākā sastāvā. Joprojām spēkā pastāv visi Padomju valdības un Padomju Izpildu Komitejas dekrēti, un tātad nelikumiski ir visi pārējo valdību rīkojumi. Un visi šo valdību līgumi par Latvijas Padomju Republikas mežu, dzelzceļu, ostu un citu ipašumu pardošanu vai ieķīlāšanu kā no darba tautas neatzīti nav spēkā. Tikai tanī brīdī, kad jauns Padomju kongress būs atsvabinājis no kongresa ievēlēto CIK un viņa apstiprināto Padomju valdību, mēs skaitīsim sevi par brīviem no saviem valdības uzdevumiem.

Latvijas Padomju valdības vārdā

Priekšsēdētājs *P. Stučka*

1. jūlija dienā 1919. g.

«*Cīņa*», 2. nr., 1919. g. 14. jūlijā; «*Strēlnieks*», 1. nr., 1919. g., 31. lpp. *Iespiepts pēc avīzes teksta*

LATVIJAS PADOMJU VALDĪBAS PAZĪNOJUMS LATVIJAS DARBA TAUTAI PAR PADOMJU VALDĪBAS DARBĪBAS IZBEIGŠANU UN TĀS FUNKCIJU NODOŠANU LKP CK 1920. G. 13. JANVĀRI

Latvijas darba tautai!

Iz Latvijas Komunistiskās partijas rokām ar apvienotās Latvijas Strādnieku, bezzemnieku un strēlnieku deputātu [padomju I] kongresa* apstiprinājumu Latvijas Padomju valdība gadu atpakaļ saņēma savu varu. Viņa apvienoja Latvijā Vidzemi, Kurzemi un Latgali un nodibināja apvienotājā Latvijā proletariāta diktatūru kā pārejas pakāpi uz Latvijas darba tautas galīgu atbrīvošanu komunismā. Viņa sadragāja muižniecības politisko un saimniecisko varu, bez maksas

* Kongress notika 1919. g. 13.—15. janvārī Rīgā. *Red.*

atņemdama viņas muižas un uz mūžīgiem laikiem izraidīdama iz Latvijas robežām muižniecības cilšu piederīgos. Viņa salauza kapitālisma varu, nacionalizēdama darba tautas vadībā Latvijas rūpniecības uzņēmumus un kapitālistu šķiras pārējās bagātības. Visgrūtākajos pilsoņu kara apstāklos Latvijas Padomju valdība kērās pie Latvijas saimnieciskās jaunuzcelšanas. Un lai Latvijas darba tauta pati spriež, cik tāli viņa Padomju Latvijā šo darbu veikus!

Bet militārs pārspēks, kuru Latvijas pārdevīgā* buržuāzija un novedīgā sociāldemokrātija (mazinieki) vienā un tai pašā laikā aicināja no Vācijas un Antantes, izspieda mūs iz Latvijas sirds, un tagad jau vairāk kā pugadu Padomju valdība sašaurinātā veidā un sastāvā turpina savu darbību tikai pārpalikušajās Latvijas daļiņās. Bet laiks iet uz priekšu. Komunistiskā partija Latvijas centrā (Kurzemē un Vidzemē), gan apakšzemes, no jauna izaugusi lielumā, un viņas rokās patlaban pāriet visas Latvijas darba tautas politiskās dzīves valdība.

Kā zināms, Latvijas Padomju valdība bija Komunistiskās partijas kā apzinīgā proletāriāta partijas valdība un reizē Latvijas Komunistiskās partijas Centrālā Komiteja. Tagad no [LKP VII] kongresa vēlētā Centrālā Komiteja nodod savus mandātus Latvijas Komunistiskās partijas [sasaucamās] konferences rokās, kura izvēl jaunu apakšzemes Centrālo Komiteju**. Uz šo jauno Centrālo Komiteju pāriet Latvijas proletāriāta politiskā vadība.

Tādēļ reizē ar to arī Latvijas Padomju valdība noliek Latvijas Komunistiskās partijas rokās to varu, ko viņa saņēmusi vispirms no Komunistiskās partijas CK ar 13. janvāra Latvijas Padomju kongresa un Latvijas Komunistiskās partijas VI kongresa apstiprinājumu. Latvijas Padomju valdība nodod ar šo jaunajai Latvijas Komunistiskās partijas Centrālkomitejai savas varas funkcijas pilnā mērā līdz jaunam Latvijas Komunistiskās partijas un līdz nākošajam Latvijas Padomju kongresam. Līdz tam laikam Latvijas Komunistiskās partijas Centrālkomiteja ir vienīgā suverēnā vara Latvijā uz ciešiem revolūcijas likuma pamatiem.

Lai dzīvo Latvijas Komunistiskā partija!

Lai dzīvo proletāriskā revolūcija Latvijā un visā pasaule!

Lai dzīvo jaunā Padomju Latvija!

Lai dzīvo Komunistiskā Internacionāle!

Latvijas Sociālistiskās Padomju Republikas
valdības priekšsēdētājs: *P. Stučka*
Priekšsēdētāja biedri: *J. Daniševskis*
J. Lencmans
Sekretārs: *K. Kauliņš*

13. janvārī 1920. gadā

*Paziņojuma oriģināls, LKP CK PVI PA 83. f., 1. apr.,
2. l., 79. lapa; litogrāfiski iespiesta lapīņa, LKP CK
PVI PA, 35.f., 40. apr., 35. 1.; «Cīnas Biedrs»,
8.(43.) nr., 1920. g. 20. janvāri; «Cīna», 7. nr.,
1920. g. februāri; «Cīnas Balss», 18. nr., 1920. g.
27. februāri*

Iespiests pēc oriģināla

* T. i., imperiālistiem pārdevusies. *Red.*

** T. i., Centrālo Komiteju, kura darbosies pagrīdē buržuāziskajā Latvijā. *Red.*

PIEZIMES

¹ Daudzi jaunstrāvnieku propagandisti bija turīgu saimnieku dēli, kam bija iespēja mācīties Krievijas augstskolās, kur viņi progresīvo studentu pulciņos iepazinās ar marksisma mācību un vēlāk paši uzsāka zinātniskā sociālisma ideju izplatīšanu Latvijā. — 18.

² P. Stučka šeit domā konspiratīvo jaunstrāvnieku apspriedi, kas notika 1895. g. 28. janvārī viņa dzīvoklī Rīgā, Elizabetes ielā 16. Tajā ievēlēja 3 cilvēku centru propagandas darba koordinēšanai. Par centra priekšsēdētāju ievēlēja P. Stučku. — 19.

³ Domāta «Progresistu grupa», kas galīgi izveidojās reakcijas laikā ap avīzi «Jaunā Dienas Lapa». Tajā apvienojās izirušās «Demokrātiskās partijas» (sk. 33. piezīmi) kreisais spārns ar citiem sīkburžuāziskiem sabiedriskiem darbiniekiem (arī bijušajiem sociāldemokrātijas līdzskrējējiem). Grupas ievērojamākās darboņi bija H. Asars, A. Deglavs, G. Zemgals u. c. Kā norādīts LSD IV kongresa materiālos, šī grupa svārstījās starp nacionālistisko buržuāziju un proletariātu. Grupa centās ietekmēt strādnieku kustību, lai novirzītu to uz oportūnistisku legālas darbības un reformu ceļu. — 21.

⁴ II Internacionālēs Kopenhāgenas kongress (1910. g. augustā un septembrī) pieņēma rezolūciju, kas nosodija kā nacionālistisku separātismu Čehoslāvu sociāldemokrātiskās partijas Izpildu komitejas lēmumu reorganizēt Čehijas centrālās arodbiedrības, izdalot no tām atsevišķas čehu nacionālās arodbiedrības.

Čehoslāvu sociāldemokrātiskās partijas sīkburžuāziskā vadība ignorēja Kopenhāgenas kongresa nostāju un izslēdza no partijas tos biedrus, kas palika apvienotajā arodbiedrībā. — 22.

⁵ Te P. Stučka norāda uz t. s. angļu un dāņu lauksaimniecības sistēmas ieviešanu Latvijas turīgo zemnieku saimniecībās. To raksturoja pāreja uz daudzlauku augu sekū maiņu, audzējot kultivētos zālājus un lopbarības saknes, ar racionālu lopbarības devu lietošanu un plašu lauksaimniecības mašīnu ieviešanu. Pāreja uz šo sistēmu sevišķi strauji norisinājās 1907.—1914. g. — 25.

⁶ «*Latviešu draugu biedrību*» («Lettisch-Literarische Gesellschaft») 1824. g. nodibināja vācu mācītāji. Tās darbība bija spilgti klerikāla un reakcionāra. 1905. g. biedrība apsveica soda ekspedīciju rīcību. 1918. g. vācu okupācijas laikā biedrības vadītāji centās panākt Latvijas pievienošanu ķeizariskajai Vācijai. Buržuāziskās Latvijas periodā biedrība atjaunoja savu darbību un pastāvēja līdz 1940. g. — 26.

⁷ *Pārnieki* — precēts laukstrādnieku pāris: vīrs ligst pie saimnieka

par puisi, bet sieva pie tā paša saimnieka par meitu. Pārniekiem bija lielākas izredzes uz atsevišķu istabiņu. — 29.

⁸ *Krepostnodaļa* — Baltijas gubernās īpaša valsts iestāde, kura pastāvēja pie katras miertiesas un pārzināja šai tiesu iestādei pakļautajā apgabalā (parasti vienā vai vairākos aprīkos) hipotēku jeb krepogrāmatu kārtošanu. Šo grāmatu uzdevums bija dot pilnīgu pārskatu par tiesibām uz nekustamo īpašumu attiecīgajā apgabalā. Nodala pārzināja hipotēkas, parādu piedzišanu vai atbrīvošanu no tiem un citus ar nekustamo īpašumu saistītus juridiska rakstura jautājumus. — 30.

⁹ *Landrātu kolēģija* — vācu muižnieku vietējās pašvaldības iestāde (Vidzemē un Igaunijā); darbojās kā muižnieku augstākā pašpārvaldes orgāna — landtāga pastāvīgais izpildu orgāns. Landrātu kolēģija ierosināja un sagatavoja jautājumus apspriešanai landtāgā (kurš saņāca reizi trijos gados) un nodrošināja tā pieņemto lēmumu izpildi. Landtāgs un landrātu kolēģija praktiski lēma par visām lietām, kas attiecās ne tikai uz muižniekiem, bet arī uz zemniekiem. — 30.

¹⁰ P. Stučka runā par pagājušā gadsimta 70. un 80. gadiem, kad atsevišķi cariskās valdības aprindu pārstāvji izvirzīja priekšlikumus latviešu bezzemniekus pārvērst par sīksaimniekiem, lai radītu lētu darbaspēku rezervi un, aizkavējot straujo proletarizēšanās procesu, apslāpētu sociālos nemierus laukos. — 31.

¹¹ Kurzemes muižniecības darbinieks, vairāku muižu īpašnieks Kuldīgas aprīķi Brēderihs kopā ar Kazdangas muižas īpašnieku baronu Manteifeli pēc 1905. g. notikumiem ieteica novērst revolūcijas atkārtošanos, «nomainot Baltijā nelaimi nesošo latviešu un igaunu zemnieku kārtu [t. i., revolucionāri noskaņotos lauku iedzivotājus. *Red.*] ar vācu kolonistiem». Līdz 1914. g. Brēderihs, Manteifelis un vairāki citi kolonizācijas politikas propagandētāji pārcēla uz Aizputes un Kuldīgas aprīķi tūkstošiem vācu kolonistu no Volīnijas. — 31.

¹² 1907. g. 3. jūnija reakcionārais likums par Valsts domes vēlēšanām deva muižniekiem un lielburžuāzijai vēl lielākas vēlēšanu prievileģijas nekā agrāk. Likums vēl vairāk ierobežoja darbajaužu un nacionālo malieņu tautu tiesības ievēlēt Domē savus deputātus. — 32.

¹³ Šo rakstu P. Stučka nosūtīja avīzei «Jaunā Dienas Lapa» sakārā ar buržuāziskās reakcionārās avizes «Dzimtenes Vēstnesis» uzsākto melu kampaņu pret J. Jansoni-Braunu, lai diskreditētu viņu un tā mestu kompromitējošu ēnu arī uz citiem LSD darbiniekiem — bijušajiem jaunstrāvniekiem. Kampaņas ierosinātājs bija F. Veinberga reakcionārās grupas pakalpiņš renegāts J. Jankavs, kas, kļuvis par «Dzimtenes Vēstneša» līdzstrādnieku, nodarbojās ar LSD apmelošanu. LSD prasmīgi atmaskoja šo avīzes kampaņu un tās organizētāju. — 38.

¹⁴ Jādomā, ka jaunstrāvnieku sarakstu sastādījusi žandarmērija, viņus izsekojot. Dažās publīkācijās izplatīts uzskats, ka nopratināšanā daudzus jaunstrāvniekus nodevis Jānis Pūce, taču viņu pratināja vēlāk — jūnija sākumā un nav pierādīts, ka viņš būtu pateicis vairāk, nekā žandarmērijai jau bija zināms. Iespējams, ka J. Pūce dažu laikabiedru atmiņas sajaukts ar viņa brāli Kārli Pūci, kas gan bija «Dienas Lapa» līdzstrādnieks, taču netika arestēts un izmeklēšanas laikā strādāja pie žandarmiem par tulku. — 38.

¹⁵ 1910. gadā LSD Centrālajā Komitejā sakarā ar arestiem Rīgā kooptācijas ceļā pārvaru ieguva meņševiki. Arī LSD CK Ārzemju komitejā un «Cīnas» redakcijā meņševikiem bija vairākums. 1911.—1912. g. meņševikiem izdevās tālāk nostiprināties LSD vadošajos orgānos, kur viņi attīstīja dezorganizatorisku darbību.

Taču LSD vietējo organizāciju lielakā daļa turpināja nelegālu revolucionāru darbu, visumā sekoja boļševikiem un aktīvi piedalījās boļševiku vadītajos strādnieku šķiras masu cīnas pasākumos.

1912. g. jūnijā Rīgā nodibinājās LSD organizāciju boļševistiskais centrs, kas vadīja Latvijas boļševiku ciņu pret meņševistiski likvidatorisko vadību. Latvijas boļševiki sava darba pamatā lika KSDSP VI (Prāgas) konferences un tai sekojošo KSDSP CK apspriežu lēmumus. 1913. g. šis centrs saliedēja visus latviešu revolucionāros sociāldemokrātus un izvērsa ciņu par LSD IV kongresa sasaukšanu. — 41.

¹⁶ Domāts valdības iesniegtais un III Valsts domē 1912. g. jūnijā akceptētais likums par strādnieku apdrošināšanu. Tas paredzēja rūpniecības uzņēmumu strādnieku apdrošināšanu slimību vai nelaimes gadījumos. Likums attiecās tikai uz vienu sesto daļu no Krievijas strādniekiem un apdrošināšanu paredzēja izdarīt galvenokārt uz pašu strādnieku rēķina. — 42.

¹⁷ 1910. gadā Pēterburgas meņševiki likvidatori ierosināja savākt strādnieku parakstus zem peticijas Domei, lūdzot to dāvāt proletariātam streiku, sapulču un arodbiedrību («koalīciju») brīvību. Šo pasākumu atbalstīja arī latviešu meņševiki. Viņi panāca, ka 1911. g. decembrī LSD Rīgas organizācijas konference nolema organizēt parakstu vākšanu. Tiesa, Rīgas strādnieki peticiju bija nodomājuši iesniegt nevis Domei, bet tās s.-d. frakcijai, tieši A. Priedkalnam. Šī peticija tika nosūtīta.

Boļševiki atmaskoja meņševiku ierosinājuma oportūnistisko būtību un pretstatīja peticiju kampaņai revolucionārās cīnas formas — streikus un demonstrācijas. Viņi panāca, ka likvidatoru pasākums neguva plašu strādnieku atbalstu.

KSDSP VI (Prāgas) konference pieņēma īpašu rezolūciju «Par peticijas kampaņu», kurā norādīja, ka «... Krievijā pārdzivojamā laikmetā peticija ir viens no vismazāk derīgiem s.-d. agitācijas līdzekļiem» (Padomju Savienības Komunistiskā partija kongresu, konfrenču un CK plēnumu rezolūcijās un lēmumos, 1. d. R., 1954, 247. lpp.). — 42.

¹⁸ Šeit domāti Rīgas strādnieku legālo kultūras un izglītības biedrību pasākumi Rīgas «Latviešu skatuves biedrības» un tās vadītā Rīgas Jaunā Latviešu teātra atbalstīšanai. Atbalsts tika sniegts gan naudas līdzekļu veidā, gan sadarbojoties ar sīkburžuāzisko intelīgentu pārstāvjiem (arī avizes «Jaunā Dienas Lapa» grupu) Latviešu skatuves biedrībā. LSD Rīgas organizācijā izraisījās diskusija par šādas sadarbības lietderību. — 42.

¹⁹ LSD Rīgas organizācija piedalījās strādnieku un amatnieku krājainzdevu kasu valžu pārvēlēšanās un jaunu kasu (t. s. «strādnieku banku») organizēšanā. Šās kampaņas nolūks bija panākt LSD pārstāvju ievēlēšanu šo kasu vadībā, kasu līdzekļu izlietošanu kreditiem un pabalstiem legālām strādnieku biedrībām.

19 P. Stučka acīmredzot uzskatīja, ka LSD darbinieki pārāk aizraujas ar šiem pasākumiem un tādēļ nepievērš vajadzīgo uzmanību nelegālajam darbam, aktuāliem politiskās cīņas jautājumiem un marksisma teorijas studēšanai. — 42.

20 P. Stučka šeit kritizē samierinātājus, kas Latvijas Sociāldemokrātijā akli centās kopēt Vācijas Sociāldemokrātiskās partijas pieredzi. Samierinātāji išaši slavēja dažādu frakciju līdzāspastāvēšanu VSDP, saskatot šīnī apstāklī partijas vienības spēku. Istenībā šī vienība bija gluži formāla. Revizionisti izmantoja frakciju brīvību, lai ideoloģiski un organizatoriski sagrabtu vadību un galīgi pārvērstu VSDP par oportūnistisku partiju. — 46.

21 P. Stučka norāda, ka LSD meņševistiskā vadība — CK un Ārziņu komiteja, piedaloties antipartejiskajā Augusta blokā un sadarbojoties ar Krievijas meņševiku vadošo orgānu — Organizācijas komiteju, formāli nostādījusi LSD pret latviešu revolucionāro sociāldemokrātu cīņas biedriem — krievu boļševikiem. — 46.

22 Vācijas Sociāldemokrātiskās partijas skola tika atklāta 1906. g. 15. novembrī. Tajā mācījās partijas un arodbiedrību darbinieki. Mācību kurss ilga 7 semestrus ($3\frac{1}{2}$ gadus). Skolā studēja svarīgākos marksisma teorijas un strādnieku šķiras cīņas jautājumus. Līdz pirmajam pasaules karam to beidza 203 klausītāji.

Skola darbojās revolucionārās sociāldemokrātijas tradīciju garā (lekcijas lasīja R. Luksemburga, F. Mērings u. c.), tādēļ revizionisti tai nikni uzbruka. — 46.

23 Sociāldemokrātu frakcijā IV Valsts domē, ko ievēlēja 1912. g., bija 6 boļševiki un 7 meņševiki. Taču boļševikus bija ievēlējuši 1 008 000, bet meņševikus — tikai 214 000 strādnieku vēlētāji. Lai gan boļševiku deputāti pārstāvēja $\frac{4}{5}$ Krievijas strādnieku intereses, meņševiki centās izmantot savu vairākumu Domes sociāldemokrātu frakcijā, lai uzspiestu tai savu oportūnistisko taktiku.

1913. g. 25. oktobrī «septiņnieks» atteicās ievērot boļševiku prasību atzīt «sešnieka» un «septiņnieka» tiesību vienlīdzību visos jautājumos, kurus izlemj frakcijā. Tad boļševiku deputāti paziņoja, ka viņi konstituējas par patstāvīgu frakciju.

V. I. Ķērins vadīja «sešnieka» cīņu par patstāvību Domē.

Meņševiki uzsāka asu kampaņu pret atsevišķas boļševiku frakcijas izveidošanu, apsūdzot «sešnieku» strādnieku šķiras spēku sašķelšanā. Šajā melu kampaņā aktīvi piedalījās arī latviešu likvidatori. LSD boļševiki saprata šķelšanās nepieciešamību. Viņi panāca, ka Latvijas strādnieki atbalstīja boļševiku frakcijas rīcību. V. I. Ķērins augstu novērtēja šo nostāju un tās rezultatus. Rakstā «Latviešu strādnieki par šķelšanos s.-d. frakcijā» viņš norādīja: ««Pravdā» bija iespiesti desmiti rezolūciju no simtiem un simtiem latviešu s.-d. strādnieku un no daudzām grupām Rīgā, Jelgavā, Liepājā un citos punktos, kas aizstāvēja 6 strādnieku deputātu nostāju. Pēc Pēterburgas visdedzīgak atsaucās Rīga, šis vislielākais latviešu strādnieku centrs. Lielum lielā Rīgas strādnieku vairākuma rezolūcijas pauda visdedzīgāko uzticību konsekventā marksisma idejām un vispatiesāko sašutumu pret likvidatorismu» (V. I. Ķērins par revolucionāro kustību Latvijā. R., 1969, 225. lpp.). — 47.

24 Pēc IV Domes KSDSP frakcijas sašķelšanās Rīgas legalā strādnieku avīze «Dzīves Balss», kuras redakcijā noteicēji bija meņševiki,

ievietoja materiālus par frakcijas likvidatoru daļas lēmumiem (1913. g. 33. nr.) un rakstu (1913. g. 38. nr.), kurā asi un nepamatoti apsūdzēja boļševiku deputātus, pat pieprasīja, lai tie noliek savas pilnvaras.

Atmaskojot meņševiku rīcību Domē, P. Stučka nosūtīja avīzē «Dzīves Balss» rakstu «Valsts domes s.-d. frakcijas lietā». Taču redakcija to neievietoja un 36. nr.-ā vēstulniekā paziņoja: «§, Atlantam, Valmieras marksistiem. — Pret lēmumu, tādēļ nedrukāsim.»

Tad P. Stučka nosūtīja «Dzīves Balsij» atklātu vēstuli. Taču arī to nepublicēja. Pēc tam P. Stučka savu rakstu un vēstuli aizsūtīja J. Jansonam-Braunam uz Briseli, kur tie saglabājušies. — 50.

²⁵ P. Stučkas raksts «Caur atziņu pie apziņas» deva spēcīgu triecienu latviešu meņševikiem likvidatoriem. Tie savukārt centās atspēkot Stučkas zinātniskos argumentus un ievietoja avīzē «Dzīves Balss» pret-rakstus. Avīzes redakcija, kas bija meņševiku rokās, cerēja, ka šī polemika beigsies ar likvidatoru uzvaru, tādēļ piekrīta publicēt otru P. Stučkas rakstu «Mūsu domu starpības». Redakcijas piezīme ievietota, lai radītu lasītājam maldīgu iespāidu, it kā redakcija būtu neutrala un lautu abām pusēm brīvi izteikties, izsvītrojot tikai «tās frāzes, kuras var apvainot biedru oponentu». Acīmredzot atsevišķas redakcijai «īpaši nepatīkamas» vietas Stučkas rakstā nav publicētas.

P. Stučkas pretinieka R. Lindiņa (Pagāna) otrs raksts, kas bija ievietots «Dzīves Balss» turpinātājās avīzēs «Dzīves Atbalss» 1914. g. 15., 16. un 17. nr.-ā, un citi meņševiku autoru kļūdainie raksti neguva lasītāju — strādnieku atbalstu. P. Stučka uzvarēja. «Dzīves Atbalss» redakcija, noslēdzot polemiku, avīzes 23. nr.-ā bija spiesta ievietot rakstu, kas noraidīja R. Lindiņa oportūnistisko viedokli. — 51.

²⁶ P. Stučka šeit domā kampaņu pret valdības 1913. g. iesniegto Preses likuma projektu. Sis projekts paredzēja oficiālu iepriekšējās preses cenzūras atjaunošanu. Šāda cenzūra bija formāli atcelta 1905. g. 24. novembrī, kad Vites valdība izdeva pagaidu noteikumus par presi. Taču faktiski valdība, izmantojot 1881. g. likumu par ārkārtējo stāvokli, plaši ierobežoja preses brīvību. P. Stučka acīmredzot uzskatīja, ka LSD organizācijas, pievienojoties buržuāzisko politiku protestiem pret Preses likuma projektu, nav pietiekami atmaskojušas pagaidu noteikumu fiktīvo raksturu un nav uzsvērušas proletāriāta viedokli šajā jautājumā.

Preses likuma projekts netika Domē pieņemts. — 55.

²⁷ P. Stučka šeit domā LSD VII konferēcē (1912. g. jūnija beigās) pieņemto platformu IV Valsts domes vēlēšanām. Tajā nebija ietvertas prasības pēc 8 stundu darba dienas un strādnieku apdrošināšanas. Šī konference, kurā piedalījās galvenokārt meņševiku pārstāvji, neatspoguļoja LSD biedru vairākuma viedokli. LSD Rīgas organizācijas konference 1912. g. septembrī vienbalsīgi noraidīja tajā pieņemto rezolūciju par Domes vēlēšanu prasībām. Tādēļ LSD CK bija spiesta proklamācijas veidā izdot papildinātu vēlēšanu platformu, ietilpinot tajā arī proletāriāta šķiriskās prasības. — 56.

²⁸ P. Stučka šajā rakstā aizstāv boļševiku partijas izvirzītos galvenos strādnieku šķiras cīņas lozungus, kurus apstiprināja KSDSP Viskrievijas VI (Prāgas) konference. Tie bija: 1) demokrātiska republika; 2) 8 stundu darba diena; 3) visas muižnieku zemes konfiskācija. — 56.

²⁹ 1629.—1721. g. Vidzeme piederēja Zviedrijai. Zviedrijas valdība šeit izdarīja dažas reformas, kas daļēji ierobežoja muižnieku un muižu nomnieku patvuļu, tādēļ savā laikā buržuāziskajā historiogrāfijā izplatījās uzskats par «humānajiem zviedru laikiem». Taču jāņem vērā, ka Zviedrijas valdības rīcību noteica nevis humāni apsvērumi, bet vēlēšanās palielināt valsts ienākumus un vājināt vietējo vācu muižniecību, kas pauða separātiskus uzskatus. Reforma kaut cik uzlaboja saimnieku stāvokli, bet neskāra kalpus. — 66.

³⁰ P. Stučka te nav pietiekami precīzs. KSDSP tanī laikā darbojās dzījā pagrīdē, un pēc partijas II kongresa 1903. g. tajā bija apmēram 3500 biedru. Taču šis Krievijas proletariāta avangards apvienoja ap sevi desmitiem tūkstošus rūpniecības centru strādnieku, kas KSDSP vadībā aktīvi cīnījās pret carismu un buržuāziju. — 75.

³¹ P. Stučka šeit norāda uz to, ka 1905. g. LSDSP mēģināja sadarboties ar Bunda organizāciju Latvijā, lai apvienotu latviešu un ebreju tautības strādniekus cīnā par carisma gāšanu. Taču Bunda oportūnistiskas nostādnes dēļ šī sadarbība turpmāk tika izbeigta. — 78.

³² Domāta KSDSP CK apspriede ar partijas darbiniekiem, kura notika Poronīnā 1913. g. no 23. septembra līdz 1. oktobrim un konspīrācijas dēļ tika nosaukta par augusta (vasaras) apspriedi. Apspriede pieņēma V. I. Ļeņina izstrādāto «Rezolūciju nacionālajā jautajumā». (Ļeņins V. I. Raksti, 19. sēj., 378.—380. lpp.). — 78.

³³ *Latviešu demokrātiskā partija* faktiski bija politiķu grupa, kas galvenokārt pārstāvēja latviešu buržuāzijas un sīkburžuāzijas intereses. Šī grupa centas zem demokrātisma izkārtnes apvienot dažādu virzienu un nokrāsu darboņus. Sākoties reakcijas uzbrukumam, grupa izjuka.

«Demokrātu» vadītājs bija kapitālists A. Bergs. — 79.

³⁴ P. Stučka šeit lieto M. Pokrovska terminoloģiju, kas nav precīza. Carisma iekšējo un ārējo politiku 19. gs. pirmajā pusē nosacīja nevis tirdzniecības buržuāzijas, bet muižnieku šķiras intereses. Ari jēdziens «imperiālisms» šeit lietots nevietā; kā zināms, Krievijā, tāpat kā citās valstīs, imperiālisms izveidojās tikai 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā. Par imperialismu šeit nosaukta agresīva ārējā politika, cenšanās sagrābt citas zemes. — 86.

³⁵ Pēc Turcijas sakāves pirmajā Balkānu karā (1912) tās pārvaldītajā Armēnijas daļā pastiprinājās nacionālā kustība par autonomiju. Cariskā Krievija centās to izmantot savu imperiālistisko mērķu sasniegšanai. Tā izvirzīja projektu par autonomas Rietumarmēnijas izveidošanu zem Krievijas protektorāta. Taču iejaucās Vācijas imperiālisms, kas centās sev pakļaut visu Turciju. Pēc Berlīnes ieteikuma Turcija noraidīja Krievijas projektu.

Sie notikumi vēl vairāk saasināja Vācijas un Krievijas imperiālistiskās pretrunas. — 87.

³⁶ Maskavas kapitālisti centās izjaukt slimokasus orgānu vēlēšanas. Šajā nolūkā strādnieku izvirzītos pilnvarotos atlaida no darba vai arī uzrādīja policijai, kas viņus nekavējoties arestēja. Tā, piemēram, Gakentāla rūpniecā pirms slimokases valdes vēlēšanām arestēja 26 pilnvarotos. Daudzās Maskavas rūpniecās, protestējot pret šim represijām, notika t. s. «apdrošināšanas» streiki. — 87.

³⁷ *Nacionālisti* — kontrrevolucionāra monarhistiska Krievijas muižnieku un ierēdņu partija, kas sāka veidoties 1908. g. no III Domes labējā spārna dienvidrietumu guberņu pārstāvju grupas. Galīgi nodibinājās 1910. g. janvārī. Tās lideri bija reakcionāri P. Balašovs, P. Ķrupenskis, V. Šulgins u. c. Šī partija propagandēja šovinismu, cīnījās pret demokrātijas un sociālisma idejām. Pēc 1917. g. Februāra revolūcijas nacionālistu partija beidza pastāvēt. — 87.

³⁸ 1913. un 1914. g. politisko streiku laikā (īpaši 9. janvārī un 1. maijā) daudzās Pēterburgas un Rīgas rūpniecības fabrikanti izsludināja lokautu. Sevišķi plaši lokauti bija 1914. g. maijā, kad valdība sākēja ari Pēterburgas, Rīgas un Lodzas metālistu savienības, metālrūpniecības arodbiedrības), kas bija šo streiku aktīvas organizētājas. — 91.

³⁹ Domāti cara Nikolaja II 1906. g. 4. martā apstiprinātie Pagaidu noteikumi par savienībām un biedrībām. Formāli to nodibināšana tika atļauta, taču reizē bija noteikti daudzi ierobežojumi, kas kavēja progresīvu biedrību un savienību izveidošanos un darbību. Arodbiedrības varēja nodibināt tikai ar valsts fabriku un rūpniecu inspekcijas iepriekšēju sankciju. Gubernatoriem tika dota tiesība apturēt jebkuras gubernas teritorijā esošās biedrības vai savienības darbību, ja tā pēc viņu iekskata «apdraud sabiedrisko kārtību». — 92.

⁴⁰ Grupa LSD darbinieku meņševiku, izlasījuši avīzes «Putj Pravdi» («Pravda») 1914. g. 50. nr-ā P. Stučkas rakstu «Krievu-latviešu proletāriskā vienība», publicēja avīzes «Jaunā Balss» 1914. g. 24. nr-ā protesta rakstu «Nevaram klusēt». Tajā viņi apgalvoja, ka P. Stučka nepareizi novērtējis dažus LSD darbības aspektus 1910.—1914. g. un nepamatoti apsūdzējis latviešu sociāldemokrātu darbiniekus — inteliģentus likvidatorisma atbalstišanā. Šis raksts pauða latviešu likvidatoru un samierinātāju uzskatu piekritēju viedokli, cenšanos saglabāt meņševikus LSD vietējo organizāciju komitejās un presē.

Lai savu nostāju plašāk izskaidrotu, P. Stučka avīzei «Dzīves Spēks» nosūtīja rakstu «Nevaru neatbildēt». — 93.

⁴¹ P. Stučka savā laikā bija saņēmis nepareizu informāciju, pēc kuras starp vēstules «Nevaru klusēt» autoriem bijis arī E. Zandreiters (Vārpa). Taču jaunākie pētījumi liecina, ka Zandreiters vēstuli nav parakstījis. Vēstules autori nav noskaidroti. Par šo jautājumu tuvāk sk. P. Olmanes rakstā «Par kādu senu polemiku un noklusētu patiesību» avīzes «Ciņa» 1968. g. 190. nr-ā. — 93.

⁴² II Internacionāles Starptautiskā sociālistiskā biroja sesija Londonā 1913. g. 1. un 2. (13. un 14.) decembrī apsprieda stāvokli Krievijas sociāldemokrātijā. Pēc K. Kautska priekšlikuma Birojs izteicās par visu KSDSP virzienu un daļu apvienošanos, vienotas partijas atjaunošanu.

Taču šo lēmumu nevarēja īstenot, jo meņševiki likvidatori neatteinās no saviem antiparteiskajiem uzskatiem un rīcības. Viņi pieprasīja, lai KSDSP likvidējas kā nelegāla partija. Tādēļ Starptautiskā sociāldemokrātiskā biroja sasauktajā visu KSDSP frakciju apspriedē Briselē 1914. g. jūlijā KSDSP CK un LSD pārstāvji noraidīja apvienošanās priekšlikumus. — 96.

⁴³ 1913. g. vasarā sakarā ar gatavošanos uz LSD IV kongresu starp LSD Rīgas organizācijas biedriem izplatīja aptaujas anketas,

lai noskaidrotu, pie kuras KSDSP frakcijas viņi pieder. 40,38% aptaujato atzina sevi par boļševikiem, 16,35% — par meņševikiem, bet 42,16% — par nefrakcionariem sociāldemokrātiem (viņu lielākā daļa vēlāk pievienojās boļševikiem). — 96.

⁴⁴ P. Stučka šajā gadījumā domā Kristapu Eliasu (Čipus, Švarcs), kas 1906. g. bija ultrakreiss LSD darbinieks un prasija kaujas organizāciju (KO) autonomiju, bet vēlāk pārgāja meņševiku pusē un kļuva par likvidatorisma ideju aktīvu propagandētāju. Kā tāds viņš sadarbojās ar antipartejiskajā 1912. g. augusta konferencē ievēlēto frakcijā no centru — Organizācijas komiteju (OK). — 97.

⁴⁵ *Eizenahieši* un *lasalieši* — divas strādnieku partijas Vācijā 19. gs. 60.—70. g.

F. Lasala 1863. g. nodibinātā Vācijas Vispārējā strādnieku savienība uzskatīja, ka strādnieku šķira, ieguvusi vēlēšanu tiesības, var efektīvi izmantot buržuāzisko parlamentu, lai ar reformām bez prelātiskas revolūcijas pārveidotu kapitālistisko iekārtu par sociālistisku.

K. Marksa un F. Engelsa piekritēji ar V. Libknehtu un A. Bēbeli priekšgalā 1869. g. Eizenahā nodibināja Vācijas Sociāldemokrātisko strādnieku partiju.

1875. g. abas partijas apvienojās Gotas kongresā, pieņemot Vācijas Sociālistiskās strādnieku partijas nosaukumu. Tad eizenahieši bija partijas revolucionārais, bet lasalieši — oportūnistiskais spārns. Kā pirms, tā pēc apvienošanās abu virzienu starpā notika ideoloģiska cīņa. — 97.

⁴⁶ Jaunstrāvnieki (P. Stučka, F. Roziņš, J. Jansons-Brauns u. c.) savos rakstos avīzē «Dienas Lapa» izmantoja materiālus no K. Marksa, F. Engelsa, F. Mēringa, A. Bēbeļa, V. Libknehta un K. Kautska darbiem. Tā, piem., rakstā «Vēsture un saimnieciskie apstākļi» («Dienas Lapa», 1896, 69.—70. nr.) citēti fragmenti no K. Marksa darba «Priekšvārds grāmatai «Par politiskās ekonomijas kritiku»». — 100.

⁴⁷ F. Engelss aprakstīja angļu utopiskā sociālista Roberta Ovena 1825.—1827. g. Amerikā nodibinātās kolonijas, kurās viņš centās ieviest komunistiskus cilvēku attiecību principus. Šis utopiskais eksperiments cieta neveiksmi; kolonijas ātri izjuka. — 101.

⁴⁸ Domāta nelegālo Rīgas un Liepājas strādnieku pulciņu pārstāvju sanāksme 1896. g. 25. un 26. decembrī K. Sulca dzīvoklī Rīgā, Kuldīgas ielā 23. Tajā piedalījās arī J. Pelūde no Pēterburgas revolucionāro studentu pulciņa. Sanāksme nolēma pēc Pēterburgas «Cīņas savienības strādnieku šķiras atbrivošanai» parauga apvienot nelegālos pulciņus pilsētu un lauku organizācijās, kā arī nodibināt sakarus ar citu Krievijas tautu sociāldemokrātiem. J. Pelūde uzņēmās nodibināt sakarus ar krievu sociāldemokrātu pagrīdi Pēterburgā.

Tika nolemts veikt priekšdarbus nelegālas literatūras izdošanai.

Sanāksme atzina «Dienas Lapu» par «strādniekiem tuvu stāvošu laikrakstu», taču vienlaikus kritizēja to par it kā nepietiekamu strādnieku jautājuma atspoguļošanu. Tika ievēlēti divi pārstāvji — D. Bundža un M. Ozoliņš, kuriem bija jāpazīsto P. Stučkam sanāksmes viedoklis.

Sanāksmes organizatoriskie lēmumi strādnieku kustības vēl nepietiekamā vēriena un patvaldības represiju dēļ netika īstenoti. — 104.

⁴⁹ P. Stučka šeit domā meņševiku antipartejiskās 1912. g. augusta konferences lēmumu atteikties no KSDSP programmas prasibām nacionālajā jautājumā un pieņemt oportūnistisko «kultūrālā nacionālās autonomijas programmu» par vadlīniju nacionālā jautājuma risināšanā. — 106.

⁵⁰ V. I. Ķeņins vēstulē, ko pēc 1913. g. 14. janvāra rakstīja I. A. Pjatnickim, kritizēja viedokli, ka LSD ir nacionālisma ietekmēta. Viņš norādīja: «Latviešu s.-d. strādnieki *vienmēr* aizstāvējuši vienotību no apakšas, *vienmēr* bijuši par *teritoriālu* autonomiju, t. i., aizstāvējuši antiseparatistisku, antinacionālistisku viedokli. Tas ir fakts. Jūs nevarēsīt to atspēkot.» (V. I. Ķeņins par revolucionāro kustību Latvijā, 161. lpp.) — 107.

⁵¹ Domāts Z. Buševica (Skabargas) izvirzītais agrārprogrammas projekts, ko viņš iesniedza LSDSP I kongresam. Tas bija kopēts no Rietumeiropas oportūnistu agrārajām programmām, kuras prasīja, lai sociāldemokrāti atbalstītu ne tikai darba zemnieku, bet arī budžu prasības. — 109.

⁵² P. Stučka šeit domā kapitālisma attīstības pastiprināšanos Krievijas lauksaimniecībā 1910.—1914. g. un krievu zemniecības šķiriskās diferenciācijas paātrināšanos Stolipina agrārās reformas īstenošanas gaitā. — 111.

⁵³ Domāta KSDS(b)P Pēterburgas organizācijas 1912.—1914. g. agitācijas kampaņa strādnieku apdrošināšanas jautājumā. Īstenojot V. I. Ķeņina norādījumus, kā arī KSDSP VI (Prāgas) konferences un boļševiku partijas darbinieku Krakovas apspriedes lēmumus, Pēterburgas boļševiki atmaskoja valdības izdoto strādnieku apdrošināšanas likumu un izvirzīja savu apdrošināšanas projektu, kuru daļēji bija sastādījis un redīgējis V. I. Ķeņins. Projekts tika publicēts žurnālā «Voprosi Strahovaņija». Pretēji valdības norādījumiem strādnieku slimokases tika vēlētas īpašas sapulces, kuras izmantoja revolucionārai agitācijai. Kad tās tika aizliegtas, Pēterburgas komiteja organizēja protesta streikus, kuri bija tik ietekmīgi, ka varas iestādes piekāpās un atlāva šīs sapulces. Fabrikās un rupnīcās slimokasēs ievēlēja lielāko tiesu boļševikus un viņu līdzjutējus.

Apdrošināšanas kampaņas gaitā pieauga galvaspilsētas proletāriāta revolucionārā aktivitāte un palielinājās boļševiku partijas ietekme strādnieku masās. Tas deva ierosmi tamlīdzīgām kampaņām citos rupnīcības centros, arī Rīgā. — 112.

⁵⁴ Rīgas vispārīgā slimokase Nr. 51 tika nodibināta 1913. g. rudenī. 1906. g. 13. novembrī notika 61 rupnīcības uzņēmuma fabrikantu un strādnieku pilnvaroto sapulce, kurā apsprieda kopīgas slimokases dibināšanu. 1914. g. 5. februāri slimokases pirmajā pilnvaroto kopsapulce ievēlēja valdi. Tajā bija aktīvie LSD biedri D. Roze, J. Bungss u. c.

1914. g. vasarā slimokase apvienoja 38 metālrūpnicas, 5 kokapstrādes, 4 ķimiskās, 2 stikla rūpnicas u. c. Tajā bija 38 524 dalibnieki — strādnieki un viņu ģimenes locekļi.

Kopīgas slimokases nodibināja arī tipogrāfiju strādnieki, kokzāģētavu strādnieki, Liepājas un Jelgavas proletārieši.

1914. gadā LSD organizēja kampaņu par visu Latvijas slimokasus pievienošanos slimokasei Nr. 51, lai izveidotu apdrošināšanas centru. Tā bija cīņa par strādnieku šķiras apvienošanu LSD vadībā. — 113.

⁵⁵ 1906. g. 23. maijā Darba grupa (104 deputāti) iesniedza Valsts domei savu agrāro likumprojektu, kas paredzēja to muižnieku un citu lielīpašnieku zemju atsavināšanu, kuras pārsniedz «darba normu» (resp. kuras nav iespējams pašam apstrādāt). Likumprojekts paredzēja izveidot «vistautas zemes fondu» un sadalīt zemi lietošanā pēc šās normas. Taču vienlaikus tika pieļauta zināma valsts kompensācija ipašniekiem par atsavināto zemi.

Valsts domes vairākums noraidīja šo projektu. 20. jūnijā tika pieņemts Domes paziņojums par muižnieku zemes ipašuma neaizskaramību. — 117.

⁵⁶ *Viborgas uzsaukums* — atlaistās I Valsts domes deputātu uzsaukums «Tautai no tautas pārstāvjiem», ko pieņēma 1906. g. 9. un 10. jūlijā Viborgā apmēram 200 bijušie deputāti. To bija izstrādājuši kadetu, trudoviku un meņševiku pārstāvji. Uzsaukums aicināja iedzīvotājus nemaksāt nodokļus, nedot rekrūsus un neatztit aizdevumus, kurus nav sankcionējusi Dome. Manifesta mērķis bija izdarīt spiedienu uz carismu un vienlaikus atturēt masas no aktīvas politiskas cīņas par patvaldības gāšanu.

1906. g. septembrī kadetu partijas kongress, lai panāktu kompromisu ar carismu, atteicās ari no uzsaukumā izteiktās «pasīvās pretošanās» taktikas. — 117.

⁵⁷ P. Stučka šeit domā P. Strūves, V. Maklakova un citu kadetu partijas līderu slepenās sarunas 1907. g. maijā ar ministru padomes priekšsēdētāju P. Stolipinu nolūkā saglabāt II Valsts domi.

Kadeti izteica gatavību piekrist valdības prasibai izslēgt no Domes sastāva 55 sociāldemokrātu deputātus un nekavējoties arestēt 16 deputātus. Taču viņi lūdza, lai šo jautājumu formāli atlauj izlemt pašas Domes izveidotai komisijai. Šāda komisija arī sāka darboties. Tomēr patvaldība, cenšoties atrāk ištenot savus kontrrevolucionāros plānus, ignorēja kadetu viedokli un 1907. g. 3. jūnijā padzina II Valsts domi. — 117.

⁵⁸ Pārmaiņas karojošo valstu ekonomiskā un politiskā dzīvē zinātniski analizēja un izskaidroja V. I. Ķeņins. Viņa darbos «II Internacionālēs krahs», «Imperiālisms, kā kapitālisma augstākā stadija», «Imperiālisms un sociālisma šķelšanās», «Par Eiropas Savienoto Valstu lozungu» u. c. parādīts, ka kara laikā izveidojās valsts monopolistiskais kapitālisms, kura mehānismu buržuāzija izmantoja kara ekonomikas regulēšanai. V. I. Ķeņins atsedza valsts monopolistiskā kapitālisma būtību un parādīja, ka tas iezīmē tālāku kapitālisma pretrunu padzīļināšanos. Viņš ģeniāli paredzēja, ka karš novēdīs pie revolucionārās krizes, proletāriskas revolūcijas, reizē norādot, ka automātiski kapitālisms nesabruks, bez revolucionāru subjektīvu priekšnoteikumu izveidošanās kapitālisma trūdēšana var kļūt par ilgstošu procesu. Taču, uzsvēra V. I. Ķeņins, kapitālismu «tomēr neizbēgami likvidēs» (Ķeņins V. I. Raksti, 22. sēj., 280. lpp.). — 120.

⁵⁹ I pasaules kara laikā ķeizariskajā Vācijā izveidojās labi organizēta militārā valsts monopolistiskā kapitālisma forma. Tajā vadošā loma piederēja lielajiem monopoliem, kas ražoja ieročus un kara materiālus. Pastāvot šai sistēmai, lielburžuāzija un muižnieki saņēma milzīgas valsts subsīdijas, bet darbajaužu ekspluatācija ārkārtīgi parādīlinājās. Tomēr vācu labējie sociāldemokrāti sludināja šķiru mieru un sūtīja savus parstāvju valsts monopolistisko apvienību iestādēs.

Šiem pārstāvjiem faktiski nebija nekādu tiesību; viņiem tikai bija jānodrošina strādnieku bezierunu pakļaušanās lielo monopolu militāri despotiskajai kundzībai. — 120.

⁶⁰ *Darba grupa (trudoviki)* — sīkburžuāziska politiska grupa (frakcija) Valsts domē, ko 1906. g. aprīli nodibināja I Valsts domes zemnieku deputāti. Darba grupa sākumā izvirzīja demokrātiskas prasības un savā agrārajā programmā prasīja muižnieku zemes atsavināšanu un vienlidzīgu sadališanu zemniekiem. I—III Valsts domē trudoviki svārstījās starp kadetiem un sociāldemokrātiem, pasaules kara laikā pauða sociālšovinistu (aizsardzībnieku) viedokli, pēc Februāra revolūcijas atbalstīja buržuāzisko Pagaidu valdību. 1917. g. jūnijā Darba grupa apvienojās ar t. s. tautas sociālistiem Darba tautas sociālistu partijā, kas Oktobra revolūcijas un pilsoņu kara laikā atradās kontrrevolucionāro spēku nometnē. — 122.

⁶¹ Domāta *Viskrievijas zemstu savieniba* — buržuāzijas un muižnieku organizācija, kas nodibinājās 1914. g. 30. jūlijā Viskrievijas zemstu kongresā Maskavā, lai palīdzētu militārajām iestādēm aizmugures sanitārā dienesta organizēšanā un citos kāra laika pasākumos. Žemstu savieniba darbojās arī Latvijas teritorijā, kur tās iestādēm bija lieli materiālie un naudas līdzekļi. Savienības darbībai bija politisks raksturs. 1916. g. beigās, redzot patvaldības nespēku, tā pieprasīja izveidot valdību, kas būtu atbildīga Domei.

Savienības priekšsēdētājs kņazs G. Ļovs pēc Februāra revolūcijas vadīja buržuāzisko Pagaidu valdību. Pēc Oktobra revolūcijas šī savienība, kas atbalstīja baltgvardus un ārzemju interventus, tika likvidēta. — 122.

⁶² P. Stučka šeit norāda uz kadetu līdera P. Miļukova runu mītiņā Taurijas pils Katrīnas zālē, kur viņš paziņoja, ka Valsts domes Pagaidu komiteja un Petrogradas padomes Izpildu komiteja vienojušās par buržuāziskas Pagaidu valdības izveidošanu. Savā runā Miļukovs, kas bija un palika nikns revolūcijas ienaidnieks, liekulīgi solidarizējās ar revolucionāro tautu. — 123.

⁶³ P. Stučka šeit izsaka KSDS(b)P Pēterburgas komitejas (PK) 1917. g. 3. un 5. marta sēdē pieņemto nostāju par attieksmi pret buržuāzisko Pagaidu valdību. Tā nebija pareiza, jo pieļāva šīs kontrrevolucionārās valdības pastāvēšanu. Sāda nostāja izveidojās tādēļ, ka Petrogradas padome 2. marta sēdē, eseru un meņševiku ietekmēta, ar 381 pret 19 balsīm nolēma nosacīti atbalstīt Pagaidu valdību. PK locekļu vairākums (arī P. Stučka) uzskatīja, ka šādā situācijā nevar prasīt tūlītēju visas varas pāreju padomju rokās.

Pēc V. I. Ļeņina atgriešanās Krievijā PK pārskatīja savu viedokli, pievienojās Aprīla tēžu idejām un cīnījās par lozunga «Visu varu padomēm!» īstenošanu. — 124.

⁶⁴ 1908. gadā, gatavojot rakstu krājuma «Ātvases» 3. burtnīcu, kas bija veltīta K. Marksā piemītai, P. Stučka ierosināja uzaicināt H. Rolandi-Holstu uzrakstīt rakstu par tēmu «K. Markss un proletariāta dalība buržuāziskā revolūcijā (no 1848. g. revolūciju pieredzes)». Šo priekšlikumu pēc P. Stučkas lūguma Rolandei-Holstai nodeva LSD Ārzemju komitejas sekretārs J. Kovaļevskis.

Krājuma 3. numurs tika sagatavots, taču tipogrāfijas īpašnieki, baidīdamies no izdevuma konfiskacijas, atteicās to iespiest. Iespējams,

ka Rolandes-Holstas raksta manuskriptu Pēterburgas policija konfiscējusi, izdarot kratišanu P. Stučkas dzīvoklī. — 125.

⁶⁵ Naktī uz 26. februāri Petrogradas ohranka arestēja apmēram 100 revolucionārās pagrīdes aktivistus, bet 26. februāra ritā ari Pēterburgas komitejas Izpildu komisijas locekļus K. Skorohodovu, A. Vinkurovu un E. Eizenšmitu (Mākonī). Taču pārējie PK locekļi turpināja cīnu. KSDS(b)P CK Krievijas birojs tūlīt uzdeva Viborgas rajona komitejai kopā ar viņiem uzņemties galvaspilsētas boļševiku vadības funkcijas, kas ari tika izdarīts. — 126.

⁶⁶ Šo rezolūciju P. Stučka izstrādājis, nemot par pamatu V. I. Ļeņina uzrakstīto un KSDS(b)P Petrogradas organizācijas konferencē 1917. g. 15. aprīlī pieņemto rezolūciju «Par attiecībām pret Pagaidu valdību», kā ari atziņas, kas izteiktas šajā konferencē nolastajā V. I. Ļeņina referātā «Par pašreizējo momentu un attiecībām pret Pagaidu valdību». (Sk. Ļeņins V. I. Raksti, 24. sēj., 113.—124. lpp.) — 131.

⁶⁷ Sakārā ar Latvijas rūpniecības uzņēmumu evakuēšanu uz Iekškrieviju, Ukrainu u. c. uz turieni pasaules kara laikā pārvietojās ari latviešu proletāriju lielākā daļa. Viņu jaunajās darba un dzīves vietas KSDS(b)P vietējo organizāciju sastāvā nodibinājās latviešu boļševiku grupas, kas veica intensīvu revolucionāru darbību, propagandu un agitāciju dzīmtajā valodā, kā ari ievērojami palīdzēja izvērst partijas darbu Latvijā. Pirmajā posmā pēc Februāra revolūcijas tās izdeva ari gandrīz visu latviešu boļševistisko presi (avizi «Cīņa», «Sociāldemokrāts» u. c.). Tādēļ šai laikā ideoloģiskās darbības koordinācijas nolūkā tika sasauktā LSD un KSDS(b)P latviešu grupu kopēja konference. Vēlāk, kad boļševiku ideoloģiskais aparāts Latvijā nostiprinājās, LSD spēja patstāvīgi veikt visus vietējā partijas darba uzdevumus, uzturot ar citu KSDS(b)P vietējo organizāciju latviešu grupām sakarus tikai atsevišķu jautājumu risināšanā. — 132.

⁶⁸ Pēc Februāra revolūcijas latviešu buržuāziskās un sīkburžuāziskās partijas, kā ari meņševiki kā savu galveno prasību nacionālā jautājuma risināšanā izvīrziņa ideju par federatīvu valsts struktūru Krievijā, tās decentralizāciju un Latvijas autonomiju federatīvajā Krievijā. Aiz šīs «idejas» slēpās separātiska tieksme norobežoties no revolucionārās Krievijas un iegūt ipašas nacionālas privileģijas Latvijā. Tās nolūks bija atraut latviešu darbaaudis no citu Krievijas tautu strādniekiem un zemniekiem un pakļaut buržuāzisko nacionālistu ietekmei. LSD atmaskoja šīs prasības kontrrevolucionāro būtību un toreizējos konkrētajos apstākļos izsacījās pret federāciju. Latvijas boļševiki aizstāvēja ciešu vienotību ar revolucionāro Krieviju un bija pret valsts decentralizāciju. Taču viņi nenoraidīja federatīvu valsts uzbūves principu vispār. P. Stučka rakstā «Autonomija vai federācija?» 1917. gadā norādīja: «Mums var būt galu galā federalisms — ar demokrātisku centrālismu, bet tas jau būs tuvu mūsu uzskatam...» (Stučka P. Nacionālais jautājums un latviešu proletariāts. Darbu izlase. R., 1972, 173. lpp.). — 133.

⁶⁹ *Pilsētu apvienība* — domāta Viskrievijas pilsētu savienība — buržuāziska organizācija, kas nodibinājās 1914. g. augustā Viskrievijas pilsētu pašvaldību pārstāvju I kongresā Maskavā, lai palīdzētu militārajām iestādēm mobilizēt lidzekļus imperiālistiskā kara vajadzībām.

1917. gadā Pilsētu savienība atbalstīja buržuāzisko Pagaidu valdību un pēc Oktobra revolūcijas aktīvi piedalījās kontrrevolucionāro spēku cīņā pret padomju varu. Ar Tautas Komisāru Padomes 1918. g. 4. janvāra dekrētu tika likvidēta. — 138.

⁷⁰ *Kara rūpniecības komitejas* izveidoja Krievijas lielburžuāzija 1915. g. maijā, lai palīdzētu valdībai imperiālistiskajā karā. Lielkapi-tālisti A. Gučkoks, A. Konovalovs un M. Tereščenko vadīja Centrālo kara rūpniecības komiteju. Komiteju darbā piedalījās arī meņševiki aizsardzībnieki, kuri aicināja strādniekus kara laikā atturēties no streikiem, veicināt ieroču, mūnīcījas un citu karamateriālu ražošanas palielināšanu. — 138.

⁷¹ *Petrogradas padomes pavēle Nr. 1* Petrogradas kara apgabala karaspēkam — pirmā revolucionārā pavēle, kas pieņemta Petrogradas padomes strādnieku un kareivju sekciju kopīgajā sēdē 1917. g. 1. martā. Tā apstiprināja Februāra revolūcijas gaitā radušās kareivju komitejas par likumīgām organizācijām un noteica, ka kara-spēka daļas politiskajā ziņā pakļautas Padomei. Pavēle deva kareivju komitejām lielas tiesības, ierobežoja virsnieku varu, atcēla to titulēšanu utt.

Pavēli pēc revolucionāro kareivju iniciatīvas īstenoja arī citos kara apgabaloš un frontē. Tai bija liela loma armijas demokratizēšanā. Taču šī pavēle, kuras izstrādāšanā piedalījās arī eseri un meņševiki, neat-spoguļoja svarīgas kareivju revolucionārās prasības, arī prasību iztīrīt armiju no visiem reakcionārajiem virsniekiem. — 138.

⁷² *Miļukova nota* — Pagaidu valdības ārlietu ministra P. Miļukova nota Anglijas un Francijas valdībām 1917. g. 18. aprīlī, ta izskaidroja Pagaidu valdības pozīciju kara jautājumā.

Nota tika nosūtīta sakarā ar to, ka Antantes valstis izsacīja ne-apmierinātību ar Pagaidu valdības 1917. g. 27. martā izdoto deklarāciju, kurā tā gan apliecināja uzticību cariskās valdības noslēgtajiem ligumiem, bet demagoģiskos nolūkos, lai krāptu darbaļaužu masas, iz-teicās arī par atteikšanos no aneksijām un kontribūcijām, par miera noslēgšanu uz tautu pašnoteikšanās tiesības pamata.

Miļukova notā bija uzsvērts, ka Krievija nesašaurinās savas saistības ar Antanti un turpinās «pasaules karu līdz galīgai uzvrai». — 139.

⁷³ *Latviešu strēlnieku pulku apvienotās padomes sēde* — Latviešu strēlnieku II kongress notika Rīgā 1917. g. no 12. līdz 17. maijam. Tajā pieņēma boļševiku iesniegto rezolūciju, kas nosodīja Pagaidu valdību, atmaskoja meņševikus un eserus un par latviešu strēlnieku cīņas lozungu atzina boļševiku partijas aicinājumu — «Visu varu padomēm!». Kongress nosūtīja apsveikumu V. I. Ļeņinam, atzīstot viņu par Krievijas proletariāta patieso vadoni. — 141.

⁷⁴ 1917. g. 16. maijā Petrogradas padomes Izpildu komiteja ap-sprieda Pagaidu valdības ekonomisko politiku. Tika pieņemta IK ekonomiskās daļas izstrādāta rezolūcija, kas konstatēja, ka Krievijas taut-saimniecībai draud katastrofāls sabrukums, jo valstī iestājas politiska un saimnieciska anarhija. Rezolūcija ietvēra prasību, lai Pagaidu valdība enerģiski iejaucas «tautsaimnieciskajās un sociālajās attiecībās». Tā ieteica nodibināt valsts kontroli pār ražošanu un sadali, izveidot centrālos un vietējos kontroles orgānus.

Petrogradas padomes oportūnistiskā vadība ar šo rezolūciju faktiski izteicās par valsts monopolistiskā kapitālisma tālāku attīstīšanu Krievijā, lai saglabātu kapitālistiskās ražošanas attiecības un buržuāzisko valsts varu. — 144.

⁷⁵ Rīgas Strādnieku deputātu padome 1917. g. 11. maijā pieņēma rezolūciju par attiecībām pret Pagaidu valdību. Šai rezolūcijā tā nosodīja eseru un menševiku iestāšanos 5. maijā izveidotajā koalīcijas valdībā, noraidīja jebkādu sadarbību ar kontrrevolucionāro buržuāzisko valdību un atbalstīja boļševiku partijas lozungu «Visu varu padomēm!».

Jekaterinburgas (tag. Sverdlovska) padome, kurā, tāpat kā Rīgas padomē, jau kopš izveidošanās vairākums bija boļševikiem, 1917. g. 4. maijā pieņēma rezolūciju, kas izteica neuzticību Pagaidu valdībai un arī prasīja visas varas pāreju padomju rokās. — 148.

⁷⁶ I Viskrievijas strādnieku un kareivju deputātu padomju kongress notika Petrogradā 1917. g. no 3. līdz 24. jūnijam. Tajā liels pārvars bija eseru un menševiku partijām. Tādēļ 12 apspriestajos jautājumos tika pieņemtas oportūnistu ieteiktās rezolūcijas. Kongresa atbalsts buržuāziskajai Pagaidu valdībai iezīmēja padomju sīkburžuāzisko vadītāju tālāku novēršanos no revolūcijas.

Izcils notikums kongresa darba gaitā bija V. I. Ļeņina 1917. g. 4. jūnija teiktā runa, kurā viņš lieliski aizstāvēja boļševiku uzskatus un uz jautājumu, vai kāda no padomēs esošajām partijām var uzņemties valsts vadību, atteicā: «Es atbildu: «ir! Neviēna partīja no tā nevar atteikties, arī mūsu partīja no tā neatsakās: katru mirkli tā ir gatava panemt pilnīgi visu varu» (Ļeņins V. I. Raksti, 25. sēj., 6. lpp.). — 148.

⁷⁷ Domāta *Latvijas revolucionāro sociālistu partija* — sīkburžuāziska politiska organizācija, kuras pirmsākums bija E. Rolava un M. Valtera vadītā oportūnistiskā Latviešu sociāldemokrātu savienība (sk. 82. piezīmi), kas 1904. g. pievienojās Krievijas eseru platformai.

1913. g. Latviešu sociāldemokrātu savienība savā Briseles kongressā nolēma turpmāk saukties par Latvijas eseru partiju. Pēc Februāra revolūcijas latviešu eseri centās aktivizēt šķeltniecisko darbību darbalaužu vidū: aizstāvēja Pagaidu valdību, bija par imperiālistiskā kara turpināšanu, sludināja nacionālismu un Latvijas norobežošanos no revolucionārās Krievijas. Agrārajā jautājumā viņi deklaratīvi prasīja muižnieku zemes konfiskāciju un izdalīšanu zemniekiem privātā iepšumā, kas pavērtu ceļu tālākai kapitālisma attīstībai Latvijas laukos. Taču lauku iedzīvotāju lielākā daļa — bezzemnieki noraidīja latviešu eseru programmu un saliedējās ap LSD cīņā par sociālistiskās revolūcijas uzvaru. Latviešu eseru politiskā ietekme (izņemot Cēsu apkārtni) bija niecīga. Pēc Oktobra revolūcijas viņu organizācija saruka un pilnīgi zaudēja atbalstu masās. — 156.

⁷⁸ Seit P. Stučka nav gluži precīzs. 1905. g. decembrī nodibinājās Strādnieku deputātu padome Liepājā. Rīgā pēc 1905. g. jūlija streika pastāvēja lielāko fabriku strādnieku delegātu padomes, kas būtībā bija strādnieku deputātu padomju dīgli. Padomēm līdzīgas funkcijas pildīja arī pagastu rīcības komitejas, kuras V. I. Ļeņins uzlūkoja par jaunās revolucionārās varas dīgļiem. (Ļeņins V. I. Raksti, 10. sēj., 128. lpp.). — 156.

⁷⁹ 1917. g. aprīlī Somijā sākās plaša streiku kustība ar prasību noteikt 8 stundu darba dienu. Somijā izvietotās Krievijas armijas un flotes deputātu padomes Izpildu komiteja, ko līdz 1917. g. septembrim vadīja escri un meņševiki, atsaucoties uz kara laika apstākļiem, nosodīja šo prasību un faktiski nostājās vietējās buržuāzijas pusē. Turpretī krievu revolucionarie kareivji un matroži, to komitejas enerģiski atbalstīja somu proletariātu un piedalījās tā rikotajās demonstrācijās. Tādējādi 5. maijā tika panākta 8 stundu darba dienas ieviešana Somijas metālrūpniecībā, un 2. jūlijā sejms noteica šādu darba laiku visā Somijā. Šo notikumu laikā ievērojami nostiprinājās krievu un somu darbaļaužu revolucionārā savienība. — 158.

⁸⁰ A. Kerenskis savā runā I Viskrievijas zemnieku padomju deputātu kongresā paziņoja, ka armijā jāatjauno dzelzs disciplīna. A. Kerenskis pieprasīja, lai kaujas apstākļos kareivji pilnīgi pakļaujas vīrsnieku pavelem, un piedraudēja lietot ieročus pret pavēlu nepildītājiem. Kerenska mēģinājums apspiest revolucionāro kustību armijā un pārvērst bruņotos spēkus par Pagaidu valdībai paklausīgu ieroci imperiālistiskā kara turpināšanai cieta neveiksmi. — 158.

⁸¹ 1905. g. rudenī P. Stučka uzrakstīja «Piezīmes par agrārjautājumu» (sk. *Štūčka P.* Rakstu izlase piecos sējumos, I. sēj. R., 1976, 149.—181. lpp.), kurās izklāstīja LSDSP agrārpolitiskos uzskatus buržuāziski demokrātiskās revolūcijas periodā. 1917. g. sakarā ar jaunajiem revolucionārās cīņas uzdevumiem pārejas posmā uz sociālistisko revolūciju viņš šo darbu daļēji pārstrādāja. Rakstu izlases šai (2.) sējumā publicēts jaunā izdevuma prieķsvārds, kā arī V un VI nodaļa, kurās autors pilnīgi pārveidojis.

Pārstrādātais darbs iznāca brošūras veidā 1917. g. 30. jūlijā. — 160.

⁸² Domāta *Latviešu sociāldemokrātu savienība*, kas, sākot ar 1900. g., kad no tās izstājās sociāldemokrāti (F. Roziņš u. c.), E. Rolava un M. Valtera vadībā kļuva par sīkburžuāzisku oportūnistisku uzskatu pādēju. Tā aizstāvēja strādnieku kustību kaitīgo individuālā terora taktiku, aicināja nevis uz masu cīņu, bet atsevišķu «varoņu» cīņu, izplatīja nacionālisma idejas un propagandēja viedokli, ka agrārais jautājums jāatrisina, izveidojot zemnieku privātās sīksaimniecības. — 160.

⁸³ P. Stučka šeit domā meņševiku 1906. g. ierosināto *zemes municipalizācijas programmu*. Tā paredzēja saglabāt zemnieku zemes privātīpašumu, bet muižnieku zemi nodot vietējās pašvaldības orgāniem, kas to iznomātu zemniekiem. Šī programma neparedzēja pastāvošās iekārtas gāšanu, bet tikai pašvaldības (municipalitāšu) demokratēšanu. Tā būtu nevis revolucionāra, bet reformistiska agrārā jautājuma atrisināšana. Saglabājoties patvaldībai, vietējo pašvaldības orgānu demokratizācija nebija iespējama.

Pēc Februāra revolūcijas, kad Krievijā nodibinājās zemnieku un Latvijā bezzemnieku deputātu padomes, kas bija revolucionāri orgāni, P. Stučka uzskatīja, ka zemes municipalizācijas ideju, dodot tai jaunu, revolucionāru saturu, var izmantot, lai panāku tūlītēju muižnieku zemes konfiskāciju un nodošanu padomju ricibā. P. Stučka uzsvēra, ka zemes jautājuma pilnīgu atrisināšanu var panākt tikai līdz ar visas zemes nacionālizāciju. — 163.

⁸⁴ Doma izteikta neprecīzi. Līdz ar privātīpašuma likvidēšanu fiekk likvidēta naudas vara pār cilvēkiem un viņu attiecībām. Taču nauda

saglabājas arī sociālistiskajā saimniecībā; tās nepieciešamību te nosaka preču ražošana un vērtības likums. Naudas-preču attiecības to jaunajā formā tiek izmantotas sociālisma un komunisma celtniecības interesēs, saimniecības plānveidīgai attīstībai, uzskaitei un kontrolei, saimnieciskā aprēķina organizēšanai. (No neprecīzā viedokļa izrietēja arī P. Stučkas domas par visu veidu zemes rentes izbeigšanos.) — 163.

⁸⁵ K. Kautskis darbā «Agrārjautājums» (1899) kā līdzekli cīņai pret pieaugošo zemes renti izvirzīja prasību pēc tās «proletāriskas konfiskācijas», saprotot ar to galvenokārt laukstrādnieku cīņu par algu paaugstināšanu, darba laika saīsināšanu un dzīves apstākļu uzlabošanu. Šī prasība vien negāja tālāk par reformām kapitālisma apstākļos. Ziņāmu laiku terminu «zemes rentes proletāriskā konfiskācija» lietoja arī P. Stučka. Taču no viņa darbiem redzam, ka viņš zemes rentes proletārisko konfiskāciju saistīja ar revolucionārām prasībām pēc muižnieku zemes konfiskācijas un tās nacionalizācijas. — 164.

⁸⁶ I Viskrievijas zemnieku deputātu kongress notika Petrogradā 1917. g. no 4. līdz 28. maijam. Tā organizatori un vadītāji bija eseri, kuriem pieslējās delegātu vairākums. Tādēļ kongress, paužot lauku buržuāzijas — kulaiku intereses, atbalstīja Pagaidu valdību un nolēma atlīkt zemes jautājuma atrisināšanu līdz Satversmes sapulcei.

Kongressā darbojās arī neliela bolševiku frakcija, ko vadīja V. I. Lēpins, kas 22. maijā teicā runu (sk. *Lēpins V. I. Rāksti*, 24. sēj., 435.—452. lpp.), kurai bija liela nozīme eseru oportūnisma atmaskošanā un zemniecības revolucionarizēšanā. — 168.

⁸⁷ Domāts reakcionārā pulkveža K. Goppera sasauktās latviešu strēlnieku 1. brigādes virsnieku, ārstu un jērēdu 1917. g. 19. jūnija sapulces lēmums: noraidīt 17. maijā Latviešu strēlnieku apvienotās padomes sēdē pieņemto vēsturisko rezolūciju (pret Pagaidu valdību, par visas varas pāreju padomju rokās) un atsaukt savus pārstāvus no Iskolastrēla.

Strēlnieki vienprātīgi nosodīja šo kontrrevolucionāro lēmumu, un tā aizstāvji nonāca politiskā izolācijā. Tādēļ virsnieki, kas izstājās no Iskolastrēla, drīz bija spiesti atgriezties tajā un paskaidrot, ka viņus «apmierina (17. maija) rezolūcijas taktiskā daļa». — 170.

⁸⁸ *Latviešu tautas partija* — reakcionāra politiska apvienība, ko 1907. g. pēc 3. jūnija apvērsuma nodibināja carisma kalps F. Veinbergs cīņai pret revolucionāro kustību. Šī partija aktīvi propagandēja nacionālismu, antisemītismu un reliģiozā misticisma idejas, palīdzēja cara policijai atklāt un arestēt LSD darbiniekus, denuncēja un vajāja progresīvi noskaņotos latviešu inteliģentus un strādnieku kustības daļniekus. Pēc Februāra revolūcijas Latviešu tautas partija atjaunoja pasaules kara laikā pārtraukto darbību, uzstājās pret darbaļaužu revolucionārajām prasībām (arī pret muižnieku zemes nacionalizāciju) un atbalstīja viskontrrevolucionārākos spēkus; vēlāk tās politiķi sadarbojās ar vācu imperiālistiem un bija par Latvijas pievienošanu Vācijai. Partijas politiskā ietekme Latvijā bija niecīga. — 170.

⁸⁹ Domāta *Radikāli demokrātiskā* (vadītāji G. Zemgals, F. Bārda, M. Antons u. c.) un *Demokrātiskā partija* (vadītāji D. Golts, E. Bīte u. c.), kuras nodibinājās pēc Februāra revolūcijas. Tās apvienoja dažādus vidējās buržuāzijas un sīkburžuāzijas pārstāvus, kā arī sīkburžuāzisko inteliģenci, sludināja reformas, propagandēja nacionāliskus uzskatus un nostājās pret sociālistisko revolūciju. — 171.

⁹⁰ *Zemnieku savienība* — Latvijas lauku buržuāzijas partija, kas izveidojās 1917. g. aprīlī. Sākumā tā centās maskēt savus kontrrevolucionāros uzskatus ar frāzēm par demokrātiju, reformu projektiem utt., taču, neieguvusi masu atbalstu, arvien atklātāk nostājās pret darbaļaužu prasībām un nikni cīnījās pret padomēm.

Zemnieku savienība aktīvi piedalījās kontrrevolucionāro spēku organizēšanā Latvijā, un tai bija noteicošā loma buržuāziskās Pagaidu valdības nodibināšanā 1918. g. 18. novembrī. Buržuāziskajā Latvijā tā ar savu līderi K. Ulmani prieķsgalā sagatavoja un istenoja 1934. g. 15. maija fašistisko apvērsumu. — 171.

⁹¹ *Tautas sociālistiskā partija* — faktiski sīkburžuāzisku politiku grupa, kas 1906. g. atšķēlās no eseru partijas labējā spārna; saisināti to dēvēja par «enesu» partiju. 1917. gadā atbalstīja buržuāzisko Pagaidu valdību un bija par imperiālistiskā kara turpināšanu. 1917. g. jūnijā apvienojās ar Darba grupu (sk. 60. piezīmi), izveidojot Darba tautas sociālistisko partiju, kuras programma aizstāvēja kulaku intereses un pauda naidu pret sociālistisko revolūciju. Agrārā jautājumā prasīja muižnieku zemes izpirķšanu. Partijas pārstāvji bija A. Kērenška valdības sastāvā.

Pēc Oktobra revolūcijas «enesi» piedalījās kontrrevolucionārās sazvērestībās pret padomju varu. 1918. g. partija beidza pastāvēt. — 172.

⁹² P. Stučka šeit acīmredzot domā kreisos eserus, kas pirmā pasaules kara laikā nostājās opozīcijā pret eseru vadību un šās partijas III kongresā (1917. g. 25. V — 4.VI) nosodīja eseru CK sadarbību ar buržuāziju un sāka istenot patstāvīgu darbību. 1917. g. vasarā kreisie eseri atbalstīja nostāju, ka muižnieku zeme nekavējoties jāpārņem zemnieku padomēm (sk. arī 110. piezīmi). — 173.

⁹³ Tālāk citēta P. Stučkas sastādītā un LSD XIII konferencē apstiprinātā rezolūcija «Par agrārjautājumu», kuru P. Stučka iesniedza LSD Rīgas organizācijas konferencei (1917. g. 16.—18. maijā), papildinot to ar jaunu (11.) punktu. Šis punkts atbilda KSDS(b)P VII (Aprīla) konferencē pieņemtajā lēmumā «Par agrāro jautājumu» izvirzītajai prasībai nekavējoties revolucionārā celā istenot muižnieku zemes un inventāra pārņemšanu zemnieku (Latvijā bezzemnieku) deputātu padomju vai demokrātiski ievēlētu vietējās pašvaldības orgānu rokās, lai organizētu to sabiedrisku apstrādāšanu. — 176.

⁹⁴ 1917. g. P. Stučka nosūtīja Latvijas bolševiku presei 12 «Vēstules no Pēterpils», kurās informēja darbaļaudis par aktuālākajiem politiskajiem notikumiem Krievijas galvaspilsētā un KSDS(b)P nostādni konkrētajā situācijā. Šajā sējumā publicētas 9 no šīm vēstulēm. Nav ievietota 5., 6. un 8. vēstule, kas jau publicētas 1957. g. iznākusi P. Stučkas rakstu izlāsē «Cīņā par Oktobri». — 179.

⁹⁵ Kronštates Strādnieku un kareivju deputātu padomē kopš tās nodibināšanas noteicošā loma bija bolševiku frakcijai. 1917. g. 17. maijā Padome atteicās turpmāk atzīt Pagaidu valdības komisāru un paziņoja, ka pārņem visu vietējo varu, uzturot sakarus tikai ar Petrogradas padomi.

Buržuāzijas, eseru un meņševiku prese tūlit izvērsa melīgu kampanju pret bolševiku partiju un Kronštates padomi, apgalvojot, ka Krievija tiek apzināti sašelta «separātās vietējās republikās», sākusies «vienotās valsts iziršana» utt. Bolševiki atmaskoja šos izdomājumus

un pierādija, ka incidents liecina nevis par valsts iziršanu, bet par Pagaidu valdības prestiža sabrukšanu.

Oportūnistiskajai Petrogradas padomes Izpildu komitejai ar lie-lām pūlēm izdevās pierunāt Kronštates padomi kaut formāli atzīt Pagaidu valdības varu.

V. I. Ļeņins, augsti vērtējot kronshtatiesu revolucionāro energiju, tomēr uzskatīja viņu rīcību par priekšlaicīgu un palidzēja cietokšņa bolševikiem ieturēt tādu politiskās cīnas taktiku, kas vairāk atbilda politiskajai situācijai visā Krievijā. — 181.

⁹⁶ Domāta Krievijas armijas izlūkošanas kaujas operācija Galicijā Pozorcas rajonā 1917. g. 8.—10. jūnijā, ar ko sākās tieša sagatavošanās A. Kerenska ieplānotajam uzbrukumam Dienvidrietumu frontē. Uzbrukums, kuru sāka 18. jūnijā, cieta neveiksni. Šis notikums vēl vairāk atmaskoja Pagaidu valdības imperiālistisko, prettautisko politiku un izsauca jaunus revolucionārās cīnas uzplūdus. — 182.

⁹⁷ *Viskrievijas kazaku kongress* notika Petrogradā 1917. g. no 9. līdz 17. jūnijam. To vadīja kazaku karaspēka reakcionāra virsotne ar atamanu Dutovu priekšgalā. Kongresā kontrevolucionāras runas teica A. Kerenskis, P. Miļukovs u. c. buržuāziskie politiķi. Pieņemtās rezolūcijas atbalstīja Pagaidu valdību un izteicās par imperiālistiskā kara turpināšanu. No kongresa tribīnes tika izteikti atklāti draudi revolucionārajiem strādniekiem un zemniekiem. — 183.

⁹⁸ Runa ir par notikumiem naktī uz 19. jūniju cara valdības iekšlietu ministra Durnovo bijušajā savrupmājā (Viborgas rajonā), kur pēc Februāra revolūcijas atradas Petrogradas anarhistu organizācijas centrs un arī šī rajona arodbiedrību komitejas. Pagaidu valdības spēki ar ieganstu, ka tur slēpjoties anarhisti, kas palidzējuši 18. jūnija politiskās demonstrācijas laikā atbrivot no Krestu cietuma vairākus ieslodzītos, savrupmāju aplenca un triecienā ieņēma. Sadursmes laikā viens anarhists tika nogalināts, 60 — apcietināti. Tika izdemolētas arī arodbiedrību telpas un to pārstāvji padzīti no turienes.

Šī varmācīgā rīcība radīja plašu sašutuma vilni visā Petrogradā un saasināja 1917. g. jūnija politisko krīzi.

Ieslodzīto bēgšana no Krestiem un pēc tam sadursme pie Durnovo savrupmājas bija provokācija, lai Pagaidu valdība varētu sākt plašu bruņotu izrēķināšanos ar saviem pretiniekiem. Anarhisti, provokācijas ieteikmēti, tūlīt aicināja masas uz dumpi. Boļševiki izskaidroja darbalaudim šo notikumu isto raksturu un aicināja viņus saglabāt aukstāsību un organizēti gatavoties izšķirošai cīņai ar buržuāziju. — 185.

⁹⁹ KSDS(b)P CK bija pieņemusi lēmumu atceļt 1917. g. 10. jūnijā Petrogradā paredzēto politisko demonstrāciju, kurai I Viskrievijas strādnieku un kareivju padomju kongresa laikā bija jāizteic galvaspilsētas strādnieku un garnizona prasības, viņu griba īstenot lozungu «Visu varu padomēm!».

Šo demonstrāciju ierosināja KSDS(b)P CK Kara organizācija, to atbalstīja Petrogradas boļševiku vadība, un tā guva plašu atbalsi masās. Tādēļ KSDS(b)P CK 6. jūnijā vienbalsīgi nolēma demonstrāciju organizēt. Taču 9. jūnijā I Viskrievijas padomju kongress, meiņševiku un eseru ieteikmēts, aizliezda uz trim dienām rīkot Petrogradā politiskas demonstrācijas. Lai partiju nevarētu apsūdzēt rīcībā pret padomju vairākumu, boļševiku CK nolēma pakļauties šim lēmumam.

Pēc aizlieguma termiņa izbeigšanās KSDS(b)P CK vadībā notika gatavošanās 18. jūnija politiskajai masu demonstrācijai, kura izvērtās par varenu darbaļaužu cīņas skati un apliecināja, ka Petrogradas darbaļaužu lielum lielais vairākums seko bolševiku partijai un prasa nodot visu varu padomēm. — 187.

¹⁰⁰ 1917. g. pavasarī Bostonas kreisās organizācijas pēc Krievijas darbaļaužu parauga organizēja pilsētas Strādnieku deputātu padomi, kurā bija Amerikas Sociālistiskās partijas, progresīvo arodbiedrību u. c. parstāvji. Padome izvirzīja uzdevumu apvienot politiski neorganizētos strādniekus un veikt revolucionāru propagandu un agitāciju, it īpaši agitāciju pret imperialistisko karu.

1917. g. 1. jūlijā padome ASP vietējo organizāciju vadībā sākkoja pretkara demonstrāciju, kurā piedalījās apmēram 10 tūkst. cilvēku. Pret demonstrantiem tika raidītas vairākas karaspēka vienības, kas to varmācīgi izklidināja.

Bostonas Strādnieku deputātu padome tomēr nekļuva par proletariāta revolucionārās cīņas orgānu. ASP oportūnistiskie elementi pakāpeniski ievirzīja tās darbību reformistiskā gultnē. 1917.—1918. g. ziemā padome beidza pastāvēt. — 188.

¹⁰¹ Kara invalidi saņēma valdības pensijas un pabalstus un bija Petrogradā organizēti īpašā apvienībā (galvenokārt virsnieki un apakšvirsnieki), kuras vadība grupējās ap Kara ministrijas avīzi «Russkij Invalid», kas pauða klajā kontrrevolucionārus uzskatus. Jūlijā politiskās krizes laikā un pēc tās bruņotas kara invalidu grupas piedalījās revolucionāro organizāciju telpu demolēšanā, arestos u. c. represijās. — 198.

¹⁰² 1917. g. jūlijā politiskās krizes laikā kņazs G. Lvovs atkāpās no Pagaidu valdības priekšsēdētāja amata. Viņa vietā iecēla eseru A. Kerenski, kas ar savu kontrrevolucionāro rīcību bija izpelnījies īpašu buržuāzijas labvēlibu. Eseru un meņševiku vadītā Viskrievijas strādnieku un kareivju deputātu padomju Centrālā Izpildu komiteja un Viskrievijas zemnieku padomju Izpildu komiteja 9. jūlijā piešķirā Kerenska valdībai neierobežotas pilnvaras — nodeva tai visu varu valstī. Pašu A. Kerenski sīkburžuāziskie politiķi sāka dēvēt par «revolucionāro diktatoru», «revolucionārās glābēju» utt.

A. Kerenskis sadarbojās ar labējiem spēkiem, aizstāvēja kapitālistu un lielo zemes īpašnieku intereses, organizēja represijas pret bolševikiem un to piekrītējiem. Viņa vadībā valdība īstenoja kontrrevolucionārās buržuāzijas diktatūru. — 199.

¹⁰³ *Meņševiki internacionālisti* bija skaitā neliels meņševiku kreisais spārns, kas pirmā pasaules kara laikā ieņēma nekonsekventu internacionālistisku pozīciju. Sie meņševiki kritizēja sociālšovinistus, 1917. g. bija pret tiešu sadarbību ar buržuāzisko Pagaidu valdību, taču nostājas arī pret sociālistisko revolūciju un proletariāta diktatūru.

Pēc Oktobra revolūcijas meņševiku internacionālistu lielākā daļa (arī viņu ievērojamākais līderis L. Martovs) pārgāja padomju varas ienaudznieku nometnē.

Daži meņševiki internacionālisti (P. Kalniņš, F. Menders u. c.), kas maskēja savu oportūnismu, darbojās LSD organizācijās. Pēc tam kad viņi atklāti uzstājās pret Oktobra revolūciju un bolševiku partiju, LSD Rīgas organizācijas III konference (1918. g. aprīlī) un LSD XVI konference (1918. g. maijā) izslēdza viņus no partijas. — 200.

¹⁰⁵ «*Progresisti*» — «*Progresīvās partijas*» biedri; tā bija nacionālī liberāla krievu lielburžuāzijas un muižnieku partija, ko 1907. g. izveidoja III Valsts domes deputātu grupa. Aktīvi atbalstīja imperiālistisko karu un pēc Krievijas armijas neveiksmēm 1915. g. piedalījās buržuāziskā opozīcijā («*Progresīvajā blokā*») pret carismu. 1917. g. progresistu pārstāvji darbojās Pagaidu valdības sastāvā, taču «*Progresīvā partija*» izjuka. Pēc Oktobra revolūcijas bijušie progresisti bija aktīvāko baltgvardu kontrrevolucionāro spēku organizētāju vidū.

Progresistu līderi bija A. Konovalovs, P. Rjabušinskis u. c. — 202.

¹⁰⁵ P. Stučka sagatavoja šo rakstu 1917. g. jūlijā, kad sakarā ar veselības stāvokļa krasu pasliktināšanos atpūtās netālu no Petrogradas — Aleksandrovkā. Manuskripts bija domāts LSD CK rakstu krājumam par aktuāliem revolucionārās teorijas un šķiru cīņas jautājumiem. P. Stučka tai laikā bija izstudējis V. I. Ķepina darbu «*Imperiālisms kā kapitālisma augstākā stadija*» un gatavoja tā atstāstījumu latviešu valodā (ar dažiem paša atlasītiem ilustratīviem materiāliem no Latvijas dzīves). Šis darbs rosināja viņu uzrakstīt arī rakstu «*Demokrātija un kapitālisms*», lai izteiktu savas domas par kapitālisma bojāejas un sociālisma uzvaras vēsturisko nenovēršamību, attiecinot šo atziņu uz šķiru cīņas apstākļiem un attīstību Krievijā 1917. gadā.

Tā kā raksts bija tapis pirms KSDS(b)P VI kongresa, tajā vēl vērojama partijas nostādne, kas bija spēkā revolūcijas mierīgas attīstības posmā.

Šis P. Stučkas raksts, kā arī V. I. Ķepina darba popularizējums tika publicēts LSD CK izdotajā krājumā «*Sociāldemokrāts*», kas iznāca Petrogradā 1917. g. septembrī.

Sai P. Stučkas rakstu izlasē darbs «*Demokrātija un kapitālisms*» publicēts nedaudz sāsināts, izlaižot vietas, kur dots vispārīgs kapitālisma raksturojums. — 203.

¹⁰⁶ Petrogradas rajonu domju un Maskavas pilsētas domes vēlēšanas notika 1917. g. maijā un jūnijā. Buržuāziskās partijas tajās cīeta smagu sakāvi. Vairākumu ieguva padomēs pārstāvētās partijas. Tai laikā vēlētāju lielākā daļa vēl uzticējās eseriem un meņševikiem, kuri guva Petrogradā 55% un Maskavā 70% balsu. Boļševiki uzvarēja Petrogradā Viborgas rajonā un izcīnīja ievērojamus panākumus Vasilija salas un Narvas rajonā. Pavisam galvaspilsētā no 805 domniekiem 156 bija boļševiki, arī P. Stučka, ko ievēlēja Viborgas rajona domē. — 203.

¹⁰⁷ 1917. g. pavasarī muižnieki sāka organizēties gubernu zemes īpašnieku savienībās, kuras apvienoja kontrrevolucionāros spēkus cīņai pret zemnieku revolucionāro kustību, lai saglabātu savus lielos zemes īpašumus. 1917. g. jūlijā tādās savienības darbojās 30 gubernās. Tās apvienojās Viskrievijas zemes īpašnieku savienībā, kuras priekšgalā bija N. Ļovs, A. Melers-Zakomejskis, V. Gurko un citi reakcionāri. 1917. g. jūlijā sākumā tika sasaukts Viskrievijas zemes īpašnieku kongress, kas pieprasīja, lai Pagaidu valdība nekavējoties ar bruņotu spēku apspiež zemnieku kustību.

Pēc Oktobra revolūcijas Viskrievijas zemes īpašnieku savienība tika likvidēta. — 206.

¹⁰⁸ Darbs «*Revolūcija un kontrrevolūcija Vācijā*» tika publicēts 1851.—1852. g. rakstu sērijas veidā avīzē «*New-York Daily Tribune*» ar K. Marksa parakstu. Šo apcerējumu Markss bija iecerējis uzrakstīt.

Taču, būdams aizņemts ar ekonomisku jautājumu pētišanu, viņš nodeva tēmu F. Engelsam, kas, to izstrādājot, bieži konsultējās ar Marksu un pirms publicēšanas deva rakstu Marksam izskatit. Tikai 1913. g., kad tika publicēta Marksas un Engelsa sarakste, kļuva zināms, ka darba autors ir Engelss. Tādēļ P. Stučkas rakstu oriģinālos šis darbs minēts kā Marksas sacerējums. Sai izdevumā tekstā minēts tā istais autors. — 207.

¹⁰⁹ Pamatojoties uz Stolipina vadībā sagatavoto cara valdības 1906. g. 9. novembra ukazu, 1910. g. 14. jūnijā III Valsts dome pieņēma likumu, kas zemniekiem deva tiesību izstāties no obščinas un iegūt zemi privātā ipašumā. Tādejādi carisms centās, saglabājot muižnieku lielos ipašumus, vienlaikus iegūt uz laukiem atbalsta bāzi — turīgos zemniekus. Likums veicināja kapitālisma attīstību lauksaimniecībā. V. I. Ļeņins nosauca šo likumu par «pēdējo vārstuli», ko patvaldība atvēra, lai mazinātu revolucionārās cīņas spiedienu.

Carisma centieni cieta neveiksni. Likuma īstenošana (kas notika tikai daļēji) nemazināja zemnieku un muižnieku antagonismu un pastiprināja šķiru cīņu bagāto un nabadzīgo zemnieku starpā. — 208.

¹¹⁰ P. Stučka šeit acīmredzot domājis kreisos eserus, kas 1917. g. vasarā, atbalstot darba zemniecības prasības, panāca, ka daudzas padomes pieņēma rezolūcijas par muižnieku zemes tūlītēju nodošanu zemniekiem. 1917. g. oktobrī kreisie eseri piedalījās Viskrievijas II padomju kongresā, atbalstīja Dekrētu par zemi un decembri iestājās Padomju valdībā. 1917. g. decembrī viņi noformējās atsevišķā partijā. Taču, sociālistiskajai revolūcijai attīstoties, šī partija arvien vairāk atrāvās no darbalaužu masām, nostājās pret proletariāta diktatūru un pārvērtās par kulaku interesu pauđēju. 1918. g. martā tā izstājās no valdības un 1918. g. jūlijā organizēja pretpadomju dumpi, ko Maskavas strādnieki un latviešu strēlnieki sagrāva. Pēc šīs sagrāves kreiso eseru partija cieta politisku krahu, sašķēlās un izira. — 209.

¹¹¹ 1917. g. jūlijā eseru un meņševiku vadītā Strādnieku un kareivju deputātu padomju VCIK un eseru vadītā Zemnieku padomju CIK sāka cieši sadarboties, noturot kopīgas sēdes un pieņemot deklarācijas par politiskiem jautājumiem. Tā 9. jūlijā šo orgānu kopējā sēdē tika izteikts pilnīgs atbalsts Pagaidu valdības kontrrevolucionārajai rīcībai jūlijā krīzes dienās un visa valsts vara nodota valdības rokās (sk. 102. piezīmi). Faktiski ar šo aktu padomju oportūnistiskā vadība atteicās no divvaldības. — 212.

¹¹² Pēc aprīļa politiskās krīzes Krievijas meņševiku un eseru līderi vairs neuzdrošinājās atklāti agitēt par tīri buržuāziskas valdības nepieciešamību un centās pierādīt, ka koalicijas Pagaidu valdība neesot buržuāziska. Latviešu meņševiki internacionālisti turpretī joprojām atklāti propagandēja uzskatu, ka Krievijā jābūt buržuāziskai Pagaidu valdībai. — 213.

¹¹³ P. Stučka šeit brīdina, ka tad, ja padomju priekšgalā paliks eseri un meņševiki, kas ieturēs oportūnistisku politiku un atbalstīs Krievijas buržuāzijas imperiālistiskās tieksmes, Krievija nesaņems starptautiskā proletariāta atbalstu. — 217.

¹¹⁴ Parīzes Komūnas vadītāji lielākā daļa bija sīkburžuāzisku politisku virzienu un grupu pārstāvji — blankisti, prudonisti, neojakobiņi. Tās vadībā bija tikai daži marksisti. Taču strādnieku šķiras revolu-

cionārās cīņas ietekmē un asā sadursmē ar lielburžuāzijas kontrrevolūciju viņi, kaut arī nekonsekventi, faktiski ieturēja proletariāta diktatūras politiku. K. Markss šajā sakarībā norādīja: «Būtībā tā bija *strādnieku šķiras valdība*, rezultāts, kas bija radies ražotāju šķiras cīņā pret piesavinātāju šķiru; tā bija beidzot atrastā politiskā forma, kuras ietvaros varēja notikt darba ekonomiskā atbrīvošana» (Markss K., Engelss F. Darbu izlase divos sējumos, 1. sēj. R., 1950, 485. lpp.). — 219.

¹¹⁵ Šajā rakstā P. Stučka stāsta par LSDSP III un LSD I kongresu, kuri notika 1906. g. jūlija otrajā pusē. Viņš vadīja to svarīgākās sēdes un nolasīja referātu par LSDSP apvienošanos ar KSDSP; pēc apspriešanas LSDSP III kongresa 4. sēdē 26. jūlijā vienbalsīgi tika pieņemts KSDSP IV (Apvienošanās) kongresā izstrādātais «Nosacījumu projekts Latviešu sociāldemokrātiskās strādnieku partijas apvienošanai ar KSDSP». — 224.

¹¹⁶ Kareivju sacelšanās Sveaborgas cietoksnī (Somijā) sākās stihiški 1906. g. naktī no 17. uz 18. jūliju un ilga trīs dienas. To izprovocēja eseri. Boļševiki centās atturēt kareivjus no priekšlaicīgas nesagatavotas bruņotās uzstāšanās. Taču, kad tas nebija iespējams, viņi nostājās cīņas priekšgalā.

Atbalstot sveaborgiešus, 19. jūlijā boļševiku (D. Manuilska u. c.) vadībā sākās kareivju, matrožu un strādnieku sacelšanās Kronštatē. Taču patvaldība, provokatora brīdināta, bija sagatavojušies pretpasākumiem. 20. jūlijā sacelšanās Sveaborgā un Kronštatē tika apspiesta. Carisms nezēlīgi izrēķinājās ar tās dalībniekiem. — 224.

¹¹⁷ Kā zināms, Lielā Oktobra sociālistiskā revolūcija izraisīja varenu strādnieku revolucionārās cīņas kāpinājumu kapitālistiskajās zemēs un nacionālās atbrīvošanās cīņas kolonijās. Kapitālisma vispāriņgās krizes pirmajā posmā buržuāzijai vēl izdevās asīgai apspiest revolūciju Vācijā, Ungārijā, Bulgārijā u. c., taču atbalsts, ko Padomju zemei sniedza pasaules darbaļaužu cīņu un solidaritāte, neļāva imperiālistiem mobilizēt spēkus pasaules pirmās sociālistiskās valsts iznīcināšanai. Pēc otrā pasaules kara revolucionārā procesa tālākajā gaitā izveidojās pasaules sociālisma sistēma, kas kļuva par izšķirošo faktoru cilvēces attīsībā. — 227.

¹¹⁸ Domāta sociālistu internacionālistu trešā konference (pēc Cimbervaldes un Kintāles konferences), kas bija noteikta uz 1917. g. 18. maiju Stokholmā, taču sanācā tikai 1917. g. augustā. Konference neataisnoja uz to liktās cerības, jo to organizēja un vadīja Cimbervaldes apvienības vairākuma — centristu līderi, kas pretojās revolucionāru lēmumu pieņemšanai. Konferences rezultāti apstiprināja, cik pareizs bija V. I. Lenīna secinājums par Cimbervaldes apvienības bankrotu un nepieciešamību izveidot III Internacionāli. — 227.

¹¹⁹ Anglijas strādnieku pretkara konference notika Līdā 1917. g. 3. jūnijā. Tās mērķis bija solidarizēties ar Krievijas revolūciju un atbalstīt priekšlikumu par Stokholmas konferences sasaukšanu. Tajā piedalījās 1150 tredjūniju, leiboristu un sociālistu organizāciju pārstāvji. Konference apsveica Krievijas darbaļaužu cīņu un ipašā rezolūcijā uzaicināja Anglijas proletariātu organizēt pilsētās un laukos strādnieku un kareivju deputātu padomes. Taču Anglijas strādnieku

partiju un organizāciju oportūnistiskie vadītāji izjauca šās ierosmes istenošanu. — 228.

¹²⁰ 1917. g. 13.—19. augustā (pēc jaunā stila) Spānijā notika strādnieku vispārejs politisks streiks ar prasību nodibināt demokrātisku pagaidu valdību un sarikot satversmes kortesa vēlēšanas. Streiks aptvēra visus Spānijas rūpniecības centrus; Astūrijā un Basku zemē notika arī darbaļaužu brūjotas akcijas. Spānijas Sociālistiskā strādnieku partija, kas bija streika organizētāja, rīkojās nekonsekventi. Liberālā buržuāzija, kura sākumā pievienojās kustībai, drīz atteicās no tās atbalstišanas. Spānijas armija apspieda streiku. Taču streiks liecināja, ka Spānijā briest revolucionāra situācija. — 228.

¹²¹ Tā saucamajā valsts apspriedē, kas notika 1917. g. 12.—15. augustā Maskavā, piedalījās lielburžuāzijas, muižnieku, ģeneralitātes, kazaku virsslāpu, meņševiku un eseru pārstāvji, un to vadīja A. Kerenkis. Apspriedi bija sasaukusi Pagaidu valdību, lai mobilizētu visus kontrrevolucionāros spēkus darbaļaužu cīņas varmācīgai apspiešanai. Apspriedes laikā buržuāzija sākā praktiski gatavot valsts apvērsumu, lai nodibinātu militāru diktatūru. — 229.

¹²² 1917. g. 8. martā pēc Petrogradas padomes prasības bijušo caru Nikolaju Romanovu arestēja un kopā ar gimeni turēja ieslodzījumā Carskoje Selo pili. Kontrrevolucionāri gatavoja viņa atbrīvošanu un bēgšanu uz ārzemēm. Tādēļ pēc padomju pieprasījuma Romanovus drīz pārveda uz Toboļsku, bet pēc Oktobra revolūcijas uz Jekaterinburgu (tag. Sverdlovsku). — 229.

¹²³ Šo rakstu P. Stučka acīmredzot uzrakstījis tieši pirms Kornīlova dumpja sākuma. Viņš norāda, ka Rīgas atdošana vācu imperiālistiem ir tikai pirmais posms kontrrevolucionārās sazvērestības kēdē, un aicina darbaļaudis uz jaunām cīnām pret reakciju. Taču sakārā ar Kornīlova dumpi raksta nogāde uz Valmieru, kur izdeva «Laukstrādnieku Cīnu», aizkavējās, un tas tika publicēts tikai 30. augustā. — 231.

¹²⁴ P. Stučka šeit raksta par 1917. g. 23. augusta Petrogradas padomes strādnieku sekcijas sēdi, kurā kreisie eseri un to piekritēji balsoja par boļševiku iesniegto rezolūciju, kas nosodīja armijas pavēlēcības un buržuāziskās preses izplatītos melus, ka Rīgas krišanā vairojami boļševiku ietekmētie XII armijas kareivji. Sēde pieprasīja, lai Viskrievijas Strādnieku un kareivju deputātu padomju Centrālā Izpildu komiteja un Petrogradas padomes Izpildu komiteja atspēkošos melus. Sēde ievēlēja arī komisiju, kurai uzdeva izstrādat rezolūciju, kas prasītu Valsts domes oficiālu likvidēšanu. — 231.

¹²⁵ Naktī uz 21. augustu pēc Pagaidu valdības rīkojuma arestēja bijušos lielkņazus Pāvelu un Mihailu Romanovus, jo it kā bija ienākušas ziņas, ka viņi gatavojojot sazvērestību, lai atjaunotu monarhiju. 24. augustā no Krievijas izraidīja grupu personu, kas agrāk bija saistītas ar galmu. Vēlāk noskaidrojās, ka šīs akcijas mērķis bijis noslēpt istas kontrrevolucionārās sazvērestības organizēšanu, kuru vadīja ģeneralis Kornīlovs un pret kuru Pagaidu valdība necinījās. — 232.

¹²⁶ P. Stučka šeit norāda, ka Krievijā 1917. g. jūlija politiskās križes laika buržuāzija un oportūnistiskas partijas cerēja tāpat kā Francijā 1848. g. jūnija sacelšanās dienās izmantot provinču iedzīvotāju vairākuma — zemnieku politiskās apziņas atpalicību, lai sašķeltu

darbaļaudis un ar kontrrevolucionāriem spēkiem satriektu galvaspilsētas proletariātu. Krievijā šis nodoms cieta neveiksmi, jo boļševiku partija atturēja Petrogradas strādniekus un kareivjus no priekšlaicigas sacelšanās 1917. g. jūlijā, prasmīgi atmaskoja buržuāzijas kontrrevolucionāros plānus un panāca, ka 1917. g. rudenī visas Krievijas darbaļaužu vairākums iekļāvās cīņā par padomju varas nodibināšanu. — 233.

¹²⁷ *Nacionālā gvarde* — buržuāzijas brīvprātīgā milicija, kas pēc 1848. g. februāra buržuāziskās revolūcijas uzvaras izveidojās Francijā un tika izmantota strādnieku kustības apspiešanai. — 233.

¹²⁸ *Priekšparlaments* — tā dēvēja pēc eseru un meņševiku ierosmes sasauktajā t. s. Demokrātiskajā apspriedē 1917. g. 22. septembrī ievēlēto Demokrātisko padomi, kuras priekšā līdz Satversmes sapulces sanākšanai būtu jāatbild Pagaidu valdībai. 1917. g. 25. septembrī Pagaidu valdība ierobežoja šā orgāna tiesības ar padomdevēja funkcijām, iekļāvā tā sastāvā arī buržuāzijas pārstāvju un deva tam jaunu nosaukumu — Republikas pagaidu padome.

Izpildot V. I. Lenīna prasību, KSDS(b)P CK 1917. g. 5. oktobrī nolēma atsaukt tajā ievēlētos boļševikus un pilnīgi boikotēt priekšparlamentu, jo tas bija tikai Pagaidu valdības kontrrevolucionārās darbības aizsegs. — 234.

¹²⁹ Vācu karaflote un armija uzbruka Monzunda salām 1917. g. no 29. septembra līdz 7. oktobrim. Krievijas Baltijas flotes kontrrevolucionārā pavēlniecība un salās izvietoto armijas vienību reakcionārie komandieri rikojās nodevīgi. Vācu desanta karaspēks ieņēma Sāremas, Hiumā un Muhu salas. Taču boļševiku vadīto Baltijas flotes matrožu varonīgā pretošanās, kas nodarīja uzbrucēju flotei jūtamus zaudējumus, piespieda vācu imperiālistus atteikties no uzbrukuma turpināšanas Petrogradas virzienā. — 234.

¹³⁰ 1917. g. 29. (16.) augustā Romas pāvests Benedikts XVI pēc Vatikāna konsultācijām ar Antantes un Centrālvalstu pārstāvjiem nosūtīja karjošo valstu valdībām notu, kurā ieteica noslēgt pamieru. Šā pasākuma galvenais mērķis bija panākt imperiālistisko valstu izlīgumu, lai apvienotu to spēkus cīņai pret revolucionāro kustību. Vienlaikus Vācija ar Spānijas diplomātu starpniecību centās uzsākt slepenas miera sarunas ar Angliju un Franciju, mēģinādama vienoties ar tām uz Krievijas rēķina. Antante, kurai bija lielakas izredzes uzvarēt karā, tomēr atteicās no šiem priekšlikumiem. — 237.

¹³¹ Krievijas revolūcijas ietekmē vācu kara flotes jūrnieki uzsāka revolucionāru akciju Vilhelmshafenē 1917. g. augustā; viņus vadīja matrožu pagrīdes organizācija, kas gribēja ar «vispārēja flotes streika» palidzību panākt demokrātiska miera noslēgšanu. Matroži organizēti atteicās pakļauties komandieru pavēlēm un rikojumiem. Taču viņu ierosme toreiz vēl neguva atbalsi visā Vācijā, un tādēļ kustība tika nezēlīgi apspiesta. Tomēr tai bija liela revolucionāra nozīme, jo tā veicināja nemiera pieaugumu visā flotē un politiskās situācijas saasināšanos Vācijā. — 237.

¹³² Pēc Korņjova dumpja sagrāves vispārēja revolucionārās cīņas kāpinājuma apstākļos Petrogradas padome nostājās boļševiku partijas pusē. Naktī no 31. augusta uz 1. septembri tā ar 279 balsīm pret 115 (51 atturoties) pieņēma boļševiku frakcijas ieteikto rezolūciju «Par varu», kas nosodīja eseru un meņševiku izlīgšanas politiku un prasīja

nodibināt Krievijā darbaļaužu varu. 9. septembrī padome nobalsoja par boļševiku priekšlikumu izveidot jaunu Padomes Prezidiju un Izpildu komiteju, kuras ievēlēja 25. septembrī. Jaunajā Padomes vadībā vairākums bija boļševikiem. Petrogradas Padome iekļāvās cīņā par kontrrevolucionārās Pagaidu valdības gāšanu. — 238.

¹³³ Ziemeļu apgabala padomju kongress notika Petrogradā 1917. g. no 11. līdz 13. oktobrim. Tajā piedalījās 94 deputāti no Petrogradas, Pleskavas un Novgorodas guberņas, Somijas, Igaunijas un Latvijas. Noteicošā bija boļševiku frakcija (51 deputāts), kas panāca, ka kongress izteicās par visas varas pāreju padomju rokās un Krievijas padomju valdības nodibināšanu. Tika ievēlēta Ziemeļu apgabala padomju komiteja, kuras sastāvā bija N. Kriļenko, A. Antonovs-Ovsejenko, P. Stučka u. c. Tai uzdeva praktiski nodrošināt Viskrievijas II strādnieku un kareivju deputātu padomju kongresa sasaukšanu. Kongress uzaicināja vietējās padomes, sekojot Petrogradas piemēram, izveidot Kara revolucionārās komitejas.

Kongresa lēmumiem bija liela nozīme Oktobra bruņotās sacelšanās sagatavošanā. — 239.

¹³⁴ P. Stučka šeit nosoda Kameņevu, Zinovjevu, Rikovu u. c., kuri gribēja izpildīt eseru un meņševiku vadītās Dzelzceļnieku arodbiedrības Viskrievijas izpildu komitejas (Vikžel) ultimātivo prasību — izveidot V. I. Ķeņina vadītās Tautas Komisāru Padomes vietā «plašu sociālistiskas koalīcijas» valdību, daloties varā ar sīkburžuāziskajām partijām, kurām būtu noteicošā loma. Tas faktiski nozīmētu atteikšanos no proletariāta diktatūras. 1917. g. 2. novembrī CK vairākums, ko atbalstīja Pēterburgas komiteja, noraidīja šo prasību un 3. novembrī pieprasīja, lai tās atbalstītāji stingri ievērotu partijas disciplīnu. Tad oponcionāri atkāpās no saviem amatiem. Viņu vietā iecēla Ķeņiniskās līnijas aizstāvju. Par Tieslietu tautas komisāru iecēla P. Stučku, kas principiāli cīnījās par Oktobra revolūcijas ieguvumu nosargāšanu un nostiprināšanu. — 242.

¹³⁵ Oktobra bruņotās sacelšanās laikā boļševiku partijas CK veda sarunas ar kreiso eseru vadītājiem, uzaicinot viņu pārstāvju iestāties Padomju valdības sastāvā. Sarunas par šo jautājumu turpinājās pēc revolūcijas uzvaras un noslēdzās naktī no 9. uz 10. decembri ar vienošanos. Vairāki kreiso eseru partijas darbinieki (A. Koļeļajevs, I. Steinbergs, P. Prošjans u. c.) kļuva par Tautas Komisāru Padomes locekļiem. — 242.

¹³⁶ Šis P. Stučkas paredzējums ātri piepildījās. Dzelzceļu strādnieki un kalpotāji atsacījās sekot savas arodbiedrības oportūnistiskajai vadībai (Vikželam) un nosodīja tās kontrrevolucionāro politiku. 1918. g. 5.—30. janvāri sapulcējās Viskrievijas dzelzceļnieku ārkārtējais kongress, kas likvidēja Vikželu un ievēlēja Viskrievijas dzelzceļnieku izpildu komiteju (Vikzedoru), kurā vairākums bija boļševikiem. — 244.

¹³⁷ Domāts Tautas Komisāru Padomes dekrēts par tiesu — pirmais šāds padomju varas likumdošanas akts, ko pieņēma TKP sēdē 1917. g. 22. novembrī. Padomju juridiskajā literatūrā tas pazīstams kā dekrēts Nr. 1 par tiesu. Ar šo dekrētu tika likvidētas pirmsrevolūcijas tiesu iestādes un izveidotas jaunas, revolucionāras tiesas.

Dekrēta projektu sagatavoja P. Stučka un M. Kozlovsks. To rediģēja un papildināja V. I. Ķeņins, izveidojot dekrēta galīgo tekstu. Dekrēta tekstu sk. šā sēj. 502.—503. lpp. — 248.

¹³⁸ Cariskajā Krievijā 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā izstrādāja jaunu civillikumu projektu, bet tas netika pieņemts, jo reakcionārā muižniecība noraidīja tajā izteiktās buržuāziskās koncepcijas. Baltijas guberņas bija spēkā 1864. g. pieņemtie vietējie civillikumi, kuros blakus feodālo tiesību paliekām bija buržuāziskas tiesības. Daudzi likumu panti bija pārņemti no Prūsijas 1794. g. zemes nolikuma. Visvācījais civillikums, kam bija spilgtāk izteikts buržuāzisks raksturs, izdots 1900. gadā. — 253.

¹³⁹ *Latvju republikānu partija* — neliela latviešu pilsētas lielburžuāzijas politiska organizācija, ko pēc Februāra revolūcijas izveidoja reakcionārie politiķi F. Grovalds un A. Krastkalns. Šī partija nikni cīnījās pret revolucionāro kustību, uzstājās pret muižnieku zemju konfiskāciju un centās izlīgt ar vācu baroniem, prasīja Krievijas zemstū sistēmas ieviešanu Latvijā un dažas citas reformas. Partijas ietekme bija niecīga. — 255.

¹⁴⁰ Pirmais padomju varas konstitucionālais akts bija V. I. Ļeņina uzrakstītā un VCIK sēdē 1918. g. 3. janvārī pieņemtā «Strādājošās un ekspluatētās tautas tiesību deklarācija», ko apstiprināja Viskrievijas III padomju kongress 1918. g. 12. un 18. janvāri.

ĶSFPR konstitūciju vēlāk izstrādāja īpaša VCIK nodibināta komisija, kas sāka darboties 1918. g. aprīlī. To vadīja J. Sverdlovs. Tās izveidoto projektu izskatīja un precīzēja īpaša V. I. Ļeņina vadītā KK(b)P CK komisija. 1918. g. 10. jūlijā Viskrievijas V padomju kongress to vienbalsīgi apstiprināja. — 256.

¹⁴¹ K. Markss savos pirmajos darbos, kad viņš vēl nebija pilnīgi izstrādājis zinātniskā sociālisma terminoloģiju, ar vārdiem «cilvēciska revolūcija» apzīmēja revolūciju, kuras uzdevums ir cilvēces sociālā atbrīvošana — darbaļaužu ekspluatācijas likvidēšana un tādu sabiedrisku attiecību izveidošana, kas nodrošinās visiem brīvu un progresīvu attīstību. Tātad, kā pareizi norāda P. Stučka, runa bija par sociālistisko revolūciju. — 263.

¹⁴² 1918. g. septembrī P. Stučka kā KSFPR Ārlietu tautas komisāriāta pilnvarotais pārstāvis ieradās Berlinē, kur veda sarunas par Padomju Krievijā esošo kara bēglu atgriešanos savā dzimtajā novadā — Baltijā un atsevišķu Baltijas zemju iedzīvotāju izbraukšanu uz KSFPR. Vienlaikus viņš kā KK(b)P viesis piedalījās Vācijas Neatkarīgās sociāldemokrātiskās partijas konferencē. (Sk. rakstu «Vācijas «neatkarīgie» revolucionāri» šā sēj. 297.—301. lpp.). — 266.

¹⁴³ *Neatkarīgā sociālistu partija* — *Vācijas Neatkarīgā sociāldemokrātiskā partija* — centristiska partija, kas nodibinājās 1917. g. aprīlī. Tās kodols bija kautiskā organizācija «Darba sadraudzība». Kādu laiku šajā partijā ietilpa arī revolucionārā «Spartaka» grupa, kas veica nelegālu darbību un cīnījās par strādnieku atbrīvošanu no centristu ietekmes. 1918. g. novembrī spartakieši izstājās no šās partijas.

1920. g. «neatkarīgie sociāldemokrāti» sašķēlās. Ievērojama to daļa sarāva saites ar centristiem un iekļāvās Vācijas Komunistiskajā partijā. 1922. g. VNSDP beidza pastāvēt. — 267.

¹⁴⁴ 1914. g. 4. augustā Vācijas reihstāga sēdē sociāldemokrātu frakcija nobalsoja par kara kreditu piešķiršanu ķeizariskajai valdībai.

Tā bija klaja strādnieku šķiras interešu nodevība, II Internacionāles pretkara lēmumu ignorēšana. — 267.

¹⁴⁵ 1918. g. 28. janvārī «Spartakas» grupas vadībā sākās Berlīnes strādnieku pretkara streiks, kurā piedalījās apmēram 500 tūkst. proletāriju. Streikotāji ievēlēja 414 delegātus, kuri sapulcējās Arodbiedrību namā un izveidoja Lielberlīnes Strādnieku deputātu padomi, kas bija streika vadošais orgāns. Tā pieprasīja taisnīga miera noslēgšanu un Vācijas demokratizāciju. Taču Padomes rīcības komitejā bija iekļuvuši arī oportūnistu līderi, kas ierobežoja streiku protesta akcijas ietvaros.

30. janvārī Brandenburgas kara apgabala pavēlniecība Padomes darbību aizliedza un izsludināja ārkārtēju stāvokli. Janvārā streiks cīeta neveiksni, taču tas bija spēcīgs trieciens kā vācu militāristiem, tā arī sociālšovinistiem, kas sludināja šķiru mieru. — 267.

¹⁴⁶ P. Stučka šeit acīmredzot raksta par F. Engelsa izteikto domu, ka revolūcijas laikā «tautās 5 gados aiziet tālāk uz priekšu nekā ikdienišķā gaitā veselā gadusimtenī» (sk. *Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 8. М., 1957, с. 38*). P. Stučka piedēvējis šo izteicienu K. Marksam tādēļ, ka uzskatīja darbu «Revolūcija un kontrevolūcija Vācijā», kurā tas atrodams, par K. Marksas sacerējumu (sk. 108. piezīmi). — 272.

¹⁴⁷ P. Stučka šeit norāda, ka 1917. g. Februāra revolūcija neatrisināja nevienu sociālu problēmu un pēc revolūcijas ne Pagaidu valdība, ne meņševiki un eseri, kas līdz 1917. g. oktobrim vadīja Visskrīvijas padomju centrālos orgānus, nekā nedarīja, lai izpildītu strādnieku un darba zemnieku prasības. — 272.

¹⁴⁸ Zemnieku revolucionārā cīņa pēc Februāra revolūcijas nemitīgi pastiprinājās. Tās gaitā notika patvarīga muižnieku zemju un inventāra pārņemšana, dažkārt arī organizēta muižu konfiskācija un sabiedriska apstrādāšana zemnieku komiteju vai padomju kontrolē. 1917. g. jūlijā zemnieku nemieri aptvēra jau 43 gubernās.

Pagaidu valdības sēdē 7. jūlijā A. Kerenskis, lai apmānītu zemniekus, iesniedza deklarāciju, kas demagoģiski apsolīja, ka valdība stāsies pie agrārā jautājuma risināšanas. Kņazs G. Lvovs, paužot lielo muižnieku viedokli, pretojās arī šādam manevram un, palicis mazākumā, atkāpās no Pagaidu valdības priekšsēdētāja amata. — 275.

¹⁴⁹ Domāta zināmas Krievijas buržuāzijas daļas ārpolitiskā pārorientēšanās uz sadarbību ar Vāciju; tā sākās jau 1918. g. pirmajos mēnešos vācu karaspēka uzbrukuma laikā un turpinājās pēc Brestas miera noslēgšanas. 1918. g. vasarā buržuāzijas galēji labējais spārns (monarhisti) nodibināja kontaktus ar vācu generalitātes t. s. «kara partiju» (Hindenburgs, Lüdendorfs u. c.) un aicināja vācu imperiālistus uz plašu intervenciju, lai gāztu padomju varu un atjaunotu Krievijā monarhiju ar germanofilu valdību, kas noslēgtu savienību ar Vāciju. Tas saskanēja ar vācu imperiālistu agresīvāko spēku plāniem. Taču sakāve Rietumu frontē un revolūcija pašā Vācijā pārvilka tiem svītru. — 276.

¹⁵⁰ Buržuāziskā Pagaidu valdība 1917. g. 9. jūlijā izdeva likurnu par pilsētu pašvaldību; tas sīki reglamentēja pilsētu domju pilnvaras un deva Pagaidu valdības ieceltajiem gubernu komisāriem tiesības noprotestēt apgabalu tiesās jebkuru valdībai nevēlamu domes lēmumu. Šis likums, ko valdība demagoģiski sauca par «revolucionāru», iero-

bežoja pašvaldību iespējas izdarīt demokrātiskus pārveidojumus. Avīze «Cīņa» 1917. g. 21. jūlijā publicēja pret to vērstu P. Stučkas rakstu «Uzbrukums pilsētu pašvaldībai», kurā bija norādīts, ka «jaunais revolucionārais» likums ir *paraugs, kādam nekad nevajag būt likumam.* — 277.

¹⁵¹ 1917. g. 27. februārī, kad Taurijas pilī notika pirmā Petrogradas padomes sēde, kas ievēlēja Izpildu komiteju, sēdē varēja ierasties tikai daļa no strādnieku ievēlētajiem deputātiem (visur nebija notikušas pat vēlēšanas). Bez tam uz sēdi bija ieradušās arī personas bez attiecīgām pilnvarām, to vidū arī eseru un meņševiku aktivisti, bijušie revolucionārās kustības līdzskrējēji u. c. nejauši cilvēki.

Tā kā bolševiki vēl cīnījās ielu kaujās ar patvaldības spēkiem un strādnieku pārstāvji pietiekami neizprata principiālo atšķirību starp bolševikiem un oportūnistiem, eseri un meņševiki Padomes organizēšanu sagrāba savās rokās un panāca, ka Izpildu komitejā ievēlēja galvenokārt viņu izvirzītos kandidātus. No pirmās Izpildu komitejas 15 locekļiem tikai 3 bija bolševiki. — 278.

¹⁵² P. Stučka te raksta par Austrumu frontē notikušo sekmīgo Sarkanās Armijas uzbrukumu, kura rezultātā kontrrevolucionārais čehoslovaku korpušs (bijušās Austroungārijas armijas kareivji un viresnieki — karagūstekni, kurus Antante izprovocēja uz pretpadomju dumpi) un baltgvardi tika padzīti no Pievolgas un atkāpās uz Urāliem. Daudzi čehu un slovaku kareivji atteicās piedalīties dumpi, un apmēram 4 tūkstoši no viņiem cīnījās Sarkanās Armijas rindās. — 284.

¹⁵³ Domāta V. I. Ļeņina «Vēstule VCIK, Maskavas padomes, fabriku un rūpniču komiteju un arodbiedrību pārstāvju apvienotajai sēdei 1918. g. 3. oktobri» (sk. Ļeņins V. I. Raksti, 28. sēj., 81.—83. lpp.), kura uzrakstīta sakarā ar politisko krizi Vācijā un kurā izvirzīts uzdevums nosītprināt Sarkanu Armiju, lai tā spētu sekmīgi satriet vissās ārziņju imperiālistu un iekšējās kontrrevolūcijas uzbrukumus un vajadzības gadījumā sniegt militāru palīdzību vācu darba tautai, ja tai uzbrucks angļu un franču imperiālisms. V. I. Ļeņins arī ierosināja sagatavot labības krājumus, lai palīdzētu vācu proletariātam ar pārtiku.

VCIK sēdē 1918. g. 13. novembrī J. Sverdlovs paziņoja, ka nosūtīšanai uz Vāciju jau sagatavoti 50 vagoni labības. Arī VCIK izteicās par militāru atbalstu Vācijas darbalaudim iespējama Antantes uzbrukuma atvairīšanai. — 288.

¹⁵⁴ 1918. g. 9. novembrī, kad Berlines strādnieku un kareivju bruņotā sacelšanās bija uzvarējusi, K. Libknehts no revolucionāru ieņemtās ķeizara pils balkona pasludināja Vācijas sociālistisko republiku. Monarhija tika gāzta. Jauno valdību («Tautas pilnvaroto padomi»), kas it kā reprezentēja revolūcijas laikā radušās padomes, vadīja labējie sociāldemokrāti ar F. Ebertu priekšgalā. Tie pasludināja buržuāzisku republiku.

Oportūnisti nodeva darbaļaužu intereses un sadarbībā ar kontrrevolucionāro buržuāziju varmācīgi apspieda proletariāta cīņu par sociālistiskas valsts varas nodibināšanu. — 289.

¹⁵⁵ Šo rezolūciju P. Stučka bija izstrādājis pirms LSD Krievijas biroja sēdes, kas notika 1918. g. 10. novembrī. Birojs rezolūciju apstiprināja un nosūtīja uz Latviju, kur LSD XVII konference (Rīgā 1918. g. 18. un 19. novembrī) to pieņēma par Latvijas darbaļaužu valsts izveidošanas platformu. — 294.

¹⁵⁶ 1918. g. rudenī vācu baroni Vidzemes muižniecības maršala H. fon Strika vadībā izveidoja Stokholmā biroju «Lettland», kas ver- vēja algotņus «Zviedrijas ekspedīcijas korpusam», lai karotu pret Lat- vijas darbaaudim un nodibinātu Baltijā vācu baronu valsti. Vervētāji neguva panākumus, jo Zviedrijas sabiedriskā doma viļu plānus neat- balstīja. Viņi nonāca arī konfliktā ar Ulmaņa valdību, kas orientējās uz Antanti un centās nodibināt nacionālistisku buržuāzisku valsti. 1919. g. februārī biroju slēdza. — 295.

¹⁵⁷ Latvijas Sociāldemokrātija te izsakās par Latvijas darbaļaužu valsts izveidošanu un tās federāciju ar KSFPR. Šī nostādne atbilda iekšējai un ārējai situācijai, darba tautas prasībām un interesēm. Pro- letāriskās revolūcijas gaitā 1918. g. beigās tika nodibināta Latvijas Padomju Republika, kas veidoja savas attiecības ar citām padomju republikām uz valstu federācijas principa pamata. — 295.

¹⁵⁸ P. Stučka šeit norāda, ka neokupētajā Latvijas daļā strādnieku, bezzemnieku un latviešu strēlnieku pulku deputātu padomes jau no 1917. g. maija atbalstīja ļēpinisko lozungu «Visu varu padomēm!». Šīs padomes aizstāvēja darbaļaužu intereses un cīnījās pret kontrrevolucionāro Pagaidu valdību. LSD vadībā 1917. g. jūlijā izveidotā ap- vienotā Latvijas Strādnieku, kareivju un bezzemnieku deputātu pa- dome un tās Izpildu komiteja (Iskolats) kļuva par visu revolucionāro padomju centru Latvijā un pēc Oktobra revolūcijas uzvaras pasludi- nāja sevi par augstāko vietējās varas orgānu Latvijas teritorijā. — 296.

¹⁵⁹ 1918. g. 25. jūnijā VCIK sēdē, kurā apstiprināja nolikumu par Sabiedrisko zinātņu sociālistisko akadēmiju un tās personālo sastāvu, par akadēmīku ievelējā arī K. Kautski, kurš, agrāk būdams vēl mar- ksists, bija uzrakstījis vairākus paliekošas nozīmes zinātniskus darbus. Taču vienlaikus Akadēmija kategoriski norobežojās no K. Kautska oportūnistiskajiem uzskatiem. 1918. g. novembrī pēc P. Stučkas priekš- likuma Akadēmija sarīkoja pret K. Kautski un kautskismu vērstu dis- putu. — 298.

¹⁶⁰ Savā 1918. g. Viņē izdotajā brošūrā «Proletariāta diktatūra» K. Kautskis nikni vērsās pret proletariāta diktatūras ideju, padomju varu un boļševiku partiju. P. Stučka pēc atgriešanās Maskavā saņemto brošūras eksemplāru tūlit nodeva V. I. Ļeņinam, un V. I. Ļeņins uz- rakstīja savu lielisko pret kautskismu vērsto darbu «Proletāriskā re- volūcija un renegāts Kautskis». — 298.

¹⁶¹ *Kēnigsbergas prāvā* 1904. g. jūlijā tiesāja 1903. g. novembrī Berlinē, Kēnigsbergā un Mēmelē arestētos vācu sociāldemokrātus, kuri nelegāli bija nogādājuši uz Krieviju ārzemēs izdoto revolucionāro literatūru, arī avizi «Iskra». Prāvu ierosināja cariskās Krievijas val- dība, taču tā pārvērtās par tribini carisma atmaskošanai un proleta- riāta starptautiskās solidaritātes demonstrēšanai. Te liela loma bija K. Libknehtam, kas kopā ar citiem VSDP izvirzītajiem aizstāvjiem prasmīgi atspēkoja apsūdzības izvirzītos argumentus. Aizstāvju — advokātu vidū toreiz bija arī H. Hāze. — 299.

¹⁶² Acīmredzot domāts vācu okupācijas karaspēka bruņotais uzbrukums Tallinas (Rēveles) strādniekiem 1918. g. 12. novembrī, kad viņi izgāja plašā demonstrācijā pret buržuāzisko Igaunijas valdību, kas bija nodibināta ar vācu imperiālistu atbalstu. — 300.

¹⁶³ 1918. g. rudenī sakarā ar vidējās zemniecības un sīkburžuāziskās demokrātijas grupu politisko pavērsienu uz padomju varas atbalstīšanu V. I. Ļeņins uzrakstīja rakstu «Pitirima Sorokina vērtīgā atziņānās» (sk. Ļeņins V. I. Raksti, 28. sēj., 162.—170. lpp.), kurā ieteicā pāriet no vidējās zemniecības neutralizācijas politikas uz proletariāta savienību ar to, kā arī sadarboties ar sīkburžuāzisko inteliģenci, kas novērsusies no kontrrevolūcijas.

P. Stučka šeit propagandē šo V. I. Ļeņina izstrādāto jauno nostādnī, kas kļuva par partijas vadlīniju attiecībās ar sīkburžuāziju. — 301.

¹⁶⁴ Lielā krievu rakstnieka M. Gorkija politiskie uzskati kādu laiku bija svārstiņi. Viņš atbalstīja otzovistus, aizrāvās ar «dieva taisišanas» ideju, pirmā pasaules kara gados pārspilēja sīkburžuāziskās stihijas briesmas, pietiekami nesaskatīja strādnieku šķiras un tās politiskās partijas vadošo lomu revolucionārajā kustībā, 1917.—1918. g. piedalījās pusmeņševistiskās avīzes «Novaja Zīzņa» izdošanā. Pēc Oktobra revolūcijas, redzot padomju varas panākumus, V. I. Ļeņina un citu bolševiku vadošo darbinieku ietekmē M. Gorkijs pārvareja savas politiskās kļūdas un stingri nostājās Komunistiskās partijas pusē. — 305.

¹⁶⁵ 1918. g. augustā, kad Sarkanā Armija izcīnīja smagas kaujas ar čehoslovaku korpusu un baltgvardiemi Pievolgā un Urālos, tās aizmugurē Iževskā un Votkinskā eseri un meņševiki sarīkoja brunotu pretpadomju dumpi, sagrābā šīs pilsētas un apkārtni. Dumpja apspiešanai septembrī izveidoja V. Āziņa komandēto 2. Apvienoto diviziju un izsauca citas karaspēka daļas, ari 7. latviešu strēlnieku pulku, kas ieradās no Petrogradas un iekļāvās Vjatkas Sevišķas divizijas sastāvā. Pēc sīvām cīņām dumpiniekus sakāva.

7. novembrī padomju karaspēks ieņēma Iževsku un 11. novembrī Votkinsku. Vietējie iedzīvotāji, pat tie, kas dumpja sākumā bija pakļāvūšies eseru un meņševiku pretpadomju propagandas ietekmei, saņādīja Sarkanu Armiju kā atbrīvotāju. — 305.

¹⁶⁶ Buržuāzisko *Tautas padomi* ar vācu okupācijas varas atbalstu 1918. g. 17. novembrī nodibināja Latvijas buržuāzisko partiju un meņševiku pārstāvji. Šī kontrrevolucionārā Tautas padome 1918. g. 18. novembrī izveidoja buržuāzisko Pagaidu valdību ar K. Ulmani priekšgalā. Tautas padome tika pasludināta par augstāko varu Latvijā. Taču faktiski tai nekādas reālas varas nebija, jo tautas masas to neatzina un tā bija pilnīgi atkarīga no vācu okupācijas iestādēm. — 306.

¹⁶⁷ Domāta F. Eberta valdības 1918. g. novembra beigās nodibinātā «sociālizācijas komisija», kuru vadīja K. Kautskis un kurā darbojās oportūnisti un buržuāzijas pārstāvji. Tai it kā uzdeva izpētīt Vācijas rūpniecības nacionalizācijas iespēju un iesniegt attiecīgus priekšlikumus. Taču faktiski tā bija domāta darbalaužu apmānišanai un kalpoja par valdības kontrrevolucionārās darbības aizsegai. Komisija centās pierādīt, ka Vācijā vēl neesot nobrieduši priekšnoteikumi pārejai uz sociālismu. — 314.

¹⁶⁸ P. Stučka te domā P. Dauges un dažu citu darbinieku 1918. g. diskusijas kārtībā izvirzīto priekšlikumu — pārvērst par Latvijas proletariāta atbalsta punktiem rūpniecības uzņēmumus, kuri bija evakuēti no Latvijas uz Krieviju, un nodibināt to koordinācijas iestādi. Šāds

priekšlikums bija pretrunā ar proletāriskā internacionālisma interesēm, tadēļ LSD to neatbalstīja. — 316.

¹⁶⁹ P. Stučka un citi Latvijas komunistu vadītāji tajā laikā uzskatīja, ka apstākļos, kad trūka kadru partijas un valsts darbam, partijas vadošajiem orgāniem reizē jāveic arī padomju vadošo orgānu uzdevumi. Kā parādīja prakse, šim viedoklim bija arī negatīvas sekas. Jāievēro, ka partijas un padomju vadošo orgānu apvienošana 1919. g. Padomju Latvijā notika tikai daļēji, arī centrālo iestāžu vadības sastāvs pilnīgi nesakrita un to sēdes parasti notika atsevišķi. — 318.

¹⁷⁰ Latvijas Padomju valdība izdeva dekrētu «Par Krievijas Sociālistiskās Federatīvās Padomju Republikas dekrētu spēkā nākšanu Latvijā», kurā tika noteikts, ka visi līdz 1918. g. 25. decembrim izdotie KSFPR dekrēti «ir spēkā arī Latvijas Padomju Republikas robežās, cik tālu tie netiku atcelti vai grozīti caur Latvijas Padomju Valdības dekrētiem un rīkojumiem». Dekrēts tika publicēts «Cīņā» 1919. g. 8. janvārī. — 324.

¹⁷¹ Latvijas strādnieku, kareivju un bezzemnieku deputātu padomju kongress, kas notika Valmierā 1917. g. 16.—18. decembrī, pieņēma manifestu «Visiem Latvijas iedzīvotājiem»; tajā bija arī norādīts, ka pēc ražošanas līdzekļu pārejas proletāriskās valsts rokas arodbiedrības «zaudēs savu kapitālistiskajai kārtībai piemēroto cīņas raksturu» un turpmāk sniegs «organizētu un lietpratīgu pabalstu pie saimnieciskās kontroles izvešanas un attiecīgo rūpniecības nozaru organizēšanas». — 325.

¹⁷² *Sindikālisti* — domāti anarhosindikālisti — strādnieku kustības sīkburžuāziska oportūnistiska strāva, kas atradās anarhisma ietekmē. Anarhosindikālisti noliedza strādnieku šķiras revolucionārās partijas nepieciešamību. Viņi uzskatīja par strādnieku kustības organizācijas augstāko formu arodbiedrības (franciski — syndicat), noliedza jebkuru valsts varu un uzskatīja, ka jāizveido sabiedrība, ko vadītu arodbiedrību federācija. Anarhosindikālisti šķēla un vājināja strādnieku kustību. Boļševiki atmaskoja šo starptautisko oportūnisma virzienu un cīnījās par tā pārvarēšanu. — 325.

¹⁷³ P. Stučka šeit domā iespēju pāriet uz naturālu darba apmaksu, izsniedzot darba laudīm pārtiku un citus plaša patēriņa priekšmetus tieši atkarībā no katra paveiktā darba. Grūtajos pilsoņu kara apstākļos to praktizēja KSFPR un citās padomju republikās, kur īstenoja «kara komunisma» politiku, taču tā bija ārkārtēja nepieciešamība un, kā rādīja Padomju valsts pieredze, nederēja sociālisma celtniecības laikā. — 326.

¹⁷⁴ P. Stučka šeit norāda uz buržuāzisko tiesību nesavienojamību ar sociālistiskām sabiedriskām attiecībām un uz šo tiesību nenovēršamo iznīcināšanu revolūcijas gaitā. Taču te atspoguļojas arī P. Stučkas tā laika uzskats, ka valsts un tiesības atmirs tūlit pēc sociālisma uzvaras. Driz viņš no šā uzskata atteicās un kļuva par vienu no padomju tiesību teorijas pamatlīcējiem. — 327.

¹⁷⁵ Domātas P. Stučkas izstrādātās un LSD Rīgas pilsētas organizācijas konferencē 1919. g. 9. janvārī pieņemtās tēzes «Par Strādnieku deputātu padomes un Komunistu partijas uzdevumiem un savstarpējām attiecībām», kuru 8. punkts paredzēja, ka, «nenodibinot lielas blakus

iestādes, jācenšas saskanot un apvienot valdības un partijas iestādes, iegaumējot vienmēr uz visstingrāko taupību cilvēku materiāla ziņā un ievēdot tieši valdības sastāvā vissvarīgāko partijas orgānu, apgādības, kā arī vispār propagandas un agitācijas iestāžu priekšstāvus». (Latvijas Komunistiskā partija 1918. un 1919. gadā. Dokumenti un materiāli. R., 1958, 221. lpp.) — 333.

¹⁷⁶ Šis P. Stučkas ziņojums bija atreferēts avīzēs «Cīņa» un «Krievijas Cīņa». «Cīņas» atreferējums ievietots P. Stučkas rakstu izlasē «Par Padomju varu Latvijā» (R., 1958, 93.—96. lpp.). Seit publicējam «Krievijas Cīņā» ievietoto atreferējumu, kur uzsvērti tādi ziņojuma aspekti, kas nebija pietiekami izklāstīti «Cīņas» slejās. — 336.

¹⁷⁷ 1919. g. sākumā, redzot, ka Sarkanā Armija gūst lielus panākumus cīņās pret interventiem un baltgvardiem, Antantes valstis uzsāka viltīgu diplomātisku manevru. 22. janvārī Rietumvalstu presē parādījās ASV prezidenta V. Vilsona aicinājums «karjošām pusēm» Krievijā ar priekšlikumu noturēt Prinču salās miera sarunas. Manevra mērķis bija dot kontrrevolucionāriem atelpu un parādīt sevi miera neseja lomā. Padomju valdība atšifrēja šo nodomu. Demonstrējot ieinteresētību miera nodibināšanā, tā izteica gatavību sākt sarunas ar Rietumvalstīm, taču reizē uzsvēra savu stingro apņēmību nosargāt Oktobra revolūcijas ieguvumus.

Kontrrevolucionāru vadītāji sarunas noraidīja. 1919. g. februārī, kad Kolčaks sāka gatavot jaunu uzbrukumu, arī Antante atteicās no savas «miera» manevra un turpināja intervenciju. — 340.

¹⁷⁸ Vācu aktrisei Elzai Šabejskai 1890. g. liedza iespēju strādāt Berlīnes teātros tikai tādēļ, ka viņa atteicās kļūt par teātru patrona un kritiku P. Lindava mīļāko. F. Mērings, kas tolaik vēl strādāja par buržuāziskās avīzes «Berliner Volkszeitung» («Berlīnes Tautas Avīze») redaktoru, sāi sakarā rakstu sērijā atmaskoja buržuāziskajā sabiedrībā valdošo netikumību un tās negatīvo ietekmi mākslinieku aprindās. Par to viņu atlaida no darba. — 342.

¹⁷⁹ Oportūnisti nikni uzbruka F. Mēringam VSDP Drēzdenes kongresā 1903. g., apspriežot jautājumu par sociāldemokrātu dalību buržuāziskajā presē. Revizionisti, kurus F. Mērings bija principiāli un asi kritizējis, izmantoja šo jautājumu, lai, rakņājoties F. Mēringa pagātnē (agrāk viņš bija buržuāzisks publicists), nepamatoti apsūdzētu viņu partijas apzinātā škelšanā buržuāzijas interesēs. F. Mēringu aizstāvēja A. Bēbelis, K. Cetkina un citi vadošie VSDP darbinieki. Kongress noraidīja pret viņu vērstās apsūdzības.

F. Mēringa konflikts ar K. Kautski sākās 1911. g. beigās jautājumā par partijas darbības galveno virzīnu un tā propagandēšanu presē (parlamentārā darbība vai masu akcijas). K. Kautskis, kas aizstāvēja parlamentāri reformistiskās darbības primaritāti, asā polemikā F. Mēringu apsūdzēja K. Marks darbu sagrozišanā un lasalismā. Viņš panāca, ka 1914. g. februārī F. Mēringam vajadzēja izbeigt lidzdarbību VSDP galvenajā teorētiskajā žurnālā «Die Neue Zeit». — 343.

¹⁸⁰ LKP *«Darba jaunatnes savienibas I kongress»* notika Rīgā no 1919. g. 28. februāra līdz 1. martam. Kongresā piedalījās 36 delegāti, kas pārstāvēja 812 DJS biedrus. No LSD CK kongresu apsveica P. Stučka. Kongress apsprieda ziņojumus par DJS CK un vietējo DJS organizāciju darbību, tekošo momentu, organizācijas jautājumu,

aģitāciju un propagandu. Kongress ievēlēja LKP DJS CK 9 locekļu sastāvā un 8 delegātus uz LKP VI kongresu. — 346.

¹⁸¹ *Jaunatnes Komunistiskā Internacionāle* — starptautiska jaunatnes organizācija, izveidojās pēc V. I. Ļeņina iniciatīvas. 1919. g. pavasarī tā vēl tikai organizējās. Tās I kongress notika Berlīnē 1919. g. 20.—26. novembrī. JKI darbojās Kominternes vadībā kā III Internacionāles jaunatnes sekcija. 1943. g. sakarā ar Kominternes likvidēšanu beidza pastāvēt. — 347.

¹⁸² Berlīnē 1919. g. 3. martā notika generālstreiks, lai aizstāvētu 1918. g. Novembra revolūcijas ieguvumus pret augošo kontrrevolūciju. Streiku nežēlīgi apspieda iekšlietu ministra sociālnodevēja G. Noskes izsauktās kontrrevolucionārās karaspēka daļas, kas 4. martā ielauzās pilsētas strādnieku rajonos. — 351.

¹⁸³ 1919. g. 20. martā Antante piesūtīja Ungārijas buržuāziskajai valdībai ultimātu, pieprasot nodot $\frac{2}{3}$ valsts teritorijas Rumānijai, Čehoslovakijai un Dienvidslāvijai. Valdība, kas bija zaudejusi jebkuru atbalstu tautā, atkāpās, nododot varu sociāldemokrātiem. Taču tie šajā kritiskajā situācijā, nespēdam ignorēt strauji augošo Komunistiskas partijas ietekmi, sāka sarunas ar Ungārijas KP Centrālo Komiteju par apvienotas strādnieku partijas un valdības izveidošanu. Sarunas notika cietumā, kur 1919. g. 21. februāri bija ieslodzīti Komunistiskas partijas vadītāji. Rezultātā tika panākta vienošanās par Ungārijas Padomju valdības nodibināšanu. — 352.

¹⁸⁴ Šāda atziņa atbilda tā laika apstākļiem, kad buržuāzija visur brūnoti pretojās proletāriskajai revolūcijai. Taču, kā zināms, tiklab K. Markss un F. Engelss, kā arī V. I. Ļeņins paredzēja mierigas sociālistiskas revolūcijas iespēju. Mūsu dienās, kad nemitīgi attīstās sociālisma sistēmā, kad imperiālisms vairs nespēj visur varmācīgi apspiest darbaļaužu cīņu, kad proletariāta politiskā loma kapitāla zemes ievērojami palielinājusies, mierigas sociālistiskas revolūcijas iespējas paplašinājušās. Taču, ja buržuāzija varmācīgi apspiež tautu, strādnieku šķirai jāsagatavojas arī uz bruņotu cīņu. — 352.

¹⁸⁵ P. Stučka šeit acīmredzot domājis kreiso eseru izprovocēto Baltijas flotes mīnu diviziona pretpadomju uzstāšanos 1918. g. jūlijā un mēģinājumus, izmantojot pārtikas krīzi, izprovocēt uz tamliedzīgu rīcību daju bijušo Putilova rūpniecas strādnieku, kas atradās zināmā viņu ietekmē. Kreiso eseru kontrrevolucionārajai darbībai Petrogradā tika dots iznīcinošs pretspars. Viņi galīgi atmaskoja sevi un 1918. g. decembrī, pārvēlējot Petrogradas padomi, to frakcija Padomē saruka no 107 uz 7 deputātiem (komunistiem — 1136 vietas). — 354.

¹⁸⁶ KSFPR un Somijas Sociālistiskās Strādnieku Republikas līgums par draudzības un brālibas nostiprināšanu noslēgts Petrogradā 1918. g. 1. martā. Tas paredzēja dzelzceļu un ostu kopīgu izmantošanu, vienādās politiskas tiesības abu valstu pilsoņiem šo valstu teritorijās utt.

Pēc tam kad vācu imperiālisti un somu baltgvardi 1918. g. martā un aprīlī bija iznīcinājuši Somijas proletariāta revolucionāro valsti, līgums zaudēja spēku. — 372.

¹⁸⁷ Acīmredzot domāta F. Engelsa 1885. g. 13. novembrī krievu ekonomistam narodņikam N. Danielsonam rakstītā vēstule, kurā viņš izteicās, ka Vācijas buržuāziskajai zinātnei, arī politekonomijai, tikko

iznākušais «Kapitāla» II sējums «vienmēr paliks grāmata ar septiņiem zīmogiem», ko tā nespēj saprast, un tādēļ «oficiālā ekonomiskā literatūra par to piesardzīgi klusē». (K. Marks un F. Engelsa sarakstīšanās ar krievu politiskajiem darbiniekiem. R., 1953, 133.—134. lpp.) — 377.

¹⁸⁸ *Bernes konference* — labējo oportūnistu un centristu starptautiskā konference notika 1919. g. no 3. līdz 10. februārim; izstrādāja pasākumus II Internacionālēs atjaunošanai. Tās delegātu vairākums nikni vēršas pret proletariāta diktatūru un padomju varu. — 384.

¹⁸⁹ Šī informācija nebija precīza. Augsburgas, Nirnbergas un Minhenes strādnieki prasīja nekavējoties nodot visu varu padomēm. Kad labējie sociāldemokrāti vairs nespēja atklāti noraidīt šo prasību, viņi 7. aprīlī izsludināja Minhenē t. s. «Bavārijas padomju republiku», kas faktiski bija tikai buržuāziskās varas viltus izkārtne. Galēji labējie spēki drīz vien padzina tās «valdību». Tad Minhenes proletariāts saņēlās un 13. aprīlī nodibināja īstu padomju republiku, kuras valdību vadīja komunists Eižēns Levinē. Taču 1. maijā Minhenē ielauzās G. Noskes vadītie kontrrevolucionāri bruņotie spēki, kas pēc trīs dienu sīvām kaujām ieņēma pilsētu, likvidēja padomju varu un nezēlīgi izrēķinājās ar tās aizstāvjiem. — 388.

¹⁹⁰ *Visvācijas padomju kongress* — *Vācijas strādnieku, zemnieku un kareivju deputātu padomju II kongress*, kas notika Berlīnē 1919. g. no 8. līdz 14. aprīlim. To vadīja labējie sociāldemokrāti, kas panāca, ka kongress pats ierobežoja padomju lomu ar atsevišķu reformistisku sociālu un ekonomisku funkciju veikšanu, tā galīgi atņemot Vācijas padomēm valsts varas orgānu nozīmi. — 389.

¹⁹¹ «*Pārīperiālisms*» — domāta K. Kautska teorija par ultraimperiālismu. Kautskis nezinātniski uzskatīja imperiālismu par augsti attīstītu kapitālistisku valstu īpašu politiku, kuras nolūks ir sagrabt agrāras zemes. Pēc viņa domām, starptautisko kartelu un trestu apvienošanās rezultātā izveidosies internacionāls supertrests, kas samierinās dažādu valstu kapitālistu intereses, novērsīs ražošanas anarhiju un imperiālistiskos karus. V. I. Ļeņins darbā «Imperiālisms kā kapitālisma augstākā stadija» atmaskoja šās teorijas reakcionāro būtību un parādīja, ka tā pilnīgi atrauj politiku no ekonomikas, ignorē objektīvās likumsakarības, kas nosaka visu imperiālisma pretrunu tālāko saasināšanos, imperiālisma bojājas un sociālisma uzvaras vēsturisko nenovēršamību. — 392.

¹⁹² *Iskolats* — Latvijas Strādnieku, kareivju un bezzemnieku deputātu padomes izpildu komiteja, ko ievēlēja šās Padomes sēdē jau 1917. g. 30. jūlijā. Pēc Oktobra revolūcijas tas bija visas vietējās padomju varas centrs. 1917. g. 9. novembrī F. Roziņu ievēlēja par Iskolata priekssēdētāju. — 397.

¹⁹³ Nauenes radio un Vācijas buržuāziskā, kā arī labēji sociāldemokrātiskā prese izplatīja melīgu informāciju, ka Rīgā atrodoties tūkstošiem Vācijas pilsopu, kas tiekot diskriminēti un ejot bojā bada nāvē. Šo melu nolūks bija uzskurināt Vācijas iedzīvotājos nacionālistisku naidu pret Padomju Latviju, attaisnot vācu imperiālistu intervenciju un noziedzības Baltijā. — 399.

¹⁹⁴ 1918. g. novembrī masu revolucionārās cīnas uzplūdu apstākjos nelielā Latvijas eseru partija (sk. 77. piezīmi) sašķēlās; tās biedru

vairums nostājās opozīcijā pret Ulmaņa valdību. 1919. g. 3. janvārī eseri piedalījās Rīgas strādnieku bruņotās sacelšanās istenošanā. Eseru avīze «Uz priekšu» sākumā apsveica padomju varas uzvaru un publīcēja Latvijas Padomju valdības dekrētus un rīkojumus. Tādēļ LKP, ievērojot KK(b)P CK norādījumus par legālas darbības atļaušanu eseriem, kas grib sadarboties ar padomju varu, pieļāva eseru organizācijas un preses pastāvēšanu Padomju Latvijā.

Taču, kad vācu imperiālisti pārgāja uzbrukumā un tuvojās Rīgai, Latvijas eseri arvien vairāk parādīja savas sīkburžuāziskās svārstības un sākā sludināt kontrrevolucionārus uzskatus. Avīze «Uz priekšu» sāka atklāti vērsties pret LKP un Latvijas Padomju valdības politiku un 1919. g. maijā prasīja, lai LKP vadīto proletariāta diktatūru no mainītu t. s. «darba tautas diktatūru», ko vadītu «koalīcija» ar eseru līdzdalību. Tā faktiski bija prasība likvidēt strādnieku šķiras varu un izveidot pa pusei sīkburžuāziska tipa valsti, kas nebūtu spējīga konsekventi cīnīties pret kontrrevolūciju un īstenot sociālistiskus pārveidojumus.

P. Stučka asi atmaskoja šos antirevolucionāros centienus. — 400.

¹⁹⁵ 1917. g. 13. augustā notika Rīgas pilsētas domes vēlēšanas, kurās vislielākie panākumi bija LSD, kas ieguva 49 no 120 domnieku vietām. 1917. g. 21. augustā vajadzēja notikt jaunās domes pirmajai sēdei. Taču tanī dienā Rīgu ieņēma kēizariskās Vācijas karaspēks. Okupanti atjaunoja veco domi, kurā pārsvārā bija vācu buržuāzijas pārstāvji. — 404.

¹⁹⁶ Anglijas diplomātiskā misija Padomju Krievijā (B. Lokarts u. c.) meģināja 1918. g. vasarā uzpirkt latviešu strēlnieku komandierus, lai panāktu strēlnieku pulku pāreju kontrrevolūcijas nometnē. Latviešu strēlnieki ar sašutumu norādīja šos neģēlīgos priekšlikumus un aktīvi palīdzēja VĀK orgāniem likvidēt Lokarta sazvērestību. — 405.

¹⁹⁷ 1919. g. maijā visas suverēnās padomju republikas izsacījās par militāras savienības noslēgšanu un bruņoto spēku apvienošanu cīnai pret ārzemju imperiālistiem un iekšējo kontrrevolūciju. Par to 31. maijā tika pieņemts arī ipašs Latvijas Padomju valdības lēmums, uzdotot P. Stučkam panākt vienošanos ar citu republiku valdībām. Republiku ierosmi 1. jūnijā atbalstīja KK(b)P CK Politbirojs. Tai pašā dienā notika KSFPR VCIK sēde, kurā piedalījās Baltkrievijas-Lietuvas, Ukrainas un Latvijas padomju republiku pilnvarotie pārstāvji, kas vienprātīgi pieņēma dekrētu par bruņoto spēku un materiālo resursu apvienosanu cīnai pret pasaules imperiālismu. — 407.

¹⁹⁸ KSDSP IV (Apvienošanās) kongresā 1906. g. aprīlī pieņemtajā dokumentā «Nosacījumu projekts Latviešu Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas apvienošanai ar KSDSP» 7. punktā bija norādīts, ka «Latvijas Sociāldemokrātijai, ievērojot speciālos vietējos apstākļus (t. i., kapitālisma augstāku attīstības pakāpi lauksaimniecībā. *Red.*), tiek dota tiesība patstāvīgi noteikt savas attiecības pret agrāro jautājumu Latvijā, un šādā nolūkā KSDSP agrārajā programmā tiek izdarīta atzīme, ka tā nav obligāta Latvijas Sociāldemokrātijai». Sis tiesības, kā vēlāk norādīja P. Stučka, tomēr nekad netika izmantojas. — 414.

¹⁹⁹ LSD XIII konferencē (Maskavā 1917. g. 19.—22. aprīli) P. Stučka referētā par agrāro jautājumu uzsvēra, ka nepieciešama

visu muižnieku zemju un citu lielo zemes īpašumu konfiskācija, bet, lai saglabātu proletariātu un zemniecības savienību, sīkie un vidējie zemes īpašumi nebūtu jākonfiscē. Pret to nostājās konferences dele-gāti J. Zaķis (Dzelons) un K. Priednieks-Ozols (Adams), domādami, ka šķiru attiecības Latvijas laukos prasa arī sīko un vidējo zemnieku zemes konfiskāciju. Sis nepareizais viedoklis neguva citu delegātu at-balstu. Konference ar 40 pret 2 balsīm pieņēma P. Stučkas izstrādāto rezolūciju «Par agrārjautājumu». — 414.

²⁰⁰ Domāts Latvijas Padomju valdības 1919. g. 1. marta dekrēts par zemes nacionālizāciju, lietošanu un pārvaldišanu. (Sk. Padomju varas konstitucionālie akti Latvijā (1917—1957). R., 1957, 167.—172. lpp.) — 415.

²⁰¹ 1919. g. jūnijā starp fon der Golca vadītajiem vācu imperiālistu spēkiem, kas virzījās uz Cēsim, un baltīgauņu armiju un latviešu buržuāziskā karaspēka brigādi, kuras nāca no ziemeļiem, notika asiņaina sadursme. So konfliktu faktiski izraisīja Vācijas un Anglijas imperiālisma pretrunas Baltijā. Vācu daļām, kuras cieta sakāvi, nācās atkāp-ties un pēc Anglijas pieprasījuma atstāt ari Rīgu. — 424.

²⁰² Lai papildinātu Padomju Latvijas armiju, republikas valdība 1919. g. martā sāka vispārēju mobilizāciju. Mobilizācija daudzās vietās notika lielā steigā, tādēļ ne vienmēr varēja veltīt pienācīgo uzma-nību iesaucamo sociālajam stāvoklim. Tā armijā iekļuva daudz sik-buržuāzisku vai pat buržuāzisku elementu, kas nevēlējās cīnīties par padomju varu. Vēlāk naidīgi noskaņotos izolēja, bet svārīstīgie pa-līka. Kad Padomju Latvijas armija 1919. g. maijā atkāpās uz Latgali, daudzi no viņiem dezerēja. Taču arī šajās kritiskajās dienās 60% no pulku sastāva un 90% veco strēlnieku palīka kaujas ierindā. (Sk. *Bēr-zīņš V. Latviešu strēlnieki cīņā par Padomju Latviju 1919. gadā*. R., 1969, 79.—81. un 203. lpp.) — 428.

²⁰³ A. Niedras valdība, cenšoties maskēt savu pilnīgo atkarību no vācu imperiālistiem, nolēma sariņot vēlēšanu farsu un tāpēc 1919. g. 6. jūnijā izdeva nolikumu par «pašvaldību pārstāvju kongresa» sa-saukšanu Rīgā. Katram pagastam vajadzēja ievēlēt pa vienam muiž-nieku, saimnieku un bezzemnieku pārstāvīm. Tā kā Antante panāca A. Niedras valdības likvidēšanu, šis pasākums nenotika. — 432.

²⁰⁴ 1919. g. jūnijā A. Niedras valdība izdeva nolikumu par kara tiesām; to sastāvā vajadzēja būt 2 landesvēra, 2 Latvijas buržuāzis-kās armijas un 1 krievu baltgvardu virsniekam. Šis tiesas varēja pie-spiest nāves sodus «uz vietas». Tā A. Niedra sankcionēja kontrrevo-lūcijas asiņaino teroru. — 432.

²⁰⁵ Tallinā (Rēvelē) kopš 1918. g. novembra atradās angļu kara flotes galvenā bāze Baltijas jūrā un Antantes kara misijas šābs. Tur sadalīja arī Igaunijas un Latvijas buržuāziskajiem nacionālistiem pie-šķirtos Antantes valstu līdzekļus cīņai pret padomju varu. — 432.

²⁰⁶ LKP Latgales organizāciju I konference notika Rēzeknē 1919. g. no 20. līdz 22. augustam. Tai bija liela nozīme LKP stratēģisko un taktisko uzdevumu noskaidrošanā pēc Rīgas krišanas. Konference iz-teicās, ka vajag saglabāt LSPR un tālāk nostiprināt savienību ar KSFPR. Konference iežimēja pagriezienu LKP attiecībās pret vidējiem zemniekiem, izsakoties par sadarības nostiprināšanu ar viņiem. — 434.

²⁰⁷ Sakarā ar grūto stāvokli Kurzemes frontē Padomju Latvijas armijas komandiera palīgs P. Avens Revolucionārās kara padomes sēdē 1919. g. 26. martā ieteica saisināt fronti un atkāpties uz jaunām pozīcijām, atstājot Rīgu. Sādu priekšlikumu izvirzīja arī Sarkanās Armijas Rietumu frontes štābs. P. Stučka noraidīja šo ieteikumu un uzsvēra, ka pat stratēģiski neizdevīgajos apstākļos jāievēro Rīgas lielā politiskā nozīme un visiem spēkiem jācenšas to nosargāt. Viņa nostāju atbalstīja J. Daniševskis, J. Lencmanis u. c. — 438.

²⁰⁸ Kontrrevolucionārā «Nacionālā centra» Petrogradas nodaļas organizētajā sazvērestībā bija iesaistījušies daudzi bijušie virsnieki. Sažvērnieki plānoja sarīkot bruņotu pretpadomju dumpi un tā atvieglot Judeniča baltgvardu armijai Petrogradas ieņemšanu. 1919. g. jūnijā VĀK orgāni ar strādnieku aktīvu atbalstu šo sazvērestību atklāja un likvidēja. — 438.

²⁰⁹ Domāta Petrogradas Padomes Izpildu komitejas un Valsts Domes komitejas vienošanās programma, kas paredzēja buržuāziskas Pagaidu valdības nodibināšanu. Tājā nekas nebija teikts par attieksmi pret imperiālistisko karu, agrārā jautājuma atrisinājumu un 8 stundu darba dienu. — 447.

²¹⁰ Meņševiki un eseri, lai vājinātu augošo revolūcijas kāpinājumu, 1917. g. no 14. līdz 22. septembrim Petrogradā sasaucu Visķievijas demokrātisko apspriedi, kas izvirzīja Priekšparlamentu — Republikas pagaidu padomi (sk. 128. piezīmi). — 448.

²¹¹ P. Stučkam šeit nevar piekrist. 1917. g. jūnija un jūlija politiskās krīzes laikā Krievijā kopumā vēl nebija nobrieduši visi priekšnoteikumi, lai strādnieku šķira pārņemtu valsts varu savās rokās. Tādēļ boļševiku partija atturēja Petrogradas darbaaudis, kā arī garnizona kareivjus un Baltijas flotes matrožus no priekšlaicīgas saņelšanās, kuru kontrrevolucionārie spēki vēl varētu apspiest. — 450.

²¹² *Rokambols* — franču rakstnieka Pomsona de Teraila piedzīvotumu romānu sērijas varonis, kas beigās iet bojā. Taču pēc lasītāju vairākkārtēja pieprasījuma rakstnieks to «atdzīvināja» un sēriju turpināja, pārvēršot *Rokambolu* no noziedznieka par labdari. — 457.

²¹³ 1919. g. oktobrī Golca un Bermonta armija uzbruka Rīgai, lai nodibinātu Latviju un Igauniju vācu imperiālistu varu. Uzbrukuma sākumā baltlatviešu daļas atkāpās un Ulmanis panikā aizbēga uz Cēsim. Vācu karaspēks ieņēma Pārdaugavu un atklāja artilērijas uguni uz Rīgas centru.

Ulmaņa valdības armijā mobilizētie kareivji, kas galvenokārt bija zemnieki, kopā ar Rīgas darbaaudīm atsita bermontiešu bandas un piespieda atkāpties. Pret Bermonta armiju vērsās arī Antante, jo negrībēja pieļaut Vācijas kontroli pār Latviju un Igauniju. Golca un Bermonta avantūra cieta neveiksni. — 459.

²¹⁴ Līdz 1918. g. novembrim Padomju Krievijai bija diplomātiska pārstāvniecība Berlīnē un Bernē. Kad Vācijā brieda revolūcija, kēizariskā valdība 5. novembrī izraidīja padomju vēstniecību, jo uzskatīja to par ārkārtīgi revolucionizējošu faktoru. 12. novembrī tāpat rīkojās Šveices valdība, kas piekāpās Rietumu lielvalstu ieteikumam atbrīvoties no Padomju zemes pārstāvjiem. — 461.

²¹⁵ Ukrainas Padomju Republika nodibinājās 1917. g. decembri. 1918. g. no februāra līdz aprīlim Ukrainu okupēja vācu karaspēks. Darbaļaudis komunistu vadībā nepārtraukti cīnījās pret iebrucējiem. Pēc Brestas miera anulēšanas šīs cīnās rezultātā 1918. g. 28. novembrī nodibinājās Ukrainas Strādnieku un zemnieku pagaidu valdība, kas pasludināja padomju varas atjaunošanu. Taču ar vācu imperiālistu atbalstu Ukrainas lielākajai daļai tūdaļ uzkundzējās buržuāziskie nacionālisti — petļurieši. Tādēļ sākumā Padomju valdības mītne atradās KSFPR teritorijā — Kurskā, pēc tam Sudžā. 1919. g. janvārī pēc nacionālistu padzišanas valdība pārcēlās uz republikas galvaspilsētu Harkovu. — 462.

²¹⁶ 1918. g. naktī no 28. uz 29. decembri Ulmaņa valdības mobilizēto kareivju 1. un 3. rota atteicās izpildīt pavēli doties uz fronti pret latviešu strēlniekim. Pret šo rotu kazarmām Suvorova ielā (tagad Krišjāņa Barona iela) Daugavā ienākušie angļu karakugi, izpildot Ulmaņa lūgumu, atklāja artilērijas uguni. Kareivjiem bija jāpaddodas. 30. decembri pēc interventu un vietējo kontrrevolucionāru karatiesas sprieduma 11 no viņiem sodīja ar nāvi. — 467.

²¹⁷ 1919. g. 14. un 15. septembrī Tallinā notika Baltijas zemju buržuāzisko valdību pārstāvju konference, kurā tika nolemts panakt to ārpolitikas saskaņotību. Mazliet vēlāk Francija izvirzīja ideju radīt buržuāziskās Igaunijas, Latvijas, Lietuvas, Somijas un Polijas militāri politisku bloku, kas būtu vērts pret Padomju Krieviju. Sajā nolūkā 1920. g. janvārī Helsinkos tika sasaukta jauna konference. Taču šo valstu savstarpējo nesaskaņu dēļ bloku tad neizdevās noorganizēt. — 471.

²¹⁸ 1919. g. jūnijā, Golca karaspēkam atkāpjoties un aizejot no Rīgas (sk. 201. piezīmi), krita A. Niedras valdība un atjaunojās K. Ulmaņa ministru kabinets. Faktiski Ulmaņa valdību atjaunoja Anglija, negribēdama pieļaut, ka Baltijā izveidojas buržuāziskas marioņešu valstis, kas orientējas uz Vāciju. — 471.

²¹⁹ Kad Anglija vairs neiebilda pret to, ka Baltijas buržuāziskās valstis noslēdz mieru ar Padomju Krieviju, 1919. g. 5. decembrī Tartu atjaunojās agrāk pārtrauktās KSFPR un Igaunijas miera sarunas. Tās noslēdzās 1920. g. 2. februārī ar miera līguma noslēgšanu. Tartu uzturējās arī buržuāziskās Latvijas pārstāvji, kuri 1919. g. novembrī nodibināja kontaktu ar padomju miera delegāciju. Taču ASV, Francija un Polija iebilda pret miera noslēgšanu, tāpēc Ulmaņa valdība vēl baidījās sākt atklātas sarunas ar Padomju Krieviju. — 472.

²²⁰ 1908. gadā Rainis vēstulē toreizējam savienīniekiem žurnālistam J. Jankavam bija izteicis nepamatotas kritiskas piezīmes par P. Stučku un J. Jansonu-Braunu. Jankavs, kas vēlāk atklāti pārgāja buržuāzijas nometnē, 1913. gadā atsaucās uz šo vēstuli un izmantoja to kārtējā melu kampaņā pret LSD. Sašutis par Jankava rīcību, Rainis nosūtīja uz Rīgu vēstuli, ko publicēja avizes «Dzives Balss» 1913. g. 8. jūnija numurā. Viņš norādīja, ka «...uz vēstulēm, kas rakstītas revolucionāram J. J.-vam, nevar atsaukties reakcionārs J. J.-kavs — it kā viņam rakstītām...». Sajā pašā numurā tika ievietota arī J. Jansona-Brauna vēstule «Nemelot».

J. Jankava mēģinājums izmantot Raiņa nepārdomātos izteikumus pret P. Stučku un J. Jansonu-Braunu cieta neveiksmi. — 478.

²²¹ P. Stučka šai laikā aktīvi piedalījās Pēterburgas boļševiku organizācijas darbā un sadarbojās arī ar avizes «Pravda» redakciju. Cenzdamies ietekmēt J. Jansonu-Braunu un labi zinādams tā samierniecisko noskaņojumu, Stučka taktisku apsvērumu dēļ vēstulē to slēpa. Plašāk par savu nelegālo revolucionāro darbību viņš nevarēja rakstīt arī konspirācijas dēļ. — 480.

²²² P. Stučka te vēlreiz pārmēt J. Jansonam-Braunam piedalīšanos 1912. g. augustā meņševiku-līkvidatoru sasauktajā konferencē Vīnē, kur tika nodibināts antipartejiskais Augusta bloks. Ar vārdu «dekorācijas» Stučka uzsvēr, ka konferences liekulīgie spriedelējumi par KSDSP iekšējās vienības atjaunošanu bija tikai frāzes, lai slēptu oportūnistiski šķeltnieciskos nolūkus. — 482.

²²³ 1913. g. septembrī Rīgas Jaunajā latviešu teātrī izcēlās nopietns konflikts starp aktieriem un direkciju. Aktieri pieprasīja, lai Rīgas Skatuves biedrība maina teātra vadību, un pieteica streiku. Teātris tika slēgts. Sajā sakarā avizes «Dzīves Balss» 1913. g. 20. septembra numurā bija ievietots informatīvs raksts «Jaunā Rīgas latviešu teātra lietā». Avizes redaktors tai laikā bija meņševiks Andrejs Petrevics (Dadzis). — 483.

²²⁴ 1913. g. 30. jūnijā Vācijas reihstāgā balsoja par valdības iesniegto bruņoto spēku un bruņošanās izdevumu palielināšanas kārtējo projektu. Reihstāga sociāldemokrātu frakcija, kuras sastāvā vairākums bija revīzionisti, nobalsoja par projektu. Turklat oportūnisti it kā frakcijas disciplīnas vārdā lika balsot par projektu arī tiem sociāldemokrātu deputātiem, kuri projektam nepiekrita.

VSDP revolucionārie spēki asi kritizēja frakciju par tās oportūnistisko rīcību. — 486.

²²⁵ Zurnāla «Tagadne» izdošana 1913. g. no jūlija līdz decembrim bija pārtraukta sakarā ar redakcijas maiņu. Kad «Tagadne» 1913. g. decembrī atsāka iznākt, tās līdzstrādnieku sarakstā blakus J. Daniševskim, J. Bērziņam-Ziemelim, R. Pelšem u. c. pazīstamiem LSD darbiniekiem figurēja sīkburžuāziskie publicisti un rakstnieki H. Asars, A. Deglavs u. c. — 486.

²²⁶ Rainis vēstulē J. Jankavam (sk. 220. piezīmi), attiecinot uz P. Stučku un J. Jansonu-Braunu vārdu «veikalisks», bija domājis jēdzienu «praktisks». Rainis nepamatoti pārmeta P. Stučkam un J. Jansonam-Braunam, ka viņi pārspīlējot «ekonomiskās dzīves» nozīmi un nenovērtējot sabiedrības garīgās darbības lielo svaru. Buržuāzijas darboņi, arī renegāts Jankavs, interpretēdami vārdu «veikalisks» burtiski, meligi apgalvoja, ka Rainis uzskatot P. Stučku un J. Jansonu-Braunu par personīga aprēķina cilvēkiem. — 487.

²²⁷ 1913. g. rudenī LSD CK J. Silim (Stīgam), kas bija LSD III kongresā ievēlēts par CK locekli un tanī laikā dzīvoja Pēterburgā, uzdeva piedalīties LSD IV kongresa organizēšanā. LSD Ārzemju komiteja saņēma anonīmu vēstuli, ka J. Silis esot provokators. Vēlāk noskaidrojās, ka šo vēstuli bija rakstījis provokators Augulis, kas pats neveiksmīgi centās kļūt par kongresa organizatoru. — 487.

²²⁸ P. Stučka tai laikā enerģiski cīnījās par LSD organizatorisku pievienošanos boļševiku partijai. J. Jansons-Brauns turpretī joprojām ieņēma samierniecisku pozīciju un centās aizkavēt pievienošanos. Sajā vēstulē P. Stučka centās J. Jansonu-Braunu pārliecināt, ka viņam

jāatmet samiernieciskums un jāiet kopā ar boļševikiem cīņā par revolūcijas uzvaru. — 490.

²²⁹ Pauls Dauge, izdodot krievu valodā vācu strādnieka filozofa Dīcgena darbu krājumu «J. Dīcgena sīkie filozofiskie raksti» un citus darbus, pieļāva rupjas kļūdas, tuvinot J. Dīcgena filozofiju empiriokriticismam un runājot par īpašu «dīcgenismu», kas būtiski atšķirīgs no K. Marksa un F. Engelsa filozofijas. P. Dauge nepietiekami skaidri saskatīja J. Dīcgena kļūdas. P. Dauges kļūdišanās dzīļu principiālu kritiku deva V. I. Ļeņins: «Dīcgens bija marksists, un lāča pakalpojumu viņam izdara Eižens Dīcgens un — ak vail — biedrs P. Dauge, sacerēdami «natūrmonismu», «dīcgenismu» u. tml.» (Ļeņins V. I. Raksti, 14. sēj., 229. lpp.).

P. Daugem filozofiskos nomaldus palīdzēja pārvārēt V. I. Ļeņina darbs «Materialisms un empiriokriticisms», kā arī P. Stučkas vēstules 1913. un 1914. gadā. — 491.

²³⁰ 1913. gadā žurnāla «Domas» 2. nrā bija ievietots J. Jansona-Brauna raksts «Kāds vārds par «Vārdu», kur viņš kādā piezīmē asi kritizēja P. Dauges rakstu «Filozofija un dzīve», kas bija publicēts šā paša žurnāla 1913. g. 1. un 2. numurā. P. Dauge šajā rakstā bija stipri pārvērtējis J. Dīcgena filozofisko domu nozīmi un eklektiski savienoјis dažas viņa nepareizās atziņas ar marksistiskās filozofijas tēzēm.

«Domu» 1913. g. 12. nrā bija ievietots K. Graša raksts «Marksisms un dīcgenisms», kurā arī bija kritizēts P. Dauges neprecīzais apgalvojums, ka Dīcgena filozofija esot marksistiskās filozofijas būtisks papildinājums. — 494.

²³¹ K. Kurševics (Liepa) arī polemizēja ar P. Daugi, kritizēdams viņu par aizraušanos ar dīcgenismu. Sajā sakarā 1914. g. avīzēs «Dzīves Balss» (7. un 8. nrā) un «Dzīves Atbalss» (6., 12. un 13. nrā) bija publicēts K. Kurševica garais polemikas raksts «Pasaules filozofija un «dzīvais marksisms». P. Stučka savā vēstulē izsakās, ka negrib publicēt žurnālā «Darbs» P. Dauges atbildes rakstu, lai nebūtu jāuzņem tā slejās jauns garš K. Kurševica pretraksts. Taču noraidījuma īstais cēlonis acimredzot bija P. Stučkas principiālā marksistiskā attieksme pret P. Dauges kļūdām filozofijā. — 495.

²³² LSD CK atzina, ka Rīgas padomes 1917. g. 20. marta sēdes lēmums nodot pilsētas pašvaldības funkcijas pagaidu domei, kurā vairākums bija buržuāzijas pārstāvjiem, un paturēt tikai kontroli pārtās darbibu, bijis nepareizs. Tika nolemts panākt, lai ievēlētu tādu Rīgas domi, kurā noteicēji būtu darbaļaužu deputāti un kura darbotos LSD vadībā. — 497.

²³³ XII armijas Kāreivju deputātu padomes Izpildu komiteju — Iskosolu XII ievēlēja 1917. g. 6. martā nevis kāreivju ievēlētie, bet pavēlniecības izvirzītie delegāti.

LSD neatlaidīgi cīnījas par Iskosola demokrātisku pārvēlēšanu. 1917. g. 14. novembrī sanāca XII armijas ārkārtējs kongress, kas ievēlēja jaunu, boļševistisku Iskosolu ar S. Nahimsonu priekšgalā. — 497.

²³⁴ Domāts t. s. «sociālistiskais bloks» (liste Nr. 3), kurā apvienojās eseru, meņševiku-aizsardzībnieku un Bunda kandidāti. Rīgas domes vēlēšanās par to bija nodota 21 881 balss — gandrīz trīsreiz mazāk nekā par LSD izvirzītajiem kandidātiem. — 497.

PERSONU RĀDITĀJS

A. — sk. Asars Hermanis.

A. — sk. Rozīņš Fricis.

Adatas — sk. Pekmanis Pēteris.

Ādlers Viktors (1852—1918) — viens no Austrijas Sociāldemokrātiskās partijas organizētājiem un vadītājiem; vēlāk reformists, pirmā pasaules kara laikā — centrists; cīnījās pret strādnieku revolucionāro kustību. Pēc Austrijas buržuāziskās republikas nodibināšanās 1918. g. bija tās ārlietų ministrs. — 269.

Aj. — sk. Jablonskis Andrejs.

Alberts I (1875—1934) — Belģijas karalis no 1909. g., beļģu armijas pavēlnieks pirmajā pasaules karā. — 119.

Albrehts — Vācijas Ārlietu ministrijas pārstāvis, delegācijas vadītājs Padomju Krievijā 1919. gadā. — 468.

Aleksandrus Konstantins (m. 1914. g.) — strādnieks, izsūtīts no Maskavas uz Rīgu, strādāja fabrikā «Kaučuks». Bijā ievēlēts par pārstāvi Vidzemes gubernās strādnieku apdrošināšanas kassē, tāpēc fabrikas administrācija viņu atlaida no darba. Nebeidzamo represiju un bezdarba dēļ 1914. g. 5. jūnijā beidza dzīvi pašnāvībā. Viņa bēres kļuva par grandiozu Rīgas strādnieku demonstrāciju. — 113.

Ansbergs Jānis (1866—1937) — buržuāzisks žurnālists un sabiedriskais darbinieks, advokāts. No 1903. g. «Pēterburgas Avīžu» redaktors. Kādu laiku bija Latviešu konstitucionāli demokrātiskās partijas darbinis. 1919. g. — zemkopības ministrs kontrrevolucionārajā A. Niedras valdībā. — 431, 432.

Antons — sk. Birkerts Antons.

Arno Antuāns (1831—1885) — franču revolucionārs, I Internacionāles loceklis, Parīzes Komūnas (1870) darbinieks, viens no Komūnas sekretāriem. Aktīvi piedalījās ciņās pret A. Tjēra kontrrevolucionāro karaspēku. — 243.

Ārons Matiss (Āronu Matiss) (1858—1939) — buržuāzisks žurnālists un redaktors. Strādāja «Dienas Lapas» (1888—1895), žurnāla «Austrums» (1895—1901) un avizes «Balss» (1906—1907) redakcijā; avizes «Dzimtenes Vēstnesis» (1910—1917) un «Valdības Vēstnesis» (1920—1937) atbildīgais redaktors. — 26.

Asars Hermanis (1882—1942) — žurnālists, 1905.—1907. g. revolucionārās līdzskrējējs, vēlāk renegāts, sīkburžuāzisks politiķis, «Jaunās Dienas Lapas» (1909—1914) un «Jaunā Vārda» redakcijas loceklis, nonāca galējās buržuāziskās reakcijas nometnē un kļuva par reakcionāro avižu «Latvijas Sargs», «Latvis» u. c. līdzstrādnieku. — 42, 53, 486.

Auers Ignācs (1846—1907) — vācu sociāldemokrātijas darbinieks,

oportūnists. 1877.—1897. g. bija Vācijas Sociāldemokrātiskās partijas sekretārs, vairākkārt ievēlēts par reihstāga deputātu. Vēlāk noslēdēja reformisma pozīcijās, bija sociāldemokrātijas labējā spārna līderis. — 46.

Avdakovs Nikolajs (1851—1915) — viens no krievu monopolistiskās buržuāzijas līderiem, oktobrists, bija cieši saistīts ar ārziņju finansu kapitālu, atbalstīja monopolu veidošanos Krievijā. — 91.

Avksentjevs Nikolajs (1878—1943) — viens no eseru partijas līderiem, tās CK loceklis. 1917. g. — Viskrievijas Zemnieku deputātu padomes izpildkomitejas priekšsēdētājs; otrajā koalīcijas Pagaidu valdībā — iekšlietu ministrs, vēlāk kontrrevolucionārās «Krievijas Republikas pagaidu padomes» (Priekšparlamenta) priekšsēdētājs. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas — viens no kontrrevolucionāro dumpju organizētājiem Pievolgā un Sibīrijā. 1918. g. beigās emigrēja. — 218, 279, 402, 448.

Āzis, Āzītis — sk. Rozīnš Fricis.

Balodis Kārlis (Atlantikus) (1864—1931) — buržuāzisks latviešu ekonomists, Berlines universitātes profesors (1905), Vācijas Kara ministrijas referents ekonomiskajos jautājumos (1915—1919); buržuāziskajā Latvijā no 1919. g. — Latvijas Universitātes profesors. — 314, 316.

Barts Emīls — vācu sociāldemokrāts, strādnieks metālists. Viens no Vācijas Neatkarīgās sociāldemokrātiskās partijas kārta spārna darbiniekim, vadīja kara rūpniecības strādnieku streiku 1917. g. martā un 1918. g. janvāri. Piedalījās 1918. g. Novembra revolūcijā un līdz decembra beigām bija Neatkarīgās sociāldemokrātiskās partijas pārstāvis pirmajā F. Eberta valdībā, kur bija vienīgais valdības loceklis, kas uzstājās pret tās kontrrevolucionāro un pretpadomju politiku. Taču nespēja ieturēt konsekventi revolūciju līniju. Pēc 1918. g. politisko darbību izbeidza. — 300.

Bauers Otto (1882—1938) — viens no austriešu sociāldemokrātijas un II Internacionāles oportūnistiskajiem līderiem, t. s. «austromarksma» ideologs, viens no buržuāziski nacionālistiskās «kultūrāli nacionālās autonomijas» teorijas autoriem. — 63, 64, 80, 81.

Bēbelis Augusts (1840—1913) — izcils Vācijas sociāldemokrātijas un starptautiskās strādnieku kustības darbinieks. Viņa darbi plaši izplatījās arī Latvijā, kur tos propagandēja Jaunās strāvās darbinieki, tulkoja F. Rozīnš, D. Stučka u. c. — 45, 46, 52, 100, 103, 338, 343, 396, 481, 486.

Beika Dāvids (1885—1946) — revolucionārās kustības dalībnieks, padomju un partijas darbinieks, žurnālists, viens no Dobeles novada mežabrāļu vadītājiem 1905.—1907. g. revolūcijā. Emigrācijā ASV (1907—1917) aktīvi piedalījās ASV strādnieku revolucionārajā kustībā, cīnījās pret oportūnismu, bija Amerikas Sociālistiskās partijas Latviešu koporganizācijas vadošs darbinieks. Pēc Februāra revolūcijas atgriezās Latvijā; bija Arod biedrību Centrālbiroja priekšsēdētājs, 1919. g. — Padomju Latvijas rūpniecības komisārs, pēc tam Padomju Latvijas Armijas kara revolucionārās padomes loceklis. No 1920. g. strādāja vadošā partijas un saimnieciskā darbā Padomju Krievijā; piedalījās cīnās pret fašismu Spānijā. — 421.

Bermonts-Avalovs Pāvels (dz. 1881. g.) — cariskās armijas virsnieks, politisks avantūrists; 1919. g. oktobrī baltgvardu korpusa komandieris Baltijā. — 471.

Bernšteins Eduards (1850—1932) — vācu sociāldemokrāts, galējs oportūnists, pēc F. Engelsa nāves «revidēja» marksismu. Pēc viņa vārda par bernšteinismu sauc oportūnismu un revizionismu sociāldemokrātiskajā kustībā. — 267, 270, 289, 298, 300, 486.

Bertrams Kārlis (1851—1903) — buržuāzisks publicists, žurnālu «Mājas Viesis» un «Baltijas Zemkopis» redakcijas loceklis. — 101.

Bērziņš-Ziemelis Jānis (P. Vinters, Pavlovs, Pāvels Vasiljevičs) (1881—1938) — viens no vecākajiem revolucionārās kustības dalībniekiem Latvijā, vēlāk ievērojams Komunistiskās partijas un Padomju valsts darbinieks, publicists, diplomāts. 1906.—1907. g. bija KSDSP Pēterburgas Komitejas loceklis—sekretārs. 1908. g. emigrēja uz Rietumeiropu, bija KSDSP CK Ārzemju biroja loceklis (1910) un LSD Ārzemju grupu biroja loceklis, aizstāvēja ļepiniskos principus cīņā pret oportūnismu un centrismu. Piedalījās LSD IV kongresa darbā (1914. g. janvārī), pēc kongresa — LSD Ārzemju komitejas loceklis un partijas centrālā orgāna «Cīņa» redakcijas loceklis. KSDSP VI kongresā ievēlēts par KSDS(b)P CK loceklī, Viskrievijas II Padomju kongresā — par VCIK loceklī. 1918. g. bija KSFPR pilnvarotais pārstāvis Sveicē, 1919. g. — Padomju Latvijas izglītības komisārs. Vēlāk strādāja diplomātiskā darbā. No 1932. g. — PSRS Centrālās arhīvu pārvaldes priekšnieks. — 420, 489, 497.

Bikonsfields — sk. Disreilijs Bendžamins, lords Bikonsfields.

Bimanis — Krievijas Ugunsapdrošināšanas biedrības Rīgas nodaļas inspektors, vēlāk — Volgas nodaļas direktora vietnieks. Palidzēja uzturēt sakarus starp latviešu boļševikiem Krievijā un ārzemēs. — 480.

Birkerts Antons (Antons) (1876—1971) — literatūrinātnieks un rakstnieks, jaunstrāvnieks. Strādājot «Dienas Lapas» redakcijā, sāka darbību literatūras kritikā, kas kļuva par viņa mūža darbalauku. Uzrakstījis vairākus nozīmīgus darbus par Raini. 1945.—1950. g. zinātniskais līdzstrādnieks Raiņa muzejā un 1946.—1950. g. — LPSR ZA Valodas un literatūras institūtā. LPSR Nopelniem bagātais kultūras darbinieks (no 1945. g.). — 30.

Birons Ernests Johans (1690—1772) — Kurzemes muižnieks, grāfs, Kurzemes hercogs (no 1737. g.), Krievijas ķeizarienes Annas Ivanovnas favorīts. — 248.

Bismarks Otto (1815—1898) — Prūsijas un Vācijas valsts darbinieks un diplomāts. Izvirzīja mērķi «ar dzelzi un asinīm» apvienot atsevišķas sīkās vācu valstis un radīt vienotu Vācijas impēriju junkuriskās Prūsijas vadībā. No 1871. g. Vācijas valsts kanclers; izdeva izņēmuma likumu pret sociālistiem (1878—1890), demagoģiski pasludināja sociālās likumdošanas programmu, ieviešot likumu par dažu strādnieku kategoriju obligātu apdrošināšanu. 1890. g. bija spiests atkāpties no amata. — 164.

Bjenvēni Martēns Zans Batists — Francijas buržuāzisks valsts darbinieks, tieslietu ministrs; 1914. g. jūlijā āriņetu ministra un premjerministra vietas izpildītājs. — 387.

Bjūkenens Dzordzš Viljams (1854—1924) — angļu diplomāts. No 1910. līdz 1918. g. vēstnieks Krievijā. Pirmā imperiālistiskā kara laikā cieši sadarbojās ar kadetiem un oktobristiem, kā arī ar Kerenska valdību. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas aktīvi piedalījās pretpadomju sazvērestību organizēšanā. Savos memuāros apmeloja padomju varu. — 227.

Blāns Luijs (1811—1882) — sīkburžuāzisks franču sociālists, vēsturnieks; aizstāvēja izlīgšanu ar buržuāziju; proletāriskās revolūcijas pretinieks. — 348, 363.

Blēdis — sk. Vesmanis Frīdrihs.

Bonaparts Luijs — *Napoleons III* (1808—1873) — Francijas prezidents (1848), imperators (1852—1870). — 239, 370, 479.

Brēdrihs (Brēderihs) Silvio fon (1870—1952) — Baltijas vācu muižnieks, reakcionārs, viens no soda ekspediciju vadītājiem 1905.—1907. g. revolūcijas laikā un Baltijas vācu kolonizācijas plāna autoriem. 1918.—1919. g. aktīvi piedalījās vācu imperiālistu intervencijā Latvijā, vēlāk atbalstīja nacismu. — 31.

Bruts Marks Jūnijs (85—45 p. m. ē.) — senās Romas politisks darbinieks, piedalījās sazvērestībā pret Jūliju Cēzaru. — 229, 351.

Bulgakovs Sergejs (1871—1944) — buržuāzisks ekonomists un filozofs ideālists. 90. gados bija «legālā marksimisma» pārstāvis, prasīja revidēt Marksā macību agrārajā jautājumā. Pēc 1905.—1907. g. revolūcijas pieslējās kadetiem, sludināja filozofisko misticismu. No 1918. g. — garidznieks. 1922. g. par kontrrevolucionāru darbību izraids uz ārzemēm. — 443.

Buligins Aleksandrs (1851—1919) — no 1905. g. 20. janvāra cara valdības iekšlietu ministrs. Cara uzdevumā 1905. g. augustā viņa vadībā tika gatavots likumprojekts par padomdevējas Valsts domes sasaukšanu, lai apslāpētu pīeaugošos revolucionāros uzplūdus. Taču Buligina dome netika sasaukta, to aizslaucīja revolūcija. Pēc 1905. g. 17. oktobra manifesta Buligins atkāpās no amata. — 33, 115.

Bundža Dāvids (1873—1901) — jaunstrāvnieks, žurnālists, latviešu sociāldemokrātiskās preses nodibinātājs. No 1896. g. — «Dienas Lāpas» tieslietu referents; organizēja pirmos strādnieku pulciņus Rīgā. Jaunstrāvnieku vajāšanas laikā (1897) emigrēja uz Angliju, pēc tam uz ASV, kur 1898. gadā noorganizēja un redīgēja pirmo latviešu sociāldemokrātisko mēnešrakstu «Auseklis» (1898—1901). Bija Bostonas Latviešu sociāldemokrātu savienības dibināšanas (1898) iniciators un tās sekretārs. — 104.

Burboni — franču izcelsmes karāju dinastija, kas valdīja Francijā (1589.—1830. g. ar pārtraukumiem) un Spānijā (1700.—1931. g. ar vairākiem pārtraukumiem). Pie tās pieder arī pašreizējais Spānijas karalis Huans Karloss. — 324.

Burēze Pols (1852—1935) — buržuāzisks franču rakstnieks un literāturkritiķis, no 1895. g. Francijas Zinātņu akadēmijas loceklis. Rakstījis psihologiskus romānus, pievērsies ari sociālām problēmām. — 119.

Buševics Ānsis (Zvejnieks) (1878—1943) — sociāldemokrātu publicists, jurists, daudzus gadus meņševiks. 1919. gadā Liepājas pilsētas galva, viens no buržuāziskās agrārreformas projekta autoriem. Buržuāziskās Tautas padomes un Latvijas Satversmes sapulces loceklis, saeimis deputāts, 1923. gadā — finansu ministrs. Pēc fašistiskā apvērsuma Latvijā 1934. g. viens no nelegālās Latvijas Sociālistiskās strādnieku un zemnieku partijas dibinātājiem un vadītājiem. No 1940. g. LKP biedrs. — 406, 431.

Buševics Jānis (Zanis) (Skabarga, Taigiets) (1875—1941) — sociāldemokrāts, piedalījās sociāldemokrātisku organizāciju dibināšanā un LSDSP I kongresā. 1905. g. decembrī arestēts, 1907. g. februāri notiesāts un izsūtīts uz Sibīriju, no turienes izbēga. Darbojās Pēterburgā, pauda meņševistiskus uzskatus. 1909. g. emigrēja uz Cirihi. 1914. g. kā viesis piedalījās LSD IV kongresā. Pasaules kara sākumā

aizbrauca uz Minusinsku, tur dzīvoja līdz 1917. g. martam. Buržuāziskajā Latvijā nodarbojās ar zemkopību. 1940. g., kad tika atjaunota padomju vara, bija Ventspils apriņķa Izpildu komitejas priekšsēdētājs. — 482, 489.

Cereteli Iraklijs (1882—1959) — viens no meņševiku lideriem, II Valsts domes deputāts no Kutaisi guberņas. Domē vadīja sociāldemokrātu frakciju. Pēc 1917. g. Februāra buržuāziski demokrātiskās revolūcijas — Petrogradas Padomes Izpildu komitejas loceklis, 1917. g. maijā — buržuāziskās Pagaidu valdības loceklis, pēc jūlija notīkumiem — iekšlietu ministrs, viens no tiem, kas iedvesmoja boļševiku vajāšanu un grautījus. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas vadīja pretpadomju bloku Satversmes sapulcē. Viens no Gruzijas kontrrevolucionārās meņševistiskās valdības vadītājiem, vēlāk baltemigrants. — 184, 187, 197, 235, 238, 274, 278, 279, 320, 323, 331, 448, 460.

Cetkina Klāra (1857—1933) — izcila vācu un starptautiskās strādnieku kustības darbiniece, viena no Vācijas Komunistiskās partijas dibinātājiem, rakstniece, kvēla oratore un tribūns. Pārstāvēja vācu sociāldemokrātijas kreiso spārnu, kopā ar R. Luksemburgu, K. Libknehtu un F. Mēringu aktīvi cīnījās pret Bernšteinu un citiem oportūnistiem. Imperiālistiskā kara laika internacionāliste, vērsās pret sociālšovinismu. 1916. g. darbojās grupā «Internacionāle», vēlāk «Spartaka savienībā». No 1919. g. Vācijas Komunistiskās partijas biedre, ievēlēta par CK loceklī. Internacionāles III kongresā ievēlēta Komunistiskās Internacionāles Izpildu komitejā. Vadīja starptautisko sieviešu sekretariātu. No 1924. g. Starptautiskās organizācijas palidzības sniegšanai revolūcijas cīnītājiem (MOPR) Izpildu komitejas priekšsēdētāja. — 343.

Cēzars Gajs Jūlijs (100—44 p. m. ē.) — ievērojams senas Romas valsts darbinieks, kļuva par diktatoru; karavadonis, rakstnieks, orators. — 229, 351.

Cielēns Felikss (Cinis) (1888—1964) — sociāldemokrāts meņševiks, cīnījās pret strādnieku revolucionāro kustību. Buržuāziskās Latvijas saeimas deputāts, āriņu ministra vietnieks un ministrs (1926—1928). Miris emigrācijā. — 53, 54, 56, 96, 434, 480.

Cehovs Antons (1860—1904) — izcils krievu rakstnieks reālists. — 472.

Cernovs Viktors (1876—1952) — viens no eseru partijas lideriem un teorētiķiem. Pēc 1917. g. Februāra revolūcijas — buržuāziskās Pagaidu valdības zemkopības ministrs, organizēja nežēlīgas represijas pret zemniekiem, kas bija pārņēmuši muižnieku zemi savā pārziņā. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas viens no pretpadomju dumpju organizētājiem. 1920. g. emigrēja un turpināja pretpadomju darbību. — 148, 184, 200, 229, 320, 323, 402.

Certkovs Vladimirs (1854—1936) — publicists; Ļeva Tolstoja tuvs draugs un domubiedrs, vairāku izdevniecību un žurnālu nodibinātājs. Dzīvodams daudzus gadus Anglijā, tur iespieda un izdeva Krievijā aizliegtos Ľ. Tolstoja darbus, sadarbojās ar revolucionārajiem emigrantiem, palīdzēja viņiem izdot revolucionāro literatūru. — 395.

Cheidze Nikolajs (1864—1926) — viens no meņševiku lideriem, III un IV Valsts domes deputāts, vadīja IV Domes meņševiku frakciju. Pasaules kara laikā aizsardzībnieks, 1917. g. aktīvi atbalstīja buržuāzisko Pagaidu valdību. Pēc Oktobra revolūcijas Gruzijas kontrrevolu-

lucionārās Satversmes sapulces priekšsēdētājs. Pēc padomju varas uzvaras Gruzijā (1921) emigrēja uz Franciju — 138.

Cīlīkins F. (dz. 1876) — III Valsts domes deputāts no Amūras apgabala, menēševiks. Nepakļāvās KSDSP CK lēmumiem, neatzina partijas vadību. 1909. g. no KSDSP izstājās. — 35.

Cīcerins Georgijs (Ornatskis) (1872—1936) — KSDSP biedrs no 1905. g. No 1905. līdz 1917. g. emigrācijā. Reakcijas gados menēševisma piekritējs; imperiālistiskā pasaules kara laikā — internacionālists. 1918. g. iestājās KK(b)P. Strādāja atbildīgā partijas, padomju un diplomātiskajā darbā: 1918.—1930. g. ārlietu tautas komisārs, VCIK un PSRS CIK loceklis. Partijas XIV un XV kongresā ievēlēts Centrālajā Komitejā. — 339.

Dadzis — sk. Petrevics Andrejs.

Dambergs G. — Petrogradas Kara revolucionārās komitejas izmeklēšanas komisijas pilnvarotais, kas 1917. g. 27. novembrī Padomju valdības uzdevumā slēdza reakcionāro Valsts senātu. — 254.

Daniševskis Kārlis Jūlijs (Dans, Dansis, Pakalns, Paleja) (1884—1938) — ievērojams revolucionārās kustības dalībnieks, publicists. LSD CK loceklis, 1907. g. ievēlēts KSDSP CK. Atsevišķos taktikas un partijas dzīves jautājumos ieņēma samierniecisku pozīciju. No 1914. g. boļševiks. Pilsoņu kara laikā Komunistiskās partijas un Padomju valsts militārs darbinieks. 1919. g. Padomju Latvijas valdības priekšsēdētāja vietnieks. No 1921. g. — atbildīgā padomju darbā. — 324, 336, 483, 489, 495.

Dans Fjadors (Gurvičs Fjadors) (1871—1947) — viens no menēševiku lideriem. Reakcijas un jauno revolucionāro uzplūdu laikā vadīja likvidatoru grupu ārzemēs, redīgēja likvidatoru avīzi «Golos Social-Demokrata». Pirmā pasaules kara laikā — aizsardzībnieks. 1917. g. atbalstīja burzuāzisko Pagaidu valdību. Pēc Oktobra Sociālistiskās revolūcijas cīnījās pret padomju varu. 1922. g. izsūtīts no KSFPR kā valsts ienaidnieks. — 237, 238, 305, 483.

Dansis — sk. Daniševskis Kārlis Jūlijs.

Danskis — sk. Komarovskis Konstantīns.

Dauge Aleksandrs (Saša) (1868—1937) — publicists, jaunstrāvnieks, vēlāk pārgāja reakcijas nomeņē. Burzuāziskās Latvijas izglītības ministrs (1921—1922) un Latvijas Universitātes docents, vēlāk profesors. — 495.

Dauge Celina (1879—1946) — P. Dauges dzīvesbiedre. — 493.

Dauge Pauls (1869—1946) — jaunstrāvnieks, vēlāk sociāldemokrāts, komunists, publicists. Pēc profesijas zobārsti. Ievērojams Padomju valsts veselības aizsardzības darbinieks, medicīnas zinātnu doktors. LPSR Nopelnīem bagātās kultūras darbinieks. Uzrakstījis grāmatu «P. Stučkas dzīve un darbs», kas izdota 1958. gadā. — 375, 379, 380, 491, 493—497.

Deglavas Augusts (1862—1922) — rakstnieks un sīkburzuāzisks sabiedriskais darbinieks. — 44, 55, 486.

Denīkins Antons (1872—1947) — cariskās armijas generāllīs. 1919. g. ar ārzemju imperiālistu palīdzību organizēja baltgvardu karagājienu uz Maskavu no dienvidiem; pēc sakāves emigrēja. — 440, 460.

Dicgens Jozefs (1828—1888) — vācu sociāldemokrātijas un starptautiskās strādnieku kustības darbinieks, filozofs, viens no sociāldemokrātu orgāna «Volksstaat» («Tautas Valsts») redaktoriem. Aktīvi

cīnījās pret vulgāro materiālismu, neokantismu, deismu, tomēr viņa darbos bija kļūdas, kuras izmantoja revizionisti. — 379, 491, 494.

Diokletiāns Gajs Valerijs (243— ap 313—316) — Romas imperators (284—305), izveidoja absolūtu monarhiju. — 281.

Dirīkis Bernhards (1831—1892) — buržuāzisks sabiedriskais darbinieks un literatūrvēsturnieks, «Baltijas Vēstneša» nodibinātājs (1869) un redaktors. 1877. g. nodibināja pirmo latviešu dienas avizi «Rīgas Lapa». Piedalījās Rīgas Latviešu biedrības organizēšanā, bija tās priekšnieks. — 484.

Disreilijs Bendžamins, lords Bīkonsfīlds (1804—1881) — angļu reakcionārs valsts darbinieks un rakstnieks, konservatīvo partijas līderis, viens no topošās imperiālistiskās buržuāzijas ideologiem; vairākas reizes bija Anglijas premjerministrs. — 192.

Dns — sk. Daniševskis Kārlis Jūlijs.

Dostojevskis Fjodors (1821—1881) — izcils krievu rakstnieks. — 45.

Driega Jānis (1871—1927) — jaunstrāvnieks; darbojās Liepājā un Rīgā, organizēja strādnieku sociāldemokrātiskos pulciņus. 1897. g. arestēts un 1899. g. izsūtīts uz Vjatkas guberņu. 1903. g. atgriezās Rīgā, darbojās par propagandistu un strādāja «Cīpas» tipogrāfijā. 1905. g. aizbrauca uz Baku un līdz 1917. g. darbojās Baku partijas organizācijā, pēc tam strādāja Maskavā. 1921. g. atgriezās Latvijā un strādāja dzelzceļa būvdarbos. — 481, 482.

-dt- — sk. Pekmanis Pēteris.

Ducmanis Kārlis (1881—1943) — jurists, sīkburžuāzisks publicists un sabiedriskais darbinieks, vēlāk reakcionārs darbonis. Avīžu «Latvietis», «Pēterburgas Avīzes» un «Jaunā Dienas Lapa» līdzstrādnieks, avīzes «Līdums» redaktors. Buržuāziskajā Latvijā — senators un diplomāts. — 44, 55.

Durnovo Pjotrs (1844—1915) — reakcionārs cara birokrātijas pārstāvis, policijas departamenta direktors (1884—1893), iekšlietu ministra biedrs (1900—1905), iekšlietu ministrs (1905—1906). 1906. g. kopā ar Vites kabinetu atkāpās no amata un tika iecelts par Valsts padomes locekkli. — 185, 186.

Eberts Fridrihs (1871—1925) — viens no vācu sociāldemokrātijas labējā spārna līderiem. Imperiālistiskā kara laikā vadīja Vācijas sociāldemokrātijas sociālšovinistisko spārnu. 1919.—1925. g. Vācijas buržuāziskās republikas prezidents. Nezēlīgi apspieda strādnieku revolucionāro kustību. — 292, 385, 386.

Eglītis Viktors (1877—1945) — reakcionārs rakstnieks, latviešu dekadentu barvedis, buržuāziski nacionālistisks publicists. — 28.

Engelss Fridrihs (1820—1895) — viens no zinātniskā komunisma pamatlīcējiem, starptautiskā proletariāta vadonis un skolotājs, K. Marksa draugs un cīņu biedrs. — 24, 43, 44, 101, 114, 207, 222, 228, 260, 281, 302, 345, 358, 363, 365, 376, 377, 398, 400, 489.

Ēriks — sk. Jansons-Brauns Ēriks.

Ezops (6. gs. p. m. ē.) — sengrieķu rakstnieks fabulists. — 121.

Feierbahs Ludvīgs (1804—1872) — vācu filozofs materiālists un ateists, 1870. g. iestājās Vācijas Sociāldemokrātiskajā partijā. — 44.

Fērenbahs Konstantīns (1852—1926) — buržuāzisks vācu politiķis; no 1903. g. — reiħstāga deputāts; 1919. g. — Veimāras Nacionālās sapulces prezidents, 1921. g. — Vācijas valsts kanclers. — 349.

Gizo Fransuā Pjērs Gijoms (1787—1874) — buržuāzisks franču vēsturnieks un politisks darbinieks, vairākkārt ministrs un 1847.—1848. g. premjerministrs. Pēc 1848. g. februāra revolūcijas aizbēga uz Angliju. — 187, 281.

Godnevs I. — oktobrists, 1917. g. pirmās un otrās buržuāziskās Pagaidu valdības valsts kontrolieris. — 202.

Golcs, Ridigers fon der (1865—1946) — vācu ģenerālis. 1918. g. aprīlī vācu imperiālistu karaspēka ekspedīcijas korpusa priekšgalā kopā ar baltsomu vienībām nezēlīgi apspieda strādnieku revolūciju Somijā. Ar ASV un Anglijas imperiālistu atbalstu no vācu karaspēka daļām un baltgvardiem izveidoja pretpadomju armiju; vadīja imperiālistu uzbrukumu Padomju Latvijai. 1919. g. bija vācu okupācijas karaspēka virspavēlnieks Baltijā. Vēlāk dzīvoja Vācijā, bija reakcionārās vācu virsnieku Nacionālās savienības priekšsēdētājs. — 471.

Gorkijs Maksims (Peškovs Aleksejs) (1868—1936) — izcils krievu rakstnieks, padomju literatūras pamatlīcējs. — 305.

Gorters Hermanis (1864—1927) — holandiešu kreisais sociāldemokrāts, dzejnieks un publicists. No 1893. g. pieslējās sociāldemokrātiem. Pirmā pasaules kara laikā — internacionālists. Apsveica Oktobra sociālistiskās revolūcijas uzvaru. 1918.—1921. g. bija Holandes Komunistiskās partijas biedrs un piedalījās Kominternes darbā, aizstāvēja ultrakreisus, sektantiskus uzskaņus. 1921. g. izstājās no Komunistiskās partijas un aktivā politiskā darbībā vairs nepiedalījās. — 396.

Grasis Kārlis (1894—1937) — žurnālists; no 1909. g. sociāldemokrāts, meņševiks. Pirmā pasaules kara laikā sociālšovinists, 1915. g. martā izslēgts no LSD. 1914.—1915. g. avīzēs «Jaunā Dienas Lapa» līdzstrādnieks. Vēlāk sarāva sakarus ar meņševikiem. Bolševiku partijas biedrs no 1917. g. maija. Pēc Oktobra revolūcijas cīnījās par padomju varas nostiprināšanu Kazanā, Astrahaņā u. c. Strādāja vadīšanās darbā Tatārijas APSR. — 109, 495.

Grieze A. — kādas fabrikas administrācijas darbinieks Pēterburgā. Viens no Pēterburgas latviešu izglītības biedrības «Dzīve» dibinātājiem (1907. g. decembri). 1912. g. janvārī viņu, turot aizdomās par politisku darbību, izraidoja no Pēterburgas bez tiesībām atgriezties. — 488.

Grillenbergeris Kārlis (1848—1897) — vācu sociāldemokrāts, viens no sociāldemokrātiskās kustības organizētājiem Bavārijā, no 1881. g. reihstāga deputāts, reformists. — 46.

Gučkovs Aleksandrs (1862—1936) — viens no cariskās Krievijas imperiālistiskās buržuāzijas lideriem, «17. oktobra savienības» (oktobristu partijas) dibinātājiem un vadītājiem, III Valsts domes priekšsēdētājs. Pasaules kara laikā — kara rūpniecības komitejas priekšsēdētājs. Pēc 1917. g. Februāra revolūcijas — kara un jūrlietu ministrs Pagaidu valdības pirmajā sastāvā. Pēc Oktobra revolūcijas emigrēja. — 141, 147, 184, 197, 445, 446, 450.

Gurko (Romeiko-Gurko) Vasilijs (1864—1937) — ģenerālis. 1917. g. mārtā un maijā Krievijas armijas Rietumu frontes pavēlnieks. Viņa pārāk krasās monarhistiskās nostājas dēļ Pagaidu valdība bija spiesta viņu pazemināt par divīzijas komandieri; 1917. g. septembrī izraidoja uz ārzemēm. Miris emigrācijā. — 232.

Gustavs III (1746—1792) — Zviedrijas karalis (1771—1792). — 246.

Hāze Hugo (1863—1919) — viens no vācu sociāldemokrātijas līderiem, oportūnists. 1911. g. ievēlēts par Vācijas Sociāldemokrātiskās partijas valdes priekšsēdētāju. Reihstāga deputāts. Imperiālistiskā pasaules kara laikā — centrists. Viens no Vācijas Neatkarīgās sociāldemokrātiskās partijas dibinātājiem. 1918. g. Novembra revolūcijas laikā Vācijā loceklis F. Eberta valdībā, t. s. Tautas pilnvaroto padomē, kura īstenoja revolucionārās kustības apspiešanas politiku. — 299, 300, 320, 392.

Hēgelis Georgs Vilhelms Frīdrihs (1770—1831) — vācu klasiskās filozofijas pārstavis, objektīvais ideālists, vācu buržuāzijas ideo-logs. — 262, 263, 273.

Heine Heinrihs (1797—1856) — revolucionārs vācu dzejnieks un publicists. — 61, 172, 182, 183, 229, 234, 291, 292, 472.

Heine Wolfgangs (1861—1944) — vācu politisks darbinieks, sociāldemokrāts, jurists; reihstāga deputāts, pieslējās galējiem oportūnistiem. Bija žurnāla «Sozialistische Monatshefte» («Sociālistiskais Mēnešraksts») līdzstrādnieks. Pēc 1918. g. Novembra revolūcijas Vācijā — tieslietu ministrs; 1919—1920. g. Prūsijas valdības iekšlietu ministrs, pēc tam politisko darbību izbeidza un strādāja advokatūrā. — 384.

Heinrihs — Hohencollerns Heinrihs (1862—1929) — pēdējā Vācijas ķeizara Vilhelma II (Hohencollerna) brālis. — 291, 292.

Hendersons Arturs (1863—1935) — viens no leiboristu partijas un angļu arodkustības līderiem. Imperiālistiskā pasaules kara laikā sociāl-šovinists. Pēc Februāra revolūcijas ieradās Krievijā, lai aģitētu par imperiālistiskā kara turpināšanu. 1919. g. — viens no Bernes (atjaunotās II) Internacionāles organizētājiem, no 1923. g. — oportūnistiskās t. s. «Sociālistiskās strādnieku internacionāles» (nodibināta 1920. g.) Izpildkomitejas priekšsēdētājs. Vairākkārt bija Anglijas buržuāzisko valdību loceklis. — 179, 180, 227.

Hertlings Georgs (1843—1919) — reakcionārs vācu politisks darbinieks, viens no t. s. katoliskā centra partijas līderiem. Bavārijas ministru prezidents (1912—1917), reihskanclers un Prūsijas ministru prezidents (1917—1918). īstenoja vācu imperiālisma iekarošanas politiku pret Padomju Krieviju. Pēc Vācijas sakāves pirmajā pasaules karā demisionēja. — 266.

Hess Mozess (Mozus) (1812—1875) — sīkburžuāzisks vācu publicists, 40. gados viens no t. s. «spatiesā sociālisma» pārstāvjiem, 60. gados pieslējās lasaliešiem. — 101.

Hindenburgs Pauls (1847—1934) — reakcionārs militārs un valsts darbinieks Vācijā. Pirmā pasaules kara laikā vācu Austrumu frontes komandieris, vēlāk generālštāba priekšnieks. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas uzvaras viens no aktivākajiem militārās intervencijas organizētājiem pret Padomju Krieviju; 1918.—1919. g. piedalījās revolūcijas apspiešanā Vācijā. 1925.—1934. g. — Vācijas prezidents. — 261, 353, 354, 384, 398, 432, 437, 469.

Hofmanis Ādolfs (1858—1930) — vācu sociāldemokrāts. 1908.—1918. g. — Prūsijas landtāga loceklis. Imperiālistiskā kara laikā — centrists. No 1917. g. Vācijas Neatkarīgās sociāldemokrātiskās partijas biedrs. 1920. g. iestājās Vācijas Komunistiskajā partijā un tika ievēlēts tās CK, tāču driz atkal atgriezās sociāldemokrātijā. Vēlāk politisko darbību izbeidza. — 267.

Hofmanis Johāness (1867—1930) — vācu buržuāzisks politisks darbinieks. 1908.—1920. g. Bavārijas landtāga loceklis, no 1912. g.

arī reihstāga loceklis; 1918. g. — Bavārijas kulta lietu ministrs un ministru prezidenta vietas izpildītājs; 1919. g. — ministru prezidents, ārieti un kulta lietu ministrs. Nodibinoties Bavārijas Padomju Republikai, aizbēga; pēc tās sagraves atkal atradās buržuāziskās valdības priekšgalā no 1919. g. augusta līdz 1920. g. martam. — 391.

Hohencollerni — Brandenburgas kūrfirstu, prūšu karalju, vācu kēizaru dinastija, kas valdīja līdz 1918. g. — 291.

Homērs (apm. 12.—7. gs. p. m. ē.) — legendārs sengrieķu dzejnieks; viņš tiek uzskatīts par poēmu «Illiāda» un «Odiseja» autoru. — 61, 99.

Iļjins — sk. Leņins Vladimirs Iļjičs.

Izvoļskis Aleksandrs (1856—1919) — cariskās Krievijas diplomāts. No 1906. g. — Krievijas ārietu ministrs; no 1910. g. vēstnieks Parīzē; pasaules kara laikā ieturēja Antantes nostiprināšanas kursu. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas palika Francijā emigrācijā un atbalstīja ārvalstu militāro intervenciju pret Padomju Krieviju. — 387.

J. H. — sk. Jankavs Jānis.

Jablonskis Andrejs (1880—1951) — LSD, vēlāk LKP darbinieks. Revolucionāra gaitas sākā 1899. g. Liepājā, LSD biedrs no 1902. g., strādāja partijas nelegālajās tipogrāfijās. 1908. g. emigrēja uz Vāciju. LSD IV kongresā tika ievēlēts CK sastāvā. 1914. g. vasarā LSD CK uzdevumā atgriezās Latvijā, bet driz tika arestēts un notiesāts katorgā. No 1921. g. dzīvoja buržuāziskajā Latvijā, veica nelegālu partijas darbu un darbojās strādnieku legālajās organizācijās; 1939. g. ievēlēts LKP CK. No 1940. g. jūnija bija vadošā partijas un padomju darbā Padomju Latvijā. — 489.

Jagello Jevgenijs (dz. 1873) — polu strādnieku kustības darbinieks, PPS «kreiso» biedrs. 1912. g. ievēlēts IV Valsts domē. Pēc pirmā pasaules kara pieslējās poļu strādnieku kustības kreisajam spārnam, vēlāk no politiskās darbības novērsās. — 48.

Jakobi Leopolds (1840—1895) — revolucionārs vācu proletāriāta dzejnieks. — 46, 59.

Jancis — sk. Jansons-Brauns Janis.

Jankavs Jānis (J. H.) (1886—1918) — publicists, literatūrkritikis. 1905. g. savienībnieks, vēlāk anarhosindikālists, buržuāzisks nacionālists, reakcionārs. «Dzimtenes Vēstneša» slejas vērsa apmelojumu kampaņu pret LSD vadošajiem darbiniekiem. — 25—28, 30, 478, 482, 487.

Jansone (Brauna) Anna (1873—1952) — J. Jansona-Brauna dzīvesbiedre, jaunstrāvniece, žurnāliste. Komunistiskās partijas biedre no 1905. g. No 1906. g. emigrācijā. 1910. g. piedalījās Kopenhāgenas starptautiskajā sieviešu konferencē. LSD V kongresa deputāte. 1919. g. bija Padomju Latvijas sociālās apgādes komisāra vietniece, LKP VI kongresā ievēlēta Revīzijas komisijā. 1921.—1928. g. strādāja Padomju Savienības pārstāvniecībās ārzemēs. No 1927. g. bija personālā pensionāre. — 479, 481, 484, 488, 490.

Jansons — sk. Jansons-Brauns Janis.

Jansons (Brauns) Ēriks (1907—1933) — inženieris, J. Jansona-Brauna dēls. 1926. g. bija PSRS tirdzniecības pārstāvja Anglijā sekretārs. 1930. g. beidza Transporta inženieru institūtu Maskavā, strādāja Aizbaikāla dzelzceļa celtniecībā par galvenā inženiera palīgu. — 488.

Jansons-Brauns Janis (O. Brauns) (1872—1917) — ievērojams Jaunās strāvas, LSDSP, vēlāk LSD darbinieks, literatūras kritikis un publicists. No 1906. g. dzīvoja emigrācijā un veica partijas darbu ārzemēs. Pauda samierniečiskus uzskatus. Pirmā pasaules kara laikā dzīvoja Anglijā, pieslējās bolševikiem, Londonā darbojās bolševiku partijas grupā, kurā bija uzņemts 1915. g. sākumā. 1917. g. 13. aprīli gāja bojā, kad vācu zemūdene pie Norvēģijas krastiem torpedēja kuģi, ar kuru viņš brauca no Anglijas uz Krieviju. — 18, 38—40, 99, 130, 131, 200, 393, 394, 477, 479, 484, 488.

Jēpis — sk. Treimanis Jēkabs.

Judenīcs Nikolajs (1862—1933) — cara armijas ģenerālis. 1917. gada — galvenā štāba priekšnieks Kaukāza frontē. 1919. g. jūnijā sazinājās ar Kolčaku nostājās kontrrevolucionāro ziemeļrietumu organizāciju priekšgalā un rudenī devās uzbrukumā Petrogradai, bet 21. oktobrī bija spiests atkāpties uz Igauniju, kur tika internēts; vēlāk emigrēja uz Rietumvalstīm. — 460.

Kacenskis — 391.

Kaigorodovs Dimitrijs (1846—1924) — fenologs, Pēterburgas Mežu institūta profesors, sarakstījis vairākas populāras grāmatas dabaszinātņu jomā. — 91.

Kalniņa Klāra (Una, Svava, Klāra) (1877—1964) — sociāldemokrātu menševiku publiciste, buržuāziskajā Latvijā — oportūnistiskās sociāldemokrātiskās partijas darbiniece. Mirusi emigrācijā. — 459, 479.

Kalniņš Krišjāns (1847—1885) — advokāts, Rīgas Latviešu biedrības priekšnieks (1875—1885). — 69.

Kalniņš Pauls (1872—1945) — viens no latviešu menševiku ideologiem un lideriem, buržuāziskās Latvijas saeimas priekšsēdētājs. Miris emigrācijā. — 261, 262.

Kaledins Aleksejs (1861—1918) — cariskās armijas ģenerālis, Korņilova dumpja dalībnieks. Pēc Oktobra revolūcijas — viens no Donas kazaku kontrrevolūcijas vadītājiem. Sakarā ar sakāvēm frontē 1918. g. janvārī nošāvās. — 243.

Kamkovs (Kacs) B. (1885—1938) — eseru partijas darbonis. Viens no kreiso eseru partijas organizētājiem un lideriem. 1918. g. vērsās pret Brestas miera noslēgšanu, bija viens no vācu sūtņa Mirbaha novāvēšanas iniciatoriem un kreiso eseru dumpja organizētājiem Maskavā. Par kontrrevolucionāru darbību arestēts un sodīts. Vēlāk strādāja statistikas darbā. — 401.

Kamphauzens Lūdolfs (1803—1890) — Prūsijas valsts darbinieks, viens no liberālās buržuāzijas lideriem. 1848. g. no 29. marta līdz 20. jūnijam vadīja Prūsijas buržuāziski liberālo valdību, kas deva iespēju nostiprināties Prūsijas reakcionāriem spēkiem. No 1849. g. — Prūsijas pirmās deputātu palātas, Erfurtes parlamenta (1850), pēc tam reihstāga loceklis. Sešdesmitajos gados politisko darbību izbeidza. — 214.

Kārlis — *Kārlis I* (1600—1649) — Anglijas karalis (1625—1649), Stjuartu dinastijas pārstāvis, buržuāziskās revolūcijas laikā tika gāzts no troņa un sodīts ar nāvi. — 291, 362.

Kasparsons Kārlis (K. Siguldiets, Unus) (1865—1962) — jaunstrāvnieks, vēlāk buržuāzisks sabiedrists darbinieks. Kopā ar E. Veidenbaumu, J. Pīpkalēju u. c. Tērbatas studentiem 1888. g. nodibināja studentu zinātnisko biedrību Pīpkaloniju, darbojās tās rakstu krājumā «Pūrs», rakstīja «Dienas Lapā». Vēlāk ārsts Rīgā, buržuāziskās Lat-

vijas valdības izglītības ministrs (1918—1920). Miris emigrācijā Dānijā. — 394.

Kašens Marsels (1869—1958) — ievērojams franču un starptautiskās strādnieku revolucionārās kustības darbinieks. Pirmā pasaules kara laikā aizsardzībnieks; pēc brauciena uz Krieviju 1917. g. maiņāja nostāju un kļuva par aktīvu Oktobra revolūcijas atbalstītāju. Viens no Francijas Komunistiskās partijas dibinātājiem un vadītājiem, tās centrālorgāna — avīzes «*L'Humanité*» («*Cilvēce*») ilggadējs redaktors. — 179, 361.

Kāsis (Kažis) Mikelis (1863—1900) — aktīvs strādnieku revolucionārās kustības dalībnieks, marksisma ideju propagandētājs pirmajos strādnieku marksistiskajos pulciņos Liepājā (1894). Piedalījās streiku organizēšanā Liepājas ostas strādnieku vidū (1896). 1900. g. arestēts un izsūlīts uz Nicas pagastu, kur miris ar tuberkulozi. — 18.

Kaufmanis (Soms) Kārlis (1894—1937) — partijas un padomju valsts darbinieks, žurnālists, Komunistiskās partijas biedrs no 1910. gada. 1914. g. kooptēts par LSD CK locekli, bija CK propagandists un agitators. Par revolucionāru darbību vairākkārt arestēts. Pēc Februāra revolūcijas 1917. g. ievēlēts par Harkovas Strādnieku un zaldātu deputātu padomes locekli; vēlāk bija KK(b)P Samaras pilsētas komitejas sekretārs. 1918. g. Latvijā Stukmaņu (Pļaviņu) Revolucionārās komitejas priekšsēdētājs; 1919. g. — LKP Rīgas komitejas un Rīgas Strādnieku deputātu padomes priekšsēdētāja vietnieks. LKP VI kongresā ievēlēts par LKP CK locekļa kandidātu. No 1920. g. — LKP CK Arzemju biroja loceklis, strādāja partijas un padomju darbā Pleskavā, Novgorodā, Maskavā. No 1933. g. — PSRS Padomju saimniecību tautas komisāra vietnieks. — 473.

Kautskis Kārlis (1854—1938) — viens no Vācijas sociāldemokrātijas un II Internacionālēs lideriem, sākumā marksists, vācu sociāldemokrātu teorētiskā žurnāla «*Die Neue Zeit*» galvenais redaktors, vēlāk marksisma renegāts, visbistamākā un kaitīgākā oportūnisma paveida — centrisma (kautskisma) ideologs. — 43, 44, 53, 143, 164, 215, 228, 267, 270, 271, 282, 287, 289, 298—300, 308, 321, 323, 328, 342, 343, 350, 384, 392.

Kavenjaks Luijs Ežēns (1802—1857) — franču ģenerālis. Būdams kara ministrs, noslīcināja asinīs Francijas proletariāta 1848. g. jūnija sacelšanos. Kavenjaka vārds kļuvis par sugas vārdu revolucionārās kustības bendēm. — 187, 190, 281.

Keislers Johans (1843—1897) — ekonomists, žurnālists, Krievijas finansu ministrijas ierēdnis. — 27.

Kerenskis Aleksandrs (1881—1970) — advokāts, trudoviku (Darba grupas) darbonis, vēlāk esers; 1917. g. — Krievijas buržuāziskās Pagaidu valdības tieslietu, vēlāk kara ministrs, pēc jūlija politiskās križes — ministru padomes priekšsēdētājs, kontrrevolucionārs. Pēc Oktobra revolūcijas emigrēja. — 122, 182, 184, 187, 189, 197, 201, 220, 227, 238, 239, 242—246, 248, 278, 283, 323, 340, 348, 397, 402, 404, 417.

Kiškins Nikolajs (1864—1930) — viens no kadetu lideriem. Buržuāziskās Pagaidu valdības pēdējā sastāvā — valsts sociālās apgādes ministrs. Oktobra sociālistiskās revolūcijas priekšvakarā bija iecelts par Petrogradas «diktatoru». 1919. g. — viens no aktivākajiem kontrrevolucionārās baltgvardu organizācijas («Taktiskā centra») dalībniekiem. Vēlāk pārtrauca politisku darbību. Pēdējos dzīves gados strādāja Veselības aizsardzības tautas komisāriātā. — 238.

Klāra — sk. Kalniņa Klāra.

Klemanso Zoržs Benžamēns (1841—1929) — politisks un valsts darbinieks Francijā, radikālu partijas līderis, 1906.—1909. un 1917.—1920. g. Francijas premjerministrs, viens no bruņotās intervencijas organizētājiem pret Padomju Krieviju un šās intervencijas iedvesmotājiem. — 391.

Klevanskis S. (Maksims) — viens no bundistu Rīgas organizācijas vadītājiem 1905. g., vēlāk menševiks. Divdesmitajos gados bezpartejišks, strādāja padomju iestādēs. — 447.

Kobila — vecas kņazu dzimtas pārstāvis. No šās dzimtas cēlūsies Romanovu dinastija. — 229.

Kokovcovs Vladimirs (1853—1943) — cariskās Krievijas valsts darbinieks, 1904.—1905. un 1906.—1914. g. finansu ministrs un 1911. g. sept.—1914. g. janv. vienlaikus ministru padomes priekšsēdētājs. Pēc Oktobra revolūcijas emigrēja. — 91, 92.

Kolčaks Aleksandrs (1873—1920) — cariskās flotes admirālis, monarhists, viens no galvenajiem Krievijas kontrrevolūcijas vadītājiem 1918. un 1919. g., Antantes ielikenis. 1920. g. 7. februārī sagūstīts un saskaņā ar Irkutskas revolucionārās komitejas lēmumu nošauts. — 391, 401, 408, 439, 454.

Koļegajejs Andrejs (1887—1937) — eseru partijas biedrs no 1906. g. Pēc Februāra revolūcijas 1917. g. pieslējās eseru kreisajam spārnam; no 1917. g. decembra līdz 1918. g. martam bija Zemkopības tautas komisārs. Pēc kreiso eseru dumpja sarāva saites ar eseriem; 1918. g. novembri iestājās boļševiku partijā. Strādāja par Dienvidu frontes apgādes priekšnieku un bija frontes Revolucionārās kara padomes loceklis; 1920. g. — Satiksmes tautas komisariāta kolēģijas loceklis; no 1921. g. strādāja saimnieciskā darbā. — 305.

Komarovskis Konstantīns (Danskis B.) (1883—1937) — PPS (Polijs Sociālistiskās partijas) biedrs no 1901. g., 1911. g. iestājās KSDSP; avižu «Zvezda» un «Pravda» korespondents. 1913. un 1914. g. žurnāla «Voprosi Strahovanija» redaktors. Pēc Oktobra revolūcijas «Pravdas» nodaļas vadītājs, 1923.—1926. g. žurnāla «Voprosi Strahovanija» galvenais redaktors, pēc tam strādāja PSRS pārstāvniecībā Vinē. — 483.

Kompērs-Morels Adeodats Konstans Ādolfs (dz. 1872) — franču socialisti, publicists. No 1909. g. Francijas deputātu palātas loceklis. Līdz pirmajam pasaules karam pieslējās Sociālistiskās partijas kreišajam spārnam; kara laikā — sociālšovinists. — 110.

Konovalovs Aleksandrs (1875—1948) — lielkapitālists, muižnieks, viens no buržuāziskās progresistu partijas lideriem. 1915.—1916. g. — Centrālās kara rūpniecības komitejas priekšsēdētāja vietnieks, 1917. g. buržuāziskās Pagaidu valdības divos pirmajos sastāvos — tirdzniecības un rūpniecības ministrs un Pagaidu valdības pēdējā sastāvā — Kerenska vietnieks. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas — baltēmigrants. — 148, 235.

Konstantīns Flāvijs Valerijs (Konstantīns Lielais) (apm. 285—337) — Romas valsts imperators (306—337). — 281.

Korņijenko — Petrogradas cariskās Tiesu palātas loceklis. — 250.

Korņilovs Lavrs (1870—1918) — cariskās armijas ģenerālis, monarhists. 1917. g. pēc jūlijā dienām, būdams armijas augstākais virspavēlnieks, mēģināja nodibināt militāru diktatūru, atdeva Rīgu vācu karaspēkam, lai atbrivotu tam ceļu uz revolucionāro Petrogradu. Vēlāk viens no kontrrevolucionāro spēku organizētājiem Krievijas dienvidos. — 235, 236, 240, 241, 244, 290, 308, 404, 450.

Kovaļevska Olga (Madamiņa) (1866—1949) — viena no pirmajām latviešu revolucionārēm, Komunistiskās partijas biedre no 1898. g. Piedalījās Jaunās strāvas kustībā, strādāja «Dienas Lapas» redakcijā. 1902. g. emigrēja, aktīvi darbojās Londonas latviešu sociāldemokrātu grupā. No 1920. g. strādāja KSFPR (no 1922. g. — PSRS) Ārliefu tautas komisariāta iestādēs. No 1932. g. bija personālā pensionāre. — 479.

Kovaļevskis Jānis (Lepskis) (1873—1921) — žurnālists. Studēja Tērbatas universitatē, rakstīja «Dienas Lapā». 1895. g. uzrakstīja darbu «Pirmās pamācības tautas saimniecībā» (izdots «Pūra» IV burtnicā tai pašā gadā), kurā popularizēja K. Marksā ekonomisko mācību. Pēc universitātes beigšanas strādāja «Dienas Lapas» redakcijā par redaktoru P. Stučkas vietnieku. 1897. g. arestēts un vēlāk izsūtīts uz Vitebsku. 1902. g. atgriezās Latvijā, no sociāldemokrātiskās kustības novērsās. Vairāku legālu avīžu redaktors Liepājā. — 38, 477, 481.

Kovaļevskis Jēkabs (Kundziņš, Valters) (1862—1943) — jaunstrāvnieks, Komunistiskās partijas biedrs no 1900. g. Cara varas iestādes J. Kovaļevski vairākkārt arestēja un izsūtīja trimdā. 1902. g. Kovaļevsku ģimene emigrēja. Piedalījās sociālistiskās literatūras izdošanas organizēšanā ārzemē un transportēšanā uz Latviju. 1918. g. ieradās Padomju Krievijā, 1922.—1926. g. strādāja PSRS diplomātiskā darbā ārzemē. No 1929. g. bija personālais pensionārs. — 38, 478, 479.

Krasnovs Pjotrs (1869—1947) — cariskās armijas generālis, aktīvs Korķilova dumpja dalībnieks 1917. g. augustā, 1917. g. oktobra beigās komandēja kontrrevolucionāro kazaku vienības, kas uzbruka Petrogradai. 1918. un 1919. g. vadīja balto kazaku armiju pie Donas. 1919. g. aizbēga uz ārzemēm un turpināja pretpadomju darbību. Otrā pasaules kara laikā sadarbojās ar hitleriešiem. Tika sagūstīts, un PSRS Augstākās Tiesas Kara kolēģija notiesāja viņu uz nāvi. — 242.

Krastiņš Kārlis (Viktors) (1892—1932) — LSD, vēlāk LKP darbinieks, žurnālists. Revolucionāra gaitas sāka LSD Rīgas organizācijā, kur bija propagandists. 1916. g. arestēts, izsūtīts uz Narimas novadu; no turienes izbēga un 1916. g. darbojās Maskavā, 1917. g. — avīzes «Ciņa» redakcijā Rīgā. LSD V kongresā ievēlēts par LSD CK loceklī. Pēc Rīgas krišanas 1917.—1918. g. darbojās pagrīdē Latvijā, bija Latvijas Revolucionārās kara komitejas loceklis; aktīvi piedalījās 1919. g. janvāri brunotās sacelšanās sagatavošanā Rīgā. 1919. g. — «Ciņas» redaktors. Pēc padomju varas krišanas Rīgā palikta Latvijā nelegālā partijas darbā. 1919. g. arestēts un politieslodzīto apmaiņas kārtībā 1920. g. izsūtīts uz KSFPR. 1920.—1931. g. Kominternes Latvijas sekcijas sekretariāta vadītājs un LKP CK Ārzemju biroja loceklis, vadīja LKP vēstures pētišanas darbus, organizēja daudzus LKP CK Ārzemju biroja preses izdevumus un bija viens no to redaktoriem. LKP VI, VII un VIII kongresā ievēlēts par LKP CK loceklī. — 319.

Krastkalns Andrejs (1868—1939) — advokāts, reakcionārs buržuāzisks darbinieks. 1917. g. Pagaidu valdība viņu iecēla par Vidzemes guberņas komisāru, taču Rīgas Strādnieku deputātu padome šo norīkojumu atcēla. Bija sagādes ministrs kontrrevolucionārajā A. Niedras valdībā. — 155, 181, 294.

Krezo — sk. Sneideri.

Kropotkins Pjotrs (1842—1921) — krievu ģeogrāfs, ceļotājs, viens no anarhisma teorētiķiem. Pirmā pasaules kara laikā — aizsardzībnieks. 1917. g. sludināja šķiru samierināšanos. 1920. g. uzrakstīja aicinājumu starptautiskajam proletariātam apvienoties ciņai pret ārvalstu militaro

intervenciju Padomju Krievijā. Sajā pašā gadā atzina Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas vēsturisko nozīmi. — 257, 279.

Krumbegs Augusts (1864—1897) — ārsts, aktīvs Jaunās strāvas darbinieks; rakstīja «Pūrā» un «Dienas Lapā». No 1896. g. Rīgas Latviešu amatnieku palīdzības biedrības ārsts. Aprietināts un ievietots Rīgas guverņas cietuma vieninieku kamerā, grūtajos cietuma apstākļos beidza dzīvi pašnāvībā. — 39.

Krups — vācu lielkapitālistu ģimenes uzvārds; šī ģimene vada kara metalurgisko koncernu — vienu no galvenajiem vācu imperiālisma arsenāliem. Koncerns izauga no nelielas firmas, kuru nodibināja Fridrihs Krups (1787—1826). Koncerna vadītāji aktīvi piedalījās pirmā un otrā pasaules kara sagatavošanā; karos ieguva milzīgu peļņu. Pēc otrā pasaules kara «Krups» («Fridrihs Krups») ir kara metalurgiskais koncerns Vācijas Federatīvajā Republikā. — 389.

Kūgelmanis Ludvīgs (1830—1902) — vācu sociāldemokrāts, K. Marksā draugs, Vācijas 1848.—1849. g. revolūcijas dalibnieks, I Internacionālēs loceklis. 1862.—1874. g. sarakstījās ar K. Marksū un informēja viņu par stāvokli Vācijā. Šis vēstules pirmo reizi publicētas 1902. g. žurnālā «Die Neue Zeit»; 1907. g. tās izdotas krievu valodā ar V. I. Ļenīna priekšvārdu. — 366.

Kundziņš — sk. Kovaljevskis Jēkabs.

Kundziņš Kārlis (1850—1937) — mācītājs un buržuāzisks literāts. — 28.

Kuns Bela (1886—1939) — izcils Ungārijas un starptautiskās strādnieku kustības dalibnieks, viens no Ungārijas Komunistiskās partijas dibinātajiem un vadītajiem. — 351, 352.

Kupčs Jūlijs (dz. 1882) — mācītājs; 1919. g. — izglītības ministrs kontrrevolucionārajā A. Niedras valdībā. Nostiprinoties kontrrevolucionārajai K. Ulmaņa valdībai, 1919. g. aizbrauca uz Vāciju un pār-gāja Vācijas pavalstniecībā. — 431.

Kursis — sk. Kurševics Kārlis.

Kurševics Kārlis (Kursis, Liepa) (1874—1938) — sociāldemokrāts, publicists, no 1900. g. darbojās sociāldemokrātiskajās organizācijās; meņševiks. 1917. g. bija Vidzemes Zemes padomes un Rīgas domes loceklis. 1918. g. janvāri par sadarbību ar latviešu buržuāziju izslēgts no LSD. 1918.—1919. g. darbojās oportūnistiskajā LSDSP, taču 1919. g. beigās izstājās no tās. 1920. g. sākumā aizbrauca uz Padomju Krieviju, strādāja Maskavā. Komunistiskās partijas biedrs no 1921. g. — 197, 489, 494, 495.

Kutlers Nikolajs (1859—1924) — politisks darbinieks, cariskās Krievijas valsts ierēdnis; no 1906. g. ievērojams kadetu partijas darbinieks; Valsts domes 3. un 4. sasaukuma loceklis. Viens no kadetu agrārās programmas projekta autoriem. Šo projektu kritizēja V. I. Ļenīns darbā «Sociāldemokrātijas agrārā programma Krievijas pirmajā revolūcijā 1905.—1907. gadā» u. c. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas pārtrauca politisko darbību, strādāja Finansu tautas komisariātā; 1922.—1924. g. — PSRS Valsts bankas valdes loceklis. — 147.

Keniņš Atis (1874—1961) — buržuāzisks politisks un sabiedrisks darbinieks, 1917. g. viens no nacionāldemokrātu partijas vadītajiem, dzejnieks. No 1945. g. pedagoģs un literatūrzinātnieks Rīgā. — 472.

Lafarga (Marksa) Laura (1848—1911) — strādnieku kustības darbiniece, K. Marksā meita. Kopš 1868. g. Pola Lafarga dzivesbiedre; darbojās Francijā, Spānijā, Anglijā. Daudz darīja marksisma izplatī-

šanā; kopā ar vīru pārtulkoja franču valodā «Komunistiskās partijas manifest» (1885); tulkojusi arī citus K. Marksā un F. Engelsa darbus. — 343.

Lafargs Pols (1842—1911) — franču un starptautiskās strādnieku kustības darbinieks, publicists, tuvs K. Marksā un F. Engelsa draugs un līdzgaitnieks. I Internacionālēs loceklis. Kopā ar Z. Gedu nodibināja Francijas Strādnieku partiju, bija tās orgāna «L'Égalité» («Vienlīdzība») redaktors. Kopā ar citiem organizēja sociālistisko partiju delegātu Parizes kongresu, kurā tika nodibināta II Internacionāle (1889). Daudz darījis marksisma ideju popularizēšanā un ciņā pret reformismu un revīzionismu. — 285.

Lapas Mārtiņš (Lapa Mārtiņš) (1846—1909) — sīkburžuāzisks žurnālists, sentimentālu un lubiniecisku darbu autors un tulkotājs. — 457.

Lasals Ferdinands (1825—1864) — sīkburžuāzisks vācu sociālists, nodibināja Vispārējo vācu strādnieku savienību (1863), oportūnisma paveida (lasalisma) dibinātājs Vācijas strādnieku kustībā un Vācijas sociāldemokrātijā. Sarakstījis vairākus paliekošas nozīmes sabiedriski politiskus darbus, iipaši par konstitūcijas jautājumiem. — 44, 56, 58—61, 117, 137, 214, 342, 343, 367, 368, 380, 381.

Lavrentjevs — Petrogradas cariskās Tiesu palātas loceklis. — 250.

Lencmanis Jānis (Ķencis) (1881—1939) — Komunistiskās partijas un Padomju valsts darbinieks, revolucionārās kustības dalibnieks no 1899. g., viens no strādnieku sociāldemokrātisko pulciņu organizētājiem Jelgavā, LSD CK loceklis. 1908.—1911. g. darbojās ari KSDSP Baku organizācijā. Cara varas iestādes J. Lencmani vairākkārt arestēja un izsūtīja trimdā. Viskrievijas I padomju kongresā ievēlēts par VCIK loceklī; 1919. g. — Padomju Latvijas valdības priekšsēdētāja vietnieks un iekšlietu komisārs. No 1920. g. strādāja KSFPR, PSRS vadošā darbā. — 336.

Leopolds — *Leopolds II* (1835—1909) — Beļģijas karalis (1865—1909). — 119.

Lepskis — sk. Kovaļevskis Jānis.

Libers (Goldmans) Mihails (Bērs) (1880—1937) — viens no Bunda līderiem. 1912. g. aktīvs Augusta bloka darbinieks. Reakcijas un jaunu revolucionāro uzplūdu laikā likvidators. Pirmā pasaules kara laikā sociālšovinists. Pēc 1917. g. Februāra revolūcijas — Petrogradas Strādnieku un kareivju deputātu padomes Izpildu komitejas un pirmā sasaukuma VCIK Prezidija loceklis; meņševiks; atbalstīja buržuāzisko koalīcijas Pagaidu valdību. Pret Oktobra sociālistisko revolūciju iztrējās naidīgi. Vēlāk strādāja saimnieciskā darbā. — 305.

Libknehts Kārlis (1871—1919) — izcils vācu un starptautiskās strādnieku kustības darbinieks, advokāts, sociāldemokrāta Vilhelma Libknehta dēls. Cinījās pret oportūnismu un militārismu. Pirmās Krievijas revolūcijas laikā aicināja vācu strādniekus sekot krievu paraugam. 1912. g. tika ievēlēts par reihstāga deputātu. Sakoties pasaules karā, energiski cinījās pret savas valdības atbalstīšanu laipišanas karā, viens visā reihstāgā balsoja pret kara kreditiem. Viens no «Spartaka savienības» organizētājiem un vadītājiem. 1916. g. notiesāts katorgā. 1918. g. Novembra revolūcijas laikā kopā ar R. Luksemburgu vadīja vācu strādnieku revolucionāro avangardu, viens no Vācijas Komunistiskās partijas dibinātājiem. Berlīnes strādnieku sacelšanās vadonis. Pēc sacelšanās apspiešanas kontrrevolucionāri viņu zvēriski nogalināja 1919. g. 15. janvārī. — 254, 269, 290—292, 301, 338, 339, 369, 387.

Libknehts Vilhelms (1826—1900) — vācu strādnieku kustības un sociāldemokrātijas darbinieks, Kārļa Libknehta tēvs. No 1874. g. reihstāga deputāts un no 1890. g. avīzes «*Vorwärts*» redaktors. — 338.

Lilienfelds Pāvels Oto (1829—1903) — cariskās Krievijas valsts darbinieks, Kurzemes gubernators (1868—1885). — 69.

Lindiņš Rūdolfs (Pagāns) (1887—1941) — sociāldemokrāts meņševiks, publicists. 1914. g. decembrī izslēgts no LSD par sociālšovinismu. Buržuāziskās Latvijas saeimas deputāts, viens no oportūnistiskās sociāldemokrātiskās partijas darbiniekiem. — 41—46, 51, 55, 478, 479.

Lisagarē Prospērs Olivējs (1838—1901) — franču politisks darbinieks, publicists, 1871. g. Parīzes Komūnas dalibnieks. Pēc Komūnas krišanas emigrēja uz Angliju. 1876. g. laida klajā grāmatu «1871. gada Komūnas vēsture», kura deva bagātu faktisko materiālu par tautas masu lomu Komūnas nodibināšanā. Grāmatu atzinīgi novērtēja K. Markss. Pēc amnestijas 1880. g. atgriezās Francijā, cīnījās par republiku pret monarhistiem. — 257, 261.

Loids Dzordzēs Deivīds (1863—1945) — angļu valsts darbinieks un diplomāts, liberālu partijas līderis. 1916.—1922. g. premjerministrs. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas Krievijā — viens no bruņotās intervencijas un blokādes organizētājiem pret Padomju valsti. — 227, 310, 391.

Lokarts Roberts Hamiltons (1887—1970) — Anglijas ģenerālkonsuls Maskavā 1918. gadā. Antantes uzdevumā organizēja kontrrevolucionāru sazvērestību, lai gāztu padomju varu; mēģināja uzpirkt latviešu strēlnieku divīzijas vieglās artilērijas diviziona komandieri E. Bērziņu, lai dabūtu savā pusē latviešu strēlniekus, kas apsargāja Kremlī. Tika atmasksot un izraidiļs no Padomju zemes. — 437.

Ludvīkis XVI (1754—1793) — Francijas karalis (1774—1792) no Bourbonu dinastijas. Viņa valdišanas laikā krasī saasinājās feodālās iekārtas krize. Pēc Francijas buržuāziski demokrātiskās revolūcijas uzvaras par kontrevolucionaru darbību un valsts nodevību tika giljotinēts. — 246, 291.

Luksemburga Roza (1871—1919) — izcila starptautiskās strādnieku kustības darbiniece, II Internacionāles kreisā spārna līdere, cīnījās pret revisionismu. Piedalījās Polijas un Vācijas strādnieku kustībā. 1918. g. viena no Vācijas Komunistiskās partijas dibinātājām. Reakcionāri viņu zvēriski noslepkavoja Berlinē 1919. g. 15. janvārī. — 338, 339, 387.

Luters Mārtiņš (1483—1546) — vācu teologs, luterānisma nodibinātājs, topošas vācu buržuāzijas ideologs. — 260, 449.

Lenins Vladimirs Iljičs (V. Iljins) (1870—1924) — marksimā-ļeninišma klasikis, Padomju Savienības Komunistiskās partijas un Padomju valsts nodibinātājs un vadītājs, visas pasaules darbālaužu skolotājs un vadonis. — 33, 82, 83, 97, 108, 144, 147, 182, 200, 217, 244, 260, 280, 284, 302, 304, 305, 331, 338, 339, 351, 352, 361—364, 368, 383, 402, 405, 441, 443, 444, 449, 450, 459, 480, 482.

Ļvovs Georgijs (1861—1925) — kņazs, lielmuižnieks, zemstu darbinieks, kadets, I Valsts domes deputāts. Pasaules kara laikā Viskrievijas zemstu savienības un vēlāk apvienotās zemstu un pilsētu savienības priekšsēdētājs. Pēc 1917. g. Februāra revolūcijas no marta līdz jūlijam bija Pagaidu valdības priekšsēdētājs un iekšlietu ministrs. Pēc

Oktobra revolūcijas emigrēja uz Franciju. — 122, 128, 148, 199, 200—202, 205, 206, 275, 276, 280, 445, 446, 448, 450.

Madamina — sk. Kovaļevska Olga.

Makajs (Mackay) Džons Henrijs (1864—1933) — kreiss sīkburžuāzisks vacu dzejnieks un rakstnieks. — 41.

Makdonalds Džeimss Ramsejs (1866—1937) — angļu politisks darbinieks, viens no Neatkarīgās strādnieku partijas un leiboristu partijas dibinātājiem un lideriem. Galējs oportūnists. 1918.—1920. g. centās kavēt angļu strādnieku cīņu pret pretpadomju intervenciju. Premjerministrs 1924. g. un 1929.—1931. g. — 227.

Makjavelli Nikolo (1469—1527) — itāliešu politiķis, rakstnieks, vēsturnieks, kara teorētiķis. Cīnītājs par Itālijas politisku apvienošanu un stipras valsts izveidošanu. Uzskatīja, ka valsts nostiprināšanas interesēs pieļaujami jebkuri līdzekļi — vardarbība, nodevība, slepkavība utt. un valdniekam nav jāpakļaujas nekādiem morāles likumiem. Šāda politika nosaukta par makjavellismu. — 146.

Maklakovs Vasilījs (1870—1957) — viens no kadetu partijas lideriem, no 1906. g. tās CK loceklis; II, III un IV Valsts domes deputāts. Nikns revolucionārās kustības ienaidnieks. Miris emigrācijā. — 221.

Maksims — sk. Kļevanskis S.

Makstis (Maksts) Roberts (dz. 1883.) — publicists, dabaszinātāju popularizētājs, kādu laiku bija avizes «Jaunā Dienas Lapa» līdzstrādnieks. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas veica kultūras un izglītības darbu Petrogradas (Leņingradas) latviešu vidū. — 44.

Maļantovičs P. (1870—1939) — zvērīnāts advokāts; uzstājās par aizstāvī politiskās prāvās. 1917. g. buržuāziskās Pagaidu valdības tieslietu ministrs. Pēc Oktobra socialistiskās revolūcijas — Maskavas advokātu kolēģijas loceklis. — 248.

Mannerheims Kārlis Gustavs Emils (1867—1951) — reakcionārs somu valsts darbinieks, maršals. Līdz 1917. g. dienēja Krievijas armijā, cara svītas generālis. 1918. g. komandēja baltosmu armiju, kas kopā ar vācu interventiem apspieda strādnieku revolūciju Somijā. Somijas karos pret PSRS (1939—1940 un 1941—1944) bija Somijas armijas virspārēnieks. 1944.—1946. g. — Somijas prezidents. — 401.

Marija Antuanete (1755—1793) — Francijas karaliene. Lielās franču buržuāziskās revolūcijas sākumā viena no kontrrevolūcijas un ārzemju intervencijas iedvesmotājiem. Pēc monarhijas krišanas tika arestēta un sodīta ar nāvi. — 291.

Markss Kārlis (1818—1883) — zinātniskā komunisma pamatlīcējs, starptautiskā proletariāta vadonis un skolotājs. — 24, 43, 44, 53, 54, 84, 91, 92, 101, 109, 110, 111, 114, 125, 128, 137, 160, 161, 184, 185, 187, 197, 204, 214, 216, 219, 228, 255, 257, 260, 262—265, 270, 271, 273, 278, 281—283, 321, 322, 331, 343, 345, 348, 363, 365, 366, 369, 370, 373, 375—380, 398, 400, 451, 489.

Martna Mihkels (1860—1934) — igauņu politiķis darbinieks un žurnālists, labējo sociāldemokrātu līderis. 1918. un 1919. g. Igaunijas diplomātiskās delegācijas loceklis ārzemēs; buržuāziskās Igaunijas saņemšanas sapulces loceklis un visu sasaukumu Valsts domes deputāts. — 406.

Martovs L. (Cederbaums Jūlijs) (1873—1923) — viens no meņševiku līderiem. Sociāldemokrātiskajā kustībā piedalījās no 90. gadiem. 1900. g. piedalījās avizes «Iskra» izdošanā, bija redakcijas loceklis. KSDSP II kongresā vadīja oportūnistisko mazākumu; no tā laika

viens no meņševiku centrālo iestāžu vadītājiem un meņševistisko izdevumu redaktors. Pasaules kara laikā centrists. Pēc 1917. g. Februāra revolūcijas vadīja meņševiku-internacionālistu grupu. Pēc Oktobra revolūcijas nikns padomju varas pretinieks, 1920. g. emigrēja uz Vāciju. — 75, 200, 261, 305.

Māters Juris (1845—1885) — buržuāzisks publicists, rakstnieks, avīžu «Tiesu Vēstnesis» un «Baltijas Zemkopis» redaktors un izdevējs; latviešu lielsaimnieku interešu aizstāvis, latviešu lauku buržuāzijas un vācu muižniecības sadarbibas idejas sludinātājs. — 59, 169, 381.

Meierovics Zigfrids (1887—1925) — buržuāziskās Latvijas politiķis, viens no Zemnieku savienības vadītājiem, ārlietu ministrs un ministru prezidents. — 458.

Melnais Fricis — sk. Veinbergs Fricis.

Menders Fricis (Veiss, Zolovs) (1885—1971) — viens no latviešu meņševiku līderiem, advokāts, publicists. Pasaules kara gados meņševiks-internacionālists. Kādu laiku bija oportūnistiskās Latvijas Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas CK priekšsēdētājs buržuāziskajā Latvijā. Nikni cīnījās pret komunistiem. — 200, 208, 213, 261, 262, 327, 406, 431, 432, 439, 458, 471.

Mengers Antons (1841—1906) — austriešu jurists, t. s. «juridiskā sociālisma» pārstāvis, no 1877. g. — Vines universitātes profesors. — 327.

Mērings Francis (1846—1919) — ievērojams Vācijas strādnieku kustības darbinieks, viens no Vācijas sociāldemokrātijas kreisā spārna līderiem un teorētiķiem, publicists un vēsturnieks. Cīnījās pret oportūnismu, bija viens no vadītājiem grupā «Internacionāle», ko vēlāk pārdēvēja par «Spartaka» grupu, bet pēc tam par «Spartaka savienību». Mēringam bija ievērojama loma Vācijas Komunistiskās partijas nodibināšanā. — 214, 342, 343, 447.

Merkers Georgs (1865—1929) — «brīvprātīgo» korpusa komandieris, kas nežēlīgi apspieda strādnieku sacelšanos vairākās Vācijas pilsetās 1918.—1919. gadā. — 409.

Merkelis Garlibs (1769—1850) — vācu tautības publicists un rakstnieks, apgaismības ideju paudējs, cīnījās pret dzimtbūšanu Baltijā. Viņa antifeodālie darbi modināja interesi par latviešu tautu un tās vēsturi; nozīmīgakais no tiem ir «Latvieši» (iznāca vācu valodā 1796. g., latviešu valodā 1905. g.). — 193, 308.

Mihails — Romanovs Mihails (1878—1918) — pēdējā Krievijas cara Nikolaja II (Romanova) brālis. — 292.

Millers Rihards (dz. 1880) — vācu sociāldemokrāts, strādnieks; bija Vācijas Neatkarīgās sociāldemokrātiskās partijas, pēc tam Vācijas Komunistiskās partijas biedrs. Aktīvi piedalījās Novembra revolūcijā Vācijā 1918. gadā. 1921. g. Padomju Krievijā piedalījās I Starptautiskajā arodbiedrību kongresā kā vācu metalistu arodbiedrības delegāts. — 267.

Millers Vilhelms (literārais pseidonīms — Wolfgangis Millers fon Kēnigsvinters) (1816—1873) — vācu dzejnieks; 40. gados ārsts Diseldorfā. — 101.

Miļukovs Pāvels (1859—1943) — kadetu partijas līderis, krievu imperiālistiskās buržuāzijas ideologs, vēsturnieks un publicists. III un IV Valsts domes deputāts, 1917. g. Pagaidu valdības ārlietu ministrs. Pēc Oktobra revolūcijas emigrēja. — 123, 139, 141, 146, 147, 155, 184, 189, 202, 227, 241, 261, 275, 349, 350, 445.

Mirzejs — Mirzē Anri (1822—1861) — franču rakstnieks, grāma-

tas «Bohēmas dzīves ainas» (1851) autors; krievu izdevumos tās nosaukums ir «Bohēma». Pēc tās motīviem veidots Dž. Pučini operas «Bohēma» (1896) librets. — 430.

Molkenbūrs Hermanis (1851—1927) — vācu sociāldemokrāts, lasalletis. No 1890. g. sociāldemokrātu avizes «Hamburger Echo» redaktors, no 1904. g. Vācijas Sociāldemokrātiskās partijas generālsekretārs. Starptautiskā Sociālistiskā biroja loceklis. Pasaules kara laikā — sociālšovinists, 1918. g., pēc Novembra revolūcijas Vācijā, sadarbojās ar kontrrevolucionāro buržuāzisko valdību. — 46, 481.

Monomahs Vladimirs (1053—1125) — Kijevas lielkņazs, izcils valsts darbinieks, cīnījās par Kijevas Krievzemes vienības atjaunošanu. Monomaha cepure — viena no Krievijas lielkņazu un caru regālijām, kas kļuva par Krievijas patvaldības simbolu. — 142, 235.

Mutē — franču socialisti, 1917. g. kā Francijas sociālistiskās partijas delegācijas loceklis bija ieradies Krievijā. — 179.

Niedra Andrievs (1871—1942) — mācītājs, rakstnieks, galēji reakcionārs politisks darbinieks, nikns revolucionārās kustības ienaidnieks. 1919. g. kā vācu generāla Golca ieliktenis vadīja kontrrevolucionāru vācu marionešu valdību Latvijā. Nostiprinoties K. Ulmaņa valdībai, ko atbalstīja Antante, emigrēja uz Vāciju. — 168, 170, 426—428, 430, 431, 433, 458.

Nikolajs — Nikolajs I (Romanovs) (1796—1855) — Krievijas cars (1825—1855). — 86.

Nikolajs — Nikolajs II (Romanovs) (1868—1918) — pēdējais Krievijas cars, valdīja no 1894. g. līdz 1917. g. Februāra revolūcijai. 1918. g. 17. jūlijā nošauts Jekaterinburgā (Sverdlovskā) saskaņā ar Urālu apgabala Strādnieku un zaldātu deputātu padomes lēmumu. — 122, 138, 147, 180, 185, 192, 198, 249, 277, 292, 348.

Noske Gustavs (1868—1946) — viens no vācu sociāldemokrātijas oportūnistiskajiem līderiem. Pirmā pasaules kara laikā sociālšovinists. 1919. g. — Vācijas kara ministrs; organizēja niknu izrēķināšanos ar strādniekiem Berlinē, K. Lībknehta un R. Luksemburgas noslepkavāšanu. — 385, 387, 399, 406, 409, 441, 481.

Nekrasovs Nikolajs. (dz. 1879. g.) — III un IV Valsts domes deputāts no Tomskas gubernās, kadets. 1917. g. bija buržuāziskās Pagaīdu valdības satiksmes ministrs, ministrs bez portfeļa un finansu ministrs. 1917. g. vasarā izstājās no kadetu partijas. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas strādāja Patērētāju biedrību Centrālajā savienībā («Centrosojuz»). — 147, 202.

Olaus Vilis (Plute Vilis) (1867—1917) — mācītājs, buržuāzisks publicists, avīzes «Balss» redaktors (1904—1906). Pasaules kara laikā (1915—1917) bija buržuāziskās Latviešu bēgļu apgādāšanas komitejas priekšsēdētājs. — 100.

Ozols Jānis (dz. 1868. g.) — viens no strādnieku nelegālo pulciņu aktivākajiem dalībniekiem Rīgā, Rīgas—Orlas dzelzceļa darbniecu atlēdznieks, vienlaikus mācījās arodskolā Rīgā. 1896. g. 20. novembrī tika arestēts un apsūdzēts kopā ar jaunstrāvniekiem. Atradās gubernās cietumā līdz 1897. g. 17. augustam, kad tika izsūtīts uz Kuldīgu atlēklātā policijas uzraudzībā, pēc tam 1899. g. uz 4 gadiem uz Vjatkas guberniju. Atradās Nojinskā līdz 1903. g. martam. Tālāku ziņu trūkst. — 104.

Ozols Jānis (Zars, Feldmanis, Hartmanis, Klims, Jenzens, Stegmanis) (1878—1968) — sociāldemokrātiskajā kustībā darbojās no 1899. g., aktīvi piedalījās strādnieku sociāldemokrātisko pulciņu organizēšanā un marksisma propagandā, Baltijas latviešu sociāldemokrātiskās strādnieku organizācijas (BLSDSO) CK loceklis (1902—1904), viens no LSDSP organizētajiem un vadītājiem, LSDSP CK loceklis (1904—1906), viens no avizes «Cīņas» dibinātājiem un tās pirmajiem redaktoriem, aktīvs 1905. g. revolūcijas daļbnieks Latvijā. LSD I kongresā ievēlēts par CK loceklī. LSD CK sēdē 1906. g. 7. augustā ievēlēts par LSD pārstāvi KSDSP Centrālajā Komitejā. 1907. g. II Valsts domes deputāts no Rīgas strādnieku kūrījas, Domes s.-d. frakcijas loceklis. Pēc LSD II kongresa — LSD Ārzemju komitejas loceklis. 1907. g. aizsūtīts uz ASV līdzekļu vākšanai LSD vajadzībām, palika ASV; avizes «Strādnieks» redaktors (1909—1913). Pauda samierniecisku viedokli, pirmā pasaules kara laikā — sociālšovinists. 1919. g. pārvērtēja savus uzkatus un iestājās Amerikas Komunistiskajā partijā, strādāja Padomju Krievijas un ASV tirdzniecības organizācijā (Amtorg) (1918—1934). Vēlāk politisko darbību izbeidza. — 75, 307, 479, 481, 483.

Pagāns — sk. Lindiņš R.

Paiers Fridrihs (1848—1931) — vācu kreiso liberālu partijas liders; 1917.—1918. g. (līdz Novembra revolūcijai) — Vācijas vicekanceliers; 1919.—1920. g. — Veimāras nacionālās sapulces loceklis. — 349.

Pannekuks Antons (1873—1960) — holandiešu sociāldemokrāts, Amsterdamas universitātes astronomijas profesors. No 1907. g. darbojās Holandes sociāldemokrātijas kraisajā spārnā, no 1910. g. sadarbojās ar Vācijas kraisajiem sociāldemokrātiem. 1918.—1921. g. bija Holandes Komunistiskās partijas biedrs, piedalījās Kominternes darbā un centās aizstāvēt vācu «kreiso» oportūnistu platformu. 1921. g. izstājās no partijas un izbeidza politisko darbību. — 54, 215, 252, 283, 301.

Pantelejevs Longins (1840—1919) — krievu sabiedrisks darbinieks, septiņdesmitajos gados — narodnīks. 1874. g. organizēja izdevniecību zinātniskās literatūras izdošanai; izdevniecības pastāvēšanas 30 gados (1877—1907) izdeva vairāk nekā 250 filozofijas, vēstures un dabaszinātņu grāmatas. Pēdējos mūža gados pieslējās kadetu partijai. — 277.

Paragrājs (§) — sk. Stučka Pēteris.

Pateks Stānišlavs (1866—1945) — poļu buržuāzisks politisks darbinieks; 1919.—1920. g. Polijas ārlietu ministrs, vēlāk vēstnieks Japānā, Padomju Savienībā un ASV. — 460.

Pekmanis Pēteris (Adata, -dt., Kurmis) (dz. 1883) — reakcijas un jauno revolucionāro uzplūdu laikā darbojās LSD Rīgas organizācijā, meņševiks. Bija LSD III kongresa un Helsingforsas kongresa deleģāts, abos kongresos ievēlēts par LSD CK loceklī. 1912. g. arestēts un izsūtīts trimdā, no kurās drīz atgriezās. Pirmā pasaules kara laikā aizsardzībnieks. 1914. g. decembri LSD XI konferencē tika izslēgts no partijas. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas iekļāvās padomju darbā, 1919. g. tika uzņemts boļševiku partijā. — 52, 57, 89, 92, 96.

Pelše Roberts (Roberts) (1880—1955) — Komunistiskās partijas biedrs no 1898. g. 1904. g. mācījās Parizē. 1905. g. atgriezās Latvijā, piedalījās KSDSP V un LSD II kongresa darbā, tika ievēlēts par LSD CK loceklī. No 1912. g. atradās emigrācijā, bija LSD Parīzes

grupas sekretārs. 1915. g. atgriezās Krievijā; aktīvi piedalījās Oktobra revolūcijā Maskavā. 20. un 30. gados strādāja UPSR un KPF SR izglītības un mākslas iestādēs, no 1945. g. — Rīgā, bija LVU Filoloģijas fakultātes dekāns, 1946.—1955. g. — LPSR ZA Etnogrāfijas un folkloras institūta direktors, profesors, filoloģijas zinātņu doktors (1948). — 482, 489.

Pepeļajevs Viktors (1884—1920) — buržuāziskās Pagaidu valdības komisārs Kronštatē. — 181.

Pereverzevs Pāvels — advokāts, trudoviks, tuvs eseriem. Pēc 1917. g. Februāra buržuāziski demokrātiskās revolūcijas — tieslietu ministrs pirmajā buržuāziskajā koalīcijas Pagaidu valdībā; 1917. g. jūlijā publicēja viltotus dokumentus, kas bija vērsti pret V. I. Ļeņinu un boļševikiem. — 185, 248.

Pešehonovs Aleksejs (1867—1933) — sīkburžuāzisks krievu politisks darbinieks, publicists. No 1917. g. maija līdz augustam — buržuāziskās Pagaidu valdības pārtikas ministrs, pēc tam Priekšparlamenta priekšsēdētāja vietnieks. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas cīņījās pret padomju varu. 1922. g. par kontrrevolucionāru darbību izraids no KSFPR. Vairākkārt lūdza Padomju valdībai atļauju atgriezties Padomju Krievijā. No 1927. g. strādāja par konsultantu PSRS Tirdzniecības pārstāvniecībās Baltijas valstīs. — 184.

Pēteris I — Pēteris Lielais (1672—1725) — Krievijas cars (no 1682. g.), vēlāk keizars (1721—1725). — 65, 248.

Pētersons Kārlis (1877—1926) — latviešu revolucionārs, LSD, vēlāk LKP darbinieks, partijas biedrs no 1898. gada. Veica nelegālu revolucionāru darbu Latvijā, Petrogradā, Maskavā, Kubaņā. 1917. g. Iskolastrela loceklis. 1917. g. Oktobra dienās — 12. armijas rajona Kara revolucionārās komitejas loceklis, vēlāk VCIK vairāku sasaukumu loceklis, Latviešu strēlnieku divīzijas komisārs, Padomju Latvijas kara komisārs. — 336.

Petlura Simons (1877—1926) — viens no ukraiņu buržuāzisko nacionālistu lideriem. 1917. g. bija kontrrevolucionārās Centrālās radas generālsekretārs kara lietās. 1918. g. iestājās Direktorijā (Ukrainas nacionālistiskā valdība 1918.—1919. g.), vēlāk vadīja to. 1919. g. beigās noslēdza militāru savienību ar Poliju un 1920. g. piedalījās panu Polijas karaspēka uzbrukumā Ukrainai. Pēc padomju varas atjaunošanas Ukrainā emigrēja uz ārzemēm. — 460.

Petražickis Ļevs (1867—1936) — viens no kadetu partijas lideriem, jurists un sociologs. No 1899. g. — Pēterburgas universitātes profesors. I Valsts domes deputāts. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas emigrēja uz Poliju. Sarakstījis vairākus darbus par juridiskiem jautājumiem. — 252, 253.

Petrevics Andrejs (Dadzis) (1883—1939) — skolotājs, sociāldemokrāts, meņševiks, publicists, «Laika Atbalss» faktiskais redaktors (1912); darbojās arī avīzē «Dzīves Balss» (1913) u. c. Buržuāziskās Latvijas satversmes sapulces priekšsēdētāja biedrs, 1. un 2. saeimas deputāts. Divdesmitajos gados bija viens no galēji oportūnistiskās mazinieku partijas darboņiem, vēlāk buržuāziskās Latvijas senāta (augstākās tiesas) loceklis. — 480, 483.

Pītmanis Hermanis (1811—1894) — vācu dzejnieks un žurnālists; 40. gadu vidū — viens no «patiesā sociālisma» pārstāvjiem. — 101.

Pleve Vjačeslavvs (1846—1904) — cariskās Krievijas valsts darbinieks, no 1902. g. iekšlietu ministrs un žandarmu šefs. Varmācīgiem līdzekļiem nezēlīgi apspieda zemnieku kustību Poltavas un Harkovas

guberņā, sagrāva vairākas zemstes, atbalstīja rusifikācijas politiku Krievijas malienēs, organizēja ebreju grautīpus. Ar savu galeji reakcionāro politiku iemantoja Krievijas sabiedrības plašu slānu naidu. 1904. g. 15. (28.) jūlijā esers Sazonovs Plevi nogalināja. — 86.

Pliekšāns Jānis — sk. Rainis.

Plute Vilis — sk. Olavs Vilis.

Pļehanovs Georgijs (1856—1918) — izcils krievu un starptautiskās strādnieku kustības darbinieks, pirmais marksisma propagandētājs Krievijā, vēlāk meņševiks. — 36, 61, 84, 90, 97, 116, 165, 191, 443, 444.

Poska Jans (1866—1920) — advokāts, buržuāzisks igauņu politisks darbinieks. Buržuāziskās Igaunijas Pagaidu valdības ārlietu ministrs, igauņu diplomātiskās delegācijas loceklis Parizes miera konferencē, miera sarunās ar Padomju Krieviju un miera noslēgšanā 1920. gadā. — 181.

Pokrovskis Mihails (1868—1932) — padomju vēsturnieks un sabiedrisks darbinieks, boļševiku partijas biedrs no 1905. g., aktīvs 1905.—1907. g. revolūcijas dalībnieks, partijas Maskavas komitejas loceklis, KSDSP V kongresā ievēlēts par CK loceklā kandidātu. 1908.—1917. g. dzīvoja emigrācijā. Pēc Oktobra revolūcijas KSFPR izglītības tautas komisāra vietnieks (1918—1932), no 1929. g. akadēmīkis. Ievērojams padomju vēsturnieks, taču vairākos darbos pārvērtēja tirdzniecības kapitāla ietekmi cariskās Krievijas vēsturē. Vēlāk no šim kļūdām atbrīvojās. — 85.

Priedkalns Andrejs (1873—1923) — latviešu sociāldemokrāts, ārsts. 1907. g. ievēlēts III Valsts domē, darbojās sociāldemokrātu frakcijā, pieslējās boļševikiem. Boļševiku avižu «Zvezda» un «Pravda» līdzstrādnieks. 1917. g. pēc Rīgas Padomes pieprasījuma iecelts par Vidzemes gubernas komisāru reakcionāra A. Krastkalna vietā. Vēlāk izbeidza politisko darbību, nodevās zinātniskam darbam, vadīja bērnu slimnicu Rīgā. — 307, 489.

Propercis — Propercijs Seksts (apm. 50. g. — 15. g. p. m. ē.) — Romas dzejnieks. — 379.

Pūce Jānis (1871—1900) — jaunstrāvnieks, Liepājas strādnieks, nelegālās literatūras transportētājs. 1896. g. rudenī viņu izsekoja ohrankas aģenti. 1897. g. 20. maijā Liepājā arestēts, norātināšanā atzinās. Pēc izmeklēšanas tika izsūtīts uz Novgorodu, bet pēc sprieduma 1899. g. — uz Vjatkas guberniju. — 39.

Puškins Aleksandrs (1799—1837) — izcils krievu rakstnieks, jauņās krievu literatūras pamatlīcējs. — 167.

Rainis (Pliekšāns Jānis) (1865—1929) — izcils dzejnieks, viens no jaunstrāvnieku kustības vadītājiem, «Dienas Lapas» redaktors (1891—1895). 1897. g. apcietināts un izsūtīts uz Pleskavu. 1899. g. izsūtīts triimdā uz Slobodskas pilsētu Vjatkas gubernā. 1903. g. atgriezās Latvijā, piedalījās 1905. g. revolūcijā. 1905. g. decembrī emigrēja uz Sveici, 1920. g. aprīlī atgriezās buržuāziskajā Latvijā. Latvijas PSR Tautas dzejnieks (1940). — 18, 45, 99, 130, 246, 478, 482, 483, 487.

Ratenaus Valters (1867—1922) — buržuāzisks vācu politisks darbinieks. 1922. g. — Vācijas ārlietu ministrs; 1922. g. parakstīja Rapallo līgumu ar KSFPR. Viņu nonāvēja nacionālistiskās organizācijas «Konsuls» terorists. — 314.

Reisners Mihails (1868—1928) — jurists. Bija Tomskas universitātes profesors. 1903. g. emigrēja uz Vāciju. 1904. g. piedalījās kā eksperts Kēnigsbergas prāvā (nelegālās literatūras transporta lietā),

atmaskojot cara patvaldības likumus. Rakstīja vācu sociāldemokrātu presē, atbalstīja bolševikus. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas — KK(b)P biedrs. Strādāja Tieslietu, vēlāk Izglītības tautas komisariātā. Bija pasniedzējs Sarkānās Armijas Kara akadēmijā. — 256.

Renārs Zoržs Frānsuā (1847—1930) — franču vēsturnieks, literāts un sabiedriski darbinieks. Darbojās Parizes Komūnā. Pēc Parizes Komūnas sagraves emigrēja uz Šveici, bija Lozannas universitātes profesors. Atgriezies Francijā, turpināja zinātnisko darbību. 1906. g. publicēja darbu par franču 1848. g. revolūcijas vēsturi («1848. gada republika (1848—1852)»), kurā izteica reformistiskas idejas. — 277.

Renners Kārlis (Rūdolfs Springeris) (1870—1950) — austriešu labējo sociāldemokrātu līderis un teorētiķis, viens no «austromarksisma» ideoloģiem un oportūnistiskās kultūrali nacionālās autonomijas programmas autoriem. Pirmā pasaules kara laikā sociālšovinists. 1919. g. un 1920. g. Austrijas kanclers, 1945.—1950. g. Austrijas prezidents. — 54.

Ressels — austriešu sociāldemokrāts. — 18.

Ribo Aleksandrs Felikss Zozefs (1842—1923) — franču buržuāzisks politisks darbinieks. No 1890. līdz 1892. g. — ārlietu ministrs, vēlāk premjerministrs. Imperiālistiskā pasaules kara laikā divas reizes atradās valdības priekšgalā. No 1906. g. — Francijas akadēmijas loceklis. — 180.

Rikveilis Voldemārs (Auziņš, Valdis, Bluķis) (1874—1940) — viens no 1898. g. Rīgā nodibinātā nelegālā sociāldemokrātiskā pulciņa dalībniekiem. LSD III kongresā 1908. g. un LSD Helsingforsas kongresā 1911. g. tika ievēlēts LSD CK sastāvā. Meņševiks. Vairākkārt arestēts un 1914. g. izsūtīts trimdā.

Buržuāziskajā Latvijā strādāja par būvstrādnieku, darbojās Būvstrādnieku arodbiedrībā, rakstīja avīzē «Arodnieks», bija kooperācijas darbinieks. — 483.

Rjabušinskis Pāvels (1871—1924) — Maskavas lielkapitālists. Buržuāziskās progresistu partijas dibinātājs un līderis, 1917. g. augustā draudēja nozīnaugt revolūciju «ar bada kaulaino roku»; viens no korņiloviādes iedvesmotājiem un organizētājiem. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas emigrēja uz Franciju un turpināja darboties pret Padomju valsti. — 230, 235.

Roberts — sk. Pelše Roberts.

Rodzjanko Mihails (1859—1924) — muižnieks, reakcionārs politiķis, viens no oktobristu partijas līderiem, monarhists. No 1911. g. marta — III Valsts domes un vēlāk IV domes priekšsēdētājs. 1917. g. Februāra revolūcijas laikā organizēja kontrrevolucionāro Valsts domes Pagaidu komiteju, kas izveidoja buržuāzisko Pagaidu valdību. Vēlāk viens no korņiloviādes vadītājiem. Pēc Oktobra revolūcijas centās apvienot visus kontrrevolūcijas spēkus cīņai pret padomju varu, vēlāk emigrēja uz ārzemēm. — 87, 128, 148, 168, 184, 232, 241, 246, 349.

Rolande-Holsta Henriete (1869—1952) — holandiešu sociāliste, rakstniece. Darbojās sieviešu organizācijās. 1907. g. pieslējās kreiso grupai, kas izdeva avīzi «De Tribune», vēlāk Cimervaldes apvienības internacionālistiem, kuri izdeva kreiso teorētisko žurnālu «Vorbote». 1918.—1927. g. darbojās Holandes Komunistiskajā partijā un piedalījās Komunistiskās Internacionālās darbā. 1927. g. izstājās no partijas un vēlāk nonāca «kristīgā sociālisma» pozīcijās. — 125, 348, 396.

Rolāns Romēns (1866—1944) — izcils franču rakstnieks, sabiedisks darbinieks un mūzikas zinātnieks. — 287.

Rozīnš Fricis (Fridrihs) (Āzis, Roberts) (1870—1919) — jaunstrāvnieks, viens no pirmajiem latviešu marksistiem, publicists. 1897. g. arestēts, pēc atbrīvošanas atradās policijas uzraudzībā. 1899. g. maijā emigrēja uz Londonu, piedalījās mēnešraksta «Latviešu Strādnieks» izdošanā. Vēlāk redīģēja žurnālu «Sociāldemokrāts» un brošūru sēriju «Sociāldemokrātu bibliotēka», sarakstīja darbu «Latviešu zemnieks» u. c. 1905. g. beigās atgriezās Latvijā, bija aktīvs partijas darbinieks. 1908. g. 16. martā arestēts un notiesāts katorgā, pēc tam izsūtīts trimdā uz Sibīriju, no kurienes 1913. g. aizbēga uz ASV. Tur redīģēja avīzi «Strādnieks». Aktīvs Oktobra sociālistiskās revolūcijas dalībnieks, Iskolata priekšsēdētājs. 1918. g. — KSFPR tautību lietu tautas komisāra vietnieks un VČIK Prezidijs loceklis. 1919. g. Padomju Latvijas valdības loceklis, zemkopības komisārs, LKP CK loceklis. — 26—28, 109, 110, 160, 332, 393—398, 405, 412, 413, 416, 418, 479, 481—483, 492, 493, 497.

Saltikovs-Šcedrīns Mihails (Saltikovs, N. Šcedrīns) (1826—1889) — izcils krievu rakstnieks satiriķis, revolucionārais demokrāts. — 69, 234, 312, 432, 433.

Samarīns Jurijs (1818—1876) — krievu publicists, slavofils, aizstāvēja jaunlatviešu kustību cīņā pret vācu baronu privilēgijām Baltijā. — 66.

Sanda Zorža (Didevāna Aurora) (1804—1876) — franču rakstniece, dedzīga sieviešu tiesību aizstāvē, 1848. g. revolūcijas dalībniece. — 233.

Sanders Jānis (1858—1951) — mācītājs, literāts, viens no buržuāziskā nacionālisma paveida — «liellatvīm» sludinātājiem. — 27, 472.

Savinkovs Boriss (1879—1925) — viens no eseru partijas vadītājiem, aktīvs padomju varas ienaidnieks. 1903.—1907. g. eseru kaujas organizācijas loceklis, viens no teroristisku aktu organizētājiem. Imperiālistiskā pasaules kara laikā — aizsardzībnieks. Pēc Februāra revolūcijas 1917. g. — Pagaīdu valdības komisārs, kara ministra vietnieks. 1918. g. piedalījās ārzemju izlūkdienešta finansētu kontrrevolucionāru pretpadomju sazvērestību un dumpju (Jaroslavā, Ribinskā, Murmanska) organizēšanā. Pēc to sagrāves emigrēja. 1924. g. apciešināts, pārejot PSRS robežu. Notiesāts uz 10 gadiem ieslodzījumā. Cietumā izdarīja pašnāvību. — 244.

Savīnji Fridrihs Kārlis (1779—1861) — reakcionārs vācu politiķis, profesors, rakstījis par seno romiešu tiesībām viduslaikos, Prūsijas tieslietu ministrs (1842—1848). — 116.

Sešels, Ero de — franču buržuāziskās revolūcijas (1789) darbinieks, konventa loceklis, 1793. g. konstitūcijas autors, Russo uzskatu piekritējs. — 374.

Sīlis Jānis (Stīga) — LSD III kongresā ievēlēts par CK loceklī, vēlāk dzīvoja Maskavā, Kijevā, Pēterburgā. LSD IV kongresā nolasīja CK ziņojumu. Pēc kongresa emigrēja. — 487.

Sipjagins Dmitrijs (1853—1902) — reakcionārs cariskās Krievijas valsts darbinieks, no 1899. g. bija iekšlietu ministrs un žandarmu šefs, nesaudzīgi apkaroja jebkuru demokrātisma izpausmi, nežēlīgi cīnījās pret strādnieku, studentu un zemnieku kustību. 1902. g. 2. aprīlī esers Stepins Balmašovs viņu nogalināja. — 86.

Skobejevs Matvejs (1885—1939) — no 1903. g. piedalījās sociāl-

demokrātiskajā kustībā, meņševiks. Pirmā imperiālistiskā kara laikā sociālšovinists. Pēc Februāra revolūcijas 1917. g. — Petrogradas Pādomes priekšsēdētāja vietnieks, pirmā sasaukuma CIK priekšsēdētāja vietnieks. 1917. g. no maija līdz augustam — Pagaidu valdības darba ministrs. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas novērsās no meņševikiem. No 1922. g. KK(b)P biedrs; strādāja kooperācijas sistēmā, pēc tam Arējās tirdzniecības tautas komisariātā un Vissavienības Radio-komitejā. — 184.

Skoropadskis Pāvels (1873—1945) — cariskās armijas ģenerālis, Cernīgovas un Poltavas guberņas lielmuižnieks. No 1918. g. aprīļa beigām līdz decembrim «Ukrainas hetmanis», vācu imperiālistu ieliktenis. Pēc okupantu padzišanas aizbēga uz Vāciju, kur aktīvi atbalstīja vācu imperiālismu un fašismu un veica pretpadomju darbību. — 261, 286.

Skujenieks Marģers (1886—1941) — sociāldemokrāts meņševiks, nacionālrevizionists, vēlāk buržuāziskais nacionālists (izslēgts no LSD 1918. g.). Bija oportūnistiskās LSDSP biedrs, 1921. g. nodibināja sociāldemokrātu mazinieku partiju. Buržuāziskās Latvijas statistikas pārvaldes priekšnieks, vairākkārt ministrs, ministru prezidents (1926—1928 un 1931—1933). Fašistiskās diktatūras laikā ministru prezidenta biedrs (1934—1938). — 108, 434.

Sokolovs Nikolajs (1870—1928) — sociāldemokrāts, zvērināts advokāts; vairākās prāvās aizstāvēja revolucionārus, rakstīja žurnālos «Žizņa» un «Obrazovaņje». P. Stučkas tuvs paziņa. 1906. g. LSD CK uzdevumā LSD Malienas organizācija panāca, ka viņš tika pierakstīts kā zemnieks Lubānas pagastā un izvirzīts par elektoru (balsotāju) II Valsts domes vēlēšanām, lai būtu iespēja viņu ievēlēt Domē. Cēsu apriņķa elektoru sapulcē patvarīgi tika izsvītrots no saraksta; šo rīcību senāts vēlāk atzina par nelikumīgu, bet tad jau Domes vēlēšanas bija notikušas. Pēc Oktobra revolūcijas strādāja par juriskonsultu padomju iestādēs. — 307.

Soms Kārlis — sk. Kaufmanis Kārlis.

Spiridonova Marija (1884—1941) — viena no eseru partijas līderiem. Par terora aktu pret Tambovas gubernas soda ekspedicijas vadītāju tika notiesāta un izsūtīta katorgā (1906). Pēc Februāra revolūcijas — viena no kreiso eseru partijas organizētājiem, 1917. g. novembrī kļuva par tās CK locekli. Vēršās pret Brestas miera liguma noslēgšanu, aktīvi piedalījās kreiso eseru kontrrevolucionārajā dumpī 1918. g. jūlijā Maskavā; pēc tā apspiešanas turpināja padomju varai naidigu darbību. Vēlāk politisko darbību izbeidza. — 401, 402.

Stolipins Pjotrs (1862—1911) — cariskās Krievijas valsts darbinieks. No 1906. g. aprīļa iekšlietu ministrs un no tā paša gada augusta arī ministru padomes priekšsēdētājs. Ar viņa vārdu saistīts politiskās reakcijas laiks (Stolipina reakcija 1907—1910), kad plaši piesprieda nāves sodus revolucionārās kustības dalībniekiem. Censoties radīt patvaldībai atbalstu laukos, izdeva agrāro likumu (Stolipina agrārā reforma) bagāto zemnieku interesēs. Esers Bogrovs Kijevā Stolipinu nogalināja. — 28, 115, 117, 208.

Striks Heinrihs — vācu barons, bijušais Vidzemes landmaršals. 1919. g. sākumā piedalījās sazvērestības organizēšanā Liepājā, lai nodibinātu Vācijai pakļautu Baltijas konstitucionālo monarhiju; cieta neveiksni un aizbēga uz Zviedriju. — 436.

Strūve Pjotrs (1870—1944) — buržuāzisks ekonomists un publicists, 90. gados ievērojams «lēgālā marksisma» pārstāvis, vēlāk viens

no kadetu partijas līderiem, Krievijas imperiālisma ideologs. Pēc Oktobra revolūcijas bija nikns padomju varas pretinieks, kontrrevolucionārās Vrangeļa valdības loceklis, pēc tam emigrēja uz ārzemēm. — 116, 146, 443.

Stučka Dora (dz. Pliekšāne) (1870—1950) — dzejnieka Raiņa māsa, revolucionārās kustības dalībniece. Studeja medicīnu ārzemēs, piedalījās jaunstrāvnieku kustībā. P. Stučkas dzīvesbiedre, visu mūžu pašaizliedzīgi palīdzēja P. Stučkam revolucionārajā, publicistikā un zinātniskajā darbā. — 479, 487, 490, 496.

Stučka Pēteris (Birznieku Pēteris, Paragrāfs (§), Veterāns, -ps, S., s. u. c.) (1865—1932). — 33, 36, 39, 42, 52, 76, 83, 90, 101, 107, 121, 145, 162, 200, 214, 216, 227, 228, 233, 234, 239, 292—294, 307, 334, 336, 344, 346, 348, 353, 356, 396, 405, 411, 421, 434, 469, 478, 480, 482, 484—487, 490, 491.

Susapīns Ievans (m. 1613) — Kostromas ciema apkaimes zemnieks, krievu tautas brīvības cīnītājs pret poļu paniem 17. gs. sākumā. Miris meokļā nāvē. Piemiņa par viņu saglabājusies tautas teiksmās, daiļliteratūrā un M. Glinkas operā «Ievans Susapīns». — 229.

Sverdlovs Jakovs (1885—1919) — izcils Komunistiskās partijas un Padomju valsts darbinieks. Partijas biedrs no 1901. g. Par revolucionāro darbību pavadījis 12 gadus cietumā un trimdā. Pēc Februāra revolūcijas 1917. g. — viens no Urālu partijas organizācijas vadītājiem. Viskrievijas VII (Aprīļa) konferēcē ievēlēts par KSDS(b)P CK loceklī, vadīja CK Sekretariāta darbu. Aktīvi piedalījās Oktobra sociālistiskās revolūcijas sagatavošanā, Petrogradas Kara revolucionārās komitejas un Kara revolucionārā centra loceklis. 1917. g. 8. (21.) novembrī ievēlēts par VCIK priekšsēdētāju. J. Sverdlovam bija cieši sakari ar daudziem Latvijas revolucionārās kustības darbiniekiem (J. Daniševski, K. Pētersonu u. c.); viņš piedalījās Apvienotās Latvijas I padomju kongresā 1919. g. janvārī. Kongressā viņš uzsvēra latviešu un krievu proletāriāta kopīgajā cīņā rūdītās draudzības nozīmi. — 334.

Svjatopolks-Mirskis Pjotrs (1857—1914) — muižnieks, gubernators, no 1904. g. augusta — iekšlietu ministrs. Cenšoties vājināt briesīto revolucionāro krizi, pavēstīja, ka valdība uzticoties sabiedrībai, daļēji mīkstināja cenzūru, pasludināja dalēju amnestiju un atlāva sasaukt zemstes darbinieku kongresus. 1905. g. janvārī pēc šās politikas izgāšanās bija spiests atkāpties no amata. — 167.

Sabeļska Elza — aktrise, 19. gs. 80.—90. gados darbojās Vines un Berlīnes teātros. — 342.

Ščedrins — sk. Saltikovs-Ščedrins Mihails.

Seibners — vācu diplomāts Rīgā 1918. g. beigās — 1919. g. sākumā. — 385, 465, 466.

Seidemanis Filips (1865—1939) — viens no Vācijas sociāldemokrātijas oportūnistiskā spārna līderiem. 1918. g. Novembra revolūcijas laikā Vācijā — kontrrevolucionārās Tautas pilnvaroto padomes loceklis. 1919. g. no februāra līdz jūnijam vadīja buržuāzisko koalīcijas valdību, nikns vācu strādnieku kustības apspiedējs. — 285, 290, 320, 323, 328, 331, 354, 385, 386, 392, 398, 399, 404, 423, 469.

Sekspirs Viljams (1564—1616) — izcils angļu dramaturgs un dzejnieks. — 61, 291.

Sellijs Persijs Biši (1792—1822) — ievērojams angļu dzejnieks, revolucionārā romantisma pārstāvis, ateists. — 101.

Senkendorfs Maksis (1783—1817) — vācu dzejnieks; savā dzejā sludināja buržuāziskas reformas, aicināja uz nacionālu atmodu un cīņu pret Napoleona jūgu. — 85.

Sīlers Fridrihs (1759—1805) — izcils vācu dzejnieks. — 313.

Šlups (Šlupass) Jons (1861—1944) — buržuāzisks lietuviešu publicists un sabiedriskais darbinieks, propagandēja Lietuvas un Latvijas kopējas buržuāziskas valsts izveidošanas ideju. — 471, 472.

Sneideri — Francijā finansu magnātu ģimene, kurai liela loma Francijas ekonomiskajā un politiskajā dzīvē. Firma «Sneiders un K°», kuru nodibināja brāļi Etjēns un Ādolfs Schneideri 1836. g., vada vienu no lielākajiem Francijas koncerniem «Sneiders-Krezo». Pirmā imperiālistiskā kara priekšvakarā koncerns ražoja kara produkciju ciešā sadarbībā ar citu zemju kara rūpniecību. — 180.

Steinbergs Isaks — viens no kreiso eseru partijas līderiem, advokāts. Isajā periodā, kad sadarbojās ar bolševikiem (1917. XII—1918. III), bija Padomju Krievijas tieslietu tautas komisārs. Būdams nikns Brestas miera līguma pretinieks, pēc tā ratificēšanas kopā ar citiem kreisajiem eseriem izstājās no Tautas Komisāru Padomes. Par pretpadomju darbību 1919. g. arestēts. Pēc kreiso eseru galīgās sakāves emigrēja uz ārzemēm un darbojās pretpadomju izdevumos. — 247, 402.

Šteins (Rubinsteins) A. (1881—1948) — meņševiks. 1906. g. emigrēja no Krievijas uz Vāciju. No imperialistiskā pasaules kara sākuma kopā ar Kautski un Bernšteinu izdeva nedēļas izdevumu «Sozialistische Auslandspolitik». 1917. g. iestājās Vācijas Neatkarīgajā sociāldemokrātiskajā partijā, bija tās centrālorgāna «Freiheit» redaktors. Aktīvi piedalījās vācu centristu kampaņā, kas bija vērsta pret Oktobra sociālistisko revolūciju un bolševikiem. — 298.

Strēbels Heinrihs (1869—1945) — vācu sociāldemokrāts, centrists. 1905.—1916. g. — vācu sociāldemokrātijas centrālorgāna — avīzes «Vorwärts» redakcijas loceklis. Pirmā imperiālistiskā kara sākumā vēršās pret sociālšovinismu un imperiālistisko karu, pieslējās «Internationales» grupai, kurā pārstāvēja strāvu, kas sliecas uz kautskismu. 1917. g. kļuva par vienu no Vācijas Neatkarīgās sociāldemokrātiskās partijas dibināšanas iniciatoriem. No 1922. g. bija reihstāga loceklis. Asi vēršās pret bolševiku partiju un Padomju Savienību. — 289, 298, 300.

Sulce-Geversnics Gerhards (1864—1943) — buržuāzisks vācu ekonomists, Freiburgas universitātes politekonomijas profesors. Savos darbos centās pamatot «sociāla miera», «sociālas harmonijas» iespēju kapitālistiskajā sabiedrībā. Krievijā viņa idejas propagandēja P. Strūve. — 31.

Sveicers Johans Baptists (1833—1875) — vācu sabiedriskais darbinieks un rakstnieks, F. Lasala piekritējs. No 1864. g. — Vācijas strādnieku savienības avīzes «Der Sozial-Demokrat» redaktors; 1867. g. ievēlēts par šās Savienības prezidentu. Turpināja Lasala oportūnistisko taktiku — samierināšanos ar Prūsijas valdību, uz kurās reformām cērēja, un atbalstīja prūšu junkuru politiku — panākt Vācijas apvienošanu «no augšas». Savienības iekšējo dzīvi vadīja no diktatora pozīcijām. 1871. g. bija spiests atteikties no Savienības prezidenta posteņa, pēc tam politisko darbību izbeidza. — 343.

Teikmanis Voldemārs (1871—1918) — reakcionārs rakstnieks un publicists, advokāts, aktīvs «Rīgas Avīzes» līdzstrādnieks. — 170, 181.

Tells Vilhelms — teiksmains šveiciešu tautas brīvības cīnu varonis, kas uzstājās pret Habsburgu dinastiju 14. gs. sākumā. Teikas elementi apstrādāti F. Sillera drāmā «Vilhelms Tells» (1804) un tāda paša nosaukuma Rosīni operā (1829). — 313, 314.

Teodori — sk. Zeiferts Teodors.

Tokvils Alekssis (1805—1859) — Francijas valsts darbinieks, vēsturnieks. Pēc 1848. g. februāra revolūcijas bija viens no kontrrevolucionārās «Kārtības partijas» līderiem. 1856. g. publicēja darbu «Vecā kārtība un revolūcija», kurā centās pierādīt, ka feodālo režīmu bija iespējams likvidēt arī bez revolūcijas. Viņa liberāli buržuāziskā konцепcija spēcīgi ietekmēja vēlākos buržuāziskos vēsturniekus (I. Tēnu, A. Sorelu u. c.) — 241.

Tolstojs Lēvs (1828—1910) — ģeniāls krievu rakstnieks un domātājs, taču noliedza politisko cīnu, sludināja «nepretošanos jaunumam» un cilvēka reliģiski morālu pilnveidošanos. — 93.

Tomā Albērs (1878—1932) — franču politisks darbinieks, labējais sociālists. No 1910. g. — viens no parlamenta sociālistiskās frakcijas līderiem. Pirmā imperiālistiskā pasaules kara laikā — sociālšovinīsts. Pēc Februāra revolūcijas 1917. g. ieradās Krievijā, lai aģitētu par imperialistiskā kara turpināšanu. 1919. g. — viens no Bernes (II) Internacionāles organizētājiem. — 179.

Treimanis Jēkabs (Jēpis, Jēpītis, Eglitis) (1875—1924) — revolucionārās kustības dalībnieks, Komunistiskās partijas biedrs no 1901. g., Baltijas latviešu sociāldemokrātiskās strādnieku organizācijas CK loceklis, piedalījās LSDSP noorganizēšanā un bija LSDSP Rīgas organizācijas propagandistu kolēģijas loceklis. Organizeja pirmas nelegālās tipogrāfijas, kā arī marksistiskās literatūras iesūtīšanu no ārziņiem. Piedalījās avīzes «Cīna» 1. nr-a iespiešanā. Aktīvs 1905.—1907. g. revolūcijas dalībnieks. 1907. g. notiesāts uz mūža nometinājumu Sibīrijā. 1918.—1920. g. partizānu vienībās cīnījās pret baltgvardiem Jeņisejas guberņā, 1920.—1924. g. strādāja turpat saimnieciskā darbā. — 480.

Trepovs Dmitrijs (1855—1906) — Maskavas oberpolicijmeistars, no 1905. g. 11. janvāra Pēterburgas ģenerālgubernators, vēlāk iekšlietu ministra biedrs ar diktatora pilnvarām. Vadīja Krievijas pirmās revolūcijas apspiešanu. Pazistams viņa izteiciens «Patronas neželot!». — 146.

Trockis (Bronšteins) Lēvs (1879—1940) — oportūnists, nikns lenīnisms ienaidnieks. Reakcijas un jaunu revolucionāru uzplūdu gados — likvidators. 1912. g. organizēja antipartejisko Augusta bloku. Pirmā pasaules kara laikā — centrists. Pēc Februāra revolūcijas 1917. g. atgriezās no emigrācijas, pieslējās «starprajoniešu» grupai un kopā ar to KSDS(b)P VI kongresā tika uzņemts bolševiku partijā. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas strādāja dažādos valsts amatos. 1918. g. bija pret Brestas miera līguma noslēgšanu. Divdesmitajos gados vadīja sīvu frakcionāru cīnu pret partijas ģenerālo liniju, pret V. I. Lenīna programmu sociālisma uzcelšanai PSRS. Komunistiskā partija atmaskoja trockismu kā sīkburžuāzisku novirzienu un sagraja to idejiski un organizatoriski. 1927. g. Trocki izslēdza no partijas; 1929. g. par pretpadomju darbību izraidija no PSRS. Dzīvotams ārzemēs, Trockis turpināja cīnu pret Padomju valsti un Komunistisko partiju, pret starptautisko komunistisko kustību. — 441.

Tvens Marks (Samuels Lenghorns Klemenss) (1835—1910) — amerikāņu rakstnieks, kura darbi daudzkārt izdoti latviešu valodā. Viņa humoristiskos stāstus tulkoja jau jaunstrāvnieki. — 421.

Uelmanis Kārlis (1877—1942) — reakcionārs Latvijas politisks darbinieks, agronomi. Buržuāziskās Latvijas pagaidu valdības galva 1918.—1920. g., vēlāk fašistiskais diktators (1934—1940). — 312, 313, 335, 340, 426—428, 430—434, 439, 457—460, 471, 472.

Uļjanovs-Lenīns — sk. Lenīns Vladimirs Iljičs.

Upits Andrejs (1877—1970) — izcils rakstnieks, kritiķis, literatūrvēsturnieks, publicists un sabiedriski politisks darbinieks. Komunistiskās partijas biedrs kopš 1917. g. Latvijas PSR Tautas rakstnieks (1943). Sociālistiskā Darba Varonis (1967). Aktīvi piedalījās Februāra revolūcijā 1917. g., tika ievēlēts Vidzemes Bezzemnieku padomē, kā arī Rīgas Strādnieku deputātu padomē un tās izpildu komitejā. Rakstīja boļševistiskajā presē, pievienojašs prasibai buržuāziski demokrātisko revolūciju pārvērst sociālistiskā revolūcijā. 1919. g. Apvienotās Latvijas I padomju kongresā ievēlēts par Latvijas CIK locekļa kandidātu, vadīja Izglītības komisariāta Mākslas nodoļu, veica lielu darbu republikas mākslas dzives organizēšanā, veidojot to uz sociālisma pamatiem. 1940. g. Latvijas Tautas saeimas, no 1940. g. augusta — LPSR Augstākās Padomes deputāts, Latvijas Padomju rakstnieku savienības valdes priekšsēdētājs. Lielā Tēvijas kara laikā un pēckara gados aktīvi darbojās padomju literatūras izkopšanā un sabiedriski politiskajā dzīvē. — 420.

Vāgners Rihards (1813—1883) — ievērojams vācu komponists un dirigents, daudzu izciliu operu autors. — 200.

Valdemārs Krišjānis (1825—1891) — sabiedriski politisks darbinieks, viens no jaunlatviešu kustības vadītājiem, publicists. Savos rakstos vērsās pret vācu muižnieku privileģijām, pret latviešu zemnieku feodālo ekspluatāciju. Aicināja latviešus un igauņus pievērsties jūrniecībai, celt nacionālo kultūru. — 30, 31.

Valdens Pauls (1863—1957) — ķīmiķis. 1888.—1919. g. Rīgas Politehniskā institūta mācību spēks, profesors, direktors. 1919. g. padomju varas mēnešos viens no aktīvākajiem Latvijas Augstskolas organizētājiem un tās faktiskais rektors. 1919.—1934. g. bija Rostokas universitātes profesors, vēlāk ķīmijas vēstures profesors Tībingenes universitātē. — 413.

Valdis — Auziņš — sk. Rikveilis Valdemārs.

Valters Mikelis (1874—1968) — reakcionārs buržuāzisks publicists un politiķis. Jaunībā rakstīja «Dienas Lapā» (1894—1895); emigrēja uz ārziemēm, kur dzīvoja līdz 1917. g. Sākumā viens no sīkburžuāziskās Latviešu sociāldemokrātu savienības darboņiem, vēlāk buržuāzisks nacionālists. 1918. g. — Ulmaņa valdības iekšlietu ministrs, vēlāk diplomāts, aktīvi atbalstīja Ulmaņa fašistisko režīmu. — 312, 313, 335, 340, 432, 439.

Vandervelde Emīls (1866—1938) — Beļģijas Strādnieku partijas līderis, II Internacionālēs Starptautiskā sociālistiskā biroja priekšsēdētājs, galējs oportūnists. Pirmā imperiālistiskā pasaules kara laikā sociālšovinists; darbojās buržuāziskajā Beļģijas valdībā. Pret Oktobra revolūciju izturējās naidīgi. No 1925. līdz 1927. g. — Beļģijas ārlietu ministrs, aktīvi cīnījās pret komunistu un sociālistu vienotas anti-fašistiskas frontes izveidošanu. — 179, 184.

Veba Beatrise (1858—1943) — angļu sabiedriska darbiniece, Sidneja Veba sieva. — 54.

Vebs Sidnejs (1859—1947) — angļu sabiedrisks darbinieks, reformists. Kopā ar sievu Beatrisi sarakstījis vairākus darbus par angļu strādnieku kustības vēsturi. Propagandēja strādnieku jautājuma mērīgu atrisināšanu kapitālistiskajā iekārtā. Bija viens no fabiānu biedrības dibinātājiem; pirmā pasaules kara laikā — sociālšovinists. Vēlāk bija leiboristu valdības loceklis (1924, 1929, 1931), ar simpatijām izturējās pret Padomju Savienību. — 54.

Veinbergs (Veinbergs) Fridrihs (Fricis) (1844—1924) — advokāts un reakcionārs publicists, «Baltijas Vēstneša» redaktors (1900—1902); izdeva un vadīja «Rīgas Avīzi» (1902—1915). Nikni apkaroja progresīvus un revolucionārus centienus, denuncēja revolucionārus. 1918. g. sadarbojās ar vācu okupantiem. — 20, 70, 99, 170, 249, 294, 312, 313.

Vesmanis Fridrihs (Blēdis) (1875—1942) — jaunstrāvnieks, 1899. g. kopā ar F. Rozīnu emigrēja uz Londonu, piedalījās mēnešrakstu «Latviešu Strādnieks» un «Sociāldemokrāts» izdošanā. 1904. g. atgriezās Latvijā, piedalījās LSDSP preses izdošanā. Vēlāk studēja tieslietas Pēterburgā, pieslējās meņševikiem, kļuva par oportūnistu. Advokāts Jelgavā. 1920. g. bija buržuāziskās Latvijas Satversmes sapulces loceklis. 1922.—1925. g. saeimas priekšsēdētājs. 1925.—1932. g. buržuāziskās Latvijas vēstnieks Londonā, pēc tam senators. — 483.

Veterāns — sk. Stučka Pēteris.

Vihlajevs P. (1869—1928) — statistikis un agronomis, liberālais narodnīks. Sarakstījis vairākus statistiskus darbus par cariskās Krievijas zemnieku saimniecību; tajos noliedz zemniecības šķirisko noslānošanos un cildina lauku kopienu. 1917. g. kādu laiku bija buržuāziskās Pagaidu valdības zemkopības ministra biedrs. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas strādāja Centrālajā statistikas pārvaldē; bija Maskavas augstāko mācību iestāžu profesors. — 174.

Vilēns R. — šovinists, franču sociālistiskās kustības darbinieka *Zana Zoresa* slepkava. — 387.

Vilhelms — Vilhelms II (Hohencollerns) (1859—1941) — Vācijas ķeizars un Prūsijas karalis (1888—1918). — 127, 291, 292, 307, 447.

Vilsons Vudro (1856—1924) — amerikānu valsts darbinieks, demokrātu partijas darbonis, ASV prezidents (1913—1921), viens no bruņotās intervencijas organizētājiem pret Padomju Krieviju. — 227, 300, 384, 391, 459, 460.

Vinavers Maksims (1863—1926) — advokāts, viens no kadetu partijas dibinātājiem un daudzus gadus tās CK loceklis. Pirmās Valsts domes deputāts no Pēterburgas. Aktīvs padomju varas ienaidnieks. 1919. g. emigrēja uz Parizi, kur darbojās baltemigrantu avīzē «Poslednje Novosti». — 168, 169.

Vinnigs Augsts (1878—1958) — vācu labējais sociāldemokrāts, 1918. g. — Vācijas valdības valsts komisārs Baltijā. Centrās realizēt vācu imperiālistu aneksionistiskos plānus — panākt Latvijas pievienošanu Vācijai; sadarbojās ar latviešu buržuāziskajām partijām, lai Latviju padarītu par Vācijas marioneti. — 385, 399, 465.

Vite Sergejs (1849—1915) — cariskās Krievijas valsts darbinieks, pārliecīnāts patvaldības piekritējs, viens no 1905.—1907. g. revolūcijas apspiešanas organizētājiem. Būdams dzelzceļa satiksmes ministrs (1892), finansu ministrs (1892—1903), ministru padomes priekšsēdētājs (1905. g. oktobris — 1906. g. aprīlis), veicināja kapitālisma attīstību.

tību Krievijā un pastiprināja tās atkarību no imperiālistiskajām lielvalstīm. — 277.

Vivianī Renē (1863—1925) — buržuāzisks franču politisks un valsts darbinieks. 1906.—1910. g. — darba ministrs; 1914. g. — premjerministrs un ārlietu ministrs, pēc tam tieslietu ministrs; Francijas pārstāvis Tautu savienibā. — 386.

Voitinskis (dz. 1885. g.) — 1905. g. sākumā pieslējās boļševikiem, veica partijas darbu Pēterburgā un Jekaterinoslavā. 1909. g. pavasarī kara tiesa viņam piesprieda katorgu boļševistiskās kara organizācijas lietā. Pēc Februāra revolūcijas 1917. g. — meņševiks. 1917. g. oktobrī piedalījās Kerenska un Krasnova kontrrevolucionārajā kara-gājienā uz Petrogradu, tika apcietināts, pēc atbrivošanas aizbrauca uz Gruziju, redīģēja meņševiku avizi «Borba». Vēlāk emigrēja. — 183.

Zanders Limans fon (1855—1929) — vācu ģenerālis, vācu militārās misijas vadītājs Turcijā. — 86.

Zariņš — viens no «Dienas Lapas» darbiniekiem. — 481.

Zars — sk. Ozols Jānis.

Zeiferts Teodors (Teodors) (1865—1929) — pedagogs, literatūras vēsturnieks un kritiķis. 19. gs. 90. gados ar rakstiem «Dienas Lapā», «Austrumā» u. c. veica lielu pozitīvu darbu reālisma propagandā, atbalstot jaunstrāvnieku cīņu par sabiedriski nozīmīgu literatūru. Vēlāk viņa rakstos parādījās pretrunas un izpauðās sīkburžuāziska nenoteiktība. Saasinoties Latvijā šķiru cīņai, sāka meklēt t. s. «pāršķiru pozīciju». — 28.

Zemgals Gustavs (1871—1939) — jurists, viens no latviešu buržuāzijas lideriem. 1917. g. — bankas direktors, Rīgas pilsētas galva. Buržuāziskās Tautas Padomes prieķssēdētāja vietnieks (1918) un viceprezidents, buržuāziskās Latvijas prezidents (1927—1930). — 433.

Ziemelis — sk. Bērziņš-Ziemelis Jānis.

Zingers Pauls (1884—1911) — viens no vācu sociāldemokrātijas vadītājiem, ievērojams II Internacionālēs marksistiskā spārna darbinieks. 1884.—1911. g. — reiħstāga loceklis un sociāldemokrātiskās frakcijas priekšsēdētājs, no 1900. g. — Starptautiskā sociālistiskā biroja loceklis. Konsekventi cīnījās pret oportūnismu vācu strādnieku partijā. Viņa darbibu augstu novērtēja V. I. Ļeņins. — 458.

Zolfs Vilhelms (1882—1936) — vācu diplomāts, viens no ķeizariskās Vācijas imperiālistiskās politikas iestenotājiem. 1918. g. oktobrī iecelts par Vācijas ārlietu ministru. — 299, 308.

Zūdermanis Hermanis (1857—1928) — vācu rakstnieks. Sakarā ar viņa lugas «Gods» uzvedumu Rīgā 1894. g. izcēlās plaša polemika presē. — 103.

Zutis Kārlis (Nēgis, Pesimists, Šloss) (1876—1943) — viens no pirmajiem latviešu sociāldemokrātiem un Rīgas sociāldemokrātiskās organizācijas vadītājiem. 1900. g. aprīļa sākuma piedalījās V. I. Ļeņina un latviešu sociāldemokrātu apspriedē Rīgā. Aktīvs 1905. g. revolūcijas dalībnieks Latvijā. 1906. g. emigrēja uz ārzemēm. 1906.—1911. g. bija LSD Ārzemju komitejas loceklis, boļševiks. LSD kongresā Helsingforsā 1911. g. ievēlēts par LSD CK loceklī, drīz pēc tam apcietināts un izsūtīts trimdā. 1920. g. atgriezās buržuāziskajā Latvijā un izbeidza politisko darbību. — 483.

Zvejnieks — sk. Buševics Ansis.

Zvīnēvičs Kārlis (1873—1913) — publicists un tulkotājs. Aktīvu sabiedriski politisku darbību uzsāka, macīdamies Rīgas Politehniskajā

institūtā (1902—1905), kur darbojās radikāli demokrātiskajā studentu pulciņā «Zemgalieši» un kā propagandists — strādnieku nelegālajos pulciņos. 1905. g. bija oficiālais avizes «Pēterburgas Latvietis» redaktors. 1906. g. emigrēja uz Somiju, vēlāk pārcēlās uz Zviedriju. 1909. g. atgriezās Rīgā, junijā tika arestēts. 1911. g. atbrīvots, darbojās legālajos izdevumos un biedrībās. — 42, 43.

Zvolanskis Sergejs (1859—1912) — policijas departamenta direktors Jaunās strāvas lietas izmeklēšanas un iztiesāšanas laikā. — 38.

Zanis — sk. Buševics *Zanis*.

Zoress Zans (1859—1914) — ievērojams franču un starptautiskās sociālistiskās kustības darbinieks un vēsturnieks. Ilgus gadus Francijas paramenta loceklis un tā sociālistiskās frakcijas līderis. 1904. g. nodibināja un līdz mūža galam redīgēja avizi «L'Humanité». Aizstāvēja tautas brīvību, demokrātiju un mieru un bija pārliecīnāts, ka tikai sociālisms izbeigs karus un koloniālismu. Tomēr uzskatīja, ka sociālisms uzvarēs nevis proletariāta šķiru cīņas, bet «demokrātijas idejas uzplaukuma» rezultātā. Sis viedoklis viņu novēda oportūnistu nometnē. *Zoresa* cīņa par mieru, pret briestošā imperiālistiskā kara draudiem saniknoja buržuāzijas apoloģētus. Pirmā pasaules kara priekšvakarā reakcijas dienderi viņu nogalināja. — 384, 386—388.

PERIODISKO IZDEVUMU RĀDITĀJS

«*Allgemeine Zeitung*» («Vispārīga Avīze») — vācu buržuāziska liberāla dienas avīze. Iznāca no 1798. g. Ulmā, no 1810. g. Augsburgā. No 1908. g. — nedēļas avīze, 1912.—1914. g. — mēnešraksts. — 183, 292.

«*Arodnieks*» — Rīgas strādnieku arodbiedrību žurnāls; iznāca no 1909. līdz 1914. gadam. 1912.—1913. g. daļēji atradās LSD meļševistiskās CK ietekmē. Taču žurnāla virziens visumā bija revolucionārs. Pēc LSD IV kongresa (1914) kļuva konsekventi boļševistisks. Ar 1914. g. jūniju iznāca ar nosaukumu «Jaunais Arodnieks». — 41.

«*Atvases*» — legāls marksistisku rakstu krājums, iznāca Pēterburgā 1907. un 1908. g. izdevniecības «Dzirkstele» izdevumā. Redaktors P. Stučka, līdzstrādnieki F. Rozīņš, P. Dauge, J. Jansons-Brauns, Rainis u. c. Iznāca divas burtnīcas. — 110, 486.

«*Auseklis*» — mēnešraksts, pirmais latviešu sociāldemokrātiskais periodiskais izdevums, iznāca Bostonā (1898—1901), iespiests A. Raufmaņa spiestuvē Klijvelndā, redaktori D. Bundža (1898—1900) un J. Kundziņš (1900—1901). Iznāca pavis 41 numurs. «*Auseklis*» izplatīja marksisma idejas, rosināja latviešu strādniekus uz revolucionāru cīņu, informēja par strādnieku kustību Krievijā, ASV un citās zemēs. — 104.

«*Austrums*» — zinātnisks un literārs mēnešraksts, iznāca Maskavā, Jelgavā, Rīgā un Cēsis 1885.—1906. g. Sākumā bija progresīvs, vēlāk nekonsekvents un no 1903. g. novembra, kad par redaktoru kļuva A. Niedra, — klajī reakcionārs. — 26.

«*Baltijas Vēstnesis*» — buržuāziska avīze, iznāca Rīgā (1869—1906 un 1917—1920) un Pleskavā (1917 X — 1918 XI). Sākumā iznāca divas reizes nedēļā, no 1870. g. — reizi nedēļā, no 1880. g., kad apvienojās ar «*Rīgas Lapu*», kļuva par dienas avīzi. Pauda Rīgas Latviešu biedrības uzskaņas. 70. gadu beigās kļuva reakcionārs, vēršās pret Jauno strāvu un revolucionāro strādnieku kustību. — 168, 170.

«*Baltijas Zemkopis*» — buržuāziska avīze, iznāca Jelgavā un Rīgā (1875—1885) reizi nedēļā. — 59, 381.

«*Berliner Tageblatt*» — «*Berliner Tageblatt und Handelszeitung*» («Berlines Dienas Lapa un Tirdzniecības Avīze») — buržuāziska rīta un vakara avīze ar ilustrētu pielikumu. Iznāca Berlīnē 1871.—1939. g. — 26.

«*Berner Tageblatt*» («Bernes Dienas Lapa») — buržuāziska dienas avīze, iznāk kopš 1888. g. Bernē (Šveicē), tagad nedēļas avīze. — 227.

«*Biļetens*» — «*Valmieras Aprīņka Strādnieku un Bezzemnieku Padomes Biļetens*». Iznāca Valmierā 1919. g. 1—2 reizes nedēļā (no

16. janvāra līdz 23. maijam, pavisam 27 numuri). Ar 7. martu (10. nr.) saucās «Biljetens» un bija Valmieras apriņķa Strādnieku padomes izdevums. Redaktors J. Kalniņš. — 360.

«Bremer Bürger-Zeitung» («Brēmenes Pilsoņu Avīze») — vācu sociāldemokrātu dienas avize. Iznāca no 1890. līdz 1919. g. Līdz 1916. g. atradās Brēmenes kreiso sociāldemokrātu ietekmē, pēc tam nonāca sociālšovinistu rokās. — 343.

«Cēsu Aprīņķa Strādnieku Padomes Ziņotājs» — «Cēsu Aprīņķa Strādnieku un Bezzemnieku Deputātu Padomes Ziņotājs», iznāca Cēsis 1919. g. 2—3 reizes nedēļā (no 5. janvāra līdz 24. maijam, pavisam 28 numuri). Ar 25. janvāri (6. nr.) — «Cēsu Aprīņķa Strādnieku Deputātu Padomes Ziņotājs», ar 3. aprili (16. nr.) — «Cēsu Aprīņķa Strādnieku Padomes Ziņotājs». — 355.

«Cīņa» — viena no vecākajām komunistiskajām avīzēm mūsu zemē un visā pasaule, iznāk kopš 1904. g. marta. Iznāca nelegāli Rīgā līdz 1909. g., no 1910. g. ārzemēs. 1917. g. marta «Cīņa» iznāca legāli Petrogradā, sākumā kā KSDSP Petrogradas organizācijas «Prometeja» rajona izdevums, vēlāk kā LSD centrālais orgāns. 1917. g. no 13. maija līdz augustam iznāca Rīgā, 1917. g. no 29. septembra līdz 12. decembrim — Valmierā ar nosaukumu «Mūsu Cīņa», no 1917. g. 13. decembra līdz 1918. g. februārim — Valkā, 1918. g. no maija līdz novembrim — Maskavā, 1919. g. no 8. janvāra līdz 22. maijam legāli, pēc tam nelegāli Rīgā (redaktori — P. Stučka, J. Daniševskis, J. Bērziņš-Andersons, R. Bauze, R. Neilands, K. Kauliņš, K. Krastiņš, F. Pauzers, R. Salna u. c.).

Pēc fašistiskā režima krišanas Latvijā 1940. g. jūnijā «Cīņa» iznāca legāli kā LKP CK un Rīgas komitejas orgāns.

Tagad «Cīņa» ir LKP CK, Latvijas PSR Augstākās Padomes un Ministru Padomes orgāns, dienas avize. Apbalvota ar Darba Sarkanā Karoga ordeni (1954) un Oktobra Revolūcijas ordeni (1974). — 20, 21, 37, 124, 129, 131, 132, 134, 136, 140, 146, 148, 158, 183, 188, 193, 197, 200, 202, 208, 213, 226, 228, 231, 246, 256, 261, 265, 268, 271, 319, 326, 329, 333, 339, 341, 343, 345, 351, 353, 360, 383, 386, 388, 389, 391, 393, 398, 401, 403, 404, 425, 429, 434, 436, 440, 468, 497.

«Cīnas Biedrs» — LKP CK avīze; iznāca Veikījē Lukos no 1919. līdz 1920. g. janvārim 3 reizes nedēļā, pavisam 50 numuru. Avīze publicēja V. I. Ķeņina darbus, materiālus par politisko stāvokli, LKP izdevumiem u. c. aktuāliem jautājumiem un mobilizēja darbaaudis cīņai par padomju varas nostiprināšanu Austrumlatvijā. Līdzstrādnieki — S. Bergis, J. Daniševskis, J. Krūmiņš (Pilāts), P. Stučka u. c. LKP vadošie darbinieki. Avīze beidza iznākt pēc padomju varas krišanas Latvijā. — 442, 460, 473, 476.

«Cīņas Biedrs» — LKP teorētisks žurnāls, iznāca Maskavā (1920—1935), pavisam 130 numuri. 1920. g. no marta līdz decembrim bija LKP CK Ārzemju biroja, no 1921. g. janvāra līdz 1934. g. martam — Kominternes Latvijas sekcijas, no 1934. g. jūlija līdz 1935. g. decembrim LKP (Kominternes sekcijas) izdevums. Redkolēģijā darbojās R. Endrups, J. Krūmiņš (Pilāts), K. Krastiņš, K. Pečaks, P. Stučka u. c. Žurnāls vispusīgi apgaismoja LKP teorētiskos, organizatoriskos, stratēģijas un taktikas jautājumus. Žurnālu nelegāli ievēda un izplātīja buržuāziskajā Latvijā. — 98, 360.

«Corriere della Sera» («Vakara Kurjers») — buržuāziska Itālijas avize. Iznāk Milānā kopš 1870. g. — 189.

«*Darba Tauta*» — Latvijas revolucionāro sociālistu (eseru) partijas Rīgas komitejas izdota avīze. Iznāca 1917. g. Rīgā neregulāri, pavisam 17 numuri. — 156, 173.

«*Darbs*» — legāls sociāldemokrātisks žurnāls, iznāca Rīgā no 1914. g. aprīja līdz 1915. g. aprīlim, pavisam četri numuri. Idejiskais vadītājs bija P. Stučka. Zurnāls publicēja K. Marksā un F. Engelsa vēstules, P. Stučkas, J. Bērziņa-Ziemeļa, J. Jansona-Brauna, F. Rozīņa un citu LSD darbinieku rakstus. Zurnāla 3. nr. bija veltīts LSD 10 gadu jubilejai un sniedza pārskatu par LSD vēsturi. «*Darbs*» bargas cenzūras apstākļos centās apgaismot aktuālus teorētiskus jautājumus — agrāro un nacionālo jautājumu un sniedz imperiālisma marksistisku analizi. — 105, 106, 109, 112, 486, 488, 490, 493, 495.

«*Darbs*» — sabiedriski politisks žurnāls. Iznāca no 1918. g. septembra līdz 1919. g. Maskavā, iznākuši pavisam 5 numuri. 1. numurs iznāca kā LSD CK Krievijas bīroja, Viskrievijas latviešu komunistisko sekciju centra, Maskavas latviešu apvienoto komunistisko frakciju organizācijas komitejas izdevums, bet ar 2. numuru, kas iznāca Rīgā 1919. g. aprīli, «*Darbs*» sāka iznākt kā LKP CK izdevums. Zurnāls propagandēja sociālisma idejas, audzināja darba|audīs proletāriskā internacionālisma garā, publicēja teorētiskus un sabiedriski politiskus rakstus, grāmatu apskatus un hroniku. «*Darbs*» līdzstrādnieki bija J. Bērziņš-Ziemelis, J. Daniševskis, E. Eferts-Klusais, J. Krūmiņš-Pilāts, K. Pečaks, F. Rozīņš, P. Stučka, J. Vilks u. c. LKP darbinieki. — 375, 380.

«*Dienas Lapa*» — pirmā demokrātiskā latviešu dienas avīze, iznāca Rīgā 1886.—1905. g. Pirmais tās redaktors F. Bergmanis vadīja avīzi politiskas mērenības garā, tomēr iesaistot progresīvās intēlīgences korespondentus. 1888.—1891. g. un 1895.—1897. g. «*Dienas Lapa*» redaktors bija P. Stučka, 1891.—1895. g. — J. Pliekšāns-Rainis. 1893.—1897. g. «*Dienas Lapa*» bija Jaunās strāvas organizatoriskais centrs un propagandēja sociālisma idejas. «*Dienas Lapa*» līdzstrādnieki bija F. Rozīņš-Āzis, J. Jansons-Brauns, D. Bundža un citi. 1897. g. cara valdība represēja jaunstrāvniekus un «*Dienas Lapa*» izdošanu pārtrauca uz 8 mēnešiem. Pēc tam no 1898. g. avīze pauda sīkburžuāziskus eklektiskus uzskatus. Pēc 1905. g. 17. oktobra «*Dienas Lapa*» kļūst par sociāldemokrātisku izdevumu; no 27. oktobra tās redaktors — J. Jansons-Brauns. 1905. g. 20. decembrī ģenerālgubernators «*Dienas Lapa*» aizliedza izdot. — 18, 19, 21, 26, 38—40, 73, 99, 100—104, 130, 394, 395.

«*Domas*» — literāri zinātnisks mēnešraksts, iznāca Rīgā 1912.—1915. g. Izdevējs A. Golts. Faktiskie vadītāji E. Pipīņš-Vizulis un A. Upīts. Zurnāla sabiedriski politiskais virziens nebija viendabīgs, jo tajā savus darbus publicēja gan buržuāziski liberali un revīzionistiski autori, gan arī daudzi progresīvi autori. Zurnāls veicināja latviešu reālistiskās literatūras un kritikas attīstību. — 45, 494.

«*Dzimtenes Vēstnesis*» — buržuāziska dienas avīze, iznāca Rīgā (1907—1915) un Pleskavā (1915—1917). 1909.—1914. g. avīzes virziena faktiskais noteicējs bija buržuāziskais politiķis A. Bergs. — 25—28, 38, 40, 481.

«*Dzīves Atbalss*» — LSD dienas avīze, iznāca legāli Rīgā 1914. g. no 7. janvāra līdz 4. martam. Avīzes izdošanu apturēja Pēterburgas Tiesu palāta 1914. g. 28. oktobri. — 62, 87, 89.

«*Dzīves Balss*» — LSD legāla avīze, iznāca Rīgā 1913. g. no 12. janvāra līdz 30. decembrim reizi nedēļā, 1914. g. no 2. līdz

25. janvārim — dienas avīze. Faktiskie redaktori — meņševiki A. Petrevics (1913) un V. Straujāns (1914). — 41, 47, 50—53, 55, 58, 59, 96, 478, 480, 484, 487.

«*Dzives Spēks*» — LSD legāla dienas avīze, iznāca Rīgā 1914. g. no 29. aprīļa līdz 10. maijam. — 93, 98, 109.

«*L'Entente*» («Savieniba») — buržuāziska avīze, iznāca 1917. g. Pēterburgā franču valodā. — 192.

«*Frankfurter Zeitung*» («Frankfurtes Avīze») — dienas avīze, vācu lielo biržas veikalnieku orgāns. Iznāca Frankfurte pie Mainas no 1856. līdz 1943. g. Avīze no jauna sāka iznākt 1949. g. ar nosaukumu «*Frankfurter Allgemeine Zeitung*» («Frankfurtes Vispārējā Avīze»), un tā ir Rietumvācijas monopolistu rupors. — 383.

«*Die Internationale*» («Internacionāle») — žurnāls «marksimisma prakses un teorijas jautājumos»; to nodinīja R. Luksemburga un F. Mērings. Pirmais žurnāla numurs iznāca Diseldorfā 1915. g. aprīli. Tajā publicēti R. Luksemburgas, F. Mēringa, K. Cetkinas u. c. raksti. Žurnāla izdošanu atjaunoja 1918. g., tas iznāca Berlīnē pēc Novembra revolūcijas un turpināja iznākt nelegāli arī fašistiskās diktatūras laikā līdz 1939. gadam. — 343.

«*Izglītība*» — Latvijas skolotāju biedrības literārs, pedagoģisks un zinātnisks mēnešraksts, iznāca Rīgā no 1909. g. janvāra līdz 1911. g. augustam. Žurnāls publicēja demokrātiska rakstura apcerējumus par pedagoģiju, popularizēja materiālismu un veicināja progresīvās, reālistiskās dailliteratūras attīstību. — 30.

«*Izvestija*» — «*Izvestija Petrogradskogo Soveta Rabočih i Soldatskikh Deputatov*» («Petrogradas Strādnieku un Zaldātu Deputātu Padomes Vēstnesis») — sabiedriski politiska dienas avīze. Iznāca Petrogradā no 1917. g. 28. februāra (13. marta), līdz oktobrim atradās eseru un meņševiku rokās. Avīzes nosaukums vairākkārt mainījies. Pēc Viskrievijas II Padomju kongresa no 1917. g. 27. oktobra avīze iznāca ar nosaukumu «*Izvestija Centrālnogo Ispolnitelnogo Komiteta i Petrogradskogo Soveta Rabočih i Soldatskikh Deputatov*» («Centrālās Izpildu Komitejas un Petrogradas Strādnieku un Zaldātu Deputātu Padomes Vēstnesis»). Avīzē tika publicēti vēsturiskie dekrēti par mieru un par zemi un citi Padomju valdības dokumenti. Pēc Padomju valdības pārceļšanās uz Maskavu avīze iznāca Maskavā. No 1938. gada iznāk kā PSRS Augstākās Padomes Prezidijs orgāns, kopš 1977. g. iznāk ar nosaukumu «*Izvestija Sovetov Narodnih Deputatov*» («Tautas Deputātu Padomju Vēstnesis»). 1949. g. avīze apbalvota ar Darba Sarkanā Karoga ordeni, 1967. g. ar Lēpina ordeni. — 448.

«*Jaunā Balss*» — LSD legāla dienas avīze, iznāca Rīgā 1914. g. no 15. marta līdz 21. jūnijam. Sakarā ar redaktoru arestiem un maiņām iznāca ar vairākiem pārtraukumiem. — 89, 93, 495.

«*Jaunā Dienas Lapa*» — sīkburžuāziska dienas avīze, iznāca Rīgā (no 1905. g. decembra līdz 1915. g. augustam) un Petrogradā (no 1915. g. septembra līdz 1918. g. janvārim). Lai gūtu popularitāti darbaļaužu vidū, avīze dažreiz ievietoja arī J. Bērziņa-Ziemeļa, J. Jansona-Brauna, J. Daniševska, R. Pelšes u. c. sociāldemokrātu rakstus par strādnieku kustību un sabiedrības attīstību. — 40, 42, 53, 478, 479, 482.

«*Jaunais Arodnieks*» — latviešu strādnieku arodkustības žurnāls, iznāca Rīgā no 1914. g. 7. jūnija līdz 1915. g. 21. martam 4 reizes mēnesī. Žurnāla faktiskais izdevējs bija LSD, faktiskais redaktors —

R. Endrups. 1915. g. pavasarī žurnāla izdošanu cara valdība aizliedza. — 121.

«*Jaunais Komunārs*» — LKP Darba jaunatnes savienības CK sabiedriski politisks un literārs žurnāls. Iznāca 1919. g. Rīgā (līdz padomju varas krišanai 1./2. un 3. numurs). — 347.

«*Jaunais Laiks*» — LSD legāla avize, iznāca Rīgā no 1911. g. 13. augusta līdz 1912. g. 7. aprīlim — sākumā trīs, vēlāk divas reizes nedēļā. — 28, 32.

«*Jaunais Vārds*» — sīkburžuāziska politiska, sabiedriska un literāra dienas avize. Iznāca Rīgā no 1914. līdz 1918. g. 6 reizes nedēļā un 1921.—1922. g. — sākumā reizi, vēlāk 2 reizes nedēļā. — 171.

«*Journal des Débats*» — «*Journal des Débats Politiques et Littéraires*» («Politisku un Literāru Debašu Avīze») — konservatīva buržuāziska avize, iznāca Parīzē no 1789. līdz 1944. gadam. — 197.

«*Krievijas Cīņa*» — KK(b)P, no 1925. g. — VK(b)P latviešu sekciju avīze, iznāca Maskavā vairākas reizes nedēļā no 1918. līdz 1930. g. Redakcijā darbojās K. Krastiņš, R. Bauze, K. Ozoliņš (Tomass), K. Pečaks, P. Blumfelds (Sviris), J. Lasis, V. Miške u. c. Avīzei bija liela loma marksimisma-leņinisma ideju propagandēšanā latviešu darbaļaužu vidū padomju republikās. — 261, 265, 271, 291, 294, 306, 311, 314—316, 335, 337, 360, 399, 407.

«*Laika Balss*» — LSD legāla avīze, iznāca Rīgā 1911. g. no 1. marta līdz 16. jūlijam divas, vēlāk trīs reizes nedēļā; faktiskie redaktori bija boļševiks K. Pētersons un meņševiks J. Celms. Ar Rīgas apgabaltiesas 1911. g. 15. jūlija lēmumu avīzes izdošana tika atpurerēta. Turpmāk tā iznāca ar citu nosaukumu («*Jaunais Laiks*», «*Laika Atbalss*», «*Dzīves Balss*» utt.) līdz 1914. g. augustam. — 22, 24.

«*Latviešu Strādnieks*» — Rietumeiropas latviešu sociāldemokrātu savienības mēnešraksts, iznāca Londonā no 1899. g. decembra līdz 1900. g. jūlijam, pavisam 8 numuri. Redaktori — F. Rozīņš, F. Vesmanis. Izdevumu Latvijā nogādāja nelegāli. Mēnešraksts konsekventi propagandēja zinātnisko sociālismu latviešu strādnieku vidū. Tas beižīdz iznākt sakarā ar sašķelšanos Rietumeiropas latviešu sociāldemokrātu savienībā. — 20.

«*Latvijas Komūnas Strelnieks*» — avīze, Padomju Latvijas Revolucionārās kara padomes un Latvijas Sociālistiskās Padomju Republikas armijas komunistiskās organizācijas komitejas orgāns, avīzes «*Sarkanais Strelnieks*» turpinājums; iznāca 1919. g. no 1. maija līdz 9. oktobrim (no 48. līdz 130. numuram) vispirms Daugavpilī, pēc tam Rēzeknē, vēlāk Veļikije Lukos. Redkolēģijā darbojās R. Bauze, T. Draudīņš, K. Ozoliņš (Tomass). — 407, 409.

«*Laukstrādnieku Cīņa*» — LSD CK avīze, iznāca 1917. g. Rīgā (jūnijs—augusts), vēlāk Valmierā (augusts—septembris) reizi, ar 10. numuru — divas reizes nedēļā. Redaktori K. Kauliņš un J. Peterss. Sekmēja Latvijas laukstrādnieku un trūcīgo darba zemnieku saliedēšanos ap LSD. — 196, 233.

«*Lidums*» — buržuāziska dienas avīze, iznāca no 1913. g. Rīgā, no 1915. g. — Valkā, Rīgas Lauksaimniecības centrālbiedrības izdevums. 1917. g. avīze kļuva par latviešu buržuāzijas galvenās partijas — Zemnieku savienības orgānu, pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas tika slēgta. Vācu okupācijas laikā 1918. g. martā atkal sāka iznakt. — 172, 433, 434.

«*Lokal-Anzeiger*» — «*Berliner Lokal-Anzeiger*» («*Berlīnes Vietējais Vēstnesis*») — labēja virziena Berlīnes dienas avīze. Iznāca no 1883. g. — 290, 370.

«*Luč*» («*Stars*») — legāla meņševiku-likvidatoru dienas avīze, iznāca Pēterburgā no 1912. g. septembra līdz 1913. g. jūlijam. Avīzes idejiskie vadītāji — P. Akselrods, F. Dans, L. Martovs un A. Martynovs. Līdzstrādnieku vidū bija arī latviešu meņševiki R. Lindiņš un F. Menders. Avīzes slejās likvidatori apkaroja boļševiku revolucionāro taktiku, nostājās pret strādnieku revolucionārajiem masu streikiem un mēģināja revidēt partijas programmas svarīgākās tēzes. — 41, 480.

«*Mūsu Cīņa*» — avīze, LSD CK orgāns, iznāca Valmierā 1917. g. no 29. septembra līdz 27. oktobrim divas reizes nedēļā buržuāziskās Pagaidu valdības slēgtās avīzes «*Cīņa*» vietā līdz tās izdošanas atjaunošanai. Redkolēģijā darbojās K. Kauliņš un J. Peterss. — 237, 241.

«*Nākotne*» — legāls marksistisks, zinātnisks un literārs žurnāls, iznāca Rīgā 1906. g. no 27. aprīļa līdz 15. jūnijam, pavisam četri numuri. Žurnāls izplatīja marksisma idejas un publicēja rakstus par strādnieku kustības jautājumiem. Aktīvs tā līdzstrādnieks bija P. Stučka. — 110, 160.

«*Naš Putjs*» («*Mūsu Ceļš*») — boļševiku avīze, iznāca Maskavā 1913. g. no 25. augusta līdz 12. septembrim, pavisam 16 numuru. Avīze publicēja vairakus V. I. Ļeņina rakstus. Tās līdzstrādnieki bija M. Gorkijs, Demjans Bednijs, M. Olminskis, I. Skvorcovs-Stepanovs u. c. Avīze strādnieku vidū bija ļoti populāra. — 57.

«*Naša Pravda*» («*Mūsu Taisnība*») — LSD (komunistu) CK avīze, vēlāk LKP CK orgāns krievu valodā, iznāca Rīgā 1919. g. no 9. janvāra līdz 22. maijam. Pēc fašistiskā režīma krišanas Latvijā avīzes izdošana tika atjaunota; tā iznāca no 1940. g. 23. jūnija līdz 1941. g. 27. jūnijam ar nosaukumu «*Proletarskaja Pravda*» («*Proletāriešu Taisnība*»); kopš 1944. g. 24. septembra iznāk ar nosaukumu «*Sovetskaja Latvija*» («*Padomju Latvija*») — LKP CK, LPSR Augstākās Padomes un LPSR Ministru Padomes orgāns. Apbalvota ar Darba Sarkanā Karoga ordeni (1976). — 319, 326, 329, 333, 339, 341, 343, 345, 351, 353.

«*Die Neue Zeit*» («*Jaunais Laiks*») — teorētisks Vācijas Sociāldemokrātiskās partijas žurnāls, iznāca Štutgartē 1883.—1923. g. Redaktori — K. Kautskis un G. Kunovs. Žurnāla darbā piedalījās A. Bēbelis, V. Libknehts, R. Luksemburga, F. Mērings, K. Cetkina, G. Pļešanovs, P. Lafargs u. c. Žurnālā tika publicēti K. Marksas un F. Engelsa darbi. Kopš 90. gadu otrās pusēs žurnāls sāka publicēt arī revizionistu rakstus; pirmā pasaules kara laikā nostājās centristu pozīcijā, faktiski atbalstīdams sociālšovinistus. — 54, 211, 215, 283, 398.

«*Novaja Rabočaja Gazeta*» («*Jaunā Strādnieku Avīze*») — meņševiku-likvidatoru legāla dienas avīze, iznāca Pēterburgā no 1913. g. augusta līdz 1914. g. janvārim. — 47, 483.

«*Novaja Zīņa*» («*Jaunā Dzīve*») — dienas avīze; iznāca Petrogradā no 1917. g. 18. aprīļa (1. maija) līdz 1918. g. jūlijam. Avīzi izdot ierosināja meņševiki internacionālisti un rakstnieki, kas grupējās ap Petrogradā iznākošo žurnālu «*Letopisju*» («*Hronika*»). Raksturodamis novajaizīniešus, V. I. Ļeņins norādīja, ka viņu «dominējošais noskaņojums ir intelektuāls skepticismis, kas slēpj un pauž neprincipiālitāti» («*Leņins V. I. Raksti*, 25. sēj., 247. lpp.). Pret Oktobra sociālistisko revolūciju un padomju varas nodibināšanos avīze pauda naidī-

gus uzskatus. No 1918. g. 1. jūnija avīze iznāca divos izdevumos — Petrogradas un Maskavas; 1918. g. jūlijā tie tika slēgti. — 231, 244.

«*Novoje Vremja*» («Jaunais Laiks») — dienas avīze, iznāca Pēterburgā no 1868. līdz 1917. gadam. No 1905. g. — melnsimtneku preses orgāns. Pēc 1917. g. Februara buržuāziski demokrātiskās revolūcijas atbalstīja buržuāziskās Pagaidu valdības kontrrevolucionāro politiku un neganti riņķī pret bolševikiem. Petrogradas Padomes Revolucionārā kara komiteja avīzi slēdza 1917. g. 26. oktobrī (8. novembrī). V. I. Ļeņins avīzi «*Novoje Vremja*» nosauca par uzpērkamo avīžu paraugu. (Ļeņins V. I. Raksti, 18. sej., 242. lpp.). — 30.

«*Otečestvenniye Zapiski*» («Tēvzemes Piezīmes») — literārs un politisks žurnāls. Iznāca Pēterburgā 1820.—1830. g. un 1839.—1844. g.; no 1839. g. kļuva par sava laika visprogresīvāko žurnālu. Tājā darbojās V. Beļinskis, A. Hercens, T. Granovskis, N. Ogarjovs u. c. Ar 1868. gadu, kad žurnāls pārgāja N. Nekrasova un M. Saltikova-Šedrīna rokās, ap to grupējās revolucionāri demokrātiskā inteliģence. Pēc N. Nekrasova nāves (1877) žurnāls nonāca narodniju ietekmē; to nepārtraukti vajāja cariskā cenzūra un 1884. gadā valdība slēdza. — 216.

«*Pravda*» («Taisnība») — V. I. Ļeņina nodibinātā bolševiku legālā dienas avīze. Pirmais numurs iznāca Pēterburgā 1912. g. 22. aprīlī (5. maijā). Avīzi izdeva par strādnieku savāktiem līdzekļiem, un tai bija liela autoritātes darbaļaužu vidū. Avīzi idejiski vadīja V. I. Ļeņins. Cara varas iestādes «*Pravdu*» nemitīgi vajāja, tās redaktoruss sodīja. Avīzi slēdza astoņas reizes, taču tā iznāca joprojām, tikai ar citu nosaukumu. 1914. g. 8. (21.) jūlijā cara varas iestādes «*Pravdas*» izdošanu aizliedza un tās līdzstrādniekus arēstēja. «*Pravdas*» izdošanu atjaunoja 1917. g. martā. 1917. g. no jūlija līdz oktobrim avīze, buržuāziskās Pagaidu valdības vajāta, vairākkārt mainīja savu nosaukumu, kopš 1917. g. 27. oktobra (9. novembra) atkal iznāk ar nosaukumu «*Pravda*». Tagad — PSKP CK orgāns. Apbalvota ar diviem Ļeņina ordeņiem (1945, 1962) un Oktobra Revolūcijas ordeni (1972). — 41, 93, 94, 98, 186, 212, 292, 301, 308, 448.

«*Pravdas*» *Baltijas pielikums* — 1914. g. martā avīze «*Putj Pravdi*» izdeva īpašu latviešu strādnieku kustībai veltītu lapu ar nosaukumu «*Pribaltijskij kraj*» («*Baltijas novads*»). Tājā bija publicēti V. I. Ļeņina raksti «*Latviešu strādnieki par šķelšanos s.-d. frakcijā*» un «*«Augusta» fikcijas atmaskošana*», P. Stučkas raksts «*Krievu-latviešu proletāriskā vienība*» u. c. materiāli, kas iepazīstīnāja Krievijas proletariātu ar Baltijas novada strādnieku dzīvi un nostiprināja krievu un latviešu proletariāta cīņas savienību. — 94.

«*Prosveščenije*» («*Izglītība*») — bolševistisks teorētisks mēnešraksts, iznāca Pēterburgā no 1911. g. decembra līdz 1914. g. jūnijam. Zurnālu nodibināja pēc V. I. Ļeņina ierosmes, aizstājot cara valdības slēgto bolševistisko žurnālu «*Miš*», kas iznāca Maskavā. Zurnāla «*Prosveščenije*» darbojās A. Uljanova-Jeļizarova, N. Krupskaja u. c. Daiļliteratūras nodalījumā vadīja M. Gorkijs. Zurnāls atmaskoja likvidatorus, oztovistus, trockistus, buržuāziskos nacionālistus, apkaroja revisionismu un centrismu II Internacionālēs partijās. Pirmā pasaules kara priekšvakarā cara valdība žurnālu slēdza. 1917. g. rudenī tas atkal sāka iznākt, taču klajā nāca tikai viens dubultnumurs. — 83, 85, 108.

«*Putj Pravdi*» («Taisnības Ceļš») — viens no nosaukumiem, ar kādu iznāca avīze «*Pravda*» 1914. g. no 22. janvāra (4. februāra) līdz 26. maijam (3. jūnijam). Pavisam ar šādu nosaukumu iznāca 92 numuri. — 94.

«*Rabočaja Gazeta*» («Strādnieku Avīze») — meņševiku partijas centrālais orgāns; iznāca Petrogradā 1917. g. no marta līdz novembrim. Avīze ieturēja aizsardzībnieku pozīciju, atbalstīja buržuāzisko Pagaidu valdību un cīnījās pret boļševiku partiju. Pret Oktobra revolūciju un padomju varas nodibināšanu izturējās naidigi. Slēgta par pretpadomju agitāciju. — 212.

«*Reč*» («*Valoda*») — dienas avīze, kadetu partijas centrālais orgāns, iznāca Pēterburgā no 1906. g. 23. februāra (8. marta) līdz 1917. g. 26. oktobrim (8. novembrim). Faktiskie redaktori — P. Milukovs un I. Hesens. Ar Petrogradas Padomes Kara revolucionārās komitejas lēmumu slēgta. — 146—148, 254.

«*Rīgas Avīze*» — reakcionāra politiska un literāra dienas avīze. Iznāca Rīgā 1902.—1915. g., redaktors — F. Veinbergs. Avīze sludināja buržuāzisko nacionālismu un nikni vērsās pret revolucionāro kustību un progresīvo inteliģenci. — 28.

«*Rīts*» — buržuāzisks zinātnes, literatūras, mākslas un politikas nedēļas žurnāls. Iznāca neregulāri 1914. g. no 1. janvāra līdz 1. novembrim Rīgā. — 97.

«*Rīžskaja Pravda*» («*Rīgas Taisnība*») — avīze, Rīgas Strādnieku deputātu padomes orgāns; iznāca Rīgā 1919. g. sākumā. — 322.

«*Die Rote Fahne*» («*Sarkanais Karogs*») — avīze, ko nodibināja R. Luksemburga un K. Libknehts; savienības «*Spartaks*» centrālorgāns, vēlāk Vācijas Komunistiskās partijas centrālorgāns. Iznāca no 1918. g. 9. novembra līdz 1934. g. Berlinē, pēc fašistiskās diktatūras nodibināšanās nelegāli no 1935. g. Prāgā, pēc tam — Briselē. Vācijas valdība to vairākkārt represēja un aizliedza. Raksturodamas avīzes cīņu pret vācu sociāldemokrātu kontrrevolucionāriem līderiem, V. I. Ļeņins 1919. g. rakstīja: «Komunistu Berlīnes avīzes «*Sarkanais Karogs*» varonīgā cīņa rada pilnigu sajūsmu» (*Leņins V. I. Raksti*, 30. sēj., 34. lpp.). — 290, 313, 322, 326, 329, 341, 343, 351, 386, 388, 398.

«*Russkije Vedomosti*» («*Krievijas Ziņotājs*») — avīze, iznāca Maskavā no 1863. līdz 1918. g., pauda liberālo muižnieku un buržuāzijas intereses, no 1915. g. — labējo kadetu orgāns. — 147.

«*Sarkanais Karogs*» — avīze, Valkas apriņķa Strādnieku padomes orgāns; iznāca no 1918. g. 22. novembra līdz 1919. g. 27. maijam sākumā Valkā, vēlāk Smiltenē, pavisam 99 numuri. 1919. g. janvāri un februāri iznāca ar nosaukumu «*Valkas Apriņķa Strādnieku Padomes Bīletens*». Redkolēģijā darbojās A. Bērce (Arājs), J. Birkenfelds, J. Zāķis (Dzelons) u. c. Avīzē publicēti svarīgi LKP un Latvijas Padomju valdības dokumenti; J. Daniševska, F. Rozīņa, P. Stučkas u. c. LKP darbinieku raksti. — 311, 314, 398.

«*Sarkanais Strēlnieks*» — avīze, Padomju Latvijas armijas un Revolucionārās kara padomes un komunistiskās organizācijas komitejas izdevums. Iznāca 1919. g. no 11. februāra līdz 30. aprīlim Daugavpili, pavisam 47 numuri. Redkolēģijā darbojās R. Bauze, P. Celmiņš, A. Daumanis, T. Draudiņš, K. Ozoliņš (Tomass). Avīze publicēja pirmo reizi latviešu valodā V. I. Ļeņina rakstus «*Atbilde uz zemnieku pieprasījumiem*», «*Iekarotais un pierakstītās*», kā arī LKP un Padomju Latvijas armijas darbinieku rakstus u. c. No 1919. g. maija avīze iznāca ar nosaukumu «*Latvijas Komūnas Strēlnieks*». — 341.

«*Social-Demokrāts*» («Sociāldemokrāts») — dienas avīze, KSDS (b) P Maskavas apgabala biroja, Maskavas komitejas, vēlāk arī Maskavas apgabala komitejas orgāns. Iznāca no 1917. g. marta līdz 1918. g. Pēc Padomju valdības pārceļšanās uz Maskavu 1918. g. martā apvienojās ar avīzi «*Pravda*». — 497.

«*Sociāldemokrāts*» — periodisks latviešu sociāldemokrātu ārzemju izdevums. Iznāca Londonā (1900. g. oktobris — 1902. g. oktobris), Ženēvā (1902. g. decembrī), Bernē (1903. g. janvāris — 1905. g. septembris). No 1902. g. jūlija — Baltijas latviešu sociāldemokrātiskās strādnieku organizācijas, no 1904. g. jūlija — LSDSP orgāns. Dibinātājs un redaktors — F. Roziņš. — 76, 104, 105, 107, 395.

«*Sociāldemokrāts*» — LSD CK rakstu krājums. Iznāca Petrogradā 1917. g. septembrī. Redaktors P. Stučka. Krājumā publicēts P. Stučkas sagatavots V. I. Ļeņina darba «Imperiālisms kā kapitālisma augstākā stadija» galveno atziņu atstāstījums, P. Stučkas, J. Bērziņa (Ziemeļa) u. c. raksti. Krājumam bija liela nozīme — tas Latvijā Oktobra revolūcijas priekšvakarā izskaidroja marksma-ļeņinisma mācību par proletariāta diktatūru, kā arī V. I. Ļeņina izstrādāto sociālistiskās revolūcijas teoriju un atspēkoja meņševiku uzskatus šajos jautājumos. — 278, 283.

«*Sociāldemokrāts*» — LSD CK, vēlāk KSDSP Maskavas, Dienvidkrievijas un Urālu apgabalu latviešu grupu centru avīze. Iznāca Maskavā no 1917. g. 6. marta līdz 1918. g. 10. martam. Sekmēja evakuēto LSD biedru un latviešu strādnieku organizēšanu un iesaistīšanu cīņā par sociālistiskās revolūcijas sagatavošanu un uzvaru. Redkolēģijā darbojās R. Bauze, P. Celmiņš, J. Daniševskis, P. Dauge, H. Krūmiņš, J. Loja, K. Pečaks. — 131, 132, 134, 223, 497.

«*Sociāldemokrāts*» — meņševiku avīze, Latvijas sociāldemokrātiskās strādnieku partijas centrālorgāns. Iznāca no 1918. g. novembrī līdz 1919. g. janvārim un no 1919. g. jūlija līdz 1934. g. maijam, sākumā neregulāri, no 1919. VII — katru darbdienu. Paužot Latvijas sociāldemokrātu lideru politiku, centās atraut strādniecību no revolucionārās cīņas, izlīgt ar buržuāziju, apsveica un atbalstīja buržuāziskās diktatūras nodibināšanu Latvijā. — 327.

«*Sociāldemokrātu bibliotēka*» — brošūru sērija, ko izdeva Anglijā (1900—1902) un Sveicē (1903—1906) un nelegāli ieveda un izplatīja Latvijā. Pavisam iznāca 28 brošūras. «*Sociāldemokrātu bibliotēka*» (dibinātājs — F. Roziņš) no 1902. g. bija Baltijas latviešu sociāldemokrātiskās strādnieku organizācijas, no 1904. g. — LSDSP izdevums. Šim brošūrām bija svarīga loma sociālisma ideju propagandā, strādnieku šķiras apziņas izkopsanā un sociāldemokrātisko organizāciju izveidošanā Latvijā. «*Sociāldemokrātu bibliotēkā*» izdoti arī P. Stučkas darbi. — 395.

«*Sozialistische Monatshefte*» («Sociālistiskais Mēnešraksts») — vācu sociāldemokrātu žurnāls, galvenajos politiskajos jautājumos pauž oportūnistiskus uzskatus. Iznāca Berlinē 1897.—1933. g. Pirmā pasaules kara laikā nostājās sociālšovinistu pozīcijās. — 31, 486.

«*Strādnieks*» — sociāldemokrātiska avīze, ASV Latviešu s.-d. kop-organizācijas orgāns, iznāca Bostonā no 1906. līdz 1917. g. un 1919. g. Atbildīgais redaktors no 1913. g. novembra līdz 1917. g. 16. jūlijam bija F. Roziņš. Pirmā imperiālistiskā pasaules kara laikā avīze ienēma internacionālistisku pozīciju. Avīzē ievietoti vairāk nekā desmit V. I. Ļeņina rakstu («*Karš un Krievijas sociāldemokrātija*», «*II Internacionāles krahs*» u. c.). — 94.

«*Strādnieku Cīņa*» — avīze, Rīgas Strādnieku deputātu padomes izdevums; iznāca 1917. g. no 1. līdz 7. janvārim, pavisam 4 numuri (1. nr. Valkā, pārējie — Rīgā). — 322.

«*Strēlnieks*» — žurnāls, Latviešu strēlnieku padomju pulku Komunistiskās organizācijas komitejas, ar 3. numuru — Latviešu strēlnieku padomju divizijas politnodaļas izdevums. Iznāca Maskavā no 1919. līdz 1920. g., pavisam 9 numuri. Žurnāla publicēti P. Stučkas, J. Daniševska, T. Draudiņa, E. Eferta (Klusā), K. Jokuma, J. Krūmiņa (Pilāta) u. c. raksti, A. Upiša u. c. rakstnieku darbi, kā arī pašu strēlnieku literārie sacerējumi. — 424, 456.

«*Tagadne*» — demokrātisks nedēļas žurnāls, iznāca Rīgā no 1913. g. janvāra līdz 1914. g. aprīlim. Faktiskais redaktors sākumā — P. Blaus. Žurnāls neiznāca 1913. gadā no jūlija līdz decembrim sakarā ar redaktora un izdevēja maiņu. Ar 1913. g. decembri žurnāla faktiskā izdevēja bija žurnālistu un literātu biedrība «*Ideja*», kurā darbojās gan sikburūzāiski, gan proletāriski noskaņotās intelīgences pārstāvji, kuru starpā notika idejiska cīņa. No 1914. g. marta žurnālu faktiski vadīja redakcijas kolēģija: J. Daniševskis, V. Knoriņš un A. Rozenbergs. — 486.

«*Uz priekšu*» — Latvijas revolucionāro sociālistu (eseru) partijas avīze. Iznāca Rīgā no 1918. g. novembra līdz 1919. g. maijam. — 403, 404.

«*Večerneje Vremja*» («*Vakara Laiks*») — reakcionāra dienas avīze. Iznāca Pēterburgā no 1911. g. novembra līdz 1917. g. novembrim; 1917. g. tā bija kontrrevolucionāro virsnieku preses orgāns. — 189.

«*Vestnik Bunda*» («*Bunda Vēstnesis*») — oportūnistisks izdevums, Bunda Ārzemju komitejas orgāns, iznāca krievu valodā Ženēvā 1904. g. no janvāra līdz novembrim, pavisam 5 numuri. — 76.

«*Voprosi Strahovanija*» («*Apdrošināšanas Jautājumi*») — legāls boļševiku žurnāls, iznāca Pēterburgā ar pārtraukumiem no 1913. g. oktobra līdz 1918. g. februārim. To vadīja boļševiku partijas Centrālā Komiteja. Žurnāls cīnījās ne tikai par strādnieku apdrošināšanas realizēšanu, bet arī par boļševiku partijas politiskajiem uzdevumiem. Juriskonsults un līdzstrādnieks vairākus gadus bija arī P. Stučka. — 113.

«*Zarja*» («*Ausma*») — marksistisks zinātniski politisks žurnāls, ko izdeva 1901. un 1902. gadā Štutgartē «*Iskras*» redakcijā. Iznāca četri numuri (trīs burtnīcas). Žurnāla iespiesti vairāki V. I. Ļeņina raksti. — 36.

«*Ziņotājs*» — LSD nelegāls izdevums. Iznāca Rīgā no 1918. g. februāra līdz decembrim. Pirmos 4 numurus izdeva LSD Rīgas komiteja (grupa «*Spartaks*»), pārējos 4 numurus — LSD CK. Publicēja pārskatus par LSD CK un Rīgas un citu vietējo organizāciju darbību, LSD XVI un XVII konferences rezolūcijas u. c. materiālus. Žurnāls sekmēja darbaļaužu sagatavošanu cīnai par padomju varu Latvijā. — 297.

«*Ziņotājs*» — «*Latvijas Padomju Valdības Ziņotājs*» — Latvijas Tieslietu tautas komisariāta izdevums latviešu un krievu valodā. Iznāca Valkā 1919. g. 1. janvārī, no 1919. g. 20. februāra līdz 21. maijam (ar nosaukumu «*Latvijas Sociālistiskās Padomju Valdības Ziņotājs*») — Rīgā. Publicēja Latvijas Padomju valdības oficiālos materiālus, komisariātu un vietējo padomju rīkojumus un paziņojumus. — 313.

P. STUČKAS DZIVES UN DARBĪBAS DATI

1910. g. jūlijs—1920. g. 13. janvāris

1910

Jūlijs. Briselē atkārtoti izdotajā avīzes «Cīņa» 100. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Atmiņu lapiņa jubilejas dienā».

*Jūlija beigas—septembris, 6.** P. Stučka kopā ar dzīvesbiedri izbrauc uz ārzemēm, lai tiktos ar emigrācijā esošajiem biedriem, divas nedēļas uzturas Minhenes apkaimē, augusta vidū ierodas Šveicē, Lūcerno, tiekas ar Raini un Aspaziju Kastanjolā (tā ir viņu pēdējā tikšanās), no Cīrihes izbrauc uz Ķelni, pēc tam apmetas Briselē, no kurienes caur Berolini atgriežas Pēterburgā.**

1911

Aprīlis, 19. Avīzes «Laika Balss» (Rīgā) 17. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Mūsu draugi pa labi».

Maijs, 12. «Laika Balss» 27. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Latgales kalpu plūdi» (paraksts: -ps).***

Maijs, 21. «Laika Balss» 30. nr-a pielikumā iespiests P. Stučkas raksts ««Jaunās Dienas Lapas» strādnieku mīlestība» (paraksts: -ps).

Maijs vai jūnijs. P. Stučka ierodas Rīgā pie P. Bisnieka, domājams, lai galīgi noskaidrotu Bisnieka fonda prēmijas piešķiršanu Rainim, bet Bisnieka slimības dēļ nevar ar viņu apsPriesties.

Jūlijs, 16. «Laika Balss» 53. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Pēteris Bisnieks. Atmiņas pie aizbērta kapas» (paraksts: P. St.).

Novembris, 2. Rīgā avīzes «Jaunais Laiks» 29. nr-ā iespiesta P. Stučkas raksta «Siksaimniecības zemkopībā» pirmā daļa.

Novembris, 7. Dora Stučka vēstulē Rainim raksta, ka «Pēteris uz pāris dienām aizbrauca uz Rīgu». Rīgā viņam jātiekas ar LSD darbinieku — bolševiku Kārli Zuti, kurš atbraucis no ārzemēm. K. Zutis LSD kongresā Helsingforsā 1911. g. septembrī bija ievēlēts par LSD CK locekli, tādēļ domājams, ka P. Stučkam šai laikā bijušas sarunas ar LSD CK locekļiem Rīgā.

* Datumi līdz 1918. g. 13. februārim doti pēc vecā stila. Notikumiem ārzmēs iekavās norādīts arī jaunais stils.

** P. Stučkas nelegālā darbība vēl nav pilnīgi izpētīta. Publicējam mūsu rīcībā esošās ziņas.

*** Rakstiem, kas nav ievictoti šai izlasei, norādīts paraksts, ar kādu tie publicēti. Nav norādīts paraksts — P. Stučka.

Janvāris 8. — P. Stučka raksta LSD Ārzemju komitejas un «Cīņas» redakcijas kolēģijas loceklīm J. Jansonam-Braunam uz Briseli vēstuli, kurā Ezopa valodā ziņo, ka Pēterburgā arestēti viņam tuvi 3 cilvēki, un brīdina būt uzmanīgam izteicienos vēstulēs. Tie ir LSD CK loceklī K. Zutis, M. Ozoliņš un E. Ozoliņš. K Zutim pēc pirmās izbraukšanas no Rīgas (30. novembrī) visu laiku ir sekots. Pirms aresta (6. janvāri) Zutis vairākkārt bijis pie P. Stučkas mājās. Viņi visi trīs devušies pie P. Stučkas uz Troickas ielu, bet ceļā arestēti. P. Stučkas dzīvokli notiek kратīšana.

Janvāris, nakti uz 14. P. Stučkas dzīvokli otro reizi notiek kратīšana sakarā ar K. Zuša arestu. Pēc avīžu ziņām, «kratīšana ilga līdz pulksten 5 no rīta. Paņēma vairāk pudu rakstu» — Raiņa vēstules, juridisko saraksti, kancelejas grāmatas, piezīmes un tiesu sēžu kalendāru; tas paralīzēja P. Stučkas advokāta darbu.

Janvāris, 14. Avīzes «Jaunais Laiks» 4. nr-ā iespiests P. Stučkas raksta «Sīksaimniecības zemkopībā» turpinājums.

Februāris, 1. (14.). Avīzes «Cīņa» 119. nr-ā publicēts P. Stučkas janvāri uzrakstītais raksts «Uz ceturto Valsts domi» (paraksts: Veter.).

Pavasaris. P. Stučka ierodas Rīgā un, apsolījis centrālcietuma priekšniekiem nokārtot kādu viņam svarīgu juridisku lietu, saņem atļauju pusstundu sarunāties ar katordznieku nodaļā ieslodzīto Frici Rōziņu, kam jūlijā beidzas katorgas sods, pēc kura seko izsūtīšana uz Sibīriju.

Jūlijs, 10.—septembris, 3. P. Stučka kopā ar dzīvesbiedri no Kronštates ar kuģi izbrauc uz Anglijas dienvidiem ārstēties un reizē veikt partijas uzdevumus. Anglija P. Stučka uztur sakarus ar LSD darbinieku Jēkabu Kovaļevski. Vēlāk Stučkas ierodas Parīzē, kur P. Stučka satiekas ar J. Bērziņu-Ziemeli. Atceļā uz Pēterburgu Lježā (Belgijā) Stučka tiekas ar J. Jansonu-Braunu, kurš speciāli atbraucis uz šo satikšanos. Tā ir viņu pēdējā tikšanās.

Augsts, 18. Avīzes «Laika Atbalss» 1. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Ko vēlēt?» (paraksts: P. S.).

Septembris, 3. Tūliņ pēc atgriešanās no ārzemēm P. Stučka pāriet uz citu dzīvokli — Pēterburgā, Baseina (tagad Nekrasova) ielā 36, dz. 6.

Septembris, 20. (oktobris, 3.). Avīzes «Cīņa» 124. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Ko gaidīt no vēlēšanām uz Ceturto Valsts domi».

Novembra beigas. P. Stučka iebrauc Maskavā, kur apciemo Paulu Daugi un uzsāk sarunas par Dauges klūmīgo aizraušanos ar dīcīgenismu. (Dauges biedrisku kritiku Stučka turpina vēlāk vēstulēs viņam.)

Decembris, 24. Vidzemes guberņas žandarmērijas pārvaldes priekšnieks ar policijas departamenta starpniecību iesniedz Pēterburgas apsardzības nodaļas priekšniekam ziņojumu, ka, pēc viņa aģentūras ziņām, Pēterburgas latviešu sociāldemokrātiskajā grupā ļoti nozīmīgu vietu ieņem advokāts Pēteris Stučka (segvārds — Veterāns).

1913

Janvāris, 17. Pēterburgas apsardzības nodaļas priekšnieks atbildē policijas departamentam min par P. Stučku zināmos faktus (arests 1907. g. 5. maijā Pēterburgā, atbrīvošana 6. maijā, kratišana 1910. g. 17. jūnijā) un piebilst, ka 1909.—1911. g. P. Stučkam bijuši sakari ar KSDSP vietējās organizācijas biedriem.

Janvāris. Pēterburgas boļševiku — pravdistu grupa nodibina legālu izdevniecību «Priboj» sociāldemokrātisku brošūru izdošanai. P. Stučka kļūst par izdevniecības redakcijas kolēģijas locekli.

Aprilis, 22. Avizes «Jaunā Dienas Lapa» 91. nr-ā publicēts P. Stučkas paskaidrojums «Cien. «J. D. Lapas» redakcijai» sakarā ar avizes «Dzimtenes Vēstnesī» 73. nr-ā ievietoto policijas departamenta pārskatu par Jaunās strāvas lietu 1897.—1898. g.

Augsts, 26. P. Stučka atsāk sarakstīšanos ar J. Jansonu-Braunu, ar kuru bija pārtraucis sakarus pēc tikšanās 1912. g., tādēļ ka nosodīja viņa samierniecisko nostāju, piedališanos likvidatoru Augusta konferencē Vīnē. (J. Jansons-Brauns šajā laikā jau izteicās pret organizatoriskiem sakariem ar konferencē nodibināto frakcionāro Organizācijas Komiteju.)

Septembris, ap 7. P. Stučkas dzīvokli divas diennaktis uzturas no Sibīrijas trimdas izbēgušais F. Rozīņš pirms došanās uz ASV; viņi apspriež LSD darbību.

Septembra pirmā puse. P. Stučka sāk sūtīt ik mēnesi naudas pabalstus J. Jansonam-Braunam, jo zina viņa ģimenes grūtos materiālos apstākļus.

Oktobris, 5. Rīgā avizes «Dzives Balss» 29. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Caur atziņu pie apziņas»; agrāk redakcija to bija noraidījusi, jo publicēja vienīgi meņševiku rakstus.

Oktobris, ne agrāk par 25. Sakarā ar IV Valsts domes sociāldemokrātiskās frakcijas sašķelšanos un «Dzives Balss» redakcijas vienpusīgo atbalstu meņševiku frakcijai P. Stučka iesūta redakcijai rakstu «Valsts domes s.-d. frakcijas lietā», ko tā atsakās ievietot.

Oktobris, 26. Pēterburgā iznāk boļševiku legālā žurnāla «Voprosi Strahovanija» pirmais numurs. P. Stučka ir viens no žurnāla izdošanas organizētājiem, piedalās tā redīgēšanā un darbojas redakcijā kā juridiskais konsultants strādnieku apdrošināšanas jautājumos.

Novembris, ne agrāk par 16. P. Stučka iesūta «Atklātu vēstuli «Dzives Balss» redakcijai», kuru prasa iespiest un paskaidrot, kāpēc viņam nav jauts izteikties strādnieku avīzē. Arī šī vēstule netiek iespiesta.

1914

Janvāris, 15.—16. Avizes «Dzives Balss» 4. un 5. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Mūsu domu starpības».

Janvāris, 31. «Dzives Balss» 11. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Strādnieku šķiras avizei».

Februāris, 8. Zurnāla «Voprosi Strahovanija» 1. (16.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Наши врачи по увечным делам» («Mūsu ārsti sakroplojumu lietās») (paraksts: П. С.).

Februāris, 28. Rīgā avizes «Dzives Atbalss» 26. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Buržuāzijas «liberālisms»».

- Februāris.* Boļševiku legālā žurnāla «Prosveščenije» 2. nr.-ā publicēts P. Stučkas raksts «Nacionālais jautājums un latviešu proletariāts* ar V. I. Leņina uzrakstītu redakcijas piezīmi.
- Marts, 21.* Avīzes «Jaunā Balss» (Rigā) 6. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Piezīmes par franču strādnieci» (paraksts: P. S.).
- Marts, 29.* Avīzes «Jaunā Balss» 11. nr.-ā publicēta P. Stučkas reценzija par M. Skujenieka grāmatu «Nacionālais jautājums Latvijā» (paraksts: P. S.).
- Marts, 30.* Avīzes «Putj Pravdi» 50. nr.-ā «Baltijas pielikumā» publicēts P. Stučkas raksts «Krievu-latviešu proletāriskā vienība» (paraksts: Beterah). Latviešu valodā raksts iespiests avīzes «Strādnieks» 1914. g. 45. nr.-ā.
- Marts.* Nodibinās Pēterburgas Strādnieku apdrošināšanas padomes strādnieku grupa. P. Stučka ir tās juridiskais konsultants.
- Aprilis, 12.* Avīzes «Jaunā Balss» 16. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Liberālisma bankrots».
- Aprilis.* Rīgā iznāk žurnāla «Darbs» 1. numurs. Žurnālu izdod saskaņā ar LSD IV kongresa lēmumu, un tā faktiskais redaktors ir P. Stučka. 1. nr.-ā publicēts P. Stučkas raksts «Tautisko centienu nākotne un nākotnes tautiskie centieni» (paraksts: P. St.).
- Maija sākums.* Pie P. Stučkas Pēterburgā dažas dienas uzturas no Sibīrijas trimdas izbēgušais Vilis Dermanis kopā ar dzīvesbiedri Henrietu Dermani pirms došanās uz ārzemēm.
- Maijs, 3.* Rīgā avīzes «Dzīves Spēks» 2. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Nevaru neatbildēt».
- Maijs.* Rīgā iznāk žurnāla «Darbs» 2. numurs, kurā ievietots P. Stučkas raksts «22. aprīļa diena Valsts domē» (paraksts: §). P. Stučka piedalās pārrunās «Pravdas» redakcijā sakarā ar II Internacionāles Starptautiskā sociālistiskā biroja priekšsēdētāja E. Vanderveldes viesošanos. Boļševiki (arī P. Stučka) kritizē Vanderveldes oportūnistisko nostāju.
- Jūnijs, 21.* Žurnāla «Voprosi Strahovanija» 25. (35.) nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Страховая кампания и латышский пролетариат» («Apdrošināšanas kampaņa un latviešu proletariāts»).
- Jūnijs.* Rīgā iznāk žurnāla «Darbs» 3. numurs, kas veltīts Latvijas proletariāta partijas desmit gadu jubilejai. Numurā ievietoti P. Stučkas raksti «Jaunā strāva» un «Programmas jautājumi 1904.—1914. Atskats un piezīmes».
- Jūlijs, 1.* P. Stučka kopā ar dzīvesbiedri izbrauc uz Vāciju un apmetas Rīgenes salā cerībā nokļūt Vinē, kur gaidāmas I Internacionāles 50 gadu nodibināšanas svinības un II Internacionāles 25 gadu jubileja.
- Jūlijs, pēc 3. (pēc 18.).* V. I. Leņins vēstulē J. Hermanim prasa noteiktību jautājumā par LSD organizatorisko pievienošanos boļševiku partijai un beigās raksta: «Būtu joti priecīgs uzzināt «Paragrāfa» domas šais jautājumos. Parādīet viņam šo vēstuli!» (V. I. Leņins par revolucionāro kustību Latvijā. R., 1969, 247. lpp.)
- Jūlijs, agrāk par 19. (jūlija beigas).* P. Stučka ierodas Berlīnē. Par šo braucienu viņš vēlāk raksta: «Tas bija kara pasludināšanas priekšvakarā, 1914. gada jūlija beigās, kad uz īpašu Leņina uzaicinājumu (diemžēl attiecīgo Leņina vēstuli es dabūju iznīcināt)

* To rakstu nosaukumi krievu valodā, kas tulkoti un izdoti arī latviešu valodā, šeit netiek norādīti krievu valodā.

man bija jāapsariežas ar b. b. Hermani (Ausekli)* un Jablonski** Berlīnē, kā izvest dzīvē Latvijas partijas galīgu piesliešanos lielniekiem, nēmot dalību viņu rīkojama kongresā. Mēs izteicāmies bez ierunas par to, atteicoties no agrākajiem federālisma noteikumiem.» (Stučka P. Partijas 25 gadu jubileja. — «Cīņas Biedrs», Nr. 6 (69), 1929. g. jūnija, 7. lpp.)

Jūlijs, 19. (augusts, 1.). Sākas pirmais pasaules karš. P. Stučka ar dzīvesbiedri no Vācijas caur Zviedriju un Somiju brauc uz Pēterburgu.

Augsts, pēc 5. P. Stučka ar dzīvesbiedri ierodas Pēterburgā. P. Stučka piedalās IV Valsts domes bolševiku frakcijas organizētā sanāksmē un darbojas tās izveidotajā komisijā, kurai jāizstrādā atbilde sociālšovinistam E. Vanderveldem uz viņa aicinājumu pārtraukt jebkuru cīņu pret cara valdību un «veltīt visus spēkus tēvijas aizsargašanai». «Atbilde Vanderveldem» nosodīja imperiālistisko karu un norobežojas no sociālšovinisma. Tā apstiprināta kā KSDSP CK dokuments un publicēta avizes «Social-Demokrāt» 33. numurā.

Novembris, 2.—4. Petrogradas tuvumā, Ozerkos, notiek IV Valsts domes bolševiku frakcijas sasauktā KSDSP organizāciju Viskrievijas apspriede, kuras organizēšanā piedalās P. Stučka. (Pašā apspriedē viņš nepiedalās.) Apspriedē piedalās arī LSD delegāts F. Linde.

1915

Janvāris. Rīgā iznāk «Mūsu kalendārs 1915. g.», kurā ievietots P. Stučkas raksts «Nacionālisma uzvara» (paraksts: Paragrāfs).

Janvāris, 3. Rīgā žurnāla «Jaunais Arodnieks» 1. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «1905.—1915. Politisks atskats».

Janvāris, 24. «Jaunā Arodnieka» 4. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Dažas tagadējā brīža saimnieciskas izredzes» (paraksts: P. St.).

Februāris, 15. LSD CK uzdevusi P. Stučkam sastādīt rakstu krājumu par nacionālo jautājumu, tādēļ viņš raksta vēstules J. Jansonam-Braunam, P. Daugem u. c., uzaicinādams tos par rakstu autoriem. Cenzūras spaidu dēļ krājums neiznāca.

Februāris, 20. Žurnāla «Voprosi Strahovaņija» 1. (39.) nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Право выхода из «общей больничной кассы»» («Tiesības izstāties no «kopējās slimokases»») (paraksts: P. C.).

Marts, 20. «Voprosi Strahovaņija» 2. (40.) nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Запрещение спиртных напитков и рабочие» («Reibinošu dzīrienu aizliegums un strādnieki») (paraksts: P. C.).

Aprilis. Iznāk žurnala «Darbs» 1. numurs, kurā ievietots P. Stučkas raksts «Cenu jandālinš» (paraksts: P. S.).

Jūlijs, 9.—10., nakts. P. Stučkas dzīvokli Petrogradā notiek kratišana. Nekas aizliegts netiek atrasts. Pēc Petrogradas apsardzības nodajas priekšnieka ziņojuma policijas departamentam, kratišanas pamats ir Vidzemes gubernijas žandarmērijas pārvaldes ziņojums Nr. 2151, ka P. Stučka sūtījis uz Rīgu savu sastādīto proklamāciju melnrakstus.

* LSD Ārzemju komitejas loceklis.

** A. Jablonskis LSD IV kongresā bija ievēlēts par CK locekļa kandidātu, un viņam steidzīgi bija jāatgriežas Latvijā un jāstājas CK locekļa vieta.

Jūlijs, 10. Zurnāla «Voprosi Strahovaņija» 5. (43.) nr-ā ievietots P. Stučkas raksts «Ответы редакции» («Redakcijas atbildes») (paraksts: П. С.).

Jūlijs, 30. «Voprosi Strahovaņija» 6. (44.) nr-ā ievietots P. Stučkas raksts «Разделение общих больничных касс» («Kopējo slimokasu sadališana») (paraksts: П. С.).

Septembris, ap 25. Izdevniecības «Parus» vadītājs Aleksandrs Tihonovs informē P. Stučku par M. Gorkija iecerēto plānu izdot dažādu nāciju literatūras krājumus un uzaicinā P. Stučku kopā ar citem latviešu literātiem sastādīt latviešu literatūras krājuma prospectu. (P. Stučka krājuma sagatavošanā iesaista A. Kurciju, A. Priedkalnu, D. Stučku, J. Jansonu-Braunu u. c. Krājums iznāca tikai 1917. g. pavasarī.)

Oktobris, 11. P. Stučka piedalās Petrogradas latviešu izglītības biedrības «Kultūra» dibināšanas sapulcē un tiek ievēlēts tās valdē. Sapulce noklausās mežšēvika F. Vesmaņa referātu par Marksā virsvērtības teoriju; debatēs P. Stučka atspēko referenta oportūnistisko traktējumu un dod jautājuma pareizu apgaismojumu.

Oktobris, 15. P. Stučkas gatavotajam krājumam par nacionālo jautājumu J. Jansona-Brauna atsūtītais raksts «Nacionālisms un internacionālisms» pēc Stučkas iniciatīvas tiek nolasīts biedrības «Kultūra» biedru vakarā, neminot autora vārdu.

Oktobris, 30. Zurnāla «Voprosi Strahovaņija» 9. (47.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Председательский вопрос» («Priekšsēdētāja jautājums») (paraksts: П. С.).

Decembris, 27. Pēc P. Stučkas uzaicinājuma P. Dauge, kas ieradies no Maskavas, biedrībā «Kultūra» nolasa lekciju par Raini.

1918

Janvāris, 7.—8., nakts. P. Stučkas dzīvoklī notiek kratīšana sakarā ar piederību pie KSDSP Petrogradas organizācijas. P. Stučkam atņem grāmatas un vēstules. Tā kā P. Stučkam ir plaušu karsonis, viņu neapcietina, lai gan ir rīkojums to darīt.

Oktobris, 16. Zurnāla «Voprosi Strahovaņija» 10. (59.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Дороговизна и пенсии увечным» («Dārdzība un pensijas saķropļotajiem») (paraksts: П. Ст.).

Novembris. Petrogradā ierodas LSD Vidienas organizācijas pārstāvis J. Vilks, kas tiekas ar P. Stučku viņa dzīvoklī un informē viņu par LSD darbību.

Decembris, 19. «Voprosi Strahovaņija» 12. (61.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Еще раз Страховое товарищество» («Vēlreiz Apdrošināšanas sabiedrība») (paraksts: Ст.).

Decembris, ap 25. P. Stučka Maskavā ciemojas pie Paula Dauges. P. Dauge viņu iepazīstina ar Raina pēdējām vēstulēm, kurās Rainis raksta par savu slikto veselību un vēlēšanos uzticēt Daugem savu literāro mantojumu.

1917

Marts, 1. P. Stučka piedalās Petrogradas boļševiku iniciatoru grupas sanāksmē, kurā apspriež jautājumu par legālas KSDS(b)P Pēterburgas komitejas izveidošanu. Petrogradas Padomes Izpildu komiteja tiek papildināta, pievienojot pa trīm pārstāvjiem no boļševiku,

meņševiku un eseru partijas. P. Stučku uzņem Izpildu komitejā trīs boļševiku skaitā kā LSD pārstāvi.

Marts, 2. Petrogradas Darba biržas telpās notiek boļševiku rajonu organizāciju pārstāvju sanāksme, kurā ievēlē pirmo legālo KSDS(b)P Pēterburgas komiteju. P. Stučka tiek kooptēts komitejas sastāvā kā nelegālās Pēterburgas komitejas loceklis.

Marts, 3. Pēterburgas komiteja ievēlē redakcijas komisiju, kurai jārūpējas par centrālorgāna «Pravda» izdošanu. Šai komisijā ievēlē ari P. Stučku. KSDS(b)P Petrogradas organizācijas latviešu rājona «Prometejs» biedru sapulcē ievēlē redakcijas komisiju, kura kooptē P. Stučku redaktora darbam.

Marts, 7. Petrogradā iznāk «Cīņas» 1. numurs kā «Prometeja» rajona izdevums. Tājā iespiests P. Stučkas ievadraksts «Mūsu uzdevums» (bez paraksta) un viņa agrāk uzrakstītais raksts «Tautisku apviešņu vai šķiru cīņu» (bez paraksta). Pēterburgas komitejas sēdē P. Stučka aizstāv nepieciešamību veikt propagandu frontes kareivju vidū un brālošanos frontē. Viņa priekšlikumi tiek ietverti rezolūcijā par karu.

Marts, 8. P. Stučka saņem partijas vajadzībām no LSD Ārzemju komitejas loceklja J. Jansona-Brauna telegrāfisku naudas pārvedumu — 100 angļu mārciņas.

Marts, 10. «Cīņas» 4. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Latvija un Krievija» (paraksts: §).

Marts, 11. «Cīņas» 5. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Latvijas «revolucionārā» pašvaldība» (bez paraksta).

Marts, 14. Noorganizējas Pēterburgas Strādnieku un zaldātu deputātu padomes Izpildu komitejas birojs 7 loceklju un 3 kandidātu sastāvā. No boļševikiem birojā uzņemti P. Krasikovs, M. Muranovs (loceklji) un P. Stučka (kandidāts). (Birojā boļševiki darbojas līdz 12. aprīlim, kad biroju paplašina līdz 24 locekljiem, bet partiju proporcionalu pārstāvniecību noraida.)

Marts, 17. «Cīņas» 9. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Vai tikai latviski?» (paraksts: P. St.).

Marts, 21. «Cīņas» 12. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Pilsoniskā revolūcija un proletariāts».

Marts, 22. P. Stučka saņem partijas vajadzībām no LSD Ārzemju komitejas loceklja J. Jansona-Brauna otru telegrāfisku naudas pārvedumu — 45 angļu mārciņas.

Marts, 23. «Cīņas» 14. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «9. janvārī 1905. g.—17. martā 1917. g.» (paraksts: §), kas uzrakstīts sakārā ar revolūcijā kritušo biedru apglabāšanu.

Marts, 30. «Pravdas» 21. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Revolūcija un zemniecība» (paraksts: Veterāns).

Aprilis, 1. «Pravdas» 23. nr-ā publicēts pastāvīgo līdzstrādnieku sa-raksts, kurā minēts P. Stučka (Veterāns).

Aprilis, 3. P. Stučka piedalās V. I. Ķeņina sagaidīšanā Somijas stacijā. Naklī Petrogradas boļševiku partijas darbinieku aktīva sanāksmē Kšesinskas pili P. Stučka noklausās V. I. Ķeņina runu.

Aprilis, 4. Viskrievijas padomju darbinieku apspriedē Taurijas pili P. Stučka noklausās V. I. Ķeņina referātu par revolucionārā proletariāta uzdevumiem (Aprīļa tézes).

Aprilis, 6. P. Stučka saņem LSD Ārzemju grupu biroja sekretāra H. Vintiņa telegrammu par J. Jansona-Brauna bojāeju celā uz Krieviju.

- Aprilis, 9.* «Cīnas» 25. nrā iespiests P. Stučkas raksts «J. Jansons (O. Brauns).»
- Aprilis, 11.* «Cīnas» 26. nrā iespiests P. Stučkas raksts «Latvijas kalpu vietnieku saeimai» (paraksts: §).
- Aprilis, 12.* «Cīnas» 27. nrā iespiests P. Stučkas raksts «Federāciju vai demokrātisku pašvaldību?» (bez paraksta).
- Aprilis, 13.* «Cīna» sāk iznākt kā LSD CK un Petrogradas «Prometeja» rajona orgāns. Redakcijā apstiprināti J. Daniševskis, R. Salna un P. Stučka.
- Aprilis, 15.* P. Stučka norākots par boļševiku partijas centrālās izdevniecības «Rabočaja pečatj» valdes locekli. V. I. Ļeņins paraksta pilnvaru, ka P. Stučkam uzticēta izdevniecības lietvedība.
- Aprilis, 19.* P. Stučka atklāj LSD XIII un KSDS(b)P latviešu grupu konferenci, kas notiek Maskavā, Saņavskā tautas universitātes telpās. P. Stučka, J. Daniševskis un J. Lencmanis tiek ievēlēti konferences prezidijā. P. Stučka vada konferences sēdi un teic apsveikuma runu KSDS(b)P vadības vārdā.
- Aprilis, 20.* Konferencē P. Stučka teic runu jautājumā par karu un mieru, par attiecībām pret Pagaidu valdību un par Satversmes sapulci. Viņš arī piedalās komisijās rezolūciju izstrādāšanai šajos jautājumos.
- Aprilis, 21.* Konferencē P. Stučka nolasa referātus «Latvijas autonomija» un «Par agrārjautājumu». Konference pieņem P. Stučkas iesniegtās tēzes šais jautājumos kā savas rezolūcijas. P. Stučka teic runu organizācijas jautājumā, atvadoties pateicas konferencei par uzticību un izsaka prieku par konferences sekmīgo darbu. Konference darbu turpina.
- Aprilis, 22.—23.* «Cīnas» 35. (147.) un 36. (148.) nrā iespiests P. Stučkas raksts «Vēlreiz Latvijas autonomija» (paraksts: §).
- Aprilis, 24.—29.* P. Stučka piedalās KSDS(b)P Viskrievijas VII (Aprīļa) konferencē kā Petrogradas organizācijas deleģāts.
- Aprilis, 26.* «Cīnas» 38. (150.) nrā iespiests P. Stučkas raksts «Pārgājusi Pagaidu valdības krīze» (bez paraksta).
- Aprilis, 27.* «Pravdas» 42. nrā publicēts P. Stučkas raksts «К вопросу о возвращении эмигрантов» («Anglijas ieturēšanās pret emigrantiem» «Cīnas» 42. (154.) nrā 30. aprīli; «Sociāldemokrāta» 25. nrā 6. (19.) maijā, «Ziņotāja» 42. nrā 4. maijā).
- Aprilis, 29.* «Cīnas» 41. (153.) nrā iespiests P. Stučkas raksts «Latvijas laukstrādnieku šķiras atmošanās» (paraksts: §).
- Maijs, 2.* «Cīnas» 43. (155.) nrā iespiests P. Stučkas raksts «Koalicijas ministrija vai demokrātijas valdība» (bez paraksta).
- Maijs, 3.* «Cīnas» 44. (156.) nrā iespiests P. Stučkas raksts «Vairāk drosmes uzvarēt!» (bez paraksta).
- Maijs, 5.* «Cīnas» 46. (158.) nrā iespiests P. Stučkas raksts «Pagaidvaldību maiņas imperiālisma laikmetā (Izvilkums no dienasgrāmatas)» (paraksts: §).
- Maijs, 7.* «Cīnas» 48. (159.) nrā iespiests P. Stučkas raksts «Kurzemes aneksijas jautājumā» (paraksts: §).
- Maijs, 11.* «Pravda» 24. nrā publicē P. Stučkas rakstu «Uz likuma pamata vai uz revolūcijas pamata» (paraksts: Veterāns). «Cīnas» 51. (162.) nrā iespiests P. Stučkas raksts «Uz pilsētu vēlēšanām».

Maijs, 14. «Cīnas» 2. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Vai Pagaidu valdību vai Strādnieku un zaldātu deputātu padomī?».*

Maijs, 15. Iebraucis Rīgā, P. Stučka piedalās LSD CK Centrālā biroja sēdē, kurā tiek izlemti vairāki praktiski jautājumi. P. Stučka teic runu latviešu strēlnieku pulku Apvienotās padomes sēdē Interimteātra telpās.

Maijs, 16. «Cīnas» 3. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Anarkiju vai kārtību?».

Maijs, 16.—18. P. Stučka piedalās LSD Rīgas organizācijas pilsētas konferencē, kurā nolasa referātus par Latvijas autonomiju un par agrārjautājumu un sniedz ziņojumu par gaidāmajām Rīgas pilsētas domes vēlēšanām.

Maijs, 18. «Cīnas» 5. (167.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Liberālismu vai sociālismu?» (bez paraksta). P. Stučka piedalās Rīgas Strādnieku deputātu padomes sēdē un teic runu.

Maijs, 20. «Cīnas» 7. (169.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Liberāļu kontrrevolūcijas centieni» (bez paraksta). P. Stučka teic runu latviešu strēlnieku masu sapulcē Interimteātra telpās.

Maijs, 21. P. Stučka piedalās LSD CK Centrālā biroja sēdē. Viņš ierosina organizēt apvienotu visas Latvijas Padomi, kurā būtu vēlēti strādnieku, kareivju un bezzemnieku deputāti. Sēde apstiprina P. Stučkas izstrādāto LSD Rīgas pilsētas domes vēlēšanu platoformas projektu kā LSD CK dokumentu un nolemj to iespiest atsevišķā lapiņā latviešu, krievu, vācu un lietuviešu valodā. Sēde atzīst brošūru nepieciešamību un nolemj tuvākajā laikā izdot 4 politiskas brošūras, to skaitā P. Stučkas darbu «Piezīmes par agrārjautājumu», ko autors apsolās tuvākajā nākotnē pārstrādāt. Sēde nolemj visām organizācijām izsūtīt LSD CK un «Cīnas» redakcijas vārdā uzaicinājumu izplatīt «Cīnu» un pabalstīt CK materiāli. Uzaicinājumu uzdod sastādīt «Cīnas» redakcijai, kurā apstiprināti J. Daniševskis, P. Stučka un K. Krastiņš. Sēde uzdod P. Stučkam sastādīt LSD CK Petrogradas biroju. Nolemj nekavējoties, neno gaidot LSD kongresa sanākšanu, deleģēt savu pārstāvī uz KSDS(b)P CK un Pēterburgas komiteju. Šīs funkcijas uztic P. Stučkam. (Sis lēmums publicēts «Pravdas» 72. nr-ā 3. jūnijā.)

Maijs, 25. «Cīnas» 10. (172.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Latvijas Strādnieku un zaldātu padome».

Jūnijis, 3. «Pravdas» 72. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Zemniecība un šķiru cīņa» (paraksts: Veterāns). P. Stučka piedalās Viskrievijas I Strādnieku un kareivju deputātu padomju kongresā, kurā divas reizes runā V. I. Ķeņins, aicinādams izbeigt izlīguma politiku un ķemt varu padomju rokās.

Jūnijis, 4. «Pravdas» 73. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Vēstule no Rīgas» (paraksts: V.), kas uzrakstīts pēc V. I. Ķeņina ieteikuma sakarā ar P. Stučkas ziņojumu Ķeņinam par LSD darbību un latviešu strēlnieku 17. maijā pieņemto bolševistisko rezolūciju.

Jūnijis, 15. «Cīnas» 28. (190.) nr-ā iespiesta P. Stučkas 1. «Vēstule no Pēterpils» — «Revolūcijas burzmā».

Jūnijis, 18. «Cīnas» 31. (193.) nr-ā iespiesta P. Stučkas 2. «Vēstule no Pēterpils» — «Revolūcijas burzmā».

* «Cīna» ar 13. maiju iznāk Rīgā kā LSD centrālorgāns un līdz ar to sāk jaunu numerāciju.

- Jūnijs, 27.* «Pravda» 87. nr-ā publicē P. Stučkas informativo rakstu «Latvijas Sociāldemokrātijas kongress» (paraksts: V.) sakarā ar LSD V kongresa sasaukšanu. P. Stučka ievēlēts Petrogradas Centrālajā pilsētas domē un tai pašā «Pravdas» numurā ievietotajā paziņojumā tiek uzaicināts uz deputātu internacionālistu (boļševiku un starprajoniešu) frakcijas sēdi. (Sī dome darbojas līdz 20. augustam.)
- Jūnijs, 30.* «Cīnas» 40. (202.) nr-ā iespiesta P. Stučkas 3. «Vēstule no Pēterpils» — «Revolūcijas burzmā» (paraksts: -ps).
- Jūlijs, 1.* Petrogradas «Prometeja» rajona avizes «Proletariāta Cīna» 91. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Muižu zemju konfiskācija» (paraksts: S). P. Stučka nopietni saslimis un ir spiests aizbraukt ārstēties uz vasarnīcu netālu no Sabļinas stacijas (tagad Uljanovkas ciemats). Tomēr arī slimības laikā P. Stučka turpina publicista darbibu.
- Jūlijs, 7.* Rīgā iznāk avizes «Laukstrādnieku Cīna» 1. nr. ar P. Stučkas ievadrankstu «Ko «Laukstrādnieku Cīna» sludinās?» (bez paraksta) un viņa rakstu «Zeme un bezzemnieki».
- Jūlijs, 8.* «Proletariāta Cīnas» 97. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Jauns latviešu s.-d. (tikai kulturālo) centrs?» (bez paraksta).
- Jūlijs, 9.—19.* Rīgā notiek LSD V kongress. P. Stučka ievēlēts par delegātu no Rīgas organizācijas I rajona, bet slimības dēļ nevar ierasties. Viņa atsūtīto referātu par Latvijas pašvaldības (politiskās autonomijas) jautājumu kongresā nolasa J. Daniševskis. Kongress ievēlē P. Stučku par LSD CK loceklī.
- Jūlijs, 16.* «Cīnas» 54. (216.) nr-ā iespiesta P. Stučkas 4. «Vēstule no Pēterpils» — «Revolūcijas burzmā».
- Jūlijs, 20.* «Cīnas» 57. (219.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Muižniecības norieta».
- Jūlijs, 21.* «Cīnas» 58. (220.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Uzbrukums pilsētu pašvaldībā» (bez paraksta).
- Jūlijs, 22.* «Cīnas» 59. (221.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Latviešu augstskolas lietā» un avizes «Brīvais Strēlnieks» 82. nr-ā raksts «Vienīgi vēlēti virsnieki!» (paraksts: P. St.).
- Jūlijs, 25.* P. Stučka pabeidz rakstīt apcerējumu «Demokrātija un kapitālisms», kas paredzēts rakstu krājumam «Sociāldemokrāts».
- Jūlijs, 26.—augusts, 3.* Petrogradā notiek KSDS(b)P VI kongress. P. Stučka ievēlēts uz kongresu kā Rīgas organizācijas delegāts ar lēmēja balstiesibām, bet slimības dēļ nevar piedalīties.
- Jūlijs, 28.* «Laukstrādnieku Cīnas» 4. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Ko darīt ar nacionālizēto zemi?».
- Jūlijs, 28.—29.* «Cīnas» 64. (226.) un 65. (227.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Latvijas autonomijas lietā».
- Jūlijs, 30.* Iznāk P. Stučkas darba «Piezīmes par agrāro (zemes) jautājumu» otrs, papildināts izdevums.
- Augsts, 1.* «Cīnas» 67. (229.) nr-ā iespiesta P. Stučkas 5. «Vēstule no Pēterpils» — «Imperiālisma burzmā» (paraksts: -ps).
- Augsts, 2.* «Cīnas» 68. (230.) nr-ā iespiesta P. Stučkas 6. «Vēstule no Pēterpils» — «Imperiālisma burzmā» (paraksts: -ps).
- Augsts, 3.* «Cīnas» 69. (231.) nr-ā iespiests P. Stučkas atmiņu raksts «Kongresi vecos laikos» sakarā ar LSD V kongresa legālo norisi Vidzemes gubernatora pils ķeizara zālē.
- Augsts, 4.* P. Stučka nosūta «Cīnai» 7. «Vēstuli no Pēterpils» — «Revolūcijas burzmā».

- Augusts, 6.* «Cīņas» 72. (234.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Demokrātija un kapitālisms».
- Augusts, 8.* LSD CK sēdē tiek atzīmēts, ka P. Stučku par vienu no «Cīņas» redaktoriem apstiprinājusi jau vecā CK un CK birojs uzskata viņu arī tagad par redaktoru, jo, lai gan Stučka atrodas Petrogradā, viņš ļoti daudz strādā pie «Cīņas» un drīzumā ieradīsies Rīgā.
- Augusts, 9.* «Brīvā Strēlnieka» 97. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Puscelā» (paraksts: P. St.).
- Augusts, 11.* «Laukstrādnieku Cīņas» 6. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Latvijas Sociāldemokrātija un agrārjautājums». LSD CK sēdē P. Stučku apstiprina par rakstu krājuma «Sociāldemokrāts» redaktoru. Krājumu nodomāts izdot Petrogradā.
- Augusts, 16.* «Cīņas» 80. (242.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Vai finansistu jeb strādnieku Internacionāli?» (paraksts: P. S.).
- Augusts, 18.* «Cīņas» 82. (244.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Demokrātiskais centrālisms». Tā kā Rīgas pilsētas domes vēlēšanās 13. augustā sociāldemokrātu frakcija ieguvusi visvairāk vietu domē, LSD CK nolemj izvirzīt par Rīgas pilsētas domes priekšsēdētāju P. Stučku.
- Augusts, 19.—22.* Saskaņā ar LSD CK lēmumu P. Stučka izbrauc no Petrogradas uz Rīgu 19. augusta vakarā. Inčukalna stacijā vilciens stāv 7 stundas, jo pienākusi pavēle karaspēkam atkāpties no Rīgas. Vilciens ienāk Rīgā 21. augustā pulksten sešos. P. Stučka satiekas ar dažiem pagrīdes darbā palikušiem LSD CK locekļiem. Tā kā vilcieni no Rīgas vairs neatiet, P. Stučka kājām dodas prom pa šoseju kopā ar karaspēka daļām, tad no Inčukalna stacijas, ko apšauda vācu lidmašīnas, brauc sanitārajā vilcienā kopā ar ievainotajiem kareivjiem līdz Cēsim.
- Augusts, 23.* P. Stučka Cēsis satiekas ar «Brīvā Strēlnieka» redakcijas locekļiem, kuri jau tur paguvuši izdot kārtējo avizes numuru.
- Augusts, 24.* «Brīvā Strēlnieka» 2. (109.) nr-ā saīsināti iespiesta P. Stučkas 8. «Vēstule no Pēterpils» (paraksts: -ps), kas izsūtīta no Petrogradas jau 14. augustā.
- Augusts, 25.* «Brīvā Strēlnieka» 3. (110.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Sargājieties no šovinisma!» (paraksts: P. St.). P. Stučka piedalās LSD CK evakuētās daļas sēdē Valmierā, informē par stāvokli frontē, dod norādījumus turpmākajam darbam, ieteic ne-pārtraukt «Brīvā Strēlnieka» un «Laukstrādnieku Cīņas» izdošanu. (Ar Pagaudu valdības pavēli «Cīņas» izdošana jau aizliegta.) Pēc sēdes P. Stučka atgriežas Petrogradā.
- Augusts, 30.* «Laukstrādnieku Cīņas» 8. nr-ā iespiesta P. Stučkas 9. «Vēstule no Pēterpils» — «Revolūcija un kontrrevolūcija Krievijā» (paraksts: -ps).
- Septembris, 1.* Boļševiku avizes «Rabočij» 10. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts ««Sarkanās» Rīgas krišana. (Aculiecinieka piezīmes)» (paraksts: S.).
- Septembris, 5.* Boļševiku avizes «Rabočij Putj» 2. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts ««Революционные» кляузники» (««Revolutionaries» sūdzībnieki») (paraksts: S.).
- Septembris, 8.* «Rabočij Putj» 5. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «К вопросу о национальном равноправии» («Jautājumā par nacionālo vienlīdzību») (paraksts: S.).

- Septembris, 17.* P. Stučka nolasa referātu par J. Jansonu-Braunu Petrogradas latviešu strādnieku J. Jansona kluba atklāšanas svētkos Ādas rūpniecības strādnieku savienības telpās, Cvetočnajas ielā 5.
- Septembris, 22.* «Rabočij Putj» ar 22. nr.-u sāk publicēt izvirzītos un KSDS(b)P CK apstiprinātos kandidātus Krievijas Satversmes sapulces vēlēšanām; viņu vidū ir arī P. Stučka no Vidzemes.
- Septembris.* Petrogradā iespiež P. Stučkas redīgēto rakstu krājumu «Sociāldemokrāts» Nr. 1, kurā ievietots V. I. Ķeņina darba «Imperialisms kā kapitālisma augstākā stadija» atstāstījums, ko sagatavojis P. Stučka («Imperialisms kā kapitālisma jaunākais posms»), P. Stučkas apcerējums «Demokrātija un kapitālisms» u. c. darbi.
- Oktobris, 7.* P. Stučka kā Priekšparlamenta (Krievijas republikas pagaidu padomes) loceklis ierodas tā sēdē un pēc bolševiku deklarācijas nolasīšanas kopā ar citiem bolševikiem no tās demonstratīvi aiziet, tā izstājoties no Priekšparlamenta.
- Oktobris, 8.* P. Stučka uzraksta rakstu «Galigai uzvarai pretim» (iespiests avizes «Mūsu Cīņa» 6. nr.-ā 17. oktobri).
- Oktobris, 10.* «Mūsu Cīņas» 4. nr.-ā iespiesta P. Stučkas 10. «Vēstule no Pēterpils» — «Revolūcijas burzmā».
- Oktobris, 11.—13.* P. Stučka piedalās Ziemeļu apgabala padomju kongresā Smoļnija aktu zālē. Kongresā noteicošais vairākums ir bolševikiem, tāpēc tiek pieņemtas bolševistiskas rezolūcijas. Kongress ievēlē Ziemeļu apgabala Izpildu komiteju 17 locekļu sastāvā; tajā ir arī P. Stučka. Kongress uzdod Izpildu komitejai nodrošināt Viskrievijas II Padomju kongresa sasaukšanu.
- Oktobris, 13.* «Mūsu Cīņas» 5. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Karot jeb mieru slēgt?» (paraksts: P. S.).
- Oktobris, 14.* Latvijas Strādnieku, kareivju un bezzemnieku deputātu padome ievēlē P. Stučku par Viskrievijas II Padomju kongresa delegātu.
- Oktobris, pēc 16.* Petrogradas Strādnieku un kareivju deputātu padome izveido Kara revolucionāro komiteju, ko vada KSDS(b)P CK 16. oktobra sēdē ievēlētais Kara revolucionārais centrs. Pie Kara revolucionārās komitejas nodibina juridisko (izmeklēšanas) komisiju, ko vada P. Stučka.
- Oktobris, 24.* «Mūsu Cīņas» 8. nr.-ā iespiesta P. Stučkas 11. «Vēstule no Pēterpils» — «Revolūcijas burzmā».
- Oktobris, 25.* V. I. Ķeņina uzdevumā P. Stučka noskaidro Viskrievijas II Padomju kongresa bolševiku frakcijas sastāvu. P. Stučka piedalās Petrogradas Padomes sēdē, kurā V. I. Ķeņins nolasa referātu par padomju varas uzdevumiem.
- Oktobris, 25.—27.* P. Stučka piedalās Viskrievijas II Padomju kongresā Smoļnijā, ir viens no kongresa prezidija locekļiem un teic runu Latvijas Sociāldemokrātijas vārdā. Kongress pasludina Pagaidu valdības gāšanu bruņotās sacelšanās rezultātā, pieņem V. I. Ķeņina izstrādātos padomju varas dekrētus par mieru un par zemi un ievēlē pirmo Padomju valdību — Tautas Komisāru Padomi ar V. I. Ķeņinu kā priekšsēdētāju. Kongress ievēlē Viskrievijas Centrālo Izpildu Komiteju, kurā viens no locekļiem ir P. Stučka, kas aktīvi darbojas VCIK bolševiku frakcijā. Pēc kongresa P. Stučka apspriežas ar kongresa delegātiem no Latvijas un mudina tos drīzāk atgriezties, lai neļautu XII armijas štābam sniegt palīdzību Kerenksim, kas organizē kontrrevolucionāro spēku uzbrukumu Petrogradai.

Novembris, 7., 14. «Cīnas» 12. (249.) nr.-ā un 14. (251.) nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Autonomiju vai federāciju? (Sociāldemokrāta piezīmes Latvijas autonomijas jautājumā)».

Novembris, 10. «Pravdas» 185. nr.-ā publicēts P. Stučkas raksts «Классовый или демократический суд?» («Šķiras vai demokrātijas tiesa?»). Tautas Komisāru Padome un VCIK pieņem dekrētu par «Kārtu un civilā dienesta pakāpju atcelšanu», kura tekstu pēc savas iniciatīvas uzrakstījuši un iesnieguši P. Stučka un M. Kozlovsks.

Novembris, 15. Tautas Komisāru Padome ieceļ P. Stučku par Tieslietu tautas komisāru.

Novembris, 21. «Cīnas» 16. (253.) nr.-ā iespiesta P. Stučkas 12. «Vēstule no Pēterpils» — «Revolūcijas burzmā».

Novembris, 24. Publicēts Tautas Komisāru Padomes dekrēts par tiesu (dekrēts Nr. 1 par tiesu), ar kuru tiek likvidētas visas vecās, pirmsrevolūcijas tiesu iestādes un nodibināta jauna, revolucionāra tiesa. Dekrēta sākotnējo projektu izstrādājis P. Stučka un M. Kozlovsks, un V. I. Ļeņins projektā izdarījis dažus svarīgus papildinājumus.

Novembris, 26. Pēc Vidzemes apgabala vēlēšanu komisijas ziņojuma Satversmes sapulces vēlēšanās Vidzemes apgabalā P. Stučka ievēlēts no Latvijas Sociāldemokrātijas saraksta Nr. 3 ar 97 781 balsi.

Decembris, 4. P. Stučka kā Tieslietu tautas komisārs organizē senāta slēgšanu.

Decembris, 9. Sakarā ar kreiso eseru partijas pārstāvju uzņemšanu Padomju valdības sastāvā viņu pārstāvis tiek ieceļts par Tieslietu tautas komisāru. P. Stučku ieceļ par šā komisariāta kolēģijas locekli.

Decembris, 10. P. Stučka teic runu par Padomju valdības politiku Petrogradas latviešu strādnieku mītiņā bij. Mihaila kara skolas telpās.

Decembris, 20., 22., 23. «Pravdas» 219. (150.), 221. (152.) un 222. (153.) nr.-ā publicēts P. Stučkas raksts «Старый и новый суд» («Vecā un jaunā tiesa»).

Decembris, 23. Pēc Tautību lietu komisariāta pieprasījuma LSD CK (Vidzemes daļā) apspriež miera jautājumu un piedališanos miera sarunās ar Vāciju, nolej sūtīt savu pārstāvi delegācijā miera sarunām un vienbalsīgi par tādu ievēlē P. Stučku.

Decembris, 26. P. Stučka uzraksta rakstu «Ministra krēslā» — tas ir savdabīgs pārskats par viņa darbību VCIK locekļa un Tieslietu tautas komisāra amatā.

Decembris. Maskavā izdots strādnieku kalendārs 1918. gadam, kurā iespiests P. Stučkas raksts «Politiskas partijas Krievijā».

1918

Janvāris, 1.—2. P. Stučka kā eksperts Latvijas lietās piedalās Brest-ļitovskā Padomju Krievijas delegācijas sastāvā miera sarunās ar Vācijas—Austrijas militāro bloku. P. Stučka uzraksta 1. vēstuli no Brestas — «Kā «miera balodis»» (iespiesta «Cīnas» 7. (278.) nr.-ā 12. janvāri). Miera sarunas tiek pārtrauktas, un P. Stučka atgriežas Petrogradā.

Janvāris, 6. Tieki pieņemts VCIK dekrēts par Satversmes sapulces atlašanu. P. Stučka nodrošina, ka latviešu strēlnieku dājas, kas atrodas Petrogradā, piedalās šī lēmuma īstenošanā.

Janvāris, 14. LSD Darba jaunatnes savienības II kongress Valmierā ievēlē P. Stučku par vienu no kongresa goda priekšsēdētājiem un nosūta viņam telegrammu, kurā paziņo, ka kongress «redz Jūsu personā savu vadoni cīņā par sociālismu, par visu zemju proletariāta brīvību».

Janvāris, 20. «Cīņas» 14. (285.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «No strādnieku šķiras uz darba tautu».

Janvāris, 27. — *marts*, 3., 9. (j. st.). «Pravdas» 20. (247.), 40. (266.) un 45. (271.) nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Страницка из дела о «восстании» 3—5 июля» («Lappusīte no lietas par «sacelšanos» 3.—5. jūlijā»), kurā pēc arhīva materiāliem parādīti Pagaidu valdības aģentu safabricētie boļševiku partijas darbinieku — ari P. Stučkas — apmelojumi sakarā ar 1917. g. 3.—5. jūlija notikušiem Petrogradā.

Janvāris, 28. P. Stučka otrreiz piedalās miera sarunās Brestlitovskā un iesniedz latviešu tautas vārdā deklarāciju, kas tiek pievienota miera sarunu protokoliem. Viņš nosūta «Cīnai» vēl divas vēstules no Brestas. Ari šoreiz sarunas tiek pārrauktas, un P. Stučka atgriežas Petrogradā. (2. vēstule no Brestas — «Kā «miera balodis» iespiesta «Cīnas» 27. (298.) nr-ā 17. februāri un 3. vēstule no Brestas — «Kā «miera balodis»», kurā ietverta iesniegtā deklarācija, iespiesta «Cīnas» 28. (299.) nr-ā 19. februāri pēc jaunā stila.)

Februāris, 18.* Pēc speciāla lēmuma P. Stučka tiek uzaicināts ar padomdevēja balsstiesībām piedalās KSDS(b)P Centrālās Komitejas sēdē, kurā apspriež jautājumu par tūlītēju miera līguma parakstīšanu ar Vāciju, jo sācies vācu karaspēka uzbrukums. Sēdē P. Stučka izsakās par to, ka miera līgums jāparaksta.

Marts, 6.—8. P. Stučka ar lēmēja balsstiesībām piedalās KK(b)P VII Ārkārtējā kongresā, kas notiek Petrogradā, Taurijas pilī. Kongress ievēlē P. Stučku par KK(b)P Centrālās Komitejas locekļa kandidātu.

Marts, 18. Pēc kreiso eseru izstāšanās no Padomju valdības Tautas Komisāru Padome atkal iecel P. Stučku par Tieslietu Tautas komisāru. (P. Stučka pārcejas uz Maskavu, kur sākumā dzīvo II Padomju namā (bij. viesnīca «Metropole»), bet vēlāk Kremlī, Kavaleriārdu korpusā.)

Aprilis, 16. Avizes «Izvestija» 75. (339.) nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Революционные задачи комиссариата юстиции» («Tieslietu komisariāta revolucionārie uzdevumi»).

Aprilis, 21. Avizes «Izvestija» 79. (343.) nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Отмена наследования» («Mantošanas atcelšana»). P. Stučka Politehniskā muzeja 3. auditorijā nolasa Maskavas latviešu darbaudīm lekciju «Krievijas saimnieciskā krize un izeja no tās».

Aprilis, 25. Avizes «Izvestija» 82. (346.) nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Первые дни деятельности народного суда» («Tautas tiesas darbības pirmās dienas»).

* Turpmāk visi datumi norādīti pēc jaunā stila.

Maijs, 3. Avīzes «Izvestija» 88. (352.) nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «К первому Всероссийскому съезду комиссаров юстиции» («Pirmajam Viskrievijas tieslietu komisāru kongresam»).

Maijs, 9. «Ciñas» (Maskavā) 39. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Pusgads padomju varas».

Maijs, 11. Avīzes «Izvestija» 92. (356.) nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Наша уголовно-карательная политика» («Mūsu kriminālsodu politika»).

Maijs, 23.— jūnijs, 15. Avīzes «Izvestija» 102. (366.) un 115. (379.) nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Правосудие нового строя» («Jaunās iekārtas jurisdikcija»).

Jūnijs, 6. Avīzes «Izvestija» 114. (378.) nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Районный сепаратизм» («Rajonu separātisms»).

Jūnijs, 11. Avīzes «Izvestija» 118. (382.) nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Отдел законодательных предложений и кодификации Наркомюст» («Tieslietu tautas komisāriāta likumu ierosināšanas un kodifikācijas nodaļa»).

Jūnijs, 16. Avīzes «Izvestija» 122. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Государственная служба и наемный труд» («Valsts dienests un algots darbs»).

Jūlijs, 6. Maskavā sākas kreiso eseru dumpis. P. Stučka kā Tieslietu tautas komisārs noskaidro Vācijas vēstnieka V. Mirbaha nogalināšanas apstākļus. No Viskrievijas V. Padomju kongresa P. Stučku, J. Daniševski un K. Pētersonu izsauc uz sarunām pie sevis V. I. Ļeņins, lai noskaidrotu latviešu strēlnieku nostāju sakārā ar kreiso eseru sacelšanos. Uzaicinātie vienprātīgi apliecinā, ka latviešu strēlnieki aizstāvēs padomju varu.

Jūlijs, 7. Tautas Komisāru Padome nodibina sevišķu izmeklēšanas komisiju, kuru vada P. Stučka un kurai uzdod izmeklēt kreiso eseru sacelšanās lietu.

Jūlijs, 9. Avīzes «Izvestija» 142. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «К 5-му Всероссийскому съезду Советов. Отчет народного комиссара юстиции» («Viskrievijas 5. Padomju kongresam. Tieslietu tautas komisāra pārskats»).

Jūlijs, 25. VCIK apstiprina Sociālistiskās Sabiedrisko zinātņu akadēmijas īstenos locekļus, kuru skaitā ir arī P. Stučka.

Jūlijs, 30. «Ciñas» (nelegālās) 2. (302.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Революций вестули».

Augsts, 1. Maskavā iznāk Tieslietu tautas komisāriāta divnedēļu žurnāla «Пролетарская Революция и Право» 1. numurs, kurā publicēti šādi P. Stučkas darbi: 1) Пролетарская революция и суд (Proletāriskā revolūcija un tiesa); 2) Рецензия на книгу: Гойх-бар A. Г. — Новое семейное право. M. 1918, 87 стр. (Recenzija par grāmatu: Goihbargs A. G. — Jaunās ģimenes tiesības. M., 1918, 87 lpp.); 3) Отчет народного комиссара юстиции (Tieslietu tautas komisāra pārskats).

Augsts, 13. «Ciñas» 3. (303.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Политика vai cilvēciska atsvabināšanās?».

Augsts, 22. Sakārā ar kreiso eseru melīgo apsūdzību P. Stučka iesniedz Padomju valdībai paziņojumu par atkāpšanos no amata un lūdz lietu izmeklēt. (Velāk izmeklēšanas komisija šo apsūdzību noraida.)

Septembris, 1.—15. Žurnāla «Proletarskaja Revolucija i Pravo» 3.—4. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Konstitucija grāždānskajā vīnījā» («Pilsolu kara konstitūcija»).

Septembris, 6.—23. P. Stučka kā Ārlietu tautas komisariāta kolēģijas loceklis uzturas komandējumā Vācijā. Saskaņā ar uzaicinājumu P. Stučka piedalās Vācijas Neatkarīgās sociāldemokrātiskās partijas nelegalajā konferencē (11.—12. septembrī), kurā nolasa gārāku referātu par Krievijas 1917. g. revolūciju norisi un pēc debatēm teic galavārdu. Viņš aizstāv boļševiku partiju un padomju varu pret oportūnisti uzbrukumiem un pierāda Oktobra revolūcijas vēsturisko likumsakarību. Pēc tam P. Stučka piedalās nelegālajā rūpniču delegātu sapulcē, kurā nolasa referātu par Krievijas sociālistisko revolūciju un strādnieku kontroli.

Septembris, 25.—26. «Krievijas Ciņas» 154. un 155. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Hindenberga rīkojums un Kurzemes kolonizēšanas jautājums» (paraksts: P. S.).

Septembra beigas. Atgriezies no Berlīnes, P. Stučka satiekas ar V. I. Lenīnu, informē viņu par stāvokli Vācijā un nodod viņam K. Kautska grāmatu «Die Diktatur des Proletariats», kas nesen iznākusi Viņē. Sakarā ar šo Kautska antimarksistisko grāmatu V. I. Lenīns sāk rakstīt darbu «Proletāriskā revolūcija un renegāts Kautskis» (izdots atsevišķā grāmatā 1918. g.). Iznāk žurnāla «Darbs» 1. numurs, kurā iespiests P. Stučkas raksts «J. Jansona «Domu» jubilejas dienā».

Oktobris, 1. P. Stučka piedalās LSD CK Krievijas biroja sēdē, kurā sniedz ziņojumu par stāvokli Vācijā un Vācijas Neatkarīgās sociāldemokrātiskās partijas konferenci. P. Stučka piedalās Sociālistiskās sabiedrisko zinātnu akadēmijas svinīgajā atklāšanā.

Oktobris, 13. P. Stučka nolasa referātu par stāvokli Vācijā KK(b)P Maskavas organizācijas latviešu sekcijas biedru kopsapulcē, kas notiek Pasta un telegrāfa komisariāta telpās, Boļšaja Dmitrovka 15.

Oktobris, 15. «Ciņas» 6. (306.) nr-ā iespiesta P. Stučkas agrāk izsūtītā «Vēstule no Berlīnes».

Oktobra beigas. Iznāk P. Stučkas grāmata «Народный суд в вопросах и ответах» («Tautas tiesa jautājumos un atbildēs.» M.—P., izdevin. «Коммунист», 120 lpp.) Grāmata iznāk 40 tūkst. eksemplāros un tiek izpirkta dažās dienās, tāpēc to atkārtoti izdod dažas apgalvu izdevniecības.

Novembris, 3. «Krievijas Ciņas» 187. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Vilhelms vai Libknehts?». P. Stučku ievēlē par Sociālistiskās sabiedrisko zinātnu akadēmijas Prezidijs loceklī.

Novembris, 4. P. Stučka uzraksta rakstu «Divas pasaules».

Novembris, 6. «Krievijas Ciņas» 189. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Sociālistiskās revolūcijas radību mokas (27. febr.—25. okt. 1917. g.)». Iznāk LSD CK Krievijas biroja rakstu krājums «Oktobra revolūcijas gada svētkos», kurā publicēts P. Stučkas raksts «Pilsoliskā un proletāriskā revolūcija (27. febr.—25. okt. 1917.)».

Novembris, 10. P. Stučka piedalās LSD CK Krievijas biroja sēdē, kurā tiek apspriests jautājums par Latvijas atbrivošanu sakarā ar Vācijas revolūciju. Sēdē P. Stučka nolasa LSD XVIII konferencei domāto rezolūcijas projektu «Latvijas jautājumā». (Šo projektu K. Krastiņš aizved uz Latviju, un konference to pieņem kā rezolūciju.)

- Novembris, 14.* «Krievijas Ciņas» 114. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Pasaules revolūcijas otrs cēliens».
- Novembris, 15.* P. Stučka nolasa referātu par Latvijas jautājumu Latviešu padomju pulku komunistisko frakciju II konferencē un iesniedz šai jautājumā tēzes, kuras konference pieņem kā rezolūciju.
- Novembris, 16.* «Pravda» 248. nr-ā publicē P. Stučkas rakstu «1649—1793—????».
- Novembris, 17.* P. Stučka iesniedz apsveikuma tekstu «Latvijas darba tautai» un Kārlim Libknehtam; Latviešu padomju pulku komunistisko frakciju II konference tos vienbalsīgi pieņem.
- Novembris, 19.* P. Stučka nolasa referātu par Latvijas jautājumu KK(b)P Maskavas Pilsētas rajona latviešu sekcijas biedru kop-sapulcē.
- Novembris, 21.* «Pravdas» 251. nr-ā ievietots P. Stučkas raksts «Padomju «ierēdniecība»». (Publicēts arī «Krievijas Ciņas» 207. un 208. nr-ā 29. un 30. novembrī.)
- Novembris, 23.* P. Stučka piedalās LSD CK Krievijas biroja ārkārtējā sēdē, kura uzdod P. Stučkam, F. Roziņam un J. Lencmanim sastādīt Latvijas Padomju Valdības manifestu.
- Novembris, 24.* «Pravdas» 255. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Германские «независимые» революционеры» («Vācijas «neatkarīgie» revolucionāri»). «Krievijas Ciņas» 203. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Mūsu uzdevumi pret Latviju».
- Novembris, 27.* «Krievijas Ciņas» 205. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Hetmaņa Ulmaņa «republika»».
- Novembris, 28.* «Pravdas» 258. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Акционāru sabiedrība «Latvijas republika»».
- Novembris, 29.* «Krievijas Ciņas» 207. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Pamiers ar vidusšķirām».
- Decembris, 4.* LSD CK saziņā ar Rīgas, Valkas un Liepājas strādnieku deputātu padomju pārstāvjiem apstiprina Latvijas pagaidu Padomju valdību 9 locekļu sastāvā un par valdības priekšsēdētāju ieceļ P. Stučku.
- Decembris, 7.* «Pravdas» 266. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Годовщина первого декрета о суде» («Gadadiena kopš pirmā dekrēta par tiesu»).
- Decembris, 17.* Latvijas pagaidu Padomju valdība ar priekšsēdētāja P. Stučkas, priekšsēdētāja biedru J. Daniševska un J. Lenemaņa parakstu publicē Latvijas Strādnieku, bezzemnieku un strēlnieku Padomju valdības manifestu, kurā tiek proklamēta visas varas pāreja Latvijā strādnieku un bezzemnieku padomju rokās.
- Decembris, 18.* «Pravdas» 275. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Padomju Latvijas priekšvakārā». «Krievijas Ciņas» 223. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Latvija pasludināta par Padomju republiku».
- Decembris, 20.* P. Stučka kopā ar J. Daniševski un K. Pētersonu izbrauc no Maskavas caur Petrogradu uz Valku, ko latviešu strēlnieki bija atbrivojuši 18. decembrī, lai kā Latvijas Padomju valdības locekļi darbotos Latvijas teritorijā.
- Decembris, 21.—22., naktis.* P. Stučkas vadībā vilciena vagonā Valkā notiek Latvijas pagaidu Padomju valdības pirmā sēde, piedaloties atbraucējiem (arī J. Lencmanim) un valdības loceklim Valkas Strādnieku deputātu padomes priekšsēdētājam A. Arājam-Bērcem.

Decembris, 22. KSFPR Tautas Komisāru Padome izdod V. I. Lenīna parakstītu dekrētu «Par Latvijas Padomju republikas neatkarību», kas atzīst Padomju Latvijas neatkarību un par tās augstāko varas iestādi — «Latvijas Strādnieku, Bezzemnieku un Strēlnieku Valdību, kuras priekšgalā stāv biedrs Stučka».

Valkā notiek kritušo revolucionāru apglabāšana un darbaļaužu masu mitīšš, kurā P. Stučka teic runu par padomju varas uzdevumiem.

Decembris, 24. Avīzes «Sarkanais Karogs» (Valkā) 12. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Latviešu pilsoņa gods un angļu imperiālistu nauda».

Decembris, 25. P. Stučka kopā ar valdības locekļiem ierodas Cēsis, ko latviešu strēlnieki atbrīvojuši 24. decembrī. P. Stučka kopā ar valdības locekļiem sastāda un nosūta Padomju Krievijas Ārlietu tautas komisāram G. Čičerinam telegrammu noraidīšanai pa radio Berlīnes, Hamburgas, Minhenes un citām strādnieku un kareivju padomēm ar aicinājumu sekmēt vācu karaspēka izvešanu no Latvijas.

Decembris, 28. P. Stučka kopā ar J. Daniševski un J. Lencmani izstrādā un paraksta Latvijas pagaidu Padomju valdības dekrētu «Par muižniecības un pārējo kārtu iznīcināšanu un činu un ordeņu atcelšanu Latvijā».

Decembris, 31. P. Stučka kopā ar valdības locekļiem no Cēsim nosūta latviešu strēlniekiem apsveikumu Jaunajā gadā.

Decembris. Maskavā iznāk strādnieku kalendārs 1919. gadam, kurā iespiests P. Stučkas raksts «Latvijas komunisti un to priekšteči (Vēsturisks atskats)».

1919

Janvāris, 2. P. Stučka nosūta no Cēsim «Krievijas Cīņai» rakstu «Latvijas rūpniecības jaunradīšanas jautājumā» (iespiests 11. janvāri 6. nr.-ā). Latvijas pagaidu Padomju valdības priekšsēdētājs P. Stučka un viņa vietnieki uzraksta Ānglijas un Vācijas valdībai protestu par to, ka angļu kara kugli 30. decembrī bombardējuši Rīgas strādnieku kvartālus. P. Stučka kopā ar savu vietnieku J. Daniševski un kara komisāra vietnieku I. Tomaševicu paraksta valdības lēmumu par Sarkānā kaujas karoga pasniegšanu 1. latviešu strēlnieku padomju pulkam un 4. strēlnieku baterijai par varonību un sekmīgām kaujām pie Inčukalna un tā atbrīvošanu 1. janvāri.

Janvāris, 3. Avīzes «Sarkanais Karogs» 2. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Pēdējā partija» (Publicēts arī «Krievijas Cīņas» 7. nr.-ā 12. janvāri, «Sarkanarmista» 5. nr.-ā 16. janvāri.) P. Stučka kopā ar valdības locekļiem ierodas Inčukalnā, pēc tam Ropāžos. Tur viņi saņem vēsti par Rīgas strādnieku bruņotās sacelšanās uzvaru. P. Stučka uzraksta VČIK priekšsēdētājam J. Sverdlovam Maskavā telegrammu, kurā ziņo, ka «no 3. janvāra plkst. 23 pār Rigu plivo Padomju Latvijas sarkanais karogs». Telegrafa vadi ir bojāti, tādēļ telegrammas tekstu nodiktē pa telefonu divām stacijām tālākai pārraidīšanai. Valdības locekļi, arī P. Stučka izbrauc uz Rīgu. Tilts pār Juglas upi ir bojāts, tādēļ viņi kājām pāriet tiltu un iesēžas bruņotā vilcienā, kuru Rīgas strādnieki atņēmuši vācu okupantiem un atsūtījuši preti valdības locekļiem un ar kuru tie iebrāuc Rīgā pulksten trijos naktī 4. janvāri.

Janvāris, 4. Pēc pagaidu apmešanās Rīgas Centrālviesnīcā P. Stučka

kopā ar valdības locekļiem dodas uz Aleksandra ielu 37 (tagad Ķeņina iela 61), kur pulksten četros no rīta sākas Latvijas Revolucionārās kara komitejas sēde kopā ar Padomju valdību un LSD CK.

Janvāris, 5. Avizes «Strādnieku Cīņa» 3. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Mūsu programma I».

Janvāris, 6. P. Stučka raksta telegrammas ar uzaicinājumu uz Latvijas Padomju kongresu 13. janvārī V. I. Ķeņinam, J. Sverdlovam, Maskavas un Petrogradas Padomēm, Ukrainas, Lietuvas un Igauņijas Padomju valdībām u. c. Ipaša radiotelegramma tiek adresēta uz Berlīni Kārlim Lībknehtam.

Janvāris, 8. Publicēts Latvijas Padomju valdības dekrēts par visu līdz 1918. g. 25. novembrim izdoto KSFPR dekrētu spēkā stāšanos Latvijas Padomju republikā. «Cīņas» 1. (309.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Valdošā partija». Padomju valdības priekšsēdētājs un valdības sekretariāts novietojas pastāvīgajās Latvijas Padomju valdības telpās bij. Bruņniecības namā, Jēkaba ielā 11 (tagad Latvijas PSR Augstākās Padomes nams, Komjaunatnes ielā 11). Sai namā ir arī P. Stučkas dzīvoklis.

Janvāris, 9. «Cīņas» 2. (310.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Mūsu programma II». P. Stučka kā viesis piedalās LSD Rīgas pilsētas organizācijas konferencē, kas notiek Rīgas Strādnieku deputātu padomes Izpildu komitejas telpās (tagad LPSR Augstākās tiesas nams — Ķeņina iela 34). Konferencē P. Stučka nolasa referātu par Strādnieku deputātu padomes un komunistu partijas uzdevumiem un savstarpējām attiecībām un iesniedz tēzes rezolūcijai šai jautājumā; tēzes konference pieņem (tās iespiestas «Cīņas» 3. (311.) nr-ā 10. janvārī un «Krievijas Cīņas» 10. nr-ā 16. janvārī). P. Stučka nosūta Vācijas valdībai protesta notu sakarā ar Vācijas pārstāvniecības darbinieku palikšanu un darbību Rīgā pēc Vācijas ģenerālpilnvarotā Vinniga aizbraukšanas kopā ar buržuāzisko Pagaidu valdību. Notā pieprasīts, lai viņi kā privātpersonas dotos uz Vāciju.

Janvāris, 10. «Cīņas» 3. (311.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Mūsu programma III». P. Stučka teic runu Rīgas Strādnieku deputātu padomes sēdē. Stučku ievēlē par pirmo delegātu uz Apvienotās Latvijas I padomju kongresu.

Janvāris, 11. «Cīņas» 4. (312.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Padomju vara un komunistu partija». P. Stučka teic runu vācu komunistu grupas sasauktajā masu mītiņā Vācu amatnieku biedrības namā.

Janvāris, 12. P. Stučka teic runu darbaļaužu mītiņā Jaunajā Ģertrūdes baznīcā.

Janvāris, 13. Pulksten 20 P. Stučka atklāj Apvienotās Latvijas strādnieku, bezzemnieku un strēlnieku padomju kongresu, kas notiek Pirmā pilsētas (bij. vācu) teātra telpās (tagad LPSR Valsts Aka demiskais operas un baleta teātris). Kongress ievēlē P. Stučku prezidijā. Kā prezidija priekšsēdētājs Stučka teic runu un vada kongresa sēdi.

Janvāris, 14. «Cīņas» 6. (314.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Pie kritušo kapa» (paraksts: §). (Publicēts arī avizes «Naša Pravda» 5. nr-ā 14. janvārī un «Die Rote Fahne» 8. nr-ā 14. janvārī (bez paraksta).) P. Stučka piedalās Rīgas strādnieku bruņotās sacelšanās cīņas kritušo apglabāšanā Esplanādē (tagad Komunāru laukums).

Janvāris, 15. Pulksten 18³⁰ P. Stučka atklāj Latvijas padomju kon-

gresu vakara sēdi. P. Stučka sniedz ziņojumu par Latvijas pagaidu Padomju valdības darbību un teic runu Latvijas Sociālistiskās Padomju Republikas Konstitūcijas jautājumā. Kongress pieņem vairākus lēmumus un Konstitūciju, ievēlē Latvijas Centrālo Izpildu Komiteju (CIK), apstiprina CIK Prezidiu un Padomju valdības sastāvu. P. Stučka teic runu, kongresu slēdzot.

Janvāris, 16. P. Stučka izstrādā un paraksta Padomju valdības dekrētu par Latvijas audzināšanas un izglītības iestādēm.

Janvāris, 19. «Cīņas» 10. (318.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Kārlis Lībķnehts un Roza Luksemburga. Piemiņas lapiņa pie valēja kapa».

Janvāris, 21. «Cīņas» 11. (319.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Nost naudul!». (Publicēts arī avizes «Naša Pravda» 11. nr-ā 22. janvāri, «Die Rote Fahne» 15. nr-ā 24. janvāri, «Tukuma Cīņas» 3. nr-ā 13. februāri.)

Janvāris, 22. P. Stučka piedalās darbaļaužu gājienā uz Komunāru laukumu, kur tiek dots salūts par godu kritušajiem revolūcijas cīnītājiem. Astoņās vietās notiek 1905. g. 9. (22.) janvāra piemiņas vakari; starp runātājiem ir arī P. Stučka.

Janvāris, 26. «Pravdas» 18. nr-ā nedēļas pielikumā «Ježenedeļiņķi Pravdi» 1. nr-ā ievietots P. Stučkas raksts «Latvijas proletariāta sacelšanās». (Publicēts arī «Cīņas» 18. (326.) nr-ā 30. janvāri.)

Janvāris, 30. P. Stučka nosūta protesta notu Vācijas Āriņu ministrijai Berlinē sakarā ar Vācijas valdības notu, kurā Padomju Krievijas valdībai izteiki draudi sakarā ar Rīgā arestēto bijušās Vācijas pārstāvniecības darbinieku, kas te rīkojies nelikumīgi.

Janvāris, 31. P. Stučka izstrādā un paraksta Latvijas Padomju valdības dekrētu par vienreizēju ārkārtēju nodokli mantīgām šķirām.

Janvāris. Maskavā iznāk rakstu krājums «Октябрьский переворот и диктатура пролетариата», («Oktobra apvērsums un proletariāta diktatūra»), kurā ievietots P. Stučkas darbs «Пролетарское право» (latv. tulkojumā vēlāk publicēts ar nosaukumu «Proletariāta likumiba»).

Februāris, 3. P. Stučka kā Latvijas Padomju valdības priekšsēdētājs nosūta radiotelegrammu «Visiem, visiem, visiem», kurā protestē pret imperiālistu uzbrukumu Padomju Latvijai un izsaka gatavību noslēgt līgumus par mierigu attiecību nodibināšanu ar kapitālistiskajām valstīm. P. Stučka paraksta Padomju valdības dekrētu, ar kuru tiek izsludināts aplenkuma stāvoklis un attiecīgajiem komisāriem tiek uzdots rūpēties par iebraucēju stingru kontroli.

Februāris, 4. «Cīņas» 22. (330.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Latvija un Igaunija». (Publicēts arī avizes «Naša Pravda» 21. nr-ā 4. februāri, «Die Rote Fahne» 24. nr-ā 4. februāri, «Komunista» 34. nr-ā 13. februāri, «Krievijas Cīņas» 32. nr-ā 15. februāri.)

Februāris, 5. «Cīņas» 23. (331.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Nodokļu karš pret buržuažiju». (Publicēts arī avizes «Naša Pravda» 23. nr-ā 5. februāri, «Die Rote Fahne» 25. nr-ā 5. februāri.)

Februāris, 8. Avizes «Die Rote Fahne» 28. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Baltijas brīvība». Žurnāla «Arodnieks» 3. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Uz Prinču salām un Satversmes sapulces drupām». «Cīņa» publicēts Latvijas Sociālistiskās Padomju republikas valdības priekšsēdētāja P. Stučkas un Izglītības komisāra J. Bērziņa-Ziemeļa parakstītais dekrēts par Latvijas Augstskolas dibināšanu.

- Februāris, 11.* «Cīņas» 28. (336.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Francis Mērings miris».
- Februāris, 12.* «Cīņas» 29. (337.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts ««Derīga» un «nederīga» nauda». (Publicēts arī avizes «Naša Pravda» 30. nr-ā 14. februārī, «Die Rote Fahne» 34. nr-ā 15. februārī.) P. Stučka vada Latvijas Centrālās Izpildu Komitejas plenārsēdi, sniedz ziņojumu par Latvijas Tautsaimniecības padomes darbību un par republikas ārējo stāvokli.
- Februāris, 13.* «Cīņas» 30. (338.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Vācijas revolūcija». (Publicēts arī avizes «Naša Pravda» 29. nr-ā 13. februārī, «Die Rote Fahne» 32. nr-ā 13. februārī, «Jelgavas Komunista» 10. nr-ā 14. februārī.)
- Februāris, 18.* P. Stučka uzraksta rakstu «Sociālā apgādāšana vai sociālā apdrošināšana?». (Iespiests žurnāla «Arodnieks» 5. nr-ā 27. februārī.) P. Stučka Rīgas Strādnieku deputātu padomes plenārsēdē nolasa referātu par vispārējo stāvokli republikā.
- Februāris, 19.* V. I. Ļeņins atsūta Latvijas Padomju valdībai, P. Stučkam un J. Bērziņam telegrammu, kurā apsveic vācu strādnieku lēmumu izdot Rīgā atsevišķos izlaidumos K. Libknehta un R. Luksemburgas kopotos rakstus un izsaka cerību, ka P. Stučka un J. Bērziņš visādi palīdzēs un paātrinās izdošanu un viņam aizsūtīs eksemplāru. (Pasākumu nepaspēja realizēt.)
- Februāris, 20.* P. Stučka teic apsveikuma runu Latviešu strēlnieku padomju pulku komunistiskās organizācijas 3. konferencē, kas notiek Pauluči (tagad Merķeļa) ielā 13.
- Februāris, 21.* P. Stučka Latviešu strēlnieku padomju pulku komunistiskās organizācijas 3. konferencē nolasa referātu par starptautisko stāvokli un iesniedz šai jautājumā rezolūciju, kuru konference vienbalsīgi pieņem.
- Februāris, 23.* P. Stučku ievēlē LSD Rīgas organizācijas konferences prezidijs. Konferencē viņš ziņo par Padomju valdības darbību.
- Februāris, 25.* «Cīņas» 40. (348.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Vācijas revolūcija paasinājās». (Publicēts arī avizes «Die Rote Fahne» 42. nr-ā 25. februārī.)
- Februāris, 26.* P. Stučka Latvijas Padomju valdības vārdā nosūta protestu Vācijas valdībai un Vācijas padomēm sakarā ar dzelzsdīvīzijas iebrukumu Ventspili.
- Februāris, 27.* «Cīņas» 42. (350.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Latvijas Sociālistiskā Padomju Republika». (Publicēts arī avizes «Naša Pravda» 41. nr-ā 27. februārī, «Die Rote Fahne» 44. nr-ā 27. februārī.)
- Februāris, 28.* P. Stučka teic apsveikuma runu LKP Darba jaunatnes savienības I kongresā, kas notiek Padomju valdības namā.
- Marts, 1.* Pulksten 16 P. Stučka atklāj LKP VI kongresu, kas notiek Pauluči (tagad Merķeļa) ielā 13. Kongress ievēlē P. Stučku prezidijs.
- Marts, 3.* P. Stučka nolasa Padomju valdības ziņojumu LKP VI kongresā un pēc debatēm teic galavārdu šai jautājumā.
- Marts, 6.* P. Stučka LKP VI kongresā nolasa referātu «Latvijas Sociālistiskā Padomju Republika» un iesniedz šai jautājumā rezolūciju, kuru kongress vienbalsīgi pieņem. Kongress ievēlē P. Stučku par LKP Centrālās Komitejas loceklī un par KK(b)P VIII kongresa delegātu. Stučka slēdz LKP VI kongresu.

- Marts, 7.* «Cīnas» 49. (357.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Latvijas Komunistiskās partijas satversmes kongress» (paraksts: §).
- Marts, 9.* P. Stučka teic apsveikuma runu Latvijas ražotāju (arodniecisko) biedrību 1. konferencē.
- Marts, 11.* «Cīnas» 52. (360.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Jūnija slaktiņš» Berlīnē. Latvijas ražotāju biedrību 1. konference bez debatēm pieņem P. Stučkas izstrādātās «Tēzes par attiecībām starp ražotāju (arodnieciskām) biedrībām un sociālistisko Padomju valdību». (Tēzes iespiestas «Cīnas» 49. (357.) nr-ā 7. martā, arī avizes «Naša Pravda» 52. nr-ā 12. martā, «Tukuma Cīnas» 7. nr-ā 13. martā, «Krievijas Cīnas» 72. un 73. nr-ā 25. un 26. aprīlī.)
- Marts, 12.* «Cīnas» 53. (361.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts ««Februāra revolūcija» 1917. g.».
- Marts, 15.* Zurnāla «Tautsaimniecība» 1. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Tautsaimniecības padomes».
- Marts, 16.* «Cīnas» 57. (365.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Imperialisti vai internacionālisti?» (Publicēts arī avizes «Naša Pravda» 56. nr-ā 16. martā, «Die Rote Fahne» 59. nr-ā 16. martā.) P. Stučka kopā ar valdības locekļiem izstrādā un paraksta uzsaukumu «Padomju Latvijas Armijai» ar aicinājumu neatlaidīgi cīnīties un satiekt uzbrūkošo vācu karaspēku.
- Marts, 18.* «Cīnas» 58. (366.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Komūnas gada svētkos». (Publicēts arī avizes «Naša Pravda» 57. nr-ā 18. martā, «Die Rote Fahne» 60. nr-ā 18. martā.) P. Stučka kopā ar valdības locekļiem izstrādā un paraksta aicinājumu «Latvijas darba tautai», kurā mudina sasprindzināt visus spēkus cīnā par Padomju Latvijas aizstāvēšanu.
- Marts, 20.* P. Stučka runā tautas mītiņā Rīgā par republikas stāvokli un Rīgas bruņotu aizsardzību.
- Marts, 23.* «Cīnas» 63. (371.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Kara Revolucionārā Komiteja un Padomju valdība». (Publicēts arī avizes «Naša Pravda» 62. nr-ā 23. martā.) «Cīna» ziņo, ka aprīnķa izglītības nodalas grāmatu veikalā dabūjamas jaunas grāmatas, arī LSD CK izdotā P. Stučkas «Proletariāta likumība». Latviešu valodā no krievu izdevuma «Пролетарское право» to tulkojusi D. Stučka. Pulksten 13 LKP Rīgas komiteja sarīko deviņās vietas tautas mītiņus par tematu «Kam valdit Latvijā?». Pazīnojumos par mītiņiem runātāju skaitā kā pirmais norādīts P. Stučka. KK(b)P VIII kongresa (18.—23. martā) pēdējā sēdē P. Stučku ievēlē par KK(b)P CK locekli. Kaut gan viņš bija ievēlēts par šā kongresa delegātu, viņš tajā nepiedalījās, jo saspringtā frontes stāvokļa dēļ nedriekstēja aizbraukt no Latvijas.
- Marts, 25.* «Cīnas» 64. (372.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Pirmie revolūcijas pavasara vēstneši». P. Stučka piedalās LKP Cēsu aprīnķa organizācijas konferencē un teic runu.
- Marts, 28.* «Cīnas» 67. (375.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Revolūcijas lūzums».
- Marts, 29.* «Cīnas» 68. (376.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Zemnieki un komunisms».
- Marts, 30.* «Cīnas» 69. (377.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Nebaidieties spoku!» (Publicēts arī avizes «Naša Pravda» 68. nr-ā 31. martā.)
- Marts, 31.* P. Stučka uzraksta rakstu «Revolūcijas pavasara uzplūdi». (Iespriests zurnāla «Ražotājs» 9. nr-ā 5. aprīlī.)

- Aprilis, 1. «Cīnas» 70. (378.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Strādnieks un komunists».*
- Aprilis, 2. «Cīnas» 71. (379.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Vācu žandarmi — bez zābakiem». (Publicēts arī avizes «Naša Pravda» 70. nr-ā 2. aprīli, «Die Rote Fahne» 73. nr-ā 2. aprīli, «Krievijas Cīnas» 63. nr-ā 11. aprīli.)*
- Aprilis, 3. «Cīnas» 72. (380.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Vācija un Krievija».*
- Aprilis, 4. «Cīnas» 73. (381.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Žoresa slepkava attaisnoti!».*
- Aprilis, 5. «Cīnas» 74. (382.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Seide-manieši Jelgavā» (publicēts arī avizes «Naša Pravda» 73. nr-ā 5. aprīli, «Die Rote Fahne» 76. nr-ā 5. aprīli) un P. Stučkas raksts «Jauns revolūcijas vilnis» (paraksts: §) (publicēts arī avizes «Naša Pravda» 73. nr-ā 5. aprīli (bez paraksta), «Die Rote Fahne» 76. nr-ā 5. aprīli (bez paraksta).)*
- Aprilis, 6. «Cīnas» 75. (383.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Mūsu pārtikas un finanšu politika». (Publicēts arī avizes «Naša Pravda» 75. nr-ā 8. aprīli, «Krasnoje Znamja» 78. nr-ā 11. aprīli.)*
- Aprilis, 8. «Cīnas» 76. (384.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Soliti uz priekšu».*
- Aprilis, 9. «Cīnas» 77. (385.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Padomju republika Bavārija!». P. Stučka atklāj un vada Latvijas CIK sēdi, kurā ziņo par starptautisko stāvokli. Sēdē apspriež pārtikas jautājumu, Apgādes padomes darbu un kara jautājumu.*
- Aprilis, 12. «Cīnas» 80. (388.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Kara-spēka un iedzīvotāju apgādāšana». P. Stučka nolasa referātu par momentu 1. latviešu strēlnieku padomju pulka komunistiskās frakcijas komitejas sarakotajā strēlnieku koncertmītiņā.*
- Aprilis, 13. «Cīnas» 81. (389.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Proletariāta solidaritāte».*
- Aprilis, 14. P. Stučka piedalās LKP CK un Rīgas komitejas kopējā sēdē. Stučka noraida Rīgas I rajona komunistu kopsapulce pieņemto lēmumu pieprasīt no valdības 25 kīlnieku nošaušanu sakarā ar vācu interventu lidmašīnas uzlidojumu Rīgai un bēru gājienu apšaudišanu. P. Stučka ierosina nosūtīt pa radio Vācijas valdībai brīdinājumu. Nākamā rajona kopsapulce atbalsta šo ierosinājumu.*
- Aprilis, 15. «Cīnas» 82. (390.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Ne ar baltu, bet ar sarkanu karogu!». (Publicēts arī avizes «Naša Pravda» 81. nr-ā 15. aprīli, «Die Rote Fahne» 84. nr-ā 15. aprīli, «Sarkanā Strēlnieka» 37. (43.) nr-ā 17. aprīli.)*
- Aprilis, 16. «Cīnas» 83. (391.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Padomju darbinieki». (Publicēts arī avizes «Naša Pravda» 82. nr-ā 16. aprīli.)*
- Aprilis, 17. «Cīnas» 84. (392.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Vai tuvināšanās?». (Publicēts arī avizes «Naša Pravda» 83. nr-ā 17. aprīli, «Die Rote Fahne» 86. nr-ā 17. aprīli.)*
- V. I. Ķeņins savā runā par cīnu pret Kolčaku Maskavas fabriku un rūpnieku komiteju un arodbiedrību konferēcē atsaucas uz 16. IV saņemto P. Stučkas telegrammu, ka Kurzemē vācieši pārtraukusi uzbrukumu, bet Latvijas Padomju valdībai neesot iespējams vienoties ar viņiem par mieru, tāpēc ka Francija, Anglija un Amerika prasot no vāciešiem, lai viņi paliktu Kurzemē un turpinātu karu. (V. I. Ķeņins par revolucionāro kustību Latvijā, 1969, 333. lpp.)

- Aprilis*, 19. «Cīņas» 86. (394.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Maijs svētku «erzacs»» (paraksts: §). (Publicēts arī avizes «Die Rote Fahne» 88. nr-ā 19. aprīlī un «Naša Pravda» 86. nr-ā 20. aprīlī.)
- Aprilis*, 20. «Cīņas» 87. (395.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Augšāmcelēs!» (paraksts: §).
- Aprilis*, 23. «Cīņas» 88. (396.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Uz visām pusēm».
- Aprilis*, 25. P. Stučka izstrādā un paraksta valdības dekrētu par Baltijas muižniecības cilšu piederīgo izraidišanu no Latvijas.
- Aprilis*, 26. Žurnāla «Tautsaimniecība» 2. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Vietējs un arodisks «separātisms»».
- Aprilis*, 27. «Cīņas» 92. (400.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Vai «zilos» jeb «pelēkos»?».
- Aprilis*, 29. «Cīņas» 93. (401.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Sveiki, darba brājlī!».
- Aprilis*, 30. «Cīņas» 94. (402.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Sviestmaizi un — pātagu». (Publicēts arī avizes «Die Rote Fahne» 96. nr-ā 30. aprīlī.)
- Aprilis*. Iznāk žurnāla «Darbs» 2. numurs, kurā iespiests P. Stučkas raksts «Padomju konstitūcija»* un recenzija par K. Marksā grāmatu «Par politiskās ekonomijas kritiku» sakarā ar tās iznākšanu latviešu valodā.
- Aprilis*. Iznāk rakstu krājums «1. Maijs» (LKP CK izdevums), kurā iespiests P. Stučkas raksts «1. Maijs 1919.» (paraksts: §).
- Maijs*, 1. «Cīņas» 95. (403.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Pilsēnu kara Maijs». P. Stučka piedalās Rīgas darbalaužu demonstrācijā, kas dodas uz Griziņkalnu (tagad 1905. gada parks).
- Maijs*, 4. «Cīņas» 97. (405.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Daudz ir kritušo, bet vēl vairāk ir dzīvo!». (Publicēts arī avizes «Die Rote Fahne» 99. nr-ā 4. maijā.)
- Maijs*, 6. «Cīņas» 98. (406.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Laucinieku sociālisms».
- Maijs*, 7. «Cīņas» 99. (407.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Baronu kontrevolūcija un meņševiku revolūcija» (paraksts: P. S.).
- Maijs*, 8. «Cīņas» 100. (408.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Vācu zeme».
- Maijs*, 10. «Cīņas» 102. (410.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Fr. Rozīņš (Āzis) miris».
- Maijs*, 11. «Cīņas» 103. (411.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Fr. Rozīņš kā agrārrevolucionārs» (paraksts: §). P. Stučka piedalās LKP Rīgas pilsētas un aprīķa konferencē, viņu ievēlē prezidijā. Konferencē P. Stučka nolasa ziņojumu par LKP CK darbību un referātu par starptautisko stāvokli, kā arī iesniedz projektu «Noteikumi par Rīgas padomju organizāciju», kuru konference vienbalsīgi pieņem kā lēmumu. «Noteikumi» iespiesti «Cīņas» 107. (415.) nr-ā 16. maijā.
- Maijs*, 12. P. Stučka piedalās F. Rozīņa un A. Pennes izvadīšanā pēdējā gaitā un teic atvadu runu pie kapa.

* Domājams, ka tas uzrakstīts sakarā ar P. Stučkas lekcijām par Padomju Krievijas un Padomju Latvijas konstitūciju, kuras viņš nolasīja (4 stundas) skolu instruktora organizatoru kūsos, kas notika Rīgā no 16. februāra līdz 19. martam.

Maijs, 15. «Cīņas» 106. (414.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Vācijas revolūcijas ceļa jūtis». (Publicēts arī avīzes «Die Rote Fahne» 108. nr-ā 15. maijā.)

Maijs, 17. Zurnāla «Tautsaimniecība» 4. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Attiecības starp padomju centriem un vietām». «Cīņas» 108. (416.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Tikai eksproprietoru ekspropriēšana (Marksista piezīmes par konfiskācijām un rekvizīcijām)» (paraksts: §).

Maijs, 18. «Cīņas» 109. (417.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Niedra — nozagts, Ulmanis — nozudis — ko nu?». P. Stučka nosūta Vācijas Arlietu ministrijai radiotelegrammu, kurā kategoriski noraida Vācijas priekšlikumu sūtīt uz Rigu kugī vācu tautības pilsoņu aizvešanai un kā noteikumu sarunu uzsākšanai pieprasī vācu karaspēka izvešanu no Kurzemes.

Maijs, 20. «Cīņas» 110. (418.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Ne uz priekšu, ne atpakaļ. Dabaszinātnisks apcerējums par dažādām «eseru» sugām». Uzaicināts ar telegrammu no Daugavpils pasteidzināt paredzēto braucienu uz Maskavu, P. Stučka naktī izbrauc uz Maskavu, lai nokārtotu neatliekamus jautājumus.

Maijs, 21. «Cīņas» 111. (419.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Izredzes Kurzemē».

Maijs, 22. Maskavā P. Stučka saņem ziņu par Rīgas krišanu vācu kontrrevolucionārā karaspēka rokās.

Maijs, 25.—31. P. Stučka uzraksta rakstu «Atkal reiz pārdota». P. Stučka piedalās LKP CK un Padomju valdības kopējās sēdēs, kas notiek Rēzeknē ik dienas un risina dažādus svarīgus jautājumus. Praktiskā darba vadībai tiek ievēlēts LKP CK birojs; nolemts valdības sastāvu sašaurināt. Pēdējā sēdē 31. maijā P. Stučka ziņo par Krievijas K(b)P CK lēmumu par nacionālo armiju un padomju republiku kara apvienību (šo lēmumu paredzēts apstiprināt VCIK sēdē). Sēdes dalībnieki apsveic KK(b)P CK priekšlikumu nodibināt visciešāko kara apvienību un atzīst to par nepieciešamu arī saimnieciskā ziņā. Jautājuma vispusīgai noskaidrošanai nolejī sūtīt uz Maskavu P. Stučku un specialistu kara lietās. P. Stučkam uzdzod noskaidrot Maskavā arī jautājumu par turpmāko Latvijas armijas un Latvijas republikas apgādi.

Jūnijs, 1. Avīzes «Latvijas Komūnas Strēlnieks» 73. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Jaunu kauju priekšvakarā». (Publicēts arī «Krievijas Cīņas» 107. nr-ā 7. jūnijā.) Rēzeknē P. Stučka uzraksta rakstu «Vienota padomju fronte».

Jūnijs, 2. P. Stučka kopā ar Latvijas Padomju valdības un LKP CK locekļiem ierodas Veļikije Lukos, kur kopējā sēde nolejī visas okupētās Latvijas teritorijas iestādes likvidēt un noteic, ka likvidācijai jānotiek Veļikije Lukos, kur pagaidām jāatrodas arī LKP CK birojam. Sēde nolejī, ka Latvijas Komunistiskajai partijai kā patstāvīgai partijai oficiāli jāiestājas Komunistiskajā Internacionālē. Par pārstāvi Komunistiskajā Internacionālē tiek ievēlēts P. Stučka.

Jūnijs, 13. LKP CK sēdē Veļikije Lukos tiek nolasīta P. Stučkas informatīva vēstule, kurā viņš ziņo, ka, pēc KK(b)P vadības domām, Latvijas Padomju valdībai jātūrpina sava darbība. Sakarā ar Revolucionārās Kara Padomes reorganizāciju paredzēts J. Daniševski pārceļt uz citu fronti, tādēļ P. Stučka ieteic par Latvijas Revolu-

- cionārās Kara Padomes priekšsēdētāju ievēlēt J. Lencmani. Sēde
nolemj uzdot P. Stučkam pārstāvēt Latvijas Padomju valdību
Maskavā.
- Jūnijs, 16.* P. Stučka uzraksta rakstu «5 mēneši komunisma Latvijā».
- Jūnijs, 17.* P. Stučka sniedz ziņojumu par Latvijas Padomju republikas
stāvokli Maskavas Pilsētas rajona latviešu sekcijas biedru
pilnsapulcē, kas notiek pie «Krievijas Cīnas» redakcijas telpām,
L. Basmanna ielā 22, dārzā.
- Jūnijs, 26.* P. Stučka piedalās Veikījē Lukos LKP CK biroja sēdē,
kurā inforinē par sarunām ar partijas un valdības vadītājiem Mas-
kavā un pašreizējo frontes stāvokli.
- Jūnijs, 27.* P. Stučka Veikījē Lukos piedalās LKP CK un Latvijas
Padomju valdības kopejā sēdē, kurā apspriež jautājumus par val-
dības, CK un CK biroja darbību, kā arī par sociālo apgādību. No-
lemj, ka LKP CK birojam jāpārceļas uz Rēzekni. Nolemj izdot
krievu valodā P. Stučkas brošuru par tematu «Latvijas Padomju
Republika» un tās iespiešanu uzdod organizēt LKP CK pārstāvīm
Maskavā.
- Jūnijs, 29.* «Latvijas Komūnas Strēlnieka» 95. nr-ā iespiests P. Stuč-
kas raksts «Miers zemes virsū». Turpat iespiests P. Stučkas raksts
«Ķilnieku apmaiņas jautājumā». (Publicēts arī «Krievijas Cīnas»
129. nr-ā 4. jūlijā, «Cīnas» 2. nr-ā 14. jūlijā.)
- Jūlijs, 1.* «Latvijas Komūnas Strēlnieka» 96. nr-ā iespiests P. Stučkas
raksts «Abi labi, bāz — maisus galvā». P. Stučka uzraksta pa-
skaidrojumu «Latvijas darba tautai», kurā uzsver, ka Latvijas pa-
domju kongresā ievēlētā Latvijas Padomju valdība joprojām pastāv
un ka tautai uzspiestās Niedras un Ulmaņa valdības ir neliku-
mīgas.
- Jūlijs, 14.* «Cīnas» 2. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Kommunisma
izredzes Latvijā».
- Jūlijs, 15.* Latvijas Padomju valdības sēde apspriež jautājumu par
turpmāko valdības darbību. Nolemj sūtīt uz Maskavu komisiju —
P. Stučku, K. Petersonu un R. Eihi, kurai jāņem jautājumu pil-
nīga noskaidrošana KK(b)P Centrālajā Komitejā. Nolemj centrālās
materiālās bāzes pārvietot tālāk aizmugurē, bet valdības komis-
ariātus atstāt Rēzeknē.
- Jūlijs, 18.* «Krievijas Cīnas» 141. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Rī-
gas krišana».
- Jūlijs, 23.* «Cīnas» 3. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Kas valda
Latvijā?» (paraksts: §).
- Jūlijs, 26.* P. Stučka nolasa referātu par starptautisko stāvokli KKJS
latviešu sekciju I Viskrievijas konferencē (26.—27. jūlijā) Mas-
kavā.
- Jūlijs.* P. Stučku ieceļ par Krievijas Sociālistiskās Federatīvās Padomju
Republikas Tautas tieslietu komisāra vietnieku; vienlaikus viņš
paliek Latvijas Padomju valdības priekšsēdētājs.
- Augsts, 18.—19.* P. Stučka piedalās LKP CK sēdēs Rēzeknē, ziņo
jautājumā par ķilnieku apmaiņu ar Ulmaņa valdību un par darbi-
nieku izsaukšanu uz Padomju Krieviju. Sēdēs tiek apspriesti vai-
rāki praktiski jautājumi. P. Stučkam uzdod sasaucamajā LKP
Latgales konferencē nolasit referātu par Latviju.
- Augsts, 20.—22.* P. Stučka kā LKP Rēzeknes aprīņķa organizācijas
deleģāts (ievēlēts konferencē 7. augustā) atklāj LKP Latgales
I konferenci. P. Stučku ievēlē konferences prezidijā, un viņš vada

sēdes. Pirmās dienas vakara sēdē P. Stučka nolasa referātu par Latvijas jautājumu, pēc tam nolasa un iesniedz rezolūciju šai jautājumā, ko konference 3. dienā vienbalsīgi pieņem. Konferences beigās P. Stučka ierosina nosūtīt apsveikumus biedriem okupētajā Latvijas daļā, KK(b) Partijai, Komunistiskajai Internacionālei un Ukrainas Komunistiskajai partijai. Konference priekšlikumu pieņem un uzdod prezidijam apsveikumus nosūtīt.

Septembris, 7. LKP CK sēdē J. Lencmanis ziņo par P. Stučkas telegogrammu sakarā ar KSFPR valdības priekšlikumu noslēgt mieru ar buržuāzisko Latvijas valdību un LKP pārstāvju sūtišanu uz Maskavu šī jautājuma noskaidrošanai. Nolemj uz apspriedi KK(b)P Centrālajā Komitejā sūtīt P. Stučku, D. Beiku un O. Kārkiņu.

Septembris, 10. «Pravdas» 200. nr.-ā ievietots P. Stučkas raksts «Rīgas juceklis». (Publicēts arī «Latvijas Komūnas Strēlnieka» 158. nr.-ā 13. septembrī.)

Septembris, 17. P. Stučka KK(b)P latviešu komunistisko sekciju IV Viskrievijas konferencē (14.—30. septembrī) Maskavā nolasa referātu par starptautiskās revolūcijas gaitu un iesniedz rezolūciju, kuru konference vienbalsīgi pieņem.

Septembris, 25. «Krievijas Cīnas» 192. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Meņševiku dzimta (Mazs dabaszinātnisks fejetons)».

Oktobris, 1. «Krievijas Cīnas» 197. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Uz Internacionālēs konferencē!».

Oktobris, 3. «Krievijas Cīnas» 199. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Uz mērķaku skatuves Rīgā».

Oktobris, 9. P. Stučka nolasa referātu par Komunistu partijas uzdevumiem pašreizējā momentā Maskavas Pilsētas rajona latviešu sekcijas biedru pilnsapulcē un iesniedz rezolūciju, kuru kopsapulce vienbalsīgi pieņem. (Rezolūcija iespiesta «Krievijas Cīnas» 211. nr.-ā 17. oktobrī.)

Oktobris, 15. «Krievijas Cīnas» 209. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Pirmā un pēdējā Latvijas buržuāzijas valdība».

Oktobris, 18. Avizes «Cīnas Biedrs» 4. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Pretim Vispasaules revolūcijai». (Publicēts arī «Krievijas Cīnas» 215. nr.-ā 22. oktobrī.)

Oktobris, 20. «Cīnas» 4. (427.) nr.-ā (Rīgā nelegāli) iespiests P. Stučkas raksts «Rīgas krišanas un augšāmcelšanās jautājumā».

Oktobris, 22. P. Stučka nolasa lekciju «Vēsturiskais materiālisms un proletāriskā revolūcija» — pirmo lekciju no cikla par vēsturisko materiālismu. Lekciju organizējis Maskavas Latviešu centrālais komunistiskais klubs, un tā notiek KK(b)P Latviešu sekcijas telpās, Roždestvenska bulv. 21.

Oktobris, 23. «Cīnas Biedra» 6. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Komunistu gaidīšana».

Oktobris, 25. «Cīnas Biedra» 7. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Gai-dāmie gadu svētki». P. Stučka uzraksta rakstu «Uz Krievijas Padomju kongresu!» (iespiests «Cīnas Biedra» 10. nr.-ā 1. novembrī).

Novembris, 1. «Cīnas Biedra» 10. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Rainis kā proletariāta dzejnieks».

Novembris, 7. «Krievijas Cīnas» 229. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Skats atpakaļ un uz priekšu» (paraksts: §). Zurnāla «Strēlnieks» 4.—5. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Demokrātiskā un komunistiskā revolūcija».

Novembris, 8. Iznāk žurnāla «Darbs» 3.—4. numurs, kurā iespiests P. Stučkas raksts «Latvijas Padomju republikas «separātisms». P. Stučka teic runu par Oktobra revolūcijas nozīmi Maskavas latviešu darbalaužu svinīgajā sarīkojumā.

Novembris, 16. «Cīņas Biedra» 16. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Divi gadi» ar redakcijas piezīmi, ka raksts bijis domāts 7. novembra revolūcijas svētku numuram.

Novembris, 19. «Cīņas Biedra» 17. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Reakcionāri agrārmurgi».

Novembris, 21. «Cīņas Biedra» 18. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Uz revolūcijas skatuves».

Novembris, 23. «Cīņas Biedra» 19. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Ulmaja valdības atraugas». «Pravdas» 263. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Борьба со спекуляцией» (latviski ar virsrakstu «Spekulācijas sērga» tas publicēts «Cīņas Biedra» 4. (39.) nr-ā 1920. g. 10. janvārī).

Decembris, 5.—9. P. Stučka kā Padomju Latvijas delegāts ar lēmēja balsstiesībām piedalās Viskrievijas VII Padomju kongresā Maskavā. Viņu ievēlē par VCIK locekli.

Decembris, 12. «Krievijas Cīņas» 247. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Jauns kandidāts Komunistiskai Internacionālei».

Decembris, 16. «Cīņas Biedra» 29. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Uz miera sarunām» un «Latvijas buržuāzijas imperiālistiskie mурgojumi».

Decembris, 20. «Cīņas Biedra» 31. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Baltā Latvija un zemniecība».

Decembris, 30. «Cīņas Biedra» 35. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Linotāju valdība Latvijā».

Decembris. «Cīņas» 6. (429.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Par mieru ar Padomju Krieviju» (paraksts: §).

Decembris. Iznāk žurnāla «Darbs» 5. numurs, kurā iespiesta P. Stučkas lekcija «Vēsturiskais materiālisms un proletāriskā revolūcija».

Decembris. Iznāk Padomju Latvijas kalendārs 1920. gadam. Tajā iespiests P. Stučkas raksts «Latvijas Padomju Republikas ārējā politika».

1919. gads (bez datuma). Iznāk grāmata: П. Стучка. «Конституция РСФСР в вопросах и ответах». («КСФПР Конституция jautājumos un atbildēs», М.—Р., izdevn. «Коммунист», 95 lpp.). Šis darbs sašķānā ar grozījumiem Konstitūcijā attiecīgi pārstrādāts un papildināts un līdz 1930. g. izdots 12 reizes.

1920

Janvāris, 1., 3., 6. «Cīņas Biedra» 1. (36.), 2. (37.) un 3. (38.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts par Raini: ««Tomēr» — proletariāta dzejnieks».

Janvāris, 3. «Cīņas Biedra» 2. (37.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Rēzeknē vai Rīgā?».

Janvāris, 2.—4. LKP Latgales II konference Rēzeknē nosūta apsveikumu P. Stučkam Maskavā, Kremlī.

Janvāris, 6. P. Stučkas vēstule par LKP pārorganizēšanas jautājumiem tiek nosūtīta LKP CK locekļiem Rīgā.

Janvāris, 13. «Cīņas Biedra» 5. (40.) nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Dzīve vai šemats?». LSPR valdības priekšsēdētājs P. Stučka kopā ar valdības locekļiem pieņem un paraksta pazīnojumu «Latvijas darba tautai», kurā paskaidro, ka Padomju valdības darbība izbeigta un tās funkcijas nodotas nelegālajai LKP Centrālajai Komitejai, kuras rokās pāriet visas Latvijas darba tautas politiskās dzīves vadība.

О ВТОРОМ ТОМЕ ИЗБРАННЫХ СОЧИНЕНИЙ П. И. СТУЧКИ

Во второй том Избранных сочинений П. И. Стучки вошли его работы, написанные с июля 1910 года по январь 1920 года. Это десятилетие было заполнено событиями всемирно-исторического значения, ознаменовавшими в истории человечества начало новой эры — эры перехода от капитализма к социализму. Этот период охватывает годы назревания второй народной революции в России, свержение царизма, подготовку и осуществление Великой Октябрьской социалистической революции, годы борьбы за защиту ее завоеваний.

В этой борьбе за торжество дела революции вместе с народными массами всей России активно участвовали и трудящиеся Латвии. Во главе их шла партийная организация латвийских большевиков, в 1914 году и организационно влившаяся в ряды ленинской партии. Во время первой мировой войны, в 1917 году Социал-демократия Латышского края (с июля 1917 года — Социал-демократия Латвии) внесла весомый вклад в сплочение трудящихся Латвии и солдат Северного фронта вокруг РСДРП(б), активно боролась за победу Великого Октября, против иностранной интервенции и внутренней контрреволюции. Руководимый большевиками трудовой народ Латвии в октябрьские дни 1917 года установил Советскую власть на неоккупированной части Латвии, а в конце 1918 года — начале 1919 года создал Социалистическую Советскую Республику Латвии, вступившую в братский союз с РСФСР и другими советскими республиками. Империалистам Запада удалось тогда задушить Советскую Латвию. Однако они не смогли погасить борьбу за восстановление Советской власти в Латвии. Эта героическая борьба не прерывалась ни на миг и в июне 1940 года вылилась в новую пролетарскую революцию, воссоздавшую Советскую Латвию, которая вскоре была принята в дружинную семью республик СССР.

В течение 1910—1920 годов П. И. Стучка был видным деятелем Петербургской-Петроградской организации большевиков, членом ПК РСДРП и ЦК РКП(б), руководителем латвийских ленинцев. После победы Октября он работал народным комиссаром юстиции РСФСР, председателем Советского правительства Латвии, заместителем наркома юстиции РСФСР, выполнял многие поручения вождя революции В. И. Ленина. Написанные в то время работы П. И. Стучки являются ярким отражением опыта большевистской партии и ее латвийского боевого отряда по распространению идей марксизма-ленинизма, интернациональному воспитанию трудящихся, подготовке масс к демократической и социалистической революции, защите за-воеваний Октября, в них обобщен первый опыт социалистического строительства в нашей стране.

Во второй том Избранных сочинений П. И. Стучки включено 88 его статей, 10 подготовленных им документов КПЛ и правительства Советской Латвии, 4 его речи и доклада, 10 писем (Я. Янсону-Брауну и П. Дауге). В приложении публикуются 12 декретов и других документов Советской России и ССРЛ, в подготовке которых П. И. Стучка сыграл видную роль. Учитывая, что многие относящиеся к данному периоду сочинения П. И. Стучки уже были опубликованы в ранее вышедших сборниках его статей*, в настоящее пятитомное издание включены главным образом те работы, которые до сих пор можно было прочесть лишь в периодике прошлых лет, часто библиографически весьма редких изданиях.

Том открывается статьей «Листок воспоминаний в день юбилея», которая посвящена истории создания и деятельности центрального органа КПЛ — газеты «Циня» («Борьба»). Вопросам истории Компартии Латвии уделяется главное внимание также в статьях «Новое течение», «Программные вопросы 1904—1914», «1905—1915», «Съезды в старые времена» и других.

Статьи П. И. Стучки, написанные в годы нового революционного подъема, затрагивают важнейшие аспекты стратегии и тактики партии, проблемы аграрного и национального вопросов. В то время большую роль сыграла его работа «Национальный вопрос и латышский пролетариат», впервые помещенная во 2-м номере большевистского журнала «Просвещение» за 1914 год.

В этой работе, занимающей видное место в теоретическом наследии П. И. Стучки, как и в других его произведениях по национальному вопросу, пропагандируется марксистско-ленинское учение о нации и пролетарском интернационализме, критикуется буржуазный национализм, оппортунистическая теория «культурно-национальной автономии».

В. И. Ленин написал к статье примечание от редакции, в котором положительно оценил этот труд П. И. Стучки (см. Ленин В. И. Полн. собр. соч., т. 24, с. 342).

Интерес вызывают статьи «„Либерализм” буржуазии» и «Банкротство либерализма» (обе написаны в 1914 году), в которых анализируется монополистический капитализм — империализм и его проявление в России. При этом подчеркивается, что острейшие проблемы России могут быть разрешены только посредством революции, которая снова назревает и в которой главная роль будет принадлежать пролетариату, способному объединить вокруг себя всех труженищихся. П. И. Стучка показывает всю гнилость и несостоительность буржуазного либерализма, у которого нет будущего.

В статьях П. И. Стучки «Через познание к сознанию», «По делу с.-д. фракции Государственной думы», «Наши разногласия» и других рассматривается борьба с оппортунизмом в рядах СДЛК, дается принципиальная оценка ликвидаторству и примиречеству. Они отражают большой вклад П. И. Стучки в обеспечение полной победы большевизма в СДЛК, ее организационного слияния с большевистской партией. В томе впервые публикуются письма П. И. Стучки Я. Янсону-Брауну, которые раскрывают непоколебимый большевизм П. И. Стучки, его стремление переубедить Янсона-Брауна отказаться

* В борьбе за Октябрь. Рига, 1957 (на лат. яз.) и 1964 (на русск. яз.); За Советскую власть в Латвии. Рига, 1958 (на лат. яз.) и 1964 (на русск. яз.); Национальный вопрос и латышский пролетариат. Рига, 1972 (на лат. яз.).

от примиренчества. Так, в письме от 26 сентября 1913 года П. И. Стучка пишет ему: «По моему глубокому убеждению, не плохо было бы идти «сквозь огонь и воду» вместе с Лениным и его товарищами, ибо их линия наиболее близка к нашей и сам Ленин в конце концов является единственным способным политическим вождем» (см. стр. 482).

После победы Февральской революции в 1917 году П. И. Стучка писал в «Правду», особенно часто в «Циню», а также в газеты латышских стрелков; выходили и отдельные его работы в виде брошюр, статьи в сборниках и т. д. Главное в содержании этих работ — пропаганда ленинской теории социалистической революции, Апрельских тезисов, материалов VI съезда РСДРП(б), исторических решений II Всероссийского съезда Советов.

Уже в первых послефевральских статьях («Наша задача», «Буржуазная революция и пролетариат» и других) П. И. Стучка призывает рабочих к продолжению революции. Но полная ясность задач и перспектив дальнейшей борьбы ощущается в тех работах, которые появились после возвращения В. И. Ленина в Россию и привозглашения им знаменитых Апрельских тезисов. В томе публикуется предложенная П. И. Стучкой и принятая XIII конференцией СДЛК 20 апреля 1917 года резолюция «Об отношении к Временному правительству», которая полностью совпадает с содержанием резолюции, написанной В. И. Лениным и принятой ранее конференцией Петроградской организации РСДРП(б).

В статье «Или Временное правительство, или Совет рабочих и солдатских депутатов?» и других уничтожающе критикуется предательское поведение эсеров и меньшевиков в дни архельского политического кризиса, подчеркивается требование большевиков заменить коалиционное буржуазное Временное правительство Советским правительством России. И в наши дни весьма актуально звучит статья «Анархия или порядок?», в которой П. И. Стучка блестяще опровергает контрреволюционный тезис о том, что якобы революция неизбежно приведет страну в состояние анархии и хаоса. Анархию, — доказывает П. И. Стучка, — создает частная собственность, в том числе капиталистическая, а победа революции принесет людям социалистический порядок, отвечающий интересам прогрессивного развития общества.

С июня 1917 года в газете «Циня» началась публикация серии статей П. И. Стучки под названием «Письма из Петрограда». Из 12 писем в томе помещены 9. Первые четыре из них рассказывали латышскому читателю о событиях в столице России во время июньского и июльского политических кризисов. Они, как и все статьи этой серии, содержат глубокий анализ политической ситуации также в целом по стране.

В июне 1917 г. П. И. Стучка закончил переработку своего знаменитого труда «Заметки по аграрному вопросу», который он написал еще в 1905 году (этот труд опубликован в первом томе Избранных сочинений П. Стучки). Во втором томе публикуются его новые главы, в которых изложена аграрная программа СДЛК (СДЛ), заключавшая в себе важнейшие положения ленинской аграрной программы, в том числе требования конфискации всех помещичьих земель и национализации земли. Проблемы аграрной программы партии рассматриваются и в ряде других работ, включенных в настоящий том.

Непрекращающее значение имеет помещенный в этом томе труд П. И. Стучки «Демократия и капитализм», написанный в июле 1917 г. В нем ярко пропагандируется ленинская теория об историческом месте империализма, о глубокой взаимосвязи между борьбой за демократию и борьбой за социализм. Здесь отстаивается мысль В. И. Ленина о том, что в России, вступившей в монополистическую стадию капитализма, вполне созрели условия для осуществления социалистической революции.

Принципиальной большевистской твердостью проникнуты «Письма из Петрограда», написанные в октябре — ноябре 1917 года. В них П. И. Стучка горячо поддерживает исторические решения ЦК РСДРП(б) о вооруженном восстании, ленинский план восстания, восторженно приветствует победу Великого Октября, остро критикует штрайкбрехерство Зиновьева, Каменева и других.

П. И. Стучка был активным участником восстания в Петрограде, членом президиума II Всероссийского съезда Советов. По заданию В. И. Ленина он многое сделал для создания революционного правопорядка, организации советского суда. Эту сторону его деятельности отражает статья «„В министерском кресле“».

В 1918—1919 годах П. И. Стучка в ряде статей ярко воссоздает картину назревания и свершения Октябрьской революции, разъясняет ее закономерность, показывает ее величайшее всемирно-историческое значение. В томе помещены работы «Письма революции», «Буржуазная и пролетарская революция», «„Февральская революция“ 1917 г.», «Демократическая и коммунистическая революция», которые убеждают нас в том, что П. И. Стучка был также талантливым летописцем, сумевшим умело объединить личные воспоминания и данные различных источников информации. В этих статьях аналитически сопоставляются действия революционных и контрреволюционных сил, раскрывается могучая сила российского пролетариата, мудрость большевистской партии, высоко оценивается личная роль В. И. Ленина в подготовке и осуществлении Великого Октября, создании Советского государства.

В работах П. И. Стучки дается всесторонняя критика оппортунистов, клевещущих на власть Советов, разоблачается антиреволюционная концепция К. Каутского об «ожидании революции». В статье «Германские «независимые» революционеры», написанной осенью 1918 г. после поездки в Германию, П. И. Стучка одним из первых подверг критике пошлую книжонку К. Каутского «Диктатура пролетариата».

Статьи «Второе действие мировой революции», «1649—1793 — ???» и другие посвящены Ноябрьской революции 1918 года в Германии. В них приветствуется свержение кайзеровской монархии. Одновременно автор отмечает, что вырисовываются два различных процесса: «революция — фарс» шейдемановцев и настоящая «революция Карла Либкнехта». Проблемы революционных битв в Германии отражены также в статьях П. И. Стучки «Карл Либкнехт и Роза Люксембург», «Германия и Россия», «Шажок вперед» и других.

Значительную часть второго тома Избранных сочинений П. И. Стучки составляют работы, посвященные борьбе Коммунистической партии за освобождение Латвии от ига немецкой оккупации, созданию Социалистической Советской Республики Латвии, ее свершениям в области первых социалистических преобразований. Эту часть тома открывает воззвание «Трудовому народу Латвии», раз-

работанная П. И. Стучкой и принятая XVII конференцией СДЛ резолюция «По вопросу о Латвии», статьи «Накануне Советской Латвии» и «Провозглашение Латвии Советской Республикой». В последней работе, опубликованной 22 декабря 1918 года, П. И. Стучка пишет: «...крепостной труд на немецких, шведских, польских, русских и наконец на своих же господ. Такова в 10 словах история трудового народа Латвии. Но сегодня мы бросаем в костер и эту странницу истории. Мы проводим красную черту между прошлым и будущим.

Пусть эта красная черта отделяет старый буржуазный мир от нового, социалистического (см. стр. 309—310). П. И. Стучка выскажался за теснейший братский союз Советской Латвии с РСФСР, он был горячим сторонником создания федеративного объединения всех советских республик. Он писал: «Маленькая Латвия вступает в новую историческую эпоху, разумеется, не одна, а вместе с Россией...» (см. стр. 311).

Деятельность П. И. Стучки на посту председателя правительства Советской Латвии отражена в его труде «Наша программа», в статье «К вопросу о восстановлении промышленности Латвии», в его речах и докладе на I съезде Советов Объединенной Латвии, в работе «Советская конституция» и других произведениях. Вопросам деятельности КП Латвии по руководству республикой он посвятил статьи «„Правящая партия“» и «Рабочий и коммунист»; об этом же говорится в резолюции «О Программе и названии партии», принятой по его докладу конференцией рижских коммунистов и т. д. Проблемы аграрной политики Советской Латвии анализируются в статье «Крестьяне и коммунизм». Мероприятия правительства Советской Латвии широко освещены и оценены также в других статьях.

Ряд статей и документов тома (например, телеграмма «Всем, всем, всем», резолюция «О текущем моменте» и другие) свидетельствуют о том, что правительство Советской Латвии строго придерживалось ленинских принципов внешней политики социалистического государства, боролось за мир. Кроме того, эти и другие материалы разоблачают агрессивные устремления империалистов, показывают руководящую роль КП Латвии в организации защиты республики.

«Снова продана», «К вопросу о падении и воскрешении Риги» — так названы статьи П. И. Стучки, написанные после взятия столицы Советской Латвии превосходящими силами германских интервентов. В них и горечь поражения, и анализ его причин, и главное — непоколебимая вера автора в «воскрешение» Красной Риги.

В статьях «Кто правит в Латвии?», «Отрыжка после ульмановского правительства», «На мирные переговоры» и других П. И. Стучка метко характеризует полную зависимость латышских буржуазных националистов от империалистов Запада, нестабильность буржуазного режима в Латвии.

Заключительная статья второго тома называется «Жизнь или схема». Она написана в те трагические дни, когда полчища панской Польши и Ульманиса захватили последнюю часть Советской Латвии — Латгалию и над всей Латвией наступила ночь реакции и террора. В эту тяжкую пору П. И. Стучка призывает коммунистов развернуть широкую подпольную борьбу и выражает полную уверенность в окончательной победе пролетариата Латвии, доказывает неизбежность возрождения Советской Латвии.

Л. Дрибин,
кандидат исторических наук

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие ко 2 тому	5
Листок воспоминаний в день юбилея	18
Наши друзья справа	21
Мелкие хозяйства в земледелии	24
I	24
II	28
Чего ожидать от выборов в четвертую Государственную думу?	32
Уваж. редакция газеты «Я/уна/ Д/иенас/ Лапа!»	38
Через познание к сознанию	41
По делу с.-д. фракции Государственной думы	47
Открытое письмо в редакцию «Дзивес Балсс»	50
Наши разногласия	51
В газету рабочего класса	59
Национальный вопрос и латышский пролетариат	63
I. Возникновение и развитие у латышей буржуазного национализма	64
II. Буржуазный национализм и рабочий класс	73
«Либерализм» буржуазии	84
Банкротство либерализма	89
Не могу не ответить. Письмо в редакцию	93
«Новое течение» (1893—1903 гг.). Заметки и воспоминания	98
Программные вопросы 1904—1914. Обзор и заметки	105
Страховая кампания и латышский пролетариат	112
1905—1915. Политический обзор	114
Наша задача	122
Буржуазная революция и пролетариат	125
Я. Янсон (О. Браун)	130
Предложенная П. Стучкой и принятая XIII конференцией СДЛК резолюция «Об отношении к Временному правительству»	131
Выработанная П. Стучкой и принятая XIII конференцией СДЛК резолюция «По вопросу о самоуправлении (автономии) Латвии»	133
На городские выборы	134
Или Временное правительство, или Совет рабочих и солдатских депутатов?	137
Речь П. Стучки на заседании Объединенного Совета латышских стрелковых полков 15 мая 1917 года в помещении Интеримтеатра. Запись протоколиста	141
Анархию или порядок?	141
Стремления либеральной контрреволюции	145
	633

Платформа Социал-демократии Латышского края на выборах в городскую думу	149
Из статьи «Совет рабочих и солдат Латвии»	155
Из брошюры «Заметки по аграрному (земельному) вопросу»	160
Предисловие	160
V. Национализация земли	161
VI. Программы наших партий по земельному вопросу	166
В сутолоке революции. Письмо из Петрограда I	179
В сутолоке революции. Письмо из Петрограда II	183
В сутолоке революции. Письмо из Петрограда III	188
Земля и безземельные	193
В сутолоке революции. Письмо из Петрограда VI	197
Закат помещичьего хозяйства	200
Из статьи «В сутолоке революции. Письмо из Петрограда XI»	213
1. Классы и партии	204
2. Капитализм и его границы	209
3. Демократия и социализм	211
Съезды в старые времена	224
В сутолоке революции. Письмо из Петрограда VII	226
Революция и контрреволюция в России. Письмо из Петрограда IX	231
В сутолоке революции. Письмо из Петрограда X	233
Из статьи «В сутолоке революции. Письмо из Петрограда XI»	237
В сутолоке революции. Письмо из Петрограда XII	242
«В министерском кресле»	247
Письма революции	256
Политическое или человеческое освобождение?	262
Письмо из Берлина	266
Буржуазная и пролетарская революция (27 февраля — 25 октября 1917 г.)	268
I.	273
II. Социалистическая революция	281
Второе действие мировой революции	289
1649—1793 — ????.	291
Трудовому народу Латвии	293
Выработанная П. Стучкой и принятая XVII конференцией СДЛ резолюция «По вопросу о Латвии»	294
1. Внутреннее положение	294
2. Международные отношения	294
Два мира	296
Германские «независимые» революционеры	297
Перемирие с средними классами	301
Накануне Советской Латвии	306
Провозглашение Латвии Советской Республикой	308
Честь латышского буржуа и деньги английских империалистов	312
К вопросу о восстановлении промышленности Латвии	314
«Правящая партия»	317
Наша программа	320
I.	320
II.	322
III.	326
Советская власть и партия коммунистов	330
Речь на открытии I съезда рабочих, безземельных и стрелковых Советов Объединенной Латвии 13 января 1919 г.	334

Доклад Советского правительства на I съезде рабочих, безземельных и стрелковых Советов Объединенной Латвии 15 января 1919 г.	336
Карл Либкнехт и Роза Люксембург. Воспоминания у открытой могилы	338
Всем, всем, всем. Телеграмма правительства Советской Латвии т. Ленину и народному комиссару иностранных дел Чичерину, в Москву, для передачи по радио	339
Умер Франц Меринг	342
Выработанная П. Стучкой и принятая на конференции Рижской организации СДЛ 23 февраля 1919 года резолюция «О программе и названии партии»	344
Выработанная П. Стучкой и принятая I съездом Союза трудовой молодежи Латвийской Коммунистической партии резолюция «О текущем моменте»	346
«Февральская революция» 1917 г.	348
Из статьи «Первые весенние вестники революции»	351
Речь на конференции организации КПЛ Цесисского уезда 25 марта 1919 года. Протокольная запись секретаря конференции	354
Крестьяне и коммунизм	355
Советская конституция	361
I. Где родилась «идея» Советской власти?	361
II. Истинное значение Коммуны — Советов	364
III. Буржуазная и пролетарская или Советская Конституция	367
IV. Конституция диктатуры пролетариата или конституция гражданской войны	369
V. Конституция Латвии	374
Рецензия на книгу К. Маркса «Критические заметки по политической экономии»	375
Рабочий и коммунист	380
Германия и Россия	383
Убийца Жореса оправдан!	386
Шажок вперед	388
Солидарность пролетариата	390
Май гражданской войны	391
Умер Ф. Розинь (Азис)	393
Радиограмма 18 мая 1919 года в Берлин, в Министерство Иностранных дел	398
Не вперед, не назад! Естественнонаучный очерк о различных породах «эсеров»	400
Снова продана	404
Единый фронт Советов	407
Статьи из книги «Пять месяцев социалистической Советской Латвии»	410
Из статьи «Восстановление промышленности»	410
Наша аграрная политика	413
Совет социального обеспечения и народного просвещения	419
Пять месяцев коммунизма в Латвии	421
Из статьи «Перспективы коммунизма в Латвии»	426
Кто правит в Латвии?	430
Выработанная П. Стучкой и принятая I Латгальской конференцией Коммунистической партии Латвии резолюция «О	

Латвии	434
К вопросу о падении и воскрешении Риги	436
На съезд Советов России!	440
Демократическая и коммунистическая революция (27 февраля /12 марта — 25 октября/ 7 ноября 1917 г.)	443
I. Демократическая революция	444
II. Коммунистическая революция	449
Отрыжка после ульмановского правительства	457
Внешняя политика Латвийской Советской Республики	461
На мирные переговоры	471
Жизнь или схема	473
Письма к Я. Янсону-Брауну	477
1. 26 августа 1913 г.	477
2. 15 сентября 1913 г.	479
3. 26 сентября 1913 г.	481
4. 8 декабря 1913 г.	484
5. 25 мая 1914 г.	488
Письма к П. Дауге	491
1. 23 декабря 1912 г.	491
2. 5 мая 1914 г.	493
3. 25 мая 1914 г.	494
4. 7 июня 1914 г.	495
5. 25 июня 1917 г.	496
Приложения	499
Документы, в выработке которых участвовал П. Стучка	501
Примечания	516
Указатель имен	556
Указатель периодической печати	589
Даты жизни и деятельности П. И. Стучки	599
О втором томе Избранных сочинений П. И. Стучки	628

SATURS

Priekšvārds 2. sējumam	5
Atmiņu lapiņa jubilejas dienā	18
Mūsu draugi pa labi	21
Siksaimniecības zemkopībā	24
I	24
II	28
Ko gaidit no vēlēšanām uz Ceturto Valsts domi?	32
Cien. «J[aunās] D[ienas] Lapass» redakcija!	38
Caur atziņu pie apziņas	41
Valsts domes s.-d. frakcijas lietā	47
Atklāta vēstule «Dzīves Balss» redakcijai	50
Mūsu domu starpības	51
Strādnieku šķiras avizei	59
Nacionālais jautājums un latviešu proletariāts	63
I. Latviešu buržuāziskā nacionālisma rašanās un attīstība	64
II. Buržuāziskais nacionālisms un strādnieku šķira	73
Buržuāzijas «liberālisms»	84
Liberālisma bankrots	89
Nevaru neatbildēt. Vēstule redakcijai	93
«Jaunā strāva» (1893.—1903. g.). Piezīmes un atmiņas	98
Programmas jautājumi. 1904.—1914. Atskats un piezīmes	105
Apdrošināšanas kampaņa un latviešu proletariāts	112
1905.—1915. Politisks atskats	114
Mūsu uzdevums	122
Pilsniskā revolūcija un proletariāts	125
J. Jansons (O. Brauns)	130
P. Stučkas iesniegtā un LSD XIII konferencē pieņemtā rezolūcija «Par attiecībām pret Pagaidu valdību»	131
P. Stučkas izstrādātā un LSD XIII konferencē pieņemtā rezolūcija «Latvijas pašvaldības (autonomijas) jautājumā»	133
Uz pilsētu vēlēšanām	134
Vai Pagaidu valdību vai Strādnieku un zaldātu deputātu padomi?	137
P. Stučkas runa Latviešu strēlnieku pulku apvienotās padomes sēdē Interimteātra telpās 1917. gada 15. maijā. Protokolista pieraksts	141
Anarhiju vai kārtību?	141
Liberāļu kontrrevolūcijas centieni	145
Latvijas Sociāldemokrātijas Pilsētas domes vēlēšanu platforma	149
No raksta «Latvijas Strādnieku un zaldātu padome»	155
No brošūras «Piezīmes par agrāro (zemes) jautājumu»	160

Priekšvārds	160
V. Zemes nacionālizācija	161
VI. Mūsu partiju programmas zemes jautājumā	166
Revolūcijas burzmā. Vēstule no Pēterpils I	179
Revolūcijas burzmā. Vēstule no Pēterpils II	183
Revolūcijas burzmā. Vēstule no Pēterpils III	188
Zeme un bezzemnieki	193
Revolūcijas burzmā. Vēstule no Pēterpils IV	197
Muižniecības norieta	200
No raksta «Demokrātija un kapitālisms»	203
1. Skiras un partijas	204
2. Kapitālisms un viņa robežas	209
3. Demokrātija un sociālisms	211
Kongresi vecos laikos	224
Revolūcijas burzmā. Vēstule no Pēterpils VII	226
Revolūcija un kontrrevolūcija Krievijā. Vēstule no Pēterpils IX	231
Revolūcijas burzmā. Vēstule no Pēterpils X	233
No raksta «Revolūcijas burzmā. Vēstule no Pēterpils XI»	237
Revolūcijas burzmā. Vēstule no Pēterpils XII	242
«Ministra krēslā»	247
Revolūcijas vēstules	256
Politiska vai cilvēciska atsvabināšanās?	262
Vēstule no Berlīnes	266
Divas pasaules	268
Pilsoniskā un proletāriskā revolūcija (27. februārī—25. oktobrī 1917. g.)	273
I	273
II. Sociālistiskā revolūcija	281
Pasaules revolūcijas otrs cēliens	289
1649.—1793.—????	291
Latvijas darba tautai	293
P. Stučkas izstrādātā un LSD XVII konferencē pieņemtā rezolūcija «Latvijas jautājumā»	294
1. Iekšējā satversme	294
2. Starptautiskās attiecības	296
Vācijas «neatkarīgie» revolucionāri	297
Pamiers ar vidus šķirām	301
Padomju Latvijas priekšvakarā	306
Latvija pasludināta par Padomju republiku	308
Latvijas pilsoņa gods un angļu imperiālistu nauda	312
Latvijas rūpniecības jaunradīšanas jautājumā	314
«Valdošā partijas»	317
Mūsu programma	320
I	320
II	322
III	326
Padomju vara un komunistu partija	330
Runa Apvienotās Latvijas Strādnieku, bezzemnieku un strēlnieku I Padomju kongresa atklāšanā 1919. g. 13. janvārī. Avizes atreferējums	334
Padomju valdības ziņojums Apvienotās Latvijas Strādnieku, bezzemnieku un strēlnieku Padomju I kongresā 1919. g. 15. janvārī. Avizes atreferējums	336

Kārlis Lībkechts un Roza Luksemburga. Piemiņas lapiņa pie valēja kapa	338
Visiem, visiem, visiem. Latvijas Padomju Valdības telegramma b. Ļeņinam un tautas ārietu komisāram Cīcerinam Maskavā nosūtišanai pa radio	339
Francis Mērings miris	342
P. Stučkas izstrādātā un LSD Rīgas organizācijas konferencē 1919. g. 23. februāri pieņemtā rezolūcija «Par partijas programmu un nosaukumu»	344
P. Stučkas izstrādātā un Latvijas Komunistiskās partijas Darba jaunatnes savienības I kongresā pieņemtā rezolūcija «Par tagadējo momentu»	346
«Februāra revolūcija» 1917. g.	348
No raksta «Pirmie revolūcijas pavasara vēstneši»	351
Runa LKP Cēsu apriņķa organizācijas konferencē 1919. gada 25. marta. Konferences sekretariāta protokolisks pieraksts	354
Zemnieki un komunisms	355
Padomju Konstitūcija	361
I. Kur radās padomju varas «ideja»?	361
II. Padomju — Komūnu patiesā nozīme	364
III. Pilsoniskā un proletāriskā jeb Padomju Konstitūcija	367
IV. Proletariāta diktatūras jeb pilsoņu kara konstitūcija	369
V. Latvijas Konstitūcija	374
Recenzija par K. Marksā grāmatu «Kritiskas piezīmes pie politiskās ekonomijas»	375
Strādnieks un komunists	380
Vācija un Krievija	383
Zoresa slepkava attaisnots!	386
Soliti uz priekšu	388
Proletariāta solidaritāte	390
Pilsoņu kara Maijs	391
Fr. Rozīņš (Āzis) miris	393
Radiogramma 1919. gada 18. maijā Berlīnē, Ārlietu ministrijai	398
Ne uz priekšu, ne atpakaļ! Dabaszinātnisks apcerējums par dažādām «eseru» sugām	400
Atkal reiz pārdota	404
Vienota padomju fronte	407
Raksti no grāmatas «Sociālistiskās Padomju Latvijas pieci mēneši»	410
No raksta «Rūpniecības atjaunošana»	410
Mūsu agrārā politika	413
Sociālās nodrošināšanas un tautas izglītības padome	419
5 mēneši komunisma Latvijā	421
No raksta «Komunisma izredzes Latvijā»	426
Kas valda Latvijā?	430
P. Stučkas izstrādātā un Latvijas Komunistiskās partijas I Latgales konferencē pieņemtā rezolūcija «Par Latviju»	434
Rīgas krišanas un augšāmcelšanās jautājumā	436
Uz Krievijas Padomju kongresu!	440
Demokrātiskā un komunistiskā revolūcija (27. februāri/12. marta—25. oktobri/7. novembri 1917. g.)	443
I. Demokrātiskā revolūcija	444
II. Komunistiskā revolūcija	449
Ulmaņa valdības atraugas	457

Latvijas Padomju Republikas ārējā politika	461
Uz miera sarunām	471
Dzīve vai shemats	473
Vēstules J. Jansonam-Braunam	477
1. 1913. g. 26. augustā	477
2. 1913. g. 15. septembrī	479
3. 1913. g. 26. septembrī	481
4. 1913. g. 8. decembrī	484
5. 1914. g. 25. maijā	488
Vēstules P. Daugem	491
1. 1912. g. 23. decembrī	491
2. 1914. g. 5. maijā	493
3. 1914. g. 25. maijā	494
4. 1914. g. 7. jūnijā	495
5. 1917. g. 25. jūnijā	496
Pielikumi	499
Dokumenti, kuru izstrādāšanā piedalījies P. Stučka	501
Piezīmes	516
Personu rādītājs	556
Periodisko izdevumu rādītājs	589
P. Stučkas dzives un darbības dati	599
О втором томе Избранных сочинений П. И. Стучки	628
Содержание	633

ИБ № 1630

Latvijas KP CK Partijas vēstures institūts —
PSKP CK Marksma-Jepinisma institūta filiāle

P. S T U C K A

RAKSTU IZLASE

2. sējums

Redaktore R. Vilipa. Māksl. redaktors A. Grinbergs.
Tehn. redakore L. Vasiļevska. Korektore A. Abele.

Nodota salikšanai 20. 06. 77. Parakstīta iespiešanai 22. 05. 78. JT 05342. Formāts 84×108/32. Tipogrāfijas papīrs № 1. Latīņu garnitūra. Augstspiedums. 34,23 uzsk. iespiedi.; 42,28 izdevn. I. Metiens 1500 eks. Fasūt. № 2342-D. Cena 2 rbi. 10 kap. Izdevniecība «Liesma», 226047 Rīgā, Padomju bulv. 24. Izdevn. № 8/28731/P-63. Iespista Latvijas PSR Ministru Padomes Valsts izdevniecību, poligrāfijas un grāmatu tirdzniecības lietu komitejas tipogrāfijā «Cīpa», 226011 Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40.

Pielikumi iespiesti Rīgas Paraugtipogrāfijā, 226004 Rīgā, Vienības gatvē 11.
Dobspiedums. Pas. № 312.

342. For
piedums
D. Cesa
Izdeva
niecību
, 22801

avē II.

DATE DUE

**STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
STANFORD, CALIFORNIA 94305-6004**

